

GOVERNMENT OF INDIA
ARCHAEOLOGICAL SURVEY OF INDIA

CENTRAL
ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY

ACCESSION NO. 9240

CALL No. BPa 8/Fau

D.G.A. 79

JĀTAKATTHAVANNA

BY

V. FAUSBØLL.

— 23 —

100/67

THE
JĀTAKA

TOGETHER WITH ITS COMMENTARY

BEING

TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS

OF

GOTAMA BUDDHA.

1840

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PALI

BY

V. FAUSBÖLL

VOL IV.

BPa8
Fau

LONDON.
TRÜBNER & CO.

STRASSBURG.
KARL J. TRÜBNER.

KOPENHAGEN.
H. HAGERUP.

1887.

[All Rights Reserved.]

~~4.4~~
~~to 76~~

D5860

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI.

Acc. No. ~~2229~~ ~~2440~~ 9240

Date. 3. 8. 58

Call No. ~~2229~~ ~~2440~~ 9240

Fan

TO
COLONEL D U N C A N
LATE BRITISH RESIDENT AT MANDALAY
AND
THE REV. S U B H U T I
BUDDHIST PRIEST IN CEYLON

WITHOUT WHOSE MATERIAL ASSISTANCE IN PROVIDING ME WITH
MANUSCRIPT I SHOULD NOT HAVE BEEN ABLE TO EDIT THE JATAKA

THIS VOLUME IS MOST RESPECTFULLY INSCRIBED.

PRELIMINARY REMARKS 5.

My MSS. for this volume have been the same as for the former: C^k C^s B^d and occasionally B^s, and further B^f from p. 1 to p. 242.

I have, it is true, in 1885 from Prince Devawongse, Minister of Foreign Affairs to the King of Siam, received a Pāli-Siamese MS. containing part of the Jātaka, but that does not go farther than to the Macchajātaka, vol. II p. 178 of the printed text.

This Siamese MS. begins, differently from C, in the following way¹:

NAMO etc.

Vanditvā sirasā seṭṭham
Buddham appaṭipuggalaṃ
ñeyyasāgaram uttiṇṇaṃ
tiṇṇaṃ saṃsārasāgaram |
Tattheva paramaṃ santaṃ
gambhiraṃ duddhasaṃ aṇuṃ
bhavābhavakaraṃ suddham
Dhammaṃ saddhammapūjitaṃ
Tattheva paṇaḥḥaṃ Saṃghaṃ
asaṃga saṃghaṃ uttamaṃ
uttama dakkhiṇeyyānaṃ
santindriyaṃ anāsavaṃ |
Takanatassa etassa paṇāmena visesato
ratanattaye visese navisesādare name |

Dhirātidhiraḍhihi āgamaṇṇūhi viṇṇūhi apādānatthakathaṃ bhante
kātabban ti visesato punappanādareneva yācito haṃ yasassati tasmā-
haṃ sāpadānassa sesato dīpissa Piṭakattaye yathā Pāḷinayeneva
atthasaṃvaṇṇanaṃ bhu subhaṃ

¹ Being unable to correct the text in all instances, I prefer giving it as it stands in the Codex.

Kena kattha kadā c' etaṃ
 bhāsitaṃ dhammam uttamaṃ
 kimattha bhāsitaṃ c' etaṃ
 etaṃ vatvā vidhiṃ tato
 Nidānakosasallatthaṃ ca
 sukhattahaṇadhāraṇā
 tasmā tantaṃ vidhiṃ patvā
 pubbāparavisesataṃ
 Purāṇasihaḷabbhāsāya
 Porāṇaṭṭhakathāyaṃ ca
 ṭhapitaṃ taṃ na sādheti
 sādhuṇaṃ taccitticitaṃ
 Tasmā taṃ upanissāya
 Porāṇaṭṭhakathānayaṃ
 vivaḷḷetvā viruddhatthe
 viṣeṣatthappakāsayāṃ
 viṣeṣavaṇṇanaṃ seṭṭhaṃ
 karissāṃ' atthavaṇṇanaṃ ti
 ca paṭiññātata¹ | Sā paṇāyamamadānassatthavaṇṇanā dūrenidānaṃ etc.

But looking at the various readings of different Jātakas of the MS., I find that it agrees with C in as many instances as with B, besides having several readings of its own.

Therefore, if we are to judge from this MS. alone, there really appear to be three different redactions of the canonical Buddhist writings, a Cingalese, a Burmese and a Siamese (C.B.S.), the last of which takes up, it seems, an intermediate position between the two former.

Copenhagen, April 3, 1887.

¹ The previous passage is in the Codex written out in one without any punctuation and without the verses being marked.

ABBREVIATIONS.

1. A. = atīte.
B. or Bo. = Bodhisatto.
Bh. = Bhagavā.
D. = Dasabalo.
G. = Gotamo.
M. = Mahāsatto.
R. = rajjam.
S. = Satthā.
T. = Tathāgato.
V. = viharanto.
 2. A. ā. = atītaṃ āhari.
A. B. = atīte Bārāṇasiyaṃ.
A. k. = ārabba kathesi.
 3. Dh. k. s. = dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ.
E. k. s. = etarahi kathāya sannisinā.
S. J. v. = Satthā Jetavane viharanto.
 4. S. p. j. s. = saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi.
 5. A. B. Br. r. k. = Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjam
kārente.
 6. S. i. d. ā. j. s. = Satthā imaṃ desanaṃ āharitvā jātakaṃ
samodhānesi.
 7. I. d. ā. s. p. j. s. = imaṃ desanaṃ āharitvā saccāni pakā-
setvā jātakaṃ samodhānesi.
-

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- Page 4 l 35 read *Ck Bf*.
 — 5 l. 36 read ¹¹ *Cks* and ¹⁴ *Cks*
 — 15 l. 29 add: 4. Cfr. Morris, B. & C. p. 74.
 — 22 l. 28 add: 5. Cfr. Morris, B & C p. 86.
 — 27 l. 32 add: 6. Cfr. Morris, B. & C. p. 99.
 — 43 l. 16 read yañce.
 — 47 l. 24 dele , .
 — 54 l 22 read aññatra.
 — 62 l. 26 read r k. Bodhisatto.
 — 71 l. 18 add: (Cfr III $\frac{313}{10-11}$).
 — 71 l. 24 add: (Cfr. Milindap. p. 402).
 — 71 l 31 read ruddho
 — 100 l. 32 add: 3 Cfr. Morris, B & C. p. 59.
 — 101 l. 23 read (III $\frac{29}{4}$).
 — 107 l. 16 read tñyam eva
 — 109 l. 1 read jinnatarāstī
 — 119 l. 30 add: 6. Cfr. Morris B. & C. p. 92.
 — 236 l 32 add: 7. Cfr. Morris, B. & C. p. 73.
 — 256 l. 22 read ramanīyā.
 — 320 l. 14 all three MSS. posemi for pesemi?
 — 320 l. 33 read Pischel for Morris.
 — 371 l. 20 add: (Cfr $\frac{362}{25}$).
 — 375 l. 25 add: 1. Cfr. Morris, B. & C. p. 88.
 — 398 l 6 add: (Cfr. Saṃyutta-Nikāya ed. by L. Feer p. 2).
 — 413 l. 3 read jīvitapariścāgaṃ.
 — 494 l 31 add after ¹⁰: so Bā for -pariyayam.

Vol. III. Preliminary Remarks after Rangoon add: (*Bf*).

- 24 l. 1 add: (Cfr Milinda p. 172).
 — 32 l. 26 add: (Cfr. Milinda p. 220).
 — 98 l. 25 read Potṭhapādā.
 — 109 l 11 add: (Cfr. supra p 24 l. 22).
 — 120 l. 23 add: (Cfr II $\frac{355}{8}$).

Vol. III. 157 l. 8 read osiñcam

- 155 l. 6 read pādena.
- 196 l. 10 add (Cfr. Suttanipāta v. 253 etc.).
- 223 l. 15 read appapañño.
- 254 l. 23 read āharitvā
- 264 l. 22 read sirīsayaman.
- 281 l. 5 read ganhitukāmā.
- 305 l. 16 add: (Cfr. Saṃyutta p. 204—205)
- 331 l. 6 add: (Cfr. II $\frac{51}{25}$ $\frac{52}{6}$).
- 347 l. 32 read Bf-sambha-
- 371 l. 25 read ruyha.
- 411 l. 6 read sīlasamvuto.
- 450 l. 21 read mamêdam (cfr. p. 446 l. 12) or mamā-y-idam.
- 471 l. 20 add: (Cfr. Saṃyutta p. 31).
- 472 l. 10 etc. add: (Cfr. Saṃyutta p. 20—22).

X. DASANIPĀTA.

1. Catudvārajātaka.

Catudvāramidaṃ nagaran ti. Idaṃ S. J. v. ekaṃ dub-
bacam¹ ā. k. Paccuppannavatthum Navanipātassa paṭhamajātaka
vitthāritam eva, idha pana S. taṃ bhikkhum „saccam kira tvaṃ dub- 5
baco“ ti pucchitvā „saccam bhante“ ti vutte „pubbe pi tvaṃ bhik-
khu dubbacatāya paṇḍitānaṃ vacanaṃ akatvā khuracakkam āsāde-
sīti³“ vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Kassapadasabalassa kāle Bārāṇasiyaṃ asīti-
koṭivibhavassa seṭṭhino⁴ putto Mittavindako nāma ahosi. 10
Tassa mātāpitāro sotāpannā ahesum, so pana dussīlo assaddho.
Atha naṃ aparabhāge pitari kālakate⁵ mātā kuṭumbaṃ vicā-
rentī āha: „tāta tayā dullabhamanussattaṃ⁶ laddhaṃ, dānaṃ
dehi, sīlaṃ rakkha⁷, uposathakammaṃ kara, dhammaṃ suṇā-
hīti“. „Amma na mayhaṃ dānādīhi attho, mā maṃ kiñci 15
avaca, ahaṃ yathākammaṃ gamissāmīti“ evaṃ vadantaṃ⁹ pi
naṃ ekadivasaṃ puṇṇamuposathadivase mātā āha: „tāta, ajja
abhilakkhito mahāuposathadivaso, ajja uposathaṃ samādiyitvā
vihāraṃ gantvā sabbarattim dhammaṃ sutvā ehi, ahaṃ te
sahassaṃ dassāmīti“. So „sādhū“ ti dhanalobhena uposathaṃ 20
samādiyitvā bhuttapātārāso vihāraṃ gantvā divasaṃ vitināmetvā
rattim yathā ekam pi dhammapadaṃ kaṇṇaṃ na paharati tathā

¹ B^d dubbacabhikkhum. ² B^d adds bhikkhu. ³ C^{ks} -lo-, B^d āhasesīti. B^o
bhāsesīti. ⁴ B^d adds eko. ⁵ B^d kalāṇka-. ⁶ B^d -bhamma-. ⁷ P^d -khāhi
⁸ B^d karohi. ⁹ B^d caran-.

ekasmiṃ padese nipajjitvā niddaṃ okkamitvā punadivase pāto
 va mukhaṃ dhovitvā gehaṃ gantvā nisīdi. Mātā paṇ'assa
 „ajja me putto dhammaṃ sutvā pāto va dhammakathikatheraṃ¹
 ādāya āgamiṣṣatīti“ yāgum² khādaniyaṃ bhojaniyaṃ paṭiyāde-
 5 tvā āsanaṃ paññāpetvā³ tassāgamaṇaṃ⁴ paṭimānenti⁵ taṃ eka-
 kaṃ āgataṃ disvā „tāta dhammakathiko kena nānīto“⁶ ti vatvā
 „na mayhaṃ dhammakathiken“⁷ attho“ ti vutte⁸ „tena hi yā-
 gum⁹ pivā“ ti āha. So „tumhehi mayhaṃ sahaṣṣaṃ paṭi-
 sutaṃ, taṃ tāva me detha, pacchā pivissāmīti“ āha. „Piva tāta,
 10 pacchā¹⁰ gaṇhissasīti“. „Gahetvā va pivissāmīti“. Ath' assa
 mātā sahaṣṣabhaṇḍikaṃ purato ṭhapesi. So yāgum⁹ pivitvā
 sahaṣṣabhaṇḍikaṃ gahetvā vohāraṃ karonto nacirass' eva
 vīsaṃ¹¹ sataṣaṣṣaṃ uppādesi. Ath' assa etad ahosi: „nāvaṃ
 upaṭṭhapetvā¹² vohāraṃ karissāmīti“. So nāvaṃ upaṭṭhapetvā¹²
 15 „amma ahaṃ nāvāya vohāraṃ karissāmīti“ āha. Atha naṃ
 mātā „tvaṃ tāta ekaputtako, imasmiṃ ghare dhanam pi ba-
 huṃ¹³, samuddo anekādīnava, mā gamīti“ vāresi. So „ahaṃ
 gamissāṃ' eva, na sakkā maṃ vāretuṃ“ ti vatvā „ahaṃ¹⁴ tāta
 vāressāmīti“ mātaraṃ hatthe gahito¹⁵ hatthaṃ vissajjāpetvā
 20 mātaraṃ paharitvā pātetvā antaraṃ katvā gantvā¹⁶ nāvāya sam-
 uddaṃ pakkhandi. Nāvā sattame divase Mittavindakaṃ nissāya
 samuddapiṭṭhe niccalā aṭṭhāsi. Kālakaṇṇisaṭṭhā vāriyamānā¹⁷
 Mittavindakass' eva hatthe tikkhattuṃ pati. Ath' assa uluṃ-
 paṃ¹⁸ datvā „imaṃ ekaṃ nissāya bahū¹⁹ mā vīnassantū“ ti
 25 taṃ samudde²⁰ khipiṃsu, tāvad eva nāvā javena samuddaṃ²¹
 pakkhandi. So pi ulumpe²² nipajjitvā ekaṃ dipaṃ²³ pāpuṇi.
 Tattha phalīkavimāne²⁴ catasso petiyo addasa. Tā sattāhaṃ

¹ B^d -kattheraṃ. ² C^{ks} -gu. ³ B^d pañña-. ⁴ B^d tassa āg-. ⁵ B^d paṭimāntena.
⁶ C^k tena āni-. B^d kena nānīto. C^b B^a kena ā-. ⁷ B^d -na. ⁸ C^{ks} -o. ⁹ B^d
 -gum. ¹⁰ B^d adds te dassāmīti. ¹¹ B^d vīsaṣaṣṣāḍhikaṃ, B^s vīsatīsaṣaṣṣāḍhika.
¹² B^d upaṭṭha-, C^{ks} utthā-. ¹³ B^d -hu, C^s -huṃ corr to hu. ¹⁴ B^d abantaṃ.
¹⁵ B^d add's pi. ¹⁶ B^d omits ga-. ¹⁷ all three MSS. -saṭṭhā, C^s vāpiya-, B^d cāriya-
 māno, B^s kariyamāno. ¹⁸ C^s ulu- corr. to ulu-, B^d ulu-. ¹⁹ C^{ks} -u. ²⁰ B^d -dda-
 piṭṭhe. ²¹ B^d mahāsa-. ²² B^d ulu-. ²³ B^d dipakaṃ, C^s ekadipakaṃ. ²⁴ C^s B^d -li-.

dukkhaṃ anubhavanti sattāhaṃ sukhāṃ. So tāhi saddhiṃ dibbasampattiṃ anubhavi. Atha naṃ tā¹ dukkhānubhavanat-thāya gacchamānā „sāmi, mayaṃ sattame divase āgamiṣṣāma, yāva mayaṃ āgacchāma tāva anukkaṇṭhamāno idh' eva vasā“
 'ti vatvā agamaṃsu. So tāṇhāvasiko hutvā tasmīṃ yeva pha- 5
 lake nipajjitvā puna samuddapitṭhena gacchanto aparaṃ pi dīpaṃ² patvā tattha rajatavimāṇe aṭṭha petiyo disvā eten' eva upāyena aparasmīṃ dīpake maṇivimāṇe soḷasa aparasmīṃ³ kana-kavimāṇe dvattiṃsa petiyo disvā tāhi saddhiṃ dibbasampattiṃ
 anubhavitvā tāsāṃ pi dukkhaṃ anubhavitum gatakāle puna 10
 samuddapitṭhena gacchanto ekaṃ pākārapariḷkhitāṃ catudvā-
 raṃ⁴ nagaraṃ⁵ addasa, ussadanirayo⁶ kira so bahunnaṃ⁷ nerayi-
 kasattānaṃ kammakaraṇānubhavanatṭhānaṃ⁸, Mittavindakassa
 pana alaṃkatapaṭiyattaṃ nagaraṃ viya hutvā upaṭṭhāsi. So
 „imaṃ nagaraṃ pavisitvā rājā bhavissāmīti“ cintetvā pavisitvā 15
 khuracakkaṃ ukkhipitvā⁹ paccamānaṃ nerayikasattaṃ addasa,
 ath' assa taṃ¹⁰ tassa sīse khuracakkaṃ padumaṃ¹¹ hutvā upaṭ-
 ṭhāsi, ure pañcaṅgikabandhanaṃ¹² uracchadapasādhanaṃ hutvā
 sarīrato galantaṃ¹³ lohitaṃ lohita-candanavilepanaṃ¹⁴ hutvā
 paridevanasaddo madhuragītasaddo¹⁵ hutvā upaṭṭhāsi. So tassa 20
 santikaṃ gantvā „bho purisa ciraṃ tayā padumaṃ dhāritaṃ,
 dehi me etaṃ“ ti āha. „Samma, na-y-idaṃ padumaṃ, khura-
 cakkaṃ¹⁶ etaṃ“ ti. „Tvāṃ mayhaṃ adātukāmatāya evaṃ vada-
 sīti“. Nerayikasatto cintesi: „mayhaṃ kammaṃ khīṇaṃ
 bhavissati, imināpi mayā viya mātaraṃ paharitvā āgatena bha- 25
 vitabbaṃ, dassāmi 'ssa khuracakkaṃ“ ti. Atha naṃ „ehi bho,
 gaṇha imaṃ padumaṃ¹⁷“ ti vatva khuracakkaṃ tassa sīse khipi.
 taṃ tassa matthakaṃ¹⁸ piṃsamānaṃ¹⁹ bhassi. Tasmīṃ khaṇe

¹ B^o adds tattha. ² B^d dīpakam. ³ B^d adds dīpake. ⁴ B^d - ra. ⁵ B^d - raṃ.
⁶ C^{ks} - dā-. ⁷ B^d - hūnaṃ. ⁸ C^{ks} - bhāvatthā-. ⁹ B^d adds sīse. ¹⁰ C^k naṃ.
 B^d omits taṃ. ¹¹ B^d adds viya. ¹² B^d - kaṃba-. ¹³ B^d gal-. ¹⁴ B^d omits
 lohita, and adds viya. ¹⁵ B^d - rasarogī-, and adds viya. ¹⁶ C^{ks} - kaṃ. ¹⁷ B^d
 imaṃ, omitting pa-. ¹⁸ C^{ks} - kaṃ. ¹⁹ C^{ks} piṃsamānaṃ. B^o khipamaṇaṃ.

Mittavindako tassa khuracakkabhāvaṃ ñatvā „tava khuracakkaṃ gaṇha, tava khuracakkaṃ gaṇhā“ 'ti vedanāmatto¹ paridevi. Itaro antaradhāyi. Tadā Bodhisatto² mahantena parivārena ussadacārikam caramāno taṃ thānaṃ pāpuṇi. Mittavindako
 5 taṃ ulloketvā³ „sāmi devarāja, idaṃ maṃ⁴ cakkaṃ saṇhakara-
 ñi⁵ viya tilāni piṃsamānaṃ⁶ otarati, kin nu kho mayā pāpaṃ katan⁷“ ti pucchanto dve gāthā abhāsi:

1. Catudvāram idaṃ nagaraṃ āyasaṃ dalhapākāraṃ⁸,
 oruddhapatiruddho⁹ 'smi, kiṃ pāpaṃ pakatam mayā. 1.
- 10 2. Sabbe apihitā¹⁰ dvārā, oruddho 'smi yathā dvijo,
 kimādhikaraṇaṃ yakkha cakkābhinihato ahan ti. 2.

Tattha dalhapākāraṃ ti thirapākāraṃ, dalhatoranaṃ ti pi pātho, thira-
 dvāraṃ ti attho, oruddhapatiruddhosmiti anto katvā samantā pakārena
 ruddho, palāyanaṭṭhānaṃ na paññāyati, kiṃ pāpaṃ pakatan ti kin nu kho
 15 mayā pāpakammaṃ kataṃ, apihitā ti thakitā, yathā dvijjo¹¹ ti pañjare
 pakkhitto sakuṇo viya, kimādhikaraṇaṃ ti¹² kim kāraṇaṃ, cakkābhinihato
 ti cakkena abhinihato.

Ath' assa devarāja¹³ kāraṇaṃ kathetuṃ¹⁴ cha gāthā abhāsi:

3. Laddhā sataśassāni atirekāni vīsati
 20 anukampakānaṃ ñātīnaṃ vacanaṃ samma nākari. 3.
4. Laṃghī samuddaṃ pakkhandi sāgaraṃ appasiddhikaṃ,
 catūhi¹⁵ atṭh' ajjhagamā atṭhāhi pi ca¹⁶ soḷasa (= III p. 207.) 4.
5. Soḷasāhi¹⁷ ca battimsa¹⁸, atriccho¹⁹ cakkam āsado,
 icchāhatassa posassa cakkaṃ bhamati matthake. 5.
- 95 6. Uparivisālaṃ duppūraṃ icchāvisaṭṭagāminim²⁰
 ye va²¹ taṃ anugijjhanti te honti cakkadhārino. 6.
7. Bahum²² bhaṇḍaṃ apahāya²³ maggaṃ appaṭivekkhiya
 yesaṃ c'etaṃ asaṃkhātā²⁴ te honti cakkadhārino. 7.

¹ Bā -patto, B^s -nam patto. ² Bā adds rukkhadevatā hutvā ³ Bā olo- ⁴ Bā
 imam in the place of idaṃ maṃ. ⁵ C^s Bā -ni. ⁶ C^k piṃsaṃsa-, Bā siṃsamānaṃ.
⁷ Bā paka- ⁸ C^k dalhatoranaṃ. ⁹ Bā -pati-. ¹⁰ C^k hi pi-. ¹¹ C^k Bā dijo.
¹² Bā adds kiṃ adbhikaraṇaṃ. ¹³ Bā omits de-. ¹⁴ Bā adds devaputto. ¹⁵ Bā f
 -tubbhi. ¹⁶ C^k ca omitting pi, C^s catu omitting pi, Bā atṭhāsi vāpi, B^s attha pi
 vā ca, B^f atṭhāsi sā ca. ¹⁷ C^k -sāpi, C^s -sāri, Bā f -sābhi. ¹⁸ C^k -sā. ¹⁹ C^s
 -ccha, C^k f -cchaṃ. ²⁰ C^k -nī, C^s -ni, Bā visaragāmini. ²¹ C^k omit va. ²² Bā
 u. ²³ C^s avhāya, B^f vahāya, Bā ca ohāya, B^s bahubhaṇḍa ca ohāya. ²⁴ C^k -kha-.

s. Kammañ samekkhe vipulañ ca bhogañ,
icchañ na seveyya anattasamhitā¹,

karavva vātvā anukampakānañ

katvā mātu santikā sahasaṃ gahetvā vohāraṃ karonto satasahassaṃ² ca atire-
kāni visati labhivā, nākarīti tena dhanena atuṭṭho nāvāya samuddaṃ pavisanto
samudde ādīnavaṃ⁴ kathetvā mātaraṃ vāriyamāno pi anukampakānaṃ nātīnaṃ
samma vacanaṃ⁵ nākari⁶, sotāpannaṃ mātaraṃ paharivā antaraṃ katvā nik-
khanto yevāsīti dīpeti, laṃghīti nāvaṃ ullaṃghanasamatthaṃ(?), pakkhandīti 10
pakkhanto si, appasiddhikaṃ⁷ ti mandasiddhiṃ⁸ vināsabahulā, catūhi⁹
aṭṭhā 'ti atha naṃ nissāya thitāya nāvāya phalakaṃ datvā samudde khitto
pi¹⁰ tvaṃ¹¹ mātaraṃ nissāya ekadivasaṃ katassa uposathakamassa nissan-
dena phalikavimāne catasso itthiyo labhivā tato rajatavimāne aṭṭha maṇivimāne

vipulañca bhogan ti attano dhammaladdham dhanarāsim pi avekkheyya, nātivatteyyā¹ ti taṃ tādīsam puggalaṃ idaṃ cakkam na ativatteyya¹ nāvattareyya², nātivatteti pi pātho, nāvattaratiti attho.

Taṃ sutvā Mittavindako „iminā devaputtena mayā kata-
5 kammaṃ tatvato³ nātaṃ, ayaṃ mayhaṃ paccanapamāṇam pi jānissati, pucchāmi⁴ nan“ ti cintetvā navamaṃ gātham āha:

9. Kīva ciraṃ nu me yakkha cakkam sirasi⁵ ṭhassati,
kati vassasahassāni, tam me akkhāhi pucchito ti. 9.
Ath' assa kathento Mahāsatto dasamaṃ gātham āha:

10. 10. Atisaro accasaro Mittavinda. suṇohi me:
cakkam te sirasi-m-⁵ āviddham, na taṃ jīvaṃ pamokkhasi¹⁰.

Tattha atisarīti pi atisaro, atisarissatīti pi atisaro⁶, accasaro ti tass' eva vevacanam, idaṃ vuttam hoti: ambho Mittavindaka⁷ sunāhi⁸ mama vacanam, tvaṃ hi atidārunassa kammassa katattā atisaro, tassa pana na sakkā vassagana-
15 nāya vipāko paññāpetun ti⁹ aparimāṇam atimahantaṃ vipākadukkhaṃ sarissasi¹⁰ paṭipajjissasi¹¹ pi atisaro, tena te ettakāni vassasahassāni vattum na sakkomīti, sirasimāviddhan ti yaṃ pana te idaṃ cakkam sirasi¹² āviddham kumbhakāraccakkaṃ¹³ īva¹⁴ bhāmati¹⁵, na taṃ jīvaṃ pamokkhasi¹⁶ taṃ¹⁷ tvaṃ yāva te kammavipāko na khīyati tāva jīvamāno na mokkhasi¹⁸, kammavi-
20 pāke pana khīye idaṃ cakkam pabhāya yathākammaṃ gamissasi

Idaṃ vatvā devaputto attano ṭhānaṃ¹⁹ eva gato, itaro pi mahādukkhaṃ paṭipajji.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā Mittavindako²¹ dubbacabhiikkhu ahoṣi, devarājā²¹ aham evā“ ti. Catudvārajātakaṃ²².

Kaṇho vatāyaṃ puriso ti. Idam S. Kapilavatthum nissāya²³ Nigrodhārāme viharanto sita pātukaṃ mamaṃ ā. k. Tadā kira S.

¹ Ck^s nāti-. ² Ck^s nātivatteyya. ³ B^d tatthato, B^s tathato? ⁴ B^d pucchis-sāmi. ⁵ Ck^s sirasimīn. ⁶ B^d tattha atisaro ti atipsarīti pi atisaro atisarissatīti pi atisaro. ⁷ B^d -da. ⁸ B^d -no-. ⁹ B^d vipākaṃ vattanti. ¹⁰ Ck^s pariss-. ¹¹ Ck^s -pajjasi, B^d paṭipaccissasi. ¹² B^d sirasimīn. ¹³ Ck^s -ram ca-, C^s -rām ca- corr. to -raca-. ¹⁴ Ck^s add ca. ¹⁵ Ck^s add taṃ. ¹⁶ Ck^s -si. ¹⁷ B^d omits taṃ. ¹⁸ E^d pamo-. ¹⁹ B^d devathā-. ²⁰ B^d add ayaṃ. ²¹ B^d add pana ²² B^d add pathamam. ²³ E^d upani-.

sāyaṇhasamaye Nigrodhārāme bhikkhusaṅghaparivuto jaṃghāvihāraṃ¹
 anucaṃkamanto aññatarasmiṃ padese sitaṃ pātvākāsi. Ānandathero²
 „ko nu kho hetu ko paccayo Bhagavato sitassa pātukanmāya, na³
 ahetu Tathāgatā sitaṃ pātukaronti, pucchissāmi tāvā“⁴ ti añjalim⁵
 paggayha sitakaraṇaṃ pucchi. Ath' assa S. „bhūtapubbaṃ Ānanda 5
 Kaṇho nāma isi ahosi, so imasmiṃ bhūmippadese“⁶ vihāsi jhāyi jhānarato,
 tassa sīlatejena Sakkabhavanaṃ kampīti⁷ sitakaraṇaṃ vatvā tassa
 vatthuno apākaṭattā⁸ therena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bārāṇasiyaṃ⁷ asītikoṭṭivibhavana aput-
 takena brāhmaṇena sīlaṃ samādiyitvā putte patthite Bodhisatto 10
 tassa brāhmaṇiyyā kucchismiṃ nibbatti, kāḷavaṇṇattā paṇ'
 assa nāmagahaṇadivase Kaṇhakumāro ti nāmaṃ akaṃsu. So
 soḷasavassakāle maṇipaṭimā⁵ viya sobhaggappatto⁹ hutvā pitarā
 sippuggahaṇatthāya pesito Takkaṣilāya¹⁰ sabbasippāni ugga-
 hetvā paccāgañchi¹¹. Atha naṃ pitā anurūpena dārena saṃ- 15
 yojesi. So aparabhāge mātāpitunnaṃ¹² sabbaisariyaṃ paṭipajji.
 Ath' ekadivasaṃ ratanaḷṭṭhāgārāni viloketvā varapallama-
 majjhagato suvaṇṇapaṭṭaṃ¹³ āharāpetvā „ettakaṃ dhanam
 asukena¹⁴ uppāditaṃ ettakaṃ asukena“¹⁵ ti pubbañātīhi su-
 vaṇṇapaṭṭe¹⁵ likhitāni akkharāni disvā cintesi: „yehi imaṃ 20
 dhanam uppāditaṃ te na paññāyanti, dhanam eva paññāyati,
 eko pi idaṃ¹⁶ gahetvā gato n' atthi, na kho pana sakkā dhanam
 bhaṇḍikaṃ bandhitvā paralokaṃ netum, pañcasādhāraṇabhāvena¹⁷
 hi¹⁶ asārassa dhanassa¹⁸ dānaṃ sāro, bahurogasādhāraṇabhāvena
 asārassa kāyassa sīlavantesu abhivādanādikammaṃ sāro, anic- 25
 catābhībhūtaṃ asārassa jīvitassa aniccādivasena vipassanāyogo
 sāro, tasmā asārehi bhogehi sārāgahaṇatthaṃ dānaṃ dassāmīti“
 so āsanā uṭṭhāya²⁰ rañño santikaṃ gantvā rājānaṃ āpu-
 chitvā mahādānaṃ pavattesi. Yāva sattamā divasā dhanam

¹ Bḍ -gha-. ² Bḍ -datthe-. ³ Bḍ tana ⁴ Bḍ -līm. ⁵ Bḍ -mipa- ⁶ Cs apa-
 Ck apākaṭattā, Bḍ apaka-. ⁷ Bḍ adds ekena ⁸ Bḍ -pati- ⁹ Bḍ sobhaggayasag-
 gapatto. ¹⁰ Bḍ -yaṃ. ¹¹ Bḍ -gacchi. ¹² Bḍ -tūnaṃ. ¹³ Bḍ -pattam. ¹⁴ Bḍ
 adds nāma. ¹⁵ Bḍ -patte ¹⁶ Bḍ adds dhanam. ¹⁷ Bḍ pañcannaṃ verānaṃ
 sā- ¹⁸ Bḍ omits hi ¹⁹ Bḍ asāradussadha-. ²⁰ Bḍ vu-

- aparikkhīyamānaṃ¹ disvā „kiṃ me dhanena, yāva maṃ jarā
 nābhibhavati tāvad eva pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca
 nibbattetvā brahmalokaparāyano bhavissāmīti“ cintetvā gehe
 sabbadvārā² i vivarāpetvā „dinnam ñeva³ harantū“⁴ 'ti asuci viya
 5 jigucchanto vatthukāme pahāya mahājanassa rodantassa paridevan-
 tassa nagarā nikkhamitvā Himavantapadesaṃ pavisitvā isipab-
 bajjaṃ pabbajitvā attano vasanattāya ramaṇīyaṃ bhūmibhāgaṃ
 olokeno imaṃ thānaṃ patvā „idha vasissāmīti“ ekaṃ inda-
 vārunīkarukkhaṃ⁵ gocaragāmaṃ katvā adhiṭṭhāya tass' eva
 10 rukkhassa mūle vihāsi, gāmantasenāsaṇaṃ pahāya ārañṇako
 ahosi, paṇṇasālaṃ akatvā rukkhamaṇḍikaṃ ahosi abbhokāsiko
 nesajjiko, sace⁶ nipajjitukāmo⁷ bhūmiyaṃ yeva nipajjati, dan-
 tamusaliko⁸ hutvā anaggipakkam eva khādati, thusaparikkhit-
 taṃ kiñci na khādati, ekadivase ekavāraṃ eva khādati,
 15 ekāsaniko ahosi. Khamāya⁹ paṭhaviāpatejavāyusamo¹⁰ hutvā ete
 ettake dhutagaṇe samādāya vatti¹¹. Imasmiṃ kira jātake Bodhi-
 satto paramappiccho¹² ahosi. So nacirass' eva abhiññā ca samā-
 pattiyo ca nibbattetvā jhānakīlikāṃ¹³ kilanto tatth' eva vasati,
 phalāphalattam pi aññattha na gacchati, rukkhassa phalitakāle
 20 phalaṃ khādati, pupphitakāle pupphaṃ khādati¹⁴, sapattakāle¹⁵
 pattāni¹⁶ khādati, nippattakāle¹⁷ papaṭikaṃ¹⁸ khādati¹⁹. Evaṃ
 paramasantutṭho hutvā imasmiṃ thāne ciraṃ vasi. So eka-
 divasaṃ pi²⁰ pubbaṇhasamaye tassa rukkhassa pakkāni²¹ gaṇ-
 hanto pana loluppacārena utṭhāya aññasmiṃ padese na gaṇhāti²².
 25 Yathānisinno va hatthaṃ pasāretvā hatthappamāṇe thāne²³ thitāni
 phalāni saṃharati, tesu pi manāpāmanāpaṃ avicinitvā sampatta-
 sampattam eva gaṇhi. Evaṃ paramasantutṭhassa tassa silatejena
 Sakkassa Paṇḍukambasilāsaṇaṃ uṇhākāraṃ dassesi. Taṃ
 kira Sakkassa āyukkhaṇa vā uṇhaṃ hoti puñṇakkhaṇa vā

¹ Ck -kkhi-, Bd -kkha-. ² Bd yeva. ³ Bd adds pi. ⁴ Bd nipajjati. ⁵ Bd -la-.

⁶ Bds chamā-. ⁷ Bd -pamo, B^s -yuparamo ⁸ Bd vasati. ⁹ Ck -mapariccho.

¹⁰ Bd -kilaṃ ¹¹ Ck^s omit khā-. ¹² Bd omits sa ¹³ Bd -ttaṃ. ¹⁴ Ck Bd nipa-.

¹⁵ Bd pappati- ¹⁶ Bd -saṃ, omitting pi. ¹⁷ Bd adds phalānigaṇhi. ¹⁸ Bd gaṇhabhi.

¹⁹ Ck hatthampamāṇe thāne, Bd hatthappasādathāne.

aññasmiṃ vā mahānubhāvasatte¹ taṃ ṭhānaṃ patthente² dhammi-
kānaṃ vā mahiddhiyasamaṇabrāhmaṇānaṃ³ sīlatejēna⁴ uṇhaṃ
ahosi. Sakko „ko nu kho maṃ⁵ cāvetukāmo“ ti āvajjitvā
imasmim padese vane⁶ vasantaṃ Kaṇhaṃ isiṃ rukkhā-
phalāni uccinantaṃ disvā cintesi: „ayaṃ isi ghoratapo⁷ 5
parimāritindriyo⁸, imaṃ dhammakathāya sīhanādaṃ nadāpetvā
sukhākāraṇaṃ sutvā varena⁹ santappetvā imassa rukkhaṃ
dhuvaphalaṃ katvā āgamissāmīti“ so mahantenānubhāvena
sīghaṃ otaritvā tasmiṃ rukkhamaṇe tassa piṭṭhipasse ṭhatvā
„attano avaṇṇe kathite kujjhissati nu kho no“ ti vīmaṃsanto 10
paṭhamam gātham āha:

1. Kaṇho vatāyaṃ puriso, kaṇhaṃ bhuñjati bhojanaṃ
kanhe bhūmipadesasmim¹⁰, na mayhaṃ manaso piyo ti. 11.

Tattha kaṇhan¹¹ ti kālavanṇam¹², rukkhaphalabhojanatāya kanho¹³. 15

Kaṇho tassa¹⁴ vacanaṃ sutvā „ko mu kho mayā saddhiṃ
kathetīti¹⁵“ dibbacakkhunā upadhārento „Sakko“ ti ṇatvā ani-
vattitvā¹⁶ anoloketvā va dutiyaṃ gātham āha:

2. Na kanho tacasā hoti, antosāro hi brāhmaṇo,
yasmiṃ pāpāni kammāni sa ve kaṇho Sujampatīti. 12. 20

Tattha tacasā ti tacena kanho nāma na hotīti attho, antosāro ti
abbhantare sīlasamādhīpaññāvimuttiñānadassanasārehi samannāgato, evarūpo
hi bāhitapāpattā brāhmaṇo nāma hoti, sa ve ti yasmiṃ pana pāpāni¹⁷ kam-
māni so yattha katthaci kule¹⁸ jāto yena kenaci sarīravannena samannāgato pi
kāḷako va. 25

Evaṃ ca pana vatvā imesaṃ sattānaṃ kaṇhabhāvakarāni
pāpakammāni ekavidhādīhi bhedehi vitthāretvā sabbāni pi tāni
garahitvā¹⁹ sīlādayo guṇe pasaṃsitvā ākāse candam utthāpento

¹ C^k -ve-, C^s -ve-, B^s -vasattehi ² B^s adds na vā. ³ B^d -ddhikasa-. ⁴ C^s
adds tadā sīlatejēna, B^d dānatejēna vā ⁵ C^{ks} omit vā. ⁶ B^d adds thānā ⁷
B^d omits vane. ⁸ B^d paramajitindriyo ⁹ C^{ks} sukāraṇaṃ suvarena, B^s sukha-
kāraṇaṃ sūvetvā varena ¹⁰ B^d -mippa-. ¹¹ B^d -ho. ¹² B^d -no. ¹³ B^d bhojananti
rukkhaphalabhojanam in the place of rukkhā- - ¹⁴ B^d isi sakkassa. ¹⁵ C^k
-theti, C^s -theti corr. to -thetīti. ¹⁶ C^{ks} ni-. ¹⁷ B^d pāpakāni. ¹⁸ B^d -lesu. ¹⁹
B^d -hetvā.

viya Sakkassa dhammaṃ desesi¹. Sakko tassa dhammakathaṃ sutvā pamudito somanassajāto Mahāsattaṃ vareṇa nimantento tatiyaṃ gātham āha:

3. Etasmiṃ te sulapite patirūpe² subhāsīte

5 varaṃ brāhmaṇa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasīti. 13.

Tattha etasmiṃ ti yaṃ idaṃ tayā sabbaññū-Buddhena viya sulapitaṃ tasmiṃ sulapite tumhākaṃ eva ca anucchavikattā patirūpe² subhāsīte, yaṃ kiñceti yaṃ yaṃ³ kiñci manasā icchasi sabbam te taṃ varaṃ taṃ⁴ icchitam patthitam dammiti attho

15 Taṃ sutvā Mahāsatto cintesi: „ayaṃ 'kin nu kho attano avanṇe kathite kujjhissati no' ti maṃ vīmaṃsanto mayhaṃ chavivannaṃ ca bhojanaṃ ca vasanaṭṭhānaṃ ca garahitvā⁵ idāni mayhaṃ akuddhabhāvaṃ ūtvā pasannacitto varaṃ deti, maṃ kho pan' esa 'Sakkissariya-Brahmissariyānaṃ atthāya brah-
15 macariyaṃ caratīti' pi maññeyya, tatr' assa nikkamkhābhāvatthaṃ⁶ 'mayhaṃ paresu kodho vā doso vā mā uppajjatu parasampattiyaṃ lobho vā paresu sineho vā mā uppajjatu majjhato va bhavēyyaṃ' ti ime mayā cattāro vare gahetuṃ vaṭṭatīti“ so tassa nikkamkhābhāvatthāya cattāro vare gaṇhanto catutthaṃ
20 gātham āha:

4. Varaṃ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara

sunikkodhaṃ suniddosaṃ nillobhaṃ vattim⁷ attano

nisnehaṃ abhikaṃkhāmi, ete me caturo vare ti. 14.

Tattha varaṇce me ado ti sacce taṃ mayhaṃ varaṃ adāsi, sunikkodhaṃ ti akujjhanavasena suṭṭhunikkodhaṃ, suniddosaṃ ti adussanavasena suṭṭhuniddosaṃ, nillobhaṃ ti parasampattisū suṭṭhunillobhaṃ, vattimattano⁷ ti evarūpaṃ attano pavattiṃ, nisnehaṃ ti puttadhītādīsū saviññānakesu dhana-dhaññādīsū vā aviññānakesu attano santakesu pi⁸ nisnehaṃ apagatalobhaṃ, abhikaṃkhāmiti evarūpaṃ imehi catuāṅgehi⁹ samannāgataṃ attano vuttim
30 abhikaṃkhāmi, ete me caturo vare ti ete nikkodhādike caturo mayhaṃ vare dehīti vadati, kiṃ pan' esa na jānāti yathā na sakkā Sakkassa santikā¹⁰ varaṃ¹¹ gahetvā vā¹² me¹³ kodhādayo haritun ti: no na jānāti, Sakke¹⁴ pana va-

¹ Bā -ti. ² Bā paṭi-. ³ Bā omits one yaṃ. ⁴ Bā omits taṃ. ⁵ Bā -he-. ⁶ Bā nikkhamka-. ⁷ Bā vu-. ⁸ Cās ca. ⁹ Bā catuāṅga-. ¹⁰ Bā -ke. ¹¹ Bā taṃ. ¹² Bā vareṇa. ¹³ Cās meme, Bā omits me. ¹⁴ Bā adds kho.

raṇḍi dadante¹ na gaṇhāmiti vacanaṇḍi na yuttan ti ca tassa ca nikkamābhābhā-
vatthāya² gaṇhi.

Tato Sakko cintesi: „Kaṇhapāṇḍito varam gaṇhanto ativiya anavajjavare³ gaṇhi, etesu varesu guṇadosaṇḍi etam eva pucchissāmiti“. Atha naṇḍi pucchanto pañcamaṇḍi gātham āha: 5

5. Kiṇ nu kodhe va⁴ dose vā lobhe snehe va⁵ brāhmaṇa
ādinavaṇḍi sampassasi⁶, tam me akkhāhi pucchito ti. 15.

Tass' attho: brāhmaṇa kiṇ nu tvaṇḍi kodhe vā dose vā lobhe vā snehe
vā ādinavaṇḍi passasi⁷, tam tava me pucchito akkhāhi, na hi mayaṇḍi tattha ādinavaṇḍi
pajānāma⁸ ti

10

Atha naṇḍi Mahāsatto „tena hi suṇāhīti“ vatvā catasso
gāthā abhāsi:

6. Appo hutvā bahu⁹ hoti vadḍhat¹⁰ eso⁹ akhantijo,
āsaṇḍi bahupāyāso, tasmā kodhaṇḍi na rocaye. 16.

7. Duṭṭhassa paṭhamā¹⁰ vācā parāmāso¹¹ anantaraṇḍi
tato paṇḍi tato daṇḍo satthassa paramā gati,
doso kodhasamutṭhāno, tasmā dosaṇḍi na rocaye. 17.

15

8. Ālopasahasākārā nikatī vañcanāni ca
dissanti lobhadhammesu, tasmā lobhaṇḍi na rocaye. 18.

9. Snehasaṇḍigathitā ganthā senti manomayā puthu,
te bhusaṇḍi upatāpentī, tasmā snehaṇḍi na rocaye ti. 19.

20

Tattha akhantijo ti yo¹² anadhivāsikajātikassa akkhantito jāto¹³ kodho
paṭhamam paritto hutvā bahu hoti aparāparaṇḍi vadḍhati tassa vadḍhanabhāvo
Khantivādijātakena c'eva Culladhammapālajātakena ca vanṇetabbo, api ca Tissā-
maccassa p' ettha¹⁴ bhariyaṇḍi ādinaṇḍi katvā sabbaṇḍi sajanasaparijanaṇḍi māretvā
pacchā attano māritavatthuni kathetabbam, āsaṇḍigīti āsaṇḍigakarano¹⁵, yassa
uppajjati taṇḍi āsattaṇḍi lagitaṇḍi¹⁶ karoti taṇḍi vatthuni vissajjettvā gantuni na deti
nivattittvā nivattittvā¹⁷ akkosanādīni kāreti, bahu pāyaso ti bahuna kāyikacetasika-
dukkhasaṇḍikhātena upāyāsena kilamathena samannāgato, kodhaṇḍi nissāya hi kodha-
vasena ariyādīsukatavitikkamā ditṭhadhamme c'eva samparāye ca vadḍhabandhana-

20

¹ Bā dente. ² Bā -kha-. ³ Bā -jje-. ⁴ Bāf vā. ⁵ Bā ca. ⁶ Cks -passi Bā
ādinava tvampassi. ⁷ Cks passi. ⁸ Ck Bā -ū. ⁹ Bā vadḍhato, Cks vadḍheteso. ¹⁰
Bāf pharusā ¹¹ Cks para-. ¹² P' so ¹³ Ck joto, Bā omits jāto. ¹⁴ Bā cettha.
¹⁵ Bā āsaṇḍigisabhāvakarano. ¹⁶ Bā laggi- ¹⁷ Bā only one ni-

- vippatisārādīni¹ c'ev a pañcavinibandhanakammakaranādīni² ca bahūni dukkhāni anubhavanti³ kodho bahupāyāso nāma, tasmā ti yasmā esa evaṃ anekādīnavo tasmā kodhaṃ na rocemi, dutthassā 'ti kodhanalakkhanena³ kodhena kujjhitvā aparabhāge dussanalakkhanena dosena dutthassa pathamaṃ tāva are dāsa
- 5 pessā 'ti⁴ pharusavācā niccharati⁵, vācāya antarā ākadidhanavikaddhanavasena hatthaparāmāso tato anantari upakkamanavasena paṇi pavattati, tato danda⁶, dandappabhāre⁷ atikkamitvā⁸ pana ekatodhāraubhatodhārassa satthassa paramā gati⁹ sabbapariyanta satthanipphatti¹⁰ hoti. yadā hi satthena param jīvita voropetvā pacchā ten' eva satthena attānaṃ jīvita voropeti tadā doso matthakam
- 10 patto hoti, doso kodhasamutthāno ti yathā anambilaṃ takkaṃ vā kañjikaṃ¹¹ vā pariṇāmanavasena parivattitvā ambilaṃ hoti tam ekajātikam pi samānaṃ ambilaṃ anambilaṃ ti nānā vuccati tathā¹² pubbakāle kodho parinamitvā aparabhāge doso hoti, so akusalamūlattaṃ ekajātiko pi samāno kodho doso ti nānā vuccati, yathā ca anambilaṃ ambilaṃ evaṃ so pi kodhato samutthātīti kodhasamutthāno, tasmā ti yasmā evaṃ anekādīnavo doso tasmā dosam pi na rocemi, ālopaśahasākārā ti divādivass eva¹³ gāmaṃ paharitvā vilumpānāni¹⁴ ca āvudham sarīre thapetvā idam¹⁵ nāma me dehīti sahasākārā ca¹⁶, nikaṭi vañcanāni cū 'ti patirūpakaṃ¹⁷ dassetvā parassa haranaṃ nikaṭi nāma, sā asuvannaṃ eva suvannaṃ ti kūtakahāpanaṃ¹⁸ ca kahāpano ti datvā parasantakagahane¹⁹
- 20 datthabbā, paṭibhānavasena pana upāyakusalatāya parasantakagahanaṃ vañcanaṃ²⁰ nāma, tass' evaṃ pavatti datthabbā: eko kira ujujātiko gāmikapuriso araṇṇato sasakaṃ ānetvā naditīre thapetvā nahāyitum otari, ath' eko dhutto taṃ sasakaṃ sīse katvā nahāyitum otīno, itaro uttaritvā sasakaṃ apassanto ito c' ito ca vilokesi²¹, tam enaṃ dhutto kiṃ²² vilokesīti vatvā imasmiṃ me²³ thāne
- 25 sasako thapito taṃ na passamīti vutte andhabāla²⁴ na tvaṃ²⁵ jānāsi sasakā nāma naditīre thapitā palāyanti passa²⁶ ahaṃ attano sasakaṃ sīse thapetvā va nahāyāmiti, so appatibhānatāya evaṃ bhavissatīti pakkāmi, ekakahāpanena migapotakaṃ gahetvā puna taṃ datvā dvikahāpanakagghanakassa²⁷ migassa gahitavattuṃ p' ettha²⁸ kathetabbam, dissanti lobhadhammesu²⁹ ti Sakka²⁹
- 30 ime lobhādayo pāpadhammā lobhasabhāvesu³⁰ lobhābhībhūtesu sattesu dissanti, na hi aluddhā evarūpāni kammāni karonti, evaṃ lobho anekādīnavo, tasmā lobham pi na rocemi, snehasaṃ gathitā ganthā ti ārammanesu allīyanalakhanena snehena saṃgathitā³¹ punappuna uppādivasena³² gathitā suttena

¹ Bā -bandhavipatti-. ² Bā pañcavidhabandhana-. ³ Bā kujjhana-. ⁴ Bā adosaṃ passā ti in the place of are-. ⁵ Bā nicchāreti. ⁶ Bā omits danda, ⁷ Bā -rena. ⁸ Bā upakka-. ⁹ Bā param māreti in the place of pa- ¹⁰ Bā nipphutti ¹¹ Bā kañcikaṃ. ¹² Ck^s tadā ¹³ Bā -vaseva. ¹⁴ Bā viluppamānāni. ¹⁵ Ck^s idan. ¹⁶ Bā va ¹⁷ Bā pati- ¹⁸ Bā -ne, omitting ca kahāpano, ¹⁹ Bā -nena. ²⁰ Bā -nan. ²¹ Ck olo-. ²² Bā kimbho. ²³ Bā omits me. ²⁴ Ck^s -le. ²⁵ Ck adds na. ²⁶ Bā -yantīti passa, Ck^s -yanti tassa. ²⁷ Bā naggha-. ²⁸ Bā adds dipetvā. ²⁹ Ck omits sakka ³⁰ Bā -venasu- ³¹ Bā -itvā. ³² Bā -danava-.

pupphāni viya baddhā nānappakāresu ārammanesu pavattamānā abhijjhākāyaganthā,
 senti manomayā puthū ti te¹ puthusu ārammanesu uppannā suvaṇṇādīhi
 nibbattāni suvaṇṇādīmayāni ābharanādīni² viya manena nibbattattā manomayā
 abhijjhākāyaganthā tesu ārammanesu senti anusenti, te bhusaṃ upatāpentīti
 te evaṃ³ anusayitā balavatāpaṃ janentā⁴ bhusaṃ upatāpenti atikilamenti, tesam
 pana bhusaṃ upatāpane sallaviddho va ruppatitī⁵ gāthāya vatthuṃ 'piyajātikā kho
 gāhapati sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhutikā' 'piyatojāyate⁶
 pemato jāyate⁶ soko' ti ādīni suttāni ca āharitabbāni, api ca Maṇḍalabodhisattassa⁷
 dārake datvā balavasokena hadayaṃ phali, Vessantarabodhisattassa mahantaṃ
 domanassaṃ udapādi, evaṃ pūritapāramīnaṃ mahāsattānaṃ p' ete⁸ upatāpaṃ
 karonti⁹ yeva, yaṃ snehe ādīnava, tasmā sneham pi na rocemīti.

Sakko pañhavissajjanaṃ¹⁰ sutvā „Kaṇhapaṇḍita, tayā ime
 pañhā Buddhalīlāyā sādhukaṃ kathitā, ativiya tuṭṭho 'smi te,
 aparam pi¹¹ varaṃ gaṇhāhīti“ vatvā dasamaṃ gātham āha:

10. Etasmin¹² te sulapite patirūpe subhāsīte 15

varaṃ brāhmaṇa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasīti. 20.

Tato Bodhisatto anantaraṃ gātham āha:

11. Varaṃ¹³ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara

araññe me viharato niccaṃ ekavihārino

ābādhā na¹⁴ uppajjeyyūṃ antarāyakaṃ bhusā ti. 21. 20

Tattha antarāyakaṃ¹⁵ ti maṣsa¹⁶ tapokamamassa antarāyakārakā¹⁷.

Taṃ sutvā Sakko „Kaṇhapaṇḍito varaṃ gaṇhanto na
 āmisasannissitaṃ¹⁸ gaṇhāti¹⁹, tapokammanissitam eva gaṇhā-
 tīti¹⁹“ cintetvā bhiyyosomattāya pasanno aparam pi varaṃ
 dadamāno itaraṃ gātham āha:

12. Etasmin te sulapite patirūpe subhāsīte

varaṃ brāhmaṇa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasīti. 22.

B. pi varagahaṇāpadesena²⁰ dhammaṃ desento osānagātham
 āha:

¹ Bā tesu. ² Bā -nāni. ³ Cās etaṃ. ⁴ Bā balavantāsañjanentā. ⁵ Cās sujāyate
⁶ Bā omits pe- ja-, and adds soko me bho jāyate. ⁷ Bā suma-. ⁸ Bā pemam.
⁹ Bā karoti. ¹⁰ Cā -he-, Bā -hā-. ¹¹ Bā -raṃ, omitting pi. ¹² Bā -im. ¹³
 Cās -rañ. ¹⁴ Bā mā. ¹⁵ Bā adds bhūsā. ¹⁶ Bā adds me. ¹⁷ Cās -karā corr.
 to -kāṇā, Bā -kāṇā. ¹⁸ Bā adds varam. ¹⁹ Bā -ha-. ²⁰ Cā varagahana-, Bā
 varamgahanā-, Cās varagahana-.

13. Varam ceme ado Sakka sabbabhūtānam issara (Milindap. p. 351.)
na mano vā sarīraṃ vā maṃkate¹ Sakka kassaci
kadāci upahaññetha. etaṃ Sakka varaṃ vare ti. 23.

Tattha mano vā ti manodvāraṃ vā, sarīraṃ vā ti kāyadvāraṃ vā,
5 vacīdvāraṃ pi² etesaṃ gahanena gahitaṃ evā 'ti³ veditabbam, maṃkate⁴ ti
mama kāraṇā, upahaññethā⁵ 'ti upaghātā⁶ āpajjeyya aparisuddhaṃ assa,
idaṃ vuttaṃ hoti: Sakka devarāja, mama kāraṇā maṃ nissāya mama anatta-
kāmatāya kassaci sattassa kismici⁷ kāle idaṃ tividhaṃ pi⁸ kammadvāraṃ na⁹
upahaññetha¹⁰, pūnātipātādīhi dasaḥ akusalakammaṃpathehi vimuttam parisud-
10 dham eva bhaveyyā 'ti.

Iti M. chasu pi thānesu varaṃ gaṇhanto nekkhammanis-
sitam eva gaṇhi, jānāti c' esa sarīraṃ¹¹ nāma vyādhidhammaṃ,
na taṃ sakkā Sakkena avyādhidhammaṃ¹² kātum, sattānaṃ
hi¹³ tīsu dvāresu parisuddhabhāvo na sakkāyatto va¹⁴, evaṃ
15 sante pi tassa dhammadesanattaṃ ime vare gaṇhi. Sakko
pi taṃ rukkhaṃ dhuvaphalaṃ¹⁵ katvā Mahāsattaṃ vanditvā
sirasi añjaliṃ¹⁶ patiṭṭhapetvā „ārogā¹⁷ idh' eva vasathā“ 'ti
vatvā sakatṭhānam gato. B. pi aparihīnaṃjjhāno brahmalokūpago
ahosi.

20 S. i. d. ā. „Ananda pubbe mayā nivutthabhūmippadeso v' eso¹⁸“
ti vatvā j. s.: „Tadā Sakko Anuruddho ahosi. Kaṇhapañño¹⁹ aham
evā“ 'ti. Kaṇhajātakaṃ²⁰.

3. Catuposathikajātaka.

Yo kopaneyyo ti. Idaṃ Catuposathikajātakaṃ Puṇṇakajātaka
25 āvibhavissatīti²¹. Catuposathikajātakaṃ²².

¹ C^{ks} maṃkato, B^d maṃkute - C^{ks} -raṃ vā. ² C^{ks} eva, omitting ti. ³ C^{ks} maṃkato, B^d maṃkute ⁴ C^{ks} -haññethā ⁵ B^d adds mā. ⁶ C^k -smi, C^s -smicci corr. to -smici, B^d -smimvi. ⁷ C^{ks} -dhamhi. ⁸ B^d omits na. ⁹ C^{ks} -haññetha, B^d -haññethā ti. ¹⁰ B^d -ran. ¹¹ B^d -dhikadha-. ¹² B^d -nañca, omitting hi. ¹³ B^d na sakkā sakkena attānaṃ sakko va ¹⁴ B^d madurapha- ¹⁵ C^{ks} -lim, B^d li. ¹⁶ B^d C^s a- ¹⁷ C^{ks} ceso. ¹⁸ B^d adds pana. ¹⁹ B^d adds dutiyaṃ. ²⁰ C^{ks} -ssati. ²¹ B^d adds tatiyaṃ

4. Saṃkhajātaka.

Bahussuto ti. Idam S. J. v. sabbaparikkhāradānaṃ
 ā. k. Sāvatthiyaṃ kir' eko upāsako Tathāgatassa dhammadesanaṃ
 sutvā pasannacitto svātānāya nimantetvā attano gharadvāre maṇḍapaṃ
 kāretvā alaṃkaritvā punadivase¹ kālaṃ ārocāpesi. S. pañcasatabhikkhu-
 parivāro² tattha gantvā paññattavarāsane³ nisīdi. Upāsako⁴ Buddha-
 pamukkhassa bhikkhusaṃghassa mahādānaṃ datvā „puna svātānāya“⁵
 'ti evaṃ sattāhaṃ nimantetvā mahādānaṃ pavattetvā sattame divase
 sabbaparikkhāradānaṃ adāsi. Tam⁶ pana dadamāno upāhanadānaṃ
 ussannaṃ katvā adāsi. Dasabalassa dinno upāhanasaṃghāto⁷ sahas-
 sagghanako ahosi. dvinnaṃ aggasāvakaṇaṃ⁸ pañcasataggha nakā.¹⁰
 sesānaṃ⁹ pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ satagghanakā⁸ ti. Iti so sabba-
 parikkhā radānaṃ datvā attano paṇḍitaṃ Bhagavato santike
 nisīdi. Ath' assa S. madhurena sareṇa aumodanaṃ karonto „upāsaka.
 ulāraṇte“⁹ sabbaparikkhāradānaṃ, attamaṇo hohi, pubbe anuppanne Buddhē
 paccakabuddhassa ekaṃ upāhanasaṃghātaṃ datvā nāvāya bhinnāya¹⁵
 appatitṭhe samudde¹⁰ upāhanadānaṇissandena¹¹ patitṭhaṃ labhiṃsu.
 tvaṃ pana Buddha-pamukkhassa saṃghassa¹² sabbaparikkhāradānaṃ
 adāsi. tassa te upāhanadānaṃ¹³ kasmā patitṭhā na¹⁴ bhavissatīti-
 vatvā tena yācito a. ā.:

A. ayaṃ Bārāṇasī Molinī nāma ahosi. Molinīnagare²⁰
 Brahmadaṭṭe rajjaṃ kāreṇte Saṃkko nāma brāhmaṇo
 addho mahaddhano¹⁵ catuso nagaradvāresu nagaramajjhe nive-
 sanadvāre¹⁶ ti chasu ṭhānesu dānasālā¹⁷ kāretvā devasikaṃ
 cha satasahassāni vissajjento¹⁸ kapaṇiddhikānaṃ¹⁹ mahādānaṃ
 pavattesi. So ekadivasam cintesi: „ahaṃ gehe dhane khīṇe²⁵
 dānaṃ dātum na sakkhissāmi, aparikkhīṇe yeva dhane nāvāya
 Suvannabhūmiṃ gantvā dhanam āharissāmīti“ so navaṃ bandhā-
 petvā bhaṇḍassa pūretvā²⁰ puttadāraṃ āmantetvā „yāvahaṃ“²¹

¹ Bā adds tathāgatassa. ² Bā -bhikkhusata- ³ Bā -tte-. ⁴ Bā adds saputtadāra-
 parijano. ⁵ Bā tam. ⁶ Bā -to. ⁷ C^{ks} dinnaṃ, and omit agga. Bā dvi-. ⁸ Bā -ni-.
⁹ C^k -ranto, C^s -ranto corr. to- rante. Bā -raṇ te. ¹⁰ Bā mahāsa-. ¹¹ Bā
 -dānassa ni-. ¹² Bā bhikkusa-. ¹³ C^s -dānassaphalaṃ. ¹⁴ Bā na patitṭhā. ¹⁵
 Bā adds mahābhogo pahūtavittapakarano pahūtadhanadhaññasuvannarajato. ¹⁶
 Bā adds cā. ¹⁷ Bā -lāyo. ¹⁸ Bā -etvā. ¹⁹ Bā -kāḍinaṃ. ²⁰ Bā pūrāpetvā.
²¹ Bā yāva a.-

āgacchāmi tāva me dānaṃ anupacchindantā¹ pavatteyyāthā“
 'ti vatvā dāsakammakaraparivuto chattaṃ ādāya upāhanāṃ
 āruyha majjhantikasamaye paṭṭanagāmābhimukho pāyāsi. Tasmim
 khaṇe Gandhamādane eko paccekabuddho āvajjitvā² dhanā-
 5 haraṇatthāya gacchantāṃ disvā „mahāpuriso dhanāṃ āharitum
 gacchati, bhavissati nu kho assa samudde antarāyo no“ ti
 āvajjitvā „bhavissatīti“ nātvā „esa maṃ disvā chattaṃ ca
 upāhanaṃ ca mayhaṃ datvā upāhanadānanissandena³ samudde
 bhinnāya nāvāya paṭiṭṭhaṃ labhissati, karissāmi 'ssa⁴ aruggahan“
 10 ti⁵ ākāsenāgantvā tassāvidūre otarivā caṇḍavātātape aṅgāra-
 santharasadisāṃ uṇhāvālukaṃ maddanto tassābhimukho⁶
 āgañchi⁷. So taṃ disvā va „puññakkhettaṃ me āgataṃ, ajja
 mayā ettha bijaṃ⁸ ropetum vaṭṭarīti“ tuṭṭhacitto vegena taṃ⁹
 upasāṃkanitvā vanditvā „bhante mayhaṃ anuggahatthāya¹⁰
 15 thokaṃ maggā okkamma imaṃ rukkhamaṇāṃ upagacchathā“
 'ti vatvā tasmim rukkhamaṇāṃ¹¹ upasāṃkamante¹² rukkhamaṇe
 vālukaṃ ussāpetvā uttarāsaṃgaṃ paññāpetvā¹³ paccekabuddhaṃ
 nisīdāpetvā vāsita-parissāvitena udakena pāde dhovitvā gandha-
 telena makkhetvā attano upāhanā omuñcitvā puñcitvā¹⁴
 20 gandhatelena makkhetvā tassa paṭimuñcitvā¹⁵ „bhante imā
 upāhanā āruyha chattaṃ matthake katvā gacchathā“ 'ti chat-
 tupāhanaṃ¹⁶ adāsi. So tassānuggahatthāya¹⁷ taṃ gahetvā
 pasādasāṃvaddhanatthaṃ¹⁸ passantass' ev' assa uppatitvā Gan-
 dhamādanam evāgamāsi¹⁹. B. pi taṃ disvā ativiya pasannacitto
 25 paṭṭanaṃ gantvā nāvaṃ abhirūhi. Ath' assa mahāsamuddaṃ
 paṭipannassa sattame divase nāvā vivaram adāsi, udakaṃ
 ussiñcituṃ nāsakkhimsu. Mahājano maraṇabhayaabhīto attano
 attano devatā namassitvā mahāvīraṃ viravi. M. ekaṃ

¹ C^s -cchindāntā, B^d -cchinditvā. ² B^d -jje-. ³ B^d -dānassa ni-. ⁴ C^k ssam.
 C^s ss ⁵ B^d tassa a-. ⁶ B^k āgacchi. ⁷ B^d dānabijam. ⁸ C^s nam, B^d omits taṃ.
⁹ B^d -hanatthāya ¹⁰ B^d -le. ¹¹ B^d -saṃkamante. ¹² B^d paññā-, ¹³ B^d pucchi-.
¹⁴ B^d pati-. ¹⁵ B^d -ttam upā-. ¹⁶ B^d tassa a-. ¹⁷ C^k pā-, B^d vaḍḍha-. ¹⁸
 B^d eva a-.

upatthākaṃ gahetvā sakalasarīraṃ telena makkhetvā sappinā
 saddhiṃ sakkharacunṇaṃ yāvadatthaṃ khādītva tam pi¹ khā-
 dāpetvā tena saddhiṃ kūpakayaṭṭhimatthakaṃ āruya „imāya
 disāya amhākaṃ nagaran“ ti disaṃ vavatthapetvā maccha-
 kacchapaparipanthato attānaṃ mocento tena² saddhiṃ usabha- 5
 mattaṃ atikkamitvā pati. Mahājano vināsaṃ pāpuṇi. M. pana
 upatthākena saddhiṃ samuddaṃ taritum ārabhi. Tassa taran-
 tass³ eva satta⁴ divasā gatā⁴. So tasmim pi kāle loṇodakena
 mukhaṃ vikkhāletvā uposathiko ahosi yeva. Tadā pana catūhi
 lokapālehi Maṇimekhalā nāma devatā⁵ „sace⁶ nāvāya bhinnāya 10
 tisaṇagatā⁷ vā silāsampannā vā mātāpitidevatā vā⁸ manussā
 dukkhappattā honti te rakkheyyāsīti“ samudde ārakkhathāya⁹
 ṭhapitā hoti. Sā attano issariyena sattāhaṃ pamajjitvā sat-
 tame divase samuddaṃ oloketi silācārayuttaṃ¹⁰ Saṃkhabrāh-
 maṇaṃ disvā „imassa sattamo¹¹ divaso¹¹ samudde patitassa, 15
 sace amarissa¹² ativiya gārayhā¹³ abhaviṣsa“ ti¹⁴ saṃvigga-
 mānasā¹⁵ ekaṃ suvaṇṇapātiṃ nānaggarasassa¹⁶ dibbabhojanassa
 pūretvā vātavegena tattha gantvā tassa purato ākāse ṭhatvā
 „brāhmaṇa tvaṃ sattāhaṃ nirāhāro, imaṃ dibbabhojanaṃ
 bhuñjā“ ti¹⁷ āha. So taṃ oloketvā¹⁸ „apanehi tava bhattaṃ, 20
 ahaṃ uposathiko“ ti¹⁹. Ath¹⁹ assa upatthāko pacchato āgac-
 chanto devataṃ adisvā saddam eva sutvā „ayam brāhmaṇo
 pakatisukhumālo sattāhaṃ nirāhāratāya dukkhito maraṇabhayena
 vilapati maññe, assāsissāmi²⁰ na“ ti cintetvā paṭhamaṃ gātham
 āha:

1. Bahussuto sutadhammo si Saṃkha,
 ditthā tayā samaṇabrāhmaṇā ca,

25

¹ Ck^s hi. ² B^d upathakena ³ Ck^s tassa. B^d sattamo. ⁴ B^d divaso jāto. ⁵ B^d devadhitā. ⁶ B^d has added samudde. ⁷ B^d -naṅga-. ⁸ B^d -pitu devatā vā tathā
 corr to -pitupaṭhakā vā tathā. ⁹ B^d -kkhanatthāya. ¹⁰ B^d -rasaṃyu-. ¹¹
 Ck^s -e ¹² B^d sace so marissati. ¹³ B^d -reyham me. ¹⁴ B^d bhavissati ti. ¹⁵
 B^d -mānahadaya hutvā ¹⁶ B^d -rasa. ¹⁷ Ck^s jati, C^s -jāni corr. to -jāti? ¹⁸
 B^d ullo-. ¹⁹ B^d adds āha. ²⁰ so all three MSS.

ath' akkhane dassayase vilāpaṃ,
año nu ko te paṭimantako¹ mayā ti. 24.

Tattha sutadhammo ti dhammo pi tayā dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ
santike suto. ditthā ti tesāṃ paccaye dadantena veyyāvaccāṃ karontena
5 dhammikasamaṇabrāhmaṇā tayā ditthā, evaṃ akaronto hi passanto pi te na
passati yeva, athakkhane ti atha akkhaṇe sallapantassa kassaci abhāvena
vacanassa anokāse, dassayase ti ahaṃ uposathiko ti vadanto vilāpaṃ
dassesī², paṭimantako¹ ti mayā año ko tava paṭimantako¹ pativacanadāyako³,
kimkāraṇā evaṃ vippalapasīti

10 So tassa vacanaṃ sutvā „imassa sā' devatā na paññāyati
maññe“ ti cintetvā „samma nāhaṃ maraṇassa bhāyāmi, atthi
pana me año paṭimantako¹“ ti vatvā dutiyaṃ gātham āha:

2. Subbhu subhā⁴ suppatimuttakambu
paggayha sovaṇṇamayāya pātiyā

15 bhuñjassu bhattaṃ iti maṃ vadeti.
saddhā cittaṃ tam ahaṃ no ti brūmīti. 25:

Tattha subbhū 'ti subhamukhā⁵, subhā ti pāsādikā uttamarūpadharā,
suppatimuttakambū 'ti patimuttasuvannālamkāra, paggayhā 'ti suvaṇṇa-
pātiyā bhattaṃ gahetvā ukkhipitvā. saddhā cittaṃ ti saddhā c' eva⁶ tūthacitta
20 ca⁷, saddhaṃ⁸ cittaṃ⁹ ti pi pātho, tass' attho: saddhaṃ¹⁰ ti saddahatthaṃ¹¹, cit-
taṃ ti tūthacittaṃ, tamahaṃ no tīti¹² tam ahaṃ¹³ devataṃ uposathikattā
paṭikkhipanto no ti brūmi¹⁴, na vippalapāmi sammā¹⁵ ti.

Ath' assa so tatiyaṃ gātham āha:

3. Etādisaṃ brāhmaṇa disva yakkhaṃ

25 puccheyya poso sukham āsasāno¹⁶,

utthehi, naṃ¹⁶ pañjalik' ābhupuccha:

devī nu si¹⁷ tvaṃ uda mānusi nū ti. 16.

Tattha sukhamāsasāno¹⁶ ti etādisaṃ yakkhaṃ disvā attano sukham
āsisanto pandito puriso ambhākaṃ sukhaṃ bhavissati na bhavissatīti puccheyya.
30 utthehīti udakato urhānākāraṃ dassento utthaha¹⁸. pañjalikābhupucchā¹⁹ ti²⁰

¹ Bā pati-. ² Ck -ti. ³ Bā omits sā. ⁴ Bz subbhā subhā, Bā subhamukhā in the place of s s. ⁵ so Cks for -mukā? Bā tattha subhamukhā ti. ⁶ Bā veva. ⁷ Ck ti. ⁸ Ck Bā saddhā. ⁹ Ck citta. ¹⁰ Ck Bā saddhā. ¹¹ Ck saddhahatthaṃ. ¹² Ck devataṃ no tīti tamahaṃ devataṃ no tīti in the place of tamahaṃ notīti. ¹³ subbhū -- tamahaṃ wanting in C. ¹⁴ Bā -mīti. ¹⁵ Bā āsamāno. Bz āsisamāno. ¹⁶ Ck tam. ¹⁷ Ck si. ¹⁸ Bā āsamāno. ¹⁹ Bā utthehi tam. ²⁰ Bā adds sa.

pañjaliko hutvā abhipuccha, uda mānusi nū 'ti udāhu mahiddhikā siddhatapā¹
mānusi tvaṇ ti.

B. „yuttaṁ kathesi²“ taṁ pucchanto catuttham gātham āha :

4. Yaṁ tvaṁ sukenābhisamekkhase maṁ³

bhuñjassu bhattaṁ iti maṁ vadesi

5

pucchāmi taṁ nāri mahānubhāve :

devī nu si⁴ tvaṁ uda mānusi nū 'ti. 27.

Tattha yaṁ tvaṇ ti yasmā tvaṁ sukena maṁ abhisamekkhase piyacak-
khūhi olokesi, pucchāmi taṇ ti tena kāraṇena taṁ pucchāmi

Tato devatā dve gāthā abhāsi :

10

5. Devī ahaṁ Saṅkha mahānubhāvā

idhāgatā sāgaravārimajjhe⁵

anukampikā no ca paduṭṭhacittā,

tav' eva⁶ atthāya idhāgatāsmi⁷. 28.

6. Idh' annapānaṁ sayanāsanaṁ ca

15

yānāni nānā vividhāni⁸ Saṅkha

sabbassa ty-āhaṁ paṭipādayāmi⁹

yaṁ kiñci tuyhaṁ manasābhipatthitaṇ ti. 29.

Tattha idhā 'ti imasmīṇ samudde, nānā vividhāni⁹ bahūni ca
anekappakārāni ca hatthiyānaassayānādini atthi, sabbassa tyāhaṇ ti tass'¹⁰ 20
annapānādino sabbassa sāmikāṇ katvā taṁ te annapānādini paṭipādayāmi dadāmi.
yaṁ kiñci: aññaṁ pi yaṁ kiñci tava manasā icchitaṁ sabbaṁ te dammīti.

Taṁ sutvā M. „ayaṁ devatā¹¹ samuddapitṭhe mayhaṁ
'idaṇ c' idaṇ ca dammīti' vadati, kin nu kho esā¹² mayā katena
puññakammena dātukāmā udāhu attano balena, pucchissāmi 25
tāva na¹³ ti cintetvā pucchanto sattamaṁ gātham āha :

7. Yaṁ kiñci yitthaṁ va¹⁴ hutaṁ va¹⁵ mayhaṁ

sabbassa no issarā tvaṁ sugatte¹⁶,

sussoṇi subbhuru¹⁷ vilākamajjhe

kissa me kammaṁ ayaṁ vipāko ti. 30.

30

¹ Bd si tvaṁ atha. ² Cks tvaṁ. ³ Cks si. ⁴ Bf sālapādīmajjhe. ⁵ Cks tameva,
Bd tatheva, Bf bhaveva. ⁶ Cks -gatosmīṇ, Bf -gatāsmīṇ. ⁷ Bd vidhā-, Bf nā
vidhā-. ⁸ Cks -ma, Bf -dessāmi. ⁹ all three MSS. vidhā-. ¹⁰ Bd tassa. ¹¹
Bd devadhitā. ¹² Cks esa. ¹³ Ck omits va, Cs has ba, Bdf ca. ¹⁴ Bd f ca. ¹⁵
Bd sabbatte. ¹⁶ Bd subbhamusu, Bf sumbhamu

Tattha yitthan ti dānavasena yajitam. hutam ti āhunapāhunavasena dinnam, sabbassa no issarā tvaṃ ti tassa amhākaṃ puññakammasa sabbassa tvaṃ issarā, imassa ayaṃ vipāko imassa ayaṃ¹ ti jānītuṃ samatthā ti attho, sussesonīti sundarāṇurakkhane, subbhurū 'u² sundarabhamuke, suvilākamajjhe³ ti sutthuvilaggatatanumajjhe, kissa me ti⁴ mayā katakammesu kataramkammassāyaṃ⁵ vipāko yenāhaṃ appatitthe samudde patitthaṃ labhāmi

Taṃ sutvā devatā „ayaṃ brāhmaṇo yaṃ⁶ kusalakammaṃ kataṃ taṃ maṃ⁷ ‘na jānātīti’ saññāya⁸ pucchati maññe, kathessāmi dāni ‘ssā’ ‘ti kathenti’⁹ atthamaṃ gātham āha:

- 10 a. Ghamme pathe brāhmaṇa ekabhikkhūṃ
ugghatthapādaṃ¹⁰ tasitam kilantaṃ
paṭipādayi Saṃkha upāhanāhi¹¹,
sā¹² dakkhiṇā kāmduhā tav’ ajjā ‘ti. 31.

Tattha ekabhikkhūṃ ti taṃ paccekabuddhaṃ sandhāyāha, ugghatthapādan¹³ ti unbhavālukāya ghatthapādaṃ¹⁴, tasitam ti pipāsitaṃ, paṭipādayīti paṭipādesi yojesi¹⁵, kāmduhā ti sabbakāmadāyikā.

M. etaṃ¹⁶ sutvā¹⁷ „evarūpe pi nāma appatitthe mahāsamudde mayā dinnam upāhanadānam mama sabbakāmadadaṃ jātam, aho sudinnam me paccekabuddhassa dānam” ti tuṭṭha-
20 citto navamaṃ gātham āha:

9. Sā hotu nāvā phalakūpapannā
anavassutā erakavātayuttā,
aññassa yānassa na h’ atthi bhūmi,
ajj’ eva maṃ Molinim pāpayassū ‘ti. 32.

95 Tass’ attho: devate evaṃ sante mayhaṃ ekam nāvam māpehi. khuddikaṃ¹⁸ pana ekadonikam¹⁹ nāvaṃ mā²⁰ māpehi, yaṃ pana māpesi²¹ sā hotu nāvā bahūhi susibbitehi²² phalakehi upapannā udakapavesanābhāvena²³ anavassutā erakena

¹ Ck^s imissāyaṃ ² B^d subbhamūti. ³ read: -bhamu, kesu: vi-? ⁴ C^s add kissa. ⁵ B^d -imassa ayaṃ ⁶ B^d yante. ⁷ B^d kammani. ⁸ B^d paññāya. ⁹ all three MSS. -ti ¹⁰ B^d -tṭa-. B^d ugghatthapā- ¹¹ B^d -nāni. ¹² B^d dasā. ¹³ B^d -tṭa- ¹⁴ Ck^s ghatta-, B^d ghatthitapā-. ¹⁵ B^d yojesiṭṭi attho, Ck^s add na mama sabbakāmadadaṃ jātam ¹⁶ C^s tam ¹⁷ B^d taṃ sutvā mahāsatto. ¹⁸ B^d -dā-. ¹⁹ B^d -kappamānam. ²⁰ all three MSS. omit mā. ²¹ B^d -pestasi. ²² Ck^s -siddhi-.? ²³ B^d -nassābh-.

sammā gahetvā gacchantena¹ vātena yuttā, thapetvā hi nāvaṃ² aññassa yānassa³ ettha bhūmi n' atthi, tāya pana nāvāya⁴ mañ' ajj' eva Molinīnagaraṃ pāpayā⁵ 'ti.

Devatā⁶ tassa vacanaṃ sutvā tuṭṭhacittā sattaratanamayāṃ nāvaṃ māpesi, sā dīghato atṭhausabhā ahosi, vitthārato catu-
usabhā⁷, gambhīrato vīsatiyaṭṭhikā, tassā indanīlamayā tayo⁸ 5
kūpakā, sovaṇṇamayāni yottāni, rajatamayāni⁹ sītāni, sovaṇṇa-
mayān' eva⁹ phiyārittāni¹⁰ ahesum. Devatā taṃ nāvaṃ sattana-
naṃ ratanānaṃ pūretvā brāhmaṇaṃ ālingitvā alamkātanāvāya
āropesi, upaṭṭhakaṃ pan' assa na olokesi, brāhmaṇo attanā
katakalyāṇato tassa pattiṃ adāsi, so anumodi, tadā devatā tam¹¹ 10
pi ālingitvā nāvāya patiṭṭhāpesi. Atha naṃ nāvaṃ Molinī-
nagaraṃ netvā brāhmaṇassa ghare dhanāṃ patiṭṭhāpetvā attano
vasanaṭṭhānam eva agamāsi.

Satthā abhisambuddho hutvā

10. Sā tattha vittā¹² sumanā patitā

15

nāvaṃ sucittaṃ abhinimminivā¹³

ādāya Saṃkhaṇḍaṃ purisena saddhiṃ

upānayaī nagaraṃ sādhumannaṃ ti 33.

imaṃ osānagātham abhāsi.

Tattha sā ti bhikkhave sā devatā tattha samuddamajjhe tassa vacanaṃ 20
-utvā vittisaṃkhatāya pītiyā samannāgatattā vittā¹⁴, sumanā ti¹⁵ sunda-
ramanā¹⁶ pāmuḍḍena patitacittā hutvā citram¹⁷ nāvaṃ nimminivā¹⁸ tam¹⁹
brāhmaṇaṃ paricārakena²⁰ saddhiṃ ādāya sādhumannaṃ atiramaṇīyaṃ nagaraṃ
upānayaī.

Brāhmaṇo pi yāvajīvaṃ aparimitadhanaṃ²¹ gehaṃ ajjhā- 25
vasanto dānaṃ datvā sīlaṃ rakkhivā āyupariyosāne²² sapariso
devanagaraṃ pūresi²³.

¹ Cks -tenā. ² Cks nāvā, B^d dibbanāvā. ³ Cks omit yānassa. ⁴ B^d nāvāya
corr. to dibbanā-. ⁵ B^d pāpayassu. ⁶ B^d devatā corr. to devadhītā. ⁷ Cks
catuttha us-. ⁸ Cks -yā, ⁹ B^d -yāni ca. ¹⁰ Cks piyā-. ¹¹ B^d naṃ. ¹² Ck
vitthā, B^d tuthacittā in the place of tattha vittā. ¹³ Ck -nimminivā. ¹⁴ B^d
cittā corr. to tuthacittā. ¹⁵ B^d has added sumanā ti, Cks omit them. ¹⁶ C^s
suramanā, B^d sundaramanasā. ¹⁷ B^d vicitra. ¹⁸ Ck nimminivā. ¹⁹ B^d omits
tam. ²⁰ B^d -rik-. ²¹ B^d amita-. ²² B^d jīvitapa-. ²³ B^d paripū-.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne upāsako sotāpatti-phale patitṭhahi): „Tadā devatā¹ Uppalavaṇṇā ahoṣi, puriso² Ānando. Saṃkhabrahmaṇo aham evā“³ ti. Saṃkhajātakaṃ⁴.

5. Cullabodhi-jātaka.

5 Yo te imaṃ visālakkhin ti. Idam S. J. v. ekaṃ kodha-
nam ā. k. So kira bhikkhu niyyānikasāsane pabbajitvāpi kodhaṃ
niggaheṭṭum nāsakkhi, kodhano ahoṣi upāyāsabahulo, appam pi vutto
samāno abhisajji kuppi vyāpajji patitṭhiyī⁵. S. tassa kodhanabhāvaṃ⁶
sutvā pakkosāpetvā „saccaṃ kira tvaṃ kodhano“⁷ ti⁸ pucchitvā
10 „saccaṃ bhante“ ti vutte „bhikkhu, kodho nāma vāreṭabbo, evarūpo
hi idhaloke ca paraloke ca anattakārako nāma n' atthi“⁹, tvaṃ¹⁰ nikko-
dhassa Sambuddhassa sāsane pabbajitvā kasmā kujjhasi. porāṇakapaṇḍitā
bāhiraāsane pabbajitvāpi kodhaṃ na karimsu“¹¹ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. aññatarasmiṃ Kāsinigame¹² eko brāhmaṇo
15 addho mahaddhano mahābhogo aputtako ahoṣi, tassa brāhmaṇī
puttaṃ patthesi. Tadā Bodhisatto Brahmaloḷā cavitvā tassa
brāhmaṇiyā¹³ kucchiyaṃ nibbatti, tassa nāmagahaṇadivase
Bodhikumāro ti nāmaṃ karimsu. Tassa vayappattakāle Takka-
silaṃ gantvā sabbasippāni uggahetvā paccāgatassa aniccha-
20 mānass' eva mātāpitaro samajātikakulā¹⁴ kumārikaṃ ānesuṃ.
Sāpi Brahmaloḷā cutā va uttamarūpadharā devaccharapaṭibhāgā.
Tesaṃ anicchamānānaṃ nēva aññamaññaṃ āvāhavivāhaṃ karimsu.
Ubhinnaṃ pi¹⁵ pana tesaṃ kilesasamudācāro nāma na bhūtapubbo,
saṃrāgavasena¹⁶ aññamaññaṃ olokanāṃ nāma nāhoṣi¹⁷. su-
25 pinena¹⁸ pi nehi¹⁹ methunadhammo nāma na diṭṭhapubbo, evaṃ
parisuddhasilā ahesuṃ. Athāparabhāge M. mātāpitūsu kālaka-
tesu²⁰ tesaṃ sarīrakiccaṃ katvā taṃ pakkosittvā „bhadde tvaṃ

¹ B^d devatā corr to devadhīta ² B^d upathākūpu- ³ B^d adds catuttham. ⁴ C^k -tṭhiyi, B^d patitṭhasi, B^s patitṭhayi. ⁵ C^k kodhabhā-. ⁶ B^d has added sī. ⁷ B^d adds taṃ ⁸ B^d has crossed out nāma natthi. ⁹ C^k omits tvaṃ. ¹⁰ E^d kāsikani-. ¹¹ B^d tassā, omitting brāhmaṇiyā. ¹² C^s -ka- corr. to -kā-. B^d samānajaṭikā-. ¹³ B^d -naṃ, omitting pi. ¹⁴ B^d sarū-. ¹⁵ C^k nahosi. ¹⁶ B^d -ine ¹⁷ B^d omits nehi ¹⁸ B^d kalam-.

imam asītikotiḍḍhanam gahetvā sukhena jīvāhīti¹ āha¹. „Tvaṃ
 pana ayyaputtā² ti. „Mayhaṃ dhanena kiccaṃ n' atthi, Hima-
 vantapadesam pavisitvā pabbajitvā attano patitṭham karissāmīti³.
 „Kiṃ pana ayyaputta pabbajjā nāma purisānam yeva⁴ vaṭṭatīti⁵.
 ..Itthīnam pi vaṭṭati bhadde⁶ ti. „Tena hi ahaṃ tayā chaḍḍi- 5
 takhelapiṇḍam⁷ na gaṇhissāmi⁸, mayham pi dhanena kiccaṃ
 n' atthi, aham pi pabbajissāmīti⁹. „Sādhu bhadde¹⁰ ti. Ubho
 pi¹¹ mahādānam datvā nikkhamitvā ramaṇiye bhūmibhāge assa-
 maṃ katvā pabbajitvā uñchāphalāphalehi¹² yāpento¹³ tattha
 dasamattāni saṃvaccharāni vasiṃsu, jhānam pana nesam na 10
 tāva uppajjati. Te tattha pabbajjāsukhen' eva dasaṃvaccharaṃ
 vasitvā loṇambilasevanatthāya janapadacārikam¹⁴ carantā anu-
 pubbena Bārāṇasīni patvā rājuyyāne vasiṃsu. Ath' ekadivasam
 rājā uyyānapālam paṇṇākāram ādāya āgataṃ disvā „uyyāna-
 kilikam¹⁵ kilissāma, uyyānam sodhehīti¹⁶ vatvā tena sodhitasajji- 20
 tam¹⁷ uyyānam mahantena parivārena agamāsi. Tasmim khaṇe
 te ubho pi janā uyyānassa ekasmiṃ passe pabbajjāsukhena
 vītināmentā nisinnā honti. Atha rājā uyyāne vicaranto te ubho
 nisinnake disvā paramapāsādikaṃ uttamarūpadharam parib-
 bājikaṃ¹⁸ olovento paṭibaddhacitto ahoṣi. So kilesavasena 25
 kampanto „pucchissāmi tāva 'ayaṃ paribbājikā imassa kiṃ
 hotīti¹⁹ Bodhisattam upasamkamitvā „pabbajita ayaṃ te parib-
 bājikā kiṃ hotīti²⁰ pucchi. „Mahārāja, kiñci na hoti, kevalam
 ekapabbajjāya pabbajitā, api²¹ kho pana me gihikāle pāda-
 paricārikā ahoṣīti²². Tam sutvā rājā „ayaṃ kir' etassa kiñci 30
 na hoti, api²³ kho pana gihikāle pādaparcārikā kir' assa ahoṣi,
 sace panāham imam issariyabalena gahetvā gaccheyyam kin
 nu kho esa karissati, parigaṇhāmi²⁴ tāva nan²⁵ ti²⁶ cintetvā
 upasamkamitvā paṭhamam gātham āha:

¹ B^d has added kiṃ karissatha tumhe. and scratched out tvaṃ; so reads B^s
 also. ² B^d -naññeva. ³ C^k chaḍḍhi-. ⁴ C^k -mīti. ⁵ B^d has added jānā.
⁶ C^s uccāpha-. B^a uccācariyāyam pha-, B^s uñchāriyā pha- ⁷ so all three MSS.
⁸ B^d -kañ. ⁹ B^d -kilañ. ¹⁰ B^d -sodhitam sus-. ¹¹ C^k add disvā. ¹² B^d
 add ca ¹³ B^d parigaṇhissāmi ¹⁴ C^k tāvanti.

1. Yo te imaṃ visālakkhim piyaṃ sammillabhāsiniṃ¹
 ādāya balā gaccheyya kin nu kayirāsi brāhmaṇā 'ti. 34.

Tattha sammillabhāsiniṃ¹ ti mandahasitabhāsiniṃ², balā gaccheyya
 'ti balakkārena ādāya gaccheyya. kin nu kayirāsīti tassa tvaṃ brāhmaṇa kim
 5 kareyyāsīti

- Ath' assa kathaṃ sutvā M. dutiyaṃ gātham aha:
 2. Uppajja³ me na mucceyya na me mucceyya jīvato⁴
 rajaṃ va vipulā vutthi khippam eva nivāraye ti. 35.

Tass' attho: mahārāja sace imaṃ gahetvā gacchante kismiṃ mama abbha-
 10 tare kopo uppajjeyya so me anto uppajjitvā na mucceyya yāvāhaṃ jīvāmi tava
 me na mucceyya, nāssa anto ghanasannivesena⁵ paṭiṭṭhātum dassāmi, atha kho
 yathā uppannaṃ rajaṃ vipulā meghavutthi khippaṃ nivārayati⁶ tathā khippam
 eva taṃ⁷ mettābhāvanāya niggaheṭvā vāressāmīti

Evam M. sīhanādaṃ nadi. Rājā pan' assa kathaṃ sutvāpi
 15 andhabālātāya paṭibaddhaṃ attano cittaṃ nivāretum asakkonto
 aññataraṃ amaccaṃ ānāpesi: „imaṃ paribbājikaṃ rājanive-
 sanaṃ nehīti“. So „sādhū“ 'ti paṭisunītvā „adhammo loke vattati,
 ayuttan“ ti ādāni vatvā paridevamānaṃ nēva naṃ ādāya pāyāsi.
 B. tassā paridevanasaddaṃ sutvā ekavāraṃ oloketvā puna na
 20 olokesi. Taṃ rodantiṃ paridevantiṃ rājanivesanam eva nayimsu.
 So pi Bārāṇasirājā uyyāne papañcaṃ akatvā va sīghaṃ gha-
 raṃ⁸ gantvā taṃ paribbājikaṃ pakkosāpetvā mahantena yasena
 nimantesi. Sā⁹ yasassāguṇaṃ¹⁰ pabbajjāy' eva¹¹ ca guṇaṃ
 kathesi. Rājā kenaci pariyāyena tassā manaṃ alabhanto taṃ
 25 ekasmiṃ gabbhe karitvā cintesi: „ayaṃ paribbajikā¹² evarūpaṃ
 yasaṃ na icchati, so pi tāpaso evarūpaṃ mātugāmaṃ gahetvā gac-
 chante¹³ kujjhितvā olokitamattam pi na akāsi, pabbajitā kho pana
 bahumāyā honti, kiñci payojetvā anattaṃ pi me kareyya,

¹ B^df sammillabhāsi-. ² C^k mandanāhasitabhāsini, C^s manāhasitabbāsini, B^d
 mandahasini. ³ C^s -jjā? B^df -jje ⁴ C^k jīvi- ⁵ B^d antogharassannivāsena.
⁶ C^{ks} -yeti, B^d -reti. ⁷ B^d naṃ. ⁸ B^d gharani corr. to taraṃ. ⁹ B^d add
 pana. ¹⁰ B^d yasassa ag-. ¹¹ B^d -jjāya eva. ¹² B^d adds silavati kalyāṇadhammā
¹³ B^d -to. ¹⁴ B^d -mīti.

gacchāmi tāva, jānāmi¹⁴ 'kiṃ karonto nisinno'¹⁴ ti saṇṭhātum asak-
konto uyyānaṃ agamāsi. B. pi cīvaraṃ sibbento¹ nisīdi. Rājā
mandaparivāro² va padasaddaṃ akaronto saṇikāṃ upasaṃkamī. B.
rājānaṃ anoloketvā cīvaraṃ eva sibbi. Rājā „ayaṃ kujjhitvā mayā
saddhiṃ na kathetīti³“ maññamāno „ayaṃ kūṭatāpaso 'kopassa'⁴ 5
uppañjitum na dassāmi, uppanne⁵ pi naṃ khippam eva niggaheṣṣā-
mīti' paṭhamam eva gajjitvā idāni kodhen' eva thaddho⁶ hutvā
mayā saddhiṃ na sallapatīti⁶“ saññāya tatiyaṃ gātham āha:

3. Yan nu pubbe vikatthittho⁷ balamhi va⁸ apassito⁹

sv-ājja¹⁰ tuṇhikkhako¹¹ dāni saṃghātīṃ sibbam acchasīti. 36. 10

Tattha balamhi va⁸ apassito⁹ ti balanissito viya butvā tuṇhikkhako¹²
ti kiñci avadanto, sibbam acchasīti sibbanto acchasi

Tam sutvā M. „ayaṃ rājā 'kodhavasena maṃ nālapatīti'
maññati¹³, kathessāmi dāni 'ssa uppannassa kodhassa vasaṃ
agatabhāvaṃ¹⁴“ ti cintetvā catuttham gātham āha: 15

4. Uppajji me, na muccittha, na me mucceyya¹⁵ jīvato,
rajaṃ va vipulā vuṭṭhi khippaṃ eva nivārayin¹⁶ ti. 37.

Tass' attho: mahārāja uppajji¹⁷ me, na na¹⁸ uppajji, na pana me muc-
cittha, nāssa paṭṭhayitvā¹⁹ hadaye thātum adāsīni, iti so mama jīvato na muc-
citth' eva, rajaṃ va vipulā vuṭṭhi viya khippam eva naṃ nivārayin ti. 20

Tam sutvā rājā „kin nu kho esa kopam eva sandhāya
vadati udāhu aññaṃ kiñci sippaṃ²⁰ sandhāya kathesīti²¹, puc-
chissāmi tāva naṃ²²“ ti cintetvā pucchanto pañcamaṃ gātham
āha:

5. Kin te uppajji no²² mucci, kin te no²³ mucci jīvato, 25
rajaṃ va vipulā vuṭṭhi katamaṃ tvaṃ nivārayīti. 38.

¹ B^d sibbanto. ² C^k manāpari-, C^s manāpa- corr. to manāpa-, B^d manta-, B^s manta-. ³ B^d sallapasīti. ⁴ B^d kodhassa ⁵ B^d -naṃ. ⁶ B^d baddho ⁷ C^k B^d -kattittho, C^s -kattittho corr. to -katthito, B^f kattittho. ⁸ C^{ks} ca. B^s balamiva. ⁹ C^{ks} -no. ¹⁰ B^d f svajja. ¹¹ C^k -ikkako, B^d ikkato, B^s -īkato? B^f -īkabho. ¹² C^s ikkako, C^s -ikkako corr. to -ikkhako, B^d -ikkato. ¹³ B^d maññeti. ¹⁴ C^{ks} apagata-. ¹⁵ B^d muccittha, ¹⁶ B^d f -yi. ¹⁷ C^{ks} -jja. ¹⁸ B^d omits one na. ¹⁹ so C^{ks}; B^d paṭiṭṭhitvā. ²⁰ C^k omits sippaṃ. ²¹ C^{ks} kathesīti. ²² C^{ks} na. ²³ C^{ks} na, B^d nā

Tattha kin te uppajji no¹ muccīti kin tava uppajji e² eva na ca muccī

Tam sutvā B. „mahārāja, evaṃ kodho² anekādīnavo³ mahā-
vināsadāyako, eko mama uppajji uppannaṃ ca tam⁴ mettā-
5 bhāvanāya nivāresin“ ti kodhe ādīnavaṃ kathento

6. Yamhi jāte na passati ajāte sādhu passati
so me uppajji no¹ mucci kodho dummedhagocaro. 39.

7. Yena jātena nandanti amittā dukkhamesino
so me uppajji no mucci kodho dummedhagocaro. 40.

10 8. Yasmiṃ ca jāyamānasmiṃ sadatthaṃ nāvabujjhati
so me uppajji no mucci kodho dummedhagocaro. 41.

9. Yenābhibhūto kusalaṃ jahāti
parakkare vipulaṃ cāpi atthaṃ
sa bhīmaseno balavā pamaddī

15 kodho mahārāja na me amuccatha. 42.

10. Kaṭṭhasmiṃ manthamānasmiṃ⁵ pāvako nāma jāyati,
tam eva kaṭṭhaṃ dāhati⁶ yasmā so jāyate gini. 43.

11. Evaṃ mandassa posassa bālassa-m-avijānato⁷
sārambhā jāyate kodho, so pi ten⁸ eva dāyhati⁸. 44.

20 12. Aggīva tiṇakaṭṭhasmiṃ kodho yassa⁹ pavaḍḍhati (Grimblot, 7
nihiyati tassa yaso kālapakkhe va candimā. 45. [S.P. p. 299.]

13. Anedho⁹ dhūmaketu va kodho yass⁹ upasammati
āpūrati tassa yaso sukkapakkhe va candimā ti 46.

ime gāthā āha.

25 Tattha na passatīti attatthaṃ pi na passati pag eva paratthaṃ, sādhu
passatīti attatthaparatthaṃ¹⁰ ubhayatthaṃ¹¹ sādhu passati, dummedhagocaro
ti nippaṇṇānaṃ āhārabhūto¹², dukkhamesino ti dukkhaṃ icchantā, sadatthaṃ
ti attano atthabbhūtaṃ atthato e² eva dhammato ca vadāhim¹³, parakkare ti
vipulam pi atthaṃ uppannam parato kāreti, apanetha na me iminā attho ti
30 vadati, sa bhīmaseno ti so bhīmāya bhayaajananiyā mahatiyā kilesa-

¹ Cks na ² Cks omit kodho ³ Bd bahuādīnavo. ⁴ Id nam ⁵ Bd mattha-, Bf madca-
mā-. ⁶ Bdf da- ⁷ Bdf omit m. ⁸ Ck yassu, Cs yassū. ⁹ Bd anidho, Bf aniddho.

¹⁰ Cks -ttha ¹¹ Cks -tthe. ¹² Bds ādhāra-, Bf adds karoti. ¹³ Ck -ī, Cs -i, Bd buddhi.

senāya samannāgato¹, pammadditi attano balavabhāvena² ulūre pi satte gahetvā attano vase karanena maddanasamatto, na me amuccathā 'ti mama santikā mokkham na labhi, hadaye vā pana me khīraṃ³ viya muhuttaṃ dadhibbhāvena na patitthiyyatthā⁴ 'ti attho, katthasmin manthamānasmin⁵ 'ti aranīsahe mathiyamāne⁶, matthamānasmin ti pi pāṭho, yasmā ti yato katthā jāyati tam⁵ eva dahati, gīṇīti aggi, bālassa mavijānato ti bālassa avijānantassa, sārambhā jāyate ti aham tran ti ākaḷḷhanavikaḷḷhanaṃ karontassa kāranuttariya-lakkhanasārambhā⁶ aranīmatthanāya⁷ viya pavako kodho jāyati, so pi tenevā 'ti so pi bālo ten' eva kodhena kattham viya agginā dayhati⁸, anedho⁹ dhūmaketu vā 'ti anindhano aggi viya, tassā 'ti tassa adhivāsana-kantiyā samannāgata¹⁰ puggalassa sukkapakkhe¹⁰ cando viya laddho yaso aparāparam āpūriti.

Rājā M-ssa dhammakatham sutvā tuṭṭho ekam amaccam ānāpetvā¹¹ paribbājikam ānāpetvā¹² „bhante nikkodhatāpasa¹³, ubho pi tumhe pabbajjāsukhena vītināmentā idh' eva uyyāne vasatha, aham vo dhammikaṃ¹⁴ rakkhāvaranaguttiṃ¹⁵ karissāmi-¹⁵ ti“ vatvā khamāpetvā vanditvā pakkāmi. Te ubho pi tatth' eva vasiṃsu. Aparabhāge paribbājikā kalam akāsi. B. tassā kālakatāya Himavantaṃ pavisitvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā¹⁶ brahmavihāre bhāvetvā Brahmalo-ka-parāyano ahosi.

20

S. i. d. ā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne kodhano bhikkhu anāgāniphale patitthahi): „Tadā paribbājikā Rāhulamātā ahosi. rājā Anando. paribbājako aham evā“ 'ti. Cullabodhi-jātakam.

6. Kanhadīpāyanajātaka.

Sattāhamevāhan ti. Idam S. J. v. ekam¹⁷ ukkaṇṭhita-²⁵ bhikkhum ā. k. Vatthum Kusajātake āvibhavissati. S. tam bhikkhum „saccam kira tram¹⁸ ukkaṇṭhito¹⁹“ ti pucchitvā „saccam“

¹ B⁷ has added balavā. ² B⁷ balabhā- ³ B⁷s patitthahitthā ⁴ B⁷ matha-hana-smiṃ? ⁵ B⁷ matthi- ⁶ B⁷ ka-, C^{ks} -bho. ⁷ C^{ks} aranīni-, C⁹ aranīni-. ⁸ B⁷ da-. ⁹ B⁷ anindhō. ¹⁰ C^{ks} add va ¹¹ C^{ks} ānā-. ¹² B⁷s āharāpetvā. ¹³ B⁷ adds te ¹⁴ B⁷ -ka ¹⁵ B⁷ -carana-. ¹⁶ B⁷ adds cattāro. ¹⁷ B⁷ omits ekam. ¹⁸ B⁷ adds bhikkhu. ¹⁹ B⁷ adds si

ti rutte „bhikkhu porāṇakapaṇḍitā anuppanne Buddhhe bāhirakapabbajjāṃ pabbajitvā atirekapaññāsavassāni anabhiratā brahmacariyaṃ carantā hirottappabhedabhayena attano ukkaṇṭhitabhāvaṃ kassaci na kathesum, tvaṃ kasmā evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā mādisassa
 5 garuno Buddhassa sammukhe thatvā catuparisamajjhe ukkaṇṭhita-bhāvaṃ āvikarosi, kimatthaṃ attano hirottappaṃ na rakkhasīti“
 vatvā a. ā.:

A. Vamsaratthe¹ Kosambiyaṃ Kosambiko nāma rājā
 rajjāṃ kāresi. Tadā aññatarasmiṃ nigame dve brāhmaṇā
 10 asītikitidhanavibhavā aññamaññaṃ piyasaḥāyakā kāmesu
 dosaṃ disvā mahādānaṃ pavattetvā ubho pi kāme pahāya
 mahājanassa rodantassa paridevantassa² nikkhamitvā Hima-
 vantapadese assamapadaṃ katvā pabbajitvā uñchācariyāya³
 vanamūlaphalāphalena yāpentā⁴ paññāsavassaṃ⁵ vasiṃsu, jhānaṃ
 15 uppādetum nāsakkhiṃsu⁶. Te paññāsavassaccayena loṇambilase-
 vanatthāya janapadaṃ carantā Kāsiratthaṃ⁷ pāpunīṃsu⁸.
 Tatr' ekasmiṃ⁹ nigamagāme¹⁰ Dīpāyanatāpasassa gihisaḥāyo¹¹
 Maṇḍavyo¹² nāma atthi. Te ubho pi tassa santikaṃ aga-
 maṃsu. So te disvā va attamano¹³ pañnasālaṃ kāretvā ubho
 20 pi catūhi paccayehi upatthahi. Te tattha tiṇi cattāri vassāni
 vasitvā taṃ āpucchitvā cārikaṃ carantā Bārāṇasīṃ patvā Ati-
 muttakasusāne¹⁴ vasiṃsu. Tattha Dīpāyano yathābhirantaṃ
 viharitvā puna tass' eva saḥāyakassa santikaṃ gato. Maṇḍavya-
 tāpaso¹⁵ tatth' eva vasi. Ath' ekadivasaṃ eko coro antonagare
 25 corikaṃ katvā dhanarāsīṃ¹⁶ ādāya nikkhamanto „coro“ ti ñatvā
 paṭibuddhehi gharasāmikehi c'eva ārakkhamanussehi ca anu-
 baddho¹⁷ niddhamanena nikkhamitvā vegena susānaṃ pavisitvā
 tāpasassa pañnasāladvāre bhaṇḍikaṃ chaḍḍetvā¹⁸ palāyi. Dhana-
 sāmikā¹⁹ bhaṇḍikaṃ disvā „are dutṭhajaṭila tvaṃ rattiṃ corikaṃ

¹ B^d vāmūkarathe, B^s vamsika-. ² B^d -tasseva. ³ C^s B^d ucchā-. ⁴ C^s -to ⁵ B^s -ssāni. ⁶ B^d na-. ⁷ B^d kāsikara-. ⁸ B^d satipā-. ⁹ B^s tatra tasmim. ¹⁰ B^d nigame. ¹¹ C^s gihī-, B^d hīhi-. ¹² C^s maṇḍabba, C^k B^d -byo. ¹³ C^k attano. ¹⁴ C^s -kaṃ-, B^d adhimuttika-? ¹⁵ B^d -bya- ¹⁶ C^s dhanasāpaṇi, B^d dhanasā-
 ram. ¹⁷ B^d -bandhanto. ¹⁸ C^s chaḍḍhe- ¹⁹ B^d manussā

katva divā tāpasarūpena carasīti¹“ tājjetvā pothetvā taṃ ādāya
 netvā rañño dassayīmsu. Rājā anupaparikkhitvā va „gacchatha,
 naṃ sūle uttāsethā“² 'ti āha. Taṃ susānaṃ netvā khadira-
 sūlaṃ³ āropayīmsu. Tāpasassa sarīre sūlaṃ na pavisati. Tato
 nimbasūlaṃ āharīmsu, taṃ pi na pavisati. Ayasūlaṃ⁴ āharīmsu, 5
 taṃ pi na pavisati. Tāpaso „kin nu kho me pubbakamman“⁵
 ti olokesi. Ath' assa jātissaraññaṃ uppajji, tena pubbakam-
 maṃ olokento addasa⁶. Kim pan' assa pubbakamman ti:
 Koviḷārasūle makkhikāvedhanaṃ⁷. So kira purimabhava vad-
 dhakiputto⁸ hutvā pitu rukkhatacchanatṭhānaṃ gantvā ekaṃ 10
 makkhikaṃ gahetvā koviḷārasakalikāya⁹ sūle viya¹⁰ vijjhi. Tam
 enaṃ pāpaṃ¹¹ imaṃ ṭhānaṃ patvā ganhi. So¹² „na sakkā ito
 pāpā¹³ muccitun“ ti ṇatvā rājapurise āha: „sace maṃ sūle
 uttāsetukāṃ¹⁴ attha¹⁵ koviḷārasūlaṃ āharathā“¹⁶ 'ti. Te tathā
 katvā taṃ sūle uttāsetvā ārakkhaṃ datvā pakkamīmsu. Ārak- 15
 khikā paṭicchannā hutvā tassa santikaṃ āgacchante olokenti.
 Tada Dīpāyano „ciraditṭho¹⁷ me sahāyo“ ti Maṇḍavyassa¹⁸ san-
 tikaṃ āgacchanto „sūle uttāsito“ ti taṃ divasaṃ ñeva antarā-
 magge sutvā taṃ ṭhānaṃ gantvā ekamantaṃ ṭhito „kim samma
 kārako sīti“¹⁹ pucchitvā „akārako 'mhīti“²⁰ vutte „attano mano- 20
 padosaṃ rakkhituṃ sakkhi na sakkhīti“²¹ pucchi. „Samma yehi
 ahaṃ gahito n'eva tesāṃ na rañño upari mayhaṃ manopadoso
 atthīti“²². „Evaṃ sante tādissassa sīlavato chāyā mayhaṃ sukhā“²³
 ti vatvā Dīpāyano sūlaṃ nissāya nisīdi²⁴. Ath' assa sarīre
 Maṇḍavyassa sarīrato lohita-bindūni patīmsu, tāni suvaṇṇavaṇṇa- 25
 sarīre²⁵ patitapatitāni sukkhitvā kālākāni sampajjīmsu, tato paṭ-
 ṭhāyaca so Kaṇhadīpāyano nāma ahosi. So sabbarattinū tatth' eva
 nisīdi. Punadvase ārakkhapurisā gantvā taṃ pavattinū rañño
 ārocesuṃ. Rājā „anisāmetvā va²⁶ me katan“ ti vegenā tattha

¹ Bds -le ² Bd tato aya- ³ Ck -si ⁴ Cks -vedanaṃ ⁵ Ck -kī- ⁶ B^s
 -salākaya? ⁷ Bd omits viya ⁸ Bds pāpakammaṃ. ⁹ Bd adds taṃ. ¹⁰ Bd adds
 mayā. ¹¹ Bd -kāmāttha ¹² Bd ciram-, ¹³ Bd -byassa ¹⁴ Bd -dati. ¹⁵ Bd
 -vante-. ¹⁶ Bd omits va.

- gantvā „pabbajita kasmā sūlam nissāya nisinno sīti“ Dīpāyanam
 pucchi. „Mahārāja imam tāpasam rakkhanto nisinno 'smi',
 kim pana tvaṃ imassa kārakabhāvaṃ vā akārakabhāvaṃ vā
 ñatvā evaṃ karosīti².“ So kammassa asodhitabhāvaṃ ācikkhi.
- 5 Ath' assa so „mahārāja raññā nāma nisammakārinā bhavittabbam,
 'alaso gihī³ bhogakāmo⁴ na sādhū' 'ti ādini vatvā dham-
 mam desesi. Rājā Maṇḍavyassa niddosabhāvaṃ ñatvā „sūlam
 harathā“ 'ti āpāpesi. Sūlam harantā haritum na sakkhimsu.
 Maṇḍavyo āha: „mahārāja, aham pubbe katakammadosena eva-
- 10 rūpaṃ ayasam⁵ patto, mama sarīrato sūlam haritum na sakkā,
 sace pi mayhaṃ jivitaṃ dātukāmo kakacaṃ⁶ āharāpetvā imam
 sūlam cammasam⁷ chindāpehīti⁸. Rājā tathā kāresi. Anto-
 sarīre sūlo anto yeva ahosi. Tadā kira so sukhumaṃ sakalika-
 hīram⁹ gahetvā makkhikāya vaccamaggaṃ⁹ pavesesi, tam tassā
- 15 antosarīre yeva ahosi, sā tena kāraṇena amaritvā attano āyuk-
 khayen' eva mari, tasmā ayam pi na mato ti. Rājā tāpase vanditvā
 khamāpetvā ubho pi uyyāne vasāpento paṭijaggi. Tato paṭṭhāya
 Maṇḍavyo¹⁰ Aṇimaṇḍavyo nāma jāto. So rājānaṃ upanissāya
 tatth' eva vasi. Dīpāyano pana tassa vaṇam¹¹ phāsukaṃ katvā
- 20 attano gihisahāya-Maṇḍavyassa santikam eva gato. Tam paṇṇa-
 sālāṃ pavisantaṃ disvā sahāyassa ārocesum¹². So sutvā¹³ tuṭṭha-
 citto saputtadāro bahuṃ gandhamālatelaphāṇitādini ādāya tam
 paṇṇasālāṃ gantvā Dīpāyanam vanditvā pāde dhovitvā¹⁴ makkhetvā
 pānakam pāyetvā Aṇimaṇḍavyassa pavattiṃ suṇanto nisīdi. Ath'
- 25 assa putto Yaññadattakumāro nāma camkamanakoṭiyaṃ bheṇḍu-
 kena¹⁵ kiḷi. Tatra c' ekasmiṃ vammike āsīviso vasati. Kumārassa
 bhūmiyaṃ pahatābheṇḍuko¹⁶ gantvā vammikabile āsīvisassa mat-
 thake pati. So ajānanto bile hattham pavesesi. Atha naṃ kuddhe
 āsīviso hatthe ḍasi, so visavegamucchito¹⁷ tatth' eva pati. Ath' assa

¹ B^d -snūti ² B^d kāresīti ³ C^s gihī, B^d gīhi ⁴ C^s repeat kāmō, B^d alaso
 gīhi gāmbhoginī, cfr III p. 154. ⁵ B^d bhayamsam ⁶ C^k cakataṃ corr. to kakacaṃ.
 C^k kkamam? corr. to kakacam. ⁷ C^k cammam sa- ⁸ B^d -kaṃ hīram. ⁹ B^d
 vecca- ¹⁰ C^k omit maṇḍavyo ¹¹ C^k vaṇam. C^s vaṇam corr. to vaṇaṇi. ¹² B^d
 disvā eko puriso sahāyakassa ārocesi. ¹³ B^d addś a ¹⁴ B^d addś telena. ¹⁵ B^d
 gen- ¹⁶ B^d -gen-. ¹⁷ B^d -gena mu-.

mātāpitāro sappena daṭṭhabhāvaṃ¹ ñatvā kumāraṃ² ukkhipitvā
tāpasassa santikaṃ ānetvā pādamūle nipajjāpetvā „bhante.
pabbajitā nāma osadhaṃ vā parittaṃ vā jānanti, puttakaṃ no
nīrogaṃ³ karothā“ ‘ti āhaṃsu⁴. „Ahaṃ osadhaṃ na jānāmi,
nāhaṃ vejjakammaṃ karissāmīti“. „Pabbajito ti⁵ tena hi bhante
imasmiṃ kumārake mettaṃ katvā saccakiriyaṃ karothā“ ‘ti⁶.
Tāpaso „sādhu saccakiriyaṃ karissāmīti“ vatvā Yaññadattassa
sīse hatthaṃ ṭhapetvā paṭhamam gātham āha:

1. Sattāhaṃ evāhaṃ pasannacitto = Morris, Cariyāp. p. 100)
puññatthiko acariṃ⁷ brahmacariyaṃ. 10
athāparaṃ yaṃ caritaṃ mama-y-idaṃ⁸
vassāni paññāsa samādhikāni
akāmakā vā hi ahaṃ carāmi,
etena saccena suvatthi hotu,
hataṃ visaṃ, jīvatu Yaññadatto ti. 47. 15

Tattha athāparaṃ yaṃ caritaṃ tatha tasmā⁹ sattāhā¹⁰ uttariyaṃ¹¹
brahmacariyacaranam, akāmakā vā hīti pabbajjāṃ anicchanto yeva, etena
saccena suvatthi hotū ‘ti sace atirekapaññāsa vassāni anabhīrativāsaṃ¹²
vasantena mayā kassaci añjānāpitabhāvo saccam etena saccena Yaññadattakumā-
rassa sotthi¹³ hotu jīvitam paṭilabhatū ‘ti. 20

Saha saccakiriyaṃ Yaññadattassa thanappadesato¹⁴ uddhaṃ
visaṃ bhassitvā paṭhaviṃ pāvisi. Kumāro akkhīni ummīletvā
mātāpitāro oloketvā „ammā“ ‘ti vatvā parivattitvā nipajji. Ath’
assa pitaraṃ Kaṇhadīpāyano āha: „mayā tāva mama balaṃ
kataṃ, tvam pi attano balaṃ karohīti“. So „aham pi¹⁵ saccam
karissāmīti“ puttassa ure hatthaṃ ṭhapetvā dutiyaṃ gātham
āha:

2. Yasmā dānaṃ n’ abhinandim¹⁶ kadāci
disvānāhaṃ atithim vāsakāle

¹ B^d datha-. ² B^d -rakam. ³ all three MSS. ni-. ⁴ B^d ti āha taṃ sutvā
tāpaso āha. ⁵ B^d omits pabbajito ti. ⁶ B^d adds vutte ⁷ C^k acariyaṃ, B^d
ācari. ⁸ C^{ks} mama-, B^r mama idaṃ. ⁹ B^d tasmim. ¹⁰ C^s -ha. ¹¹ B^d adds
mama ¹² B^r -ratam vā-. ¹³ B^s adds bhāvo ¹⁴ B^d vinappa-. ¹⁵ B^d pi aham.
¹⁶ C^s B^d nābhinandī.

na cāpi me appiyataṃ¹ avedum
bahussutā samanabrāhmaṇā ca
akāmakō vā hi ahaṃ dadāmi,
etena saccena suvatthi hotu,

5 hataṃ visam, jīvatu Yaññadatto ti. 48.

Tattha vā sakāle ti vasanatthāya geham āgatakāle. na cāpi me appiyataṃ¹
avedum ti bahussutāpi pana samanabrāhmaṇā ayam n'eva dānam abhinandati
na ambe ti imam mama appiyabbāvam n'eva jānissu. ahaṃ² hi te piyacakkhūhi
yeva oloke mīti dīpetu, etena saccenā³ 'ti sace ahaṃ dānam dadamāno pi⁴
10 vipākaṃ asaddahitvā attano anicchāya dāmmi anicchanabhāvaṃ ca⁵ mama pare
na⁶ jānanti etena saccena suvatthi hotū 'ti attho.

Evam tena⁶ saccakiriyāya katāya kaṭṭho uddham visam
bhassitvā paṭhavim pāvisi. Kumāro utthāya nisīdi, ṭhātum
pana na sakkoti. Ath' assa pitā mātaram aha: „bhadde mayā
15 attano balaṃ kataṃ, tvaṃ dāni¹ saccakiriyam katvā puttassa
utthāya² gamanabhāvaṃ karohīti“. Sā³ „atthi mayham ekam⁴
saccam, tava pana santike kathetum na sakkomīti⁵“. „Bhad-
de yathātathā me puttam ārogaṃ¹² karohīti“. Sā „sādhū“ 'ti
sampaṭicchitvā saccam karontī tatiyam gātham āha:

20 3. Āsiviso¹⁴ tāta pahūtatejo
yo tam aḍatthi¹⁴ patarā¹⁵ udicca,
tasmiṃ ca¹⁶ me appiyatāya ajja
pitari¹⁷ ca te n' atthi koci viseso,
etena -pe- Yaññadatto ti. 49.

25 Tattha tātā 'ti puttam ālapati, pahūtatejo¹⁸ ti balaviseso, patarā ti
padarā¹⁹, ayam eva vā pātho, udiccā ti uddham nātvā²⁰ vammikabilato
utthito²¹ ti attho, pitari ca²² te ti te pitari²³, atthakathāyam pana ayam
eva vā pātho, idaṃ vuttam hoti: tāta Yaññadatto asmiṃ ca āsivise tava ca

¹ Ck^s -tā. ² B^d ahaṃ. ³ B^d omits pi. ⁴ Ck^s anicchitabhā-, B^d anicchanabhāvaṃ, omitting ca. ⁵ B^d neva in the place of pare na. ⁶ B^d e tena. ⁷ B^d idāni.
⁸ Ck^s vu-. ⁹ B^d adds pi. ¹⁰ Ck^s eka B^d ekañca. ¹¹ B^d sakkāti. ¹² B^d ar-.
¹³ Ck^s as-. ¹⁴ B^d aḍassi virālā atacchi, B^s aḍassi. ¹⁵ B^d satara. B^s bilārā. ¹⁶
B^d va. ¹⁷ Ck^s -rī. ¹⁸ B^d bahuta-. ¹⁹ B^d vigulā ti vivarā satarā ti satasarasā,
B^s vilārā ti vivarā. ²⁰ so Ck^s for ṭhātā? B^d uddharitvā in the place of u. n.
²¹ B^d utthāyā. ²² Ck^s -rī, B^d omits ca. ²³ B^d pitari va te, B^s pitari ca tava.

pitari appiyabhāvena mayhaṃ koci viseso n' atthi, tañ ca pana appiyabhāvaṃ
thapetvā ajja mayā koci¹ jānāpitapubbo nāma n' atthi, sace etaṃ saccam etena
saccena tava sotthi hotu².

Saha saccakiriyāya sabbaṃ visaṃ bhassitvā paṭhaviṃ pāvīsi,
Yaññadatto nibbisena sarīrena utthāya kīlituṃ āraddho. Evaṃ 5
putte utthite Maṇḍavyo Dīpāyanassa ajjhāsayaṃ pucchanto
catutthaṃ gātham āha:

4. Santā dantā yeva paribbajanti
aññatra Kaṇhā anakāmarūpā,
Dīpāyana kissa jigucchamāno 10
akāmako carasi brahmacariyaṃ ti. 50.

Tass' attho: ye keci³ khattiyādayo kāme pahāya idhaloke pabbajanti te
aññatra Kaṇhā bhavantaṃ Kanhaṃ thapetvā aññe akāmarūpā nāma n' atthi,
sabbe jhānabhāvanāya kilesānaṃ samitattā santā tīni⁴ dvārāni yathā nibbisevanāni
honti tathā tesam damitattā dantā hutvā abhiratā va⁵ brahmacariyaṃ caranti, 15
tvaṃ pana bhante Dīpāyana kiṃkāraṇā tapaṃ jigucchamāno akāmako hutvā
brahmacariyaṃ carasi, kasmā puna agāraṃ eva na ajjhāvasīti.

Ath' assa so kāraṇaṃ kathento pañcamaṃ gātham āha:

5. 'Saddhāya nikkhamma punaṃ nivatto,
so elamūgo va⁶ bālo⁷ vatāyaṃ', 20
etassa vādassa jigucchamāno
akāmako carāmi brahmacariyaṃ
viññūpasatthaṃ ca⁸ sataṃ ca⁹ ṭhānaṃ,
evaṃ p' ahaṃ¹⁰ puññakaro bhavāmi. 51.

Tass' attho: Kanho kammaṃ ca phalaṃ ca saddahitvā tāva mahantaṃ 25
vibhavaṃ pahāya agārā nikkhamitvā yaṃ pajahī puna tadattham eva nivatto, so
ayaṃ lālamukho vata¹¹ gāmadārako viya¹² bālo¹³ vatū 'ti imaṃ¹⁴ vādaṃ jiguc-
chamāno ahaṃ attano hirottappabhedabhayena aniccamāno pi brahmacariyaṃ
carāmi¹⁵, kiñca¹⁶ bhiyyo: pabbajjapūññaṃ ca nāma¹⁷ etaṃ viññūhi Buddhadhi
pasatthaṃ¹⁷ tesam űeva¹⁸ ca¹⁹ sataṃ nivāsanatthānaṃ, evaṃ²⁰ imināpi kāra- 30
nena ahaṃ puññakaro bhavāmi, assumukho pi rudamāno brahmacariyaṃ carāmi
yeva 'ti.

¹ Cks kenaci. ² Bđ hotū ti. ³ Bđ adds pi. ⁴ Bđ cakkhādini. ⁵ Bđ abhiramitvā ca. ⁶
Cks ca, Bf omits va. ⁷ Ck Bđ balo, Bf selo, Cs bāle. ⁸ Bđ viññūpasatthaṃ va. ⁹ Bđ
va. ¹⁰ Bđ evamahāni, Bf evamā puñña-. ¹¹ Bđ te. ¹² Bđ adds ca. ¹³ Bđ ba. ¹⁴ Bđ
idaṃ ¹⁵ Ck carasi. ¹⁶ Cks kiñci. ¹⁷ Bđ -satthaṃ. ¹⁸ Bđ yeva. ¹⁹ Bđ va. ²⁰ Cks adds pahaṃ.

Evam so attano ajjhāsayaṃ kathetvā puna Maṇḍavyaṃ
pucchanto chaṭṭhaṃ gātham āha :

6. Samaṇe tuvaṃ¹ brāhmaṇe addhike² ca
santappayāsi annapānena³ bhikkhuṃ,
5 opānabhūtaṃ va gharaṃ tavā-y-idam⁴
annena pānena upeta rūpaṃ,
atha kissa vādassa jigucchamāno
akāmakko dānam imaṃ⁵ dadāsīti. 52.

Tattha bhikkhuṃ ti bhikkhuṃ carantānaṃ⁶ bhikkhaṃ ca sampādetvā
15 dadāsī⁷(-?), opānabhūtaṃ vā 'ti catumahūpathe⁸ katasādhāraṇā⁹ pokkha-
raṇī viya.

Tato ca¹⁰ Maṇḍavyo attano ajjhāsayaṃ kathento sattamaṃ
gātham āha :

7. Pitaro ca¹¹ me āsu¹² pitāmahā ca¹¹
15 saddhā, ahū¹³ dānapatī vadaññū,
taṃ kullavattaṃ¹⁴ anuvattamāno
'māhaṃ kule antimagandhino ahuṃ'
etassa vādassa jigucchamāno
akāmakko dānam imaṃ dadāmi¹⁵ti. 53.

20 Tattha āsū¹⁵ 'ti padassa saddhā ti iminā sambandho, saddhā ahesuṃ ti
attho, ahū ti saddhā hutvā¹⁶ uttari dānajeṭṭhakā¹⁷ eva detha karoṭhā ti vutta-
vacanassa¹⁷ atthajānanakā¹⁸ ca ahesuṃ, taṃ kullavattaṃ¹⁸ ti taṃ kulavattaṃ¹⁹,
atthakathayā²⁰ pana ayaṃ eva vā pūtho, māhaṃ kule antimagandhino
ahū ti ahaṃ attano kule sabbapaccchimako²¹ eva kulapālāpo²¹ ca mā assaṃ²²
25 ti sallakkhetvā etaṃ kulantimo kulapālāpo²³ ti vadaṃ jigucchamāno ahaṃ
anicchamāno pi idaṃ dānaṃ dadāmi²⁴ti dipeti.

Evam ca pana vatvā Maṇḍavyo attano bhariyaṃ pucchanto²⁴
aṭṭhamam gātham āha :

¹ Ck^s tvam. ² B^d andhi-. ³ so Bf; B^d annapānehi, Ck^s annenapānehi. ⁴ Ck^s
tava-. B^d tava sariraṃ, Bf tavassidam. ⁵ B^d idam. ⁶ B^d bhikkhaṃ ca varadantānaṃ.
⁷ B^d dadāmi. ⁸ B^d cā-. ⁹ Ck^s katha-, C^s katha- corr. to kata-, B^d khata-.
¹⁰ B^d omits ca. ¹¹ B^d va. ¹² B^d āsuṃ. ¹³ all four MSS -u. ¹⁴ B^d kulavataṃ.
¹⁵ Ck^s ahū. ¹⁶ B^d adds tato. ¹⁷ B^d vuttanayena va-. ¹⁸ B^d kulavatan. ¹⁹ Ck^s
kulla-. ²⁰ B^d -yam. ²¹ B^d -palāso. ²² B^d assuṃ. ²³ Ck^s kulantimā - -, B^d
etaṃ kulam antimo kulapālāso. ²⁴ B^d phucchamāno.

s. Dahariṇiṃ kumāriṃ asamatthapaññaṃ

yan t' ānayaṃ nātikulā sugatte

na vāpi¹ me appiyataṃ² avedi

aññaṭṭra kāmā paricārayantī³,

atha kena vaṇṇena mayā te⁴ bhoti

5

samvāsadhammo ahu evarūpo ti. 54.

Tattha asamatthapaññaṃ ti kutumbaṃ vicāretuṃ appatibalapaññaṃ⁵
atitaruṇiṃ nēva samānaṃ, yantānayaṃ ti yan taṃ ānayaṃ, yaṃ⁶ ahaṃ daharam
eva samānaṃ taṃ nātikulato ānesiṃ ti vuttaṃ hoti, aññaṭṭra kāmā pari-
cārayantī⁷ ettakaṃ kālāṃ vinā kāmēna anicchāya maṃ paricārayantāpi attano¹⁰
appiyabhāvaṃ pi maṃ na jānāpesi, sampiyāyamānarūpā va⁸ maṃ paricāri⁹,
kena vaṇṇena¹⁰ ti kena kāraṇena, bhoti¹¹ taṃ ālapati, evarūpo ti āsīvisa-
samānapatikūlabhāvena¹² mayā saddhiṃ tava samvāsadhammo evarūpo piyasam-
vāso viya kathaṃ jāto ti.

Ath' assa sā kathenti navamaṃ gātham āha:

15

9. Ārā dūre na idha¹¹ kādāci atthi

paramparā nāma kule imasmim,

taṃ kullavattaṃ¹² anuvattamānā

'māhaṃ kule antimagandhinī ahuṃ'

etassa vādassa jigucchamānā

20

akāmikā baddha¹³ carāmi¹⁴ tuyhan ti. 55.

Tattha ārā dūre ti aññaṃ nāvevacanam, atidūre ti vā¹⁵ dassenti¹⁶
evam āha, idha¹⁷ ti nipātamattaṃ, na kādāci attho, paramparā ti purisapa-
ramparā, idaṃ vuttaṃ hoti: sāmi¹⁸, imasmim amhākaṃ nātikule dūrato patthāya
yāva sattamā kulaparivattā¹⁹ purisaparamparā nāma n' atthi, ekitthiyāpi sāmikam²⁵
chaḍḍetvā añño puriso gahitapubbo²⁰ nāma n' atthi, taṃ kullavattaṃ²¹
ti²² ahaṃ pi taṃ kulavattaṃ kulapameṇiṃ anuvattamānā attano kule pacchimikā
palāpabbhūta²³ mā assaṃ²⁴ ti sallakkhetvā etaṃ kulantimā kulagandhinī²⁵ vādaṃ
jigucchamānā akāmikāpi²⁶ tuyhaṃ baddha²⁷ carāmi, veyyāvaccakārikā padaacārikā²⁸
jāt' ambhiti²⁹.

80

¹ Cks cāpi ² Cks Bf -tā. ³ Cks -ti, Bđ parivārayantā, Bf -cārayantā. ⁴ Bdf hi.

⁵ Cks apaṭi-. ⁶ Bđ ānayaṃ. ⁷ Bđ -yantāti. ⁸ Bds ya. ⁹ Cks -ra. ¹⁰ Bđ

-ṭikkū. ¹¹ Bdf yidha. ¹² Bdf kulavattaṃ. ¹³ Cs baṇḍa, Bđ paṭha, Bf patta.

¹⁴ Bđ varami. ¹⁵ Bds add taṃ. ¹⁶ Cks dasseti, Bds dassenti. ¹⁷ Bđ add idha.

¹⁸ Bđ -vattā. ¹⁹ Ck amhāṇi purisaṃ gahitapubba, Cs amhāṇi purisaṃ gahitapubbā.

²⁰ Ck Bđ kula-. ²¹ Bđ hi hoti. ²² Bđ palāla-, Bđ palāsa-. ²³ Bđ assun. ²⁴

Ck -dhini, Cs -dhini. ²⁵ Bđ -kāsi. ²⁶ Cs baṇḍa, Bđ paṭha. ²⁷ Bđ padaparicā-

²⁸ Bđ -tasmīti.

Evañ ca pana vatvā „mayā sāmikassa santike abhāsita pub-
baṃ¹ guyhaṃ bhāsitaṃ, kujjheyya pi² me ayaṃ, amhākaṃ kulū-
pakatāpasassa sammukhā³ yeva naṃ khamāpessāmīti“ cintetvā
khamāpentī dasamaṃ gātham āha:

- 5 10. Maṇḍavya bhāsissaṃ abhāsaneyyaṃ,
 taṃ khamyataṃ puttahetu mam’ ajja,
 puttapemā na idha par’ atthi⁴ kiñci,
 so no ayaṃ jīvati Yaññadatto ti. 56.

- Tattha taṃ khamyatan ti taṃ khamyatu⁵, puttahetu mama jñā⁶ ti⁶
10 mama bhāsitaṃ ajja imassa puttassa hetu khamiyatu⁷, so no ayaṃ ti yassa
 puttassa kāraṇā mayā etaṃ bhāsitaṃ so no putto jīvati, imassa jīvalābhen’eva⁸
 me khamā sāmī. ajja paṭṭhāya tava vasavattinīnaṃ⁹ bhavissāmīti.

- Atha naṃ Maṇḍavyo „utṭhehi bhadde, khamāmi te, ito
pana paṭṭhāya mā pharusacittā ahoṣi, ahaṃ¹⁰ te appiyaṃ na
15 karissāmīti“ āha. B. pi Maṇḍavyaṃ āha: „āvuso tayā dussaṃ-
 gharaṃ dhanāṃ saṃgharitvā kammaṃ ca phalaṃ ca asaddahitvā
 dānaṃ dentena ayuttaṃ kataṃ, ito paṭṭhāya dānāni saddahitvā
 dadeyyāsīti“. So „sādhū“ ti sampatiṇṇhitvā¹¹ B-aṃ āha:
 „bhante tayā¹⁴ amhākaṃ dakkhiṇeyyabhāve ṭhatvā anabhīratena¹³
20 brahmacariyaṃ carantena¹⁴ ayuttaṃ kataṃ, ito paṭṭhāya dāni¹⁵
 yathā tayi katā kāraṇā mahapphalā honti evaṃ cittaṃ pasādetvā
 suddhacitto jhānābhīrato hutvā brāhmacariyaṃ carā¹⁶ ti. Te
 M-aṃ vanditvā utṭhāya agamaṃsu. Tato paṭṭhāya bhariyā
 sāmike sasnehā¹⁷ ahoṣi, Maṇḍavyo pasannacitto saddhāya dānaṃ
25 adāsi, B. anabhīratim vinodetvā jhānābhīññaṃ uppādetvā Brahma-
 loka-parāyano ahoṣi.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇ-
ṭhito¹⁸ sotāpatti phale patitṭhāhi): „Tadā Maṇḍavyo Anando ahoṣi,

¹ Bā -sitabbam. - C^s kujjheyanapi, C^k kujjhe pi, Bā kujjheyyāsi, B^s jigucchey-
yāsi. ² Bā^s -khe. ³ Bā panatthi, B^f paritti. ⁴ Bā khamyapiyyatu. ⁵ Bā^s add
tam. ⁶ C^k khaliyatu, Bā khamiyatu. ⁷ C^k -lābhova. ⁸ Bā vasavattinī. ⁹ Bā
ahampi. ¹⁰ Bā^s add maṇḍabyo. ¹¹ C^k yadā. ¹² Bā adds hutvā, B^s has -rato hutvā.
¹³ B^s -nto. ¹⁴ Bā id-. ¹⁵ Bā carāhi. ¹⁶ Bā sneho. ¹⁷ Bā adds bhikkhu.

bhariyā Visākhā, putto Rāhulo, Aṇimaṇḍavyo Sāriputto, Kaṇhadīpāyano aham evā¹ 'ti. Kaṇhadīpāyanaajātakam.

7. Nigrodhajātaka.

Navāhametaṃ jānāmīti. Idam S. Veḷuvane v. Devadattaṃ
ā. k. Ekadivasam hi¹ tena „āvuso Devadatta, S. tava bahūpakāro, 5
tram hi Satthāraṃ nissāya pabbajjāṃ labhi, upasampadam labhi,
Tepitakam Buddhavacanam uggaṇhi, jhānam uppādesi, lābhasakkāro
pi te Dasabalass' eva santako² ti bhikkhūhi vuttena³ tiṇasalākam
ukkipitvā „ettakam pi samaṇena Gotamena mayham katagunam⁴ na
passāmiti⁵ vutte dhammasabhāyam katham samuṭṭhāpesum. S. āgantvā 10
„kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā⁶ ti pucchitvā
„imāya nāmā⁷ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto
akataṇṇū mittadūbhī yevā⁸ 'ti vatvā a. ā.:

Atīte Rājagahē Magadhamahārājā nāma rajjāṃ kāresi.
Tadā Rājagahasetṭhi attano puttassa janapadasetṭhino dhītaram 15
ānesi. Sā vaṃjhā ahoṣi. Ath' assā aparabhāge sakkāro pari-
hāyi. „Amhākam puttassa gehe vaṃjhitthiyā vasantiyā katham
kulavaṃso vadḍhissatīti⁹ yathā sā⁵ suṇāti evam pi katham
samuṭṭhāpenti. Sā tam sutvā „hotu, gabbhinīlāyaṃ katvā ete
vañcessāmīti¹⁰ cintetvā attano atthacārikam dhātīm⁶ „amma 20
gabbhiniyo nāma kiñca kiñca karontīti¹¹ gabbhinipari-
hāram pucchitvā sutvā utukālam⁷ paṭicchadetvā ambilādirucikā⁸
hutvā hatthapādānam uddhumāyanakāle hatthapādapiṭṭhiyo
koṭṭhāpetvā⁹ bahalā¹⁰ kāresi, divase divase pi pilotikāvēthanena¹¹
udaravaddhanam vadḍhesi¹², thanamukhāni kālāni¹³ kāresi, 25
sarīrakiccam karontī pi aññatra tassā¹⁴ dhātiyā aññesaṃ sam-
mukhe¹⁵ na karoti. Sāmiko pi 'ssā gabbhāparihāram adāsi.
Evam¹⁶ nava māse vasitvā „idāni janapade pitu gharam gantvā
vijāyissāmīti¹⁷ sassusasure āpucchitvā ratham abhiruyha mahantena

¹ Bā add bhikkhū. ² Bā vutte. ³ Bā katham-. ⁴ Bā omits yevā. ⁵ Ck sādhu.

⁶ Bā dhāti āha. ⁷ Bā utunikāle. ⁸ Bā -diniru-. ⁹ Bā koṭṭā-. ¹⁰ Bā pahalam

¹¹ Bā adds ca. ¹² Bā dassesi. ¹³ Bā kālākāni. ¹⁴ Ck tassā, Bā tayā. ¹⁵

Bā aññe pi sammukkbathāne. ¹⁶ Ck eva.

parivārena Rājagahā nikkhamitvā maggaṃ paṭipajji. Tassā
 pana purato purato eko sattho gacchati, satthena vasitvā gataṭ-
 ṭhānaṃ esā pātarāsakāle pāpuṇāti. Ath' ekadivasam tasmim
 satthe ekā duggatitthi rattiṃ ekasmim nigrodharukkhamūle
 5 puttaṃ vijāyitvā pāto¹ satthe gacchante „aḥaṃ vinā satthena
 gantuṃ na sakkhissāmi², sakkā kho pana jīvantiyā puttaṃ
 labhituṃ“ ti nigrodhamūle³ jalābuṇ' c' eva gabbhama-
 laṇ ca attharivā puttaṃ chaḍḍetvā agamāsi⁵. Dārakassāpi
 devatā rakkham gaṇhimsu, so hi na yo vā so vā, B. yeva⁶
 10 pana tadā tādisaṃ paṭisandhiṃ ganhi. Itarā pātarāsakāle
 taṃ ṭhānaṃ patvā „sarirakiccaṃ karissāmīti“ tāya dhātiyā
 saddhiṃ nigrodhamūlaṃ⁷ gatā suvaṇṇavaṇṇaṃ dāraḥ disvā
 „amma nipphannaṃ no kiccaṃ“ ti pilotikā⁸ apanetvā ucchaṇ-
 gapadesaṃ lohiteṇa ca⁹ gabbhamaleṇa ca¹⁰ makkhetvā attano
 15 gabbhavutṭhānabhāvaṃ ārocesi. Tāvad eva naṃ sāṇiyā parik-
 khipitvā haṭṭhatutṭho parijano Rājagahaṃ paṇṇaṃ pesesi. Ath'
 assā sassusasurā „vijātakālato paṭṭhāya pitu kule kiṃ karissati,
 idh' eva āgacchatu“ ti pesayimsu. Sā paṭinivattitvā Rājaga-
 haṃ eva pāvīsi. Tatra naṃ sampatichhitvā dārakassa nāmaṃ
 20 karontā nigrodhamūle jātattā Nigrodhakumāro ti nāmaṃ karimsu.
 Taṃ divasaṃ ñeva setṭhisuṇisāpi¹¹ vijāyanatthāya kulagharaṃ
 āgacchanti¹² antarāmagge ekissā rukkhāsākhāya heṭṭhā puttaṃ
 vijāyi, tassa Sākhakumāro ti nāmaṃ karimsu. Taṃ divasaṃ
 ñeva setṭhiṃ nissāya vasantassa tunnakārassa¹³ bhariyāpi pilo-
 25 tikantare puttaṃ vijāyi, tassa Pottiko¹⁴ ti nāmaṃ karimsu.
 Mahāsetṭhi ubho pi te dāraḥ „Nigrodhakumārassa jātadivase¹⁵
 jātā“ ti ānāpetvā¹⁶ ten' eva saddhiṃ samvaḍḍhesi. Te ekato
 vaḍḍhitvā vayappattā Takkaṣilaṃ gantvā sippaṃ uggaṇ-
 himsu. Ubho pi setṭhiputtā ācariyassa dve saḥassāni adamsu.

¹ Bā adds va. ² Bā mīti, C^s -mīti corr. to -mī. ³ C^{ks} -mūlajāle. ⁴ C^k jalā-
 mukhaṇ, C^s jalābuṇ, Bā jalapuṇ ⁵ C^k Bā āg-. ⁶ Bā adds so-. ⁷ Bā -le. ⁸ Bā
 -kāyo. ⁹ Bā -teneva ¹⁰ C^{ks} omit ca. ¹¹ Bā^s anuse-. ¹² Bā gacchanti. ¹³
 Bā tunnakārakassa ¹⁴ C^s potta-, Bā potthi- ¹⁵ Bā -saññeva. ¹⁶ Bā āharāpetvā.

Nigrodhakumāro Pottikassa attano santike sippaṃ paṭṭhapesi. Te nipphannasippā ācariyaṃ āpucchitvā nikkhantā „je napada-cārittaṃ jānissāmā“¹ 'ti anupubbena Bārāṇasim patvā ekasmiṃ devakule² nipajjiṃsu. Tadā Bārāṇasirañño kālakatassa sattamo divaso. „Sve phussarathaṃ yojessāmā“³ 'ti nagare bheriṃ⁵ carāpesuṃ. Tesu pi sahāyesu rukkkhamūle nipajjitvā niddāyantesu Pottiko paccūsakāle utthāya Nigrodhakumārassa pāde parimajjanto nisīdi⁴. Tasmim rukkhe vutthakukkuṭesu⁴ uparikukkuṭo heṭṭhākukkuṭassa sārīre vaccaṃ pātesi. Atha naṃ⁵ so „ken' etaṃ pātitaṃ“ ti āha. „Samma, mā kujjhi, mayā¹⁰ ajānantena pātitaṃ“ ti⁷. „Are tvaṃ mama sarīraṃ attano vaccaṭṭhānaṃ⁸ maññasi⁹, mama pamāṇaṃ na jānāsīti“. Atha naṃ itaro¹¹: „are tvaṃ 'ajānantena me katan' ti vutte pi kujjhasi¹¹ yeva, kiṃ pana te pamāṇaṃ“ ti āha. „Yo¹² maṃ māretvā maṃsaṃ khādati¹³ so¹⁴ pāto va sahaṃsaṃ labhati¹⁵,¹⁵ kasmā¹⁶ ahaṃ mānaṃ na karissāmi“¹⁶. Atha naṃ itaro āha: „are ettakamattena tvaṃ mānaṃ karosi, maṃ pana māretvā yo thūlamaṃsaṃ khādati so pāto va rājā hoti, yo majjhimamaṃsaṃ khādati so senāpati hoti, yo aṭṭhinissitaṃ¹⁷ khādati so bhaṇḍāgāriko hotīti“ āha. Pottiko tesam kathaṃ sutvā „kin²⁰ no sahaṃsena, rajjam eva varan“ ti saṇikaṃ rukkkhaṃ abhirūhitvā uparisayitakukkuṭaṃ¹⁸ gahetvā māretvā aṅgārakesu¹⁹ pacitvā thūlamaṃsaṃ Nigrodhassa adāsi majjhimamaṃsaṃ Sākhassa aṭṭhimaṃsaṃ attanā khādi, khāditvā ca pana „samma Nigrodha tvaṃ ajja rājā bhavissasi, samma Sākha tvaṃ senā²⁵ pati bhavissasi, ahaṃ pana bhaṇḍāgāriko“ ti vatvā „kathaṃ jānāsīti“ puṭṭho taṃ pavattiṃ ārocesi. Te tato²⁰ pi pātārāsa-velāya Bārāṇasim pavisitvā ekassa brāhmaṇassa gehe sappi-sakkharāyuttaṃ pāyāsaṃ²¹ bhuñjitvā nagarā nikkhamitvā

¹ Bḍ -cārikam carissāmā ² Bḍ rukkkhamūle. ³ Bḍ nisiṇno hoti. ⁴ C^s vutta-, Bḍ dvīsu nivutta-. ⁵ Bḍ adds itaro. ⁶ C^s ahaṃ. ⁷ Bḍ adds āha ⁸ C^s vaccaṇaṭṭhā-. Bḍ vaccaṭṭhā-. ⁹ Bḍ adds kiṃ ¹⁰ Bḍ adds āha. ¹¹ C^s kujjhi- ¹² Bḍ adds pana. ¹³ Bḍ khādeti ¹⁴ C^s omit so. ¹⁵ Bḍ labhissati ¹⁶ Bḍ tasmā ¹⁷ Bḍ adds maṃsaṃ, cfr vol. II $\frac{412}{4}$. ¹⁸ Bḍ -tam ku-. ¹⁹ Bḍ -re. ²⁰ Bḍ tayo ²¹ Bḍ pātārāsaṃ.

uyyānaṃ pavisiṃsu¹. Nigrodhakumāro silāpatṭe nipajji, itare
 dve bahi nipajjiṃsu. Tasmim samaye pañca rājakakudha-
 bhaṇḍāni anto ṭhapetvā phussarathaṃ vissajjesum. Tassa
 vitthārakathā Mahājanakajātake āvibhavissati. Phussaratho
 5 uyyānaṃ gantvā nivattitvā ārohanasajjo hutvā atṭhāsi. Purohito
 „uyyāne puñṇavatā sattena bhavitabban“ ti uyyānaṃ pavisitvā
 kumāraṃ disvā pādato² sātakaṃ apānetvā pādesu lakkhaṇāni
 upadhāretvā “tiṭṭhatu Bārāṇasīrajjaṃ³, sakala-Jambudīpassa
 pi⁴ rājā - bhavitum yutto“ ti sabbatālāvācare⁵ paggaṇhāpesi.
 10 Nigrodhakumāro pabujjhivā mukhato sātakaṃ apānetvā
 mahājanaṃ oloketvā parivattitvā⁶ nipanno thokaṃ vītināmetvā
 silāpatṭe pallaṃkena nisīdi. Atha naṃ purohito jānuna⁷ paṭiṭ-
 ṭhāya „rajjaṃ te deva pāpuṇātīti“ vatvā „sādhū“ ’ti vutte
 . tatth’ eva ratanarāsīmhi ṭhapetvā abhisiñci. So rajjaṃ patvā
 15 Sākhassa senāpatiṭṭhānaṃ datvā mahantena sakkārena nagaraṃ
 pāvīsi. Pottiyo pi tehi⁸ saddhiṃ ñeva agamāsi⁹. Tato paṭṭhāya
 M. Bārāṇasiyaṃ dhammena rajjaṃ kāresi. So ekadivasaṃ
 mātāpitunnaṃ saritvā Sākhaṃ āha: „samma, na sakkā
 mātāpitūhi vinā vattitum, mahantena parivārena gantvā mātā-
 20 pitaro no ānehīti“. Sākho¹⁰ „na me tattha kammaṃ atthīti“
 paṭikkhipi. Tato Pottikaṃ ānāpesi. So „sādhū“ ’ti tattha
 gantvā Nigrodhassa mātāpitaro „putto vo¹¹ rajje paṭiṭṭhito,
 etha gacchāmā“ ’ti āha. Te „atthi no tāta vibhavamattā¹²,
 alaṃ tattha gamanenā“ ’ti paṭikkhipiṃsu. Sākhassāpi mātā-
 25 pitaro avoca, te pi na icchiṃsu, attano mātāpitaro avoca,
 „mayaṃ¹³ tunnakammena¹⁴ jīvissāma, alan“ ti paṭikkhipiṃsu.
 So tesāṃ manāṃ alabhitvā Bārāṇasim eva paccāgantvā¹⁵ „senā-
 patissa ghare maggakilamathaṃ vinodetvā pacchā Nigrodhaṃ
 passissāmīti“ cintetvā tassa nivesanadvāraṃ gantvā „sahāyo

¹ Bā pā-. ² Bā pādantato. ³ Bā -sīyaṃ rajjaṃ. ⁴ Bā adhīpati in the place of pi. ⁵ Ck -tālāvacare. Bā sabbatūriyāni. ⁶ Ck -vattetvā. ⁷ Bā jānuna. C jānuna. ⁸ Ck omit tehi. ⁹ Ck āg-. ¹⁰ Bā add sāmī. ¹¹ Ck vā, Bā te. ¹² Bā -mattāni. ¹³ Bā add tāta. ¹⁴ Bā tunnakārakakammena. ¹⁵ Bā paccāg

kira te Pottiyo nāma āgato' ti senāpatissa ārocethā¹“ 'ti dovārikaṃ āha. So tathā akāsi². Sākho pana „ayaṃ³ mayhaṃ rajjaṃ adatvā sahāyassa Nigrodhassa adāsīti“ tasmiṃ verāṃ bandhi, so taṃ kathaṃ sutvā va kuddho āgantvā „ko imassa sahāyo, ummattako dāsiputto, gaṇhatha tan“ ti vatvā hattha- 5 pādajānukapparehi koṭṭhāpetvā⁴ gīvāya⁵ gāhāpetvā nīharāpesi. So cintesi: „Sākho mama santikā senāpatiṭṭhānaṃ labhitvā akataññū mittadūbhi⁷ maṃ koṭṭetvā⁸ nīharāpesi, Nigrodho pana paṇḍito kataññū sappuriso, tass' eva santikaṃ gamissā-mīti“ so rājadvāraṃ gantvā⁹ „Pottiyo kira nāma te sahāyo 10 dvāre ṭhito“ ti rañño ārocāpesi. Rājā pakkosāpetvā taṃ āgacchantāṃ disvā āsanā vuṭṭhāya paccuggantvā paṭisanthāraṃ katvā massukammādīni kārāpetvā sābbābharanapati-maṇḍitena paribhuttanānaggarasabhojanena¹⁰ tena saddhiṃ sukhānisinno mātāpitunnaṃ pavattiṃ pucchitvā anāgamana- 15 bhāvaṃ suṇi. Sākho pi „Pottiyo maṃ rañño santike paribhindeyyā 'ti, mayi pana gate kiñci vattuṃ na sakkhissatīti“ tatth' eva agāmasi. Pottiyo tassa santike yeva rājānaṃ āmantetvā “deva ahaṃ maggakilanto 'Sākhassa gehaṃ gantvā vissamitvā idhāgamissāmīti' āgamiṃ¹¹, atha maṃ Sākho 20 'nāhaṃ¹² jānāmīti' vatvā koṭṭhāpetvā¹³ gīvāya¹⁴ gāhāpetvā nīharāpesīti saddaheyyāsi tvaṃ etan¹⁵“ ti vatvā tisso gāthā abhāsi:

1. Na vāham etaṃ jānāmi ko vāyaṃ kassa vā ti vā
yathā Sākho vadī¹⁶ evaṃ Nigrodha kin ti maññasi. 57. 25
2. Tato galavinītena purisā niddhāpayimsu¹⁷ maṃ
datvā mukhapahārāni Sākhassa vacanaṃkarā. 58.
3. Etādisaṃ dummatinā akataññuna¹⁸ dubbhinā
kataṃ anariyaṃ¹⁹ Sākhena sakhinā te janādhipā 'ti. 59.

¹ B^d -cehi. ² B^d adds so cintesi. ³ C^{ks} aham, B^d omits ayaṃ. ⁴ B^d nan. ⁵ B^d koṭṭā-.
⁶ B^d -yaṃ. ⁷ C^{ks} -dubhi, B^d dubbhi. ⁸ B^d koṭṭāpe-. ⁹ B^d adds deva. ¹⁰ C^{ks} -rasapari-
bho-. ¹¹ C^s -mī, B^d idhāgamīti. ¹² B^{ds} add tam. ¹³ B^{ds} koṭṭā-. ¹⁴ B^d -yaṃ. ¹⁵ C^{ks}
evan. ¹⁶ B^d yadī, B^f carī. ¹⁷ B^s niddā-. ¹⁸ B^d -nā. ¹⁹ B^d anadiyaṃ.

Tattha kinti maññasīti yathā mañ Sākho avadī¹ kiñ tvam pi evam
eva maññasi udāhu aññathā² maññasi. mañ Sākho evam vadeyyā³ 'ti³ saddhāsi,
tañ⁴ na saddhasīti, galavinītenā⁵ 'ti galaggaheṇa. dubbhinā ti mittadub-
bhinā.

5 Tañ sutvā Nigrodho catasso gāthā abhāsi:

4. Na vāham etañ jānāmi na pi me koci saṁsati
yam me tvam⁵ samma akkhāsi Sākhena katanam⁶ katañ. 60.

5. Sakhīnam sājivakaro mama Sākhassa c' ūbhayañ,
tvam no 's' issariyañ dātā manussesu mahantatañ,
10 tay' amhā labbhita iddhi⁷, ettha me n' atthi saṁsayo. 61.

6. Yathāpi bijañ aggismiñ dayhati na virūhati
evam katañ asappurise nassati na virūhati. 62.

7. Kataññumhi ca⁸ posamhi silavante ariyavuttine
sukhette viya bījāni katañ tamhi na nassatīti. 63.

15 Tattha⁹ saṁsatīti¹⁰ ācikkhati, katanam katan ti ākaḍḍhanavikaḍ-
ḍhanapothanukottanasamkhūtañ¹¹ katanam¹² katan ti attho. sakhīnam sājīva-
karo ti samma Pottiya tvam sahāyakānam sājivakaro¹³ jīvikāya uppādetā¹⁴,
mama Sākhassa ūbhayañ ti mayhañ ca Sākhassa ca ubhinnañ pi sakhīnañ
ti attho, tvam no sissariyañ ti tvam no āsi issariyañ dātā¹⁵, tava santikā
20 amhehi imañ laddhañ¹⁶, mahantatan ti mahantabhāvañ

Evam¹⁷ pana¹⁸ ettakañ kathente Nigrodhe Sākho tatth'
eva atthāsi. Atha nañ rājā „Sākha imañ Pottikañ sañjānā-
sīti“ pucchi. So tuṇhi ahosi. Ath' assa rājānañ¹⁹ āṇāpento²⁰
atthamañ gātham āha:

25 8. Imañ ca jammañ nekatikañ asappurisasintakañ²¹
hanantu Sākhañ sattīhi²², nāssa icchāmi jivitañ ti. 64.

Tattha jammañ ti lūmakam, nekatikañ ti vañcakañ²³.

Tañ sutvā Pottiko „mā esa bālo mañ nissāya nassatū“
'ti cintetvā navamañ gātham āha:

¹ B^s acari. ² B^d yathā. ³ B^d si. ⁴ B^d me. ⁵ C^{ks} tañ. ⁶ B^d katanā na, B^f kaḍḍhanam, C^s katanam. ⁷ so C^{ks}; B^f B^d labbhita iddhi. ⁸ B^d va. ⁹ B^d add me. ¹⁰ B^d add mañ. ¹¹ C^{ks} -kodhana sam-. ¹² B^d katanā na. ¹³ B^d su-. ¹⁴ C^s -to. B^d -detvā. ¹⁵ allthree MSS. āsi, C^s -yadātā. ¹⁶ B^d imañ sampatti amhehi laddhañ. ¹⁷ B^d evañca. ¹⁸ B^d add vavā. ¹⁹ C^k rājānañ, B^d rājadandañ. ²⁰ C^s ānā-. ²¹ C^s cittakañ, B^d cintitañ. ²² C^k sahinti? C^s santīhi, B^d sattīhi? ²³ B^d vañcanikam.

9. Khamyat' assa mahārāja, pāṇā duppaṭiāṇayā,
khamadeva asappurisassa, nāssa icchāṃ' ahaṃ vadhan ti. 65.

Tattha khamyatassā 'ti khamyatanā¹ assa, etassa asappurisassa khamathā
'ti attho, duppaṭiāṇayā ti matassa nāma pāṇāni paṭiānetunā² na
sakkā

5

Rājā tassa vacanāṃ sutvā Sākhassa khami, senāpatiṭṭhānam
pi Pottiyassa³ dātukāmo āsi⁴, so pana na icchi. Ath' assa
sabbasenīnam⁵ vicāṇanārahaṃ bhaṇḍāgārikatṭhānam nāma
adāsi. Pubbe⁶ kir' etaṃ ṭhānantaraṃ nāhosi, tato paṭṭhāya
jātaṃ⁷. Aparabhāge Pottikabhaṇḍāgāriko⁸ puttadhītāhi vaḍ- 10
dhamāno attano puttadhītānaṃ ovādasena osānagātham
āha:

10. Nigrodham eva seveyya,
na Sākhā upasaṃvase, (J. I. p. 152. Māhavastu
Nigrodhasmiṃ⁹ mataṃ seyyo I. p. 366. Dhp. p. 329.) 15
yañce Sākhasmi¹⁰ jīvitan ti. 66.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave Devadatto pubbe pi akataññū
yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Sākho Devadatto ahosi, Pottiko Ānando.
Nigrodho ahaṃ evā“ 'ti. Nigrodhajātakaṃ.

8. Takkaḷajātaka.

20

Na takkaḷā¹¹ santi na ālupānīti¹². Idam S. J. v. ekaṃ
pituposakaṃ upāsakaṃ ā. k. So kira ekasmiṃ daḷiddakule¹³
paccājāto¹⁴ mātari kālakatāya pāto va uṭṭhāya¹⁵ dantakatṭhamukho-
dakādīni karonto bhatīni vā kasīni vā katvā laddhavibhavānuruṇṇepena
yāgubhattādīni sampādetvā pitaraṃ posesi. Atha naṃ pitā āha: 25
„tāta tvaṃ ekako va anto ca bahi ca kattabbaṃ karosi, ekaṃ te kula-
dārikaṃ ānessāma¹⁶, sā te gehe kattabbaṃ karissatīti“. „Tāta
itthiyo nāma gharaṃ āgatā n' eva mayhaṃ na tumhākaṃ cittasukhaṃ¹⁷
karissanti, mā evarūpaṃ cintayittha, ahaṃ yāvajīvaṃ tumhe posetvā

¹ Bḍ khamatu ² Bḍ pati-. ³ Bḍ -yasseva. ⁴ Bḍ ahosi ⁵ Bḍ -senānam, C^s
-senānam. ⁶ Bḍ adds pi. ⁷ Bḍ jānāti. ⁸ Bḍ -ko-. ⁹ C^s -smi. ¹⁰ C^k Bḍ
-smim. ¹¹ C^k -lā. ¹² C^k ālu-. Bḍ āluvā-. ¹³ C^s Bḍ -li. ¹⁴ Bḍ^s pacchā-.
¹⁵ Bḍ upathāya. ¹⁶ Bḍ ānema. ¹⁷ Bḍ cittaṃ-

tunhākam accayena jānissāmīti¹. Ath' assa pitā anicchamānakassa² ekam kumārīkam ānesi, sā sasurassa ca sāmikassa ca upakārīkā ahoṣi nīcavutti. Sāmiko pi 'ssā „mama pitu upakārīkā“ ti tussitvā laddham laddham manāpaṃ manāpaṃ āharitvā deti, sāpi tam sasurass' eva
 5 upanāmeti³. Sā aparabhāge cintesi: „mayham sāmiko laddham laddham pitu adatvā mayham eva deti, addhā pitari nisneho jāto, imam mahallakam eken' upāyena mama sāmikassa paṭikkūlam katvā gehā nīharāpessāmīti“ sā tato paṭṭhāya udakam atisītam vā accuṇham vā⁴ atiloṇam vā aloṇam vā bhattam uttaṇḍulam vā atikilinnam⁵ vā
 10 ti⁶ evamādīni tassa kodhuppattikāraṇāni katvā tasmiṃ kujjhante „ko imam mahallakam upaṭṭhātum sakkhissatīti“ pharusāni vatvā kalaham vaḍḍheti⁷. Tattha tattha khelaṇḍādīni chaḍḍetvāpi sāmikam ujjhāpesi⁸, „passa⁹ pitu kammam, 'idaṃ c' idaṃ ca mā karīti' vutto¹⁰ kujjhati, imasmiṃ gehe pitaram vā¹¹ vāsehi maṃ vā“ ti. Atha naṃ
 15 so „bhadde, tvaṃ daharā, yattha katthaci jīvītuṃ sakkhissasi, mayham pitā mahallako, tvaṃ tassa¹² asahantī imamahā gehā nikkhamā“ 'ti āha. Sā bhītā „ito¹³ paṭṭhāya evaṃ na karissāmīti“ sasurassa pādesu patitvā khamāpetvā pakatiniyāmen' eva paṭijaggitum ārabhi. Atha so upāsako purimadivasesu tāya ubbāḷho Satthu santikam¹⁴
 20 dhammasavanāya agantvā¹⁵ tassā pakatiyaṃ ṭhitakāle agamāsi¹⁶. Atha naṃ S. „kiṃ upāsaka sattaṭṭhadivasāni dhammasavanāya nāgato sīti“ pucchī. So tam kāraṇam kathesi. „Idāni tāva¹⁷ tassā katham āgahetvā pitaram na nīharāpesi, pubbe pana¹⁸ etissā katham¹⁹ gahetvā pitaram āmakasusānam netvā āvāte nikhaṇi²⁰, maraṇakāle aham²¹
 25 sattavassiko hutvā mātāpitunnam guṇam kathetvā pitughātakammaṃ²² nivāresim, tadā tvaṃ mama katham sutvā tava pitaram yāvajīvaṃ paṭijaggitvā saggaparāyano jāto, sv-āyaṃ mayā dinnaovādo²³ bhavantaragatam pi tam²⁴ na vijahīti²⁵ iminā kāraṇena tassā katham gahetvā²⁶ idāni tayā pitā na nīhato²⁷“ ti vatvā tena yācito a. ā.:

20 A. B. Br. r. k. aññatarasmiṃ Kāsigāme ekassa kulassa²⁸ ekaputto ahoṣi nāmena Vasitṭhako²⁹ nāma. So mātāpitaro

¹ Bḍ pabbajissāmīti. ² Ck - mānatassa, Bḍ - mānasseva. ³ Cks - mesīti. ⁴ Bḍ adds āhari sūjaṇi. ⁵ Bḍ - kilinam, Cks - kilantaṃ. ⁶ Bḍ omits ti. ⁷ Cs - esi, Bḍ - etvā. ⁸ Bḍ kujjhā-. ⁹ Bḍ has added te. ¹⁰ Bḍ - e. ¹¹ Bḍ mā added afterwards in the place of vā. ¹² Bḍ et-. ¹³ Bḍ ito. ¹⁴ Bḍ - ke. ¹⁵ Cks āg-. ¹⁶ Ck āg-. ¹⁷ Bḍ satthā idāni tuvaṃ. ¹⁸ Bḍ adds te. ¹⁹ Bḍ adds sutvā. ²⁰ Ck nikhanitvā. Ck nikkhanitvā, Bḍ khīpitvā. Bḍ āvātaṃ khaṇitadā. ²¹ Bḍ omits aham. ²² Ck kammā, Cs - takakammā, Bḍ - takakammam. ²³ Bḍ dinno-. ²⁴ Cks naṃ. ²⁵ Bḍ - hatī. ²⁶ Bḍ ag-. ²⁷ Bḍ nihato. ²⁸ Bḍ kulaghare. ²⁹ Bḍ pavithako corr. to savi-

patijagganto aparabhāge mātari kālakatāya pitaraṃ posesīti
sabbam' paccuppannavatthuniyāmen' eva kathetabbam. Ayaṃ
pan' ettha viseso: Tadā sā itthi „passa pitu kammaṃ, 'idaṇ
c' idaṇ ca mā karīti' vutto² kujjhatīti“ vatvā „sāmi pitā te
caṇḍo pharuso niccam kalahaṃkaro³, jarājiṇṇo vyādhipiḷito 5
nacirass' eva marissati, ahaṃ⁴ etena saddhiṃ ekagehe vasitum
na sakkomi, sayam p'esa⁵ katipāhen' eva⁶ marissat' eva⁷, tvaṃ
etaṃ āmakasusānaṃ netvā āvātaṃ khaṇitvā tattha naṃ pak-
khipitvā kuddālena sīsaṃ chinditvā⁸ jīvitakkhayaṃ pāpetvā
upari paṃsunā chādetvā āgacchā“ 'ti āha. So⁹ punappuna 10
vuccamāno¹⁰ „bhaddo purisamāraṇaṃ¹¹ nāma bhāriyaṃ, kathaṃ
naṃ māressāmīti“ āha. „Ahaṃ te upāyaṃ ācikkhissāmīti“.
„Acikkha tāvā“ 'ti. „Sāmi, tvaṃ paccūsakāle pitu nipannaṭ-
thānaṃ gantvā yathā sabbe suṇanti evaṃ mahāsaddaṃ katvā
'tāta asukagāme tumhākaṃ dhāraṇako¹² atthi, mayigate na deti, 15
tumhākaṃ accayena na dassat' eva, sve yānake nisīditvā pāto
va gacchissāmā¹³ 'ti vatvā tena vuttavelāyam eva vuṭṭhāya¹⁴
yānakaṃ yojetvā tattha naṃ nisīdāpetvā āmakasusānaṃ netvā
āvāte nikhaṇitvā¹⁵ corehi acchinnaśaddaṃ katvā¹⁶ sīsaṃ¹⁷
nahāyitvā āgacchā“ 'ti. Vasiṭṭhako¹⁸ „atth' esa upāyo“ ti 20
tassā vacanaṃ sampañicchitvā yānakaṃ gamanasajjakaṃ¹⁹
akāsi. Tassa pan' eko²⁰ sattavassiko putto atthi paṇḍito
vyatto, so mātu vacanaṃ sutvā „mayhaṃ mātā pāpadhammā,
pitaraṃ me pitighātakammaṃ²¹ kāreti²², ahaṃ imassa pitighā- 25
takammaṃ²³ kātum na dassāmīti“ saṇikaṃ²⁴ gantvā ayyakena
saddhiṃ nipajji. Vasiṭṭhako²⁵ pi itarāvuttavelāya²⁶ yānakaṃ yoje-
tvā „ehi tāta uddhāraṃ sodhessāmā²⁷“ 'ti pitaraṃ yānake nisīdā-
pesi. Kumārako pi paṭhamataraṃ yānakaṃ abhirūhi. Vasiṭṭhako²⁸

¹ Bā adds vatthu. ² Bā -e. ³ Bā -karoti. ⁴ Bā ahaṇ ca. ⁵ Bā nisaṃsayam so.
⁶ Bā -hena. ⁷ Bā -ti yeva. ⁸ Bā bhind-. ⁹ Bā adds tāya. ¹⁰ Bā -nāya. ¹¹
Cks -ma-. ¹² Bā uddhā-. ¹³ Bā Cs -mī. ¹⁴ Bā uṭhāya. ¹⁵ Bā -tam khaṇitvā.
¹⁶ Bā adds māretvā āvāte pakkhipetvā ¹⁷ Bā adds bhunnitvā. ¹⁸ Bā pavithako
pi corr. to sav-. ¹⁹ Bā -sajjam. ²⁰ Cks eke. ²¹ Bā pitu-. ²² Bā -si. ²³ Bā
santikaṃ. ²⁴ Bā pavithako corr. to sav-. ²⁵ Bā -rā corr. to -rāya. ²⁶ so all three MSS.

taṃ nivāretuṃ asakkonto ten' eva saddhiṃ āmakasusānaṃ
gantvā pitarāṃ ca puttaṃ¹ ca yānakena saddhiṃ ekamante
ṭhapetvā sayāṃ otarivā kuddālapitakaṃ ādāya ekasmiṃ
paṭicchannaṭṭhāne² caturassaāvāṭaṃ khaṇituṃ ārabhi. Kumāro³
5 otarivā tassa santikaṃ gantvā ajānanto viya kathaṃ⁴ samuṭṭhā-
petvā paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

1. Na takkaḷā⁵ santi na ālupāni⁶
na bilāliyo⁷ na kalambāni⁸ tāta.
eko araṇṇamhi susānamajjhe
10 kimatthiko tāta khaṇāsi⁹ kāsuna ti. 67.

Tattha na takkaḷā¹⁰ ti pinḍalukandā na santi¹¹, ālupānīti¹² āluka-
kandā¹³, bilāliyo¹⁴ ti bilāravallīkandā, kalambānīti tālakandā¹⁵.

Ath' assa pitā dutiyaṃ gāthāṃ āha:

2. Pitāmaho tāta sudubbalo te
15 anekavyādhihi dukkena¹⁶ phuttho¹⁷,
tam ajj' ahaṃ nikhanissāmi sobbhe,
na hi 'ssa taṃ jīvitaṃ rocayāmīti. 68.

Tattha anekavyādhīhīti anekehi vyādhīhi uppannena dukkhena
phuttho¹⁷, na hissa taṃ ti ahaṃ hi assa tava pitāmahassa taṃ dujjīvitaṃ na
20 icchāmi, evarūpā jīvitaṃ maraṇaṃ ev' assa varaṃ ti maññamāno taṃ sobbhe
nikhanissāmīti

Taṃ sutvā kumāro upadḍhagāthāṃ¹⁸ āha:

3. Saṃkappam etaṃ paṭiladdha pāpaṃ¹⁹
accāhitaṃ²⁰ kamma²¹ karosi luddaṃ ti.
25 Tass' attho: tāta tvaṃ pitaraṃ dukkhā mocessamīti²² maraṇadukkhena
yojento etaṃ pāpakāṃ saṃkappam paṭiladdhā²³ tassa ca saṃkappassa vasena
hitaṃ atikkamaṃ thitattā accāhitaṃ kamma karosi luddaṃ ti.

Evaṃ ca pana vatvā pitu hatthato kuddālaṃ gaḥetvā
avidūre aññaṃ²⁴ āvāṭaṃ khaṇituṃ ārabhi. Atha naṃ pitā

¹ Bā kumārakaṇ. ² Bā -nne thāne ³ Bā -rako ⁴ Ck taṃ. ⁵ Cks Bf -lā. ⁶ Bds -vāni. ⁷ Ck bilā-. ⁸ Bā kal- corr. to kal-, Ck kalambīyo. ⁹ Ck Bdf kha-
nasi. ¹⁰ Ck -lā. ¹¹ kandā na santi wanting in Cks. ¹² Bds -vānīti ¹³ Cks
-da, Bā āluva-. ¹⁴ Ck bilā-. ¹⁵ Bā kāla-. ¹⁶ Bdf dukkhena. ¹⁷ Cks phuttho.
¹⁸ Bā -dhamgā-. ¹⁹ Bā pāpakam. ²⁰ Cks asāhi-. ²¹ Bdf kammaṃ. ²² Bā
pamo- ²³ Bā -laddhaṃ. ²⁴ Bā aññataraṃ.

upasaṃkamtivā „kasmā tāta āvātaṃ khaṇasīti“ pucchi. So¹
tassa kathento tatiyaṃ gāthaṃ pūresi²:

3^b. Mayāpi tāta paṭilacchase tuvaṃ
etādisaṃ kamma jarūpanīto³,
taṃ kullavattaṃ⁴ anuvattamāno
aham pi taṃ nikhaṇissāmi sobbhe ti. 69.

5

Tass' attho: tāta aham pi etasmim⁵ sobbhe taṃ mahallakakāle nikhaṇis-
sāmi. iti kho tāta mayāpi kato⁶ imasmim⁷ sobbhe tuvaṃ jarūpanīto⁷ etādisaṃ
kammaṃ paṭilacchase, yaṃ etaṃ tayā pavattitaṃ kulavattaṃ anuvattamāno
vayappatto bhariyāya saddhim vasaṃto aham pi taṃ nikhaṇissāmi sobbhe ti. 10

Ath' assa⁸ pitā catutthaṃ gāthaṃ āha:

4. Pharusāhi vācāhi pakubbamāno
āsajja maṃ tvaṃ vadase kumāra,
putto mama⁹ orasako samāno
ahitānukampi me tvaṃ si puttā 'ti. 70.

15

Tattha pakubbamāno ti abhibhavaṃto, āsajjā 'ti ghaṭṭetvā.

Evam¹⁰ vutte paṇḍitakumārako ekaṃ paṭivacanagāthaṃ dve
udānagāthā ti tisso gāthā abhāsi:

5. Na t' āhaṃ¹⁰ tāta ahitānukampī
hitānukampi te aham pi tāta,
pāpaṃ ca taṃ kamma¹¹ pakubbamānaṃ
arahāmi no vārayitum tato hi. 71.

20

6. Yo¹² mātaraṃ¹³ pitaraṃ vā Vasiṭṭha¹⁴
adūsake¹⁵ hiṃsati pāpadhamino¹⁶,
kāyassa bhedaṃ abhisamparāyaṃ
asaṃsayam so nirayaṃ pareti¹⁷. 72.

25

7. Yo¹⁸ mātaraṃ¹⁹ pitaraṃ vā Vasiṭṭha¹⁴
annena pānena upaṭṭhahāti

¹ Cks omit sc. ² Bā gāthamāha. ³ Bāf kammaṃ jaro-. ⁴ Bāf kula-. ⁵ Bā
eka-. ⁶ C^s tate, Bā nikkhanite. ⁷ Bā jaro-. ⁸ Bā tassa in the place of
athassa. ⁹ C^s mamaṃ. ¹⁰ Bā natahaṃ corr. to na cāhaṃ. ¹¹ Bā kammaṃ.
¹² Cks so. ¹³ Cks add vā ¹⁴ Cks savitṭha, Bāf savitṭha. ¹⁵ Cks -ko, Bā -ko
corr to -ke. ¹⁶ Cks -ā. ¹⁷ C^s paroti, C^s papoti, Bā pureti, Bf upeti. ¹⁸ Cks
so. ¹⁹ all three MSS. add vā.

kāyassa bhedā abhisamparāyaṃ
asaṃsayāṃ so sugatīṃ paretīti¹. 73.

Imaṃ² pana puttassa dhammakathaṃ sutvā pitā aṭṭhamāṃ
gātham āha:

- 5 s. Na me tvaṃ putta ahitānukampī
hitānukampī me tvaṃ si putta,
ahaṃ ca taṃmātarā vuccamāno
etādisaṃ kamma³ karomi luddan ti. 74.

Tattha ahaṃ ca taṃmātarā ti ahaṃ ca te mātara, ayaṃ eva vā pātho.

- 10 Taṃ sutvā kumārako⁴ „tāta, itthiyo nāma uppanne dose
aniggayhamānā punappuna pāpaṃ karonti, mama mātā yathā
puna evarūpaṃ na karoti tathā naṃ paṇāmetuṃ⁵ vaṭṭatīti“
navamaṃ gātham āha:

9. Yā te sā bhariyā anariyarūpā
15 mātā mam' esā sakiyā⁶ janettī
niddhāmase⁷ taṃ sakā agārā,
āññaṃ pi te sā dukkham āvaheyyā 'ti. 75.

- Vasiṭṭhako⁸ paṇḍitaputtassa kathaṃ sutvā somanassajāto
huvā „gacchāma tātā“ 'ti saddhiṃ puttena ca pitarā ca yānake
20 nisīditvā pāyāsi. Sāpi kho anācārā „nikkhaṇṭā no gehā kāḷa-
kaṇṇīti“ haṭṭhatuṭṭhā allagomayena puñchitvā⁹ pāyāsaṃ pacitvā
āgamanamaggaṃ oloketi te āgacchānte disvā „nikkhaṇṭaṃ
kāḷakannīṃ puna gahetvā āgato“ ti kujjhivā „are niggatika¹⁰
nikkhaṇṭaṃ kāḷakannīṃ puna ādāya āgato sīti“ paribhāsi¹¹.
25 Vasiṭṭhako¹² kiñci avatvā yānakaṃ mocetvā „anācāre kim
vadesīti“ taṃ sukoṭṭhitaṃ koṭṭhetvā¹³ „ito paṭṭhāya imaṃ
gehaṃ mā pāvisīti¹⁴“ pāde gahetvā nikkadḍhi. Tato
pitaraṇ ca puttaṇ ca¹⁵ nahāpetvā sayam pi nahāyitvā¹⁶

¹ B^d pureti, B^f upeti. ² C^{ks} idam. ³ B^d kamman. ⁴ B^d -ro. ⁵ C^k pana-, B^d panā-. ⁶ B^d jātiyā. ⁷ B^d niddhāpaye. ⁸ B^d saviṭṭhako. ⁹ C^s pucchitvā, B^d upalim-
petvā. B^s upalimpitvā. ¹⁰ B^d nikatika. ¹¹ C^{ks} -hāsi. ¹² C^{ks} saviṭṭha-, B^d pavitha-
corr. to sav-. ¹³ B^d -koṭṭi- koṭṭe-. ¹⁴ C^{ks} pa-. ¹⁵ C^{ks} add sayam. ¹⁶ C^{ks} omīti
sayampi nahāyitvā.

tayo pi pāyāsaṃ paribhuñjimsu. Sāpi pāpadhammā
 katipāhaṃ aṇṇasmiṃ gehe vasi. Tasmim kāle putto pitaraṃ āha:
 „tāta mama mātā ettakena na bujjhati, tumhe mama mātu
 maṃkubbhāvakaṇaṇatthaṃ ¹ ‘asukagāme mama mātuladhītā atthi,
 sā mayhaṃ pitaraṃ ca puttaṃ ca maṇ ca paṭijaggissati, taṃ ⁵
 ānessāmīti’ vatvā mālāgandhādini ādāya yānakena nikkhamitvā
 khettaṃ anuvicaritvā sāyaṃ āgacchathā“ ‘ti. So tathā akā-
 si. Paṭivissakakule itthiyo „sāmiko kira te aṇṇaṃ bhariyaṃ
 ānetuṃ asukagāmaṃ nāma gato“ ti tassā ācikkhimsu. Sā
 „idāni ‘mhi naṭṭhā, n’atthi me puna okāso“ ti bhītatasi tā hutvā ¹⁰
 „puttaṃ eva yācissāmīti“ saṅkaṃ puttassa santikaṃ gantvā
 tassa pādesu patitvā „taṃ ṭhapetvā ² aṇṇo mama paṭisaraṇaṃ
 n’ atthi, ito paṭṭhāya tava pitaraṃ ca pitāmahaṃ ca alaṃka-
 tacetiyaṃ viya paṭijaggissāmi ³, puna mayhaṃ imasmiṃ ghare
 pavesaṃ ⁴ karohīti“ āha. So „sādhu amma, sace puna eva- ¹⁵
 rūpaṃ na karissatha ⁵ karissāmi ⁶, appamattā hothā“ ‘ti vatvā
 pitu āgamanakāle dasamaṃ gāthaṃ āha:

10. Yā te sā ⁷ bhariyā anariyarūpā

mātā mam’ esā sakiyā ⁸ janettī

dantā kaṇeru ⁹ va vasūpanitā

20

sā pāpadhammā punar āvajātū ‘ti. 76.

Tattha kaṇeru ⁹ vā ‘ti ¹⁰ idāni sā ānañjakāraṇaṃ ¹¹ kīṛitaṃ hatthini viya
 dantā vasaṃ upanitā nibbisevaṇā, punarāvajātū ti puna imaṃ gehaṃ
 āgacchatū ‘ti.

Evam so pitu ¹² kathetvā gantvā mātaraṃ ānesi. Sā sāmi- ²⁵
 kaṃ ca sasuraṃ ca khamāpetvā tato paṭṭhāya dantā ¹³ dham-
 mena samannāgatā hutvā sāmikaṃ ca sasuraṃ ca puttaṃ ca
 paṭijaggi, ubho pi ca puttassa ovāde ṭhatvā dānādini puñṇāni
 karitvā ¹⁴ saggaparāyaṇā abhesuṃ.

¹ Ck -kāraṇa-. ² Bā tāta ṭhapetvā taṃ. ³ Bā -mīti. ⁴ Bā -saṇam ⁵ Ck’s
 na karissa e, Bā na karissasī, ⁶ after karissasī Bā has added ti na karissāmi
 tātā ti tena hi. ⁷ Bā omits sā. ⁸ Bā satiyā? corr. to jātiyā, Bf jātiyā. ⁹
 Bāf kaṇeru. ¹⁰ Bā adds tāta ¹¹ all three MSS. ān- ¹² Bā adds dhammaṃ.
¹³ C’s -ta. ¹⁴ Bā karetvā

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne pituposako sotāpatti-phale patitṭhahi): „Tadā pitā ca putto ca suṇisā ca ete¹ yeva ahesum. paṇḍitakumārako pana 'aham evā' 'ti. Takkala-jātakam.

5

9. Mahādhammapāla-jātaka.

Kinte vatan ti. Idam S. paṭhamagamanena Kapilapuram gantvā Nigrodhārāme v. pitu nivesane raṇṇo asaddahanam ā. k. Tadā hi Suddhodana-mahārājā vīsatisahassabhikkhuparivārassa Bhagavato attano nivesane yāgukhajjakam datvā antarābhatte
 10 sammodanīyam karonto „bhante tumhākam padhānakāle devatā āgantvā ākāse thatvā 'putto te Siddhatthakumāro apāhāratāya mato' ti mayham ārocesun“ ti āha, Satthārā ca „saddahi³ mahārājā“ ti vutte „na saddahim bhante⁴, ākāse thatvā kathentiyo pi pana⁵ devatā 'mama puttassa bodhitale buddhattam apatvā⁶ parinibbānam nāma n'
 15 atthīti' paṭikkhipin“ ti āha. „Mahārāja pubbe⁷ tvaṃ Mahādhamma-pālakāle pi 'putto te mato, imāni 'ssa aṭṭhīnīti'“ dassetvā vadantassa pi disāpāmokkhācariyassa 'amhākam kule tarunakāle kālakiriyā nāma n' atthīti' na saddahi, idāni pana kasmā saddahissatīti“⁹ vatvā tena yācito a. ā.:

20

A. B. Br. r. k. Kāsiraṭṭhe Dhammapālagāmo nāma ahosi, so Dhammapālakulassa vasanatāya etam nāmam labhi, tattha dasannam kusalakammam pathadhammānam pālanato Dhammapālo tv-eva¹⁰ paññāto brāhmaṇo¹¹ paṭivasati. Tassa¹² kule antamaso dāsakammakarāpi dānam denti silam rakkhanti uposathakam-
 25 mam¹³ karonti. Tadā B. tasmim kule nibbatti, Dhamma-pāla kumāro tv-ev' assa¹⁴ nāmam karimsu. Atha nam vayap-pattam pitā sahasam datvā sippuggahanatthāya¹⁵ Takkasilam pesesi. So tattha gantvā disāpāmokkhācariyassa santike sippam uggaṇhi¹⁶, pañcannaṃ māṇavakasatānam jeṭṭhantevāsiko ahosi.
 30 Tadā ācariyassa jeṭṭhaputto kalam akāsi. Acariyo māṇava-

¹ Cks te. ² Bā -māro pi. ³ Bā saddahasi pana ⁴ Bā adds ti. ⁵ Bā omits pana. ⁶ Cks āpatvā, Bā app-. ⁷ Bā adds pi ⁸ Bā adds aṭṭhīni. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bā teva ¹¹ Bā adds tattha. ¹² Bā tasmim. ¹³ Bā -satham, omitting kammam. ¹⁴ Bā tevassa. ¹⁵ Cks sippagah-. ¹⁶ Bā gaṇhi.

parivuto¹ ñātigaṇena saddhiṃ rodanto² susāne tassa sarīrakiccaṃ
 kāreti³, tattha ācariyo ca ñātivaggo c' assa antevāsikā ca
 rodanti paridevanti, Dhammapālo c' eko⁴ na rodati na pari-
 devati, api ca kho pana tesu pañcasatesu māñavesu susānā
 āgama⁵ ācariyassa santike nisīditvā „aho evarūpo nāma 5
 ācārasampanno taruṇamāṇavo taruṇakāle yeva mātāpitūhi
 vippayutto maraṇaṃ patto“ ti vadantesu „sammā⁶ tumbhe
 ‘taruno’ ti bhaṇatha, atha kasmā⁷ taruṇakāle yeva mato⁸, ayuttaṃ
 taruṇakāle maritun“ ti aha. Atha naṃ te āhaṃsu: „kiṃ pana
 samma tvaṃ imesaṃ sattānaṃ maraṇasabhāvaṃ⁹ na jānāsīti“. 10
 „Jānāmi, taruṇakāle pana na maranti, mahallakakāle yeva
 marantīti“. „Nanu aniccā sabbe saṃkhārā hutvā abbhāvino“
 ti. „Saccaṃ aniccā¹⁰, daharakāle pana sattā na maranti.
 mahallakakāle¹¹ aniccataṃ¹² pāpuṇantīti“. „Kiṃ pana samma¹³
 Dhammapāla tumhākaṃ gehe na keci¹⁴ marantīti“. „Daharakāle 15
 pana¹⁵ na maranti, mahallakakāle yeva marantīti¹⁶. Kiṃ pan'
 esā tumhākaṃ kule¹⁷ pavenīti“. „Āma kule¹⁷ pavenīti“.
 Māṇavā taṃ tassa kathaṃ ācariyassa ārocesum. Atha naṃ
 so pakkosāpetvā pucchi: „saccaṃ kira tāta Dhammapāla tumhā-
 kaṃ kule daharakāle na mīyantīti“. „Saccaṃ ācariyā“ 'ti. 20
 So tassa vacanaṃ sutvā cintesi: „ayaṃ ativiya acchariyaṃ
 vadati, imassa pitu santikaṃ gantvā pucchitvā sace etaṃ sac-
 caṃ aham pi tam eva dhammaṃ paripūressāmīti¹⁸“. So put-
 tassa kattabbakiccaṃ katvā sattatṭhadvivasaccayena Dhamma-
 pālaṃ pakkosāpetvā „tāta aham vippavasissāmi¹⁹, tvaṃ yāva 25
 mamāgamanā ime māñave sippaṃ vācehīti“ vatvā ekass'

¹ Bđ -vakapa-. ² Bđ adds kandanto. ³ Bđ -resi, Ck -resiti corr. to -reti. ⁴
 Bđ veko. ⁵ Bđ gamma. ⁶ Bđ -a. ⁷ Ck a kasmā, Bđ kasmā. ⁸ Bđ marati
 nanu. ⁹ Bđ -nabhāvaṃ. ¹⁰ Ck^s -aṇi. ¹¹ Bđ adds pana maranti, C^s pana sattā
 na maranti mahallakakāle. ¹² Ck aniccaṃtaṃ, C^s aniccaṃntaṃ corr. to aniccantaṃ.
¹³ Bđ omits samma. ¹⁴ Ck^s kiñci, Bđ teci corr. to keci. ¹⁵ Bđ adds sattā. ¹⁶
 Bđ -ranti. ¹⁷ Bđ kula. ¹⁸ Bđ purissāmīti. ¹⁹ Ck^s -vassissāmi, Bđ khippaṃ
 āgamiṣāmi in the place of vi-.

elakassa¹ atṭhīni gahetvā dhovitvā vāsetvā pasibbake katvā ekaṃ
 cullupaṭṭhākaṃ ādāya Takkaṣilato nikkhamitvā anupubbena
 taṃ gāmaṃ patvā „katarāṃ Mahādharmapālassa gehaṃ“ ti
 pucchitvā gantvā dvāre atṭhāsī. Brāhmanassa dāsamanussesu
 5 yo yo paṭhamāṃ addasa so so ācariyassa hatthato chattaṃ
 gaṇhi, upāhanāṃ gaṇhi upaṭṭhākassāpi² hatthato pasibbakaṃ
 gaṇhi, „puttassa vo³ Dhammapālakumārassa ācariyo dvāre
 ṭhito⁴ ti kumārassa pitu ārocethā“ ‘ti ca vuttā te „sādhū“ ‘ti
 vatvā⁵ ārocayimsu. So vegena dvāramūlaṃ gantvā „ito ethā“
 10 ‘ti taṃ gharaṃ ānetvā⁶ pallaṃke nisīdāpetvā sabbaṃ pāda-
 dhovanādikiccaṃ akāsi. Ācariyo bhuttaḥojano sukhakathāya
 nisinnakāle „brāhmaṇa putto te Dhammapālakumāro paññavā
 tiṇṇaṃ vedānaṃ atṭhārasannaṃ ca sippānaṃ nipphattiṃ patto,
 api kho⁷ pan’ ekena aphāsukena jīvitakkhayaṃ patto, sabbe
 15 saṃkhārā aniccā, mā socitthā“ ‘ti āha. Brāhmaṇo pāṇiṃ
 paharitvā mahāhasitaṃ hasi, „kin nu brāhmaṇa hasasīti“ ca vutte
 „mayhaṃ putto na marati, añño koci mato bhavissatīti“ āha.
 „Brāhmaṇa, putto yeva mato⁸, atṭhīni disvā saddahā“ ‘ti
 atṭhīni⁹ niharitvā „imāni te puttassa atṭhīnīti“ āha. „Etāni
 20 elakassa vā sunakhassa vā bhavissanti, mayhaṃ pana putto
 na marati, amhākaṃ⁹ kule yāva sattamā kulaparivattā taruṇa-
 kāle matapubbā nāma n’atthi, tvaṃ musā bhaṇasīti“. Tas-
 miṃ khaṇe sabbe pi pāṇiṃ paharitvā mahāhasitaṃ hasimsu.
 Ācariyo taṃ acchariyaṃ disvā somanassappatto hutvā „brāh-
 25 maṇa, tumhākaṃ kulapaveniyaṃ daharānaṃ amaraṇena na sakkā
 ahetukena bhavitum, kena vo¹⁰ kāraṇena daharā na mīyantīti“
 pucchanto paṭhamāṃ gātham āha:

1. Kiṃ te vataṃ kiṃ pana brahmacariyaṃ,
 kissa suciṇṇassa ayaṃ vipāko,
 30 akkhāhi me brāhmaṇa etam attham,
 kasmā hi tuyhaṃ daharā na mīyare ti. 77.

¹ Bā ekassa e-. ² Bā -kassa pi- ³ Bā te? ⁴ Bā gantvā ⁵ C’s atine- ⁶ C’s
 pi mo, Bā api va kho. ⁷ Bā ate corr. to te ⁸ C’s omit atṭhīni. ⁹ Bā adds
 hi. ¹⁰ Bā omits vo.

Tattha vatan ti vatasaṁādānaṁ. brahmacariyaṁ ti setthacariyaṁ.
kissa sucinnassā¹ ti tumhākaṁ kule daharānaṁ amaraṇaṁ nāma katara-
sucaritassa vipāko¹.

Taṁ sutvā brāhmaṇo yesaṁ guṇānaṁ ānubhāvena tasmiṁ
kule daharā na mīyanti te vaṇṇayanto 5

2. Dhammaṁ carāma, na musā bhaṇāma,
pāpāni kammāni vivajjayāma².
anariyaṁ parivajjemu sabbaṁ,
tasmā ti³ amhaṁ daharā na mīyare. 78.

3. Sunoma dhammaṁ asataṁ sataṁ ca, 10
na cāpi dhammaṁ asataṁ rocayāma,
hitvā asante na jahāma sante,
tasmā -pe-. 79.

4. Pubbe va⁴ dānā sumanā bhavāma, (J. III p. 300.)
dadam pi ce⁵ attamanā bhavāma, 15
datvāpi ce nānutappāma pacchā -pe-. 80.

5. Samaṇe mayaṁ brāhmaṇe addhike ca
vanibbake yācanaṁ dalidde
annena pānen⁶ abhitappayāma⁷ -pe-. 81.

6. Mayaṁ ca bhariyaṁ nātikkamāma, 20
amhe ca bhariyā nātikkamanti,
aññatra tāhi brahmacariyaṁ carāma -pe-. 82.

7. Etāsu ve jāyare suggavāsu⁷
medhāvino honti pahūtapaññā
bahussutā vedaguno⁸ ca honti -pe-. 83. 25

8. Mātā pitā ca bhaginī bhātaro ca
puttā ca dārā ca mayaṁ ca sabbe
dhammaṁ carāma paralokahetu -pe-. 84.

9. Dāsā ca dasso⁹ anujīvino ca
paricārikā kammakarā ca sabbe 30

¹ Bds add ti. ² Bdf pariva- ³ Bdf hi ⁴ Ck na. ⁵ Bd ca. ⁶ Ck pānenahatap-
payāma, C^s pānenahatatapp- corr. to pānenabhitatap-. ⁷ Bf suttamāsu, Bd
muttamāsu. ⁸ Ck -nā, C^s Bdf -nā ⁹ Bd dāvesyo? Bf dāyyo.

dhammañ caranti paralokahetu
tasmā ti¹ amhañ daharā na mīyare ti 85.
imā gāthā āha.

- Tattha dhammañ carāmā 'ti dasakusalakammupathadhammañ carā-
5 ma², attano jīvitahetu kunthakipillakam³ pi jīvītā na voropema, parabbhañam
lobhacittena na olokemā 'ti sabbhañ vitthāretabbhañ, musāvādo⁴ c' ettha⁵ musā-
vādissa akaranapāpānā nāma n' atthīti⁶ ussavaśena⁷ puna⁸ vutto, te kira
hassādhippāyena pi musā na bhananti, pāpānīti sabbāni pi nirayagāmīni⁹
lāmakakammāni¹⁰, a nariyañ ti ariyagārahitañ sabbhañ asundarañ aparissuddhañ¹¹
10 kammañ parivajjayāma. tasmā ti amhañ ti ettha tikāro nipātamatto, tena
kāraṇena amhākañ daharā na mīyanti, antarā¹² akālamaraṇaṇā nāma no n' atthiti
attho, tasmā hi¹³ amhañ ti pi pātho, sunomā 'ti mayam kiriyavādā¹⁴ nāma
sappurisañam kusalaḍīpanam pi asappurisañam akusalaḍīpanam pi dhammañ
sunāmā¹⁵, so pana no sutamattako va hoti, tañ na rocayāma¹⁶, tēhi pana no sad-
15 dhiñ viggaho vā¹⁷ vivādo vā mā hotū 'ti. dhammañ sunoma, sutvāpi hitvā¹⁸ asante¹⁹
sante vattāma, ekam pi khaṇaṇā na jahāma²⁰ sante²¹, pāpamitte pahāya
kalyānamitte sevino va homā 'ti, samane mayam brāhmaṇe ti brāhmaṇa
mayam samitapāpabāhitapāpe paccekabuddhasamanabrāhmaṇe pi²² avasesadham-
mikasamanabrāhmaṇe pi addhikādayo²³ sesajane pi annapānena abhitappemā
20 'ti attho, pāliyañ pana ayañ gāthā pubbe va dānā ti gāthāya²⁴ pacchato
āgacchati²⁵, nātikkaṃāmā 'ti attano bhariyañ atikkamitvā bāhi aññañ
micchācārañ na karoma, aññaatra tāhīti tā attano bhariyā²⁶ thapetvā sesa-
itthīsu brahmacariyañ carāma, amhākaṃ bhariyāpi²⁷ sesapurisesu evam eva
pavattanti²⁸, jāyare ti jāyanti, suggavāsū²⁹ 'ti susilāsu uttamitthīsu, idañ
25 vuttañ hoti: ye etāsu sampannasilāsu³⁰ uttamitthīsu amhākañ puttā jāyanti te
medhāvino ti evampakārā honti, kuto tesam antarā maraṇaṇā, tasmāpi amhākañ
kule daharā na marantīti. dhammañ carāmā 'ti paralokatthāya tividhasucari-
tadhammañ³¹ carāma, dasso³² ti dāsiyo.

Avasāne

- 30 10. Dhammo have rakkhati dhammacārīm, (Dhp. p. 126, Jāt.
dhammo suciṇṇo sukham āvahāti, vol. I. p. 31, Thera-
esānisamso dhamme suciṇṇe: gāthā by Olden-
berg p. 35.
na duggatīm gacchati dhammacārī. 86.

¹ Bā hi. ² Cks dhammakarā ³ Bā -pilli-. ⁴ Bā omits mu-. ⁵ Bā tattha. ⁶ Bā natthi ⁷ Bā ussannavasena ⁸ Bā pana. ⁹ Ck -mini, Cs Bā -mini. ¹⁰ Bā omits lāmaak. ¹¹ Cks -ddha. ¹² Bā -re. ¹³ Bā omits hi. ¹⁴ Cs kiriyavādā corr. to -ya-. Bā kiriyathā. ¹⁵ Pā suno-. ¹⁶ Ck -mi. ¹⁷ Cks omit vā, ¹⁸ Bā labhitvā. ¹⁹ Bā omits asante. ²⁰ Bā paja-. ²¹ Bā asante. ²² Ck hi. ²³ Bā addhikayācaka. ²⁴ Ck gāthā, Cs thā. ²⁵ Bā āgacchato āgacchati corr. to āgato. ²⁶ Bā -yāyo. ²⁷ Bā -yayo pi. ²⁸ Ck pattanti, Bā vattanti ²⁹ Bā muttamāsū. ³⁰ Cks sammantasi- ³¹ Pā -taṃdha-. ³² Bā dāsiyo.

11. Dhammo have rakkhati dhammacārīṃ
chattaṃ mahantaṃ viya vassakāle,
dhammena gutto mama Dhammapālo,
aññassa aṭṭhīni, sukhī kumāro ti 87.

imāhi dvīhi gāthāhi dhammacārīṇaṃ guṇaṃ kathesi.

5

Tattha rakkhatīti dhammo nāṃ¹ esa¹ rakkhito attano² rakkhakaṃ³
patirakkhati, sukhamaṃvāhātīti devamanussasukhaṃ c' eva nibbānasukhaṃ ca
āharati⁴. na duggatīti ti nīrayādibhedāṃ duggatīti na gacchati, evaṃ brāh-
mana mayam dhammaṃ rakkhāma, dhammo pi ambe rakkhatīti dasseti,
dhammena gutto ti mahāchattasadisena attano gopita dhammena gutto, aññassa 10
aṭṭhīnīti tayā ānītāni paṇi⁵ aṭṭhīni⁵ aññassa elakassa vā sunakhasa vā⁶
bhavissanti, chaḍḍeh⁷ etāni⁷, mama putto sukhī kumāro ti.

Taṃ sutvā ācariyo āha: „mayhaṃ āgamaṇaṃ suāgamaṇaṃ
saphalaṃ no nipphalaṃ“ ti sañjātasomanasso Dhammapālassa
pitaraṃ khamāpetvā „mayā āgacchantena tumhākaṃ vīmaṇsa- 15
natthāya imāni elakattṭhīni ābhatāni⁸, putto te ārogo⁹ yeva,
tumhākaṃ rakkhaṇadhammaṃ¹⁰ mayham pi dethā“ 'ti paṇṇe
likhitvā katipāhaṃ tattha vasitvā Takkaṣilaṃ gantvā Dhamma-
pālaṃ sabbasippāni sikkhāpetvā mahantena parivārena pesesi.

S. Suddhodanamahārājassa imaṃ dhammadesanaṃ ā. saccāni 20
pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne rājā anāgāmiṃphale patitṭṭhaḥ): „Tadā
mātāpitara mahārājakulāni ahesuṃ, ācariyo Sāriputto, parisā Buddha-
parisā, Dhammapālakumāro pana aham evā“ 'ti. Mahā dhammapāla-
jātakaṃ.

10. Kukkuṭajātaka.

25

Nāsmase katapāpamhīti. Idam S. Veluvane v. va-
dhāya parisakkanam ā. k. Dhammasabbhāyaṃ¹¹ bhikkhū
Devadattassa agunakatham¹² samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso Devadatto dha-
nuggahādi payojanena Dasabalassa vadhattham¹³ eva upāyaṃ karotīti“.

¹ B^d -so. ² C^k add rakkhataṃ, B^d rakkhitaṃ. ³ B^d omits rakkhakaṃ. ⁴ B^d
āvahati ⁵ B^d pana aṭṭhīni. ⁶ B^d adds aṭṭhīni ⁷ C^s tiḍḍehotāni, B^d chaḍḍeso-
tāni, B^d chaḍḍetha tāni. ⁸ B^d āgatāni. ⁹ B^d ar-. ¹⁰ C^k -na-, B^d rakkhita-.
¹¹ B^d -yañhi. ¹² C^k agunānikā-, B^d agunā- ¹³ B^d dhanattham.

S. āgantvā „kāya nu `ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā` ti pucchitvā „imāya nāmā` ti vutte „na bhikkhave idān` eva pubbe p`esa mayhaṃ vadhāya parisakki¹ yevā` `ti vatvā a. ā.:

A. Kosambiyaṃ Kosambako` nāma rājā rajjaṃ kāresi.

- 5 Tadā B. ekasmiṃ veluvane kukkuṭayoniyaṃ³ nibbattitvā⁴ aneka-satakukkuṭaparivāro araṇṇe vasati. Tassāvidūre eko seno vasati, so upāyena ekaṃ⁵ kukkuṭaṃ gahetvā khādanto ṭhapetvā B-aṃ sese⁶ khādi, B. ekako va ahosi. So appamatto velāya gocaraṃ gahetvā veṇugahanaṃ⁶ pavisitvā vasati. Seno` taṃ
- 10 ganhituṃ asakkonto „ekena naṃ upāyena upalāpetvā gaṇhissā-mīti“ cintetvā tassāvidūre sākāya niliyitvā „samma kukku-ṭarāja, tvaṃ mayhaṃ kasmā bhāyasi, ahaṃ tayā saddhiṃ vissāsaṃ kattukāmo, asuko⁹ nāma padeso¹⁰ sampannagocaro, tattha ubho pi gocaraṃ gahetvā aññamaññaṃ piyasaṃvāsaṃ
- 15 vasissāmā“ `ti āha. Atha naṃ B. āha: „samma mayhaṃ tayā saddhiṃ vissāso nāma n` atthi. gaccha tvan“ ti. „Samma, tvaṃ mayā pubbe katapāpatāya na saddahasi, ito paṭṭhāya evarūpaṃ na karissāmīti“. „Na mayhaṃ tādisena sahāyen` attho, gacch` eva¹¹ tvan“ ti. Iti naṃ yāva tatiyaṃ paṭikkhipitvā „ettakehi
- 20 aṅgehi samannāgatena puggalena saddhiṃ vissāso nāma kāturaṃ na vaṭṭatīti“ vanaghaṭaṃ unnādentō devatāsu¹² sādhu-kāraṃ dadamānāsu dhammakathaṃ paṭṭhapento

1. Nāsmase katapāpamhi, nāsmase alikavādine,

nāsmas` attatṭhapaññaṃhi¹³, atisante pi nāsmase. 88.

- 25 2. Bhavanti h` eke purisā gopipāsakajātikā¹⁴,

ghaṃsanti¹⁵ mañṇe mittāni vācāya na ca kammanā¹⁶. 89.

3. Sūkhañjalipaggahitā vācāya paligunṭhitā

manussapheggū— nāsīde¹⁷ yasmiṃ n` atthi kataññutā. 90.

¹ Ck -sakkhi. Bd -sakkati. ² Bd -piko. ³ Cks kukkuha- throughout. ⁴ Cks nibbatti. ⁵ Bd ekekam. ⁶ Bd sesaṃ. ⁷ Bd velu-. ⁸ Bd so se-. ⁹ Bd -kasmini. ¹⁰ Bd -se. ¹¹ Bd gaccha. omitting eva. ¹² Cks -tā. ¹³ Bd nāsmāse attatṭhap-, Bf nāsmāse akkattap-. ¹⁴ Bdf -pāsī-. ¹⁵ Cks ghas-. ¹⁶ Bdf -unā. ¹⁷ Bdf nāsīte, Cks nāsīde-.

4. Na hi aññasacittānaṃ¹ itthīnaṃ² purisānaṃ vā-
nānā va³ katvā saṃsaggaṃ tādīsaṃ pi nāsmase⁴. 91.
5. Anariyakammaṃ okkantaṃ⁵ atthetaṃ⁶ sabbaghātināṃ
nisitaṃ va paṭicchannaṃ tādīsaṃ pi⁷ nāsmase. 92.
6. Mittarūpen' idh' ekacce sākhallena acetasā 5
vividhehi upāyehi — tādīsaṃ pi⁷ nāsmase. 93.
7. Āmisāṃ vā dhanāṃ vāpi yattha passati tādiso
dūbhiṃ⁸ karoti dummedho taṃ ca jhatvāna⁹ gacchatīti 94.
imā gāthā āha.

Tattha nāsmase ti nāssase. ayam eva vā pātho, na vissase ti vuttam 10
hoti, ka ta pāpamhīti paṭhamakata; āpe¹⁰ puggale, alika vādīne ti musāvādimhi
pi na vissase. tassa hi akattabbaṃ nāma pāpam n' atthi, nāsmasattattha-
paññānaṃ hīti¹¹ attano attāya eva yassa; aññā snehavasena na bhajati dhanatthiko
va bhajati¹² tasmim attatthapaññe pi na vissase, atisante ti anto upasame
avijjamāne yeva bahi upasamadassanena atisante viya paṭicchannakammante 15
bilapaṭicchannaasāvisasadiṣe¹³ kuhakapuggale, go pipāsakajātikā¹⁴ ti gunnam
pipāsakajātikā¹⁵, pipāsitaḡasadiṣā¹⁶ ti vuttaṃ hoti, yathā pipāsitaḡavo titthaṃ
otaritvā mukhapūraṃ udakaṃ pīvanti na pana udakassa kattabbayuttakaṃ
karonti evam evam ekacce idaṃ c' idaṃ ca karissāmā 'ti madhuravacanena
mittāni ghaṇṇanti¹⁷ piyavacanānucchavikam pana na karonti, tādīsesu viṣṣāso 20
mahato anattāya hotīti dīpeti. sukkhaññajalipaggahitā ti paggahitatucca-
añjalino¹⁸, vācāya paligunṭhitā ti idam dassāma karissāmā 'ti vacanena
paṭicchādītā¹⁹, manussapheggū ti evarūpā asārakā manussapheggū nāma.
nāsīde²⁰ ti nāsīde²¹ evarūpe na upagaccheyya, yasmim natthīti yasmiṃ ca
puggale kataññutā n' atthi tam pi nāsīde²¹ ti attho, aññasacittānaṃ²² ti aññeṃ 25
aññena cittaṇa samannāgatānaṃ. lahucittānaṃ ti attho, evarūpānaṃ itthīnaṃ vā
purisānaṃ vā na vissase ti dīpeti, nānā va²³ katvā saṃsaggaṃ ti yo²⁴ pi
na sakkā anupagantvā etassa antarāyaṃ kātun ti antarāyakaraṇatthaṃ nānākara-
nehi²⁵ saṃsaggaṃ katvā²⁶ dalham karitvā pacchā antarāyaṃ karoti tādīsaṃ hīti²⁷
puggale²⁸ nāsmase na vissaseyyā 'ti dasseti, anariyakammaṃ okkantaṃ ti 30
anariyaṇaṃ dussīlānaṃ kammaṃ otaritvā ṭhitam, atthetan²⁹ ti atthiram³⁰ appa-
tittitthitavacanāṃ, sabbaghātināṃ ti okāsaṃ labhītvā sabbesaṃ upaghātakaraṇā³¹.

¹ Bā aññamaññacittānaṃ, Bf natthi anaññaññacittāna ² Bā adds vā. ³ Bāf
vi. ⁴ Bf nāsmase, Bā na vissase. ⁵ Ck -ti, C^s -tum. ⁶ Bā atthetaṃ. ⁷ Bā adds
hi. ⁸ Cks du-, Bāf dubhi ⁹ Bā chetvāna, Bf hantāna. ¹⁰ C^s paṭhamam-. ¹¹
Bā nāsmā attattha-. ¹² Cks bhajeti, Bā anattthiko pi bhajati. ¹³ Bā sidhila-
paṭicchannaṃ-. ¹⁴ Bā -si-. ¹⁵ Bā omits gu- -kā ¹⁶ Bā -sika-. ¹⁷ Cks ghas-
¹⁸ Cks paggahitā-. Bā -hitarittatucca-. ¹⁹ C^s -dinā, Bā -dikā. ²⁰ Bā^s nāsīte.
²¹ so Cks; Bā^s nāhare ²² Ck aññaci-, Bā aññamaññaci- ²³ Bā vi. ²⁴ Cks so.
²⁵ Bā -kā-. ²⁶ Bā āvika- ²⁷ Cks-simhi, Bā -saṃpi. ²⁸ Bā elam ²⁹ Bā atthetan.
³⁰ Ck ati-, Bā adhi- ³¹ Bā -kam.

nisitaṃ va paticehannan ti kosiya vā pilotikāya vā paticehannaṃ nisi-
 takhaggam iva, tādīsampīti evarūpaṃ¹ pi amittaṃ mittapatirūpakam na
 vissaseyya. sākhallena² ti maṭṭhavaṇṇa, acetasa ti acittakena, vacanam
 eva hi nesaṃ maṭṭhaṃ³ cittaṃ pana thaddhaṃ⁴ pharusāṃ, vīvidhehi vīvidhehi
 5 upāyehi otarāpekkhā⁵ upagacchanti, tādīsampīti yo tehi amittehi mittapati-
 rūpakehi sadiṣo hoti tam pi na vissase ti attho. āmisā ti khādaniyabhoja-
 niyaṃ⁶, dhanan ti mañcapatipādakaṃ ādiṃ katvā avasesam, yattha passa-
 tīti sahāyassa⁷ gehe yasmim thāne passati, dūbbhiṃ⁸ ka roṭīti dūbbhicittaṃ⁹ uppā-
 deti taṃ dhanan harati taṃ ca jhatvā nā¹⁰ ti taṃ ca sahāyakam hantvāpi¹¹ gacchati.
 10 Iti imā satta gāthā kukkutarājā kathesi

1. Mittarūpena bahavo channā sevanti sattavo.
 jahe kāpurise h' ete kukkuṭo viya senakaṃ. 95.
 9. Yo ca uppatitaṃ atthaṃ na khippam anubujjhati (III. p. 438.)
 amittavasam anveti pacchā ca-m-anutappati. 96.
 15 10. Yo ca uppatitaṃ atthaṃ khippam eva nibodhati
 mucate sattusambādā kukkuṭo viya senakā. 97.
 11. Taṃ tādisaṃ kūṭam iv' oḍḍitaṃ vane
 adhammikaṃ niccavidhaṃsakāriṇaṃ¹²
 ārā vivajjeyya naro vicakkhano
 20 senaṃ yathā kukkuṭo vaṃsakānane ti¹³ 98.
 imā catasso dhammarājena bhāsita abhisambuddhagāthā.

Tattha jahe kāpurise hete ti bhikkhave ete kāpurise pandito jāheyya,
 bhāro pan' ettha nipātamattam, pacchā ca manutappatīti pacchā ca anu-
 tappati, kūṭamivoḍḍitan ti vane migānam bandhanatthāya kūṭapāsaṃ viya
 25 oḍḍitaṃ, niccam viddhamsakāriṇan ti niccam viddhamsanakaraṃ¹⁴, vaṃ-
 sakānane ti yathā¹⁵ vamsavane kukkuto senaṃ vivajjesi evaṃ vicakkhano pāpa-
 mitte vivajjeyya

So pi¹⁶ tā gāthā vatvā senaṃ āmantetvā „sace imasmiṃ
 thāne vasissasi jānissāmi te kattabban“ ti tajjesi. Seno tato
 30 palāyitvā aññattha¹⁷ gato.

¹ Bā - paṇi, omitting pi. ² Bā sākhalyenā ³ Bā mathaṃ, Cā matha. ⁴ Cā panatthad-
 dham? Bā omits thaddham ⁵ Cā ota-, Bā -kā, Bā -kkhā ⁶ Bā -yam bho-
⁷ Bā -ya. ⁸ Cā dūbbhi, Cā dubhi, Bā dubbhi ⁹ Cā omits dūbbhi. ¹⁰ Bā chetvānā
¹¹ Bā -kampī hantvā, Cā -kaṃ gantvā. ¹² Bā niccam ¹³ Cā omits ti. ¹⁴
 Bā -sakaraṃ. ¹⁵ Cā omits yathā. ¹⁶ Bā hi. ¹⁷ Bā -tra

S. i. d. ā. „evam bhikkhave Devadatto pubbe pi mayham vadhāya parisakkhīti“¹ vatvā j. s.: „Tadā senako Devadatto ahoṣi, kukkuṭo aham evā“² ti. Kukkuṭajātakam.

11. Maṭṭakunḍalijātaka.

Alaṃkato maṭṭakunḍalīti. Idam S. J. v. mataputta- 5
kuṭumbikam² ā. k. Sāvathiyam kir' ekassa buddhupaṭṭhākassa
kuṭumbikassa piyaputto kalam akāsi. So puttāsokasamappito na
nahāyati na bhuñjati na kammante vicāreti na Buddhupaṭṭhānam gacchati,
kevalam „piyaputtaka mam ohāya paṭhamataram gato sīti“³ ādini vatvā
vilapati. S. paccūsamaye lokam volokento³ tassa sotāpattiphalūpanis- 10
sayam disvā punadvase bhikkhusaṃghaparivuto Sāvathiyam piṇḍāya
caritvā katabhattakicco bhikkhū uyyojetvā Ānandattherena pacchāsama-
neṇa tassa gharatṭhānam⁴ agamāsi. Satthu āgatabhāvam kuṭumbikassa
ārocesum. Ath' assa gehajano⁵ āsanam paññāpetvā Satthāram nisidāpetvā
kuṭumbikam pariggahetvā Satthu santikam ānesi. Tam vanditvā eka- 15
mantam nisinnam S. karuṇāsītalena vacanena āmantetvā „kim upāsaka
ekaputtakam⁶ anusocasi“⁷ pucchitvā „āma bhante“ ti vutte „upāsaka
porāṇakapaṇḍitā putte kālakate sokasamappitā vicarantā paṇḍitānam
katham sutvā alabhanīyatṭhānam⁷ ti tattato natvā appam⁸ pi⁹ sokam
na karimsū“⁸ ti vatvā tena yācito a. ā.: 20

A. B. Br. r. k. ekassa mahāvibhavassa brāhmaṇassa putto
pañcadasasolasavassakāle ekena vyādhinā phuṭṭho¹⁰ kalam katvā
devaloke nibbatti. Brāhmaṇo tassa kālakiriyato¹¹ paṭṭhāya
susānam gantvā chārikapuñjam¹² āvijjhanto paridevati, sabba-
kammante pacchinditvā¹³ sokasamappito vicarati. Devaputto 25
anuvicaranto tam disvā „ekam upāyam¹⁴ katvā sokam harissāmīti“
tassa susānam gantvā paridevanakāle tass' eva puttavaṇṇi hutvā
sabbābharanapatimaṇḍito ekasmiṃ passe¹⁵ thātvā ubho hatthe sīse

¹ Ck -sakkhīti, Bḍ -sakkatīti. ² Bḍ -puttam-. ³ Bḍ olo-. ⁴ Bḍs gharadvāram.
⁵ Bḍ gehe-. ⁶ Bḍ omits eka. ⁷ Bḍ Cks alabbhaniya- ⁸ Bḍ appamattakam. ⁹
nisinnam - - - appampi wanting in Ck. ¹⁰ Cks puttho. ¹¹ Bḍ kalamkatakālato.
¹² Cks -cham. Bḍ -puñcam. ¹³ Bḍ paricajitvā. ¹⁴ Bḍ upamam. ¹⁵ Bḍ
padese.

ṭhapetvā mahāsaddena paridevī. Brāhmaṇo saddaṃ sutvā taṃ
 oloketvā puttapemaṃ paṭilabhitvā tassa santike ṭhatvā „tāta
 māṇava imasmiṃ susānamajjhe kasmā paridevasīti“ pucchanto
 paṭhamam gātham āha:

- 5 1. Alamkato mattakundalī¹ (Dhp. p. 95.)
 mālabbhārī² haricandanussado
 bāhā paggayha kandasī.
 vanamajjhe kiṃ dukkhito tuvaṃ³ ti. 99.

Tattha alamkato nānūbharanabhūṣito⁴, mattakundalīti⁵ karaṇa-pari-
 10 nirūṭhitā⁶ kuṇḍalehi samannūgato, mālabbhārīti⁷ vicitrakusumamālādharo⁸,
 haricandanussado ti suvannavannena candanena anulitto, vanamajjhe ti
 susānamajjhe, kiṃ dukkhito tuvaṃ⁹ ti kimkāraṇā dukkhito tvaṃ ācikkha, aham
 te yaṃ¹⁰ jecchāmi tam dassāmi ti āha.

Ath' assa kathento māṇavo dutiyaṃ gātham āha:

- 15 2. Sovannamayo pabhassaro
 uppanno rathapañjaro mama,
 tassa cakkayugaṃ na vindami¹¹,
 tena dukkhena jahāmi jīvitam ti. 100.

Brāhmaṇo sampatīcchanto

- 20 3. Sovannamayaṃ mañimayaṃ¹¹
 lohamayaṃ atha rūpiyāmayam¹²
 [atha] pāvada, ratham kārayāmi¹ te,
 cakkayugaṃ paṭipādayāmi¹³ tam ti. 101.

tatiyaṃ gātham āha.

- 25 Tattha pāvada 'ti yādisena te attho yadisaṃ ca¹⁴ rocessi¹⁵ tādīsaṃ vada
 aham te ratham kārayāmi¹, paṭipādayāmi ti saṇḍānūrupam cakkayugaṃ
 tam¹⁶ adhiṇaṇṇapemi

Tam sutvā māṇavena kathitāya gāthāya¹⁷

1^a. So māṇavo tassa pāvadīti

paṭhamapadam S. abhisambuddho hutvā kathesi.

¹ Ck^s -li, B^d matha- ² Ck^s mālabbhārī, B^d mālabbhārī. ³ C^s tuvaṃ ⁴ B^d -vibhūṣito,
⁵ B^d matha- ⁶ B^d -paṇini- ⁷ C^s B^d māla-. ⁸ B^d -mālī-. ⁹ Ck^s tuvaṃ ¹⁰
 Ck^s saṃ ¹¹ C^s B^d -damī. ¹² all four MSS. matī- ¹³ B^d -yamū- ¹⁴ Ck^s
 kareyyāmi, B^d karissāmi ¹⁵ Ck^s paṭilabbayāmi, C^s -labbh-. ¹⁶ B^d -saṃ omitting
 ca. ¹⁷ Ck^s rocessi. ¹⁸ B^d karissāmi ¹⁹ B^d omits tam ²⁰ B^d omits so mā-
 ṇavo - - - padam ²¹ Ck^s sutvā. ²² B^d so māṇavo tassa pāvadīti

4. Candasuriyā¹ ubhay² ettha³ bhātaro⁴,

sovaṇṇamayo ratho mama

tena cakkayugena sobhatīti 102.

sesaṃ māṇavo⁵. Tadanantaram⁶

5. Bālo kho tvaṃ si māṇava

5

yo⁷ tvaṃ patthayase⁸ apatthiyaṃ,

maññāmi tvaṃ⁹ marissasi

na hi¹⁰ tvaṃ lacchasi candasūriye¹¹ ti 103.

brāhmaṇena vuttagāthāya apatthiyaṃ ti apatthetabbam

Tato

10

6. Gamaṇāgamanam pi dissati vaṇṇadhātū ubhay¹ ettha vīthiyo,

peto pana n² eva dissati, ko nu kho kandataṃ balyataro¹² ti 104.

māhavena vuttagāthāya¹³ gāmaṇāgamanam ti uggaṃaṇā ca atthagamaṇā
ca, vanno yeva vaṇṇadhātu. ubhayettha¹⁴ vīthiyo ti ettha ākāse ayaṃ can-
dassa vīthi ayaṃ suriyassā ti evaṃ ubhayāgatabhūmiyo¹⁵ pi paññāyanti, peto 15
panā ti aralokaṃ gatasatto pana na dissat¹⁶ eva, ko nu kho ti evaṃ sante
amhākaṃ dvinnam kandantānaṃ ko nu kho balyataro¹⁶

Evam māṇave kathente brāhmaṇo sallakkhetvā

7. Saccaṃ kho vadesi māṇava.

aham eva kandataṃ balyataro.

20

candaṃ viya dārako rudam

petam kālakat¹⁷ ābhipatthaye ti 105. gātham āha.

Tattha candaṃ viya dārako¹⁷ ti yathā dāhara gāmadārako candaṃ¹⁸
de thāti candas¹⁹ atthāya roḍeyya evaṃ aham pi petam kālakatam ābhipatthemīti.

Iti brāhmaṇo māṇavassa kathāya nissoko hutvā tassa thu- 25
tiṃ karonto sesagāthā abhāsi:

8. Ādittaṃ vata maṃ santaṃ ghatasittaṃ va pāvakaṃ

vārīnā viya osiñci¹⁹ sabbaṃ nibbāpaye²⁰ daram. 106.

1. B^d candima- 2. P^d -yattha. 3. B^d adds velāyasaṃgamo. 4. B^d brāhmaṇo. 5. B^d tassa an-. 6. C^s omitt āha 7. C^s so. 8. B^d satthassasi. 9. C^s paññā-
nītvā. C^s maññāvitavā, B^d aññāpītvam, B^d maññāpītvam. 10. B^d omitt hi. 11. B^d candimasu- 12. C^s -karo 13. B^d -yam 14. P^d -yattha 15. B^d ubhayagamaṇā-
gamaṇabbhū- 16. C^s -karo. B^d balyataro 17. B^d adds rudan. 18. B^d adds me.
19. B^d -ce. 20. C^s -yo; cfr. Thissen, Die Legende von Kisaṃgotamī p. 45.

9. Abbahi¹ vata me sallam yam āsi² hadayanissitam
yo me sokaparetassa puttasokam apānudi. 107.
10. So 'ham abbūlhasallo 'smi vītasoko anāvilo, (III. 390, 215.)
na socāmi na rodāmi tava sutvāna māṇavā 'ti. 108.
- 5 Atha nam māṇavo „brāhmaṇa yass' atthāya tvaṃ rodasi
ahan te putto, aham devaloke nibbatto, ito paṭṭhaya mā maṃ
anusoci, dānam dehi sīlam rakkha³ uposathakammaṃ karohīti⁴
ovaditvā sakaṭṭhānam eva gato. Brāhmaṇo pi tass' ovāde
ṭhatvā dānādini puññāni katvā kālakato devaloke nibbatti.
- 10 S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyovāne kuṭumbiko
sotāpattiphale paṭiṭṭhahi): „Tadā dhammadesakadevaputto aham eva
ahosi“ ti. Maṭṭakunḍalijātakaṃ⁵.

12. Biḷārikosiyajātaka.

- Apacanto pīti. Idam S. J. v. ekaṃ dānavataṃ⁶ bhikkhum
15 ā. k. So kira Bhagavato dhammadesanaṃ sutvā sāsane pabbajita-
kālato paṭṭhaya dānavato⁶ ahosi dānājñāsayo⁷, pattapariyāpannam⁸
aṇṇassa adatvā na bhuñji, antamaso pāṇiyam pi labhitvā aṇṇassa adatvā na
pivati⁹, evaṃ dānābhīrato ahosi. Ath' assa¹⁰ dhammasabhāyaṃ guṇakathaṃ
kathesuṃ. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“
20 ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte taṃ bhikkhum pakkosāpetvā „saccam
kira tvaṃ¹¹ dānavato⁶ dānājñāsayo“ ti pucchitvā „saccam bhante“ ti
vutte „bhikkhave ayaṃ pubbe assaddho ahosi appasanno, tiṇaggena¹²
telabindum¹³ pi uddharitvā kassaci na adāsi, atha naṃ ahaṃ dametvā nibbi-
sevanam katvā dānaphalam nāpesim¹⁴, taṃ enaṃ dānaninnaṃ¹⁵ cittaṃ
25 bhavantare pi na vijahatīti“ vatvā¹⁶ a. ā.:

A. B. Br. r. Bodhisatto seṭṭhikule nibbattitvā vayap-
patto kuṭumbaṃ saṇṭhāpetvā pitu accayena seṭṭhiṭṭhānam
patvā ekadivasaṃ dhanavilokanaṃ katvā „dhanam paññāyati,

¹ Bā abbulhi, B^s abbūlham, ² C^{ks} yasmāhi. ³ Bā rakkhāhi. ⁴ C^{ks} -la-. ⁵ Bā
-vantaṃ. ⁶ Bā^s -vanto. ⁷ C^s -yā. corr to -yo ⁸ Bā adds pi pindapātam.
⁹ Bā pivi. ¹⁰ Bā adds bhikkhū. ¹¹ Bā adds bhikkhu. ¹² Bā tinena ¹³ Bā
-dumattam. ¹⁴ Bā -phale patitthā pesim. ¹⁵ Bā tameva dānam dinna. ¹⁶ Bā
adds bhikkhuhi yācito.

etassa uppādakā na paññāyanti. imaṃ dhanam vissajjetvā mayā¹
dānam dātum vaṭṭatīti² “dānasālam kāretvā yāvajīvam mahādānam
pavattetvā āyupariyosāne „idaṃ dānavatṭam³ mā upacchindīti⁴“
puttassa ovādam datvā Tāvatiṃsabhavane Sakko hutvā nibbatti.
Putto pi 'ssa tath' eva dānam datvā puttam ovaditvā āyupari- 5
yosāne Cando devaputto hutvā nibbatti. Tass aputto Suriyo hutvā⁵
tassāpi⁶ putto Mātalisaṃgāhako hutvā⁷ tassa putto Pañcasikho
gandhabbaputtako⁸ hutvā nibbatti. Chatṭho pana assaddho
ahosi thaddhacitto nisheho maccharī, so⁹ dānasālam viddhamsetvā
jhāpetvā¹⁰ yācake pothetvā¹¹ nīharāpesi. kassaci tiṇaggena¹² 10
uddharitvā telabindum¹³ pi na deti. Tadā Sakko devarājā
attano pubbakammaṃ oloketvā „pavattati nu kho me dānavamso
udāhu no“ ti upadhārento „putto me dānam¹⁴ pavattetvā
Cando hutvā nibbatti, tassa putto Suriyo¹⁵ tassa putto Mātali¹⁶
tassa putto Pañcasikho hutvā nibbatti, chatṭho pana taṃ vaṃ- 20
saṃ upacchindīti¹⁷“ passi. Ath' assa etad¹⁸ ahosi: „imaṃ
pāpadhammaṃ dametvā dānaphalaṃ jānāpetvā āgamissāmīti“
so Canda-Suriya-Mātali-Pañcasikhe pakkosāpetvā „sammā¹⁹
ambhākaṃ vaṃse chatṭho kulavaṃsaṃ samucchinditvā dānasālam
jhāpetvā yācanake²⁰ nīharāpesi, na kassaci kiñci deti. etha²¹ 25
naṃ damayissāmā“ 'ti tehi saddhiṃ Bārāṇasīṃ agamāsi²².
Tasmiṃ khane seṭṭhi rājupaṭṭhānam katvā²³ āgantvā sattame
dvārakoṭṭhake antaravithiṃ olokento caṃkamati²⁴. Sakko
„tumhe mama pavitṭhakāle pacchato paṭipāṭiyā āgacchathā“ 'ti
vatvā gantvā seṭṭhiṃsa santike ṭhatvā „bho seṭṭhi²⁵ bhojanaṃ 30
me dehīti“ āha. „Brāhmaṇa n' atthi tava idha bhattaṃ,
aññattha gacchā²⁶“ 'ti. „Bho mahāseṭṭhi brāhmaṇehi bhatte

¹ Bā mahā. ² Bā -vattam. ³ Bā -dāti. ⁴ Bā adds nibbatti. ⁵ Bā tassa ⁶
C^s -putto, Bā -devaputto. ⁷ Bā yo. ⁸ Bā omits jhā-. ⁹ C^s poth-. ¹⁰ Bā
tinena. ¹¹ Bā -dumattam. ¹² C^s omits dānam. ¹³ Bā adds hutvā. ¹⁴ Bā adds
saṃgāhako hutvā ¹⁵ C^k -dati, C^s Bā -diti, B^s -datīti. ¹⁶ C^s etam. ¹⁷ Bā -a
¹⁸ Bā -cake. ¹⁹ C^s atba. ²⁰ C^k Bā āg-. ²¹ Bā gantvā. ²² C^k okkamati. ²³ Bā
mahāse-. ²⁴ gacchābīti.

- yācite na¹ dātum na labbhatīti². „Brāhmaṇa, manā gehe
pakkam pi pacitabbam³ pi bhattaṃ n' atthi, apagacchā³ 'ti
āha. „Mahāseṭṭhi, ekaṃ te silokaṃ kathessāmi⁴, suṇāhīti⁵.
„N' atthi mayhaṃ tava silokenaattho⁵, vaccha mā idha tiṭṭhā⁶
5 'ti. Sakko tassa kathaṃ asunanto viya dve gāthā abhāsi:
1. Apacantāpi⁶ dicchanti santo laddhāna bhojanaṃ,
kim eva tvaṃ pacamāno yaṃ na dajjā na⁷ taṃ samaṃ. 109.
2. Maccherā ca pamādā ca evaṃ dānaṃ na diyyati,
puññaṃ ākaṃkhamānena deyyaṃ hoti vijānatā ti. 110.
- 10 Tāsam attho: mahāseṭṭhi apacantāpi⁶ santo⁷ sappurisa bhikkhācariyāya
laddham pi bhojanaṃ dātum icchanti, na ekakā⁹ paribhuñjanti, kim eva tvaṃ¹⁰
pacamāno yaṃ na dideyyāsi na taṃ samaṃ taṃ¹¹ tava anurūpaṃ anucchavikaṃ
na hoti, dānaṃ hi maccherena ca pamādena cā 'ti dvīhi dosesi na diyyati,
puññaṃ pana ākaṃkhamānena vijānatā paṇḍitamanussena¹² dātabbam eva hotīti.
- 15 So tassa vacanaṃ sutvā „tena hi gehaṃ pavisitvā nisīda.
thokaṃ lacchaṣīti¹³ āha. Sakko pavisitvā te siloke sajjhāyanto¹⁴
nisīdi. Atha Cando āgantvā bhattaṃ yāci, „n' atthi te bhattaṃ,
gacchā¹⁵ 'ti ca vutto „mahāseṭṭhi, anto eko brāhmaṇo nisinno,
brāhmaṇavācanakaṃ maññe bhavissati, aham pi pavississāmīti¹⁶
20 vatvā „n' atthi brāhmaṇavācanakaṃ, nikkhamā¹⁷ 'ti vuccamāno
pi „mahāseṭṭhi iṃgha tāva silokaṃ suṇāhīti dve gāthā abhāsi:
3. [Yass' eva bhīto na dadāti macchari tad eva adadato¹⁸ bhayaṃ]
dighacchā¹⁶ ca pipāsā ca yassa bhāyati macchari
tam eva bālāṃ phusati asmiṃ loke paramhi ca. 111.
- 25 4. Tasmā vineyya maccheraṃ dajjā dānaṃ malābhībhū,
puññāni paralokasmiṃ patiṭṭhā honti pañinan ti. 112.

Tattha yassa bhāyatīti ahaṃ aññesaṃ datvā sayam jighacchito ca
pipāsito ca bhavissāmīti yassa¹⁷ jighacchāya ca pipāsāya ca bhāyati, tamevā

¹ B^d a ² C^ks pacitam. ³ B^d aññattha gacchāhīti. ⁴ B^d adds taṃ. ⁵ B^d
-kenattho ⁶ C^ks B^f -to pi. ⁷ B^d ne. ⁸ B^d omits sa- ⁹ B^d eki-. ¹⁰ C^s adds
hi, B^d reads kimeva tvanti tvaṃ kim. ¹¹ B^d samantitaṃ. ¹² B^d adds tava
sadiṣena. ¹³ C^ks sajjh- ¹⁴ B^s suno. ¹⁵ C^k addato, B^d adato. ¹⁶ B^ds jigh-
¹⁷ C^k yassā.

'ti taṃ yeva¹ jighacchāpipāsāsāṃkhātābhayaṃ² etaṃ bālaṃ nibbattanibbattaṭṭhāne idhaloke ca paraloke ca phusati pileti, accantadāliḍḍiyaṃ³ pāpunāti, malābhībhū ti macchariyamalaṃ⁴ abhibhavanto.

Tassāpi vacanaṃ sutvā „tena hi pavisa, thokaṃ labhis-sasīti“ āha. So⁵ pavisitvā Sakkassa santike nisīdi. Tato thokaṃ 5
vītināmetvā Suriyo āgantvā bhattaṃ yācitvā⁶ dve gāthā abhāsi:

5. Duddadaṃ dadamānānaṃ dukkaraṃ kamma⁷ kubbataṃ
asanto nānukubbanti, sataṃ dhammo durannayo. 113.

6. Tasmā sataṃ ca⁸ asataṃ ca nānā hoti itogati: (II $\frac{86}{1}$.)
asanto nirayaṃ yanti, santo saggaparāyaṇā ti. 114. 10

Tattha duddadaṃ ti dānaṃ nāma⁹ duddadaṃ maccheraṃ abhibha-
vitvā dātābato taṃ dadamānānaṃ, dukkaraṃ ti tad eva dānakammaṃ dukka-
raṃ¹⁰ yuddhasadisāṃ taṃ kubbataṃ, nānukubbantīti¹¹ asappurisā dānaphalaṃ
ajānantā tesāṃ gatamaggāṃ nānugacchanti, sataṃ dhammo ti sappurisānaṃ
Bodhisattānaṃ dhammo aññehi duranugamo¹², asanto ti macchariyavasena dānaṃ 15
adatvā¹³ asappurisā nirayaṃ yanti.

Setṭhi gahetabbagahaṇaṃ apassanto „tena hi pavisitvā
brāhmaṇānaṃ santike nisīda, thokaṃ lacchasīti“ āha. Tato
thokaṃ vītināmetvā Mātali āgantvā bhattaṃ yācitvā „n' atthīti“
vacanasamakālam¹⁴ eva sattamaṃ gātham āha: 20

1. Appasm' eke¹⁵ paveccanti, bahunā eke¹⁶ na dicchare,
appasmā dakkhiṇā dinnā sahasseṇa samaṃ mitā¹⁷ ti. 115.

Tattha appasmeke paveccantīti mahāsetṭhi ekacce paṇḍitapurisā
appe pi deyyadhamme paveccanti dadanti yevā' ti attho, bahunāpi deyyadham-
mena samannāgatā eke hīnasattā¹⁸, na dicchare ti na dadanti, dakkhiṇā ti 25
kammaṃ ca phalaṃ ca saddahitvā dinnā¹⁹ dānaṃ, sahasseṇa samaṃ mitā
ti evaṃ dinnā kaṭacchubhattamattāpi dakkhiṇā sahasadāneṇa saddhiṃ mitā²⁰,
mahāphalattā sahasadānasadisī yeva²¹ hotīti attho.

¹ Bā taññeva. ² Bā -tambhayaṃ. ³ C^s -dāliḍḍayaṃ, Bā daliddaṃyaṃ. ⁴ C^s -yaṃmale, C^k -yamale. ⁵ Bā adds pi. ⁶ Bā yācanto. ⁷ Bāf -aṃ. ⁸ Bāf sataṃ, omitting ca. ⁹ C^k s dāma. ¹⁰ C^k -ra. ¹¹ C^k nānugacchantīti. ¹² C^k s durā-, Bā duradugamo. ¹³ Bā adantā. ¹⁴ Bā -namattakā-. ¹⁵ Bā appamheke. ¹⁶ Bā peke, Bāf bahuneke. ¹⁷ C^k samappitā. ¹⁸ C^k hina, C^s hīnasattā, Bā omits hīna. ¹⁹ Bā dinnā. ²⁰ C^k matā, C^s manā. ²¹ C^s eva.

Tam pi so „tena hi pavisitvā nisīdā“ 'ti āha. Tato tho-
kam vītināmetvā Pañcasikho āgantvā bhattam yācitvā „n'atthi,
gacchā“ 'ti vutte „aham kham¹ gatapubbo, imasmiṃ gehe brāh-
maṇavācanakam bhavissati² maññe“ ti tassa dhammakatham

5 ārabhanto aṭṭhamam gātham āha:

8. Dhammam care yo pi samuñchakam³ care

dāraṇ⁴ ca posam dadam appakasmī pi,

sataṃ sahasānam sahasayāginam

kalam pi nāgghanti tathāvidhassa te⁵ ti. 116.

10 Tattha dhammam ti tividhasucaritadhammam⁶. samuñchakan⁷ ti gāme
vā āmapakkabhikkhūcariyam⁸ araṇṇe vā phalāphalaharanasamkhātāṃ uñcham⁹ yo
careyya so pi dhammam eva care, dāraṇa posam ti attano ca¹⁰ puttadāram
posento yeva, dadam appakasmī ti paritṭhe pi ca¹⁰ deyyadhamme dhammika-
samanabrāhmaṇānam dadamāno va¹¹ dhammam care ti attho, sataṃ¹² sahasā-
15 nam sahasayāginam ti param bhetṭvā vihethetvā sahasena sahasena¹³
yāgam yajantānam sahasayāginam¹⁴ issarānam sata-sahasam¹⁵ pi, kalam pi
nāgghanti tathāvidhassa te¹⁶ ti tesam sata-sahasasamkhātānam¹⁷ sahas-
sayāginam¹⁸ yūgā tathāvidhassa dhammena samena deyyadhammam uppādetvā
dadantassa duggatamanussassa solasam kalam nāgghantīti.

20 Setṭhi¹⁹ Pañcasikhassa katham sutvā sallakkhesi. Atha
nam anagghakāraṇam²⁰ pucchanto navamam gātham āha:

9. Ken' esa yañño vipulo mahagghato²¹

samena dinnassa na aggham eti,

katham sahasānam sahasayāginam

25 kalam pi nāgghanti tathāvidhassa te ti. 117.

Tattha yañño ti dāṇayogo sata-sahasapari-cāgasena²² vipulo vipulat-
tā²³ ca²⁴ mahagghato, samena dinnassā 'ti²⁵ dhammena dinnassa²⁶
kena²⁷ kāraṇena aggham na upeti. katham sahasānam ti brāhmaṇa

¹ Bā na. ² Ck -tīti. ³ Ck -kañ, Cs samuñjakāñ, Bā samucchakam. ⁴ Bā
puttadāram. ⁵ Cks ne. ⁶ Bā -tamdha-. ⁷ Cs samuñja-, Bā samuccha-. ⁸ Bā
āmapakka-. ⁹ Cs uñjam. Bā uccham. ¹⁰ Bā omits ca. ¹¹ Bā omits va. ¹²
Ck Bā sata. ¹³ Bā only one sah-. ¹⁴ Bā -gīnam. ¹⁵ Bā -hassānam. ¹⁶ Cks
-dhassā, omitting te. ¹⁷ Bā omits sata, Cks read -khātam. ¹⁸ Bā gīnam, Ck
-giniṃ. ¹⁹ Bā atha kho se-. ²⁰ Cks anagghanam. ²¹ Cks -ano. ²² Cks sata-
sahasassa sahasapari-. ²³ Bā vipulaphalattā, Bā -phalatāya. ²⁴ Cks va, Bā
adds mahagghatāya ca. ²⁵ Cks dinnassa, omitting ti. ²⁶ Cks omit dh- di-. ²⁷
Bā tena.

kathaṃ saḥassayāgināṃ purisaṇaṃ bahunnaṃ saḥassānaṃ¹ sataḥassa-saṃkhātā² issarā tathāvidhassa dhammena uppādetvā dāyakassa ekassa duggata-manussassa³ kalam nāgghantīti.

Ath' assa kathento Pañcasikho osānagātham āha:

10. Dadanti h' eke visame nivittā⁴ 5
 jhatvā⁴ vadhitvā atha socayitvā,
 sā dakkhiṇā assumukhā sadanḍā
 samena dinnassa na aggham eti,
 evaṃ saḥassānaṃ saḥassayāgināṃ
 kalam pi nāgghanti tathāvidhassa te ti. 118. 10

Tattha visame ti visame kāyakammādumhi nivittā, jhatvā⁴ ti kilamētvā, vadhitvā ti māretvā, socayitvā ti sasoke katvā.

So Pañcasikhassa dhammaṃ⁵ sutvā „tena hi gaccha, gehaṃ pavisitvā nisīda, thokaṃ lacchaṣīti“ āha. So pi gantvā tesam santike nisīdi. Tato Bilārikosiyasetthi⁶ dāsiṃ āmantetvā⁷ 15
 „etesam brāhmaṇānaṃ palāpavihīnaṃ⁸ nālim nālim⁹ dehīti“ āha. Sā vihi⁹ gahetvā brāhmaṇe upasaṃkamitvā „ime ādāya yattha katthaci pacāpetvā bhuñjathā“ 'ti āha¹⁰. „Na mayam vihi āmasāmā“ 'ti¹¹. „Ayya¹² vihi kira na āmasantīti“. „Tena hi nesam¹³ taṇḍule dehīti“. Sā taṇḍule ādāya gantvā brāh- 20
 maṇe „taṇḍule gaṇḥathā“¹⁴ 'ti āha. Mayam āmakam na pati-gaṇḥamā“ 'ti. „Ayya āmakam kira na gaṇḥantīti“. „Tena hi nesam¹⁵ karotiyaṃ vadḍhetvā gobhattam dehīti“. Sā tesam karotiyaṃ vadḍhetvā mahāgoṇānaṃ¹⁶ pakkabhataṃ āharitvā adāsi. Pañca pi janā kabale vadḍhetvā mukhe pakkhipitvā 25
 gale laggāpetvā akkhini parivattetvā viṣṭṭhasaṇṇā matā viya nīpajjimsu. Dāsi¹⁷ te disvā „matā bhavissantīti“ bhītā gantvā setthino ārocesi: „ayya te brāhmaṇā gobhattam gilitum

¹ Bā omits sah-. ² C^{ks} purisasatasahassasamkhā. ³ Bā adds dānam. ⁴ Bā of chetvā. ⁵ Bā dhammakathaṃ. ⁶ Bā -ra-. ⁷ Bā -tesi. ⁸ Bā palāsa-. ⁹ Bā only one nālim. ¹⁰ C^{ks} vihi, Bā vihinālim. ¹¹ Bā adds tam sutvā sā. ¹² Bā adds ime brahmana. ¹³ Bā te-. ¹⁴ Bā pag-. ¹⁵ C^{ks} sam, Bā jetesam. ¹⁶ Bā omits mahā. ¹⁷ Bā sādāsi.

- asakkontā matā“ ti. So cintesi: „idāni ‘ayaṃ pāpadhammo sukhumālābrāhmaṇānaṃ¹ gobhattaṃ dāpesi, te taṃ gilituṃ asakkontā matā’ ti maṃ garahissantīti“. Tato dāsiṃ āha: „khippaṃ gantvā etesaṃ karoṭikesu² bhattaṃ haritvā nānaggarasaṃ³ sālibhattaṃ vadḍhehīti“. Sā tathā akāsi. Setṭhi antara-vithipaṭipanne manusse pakkosāpetvā „ahaṃ mama⁴ bhuñjana-niyāmena etesaṃ brāhmaṇānaṃ bhattaṃ dāpesiṃ, ete lobhena mahante piṇḍe katvā bhuñjamānā gale laggāpetvā matā, mama niddosabhāvaṃ jānāthā⁵“ ’ti vatvā parisāṃ sannipātāpesi⁶.
- 10 Mahājāne⁷ sannipatite brāhmaṇā utṭhāya mahājanaṃ oloketvā „passath’ imassa setṭhissa musāvāditaṃ⁸, amhākaṃ attano bhuñjanabhattaṃ dāpesiṃ ti vadati. paṭhamaṃ amhākaṃ gobhattaṃ dento⁹ amhesu matakesu¹⁰ viya nipannesu imaṃ bhattaṃ vadḍhāpesīti“ vatvā attano mukhehi gahitabhattaṃ¹¹ bhūmiyaṃ
- 15 pātetvā dassetuṃ. Mahājano setṭhiṃ garahitvā¹² „andhabāla attano kulavaṃsaṃ nāsesi, dānasālaṃ jhāpesi, yācana¹³ gīvāya gahetvā niharāpesi, idāni imesaṃ sukhumālābrāhmaṇānaṃ bhattaṃ dento gobhattaṃ¹⁴ dāpesi. paralokaṃ gacchanto tava gharavibhavaṃ¹⁵ gīvāya bandhitvā gamissasi maññe“ ti. Tas-
- 20 miṃ khaṇe Sakko mahājanaṃ pucchi: „jānātha tumhe imas-miṃ gehe¹⁶ dhanāṃ kassa santakan“ ti. „Na jānāmā“ ’ti. „Imasmiṃ nagare asukakāle Bārāṇasimahāsetṭhi nāma dāna-sālā¹⁷ kāretvā mahādānaṃ pavattayīti’ sutapubbaṃ tumhehīti“. „Āma suṇāmā“ ’ti. „Ahaṃ so setṭhi, taṃ dānaṃ datvā
- 25 Sakko devarājā hutvā nibbatto, putto pi me taṃ vaṃsaṃ anāsetvā¹⁸ Cando devaputto hutvā nibbatto, tassa putto Suriyo tassa putto Mātali tassa putto Pañcasikho¹⁹ hutvā nibbatto, tesu ayaṃ Cando ayaṃ Suriyo ayaṃ Mātali saṃgāhako ayaṃ

¹ Bā -lānambrā- ² Ck^s etesu, Ck^s -tutesu, Bā karotikesu. ³ Bā -sa. ⁴ Ck^s omit mama. ⁵ Ck^s jāna-. ⁶ Bā -pātesi. ⁷ Ck^s -no ⁸ Ck^s -dinam, Bā -vādissa taṃ, Bā -vādī taṃ. ⁹ Bā datvā. ¹⁰ Bā matesu. ¹¹ Bā taṃ bhattaṃ. ¹² Ck^s garahi, Ck^s -hindā¹³ ¹³ Bā yavake. ¹⁴ Ck^s repeat vadḍhāpesīti - - - gobhattaṃ. ¹⁵ Bā ghare-. ¹⁶ Bā adds janasāmikaṃ. ¹⁷ Bā -lāni. ¹⁸ Bā avinā-, adding dānaṃ datvā. ¹⁹ Bā adds gandhabbadevaputto.

imassa pāpadhammassa pitā Pañcasikho gandhabbaputto¹, evaṃ bahugunaṃ² dānaṃ nāna kattabbam eva³ kusalaṃ paṇḍitehīti⁴ kathentā⁴ mahājanassa kaṃkhacchedanattthaṃ ākāse uppatitvā mahantenānubhāvena mahantena parivārena jalamānasarirā aṭṭhaṃsu, sakalanagaraṃ pajjalitaṃ⁵ viya ahoṣi. Sakko mahā- 5 janāṃ āmantetvā „mayāṃ⁶ attano dibbasampattiṃ pahāya āgacchantā⁷ imaṃ kulapacchimakaṃ⁸ kulagaraṃ⁹ pāpadhammaṃ Bilārikosikaṃ nissāya āgatā, ‘ayaṃ papadhammo attano kulavaṃsaṃ nāsetvā dānasālaṃ jhāpetvā yācana¹¹ gīvāya gahetvā nīharāpetvā amhākaṃ vaṃsaṃ samucchindi¹², ayaṃ adānasīlo hutvā 10 niraye nibbatteyyā’ ti imassa anukampāya āgat’ amhā¹³ ‘ti vatvā dānagunaṃ pakāsentā mahājanassa dhammaṃ desesi. Bilārikosiyō¹⁴ añjaliṃ patitṭhāpetvā „deva ahaṃ ito paṭṭhāya porāṇakulavaṃsaṃ anāsetvā dānaṃ pavattessāmi, ajja ādiṃ katvā va antamaso udakadantapoṇaṃ upādāya attanā laddhāhāraṃ parassa adatvā 15 na khādissamīti¹⁴“ paṭiññāṃ adāsi. Sakko taṃ dametvā nibbisevanaṃ katvā pañcasu sīlesu patitṭhāpetvā cattāro devaputte ādāya sakaṭṭhānaṃ eva gato. So pi seṭṭhi yāvajīvaṃ dānaṃ datvā Tāvatiṃsabhavane nibbatti.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave ayaṃ bhikkhu pubbe assaddho 20 ahoṣi kassaci kinci adātā¹⁵, ahaṃ pana naṃ dametvā dānaphalaṃ jānāpesiṃ, taṃ eva cittaṃ¹⁶ bhavantaragataṃ pi na jahātīti“ vatvā j. s.: „Tadā seṭṭhi ayaṃ dānapatikabhikkhu¹⁷ ahoṣi, Cando Sāriputto, Suriyo¹⁸ Moggallāno, Mātali Kassapo, Pañcasikho Ānando, Sakko pana aham evā¹⁹ ‘ti. Bilārikosiyajātakaṃ¹⁹. 25

¹ Bā gandhabbadevaputto ti. ² Cks add etaṃ. ³ Cks etaṃ. ⁴ Cks repeat ka-, Bā reads kathento va. ⁵ Bā -lantaṃ. ⁶ Bā adds bho. ⁷ Cks -to. ⁸ Ck kusalaṃ pa-, C^s kulavaṃsa-. ⁹ so Cks; Bā kulavaṃsanāsaṃ. ¹⁰ Bā -siyaṃ, alt three MSS. read here bilāra. ¹¹ Bā yācaka. ¹² Ck -diya, Bā chindi. ¹³ Bā bilāra-, and adds pi sirasmiṃ. ¹⁴ Bā adds Sakkassa. ¹⁵ Bā adatvā. ¹⁶ Bā dānacittam. ¹⁷ Bā -kobhi-. ¹⁸ Bā puriso. ¹⁹ Bā -ra-, Bf appacantijātakaṃ.

13. Cakkavākajātakaṃ.

- Vaṇṇavā abhirūposīti. Idam S. J. v. ekaṃ lolabhikkhūṃ
 ā. k. So kira cīvarādīhi atitto „khaṃ saṃghabhataṃ khaṃ ni-
 mantanaṃ“ ti¹ pariyesanto vicarati, āmisakathāya evābhiramati².
 5 Ath' aṇṇe pesalā bhikkhū tassānuggahena Satthu ārocesuṃ. S. taṃ
 pakkosāpetvā „saccaṃ kira tvam bhikkhu lolo“ ti pucchitvā³ „saccaṃ
 bhante“ ti vutte „bhikkhu, kasmā evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā
 lolo ahoṣi⁴, lolabhāvo⁵ nāma pāpako“. pubbe pi tvam lolabhāvaṃ nissāya
 Bārāṇasīyaṃ hatthikuṇapādīhi atitto mahāaraṇṇaṃ pavittṭho“ ti vatvā
 10 a. ā.:

- A. B. Br. r. k. eko lolakāko Bārāṇasīyaṃ hatthikuṇapā-
 dīhi atitto „araṇṇaṃ nu kho kīdisaṃ“ ti araṇṇaṃ gantvā tattha
 pi⁷ phalāphalehi asantutṭṭho Gaṅgātīraṃ gantvā vicaranto jayaṃ-
 patike cakkavāke disvā „ime sakunā ativiya sobhanti, ime⁸
 15 imasmim Gaṅgātīre bahuṃ maṃsaṃ⁹ khādanti maṇṇe¹⁰, ime
 paṭipucchitvā mayāpi imesaṃ gocaraṃ khāditvā vaṇṇavanta
 bhavitum vaṭṭatīti“ tesam avidūre nisīditvā cakkavākaṃ puc-
 chanto dve gāthā abhāsi:

1. \ aṇṇavā abhirūpo si ghano saṅjātarohito
 20 cakkavāka surūpo si vippasaṇṇamukhindriyo. 119.
 2. Pāṭhīnaṃ pāvusaṃ¹¹ macchaṃ vālaṃ¹² muñjarohitaṃ
 Gaṅgātīresu¹³ nisinno¹⁴ evaṃ bhuñjasi bhojanaṃ ti. 120.

- Tattha ghano ti ghanasarīro, saṅjātarohito ti uttattasuvannaṃ viya
 utṭhujātarohitavanno pāṭhīnaṃ ti pāṭhīnaṃmakam¹⁵ pāsānamacchaṃ pāvu-
 25 saṃ ti mahāmukhamacchaṃ, pāvusaṃ¹⁶ ti pi pātho, vālaṃ¹⁷ vālaṃmacchaṃ¹⁷
 muñjarohitaṃ ti muñjamacchaṃ ca rohitamacchaṃ ca, evaṃ bhuñjasīti
 evarūpaṃ bhojanaṃ maṇṇe bhuñjasīti pucchi¹⁸

Cakkavāko tassa vacanaṃ paṭikkhipanto tatiyaṃ gātham
 āha:

¹ B^d adds ādinā. ² B^d eva abh-. ³ C^{ks} pucchi. ⁴ B^d si. ⁵ B^d adds ca. ⁶
 B^d mahāpā-. ⁷ B^d omits pi. ⁸ B^d omits ime. ⁹ B^d bahūmacchamaṃsaṃ. ¹⁰
 B^d adds ti. ¹¹ C^{ks} patusaṃ, B^d pāvumaṃ. ¹² C^k vālaṃ, C^s vālaṃ, B^d thalajaṃ,
 B^f talakham. ¹³ C^{ks} gaṅgāya tī-. ¹⁴ B^d gaṅgātīre nisinno si. ¹⁵ B^d omits
 pā-. ¹⁶ B^d pātusaṃ. ¹⁷ C^{ks} va-, B^d tha-. ¹⁸ B^d pucchati.

- a. Na vāham¹ etaṃ bhuñjāmi jaṅgalān² odakāni² vā
aññatra sevālapaṇakā³, etaṃ me samma bhojanan ti. 121.

Tass⁴ attho: ahaṃ aññatra sevā ca paṇakā ca sesāni jaṅgalāni vā odakāni
vā māmsāni ādāya etaṃ bhojanan na⁴ bhuñjāmi, yaṃ paṇ⁵ etaṃ sevālapaṇakaṃ
etaṃ me samma bhojanan ti.

5

Tato kāko dve gāthā abhāsi:

- 4 Na vāham etaṃ saddahāmi cakkavākassa bhojanan,
ahaṃ hi samma bhuñjāmi gāme loniyateliyaṃ. 122.
5. Manusseṣu kataṃ bhattaṃ suciṃ⁶ māmsūpasecanan,
na ca me tādiso vaṇṇo cakkavāka yathā tavan ti. 123. 10

Tattha yathā tavan ti yathā tava sobhagappatto sarīravanno tādiso
mayhaṃ vaṇṇo n'atthi. etena kāraṇena nāhaṃ tava sevālapaṇakaṃ mama bhojanan
ti vadantassa vacanaṃ na⁶ saddahāmi

Ath⁷ assa cakkavāko dubbannaṇakāraṇaṃ kathetvā dhammaṃ
desento sesagāthā abhāsi:

15

6. Sampassaṃ attani veraṃ hiṃsāya mānusiṃ pajan
utrasto ghasasī bhīto, tena vaṇṇo te ediso⁷. 124.
7. Sabbalokaviraddho⁸ si dhamka pāpena kammanā⁹,
laddho piṇḍo na piṇeti, tena vaṇṇo te ediso⁷. 125.
8. Aham pi samma bhuñjāmi ahimsā sabbapāṇinan
appossukko nirāsaṃkī asoko akutobhayo. 126. 20
9. So karassu ānubhāvaṃ; vītivattassu sīliyaṃ,
ahimsāya cara¹⁰ loke, piyo hohisi mammiva. 127.
10. Yo na hanti na ghāteti na jināti na jāpaye¹¹
mettaṃso sabbabhūtesu veraṃ tassa na kenacīti. 128. 25

Tattha sampassan ti samma kāka tvaṃ paresu uppannaṃ attani vera-
cittaṃ sampassamāno mānusiṃ pajan hiṃsanto¹² vihetthento utrasto bhīto
ghasasi¹³ bhuñjasi, tena te edis obībhacchavaṇṇo ti¹⁴, dhamkā¹⁵ ti kākaṃ ālapati,
piṇḍo ti bhojanan, ahimsā sabbapāṇinan¹⁵ ti aham pana sabbasatte

¹ Bā cāham ² Bāf uda-. ³ Bā -lā- ⁴ Cks omit na. ⁵ Bāf suci. ⁶ Cks omit
na. ⁷ Bāsf tavediso ⁸ Bāsf -rudd ho. ⁹ Bāf kammunā. ¹⁰ Cks Bf caran. ¹¹ Cks
hāpaye. ¹² Bāsf pajanti satte. ¹³ Bā ghassasīti. ¹⁴ Bā cigaccho vaṇṇo jāto.
¹⁵ Cks -ṇino.

ahimsanto bhuñjāmiti vadati, so karassu ānubhāvan ti so tvaṃ pi¹ viriyaṃ
karohi, attano siliyasamkhātāṃ dussilabhāvaṃ vītivattassu. ahimsāyā² 'ti ahim-
sāya samannāgato hutva loke vicara, piyo hohisi mammivā³ 'ti evaṃ sante
mayā sadiso va lokassa piyo hohisi³, na jinātiti⁴ dhanajāni⁵ na karoti, na
5 jāpaye ti aññena⁶ pi na kareti, mettāṃso ti mettakotthāso mettacitto, na
kenaciti kenaci ekasattena pi saddhiṃ tassa veraṃ nāma n' atthiti.

„Tasmā sace lokassa piyo bhavituṃ icchasi sabbaverehi vi-
ramāhīti“ evaṃ cakkavāko kākassa dhammaṃ desesi. Kāko⁷
„tumhe attano gocaraṃ mayhaṃ na kathethā“ 'ti kākā ti vas-
10 santo uppatitvā Bārānasiyaṃ ukkārabhūmiyaṃ ñeva otari.

S. i. d. ā. saccāṃ pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne lolabhikkhu
anāgamiphale patitṭhahi): „Tadā kāko lolabhikkhu ahoṣi, cakkavākī
Rāhulamātā cakkavāko aham evā“ 'ti. Cakkavākajātakaṃ.

14. Bhūripaṇhājātaka.

15 Saccam kirā 'ti. Idam Bhūripaṇhājātakaṃ⁸ Ummaggajātake
āvivhavissati. Bhūripaṇhājātakaṃ⁹.

15. Mahāmaṅgalajātakaṃ.

Kim su naro ti. Idam S. J. v. Mahāmaṅgalasuttaṃ
ā. k. Rājagahanagarasmiṃ hi¹¹ kenacid eva karaṇīyena santhāgāre
20 sannipatitassa¹¹ mahājanassa majjhe eko puriso „ajja me maṅgalakiriya
atthiti“ utthāya agamāsi. Aparo tassa vacanaṃ¹² sutvā „ayaṃ 'maṅ-
galan' ti vatvā¹³ gato¹⁴, kim etaṃ maṅgalaṃ nāma“ 'ti āha. Tam
añño „abhimāṅgalarūpadassanaṃ maṅgalaṃ nāma, ekacco hi kālāss'
eva utthāya sabbasetam vā usabham¹⁵ passati gabbhinittim vā rohita-
25 maccham vā puṇṇaghaṭam vā navavilīnagosappim¹⁶ vā ahatavattham¹⁷
vā pāyāsam vā¹⁸ passati, ito uttarim¹⁹ maṅgalaṃ nāma n' atthiti“
āha. Ekacce tena kathitaṃ²⁰ „sukathitan“ ti abhinandimsu. Aparo

¹ B^d adds attano. ² B^d mamivā. ³ C^k hoti, C^s hohi. ⁴ C^k jināti. ⁵ C^s
-jātim, B^d -hānim. ⁶ B^d añño. ⁷ C^k omit kāko. ⁸ C^k B^d -pañña-. ⁹ B^d
-pañña-. ¹⁰ B^d adds mahājano. ¹¹ C^k -titvāssa. ¹² B^d omits va-. ¹³
B^d adds va. ¹⁴ B^d adds ki esa maṅgalaṃ gato. ¹⁵ B^d -setam maṅgala usabham
vā. ¹⁶ C^k -sippim, B^d navanitam vā gosappim vā. ¹⁷ B^d āhāram vā vattham.
¹⁸ C^k omit vā. ¹⁹ C^s -riyam, B^d -ri. ²⁰ B^d tena k. ekacce.

„na¹ etaṃ maṅgalaṃ, sutam² nāma³ maṅgalaṃ, ekacco hi⁴ punṇā ti vandantānaṃ suṇāti, tathā vaḍḍhā ti⁵ vaḍḍhamānā ti suṇāti⁶, bhuñjā 'ti khādā 'ti vadantānaṃ suṇāti, ito uttariṃ maṅgalaṃ nāma n' atthīti⁷ āha. Tena⁸ kathitam pi⁹ ekacce „sukathitan“ ti abhinandiṃsu. Aparo „na etaṃ maṅgalaṃ, mutam¹⁰ nāma¹¹ maṅgalaṃ, ekacco¹² hi 5 kālāssa eva uṭṭhāya paṭhavim āmasati¹³, haritam¹⁴ tiṇaṃ allagomayaṃ¹⁵ parisuddhasāṭakam rohitamaccham¹⁶ suvaṇṇarajataṃ¹⁷ bhojanaṃ¹⁸ āmasati¹⁹, ito uttari maṅgalaṃ nāma n' atthīti²⁰ āha. Tena²¹ kathitam pi²² ekacce „sukathitan“ ti abhinandiṃsu²³. Evaṃ diṭṭhamaṅgalikā sutamaṅgalikā mutamaṅgalikā ti tisso parisā²⁴ hutvā aññamaññaṃ 10 saññāpetum²⁵ nāsakkhiṃsu²⁶. Bhummadevatā ādim katvā yāva Brahma-lokā „idaṃ maṅgalaṃ“ titatvato²⁷ na jāniṃsu. Sakko cintesi: „imaṃ maṅgalapaṇhaṃ sadevake loke aññatra Bhagavatā añño kathetum samatto nāma n' atthi, Bhagavantaṃ upasamkamitvā²⁸ paṇhaṃ pucchissāmi“ so rattibhāge Satthārāṃ upasamkamitvā vanditvā añjaliṃ paggayha 15 „bahū devā manussa cā“ 'ti paṇhaṃ pucchi. Ath' assa S. dvādasahi²⁹ gāthāhi aṭṭhatimsa mahāmaṅgalāni kathesi. Maṅgalasutte vinivaṭṭente vinivaṭṭente³⁰ koṭisahasamattā devatā arahattaṃ pāpuṇiṃsu, sotapannā dīnaṃ gaṇanapatho n' atthi. Sakko maṅgalaṃ³¹ sutvā sakaṭṭhānam eva gato. Satthārā maṅgale kathite sadevako³² loko³³ „sukathitan“ 20 ti abhinandi. Tadā³⁴ dhammasabhāyaṃ Tathāgataṃsa guṇakathaṃ samuṭṭhāpesum: „āvuso S. aññesaṃ avisayaṃ maṅgalapaṇhaṃ sadevakassa lokassa cittaṃ gahetvā kukkuccaṃ chinditvā³⁵ gaganatale candam uṭṭhāpento viya kathesi, evaṃ mahāpaṇño āvuso Tathāgato“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti 25 pucchitvā „imāya nāma“ 'ti vutte „anacchariyaṃ bhikkhave idāni sambodhipattassa mama³⁶ maṅgalapaṇhakathanaṃ, sv-āham Bodhisattacariyaṃ caranto pi devamanussānaṃ kaṃkhā³⁷ chiuditvā maṅgala-paṇhaṃ kathesi“ ti vatvā a. ā.:

¹ C^s tam. ² C^s mata. ³ C^k maṅgalannāma, C^s omits nāma. ⁴ C^k ekasohi C^s ekahiso. ⁵ B^d omis vaḍḍhā ti. ⁶ B^d sukhaṃ ti. ⁷ B^d tenāpi-. ⁸ B^d -thitaṃ, omitting pi. ⁹ C^k muta. ¹⁰ C^k omits nāma. ¹¹ B^d -cce. ¹² C^k añma-, B^d āmasanti. ¹³ B^d -ta. ¹⁴ C^k -malayaṃ. ¹⁵ B^d -a. ¹⁶ B^d bhā-. ¹⁷ B^d -santi. ¹⁸ B^d tehi. ¹⁹ B^d -tam. omitting pi. ²⁰ aparo na - - abhinandiṃsu wanting in C^s. ²¹ B^d tayo viśadisa in the place of tisso parisā. ²² C^{ks} -pesum. ²³ B^d na-. ²⁴ B^d tathato. ²⁵ B^d adds imaṃ. ²⁶ cfr. Suttanipāta, B^d -sa. ²⁷ B^d vitivatte only once. ²⁸ B^d -lasuttaṃ. ²⁹ C^{ks} -ke. ³⁰ C^{ks} tathā. ³¹ B^d bhin-. ³² B^d omits mama. ³³ B^d -kham.

A. Bo. ekasmim nigame vibhavasampannassa brāhmaṇassa kule nibbatti. Rakkhita kumāro ti 'ssa nāmaṃ karimsu'. So vayappatto Takasilāya' uggahitasippo katadārapariggaho mātāpitunnaṃ accayena ratanavilokanaṃ katvā samviggamānaso
 5 mahādānaṃ pavattetvā kāme pahāya Himavantapadese pabbajitvā jhānābhiññaṃ nibbattetvā vanamūlaphalāhāro ekasmim padese vasaṃ kappesi. Anupubben' assa parivāro mahā ahosi pañca antevāsikasatāni. Ath' ekadivasam te tāpasā B-am upa-samkamitvā³ „ācariya vassārattasamaye Himavantato otaritvā
 10 loṇambilasevanatthāya janapadacārikaṃ gacchāma, evaṃ no sarīraṃ ca thiraṃ bhavissati jaṃghāvīhāro ca kato bhavissatīti“ āhaṃsu. Te⁴ „tena hi⁵ tumhe gacchatha, ahaṃ idh' eva vasissāmīti“ vuttā⁶ taṃ vanditvā Himavantā otaritvā cārikaṃ caramānā Bārāṇasim patvā rājuyyāne vasiṃsu. Tesam mahā-
 15 sakkārasammāno ahosi. Ath' ekadivasam Bārāṇasiyaṃ santhāgāre sannipatite mahājanakāye maṅgalapaṇho samuṭṭhahi Sabbam paccuppannanāyena ena veditabbaṃ. Tadā pana manussānaṃ kaṃkham chinditvā maṅgalapaṇhaṃ kathetum samatthaṃ apassanto mahājano uyyānaṃ gantvā isigaṇaṃ
 20 maṅgalapaṇhaṃ pucchi. Isayo rājānaṃ āmantetvā „mahārāja, mayam etaṃ⁷ kathetum na sakkhissāma⁸, amhākaṃ pana ācariyo Rakkhitatāpaso nāma mahāpaṇṇo⁹ Himavante vasati, so sadevakassa lokassa cittaṃ gahetvā etaṃ maṅgalapaṇhaṃ kathessatīti“ vadimsu. Rājā¹⁰ „bhante Himavanto nāma dūre
 25 duggamo ca¹¹, na sakkhissāma mayam¹² gantum, sādhu vata tumhe yeva ācariyassa¹³ santikaṃ gantvā paṇhaṃ pucchitvā uggaṇhitvā puna āgantvā¹⁴ amhākaṃ kathethā“ 'ti āha. Te „sadhū“ 'ti sampatiçchitvā ācariyassa santikaṃ gantvā¹⁵ kata-pāṭisanthārā ācariyena raṇṇo dhammikabhāve janapadacāritte ca pucchite taṃ diṭṭhamaṅgalādīnaṃ uppattim ādito paṭṭhāya

¹ Bā akaṃsu ² Bā -yam. ³ Bā adds vanditvā. ⁴ Bā omits te. ⁵ Cks omit hi. ⁶ Bā vutte. ⁷ Bā evam. ⁸ Bā adds ahi ca kho. ⁹ Cks -paṇho. ¹⁰ Bā taṃ sutvā rājā. ¹¹ Bā va. ¹² Bā adds tattha. ¹³ Bā -ya. ¹⁴ Bā punāgantva. ¹⁵ Bā adds vanditvā.

kathetvā rañño yācanāya¹ ca² attano pañhasavanattham³ āga-
tabhāvaṃ pakāsetvā „sādhū no bhante maṅgalapañham pākaṭam
katvā kathethā“⁴ 'ti yācimsu. Tato jeṭṭhantevāsiko ācariyaṃ
pucchanto paṭhamam gātham āha:

1. Kiṃ su naro jappam adhicca kāle 5
kaṃ vā vijjaṃ katamam vā sutānaṃ
so macco asmim va paramhi loke
kathamkaro sotthānena gutto ti. 129.

Tattha kāle ti maṅgalapaṭthanakāle. vijjan ti vedam, sutānaṃ ti
sikkhitabbayuttakapariyattinam, asmim va⁵ ti ettha vā⁶ ti nipātamattam, 10
sotthānenā 'ti sotthibbhāvāhena⁷ maṅgalena. idam vuttam hoti: ācariya
puriso maṅgalam icchanto maṅgalakāle kiṃ su nāma jappanto tisu vedesu
kataram vā vedam katamam⁸ vā sutānaṃ antare sutapariyattim⁹ adhīyitvā so
macco imasmim loke paramhi ca kathamkaro¹⁰ etesu jappādīsu kiṃ kīdisena¹¹
kena kena¹² niyāmena karonto sotthānena niraparādhamaṅgalena¹³ gutto rakkhito 15
hoti¹⁴, ubhayalokahitam gahetvā thitamaṅgalam¹⁵ aṇhākam karbehiti.

Evam jeṭṭhantevāsina¹⁶ maṅgalapañham puṭṭho M. deva-
manussānaṃ kaṃkhā¹⁷ chindanto „idaṃ c' idaṃ ca maṅgalan“
ti Buddhalīlāhāya maṅgalam kathento

2. Yassa devā pitaro ca sabbe 20
sirimsapā sabbabhūtāni cāpi
mettāya niccam apacitāni honti
bhūtesu ve¹⁸ sotthānam tad āhū 'ti āha. 130.

Tattha yassa¹⁹ devā ti bhummadeve ādīm katvā sabbe pi kāmāvacara-
devatā²⁰, pitaro cā 'ti tatuttarim²¹ rūpāvacarārūpāvacarabrahmāno²², sirim- 25
sapā ti dīghajātikā. sabbabhūtāni cāpīti²³ vuttāvasesāni ca sabbāni pi
bhūtāni, mettāya niccam apacitāni hontīti ete sabbe sattā dasa diśā²⁴
pharanavasena pavattāya appanappattāya²⁵ mettāya²⁶ apacitā honti mānitā²⁷,
bhūtesu ve²⁸ ti tam tassa puggalassa sabbasattesu²⁹ sotthānam niraparādha-

¹ Bā āyā-. ² Bā va ³ Bā attano sattapañhāya nāpanattham. ⁴ Bā asmīdha, Cā Bf
asmim ca, B^s asmim vā. ⁵ C^s pa, Bā dhā. ⁶ Bā idā. ⁷ Bā suttibbhāvam gatena B^s suddhi-
bhāvam gatena. ⁸ Bā kataram. ⁹ Cā -yanti, C^s yanti, B^s -yattinam. ¹⁰ Bā adds ti.
¹¹ Bā omits ki-. ¹² Bā omits one kena. ¹³ Cā -rādham-. ¹⁴ Bā adds tam. ¹⁵ Bā
thitam-. ¹⁶ Bā -vāsikena. ¹⁷ Bā kham ¹⁸ C^s Bā ce. ¹⁹ Bā yassā ti yassa puggalassa.
²⁰ Bā devā. ²¹ Bā taduttari ²² Bā rūpāvacarā arūpāvacarā-. ²³ C^s cā, omit-
ting pi. ²⁴ Bā da odisā, B^s odissa? ²⁵ C^s appanāpp-, Bā appanāpa-. ²⁶ Bā^s
mettābhāvanāya. ²⁷ Bā omits mā-. ²⁸ Cā ce. ²⁹ Bā sabbesu-.

maṅgalaṃ¹ āhu, mettāvīhārī hi² sabbesam piyo hoti parūpakkamena³ avidhiko piyo hoti⁵, iti so iminā maṅgalena rakkhito gopito hotiti.

Iti M. paṭhamamaṅgalaṃ kathetvā dutiyādīni kathento

- a. Yo⁴ sabbalokaṃsa nivātavutti
5 itthīpumānaṃ sahadārakānaṃ
khantā duruttānaṃ apaṭikkūlavādī —
adhivāsanaṃ sotthānaṃ tad āhu. 131.
4. Yo⁶ nāvajānāti sahāyamatte⁷
sippena kulyābhi dhanena⁸ jaccā
10 rucipañño atthakāle⁹ mutimā¹⁰ —
sahāyesu ve¹¹ sotthānaṃ tad āhu. 132.
5. Mittāni¹² ve¹³ yassa bhavanti santo
saṃvissatthā avisamvādakassa
na mittadūbhī saṃvibhāgi¹⁴ dhanena —
15 mittesu ve¹⁵ sotthānaṃ tad āhu. 133.
6. Yassa bhariyā tulyavayā samaggā
anubbatā dhammakāmā pajātā¹⁵
koliniyā silavatī patibbatā —
dāresu ve¹¹ sotthānaṃ tad āhu. 134.
- 20 7. Yassa rājā bhūtapatī yasassī
jānāti soceyyam¹⁶ parakkamañ ca
advejjhatā suhad ayaṃ maman ti —
rājūsu ve¹¹ sotthānaṃ tad āhu. 135.
8. Annañ ca pānañ ca dadāti saddho
25 mālañ ca gandhañ ca vilepanaṃ ca
pasannacitto anumodamāno —
saggesu ve¹¹ sotthānaṃ tad āhu. 136.
9. Yam ariyadhammena punanti¹⁷ vaddhā
ārādhitā¹⁵ samacariyāya santo

¹ Bā -rādham-. ² Bā add puggalo. ³ Bā parakk-. ⁴ so C^s; C^k avidhī corr. to avidhiko⁹
Bā^s aviko. ⁵ Bā omits hoti. ⁶ C^{ks} so ⁷ Bāsf -mitte. ⁸ Bā tulyā-. ⁹ C^{ks}
-la. ¹⁰ C^k bhūtima C^s munimā, Bā sumatimā. ¹¹ Bā ce ¹² Bā me-. ¹³ Bāf
ce. ¹⁴ Bā -gi, C^{ks} -gaṃ. ¹⁵ Bā sajāta. ¹⁶ C^{ks} soveyya, Bā soveyyam. ¹⁷ Bā
sunanti. ¹⁸ Bā anādhitā.

bahussutā isayo silavanto

arahantamajjhe sotthānaṃ tad āhū 'ti imā gāthā āha'. 137.

Tattha nivātavuttitī muducittatāya sabbalokassa nīcavutti hoti, khantā
duruttānaṃ ti parehi vuttānaṃ duṭṭhavadanānaṃ adhivāsako hoti, appaṭik-
kūlavādīti 'akkocchi mañi avadhi mañi' ti yugaggāhaṃ akaronto anukūlam eva 5
vadati, adhivāsanaṃ ti idaṃ adhivāsanaṃ tassa narassa sotthānaṃ nīraparādha-
maṅgalam² paṇḍitā vadanti, sahāyamatte³ ti sahāye ca sahāyamatte⁴ ca, tattha
sahapaṃsukilīta sahāyānāma, dasadvāda vassāni ekato vutthā sahāyamattā⁵ nāma⁶,
te sabbe pi 'ahaṃ sippavā ime nisippā'⁷ ti evaṃ sippena vā 'ahaṃ kulīno ime
nikkulīnā'⁸ ti evaṃ kulasampattisaṃkhātāhi kulyābhi⁹ vā 'ahaṃ adḍho ime duggatā'¹⁰
ti evaṃ dhanena vā 'ahaṃ jātisampanno ime dujjātā' ti evaṃ jaccā vā nāvajā-
nāti, rucipañño ti sādhipañño sundarapañño, atthakāle ti kassaci eva
atthassa kāraṇassa uppannakāle, mutimā¹⁰ ti taṃ¹¹ atthaṃ paricchinditvā
vicāraṇasammatthatāya mutimā¹² hutvā te sahāye nāvajānāti, sahāyesū 'ti taṃ¹²
tassa anavajānanaṃ sahāyesu sotthānaṃ nāma 'ti porāṇakapaṇḍitā āhu, tena hi 15
so nīraparādhamāṅgalena¹⁴ idhaloke ca paraloke ca gutto hoti, tattha paṇḍite
sahāye¹⁵ nissāya sotthibhāvo Kusanālijātakena kathetabbo, santo ti paṇḍitā
sappurisa vā¹⁶ yassa mittāni bhavanti, saṃvis satthā ti gharāṇi pavisitvā
icchitīcchitassa¹⁷ gahanavasena viśāsaṃ āpannā, avisaṃvāda kassā 'ti avisaṃ-
vādasīlassa, na mittadūbhīti¹⁷ yo ca mittadūbhī na hoti, saṃvibhāgī dha- 20
nenā 'ti attano dhanena mittānaṃ saṃvibhāgaṃ karoti, mittesū 'ti mitte
nissāya laddhabbaṃ tassa taṃ mittesu sotthānaṃ nāma hoti, so hi evarūpehi
mitthehi rakkhito sotthim pāpunāti, tattha mitte nissāya sotthibhāvo Mahāku-
kusajātakādīhi¹⁸ kathetabbo, tulyavayā ti samānavayā, samaggā ti samagga-
vāsā²⁰, a nubbatā ti anuvattikā, dhammakāmā ti tividhasucaritadhammaṃ 25
roceti, pajātā²¹ ti vijāyanti²² na vājjhā²³, dāresū ti etehi guṇehi²⁴ saman-
nāgate mātugāme gehe vasante²⁵ sāmikassa sotthi hoti ti paṇḍitā kathenti, tattha
silavantaṃ mātugāmaṃ nissāya sotthibhāvo Mañicorajātaka-Sambulajātaka-Khaṇḍa-
hāla-jātakehi²⁶ kathetabbo, soceyyaṃ ti sucibhāvaṃ, advejjhatā ti advejjha- 30
tāya, 'na esa mayā saddhiṃ bhijjitvā dvidhā bhavissatīti' evaṃ advejjhabhāvena
yaṃ jānāti, suhadayaṃ mamaṃ ti suhaddo²⁷ yaṃ mamaṃ ti ca yaṃ jānāti²⁸,
rājūsu ve²⁹ ti evaṃ rājūsu sevakaṇaṃ sotthānaṃ nāma 'ti paṇḍitā kathenti,

¹ Bā abhāsi. ² Bā -rādham-. ³ Ck -vatte, Bā -mitte. ⁴ Ck -matthe. Bā mitte.

⁵ Bā -mittā. ⁶ Bā addh hotīti. ⁷ Cks nasippā. ⁸ Cks nakul-. ⁹ Cks kalyābhi,

Bā -saṃkhātā parikulyābhi. ¹⁰ Cs munimā, Bā matimā ¹¹ Bā taṃ taṃ. ¹²

Bā ma-. ¹³ Bā omits taṃ. ¹⁴ Bā -rādheṇa attano māṅga-. ¹⁵ Bā -taṃ sahāyaṃ.

¹⁶ Bā ca. ¹⁷ Bā -tasveva. ¹⁸ Cks -dubhi. ¹⁹ Cks -kukkusa-. ²⁰ Cks avagga-

²¹ Bā sajātā. ²² Bā -yini. ²³ Bā sa vājjhā. ²⁴ Bā silagu-. ²⁵ Bā gahessante.

²⁶ Cks -jātakehikhaṇḍahāla-. ²⁷ Bā -hadayo. ²⁸ Bā ayanti mamaṃ jānāti. ²⁹

Bā ce.

dadāti saddho ti kammañ ca phalañ ca saddahitvā dadāti, saggesu ve¹ ti evañ sagge devaloke sotthānam niraparādhamañgalan² ti panditā kathenti, tañ Petavatthu-Vimānavatthūhi vitthāretvā kathetabbañ, punanti vaddhā³ ti yañ puggalañ nānavaddhā⁴ ariyadhammena⁵ sundaradhammena⁵ punanti⁶ pariso-
 5 dhenti⁷, samācariyāyā⁸ 'ti sammāpatipattiyā⁹, bahussutā ti pativedhaba-
 hussutā, isayo ti isigaṇā, sīlavanto¹⁰ ti ariyasīlena samannāgatā, arahanta-
 tamajjhe ti arabantānam majjhe patilabhitabban ti sotthānam panditā¹¹
 kathenti, arahanto hi attanā¹² patividdhamaggañ icchhitvā patipādentā¹³
 āradhakam¹⁴ puggalañ ariyadhammena punanti¹⁵, so pi arahā¹⁵ va hoti

10 Evañ M. arahattena desanāya kūṭaṃ gāhanta aṭṭhahi
 gāthāhi mañgalāni¹⁶ kathetvā tesam yeva mañgalānam thutim
 karonto osānagātham āha :

10. Etāni kho sotthānāni loke
 viññūpasatthāni sukhindriyāni¹⁷,

15 tānīdha sevetha naro sapañño,
 na hi mañgale kiñcanam atthi saccan ti. 138.

Tattha na hi mañgale ti tasmim para dīrthasutamuttappabhede mañgale
 kiñcanam ekamañgalam¹⁸ pi saccam nāma n' atthi, nibbānam eva pañ' ekam¹⁹
 paramasaccan ti

20 Isayo tāni mañgalāni sutvā sattatṭhadiwasaccayena ācari-
 yañ āpucchitvā tatth' eva agamaṃsu²⁰. Rājā²¹ tesam santikaṃ
 gantvā pucchi. Te tassa ācariyena kathitaniyāmen' eva²²
 mañgalapañhañ kathetvā Himavantam eva agamaṃsu. Tato
 patṭhāya loke mañgalam pākaṭaṃ ahosi. Mañgalesu vattitvā
 25 matamatā²³ saggapatham²⁴ pūresuñ. B.²⁵ brahmanihāre bhā-
 vetvā isigaṇam ādāya Brahma-loke nibbatti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' āhañ mañgala-
 pañhañ kathesiñ²⁶ ti²⁶ vatvā j. .: „Tadā isigaṇo²⁷ Buddhaparisā

¹ Bā ce. ² Bā -rādhama-. ³ Bā sunanti vuddhā. ⁴ Bā -vu-. ⁵ Bā omits su-.
⁶ Bā sun-. ⁷ C^{ks} puri-, Bā sodhenti ⁸ Bā sampā a-. ⁹ Bā vattapatipattiya.
¹⁰ C^{ks} -rā ¹¹ C^{ks} -tānam. ¹² Bā no. ¹³ Bā -to. ¹⁴ C^{ks} -dhanamkam. ¹⁵ C^{ks}
 -ho ¹⁶ Bā aṭṭhamahamañg-. ¹⁷ C^{ks} suvudriyāni, C^s sumudriyāni. ¹⁸ Bā ekañ-.
¹⁹ Bā etam. ²⁰ C^s Bā āg-. ²¹ Bā aṭṭha rā-. ²² Bā -mena, omitting eva. ²³
 C^s matā, Bā matāmatā. ²⁴ saggapuram. ²⁵ Bā adds cattāro. ²⁶ Bā kathesi yeva
 ti. ²⁷ Bā -nā

ahosi¹, maṅgalapaṇhapucchako² jeṭṭhantevāsi³ Sāriputto, ācariyo aham evā⁴ 'ti. Mahāmaṅgalajātakaṃ.

16. Ghatajātaka.

Uṭṭhehi Kaṇhā 'ti. Idam S. J. v. mataputtam⁴ ā. k. Vatthum Maṭṭhakuṇḍalivatthusadisam⁵ eva. Idha pana S. tam upāsakam⁶ „kiṃ 5 upāsaka socasitī“ vatvā „āma bhante“ ti vutte „upāsaka porāṇaka-paṇḍitā paṇḍitānaṃ katham sutvā mataputtam⁷ nānusocimāsu“ 'ti vatvā tena yācito a. ā.:

A. Uttarāpathe Kaṃsabhoge Asitañjana nagare⁸ Ma-
kākaṃso nāma⁹ r. kāresi. Tassa Kaṃso ca Upakaṃso cā 'ti 10
dve puttā ahesuṃ, Devagabbhā nāma ekā dhitā. Tassā jātadivase
nemittikabrāhmaṇā „etissā kucchiyaṃ nibbattaputto Kaṃsa-
bhogaṃ¹⁰ Kaṃsavaṃsaṃ nāsessatīti“ vyākariṃsu. Rājā bala-
sinehena dhītaraṃ nāsetuṃ¹¹ nāsakkhi, „bhātaro¹² jānissan-
tīti¹³“ yāvatāyukaṃ tathvā kalam akāsi. Tasmim kālakate 15
Kaṃso rājā ahosi, Upakaṃso uparājā, te¹⁴ cintayimāsu: „sace
mayam bhaginiṃ nāsessāma gārayhā bhavissāma, etaṃ kassaci
adatvā nissāmikaṃ katvā paṭijaggissāmā“ 'ti te ekathūṇakaṃ¹⁵
pāsādaṃ kāretvā tam tattha vasāpesuṃ. Nandagopā nām'
assā¹⁶ paricārikā ahosi. Andhakaveṇhu¹⁷ nāma dāso tassā 20
sāmiko ārakkham akāsi. Tadā Uttaramadhurāyaṃ¹⁸ Mahāsāgaro
nāma rajjam kāreti¹⁹, tassa Sāgaro ca Upasāgaro cā 'ti dve
puttā ahesuṃ. Tesu pitu accayena Sāgaro rājā ahosi,
Upasāgaro uparājā. So Upakaṃsassa sahāyako ekā-
cariyakule ekato²⁰ uggabhisippo, so²¹ bhātu antepure 25
dubbhitvā gayhamāno²² palāyitvā Kaṃsabhoge²³ Upakaṃ-
sassa santikaṃ agamāsi. Upakaṃso Kaṃsarañño dassesi, rājā

¹ Bā ahesuṃ ² Bā -, aṇham pucchanto. ³ Bā -vāsiko. ⁴ Bā adds kutumbikam.
⁵ C^{ks} -kuṇḍalasadisam. ⁶ Bā adds pucchi ⁷ C^s -putta, C^k -puttā. ⁸ C^k
amāsi-. ⁹ Bā adds rājā. ¹⁰ Bā kaṃsagottaṃ ¹¹ Bā vinā- ¹² Bā adds pi. ¹³
Bā adds mahakaṃso. ¹⁴ Bā tadā. ¹⁵ Bā ekathambhaṃ. ¹⁶ Bā nāma tassā. ¹⁷
Bā addhakaveṇho. ¹⁸ Bā -mathūrāyaṃ. ¹⁹ Bā -resi ²⁰ C^{ks} eko. ²¹ Bā adds
sāgarassa. ²² Bā bhayamāno. ²³ C^{ks} -bhogge.

- tassa mahantaṃ yasaṃ adāsi. So rājupatṭhānaṃ gacchanto Devagabbhāya nivāsaṃ ekatthūnakapāsādaṃ¹ disvā “kass’ eso nivāso” ti pucchitvā taṃ kāraṇaṃ sutvā Devagabbhāya paṭibuddhacitto ahoṣi. Devagabbhāpi ekadivasaṃ taṃ Upakaṃsena
- 5 saddhiṃ rājupatṭhānaṃ gacchantam disvā „ko eso” ti pucchitvā „Mahāsāgarassa putto Upasāgaro nāmā” ti Nandagopāya santikā sutvā tasmiṃ paṭibaddhacittā ahoṣi. Upasāgaro Nandagopāya lañcaṃ datvā „bhagini sakkhissasi me Devagabbhaṃ dassetuṃ” ti āha. Sā „na etaṃ sāmi garukan” ti vatvā taṃ
- 10 kāraṇaṃ Devagabbhāya ārocesi. Sā pakatiyā va tasmiṃ paṭibaddhacittā taṃ vacanaṃ sutvā „sādhū” ti sampaṭicchi². Nandagopā Upasāgarassa saññaṃ datvā rattibhāge taṃ³ pāsādaṃ āropesi. So Devagabbhāya saddhiṃ saṃvāsaṃ kappesi. Atha nesaṃ punappunasaṃvāseṇa Devagabbhā gabbhaṃ paṭilabhi.
- 15 Aparabhāge tassā gabbhapatiṭṭhānaṃ pākaṃ ahoṣi. Bhātaro Nandagopaṃ⁴ pucchimsu. Sā abhayaṃ yācivā taṃ antaraṃ kathesi. Te sutvā „bhaginiṃ⁵ nāsetuṃ na sakkā, sace dhītaraṃ vijāyissati tam pi na nāsessāma, sace pana putto bhavissati nāssesāma” ti cintetvā Devagabbhaṃ Upasāgarass’ eva
- 20 adamsu. Sā paripunnagabbhā dhītaraṃ vijāyi. Bhātaro sutvā haṭṭhatutṭhā tassā Añjanadevīti nāmaṃ karimsu. Tesam Govaḍḍhamānaṃ⁶ nāma bhogagāmaṃ adamsu. Upasāgaro⁷ Devagabbhaṃ gahetvā Govaḍḍhamānagāme⁸ vasi. Devagabbhāya puna pi gabbho patiṭṭhāsi. Nandagopāpi taṃ divasaṃ
- 25 eva gabbhaṃ paṭilabhi. Tāsu pariṇatagabbhāsu⁹ ekadivasaṃ eva Devagabbhā puttaṃ vijāyi Nandagopā dhītaraṃ. Devagabbhā puttassa nāsanabhayena¹⁰ puttaṃ Nandagopāya rahassena pesetvā tassā dhītaraṃ ānāpesi¹¹. Tassā vijātabhāvaṃ bhātikānaṃ ārocesuṃ. Te „puttaṃ vijātā¹¹ dhītaraṃ” ti pucchitvā

¹ Bā ekathamabbhaṃ. ² Bā -itvā. ³ Ck nam. ⁴ Bā -pakam. ⁵ Bā bhagini. ⁶ Bā bhogavaḍḍha-. ⁷ Bā adds ca. ⁸ Ck parinātha-, C⁹ paripāna-. Bā paripunnā-. ⁹ Bā vināsabhayena. ¹⁰ Bā āharāpesi. ¹¹ Bā omits vi-.

„dhītaran“ ti vutte „tena hi posethā“ 'ti āhaṃsu. Eten' upāyena Devagabbhā dasa putte vijāyi, Nandagopā dasa dhītaro. Puttā Nandagopāya santike vadḍhanti dhītaro Devagabbhāya, taṃ antaram koci na jānāti. Devagabbhāya jeṭṭhaputto Vāsudevo nāma ahosi dutiyo Baladevo nāma tatiyo Candadevo nāma catuttho 5 Suriyadevo pañcama Aggidevo chaṭṭho Varuṇadevo sattama Ajjuno aṭṭhama Pajjuno navama Ghatapaṇḍito dasama Amkuro nāma ahosi. Te „Andhakaveṇhudāsaputtā¹ dasa bhātikā ceṭakā“ ti pākātā ahesuṃ. Te aparabhāge vuddhim² anvāya thāma balasampannā kakkhalapharusā³ hutvā vilopaṃ karontā 10 caranti⁴, rañño gacchantam paṇṇākāraṃ⁵ vilumpant' eva. Manussā sannipatitvā „Andhakaveṇhudāsaputtā⁶ dasa bhātikā raṭṭham vilumpantīti“ rājāṅgaṇe upakkosiṃsu. Rājā Andhakaveṇhum⁷ pakkosāpetvā „kasmā puttehi vilopaṃ kārāpesīti“ tajjesi. Evaṃ dutiyam pi tatiyam pi manussehi upakkose kate 15 rājā taṃ santajjesi. So maraṇabhaya bhīto rājānaṃ varam⁸ yācitvā „deva ete na mayham puttā, Upasāgarassa puttā“ ti taṃ⁹ antaram ārocesi. Rājā bhīto „kena ne¹⁰ upāyena gaṇhāmā“ 'ti amacce pucchitvā „ete deva mallayuddhakā¹¹, nagare yuddham kāretvā tattha ne yuddham aṇḍalaṃ āgate gāhāpetvā māressāmā“ 20 'ti vutte Cānuraṇ ca Muṭṭhikaṇ cā 'ti dve malle pesetvā „īto sattame divase yuddham bhavissatīti“ nagare bheriṇ carāpetvā rājadvāre¹² yuddham aṇḍalaṃ sajjāpetvā akkhavāṭaṃ kāretvā yuddham aṇḍalaṃ alaṃkārapetvā jayapaṭākā¹³ bandhāpesuṃ. Sakalanagaraṃ saṃkhubhi¹⁴, cakkāticakkaṃ mañcātimañcaṃ 25 bandhiṃsu. Cānura-Muṭṭhikā yuddham aṇḍalaṃ āgantvā vaggantā gajjantā appoṭhentā vicariṃsu. Dasa bhātikāpi āgantvā rajakavīthim¹⁵ vilumpitvā vaṇṇasātake nivāsetvā gandhāpaṇesu

¹ Bā autakavenda- ² Bā vadḍhim. ³ Bā -lā-. ⁴ Bā vica-. ⁵ Bā -te paṇṇā kārepi. ⁶ Bā andhakaveṇḍa-. ⁷ Bā andhakaveṇḍaṃ. ⁸ Bā abhayaṃ. ⁹ Cks omit taṃ. ¹⁰ Bā te. ¹¹ Bā -yuddhacittakā. ¹² Bā rājāṅgaṇe. ¹³ Bā dhajapaṭākāṇi. ¹⁴ Bā -khubbhitāṃ. ¹⁵ Cks -khubbhitāṃ ¹⁵ Bā bhattagandharajaka-.

- gandhe mālākārāṇesū mālāṃ vilumpitvā vilittagattā¹ mālā-
bhārino² katakaṇṇapūrā³ vaggantā gajjantā appoṭhentā yuddha-
maṇḍalaṃ pavasiṃsu. Tasmim̐ khāṇe Cānuro appoṭhento
vicarati⁴. Baladevo taṃ disvā „na naṃ hatthena chupissāmīti“
5 hatthisālato mahantaṃ hatthiyottaṃ āharitvā vaggitvā gajjitvā
yottaṃ khipitvā Cānuraṃ udare veṭhetvā dve yottakoṭṭiyo ekato
katvā veṭhetvā⁵ ukkhipitvā sīsamatthake bhametvā bhūmiyaṃ
pothetvā⁶ bahi akkhavāṭe⁷ khipi. Cānure mate rājā Muṭṭhika-
mallāṃ āṇāpesi. So utṭhāya vaggitvā gajjitvā appothesi.
10 Baladevo taṃ pothetvā atṭhīni saṇcunṇetvā „amallo 'mhi amallo
'mhīti“ vadantaṃ eva „nāhaṃ tava mallabhāvaṃ vā amalla-
bhāvaṃ vā jānāmīti“ hatthe gahetvā bhūmiyaṃ pothetvā
jīvitaṃ kkhayaṃ pāpetvā bahi akkhavāṭe khipi. Muṭṭhiko
maranto⁸ „yakkho hutvā taṃ khāditaṃ labhissāmīti“ patthanaṃ
15 ṭhāpesi, so Kālamattiyaattaviyaṃ⁹ nāma yakkho hutvā nib-
batti. Rājā „gaṇhatha dasa bhāṭikaceṭṭake¹⁰“ ti utṭhahi.
Tasmim̐ khāṇe Vāsudevo cakkāṃ khipi, taṃ dvinnam pi bhāti-
kānaṃ sīsāni pātesi. Mahājano bhīṭatasito „avassayo no ho-
thā“ 'ti tesāṃ pādesu patitvā nipajji. Te dve mātule māretvā
20 Asitañjananagare¹¹ rajjaṃ gahetvā mātāpitara tattha katvā
dasa pi janā „sakala-Jambudīpe rajjaṃ gaṇhissāmā“ 'ti nikkha-
mitvā anupubbena Kālasenarañño¹² nivāsaṃ Ayojjhanagaraṃ
gantvā nagaraṃ¹³ parikkhipitvā ṭhitarukkhagahanaṃ¹⁴ viddhaṃ-
setvā pākāraṃ bhinditvā rājānaṃ gahetvā taṃ rajjaṃ attano
25 hatthagataṃ katvā Dvāravatiṃ saṃpāpuṇiṃsu. Tassa pana
nagarassa ekato samuddo ekato pabbato. Amanussapariggahitaṃ
kira taṃ ahosi, tassa ārakkaṃ katvā¹⁵ ṭhitayakkho paccāmitte
disvā gadrabhavesena gadrabharavaṃ ravati, tasmim̐ khāṇe

¹ Bḍ -gatta. ² Bḍ -dhārino. ³ Bḍ -durā. ⁴ Bḍ vivarati. ⁵ Bḍ vaṭṭetvā. ⁶ C^s pothe-. ⁷ C^k Bḍ -te. ⁸ Bḍ mahanto. ⁹ C^k kālamattiyaṃ, omitting attaviyaṃ, C^s kālamattiyāyaṃ, Bḍ kālamattiya attaviyaṃ. ¹⁰ C^s bhāṭice-, Bḍ -kece- ¹¹ C^k asitajjana-, C^s asitajannagare. ¹² Bḍ kālayāna-. ¹³ Bḍ taṃ. ¹⁴ Bḍ gahaṇam. omitting ṭhitarukkha. ¹⁵ Bḍ gahetvā.

yakkhānubhāvena sakalanagaraṃ uppatitvā samuddamajjhe
ekasmiṃ dīpake tiṭṭhati, paccāmittesu gatesu punāgantvā¹
sakaṭṭhāne yeva patiṭṭhāti. Tadāpi so gadrabho tesāṃ dasan-
naṃ bhātikānaṃ āgamaṇaṃ ñatvā gadrabharavaṃ ravi, na-
garaṃ uppatitvā dīpake patiṭṭhāya² tesu nagaraṃ adisvā³ 5
nivattesu punāgantvā⁴ sakaṭṭhāne patiṭṭhahi. Te puna nivat-
tiṃsu, puna⁵ gadrabho tath' eva akāsi. Te Dvāravatīnagare
rajjāṃ gaṇhituṃ⁶ asakkontā Kaṇhadīpāyanassa santikaṃ gantvā
vanditvā „bhante mayāṃ Dvāravatīrajjāṃ gahetuṃ na sakkoma,
ekaṃ no upāyaṃ kathethā“ 'ti pucchitvā „parikhāpiṭṭhe asu- 10
kasmim nāma ṭhāne eko gadrabho carati, so⁷ amitte disvā
viravati, tasmim khaṇe nagaraṃ uppatitvā gacchati, tumhe
tassa pāde gaṇhatha, ayaṃ vo nipphajjanupāyo“ 'ti vutte tāpa-
saṃ vanditvā⁸ dasa pi janā gadrabhassa pādesu⁹ patitvā¹⁰
„sāmi ṭhapetvā tumhe añño ambākaṃ nissayo¹¹ n' atthi, 15
ambākaṃ nagaraṃ gaṇhanakāle mā ravitthā¹²“ 'ti yāciṃsu.
Gadrabho „na sakkā mayā na viravituṃ¹³, tumhe pana paṭha-
mataraṃ āgantvā cattāro janā mahantāni ayanaṅgalāni ādāya¹⁴
catūsu nagaradvāresu¹⁵ mahante ayakhāṇuke bhūmiyaṃ koṭṭe-
tvā¹⁶ nagarassa uppatanakāle naṅgalāni¹⁷ gahetvā naṅgalābad- 20
dham¹⁸ 'ayasamkhalikaṃ ayakhāṇuke bandheyyātha, nagaraṃ uppa-
tituṃ na sakkhissatī“ āha. Te „sādhū“ 'ti vatvā tasmim
aviravante¹⁹ yeva naṅgalāni ādāya catūsu nagaradvāresu khāṇuke
bhūmiyaṃ ākoṭetvā²⁰ atṭhaṃsu. Tasmim khaṇe gadrabho ravi²¹,
nagaraṃ uppatituṃ ārabhi, catūsu dvāresuṭṭhitā catūhi ayanaṅgalehi 25
gahetvā naṅgalābaddhā ayasamkhalikā khāṇuke²² bandhiṃsu, na-
garaṃ uppatituṃ nāsakkhi. Dasa bhātikā tato nagaraṃ pavisitvā
rājānaṃ māretvā rajjāṃ gaṇhiṃsu. Evaṃ te sakala-Jambudīpe

¹ Cks puna-. ² Bā patiṭṭhāti ³ Cks puna-. ⁴ Bā adds pi. ⁵ Bā gahi-. ⁶ Bā adds hi. ⁷ Bā adds gantvā. ⁸ Bā add gahetvā. ⁹ Bā nipati-. ¹⁰ Bā avassayo. ¹¹ Bā vira-. ¹² Bā ravituṃ. ¹³ Bā gahetvā. ¹⁴ Bā omits nagara. ¹⁵ Cks koṭṭhe-. Bā ākoṭetvā ¹⁶ Cks -le. ¹⁷ Bā -bandham. ¹⁸ Bā adḍharatte. ¹⁹ Cks -ṭhe-. ²⁰ Bā vir-. ²¹ Bā ayakhāṇukesu.

tesatthiyā nagarasahassesu sabbe rājāno cakkena jīvitakkhayaṃ
 pāpetvā Dvāravatiyaṃ vasamānā rajjaṃ dasa koṭṭhāse katvā
 vibhajimsu. Bhaginiṃ pana¹ Añjanadeviṃ² na sariṃsu³. Tato
 puna „ekādasa koṭṭhāse karomā“ 'ti vutte Aṃkuro⁴ „mama
 5 koṭṭhāsaṃ tassā detha, ahaṃ vohāraṃ katvā jīvissāmi, kevalaṃ
 tumhe attano attano janapade mayhaṃ suṃkaṃ vissajjethā“ 'ti
 āha. Te „sādhū“ 'ti sampatichhitvā tassa koṭṭhāsaṃ bhaginiyā
 datvā saddhiṃ tāya nava rājāno Dvāravatiyaṃ vasiṃsu, Aṃkuro
 pana vāṇijjaṃ akāsi. Evaṃ tesu aparāparaṃ puttadhītāhi vaḍ-
 10 ḍhamānesu addhāne⁵ gate mātāpitāro kālaṃ akaṃsu. Tadā kira
 manussānaṃ vīsativassasahassāyukālo hoti. Tadā Vāsudeva-
 mahārājassa eko piyaputtako⁶ kālaṃ akāsi. Rājā sokapareṇo
 sabbakiccāni pahāya mañcassa aṭaṇiṃ pariggahetvā vilapanto
 nipajji. Tasmim kāle Ghatapaṇḍito⁷ cintesi: „ṭhapetvā maṃ
 15 aṇṇo⁸ mama bhātu sokaṃ harituṃ⁹ samattho nāma n' atthi,
 upāyen' assa sokaṃ harissāmīti“ so ummattakavesaṃ gahetvā
 „sasaṃ me detha sasaṃ me dethā“ 'ti ākāsaṃ ullokento¹⁰ sakala-
 nagaraṃ vicari. „Ghatapaṇḍito ummattako jāto“ ti sakala-
 nagaraṃ saṃkhubhi. Tasmim kāle Rohiṇeyyo nāma amacco
 20 Vāsudevaraṇṇo santikaṃ gantvā tena saddhiṃ kathaṃ samuṭ-
 ṭhāpento paṭhamaṃ gātham āha:

1. Uṭṭhehi Kanha, kiṃ sēsi, ko attho supinena te,
 yopi t'āyaṃ sako¹¹ bhātā hadayaṃ cakkhum¹² va¹³ dakkhiṇaṃ
 tassa vātā baliyanti¹⁴, Ghato jappati Kesavā 'ti. 139.

25 Tattha Kanhā 'ti gottenālapati, Kaṇhāyanagotto kir 'esa, ko attho ti
 katarā nāma vaṇḍhi, hadayaṃ cakkhum¹² va¹³ dakkhiṇaṃ ti hadayena
 c' eva dakkhiṇacakkhunā (a samāno ti attho, tassa vātā baliyanti¹⁵
 tassa hadayaṃ apasmāvātāvattaranti¹⁶ attho, jappati¹⁷ sasaṃ me dethā
 ti vippalapati, kesavā 'ti so kira kesasobhanatāya kesavo ti paṇṇāyittha, tena
 30 taṃ nāmena ālapati.

¹ Cks add vāṇijjaṃ akāsi. ² Bā -vī. ³ Bā adaṃsu. ⁴ Bā aṅg- ⁵ Cks -naṃ.
⁶ Bā -putto ⁷ Bā ghata-. ⁸ Bā adds koci. ⁹ Bā paba-. ¹⁰ Bā olo-. ¹¹ Bāsf
 tuyhaṃ sakā. ¹² Ck Bf -u ¹³ Bā Bf ca. ¹⁴ Cks khalī-, Bā bali-, Bf paliyanti. ¹⁵ Cks
 khal-, Bāsf paleyyanti. ¹⁶ Bā asamāvātā avattha-. ¹⁷ Bā aghasmim vātā ava-.

Evam amaccena vutte tassa vuṭṭhitabhāvaṃ ūtvā S. abhisambuddho hutvā dutiyaṃ gātham āha:

2. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā Rohiṇeyyassa Kesavo
taramānarūpo vuṭṭhāsi bhātu sokena aṭṭito ti. 140.

Rājā uṭṭhāya sīghaṃ pāsādā otaritvā Ghatapaṇḍitassa 5
santikaṃ gatvā ubhosu hatthesu daḥhaṃ gahetvā tena saddhiṃ
sallapanto tatiyaṃ gātham āha:

3. Kin nu ummattarūpo va² kevalaṃ Dvārakaṃ³ imaṃ
saso saso ti lapasi, ko nu te sasam āharīti. 141.

Tattha kevalaṃ dvārakaṃ³ imaṃ ti kasmā ummattako viya hutvā 10
sakalaṃ imaṃ Dvāravatīnagaraṃ vicaranto⁴ saso saso ti lapasi⁵, ko tava sasam
hari⁶. kena te saso gahito ti pucchati.

So rañña⁷ evaṃ vutte pi punappuna⁸ tad eva vacanaṃ
vadati. Rājā puna dve gāthā abhāsi:

4. Sovanṇamayaṃ maṇimayaṃ⁹ (cfr. supra p. 60.) 15
lohamayaṃ atha rūpiyamayaṃ
saṃkhasilāpavālamayaṃ
kārayissāmi te sasam. 142.
5. Santi aññe pi sasakā araññe vanagocarā,
te pi te ānayissāmi, kīdisaṃ sasam icchāsīti. 143. 20

Tatrāyaṃ saṃkhepattho: etesu suvaṇṇamayādīsu yaṃ icchasi taṃ vada,
aham te kuretvā dassāmi, atha pi te na rocesi¹⁰ aññe pi araññe vanagocarā
sasakā atthi, te pi¹¹ te ānayissāmi, vada bhadrāmukha kīdisaṃ sasam icchāsīti.

Raṇño kathaṃ sutvā paṇḍito¹² chaṭṭhaṃ gātham āha:

6. Na vāham¹³ etaṃ icchāmi ye sasā paṭṭhaviṃ sitā, 25
candato sasam icchāmi, tam me ohara Kesavā 'ti. 144.

Tattha oharā ti otārehi¹⁴.

Rājā tassa kathaṃ sutvā „nissamsayaṃ me bhātā um-
mattako jāto“ ti domanassappatto sattamaṃ gātham āha:

¹ Cks addhito. ² Ck Bf ca. ³ Bd nagaraṃ. ⁴ Bd caranto. ⁵ Bd vilapati. ⁶ Bds
avahari. ⁷ Cks rañño. ⁸ Bd -nampi. ⁹ all four MSS maṇi-. ¹⁰ Bd athāpi
ete na rocesi. ¹¹ Cks omit pi. ¹² Bd ghatapa-. ¹³ Bdf cā-. ¹⁴ Bd ohārehi.

7. So nūna madhuraṃ ñāti jīvitaṃ vijahissasi
apatthiyaṃ yo patthayasi candato sasam icchasīti. 145.

Tattha ñātīti kaniṭṭhaṃ ālapanto āha, idaṃ vuttaṃ hoti: tāta mayhaṃ
piyañāti so tvaṃ nūna atimadhuram attano jīvitaṃ jahissasi¹ yo apatthetabbaṃ
5 patthesīti.

Ghatapaṇḍito rañño vacanaṃ sutvā niccalo t̥hatvā „bhā-
tika tvaṃ candato sasakaṃ patthentassa taṃ alabhitvā² ji-
vitakkhayabhāvaṃ jānanto kimkāraṇā mataputtaṃ anusocasīti“
vatvā aṭṭhamam gātham āha:

- 10 8. Evaṃ ce Kaṇha jānāsi yad' aññaṃ anusāsasi
kasmā pure mataṃ puttaṃ ajjāpi-m-anusocasīti. 146.

Tattha evaṃ ti idaṃ alabbhaneyyathānaṃ³ nāma na patthetabbaṃ ti yadi
evaṃ jānāsi, yadaññaṃ ti evaṃ jānanto ca⁴ yadi aññaṃ⁵ anusāsasīti attho,
pure ti atha kasmā⁶ catutthamāsamatthake mataṃ puttaṃ ajjāpi anusocasīti
15 vadati.

Iti⁷ so antaravithiyaṃ t̥hitako va „bhātika ahaṃ tāva
paññāyamānaṃ patthemī, tvaṃ pana apaññāyamānassa⁸ so-
casīti“ vatvā tassa dhammaṃ desento puna dve gāthā abhāsi:

9. Yaṃ na labbhā manussena amanussena vā puna
20 jāto me mā marī putto kuto labbhā alabbhiyaṃ. 147.
10. Na mantā mūlabhesajjā osadhehi dhanena vā
sakkā ānayaituṃ Kaṇha yaṃ petam anusocasīti. 148.

Tattha yaṃ ti bhātika yaṃ etaṃ⁹ jāto me putto mā marīti manussena vā
devena¹⁰ vā puna na labbhā na sakkā laddhuṃ taṃ tvaṃ patthesi, taṃ pan'
25 etaṃ kuto labbhā kena kāraṇena sakkā laddhuṃ, na sakkā ti dīpeti, kasmā:
yasmā¹¹ alabbhiyaṃ alabbhaneyyatthānaṃ hi nāma⁷ etaṃ ti attho, mantā ti
mantappayogena, mūlabhesajjā ti mūlabhesajjena, osadhehi ti nānāvīdhosadhehi,
dhanena vā ti kotisatasamkhenāpi dhanena vā, idaṃ vuttaṃ hoti: yaṃ tvaṃ
petam anusocasī etehi mantappayogādīhi pi ānetuṃ na sakkā ti

- 30 Rājā taṃ sutvā „yuttaṃ tāta sallakkhitaṃ¹², mama soka-
haraṇatthāya tayā idaṃ katan“ ti Ghatapaṇḍitaṃ vaṇṇento catasso
gāthā abhāsi:

¹ Cks jahati, Bd vijahessasi. ² Bd adds va. ³ Bd -neyyakam. ⁴ Cks va. ⁵ Cks
añña. ⁶ Bd adds ito. ⁷ Bd evaṃ. ⁸ Bd -mānassatthāya. ⁹ Bd evaṃ. ¹⁰ Bd
amanussena. ¹¹ Bd omits ya-. ¹² Cs adds ce, Ck me

11. Yassa etādisā assu amaccā purisapaṇḍitā
yathā nijjhāpaye ajja Ghato purisapaṇḍito—. 149.
12. Ādittam vata maṃ santam -pe- (cfr. supra p. 61.) 150.
13. Abbahi vata me sallam -pe- 151.
14. So 'ham' abbūḥhasallo 'smi vītasoko anāvilo 5
na socāmi na rodāmi tava sutvāna māṇavā 'ti 152.

Tattha pathamaḡāthāya ayaṃ saṃkhepattho: yathā yenākārena² ajja maṃ
puttasoka-paretaṃ Ghato purisapaṇḍito sokaharanatthāya nijjhāpaye nijjhāpesi
bodhesi yassa aññassāpi etādisā purisapaṇḍitā amaccā assu tassa kuto soko ti,
sesagāthā vuttatthā yeva. 10

Avasāne

15. Evaṃ³ karonti sappanā ye honti anukampakā
vinivattayanti sokamhā Ghato jettḥam va bhātaran ti 153.
ayaṃ abhisambuddhagāthā.

Evaṃ Ghatakumārena visoke kate Vāsudeve rajjam anu- 15
sāsente dīghassa addhuno accayena dasabhāṭikaputtā⁴ kumārā
cintayimsu: „Kaṇhadipāyanam 'dibbacakkhuko' ti vadanti,
vīmaṃsissāma tāva nan⁵“ ti ete⁶ ekaṃ daharakumāraṃ alaṃ-
karitvā gabbhiniākārena⁶ dassetvā udare masūrakam⁷ bandhitvā
tassa santikaṃ netvā „bhante ayaṃ kumārikā kiṃ vijāyissatīti“ 20
pucchimsu. Tāpaso⁸ „dasabhāṭikarājūnam vināsakālo patto,
mayham nu kho āyusaṃkhāro kīdiso⁹“ ti olokeno „ajj¹⁰“ eva
me maraṇam bhavissatīti¹¹ natvā „kumārā iminā tumhākam ko
attho“ ti vatvā „katheth¹²“ eva no¹³ ti nibaddho „ayaṃ ito
sattame divase khadiraghaṭikaṃ vijāyissati, tāya Vāsudeva- 25
kulam nassissati, api¹⁴ kho pana tumhe khadiraghaṭikaṃ gahetvā
jhāpetvā chārikaṃ nadiyam pakkhipeyyāthā¹⁵“ ti āha. Atha
nam te „kūṭajātīla puriso vijāyanako nāma n' atthīti“ vatvā
tantarajjukam¹⁶ nāma kāraṇam katvā tatth' eva jīvita-kkhayaṃ
pāpayimsu. Rājāno kumāre pakkosāpetvā „kiṃkāraṇā tāpasam 30

¹ Ck so aham. ² Bđ yena kāraṇena. ³ Bđ etam. ⁴ Bđ -kānam puttā. ⁵ Bđ
te. ⁶ Bđ -ram. ⁷ Bđ massu-, Bđ mayū-. ⁸ Bđ adda dibbacakkhunā olokeno.
⁹ Bđ adda hoti. ¹⁰ Ck -tha va no, Bđ -tha bhante. ¹¹ Bđ api ca. ¹² Cks
-peyyathā. ¹³ Bđ -rajjū.

- mārayitthā“¹ ‘ti pucchitvā sabbaṃ sutvā bhītā tassa ārakkhaṃ datvā sattame divase tassa² kucchito nikkhantaṃ khadiragha-
 ṭikaṃ jhāpetvā chārikaṃ nadiyā pakkhipiṃsu. Sā nadiyā
 vuyhamānā mukhadvāre ekapasse laggi, tato erakaṃ nibbatti.
 5 Ath’ ekadivasam te rājāno „samuddakīlikam³ kīlissāmā“ ‘ti
 mukhadvāraṃ gantvā mahāmaṇḍapaṃ kāretvā alaṃkatamaṇḍape
 khādantā pivantā kelivasen’ eva pavattahatthapādaparāmāsā⁴
 dvidhā bhijjitvā mahākalahaṃ kariṃsu. Ath’ eko aññaṃ mug-
 garam alabhanto erakavanato ekaṃ erakapattaṃ gaṇhi, taṃ
 10 gahitamattaṃ eva khadīramusalaṃ ahosi, so tena mahājanaṃ
 potheti. Ath’ aññehi⁵ sabbehi gahitagahitaṃ⁶ musalam eva ahosi,
 te aññamaññaṃ paharitvā vināsaṃ pāpuṇiṃsu. Tesu vinassantesu
 Vāsudevo Baladevo bhaginī Añjanadevī purohito⁷ ti cattāro
 janā rathaṃ abhirūhitvā palāyiṃsu, sesā sabbe pi vinaṭṭhā.
 15 Te pi cattāro rathena palāyantā Kālamattikāṭaviṃ⁸ pāpuṇiṃsu.
 Muṭṭhikamallo patthanaṃ katvā yakkho hutvā tattha nibbatto
 Baladevassa āgatabhāvaṃ ñatvā tattha gāmaṃ māpetvā malla-
 vesam gahetvā „ko yujjhitukāmo“ ti vagganto gajjanto appo-
 ṭhento⁹ vicari. Baladevo taṃ disvā va „bhātika ahaṃ iminā
 20 saddhim¹⁰ yujjhissāmīti“ vatvā Vāsudeve vārente vārente yeva rathā
 oruyha tassa santikaṃ gantvā¹¹ appoṭhesi¹². Atha naṃ so
 pasāritahatthe yeva gahetvā mūlakakandaṃ viya khādi. Vāsudevo
 tassa matabhāvaṃ ñatvā bhaginiṃ ca purohitaṃ ca ādāya sabba-
 rattim gantvā suriyodaye ekaṃ paccantagāmaṃ patvā¹³ „āhāraṃ
 25 pacitvā āharathā“ ‘ti bhaginiṃ ca purohitaṃ ca gāmaṃ pahīnitvā
 sayam ekasmiṃ gacchantare paṭicchanno nipajji. Atha naṃ Jarā
 nāma eko luddo gacchaṃ calantaṃ disvā „sūkaro¹⁴ ettha
 bhavissatīti“ saññāya sattiṃ khipitvā pāde vijjhitvā¹⁵ „ko maṃ
 vijjhīti“ vutte manussassa viddhabhāvaṃ ñatvā bhīto palāyituṃ

¹ Bā tassā. ² Bā -kilitaṃ. ³ Bā pavattā-. ⁴ C^hs athamāño athamāño ti. ⁵ C^k sabbe gahitaṃ. C^s sabbehitagahitaṃ. ⁶ Bā has added cā. ⁷ C^k kāla-, Bā kāla-
 mattika aṭavi. ⁸ Bā omits saddhim. ⁹ Bā -tento. ¹⁰ Bā has added vagganto
 gajjanto. ¹¹ Bā -tesi. ¹² C^hs omit patvā. ¹³ Bā sukkaro. ¹⁴ Bā vijjhi.

XI. EKĀDASANIPĀTA.

1. Mātiposakajātaka.

Tassa nāgassa vipparāsenā 'ti. Idam S. J. v. mātuposa-
katheram ā. k. Paccuppannavatthum Sāmajātakavatthu-sadisam.
S. pana bhikkhū āmantetvā „mā bhikkhave etaṃ ujjhāyittha. porāṇa-
kapaṇḍitā tiracchānāyoniyam nibbattāpi mātaraṃ viyuttā sattāham¹ nirā-
5 hāratāya sussamānā rājāraham bhojanam labhivāpi 'mātaram² vinā
na bhuñjissāmā' 'ti mātaram disvā va gocaram gaṇhimsū³ 'ti vatvā
ā. a.:

A. B. Br. r. k. Bo. Himavantapadesa hatthiyoniyam
nibbattitvā sabbaseto ahosi abhirūpo⁴ asīti hatthisahassapari-
10 vāro⁵, mātā pan' assa andhā. So madhuramadhurāni⁶ phalā-
phalāni hatthīnam datvā mātu peseti⁷, hatthī⁸ tassā adatvā
attanā va khādanti. So parigaṇhanto taṃ pavattiṃ nātvā
„yūtham chaḍḍetvā mātaram me⁹ posessāmīti“ rattibhāge
aññesaṃ hatthīnam ajānantānam mātaram gahetvā Caṇḍoraṇa-
15 pabbatapādam gantvā ekaṃ naḷiniṃ upanissāya tthitāya pabbata-
guhāya mātaram tthapetvā posesi¹⁰. Ath' eko Bārāṇasi-vāsī¹¹
vanacarako maggamūlho disaṃ vavatthapetum asakkonto

¹ B^d -rā. ² B^d adds dassaniyo pāsādiko lakkhanasampanno. B^s pāsādiko
manavadāhikaro ³ B^d adds so jarājinnam mātaram poseti. ⁴ C^k dhuramadhu-
rāni. ⁵ C^s poseti, B^d mātu santikaṃ pesesi. ⁶ B^d hatthayo. ⁷ B^d -rameva.
⁸ C^k pe-. ⁹ all three MSS. -si.

mahantena saddena paridevi. B. tassa saddaṃ sutvā „ayaṃ
 puriso anātho, na kho pana me taṃ patirūpaṃ yaṃ esa mayi
 ʈhite idha vinasseyyā“ 'ti tassa santikaṃ gantvā taṃ bhayena
 palāyantaṃ disvā „ambho purisa, n' atthi te maṃ nissāya
 bhayaṃ, mā palāyi, kasmā tvaṃ paridevanto vicarasīti“ puc- 5
 chitvā „sāmi ahaṃ¹ maggamūlho, ajja me sattamo divaso“ ti
 vutte „bho purisa, mā bhāyi, ahan taṃ manussapathe ʈhapes-
 sāmīti“ taṃ attano piṭṭhiyaṃ nisidāpetvā araṇṇā nīharitvā
 nivatti. So pi pāpo „nagaraṃ gantvā raṇṇo ārocessāmīti“
 rukkhasaṇṇaṃ pabbatasāṇṇaṃ karonto va nikkhamitvā Bārā- 10
 ṇasiṃ agamāsi. Tasmim kāle raṇṇo maṅgalaḥatthi¹ kālam
 akāsi. Rājā „sace kenaci katthaci opavayhaṃ² kātuṃ yutta-
 rūpo hatthi¹ diṭṭho atthi so ācikkhatū“ 'ti bheriṇ carāpesi.
 So puriso rājānaṃ upasaṃkamitvā „mayā deva tumhākaṃ
 opavayho³ bhavitum yuttarūpo sabbaseto sīlavā hatthirājā 20
 diṭṭho, ahaṃ maggaṃ desessāmi, mayā saddhiṃ hatthācariye
 pesetvā taṃ gaṇhāpethā“ 'ti āha. Rājā „sādhū“ 'ti vanacara-
 kena⁴ saddhiṃ mahantena parivārena hatthācariyaṃ pesesi.
 So tena saddhiṃ gantvā B-aṃ naḷiniṃ pavisitvā gocaraṃ
 gaṇhantaṃ passi. B. pi hatthācariyaṃ disvā „idaṃ bhayaṃ 25
 na aṇṇato uppannaṃ, tassa purisassa⁵ santikā uppannaṃ
 bhavissati, ahaṃ kho pana mahābalo hatthisahassam pi vid-
 dhamsetum samattho, pahomi⁶ kujjhitvā raṭṭhakaṃ⁷ senāvāha-
 naṃ nāsetum, sace pana kujjhissāmi sīlaṃ me bhijjissati, tasmā
 ajja sattahi koṭṭiyamāno pi na kujjhissāmīti“ adhiṭṭhāya sīsaṃ 30
 nāmetvā niccalo⁸ aṭṭhāsi. Hatthācariyo padumasaraṃ otaritvā
 tassa lakkhaṇasampattiṃ disvā „ehi puttā“ 'ti rajatadāma-
 sadisāya soṇḍāya gahetvā sattame divase Bārāṇasiṃ pāpuṇi⁹.
 Bodhisattamātā¹⁰ putte anāgacchante „putto me rājamahāmattehi

¹ so all three MSS. ² Bā opaguyhaṃ. ³ Bā -guyho ⁴ Bā rājā sādhu imahi
 maggadesikaṃ katvā araṇṇaṃ gantvā iminā vuttaṃ hatthināgaṃ ānethā ti tena.
⁵ Bā pāpapu-. ⁶ Bā homi. ⁷ Bā sara-. ⁸ Bā adds va. ⁹ Bā -nāti. ¹⁰ Bā
 -sattassa mātā pana

nīto bhavissati, idāni tassa vippavāsena ayaṃ vanasaṇḍo
vaḍḍhissatīti“ paridevamānā dve gāthā abhāsi:

1. Tassa nāgassa vippavāsena
virūḷhā sallakī ca kuṭajā ca
5 kuruvindakaravīrā¹ bhisasāmā ca
nivāte pupphitā kaṇikārā. 1.
2. Kocid eva suvaṇṇakāyūrā
nāgarājam bharanti piṇḍena
yattha rājā² rājakumāro vā³
10 kavacam abhihessati asambhīto ti. 2.

Tattha virūḷhā ti vaḍḍhitā nāma, n' atth' ettha samsayo ti āsamsāvāsen'
evam āha, sallakī ca kuṭajā cā 'ti'⁴ indasālarukkhā kūṭajarukkhā ca,
kuruvindakaravīrā⁵ bhisasāmā cā 'ti' kuruvindarukkhā ca karavīraṇā-
makāni⁶ mahātināni ca bhisāni ca sāmākā cā 'ti' attho, ete ca sabbe idāni
15 vaḍḍhissantīti paridevatī, nivāte ti pabbatapāde, pupphitā ti mama puttana
sākhā⁷ bhaṇḍitvā⁸ akhādiyamānā kaṇikārāpi pupphitā⁹ bhavissantīti vuttam
hoti, kocidevā 'ti' kaccid eva gāme vā nagare vā, suvaṇṇakāyūrā
ti suvaṇṇabharanā rājārājamahāmattā, bharanti piṇḍenā 'ti' ajja māti-
posakaṃ¹⁰ nāgarājānam¹¹ rājārahassa bhojanassa suvaḍḍhitena piṇḍena
20 posenti, yatthā 'ti' yasmiṃ nāgarāje rājā nisīditvā, kavacam abhihessatīti¹²
saṅgāmaṃ pavisitvā paccāmittānam kavacam abhihanissati bhiṇḍissati, idāni
vuttam hoti: yattha mama putte nisinnō rājā vā rājakumāro vā asambhīto
hutvā paccāmittānam kavacam hanissati taṃ maññe¹³ nāgarājānam suvaṇṇa-
bharanā ajja piṇḍena bharantīti

- 25 Hatthācariyo pi antarāmagge¹⁴ va rañño sāsanaṃ pesesi¹⁵.
Rājā nagaraṃ alaṃkārapesi. Hatthācariyo B-aṃ katagandha-
paribhaṇḍaṃ alaṃkatapaṭiyattaṃ hatthisālaṃ netvā citrasāṇiyā¹⁶
parikkhipāpetvā rañño ārocesi. Rājā nānaggarasabhojanaṃ
ādāya gantvā B-assa dāpesi. So „mātaraṃ vinā gocaraṃ na
30 gaṇḍhissāmīti“ piṇḍaṃ na gaṇhi. Atha naṃ yācanto rājā tati-
yaṃ gātham āha:

¹ Bđ -varā. ² Cks Bđ rājā ³ Cks omit vā. ⁴ Cks ca, omitting ti. ⁵ Bđ -varā
⁶ Bđ -vara-, Cks -vīraṇāmakāni. ⁷ Bđ -khaṇi. ⁸ Cks bhaṇḍitvā. ⁹ Cks add
viya vaḍḍhitā. ¹⁰ Bđ mātiposaka ¹¹ Bđ -rājam. ¹² Bđ -bhihanessa-. ¹³ Bđ
me. ¹⁴ Bđ adds vattamāno. ¹⁵ Bđ adds taṃ sutvā. ¹⁶ Bđ vicitra-.

8. Gaṇhāhi nāga kabalāṃ, mā nāga kisako bhava,
bahūni rājakiccāni yāni¹ nāga karissasīti. 3.

Taṃ sutvā B. catuttham gātham āha:

4. Sā nūna sā kapaṇiyā² andhā aparināyikā³
khāṇuṃ pādena ghaṭṭeti girim Caṇḍoraṇam patīti.⁴ 5. 5

Tattha sā nūna sā ti mahārāja nūna sā esā⁴, kapaṇiyā² ti puttaviyogena kapaṇā, khāṇuṃ ti tattha tattha patitaṃ rukkhakalīṅgarāṃ⁵, ghaṭṭetīti paridevamānā tattha tattha pādena⁶ pothentī⁷ nūna pādena hauatī⁸ caṇḍoraṇam patīti caṇḍoraṇapabbatābhimukhī pabbatapāde pariphandamānā ti attho.

10

Atha naṃ pucchanto rājā

5. Kā nu te sā mahānāga andhā aparināyikā⁹

khāṇuṃ pādena ghaṭṭeti girim Caṇḍoraṇam patīti 5.
pañcamam gātham vatvā¹⁰

6. Mātā me sā mahārāja andhā aparināyikā¹¹ 15

khāṇuṃ pādena ghaṭṭeti girim Caṇḍoraṇam patīti¹² 6.
chatṭhagāthāya¹³ tam attham sutvā muñcāpento sattamaṃ
gātham āha:

7. Muñcath' etaṃ mahānāgaṃ yo 'yaṃ bharati mātaraṃ,
sametu mātārā nāgo saha sabbehi nātibhīti. 7. 20

Tattha yoyaṃ bharatīti ayaṃ nāgo 'aham mahārāja andhamātaraṃ posemi, mayā vinā mayhaṃ mātā jīvitaḥkhayaṃ pāpunissati, tāya vinā mayhaṃ issariyena attho n' atthi, ajja me mātu gocaraṃ aganhantiyā¹⁴ sattamo divaso' ti vadati¹⁵, tasmā yo ayaṃ mātaraṃ bharati etaṃ mahānāgaṃ khippaṃ muñcatha, sabbehi nātīhi¹⁶ saddhiṃ esa mātārā sametu samāgacchatū' ti.

25

Aṭṭhamanavamā abhisambuddhagāthā honti:

8. Mutto ca bandhanā nāgo mutto dāmāto¹⁷ kuñjaro
muhuttaṃ assasitvāna¹⁸ agamā¹⁹ yena pabbato. 8.

¹ Bā tāni. ² Bā kapaṇikā. ³ Bā -ṇā-. ⁴ Bā omits esā. ⁵ Ck -līṅgarāṃ Bā dukkharakalīkarāṃ. ⁶ all three MSS pāde. ⁷ Cks pothenti, Bā pothenti. ⁸ Cks -haranti. ⁹ Ck Bā -ṇā-. ¹⁰ Bā āha. ¹¹ Cs Bā -nā-. ¹² Bā adds rājā. ¹³ Cks chaṭṭham-, Bā chathamagā-. ¹⁴ Bds alabhantiyā. ¹⁵ Ck omits va-. ¹⁶ Cs Bā nātibhīti. ¹⁷ Bā dāmāya. ¹⁸ Bā assāsetvāna. ¹⁹ Cks āg-.

9. Tato so naḷiniṛu¹ gantvā sītaṃ kuṇḍjarasevitaṃ
sonḍāya udakaṃ āhatvā² mātaraṃ abhisīncathā³ 'ti. 9.

So kira nāgo bandhanā mutto thokaṃ vissamitvā rañño dasarājadhamma-
gāthāya dhammaṃ desetvā 'appamatto hohi mahārājā' 'ti ovādaṃ dātvā mahā-
5 janena gandhamālādihi pūjyamāno nagarā nikkhamitvā tadahe va taṃ paduma-
saraṃ patvā 'mama mātaraṃ gocaraṃ gāhāpetvā va sayāṃ gāhissāmiti' bahum
bhisamulūlam³ ādāya sonḍapūraṃ udakaṃ gahetvā guhālenato nikkhamitvā
guhādvāre nisinnāya mātū⁴ santikaṃ gantvā sattāham nirāhāratāya mātū
sarīraṃ⁵ phassapatilābhattham⁶ upari udakaṃ siñci Tam atthaṃ āvikaronto
10 S. dve gāthā abhāsī.

Bodhisattamātāpi⁷ „devo vassatīti“ saññāya taṃ akkosan-
tī⁸ dasamaṃ gātham āha:

10. Ko 'yaṃ anariyo devo akālen ativassati,
gato me atrajo putto yo mayhaṃ paricārako ti. 10.

15 Tattha atrajo ti attano¹⁰ jāto

Atha naṃ samassāsento B. ekādasamaṃ gātham āha:

11. Uṭṭhehi amma, kiṃ sesi, āgato ty-āham atrajo,
mutto' mhi Kāsirājena Vedehena¹¹ yasassinā ti. 11.

Tattha āgato tyāhan ti āgato te ahaṃ, vedehenā 'ti nāpasampan-
20 nena¹², yasassinā ti mahāparivārena, tena raññā maṅgalaharṭhībāvāya gahito
pi aham mutto idāni tava santikaṃ āgato, uṭṭhehi gocaraṃ gāhāhīti.

Sā¹³ rañño anumodanaṃ karontī osānagātham āha:

12. Ciraṃ jīvatu so rājā Kāsīnaṃ ratṭhavaddhano¹⁴
yo me puttaṃ amocesi¹⁵ sadā vaddhāpacāyikan¹⁶ ti. 12

25 Rājā¹⁷ B-assa guṇe pasīditvā naḷiniyā avidūre gāmaṃ
māpetvā B-assa ca mātū c' assa¹⁸ nibaddhavattaṃ¹⁹ paṭṭha-
pesi. Aparabhāge B. mātari kālakatāya tassā sarīraparihāraṃ

¹ C^s nali-. ² C^k āhattha, C^s āhatva, B^d āharitvā, B^s -kam gahetvā. ³ B^d mū-, C^{ks} -mūlā-. ⁴ B^d mātuyā. ⁵ B^d -ra. ⁶ C^{ks} -ttaṃ, B^d samphassapatilābhattham. ⁷ B^d -sattassamā-. ⁸ all three MSS. ti. ⁹ B^d sa. ¹⁰ B^d -nā. ¹¹ C^k vedena ¹² C^k nānās-, C^s nānas-, B^s kātis-. ¹³ B^d adds tuṭṭhamānasā. ¹⁴ B^d -vaddhano. ¹⁵ B^d pamo-. ¹⁶ B^d vu-. ¹⁷ B^d tadā rājā. ¹⁸ C^k mātucassa, C^s mātussa ca, B^ds mātuyā cassa. ¹⁹ C^{ks} nibaṇḍavattaṃ.

katvā Karaṇḍakam¹ assamapadam² nāma gato. Tasmiṃ pana
 thāne Himavantato otarivā pañcasatā isayo vasiṃsu, taṃ
 vattam³ tesam adāsi. Rājā B-assa samānarūpaṃ silāpaṭimaṃ⁴
 kāretvā mahāsakkāraṃ pavattesi. Jambudīpa-vāsino anusaṃ-
 vaccharaṃ sannipatitvā hatthimahaṃ nāma karimṃsu.

5

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne mātiposaka-
 bhikkhu⁵ sotāpattiphale patitṭhahi): „Tadā rājā Ānando ahoṣi⁶,
 hatthini Mahāmāyā devī⁷, mātiposakanāgo⁸ pana aham eva⁹“ ti.
 Mātiposakajātakam.

2. Junhajāta.

10

Suṇohi mayhaṃ vacanaṃ janindā 'ti. Idam S. J. v
 Ānandatherena laddhavare ā. k. Paṭhamabodhiyaṃ hi⁹ vīsativas-
 sāni Bhagavato anibaddhaupatṭhākā abesuṃ, ekadā thero Nāgasamālo
 ekado Nāgito¹⁰ Upavāṇo¹¹ Sunakkhatto¹² Cundo¹³ Sāgalo¹⁴ ekadā
 Meghiyo Bhagavantam upatṭhahi¹⁵. Ath' ekadivasaṃ Bhagavā bhik- 15
 khū āmantesi: „bhikkhave idāni 'mhi mahallako, ekacce bhikkhū
 'iminā maggena gacchāmā' 'ti rutte aññena gacchanti, ekacce may-
 haṃ pattacīvaraṃ bhūmiyaṃ nikkhipanti, nibaddhaupatṭhākam me¹⁶
 ekam bhikkhum jānāthā¹⁷ 'ti. „Bhante ahaṃ upatṭhahissāmi ahaṃ
 upatṭhahissāmiti¹⁸“ sirasi añjalim katvā utṭhite Sāriputtatherādayo „tum- 20
 hākam patthanā¹⁹ mattakam pattā²⁰, alaṃ ti paṭikkhipi²¹. Tato
 bhikkhū Ānandattheraṃ „tvam āvuso upatṭhākattṭhānam yācā²²“ ti
 āhaṃsu. Thero²³ „sace me²⁴ Bhagavā attanā laddhaṃ²⁵ cīvaraṃ na
 dassati piṇḍapātāṃ na dassati ekagandhakutiyam vasitum na dassati
 maṃ gahetvā nimantanam na gamissati, sace pana Bhagavā mayā 25
 gahitam²⁶ nimantanam gamissati sac' āham²⁷ tiroraṭṭhā tirojanapadā
 Bhagavantam datṭhum āgataparisaṃ āgatakkhaṇe yeva dassetum

¹ Bā kadandaka. ² C^s -desam, Bā assamasapadamiram. ³ C^s vaddham i. e. vaṭṭam. ⁴ C^k silāyapa-. ⁵ Bā mātu-. ⁶ Bā adds pāpapuriso devadatto ahoṣi hatthācariyo sārīputto ahoṣi mātā. ⁷ Bā omits devī ⁸ Bā mātiposakahatthi. ⁹ Bā -yañhi. ¹⁰ Bā nābhito ekadā ¹¹ C^s -no, Bā adds ekadā. ¹² Bā adds ekadā. ¹³ Bā sāgato. ¹⁴ C^s -himṃsu ¹⁵ Bā sam. ¹⁶ C^s -nam. ¹⁷ C^k patvā. ¹⁸ C^k pari-. ¹⁹ Bā yācāhi. ²⁰ C^s add me. ²¹ Bā add bhante. ²² Bā laddha. ²³ C^k -ta ²⁴ Bā saceham.

labhissāmi yadā me kaṃkhā uppajjati tasmim̐ khape¹ Bhagavantaṃ
 upasaṃkamituṃ labhissāmi sace yaṃ Bhagavā mama parammukkhā
 dhammaṃ katheti² taṃ āgantvā mayhaṃ kathessati ev'āhaṃ³ Bhaga-
 vantaṃ upatṭhabhissāmi⁴ ime cattāro paṭikkhepe catasso ca⁵ āyā-
 5 canā ti⁶ aṭṭha vare yāci. Bhagavāpi 'ssa adāsi. So tato paṭṭhāya
 pañcavīsativassāni⁷ nibaddhaupatṭhāko ahoṣi. So pañcasu ṭhānesu⁸
 etadagge ṭhapanam̐ patvā āgamasampadā adhigamasampadā pubbahetu-
 sampadā attatthaparipucchāsampadā⁹ titthavāsasampadā yoni-omanasikā-
 rasampadā Buddhūpanissayasampadā ti imāhi sattahi sampadāhi saman-
 10 nāgato Buddhassa¹⁰ santike aṭṭha vare dāyajjam labhivā Buddhasāsa-
 ne paññāto gaganamajjhe¹¹ cando viya pākaṭo ahoṣi. Ath¹² ekadivasam̐¹³
 dhammasabbhāyam̐ katham samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso Tatāgato Anandat-
 theram̐ varadānena santappesi¹⁴. Sattā āgantvā „kāya nu' ttha bhik-
 khave etarahi kathāya sannisinnā¹⁵ ti pucchitvā „māya nāmā¹⁶ ti vutte
 15 „na bhikkhave idān' eva pubbe p' āhaṃ¹⁷ Anandam̐ varena santappe-sim̐,
 pubbe p' āhaṃ yaṃ yaṃ esa yāci tam tam adāsim̐ evā¹⁸ ti vatvā
 a. ā.:

A. B. Br. r. k. tassa putto Juṇhakumāro nāma Takka-
 silāyam̐ sippam̐ uggahetvā ācariyassa anuyogam̐ datvā rattibhāge
 20 andhakāre ācariyagharā nikkhamitvā attano nivāsanaṭṭhānam̐
 vegena gacchanto aññataram̐ brāhmaṇam̐ bhikkham̐ caritvā
 attano nivāsanaṭṭhānam̐ gacchantam̐ apassanto bāhunā paha-
 ritvā tassa bhattapātīm̐ bhindi. Brāhmaṇo patitvā viravi. Ku-
 māro kāruṇṇena nivattitvā taṃ hatthe gahetvā utṭhāpesi¹⁴.
 25 Brāhmaṇo „tāyā tāta mama bhikkhābhājanam̐ bhinnam̐, bhatta-
 mūlam̐ me dehīti¹⁵ āha. Kumāro „brāhmaṇa, idān' āhaṃ tava
 bhattamūlam̐ dātuṃ na sakkomi, ahaṃ kho pana Kāsirañño
 putto Juṇhakumāro nāma, mayi rajje patitṭhite āgantvā mam̐
 dhanam̐ yāceyyāsīti¹⁶ vatvā niṭṭhitasippo ācariyam̐ vanditvā
 30 Bārāṇasim̐ gantvā pitu sippam̐ dassesi. Pitā „jīvantena me
 putto diṭṭho, rājabhūtam̐ pi nam̐ passissāmīti¹⁷ rajje abhisiñci.

¹ Bā adds yeva. ² Bā -thessati. ³ Bā -hantam̐. ⁴ Cs Bā omīti ca. ⁵ Cs
 -nānīti. ⁶ Bā vassādīni. ⁷ Bā adds re. ⁸ Cs atthattapaṭi-. ⁹ Cs tattha-
 Bā tittha-. ¹⁰ Cs buddhānam̐. ¹¹ Bā -na-. ¹² Bā add bhikkhū. ¹³ Cs
 pahaṃ. ¹⁴ Cs upatṭhā-

So Junharājā nāma hutvā dhammena rajjam kāresi. Brāhmaṇo
tam pavattiṃ sutvā „idāni mama bhattamūlam āharissāmīti”¹
Bārāṇasīm gantvā rājānam alamkatanagaram padakkhiṇam
karontam eva disvā ekasmiṃ unnatapadese² ṭhito hattham
pasāretvā jayāpesi. Rājā anoloketvā va atikkami³. Brāhmaṇo 5
tena adiṭṭhabbhāvaṃ ñatvā katham samuṭṭhapento paṭhamam
gātham āha :

1. Suṇohi mayham vacanam janinda,
atthena Junh' amhi idhānupatto,
na brāhmaṇe addhike tiṭṭhamāne 10
gantabbam āhu dipadāna⁴ seṭṭhā 'ti. 13.

Tattha Junhamhīti mahārāja taya Junhamhi aham eken⁵ atthena
idhānupatto, na nikkāraṇā idhāgato⁶ 'mhīti dīpeti, addhike ti addhānam āgate,
gantabbam ti tam addhikam⁷ addhānam āgataṃ yācamānam brāhmaṇam
anoloketvā va gantabbam ti paṇḍitā na āhu na kathentīti. 15

Rājā tassa vacanam sutvā hatthim vajiramkusena niggahetvā
dutiyaṃ gātham āha :

2. Suṇomi tiṭṭhāmi, vadehi brahme
yenāsi⁸ atthena idhānupatto,
kam vā tvam⁹ attham mayi patthayāno 20
idhāgamo¹⁰ brahme tad imgha brūhīti. 14.

Tattha imghā 'ti codanatthe nipāto.

Tatoparam brāhmaṇassa ca rañño ca vacanapaṭivacana-
vasena sesagāthā kathitā :

3. Dadāhi me gāmavarāni pañca 25
dāsīsataṃ satta gavaṃ satāni
parosahassaṃ ca suvaṇṇanikkhe
bhariyā ca¹¹ me sādisi¹² dve dadāhi. 15.

¹ Bā āharāpessāmīti. ² Bā -ppa-. ³ Ck anikkamī, C^s akkamī. ⁴ Bā dvi-. ⁵ Bā -na. ⁶ Bā āgāto omitting idh. ⁷ Bā omits addhi-. ⁸ Bāf yenāpi. ⁹ Ck^s tam. ¹⁰ Ck^s -me, Bāf -mā. ¹¹ Bā va. ¹² all four MSS. -si.

4. Tapo nu te brāhmaṇa bhīmsarūpo,
mantā nu te brāhmaṇa cittarūpā,
yakkhā va¹ te assavā santi keci,
atthaṃ vā² me abhijānāsi³ kattaṃ. 16.
5. Na me tapo atthi na cāpi mantā,
yakkhā ca me assavā n' atthi keci,
atthaṃ pi⁴ te⁵ nābhijānāmi kattaṃ,
pubbe ca kho saṅgati mattam āsi. 17.
6. Paṭhamam imam dassanam jānato me,
na t' ābhijānāmi ito puratthā,
akkhāhi me pucchito etam atthaṃ,
kadā kuhiṃ vā ahu saṅgamo no. 18.
7. Gandhārarājassa puramhi ramme
avasimbhase Takkaṣilāya deva,
tath' andhakāraṇhi⁶ timisikāyam⁷
amśena amśam samaghaṭṭayimha. 19.
8. Te tattha ṭhatvāna ubho janinda
sārāṇiyam vītisārimha⁸ tattha,
sā yeva⁹ no saṅgati mattam āsi
tato na pacchā na pure kadāci. 20.
9. Yadā kadāci manujesu brahme
samāgamo sappurisenā hoti
na paṇḍitā saṅgatisanthavāni
pubbe kataṃ vāpi vināsayanti. 21.
10. Bālā ca⁹ kho saṅgatisanthavāni
pubbe kataṃ vāpi vināsayanti,
bahum¹⁰ pi bālesu kataṃ vinassati,
tathā hi bālā akataññurūpā. 22.
11. Dhīrā ca⁹ kho saṅgatisanthavāni
pubbe kataṃ vāpi na nāsayanti,

¹ C^s ca, B^d nu. ² B^d si. ³ B^d ā-. ⁴ B^d atthaṃ si. ⁵ C^k ce. ⁶ C^k B^d -hi.
⁷ C^s B^d timi-. ⁸ B^d -sāramha. ⁹ B^d va. ¹⁰ C^k -ū.

appam pi dhīresu kataṃ na nassati,
tathā hi dhīrā sukataññurūpā. 23.

19. Dadāmi te gāṃavarāni pañca
dāsīsataṃ satta gavaṃ satāni,
parosahassaṃ ca suvaṇṇanikkhe
bhariyā ca te sādīsī dve dadāmi. 24.

5

13. Evaṃ sataṃ hoti samecca' rāja,
nakkhattarājā-r-iva tārakānaṃ
āpūratī Kāsipatī yathā ahaṃ,
tayā hi⁹ me saṅgamo ajja laddho ti. 25.

10

Tattha sādīsī rūpavannaṇātikulapadesena mayā sādīsīyo³ dve mahā-
yasā bhariyā ca me dehīti attho, bhīmśarūpo ti kin nu te brāhmaṇa bala-
varūpasīlācārāgunasamkhātāni tapokammaṃ atthīti⁴ pucchati, mantā nu te ti
udāhu vicitrarūpā sabbatthasādhakā mantā te atthi, assavā ti vacanakārakā⁴
icchitīcchitadāyaka⁵ vā te keci santi, kattan ti kataṃ, udāhu tayā kataṃ, kiñci
mama atthaṃ abhijānāsīti pucchati, saṅgati mattan ti samāgamamattaṃ tayā
saddhīm pubbe mama āsīti vadati. jānato me ti jānantassa mama imaṃ⁶
paṭhamāni kataṃ⁶ tava dassanaṃ, na⁷ tābhijānāmiti⁸ na taṃ abhijānāmi⁹,
tīmīsikāya¹⁰ ti bahalatimīrāya¹¹ rattiyaṃ, te, tattha thatvānā 'ti te
mayam tasmīm amsena amsaṃ ghaṭṭitaṭṭhāne thatvā, vītisārīmha tatthā 'ti
tasmīm yeva ṭhāne sārītābbayuttakaṃ kathaṃ sārāyīmha¹², ahaṃ 'bhikkhābhāja-
naṃ me tayā bhinnāṃ. bhattamūlaṃ me dehīti¹³ avacaṃ, tvaṃ 'idān' ahaṃ tava
bhattamūlaṃ dātuṃ na sakkomi, ahaṃ kho pana Kāsirañño putto Junhakumāro
nāma, mayi rajje paṭiṭṭhite āgantvā maṃ dhanāṃ yāceyyāsīti' avacā 'ti imaṃ
sārānīyaṃ kathaṃ karimhā 'ti āha, sā yeva no saṅgati mattamāsīti deva
amhākaṃ sā yeva aññamaññaṃ saṅgati mattam āsī ekamuhuttam ahoṣīti dīpeti,
tato ti tato pana¹⁵ muhuttikamittadhammato pacchā vā pure vā kadāci amhā-
kaṃ saṅgati nāma na bhūtapubbā, na paṇḍitā ti brāhmaṇa paṇḍitā nāma taṃ
muhuttikasāṅgatiṃ¹⁶ vā cirakālasanthavāni vā yaṃ kiñci pubbe katagūṇaṃ vā na
nāsenti, bahum¹⁷ pīti bahukam pi, akataññurūpā ti yasmā¹⁹ bālā aka-
taññusabbhāvā tasmā tesu bahum¹⁶ pi kataṃ nassatīti attho, sukataññurūpā
ti suṭṭhukataññusabbhāvā¹⁹, etthāpi²⁰ tathā hīti hikāro kāraṇattho va, dadāmi
te ti brāhmaṇena yācitayācītaṃ²¹ dadanto evam āha, evaṃ sataṃ ti brāhmaṇo

25

30

¹ Bds samacca. ² Bs pi. ³ Ck -soyo, Bs -sā. ⁴ Bd -ikā. ⁵ Bds add yakkhā.
⁶ Bd omits ka-. ⁷ Cks omit na. ⁸ Cks nābhi-. ⁹ Cks -mīti. ¹⁰ Cs Bd
timi-. ¹¹ Bds balava-. ¹² Bd vītisā-. ¹³ Cks dehitam. ¹⁴ Cks idam. ¹⁵ Bd
adds tam. ¹⁶ Cks -kā. ¹⁷ Cks -hū. ¹⁸ Cks yasavā. ¹⁹ Cks -vo. ²⁰ Ck etthā,
Cs etthāti. ²¹ Bd omits yācita.

rañño anumodanaṃ karonto vadati, sataṃ¹ sappurisaṇaṃ ekavāraṃ pi samecca² saṅgati nāma evaṃ hoti, rivā³ 'ti ettha rakāro³ nipātamattaṃ, tārakānaṃ tī tārakaganamajjhe, Kāsi patitī rājānaṃ ālapati, idaṃ vuttaṃ hoti: deva Kāsi-
 5 paṭṭhāya yāva puṇṇamā āpūراتi tathā aham pi ajja tayā dinnehi gāma varādīhi
 āpūramitī, tayā hi⁶ me ti mayā pubbe tayā saddhiṃ laddho pi saṅgamo
 aladdho⁷, ajja pana mama manorathassa nipphannattā mayā tayā saha saṅgamo
 laddho nāmā⁸ 'ti, nipphannaṃ me tayā saddhiṃ mettaphalaṃ ti vadati.

Bodhisatto tassa mahantaṃ yasaṃ adāsi.

10 S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' āhaṃ Ānandaṃ
 vareṇa santappemi⁸ yevā⁹ 'ti vatvā j. s.: „Tadā brāhmaṇo Ānando
 ahoṣi, rājā⁹ aham evā⁹ 'ti. Juṇhajātakāṃ.

3. Dhammajātakaṃ.

Yasokaro puñṇakaro hamasmīti. Idaṃ S. J. v. Deva-
 15 dattassa paṭhavipavesanaṃ¹⁰ ā. k. Dhammasabhāyaṃ¹¹ ka-
 thaṃ samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso Devadatto Tathāgatena saddhiṃ paṭi-
 virujjhivā paṭhaviṃ pavitṭho¹² ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhik-
 khave etarahi kathāya sannisinā¹³ 'ti pucchitvā „imāya nāmā¹⁴ 'ti
 vutte „idāni tāv' esa bhikkhave mama Jina-cakke pahāraṃ datvā
 20 paṭhaviṃ pavitṭho, pubbe pana¹⁵ dhammacakke pahāraṃ datvā pa-
 ṭhaviṃ pavisitvā Avīci-parāyano jāto¹⁶ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. kāmāvacaraloke Dhammo nāma
 devaputto hutvā nibbatti, Devadatto Adhammo nāma. Tesu
 Dhammo dibbalaṃkārapatimaṇḍito dibbaṃ rathavaram abhi-
 25 ruyha accharāgaṇaparivuto manussesu sāyamāsaṃ¹⁷ bhuñjitvā
 attano attano¹⁸ gharadvāre¹⁹ sukhakathāya nisinnesu puṇṇa-
 muposathadivase gāmanigamarājadhānīsu²⁰ ākāse ṭhatvā „pāṇā-
 tipātādīhi dasahi akusalakamma pathehi viramitvā mātupaṭṭhā-
 nadhammaṃ pitupaṭṭhānadhammaṃ tividhasucaritadhammaṃ²¹

¹ Ck omits sataṃ. ² Bā samacca. ³ Bā rivakāro. ⁴ Bā -kānaṃ ma-. ⁵ Cks
 paṭipā-. ⁶ Bā hi corr. to pi. ⁷ Cks ajjaladdho, Bā aladdho va. ⁸ Bds -esi. ⁹
 Bds add pana. ¹⁰ Bā pathavippa-. ¹¹ Bā tadā hi dham-. ¹² Bā pi. ¹³ Bds
 sāyaṃ bhattaṃ. ¹⁴ Bā only one a-. ¹⁵ Bā -resu. ¹⁶ Bā -gamajanapadarājathā-
 nisū. ¹⁷ Bā -dhamme ca.

pūretha, evaṃ sagga-parāyanā hutvā mahantaṃ yasaṃ anubha-
vissathā“ 'ti manusse dasakusalakammapathe samādapento
Jambudīpaṃ padakkhiṇaṃ karoti, Adhammo' „pāṇaṃ hanathā“
'ti ādinā nayena² akusalakammapathe³ samādapento Jambudīpaṃ
vāmaṃ karoti. Atha tesaṃ ākāse rathā sammukhā ahesuṃ, 5
atha nesaṃ parisā „tumhe kassa tumhe kassā“ 'ti pucchitvā
„mayāṃ Dhammassa, mayāṃ Adhammassā“ 'ti vatvā maggā
ukkamitvā⁴ dvidhā jātā. Dhammo pi Adhammaṃ āmantetvā
„samma tvaṃ Adhammo ahaṃ Dhammo, maggo mayhaṃ
anucchaviko, tava rathaṃ okkāmetvā⁵ mayhaṃ maggāṃ dehīti“ 10
paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

1. Yasokaro puññakaro 'haṃ asmi
sadatthuto⁶ samaṇabrāhmaṇānaṃ,
maggāraho devamanussapūjito
Dhammo ahaṃ, dehi Adhamma maggan ti. 26. 15

Tattha yasokaro ti ahaṃ devamanussānaṃ yasodāyako, dutiyapade pi
es' eva nayo, sadatthuto⁷ ti sadā thuto⁸ niccapasattho⁹.

Tatoparā:

2. Adhammayānaṃ daḥham āruhitvā
asantasanto balavāhaṃ asmi, 20
sa kissa hetumhi tav' ajja dajjaṃ¹⁰
maggāṃ ahaṃ Dhamma adinnapubbaṃ. 27.
3. Dhammo have pāturaṃ ahoṣi pubbe, (III, 4.)
pacchā Adhammo udapādi loke,
jeṭṭho ca seṭṭho ca sanantano¹¹ ca, 25
uyyāhi jeṭṭhassa kaniṭṭha maggā. 28.
4. Na yācanāya na pi pātirūpā
na arahati vo¹² 'haṃ dadeyya maggāṃ,

¹ Bā adds pana devaputto. ² Bā adds dasa. ³ Ck adds hi, Cs hi ramitvā. ⁴ Bā okk-. ⁵ Cks okkamitvā ⁶ Cs -tthato ⁷ Cks -tthato. ⁸ Cks sadatthato. ⁹ Bā niccaṃ-. ¹⁰ Bā rajjaṃ corr. to da-, Cks vajjam. ¹¹ Bā -nandano. ¹² Bā te.

- yuddhañ ca no hotu¹ ubhinnaṃ ajja.
yuddhasmi yo jessati tassa maggo. 29.
5. Sabbā disā anuvisato 'ham asmi
mahabbalo amitayaso atullo⁴,
5 guṇehi sabbehi upetarūpo
Dhammo, Adhamma tvaṃ kathaṃ vijessasi³. 30.
6. Lohena ve haññati jātārūpaṃ,
na jātārūpena hananti lohaṃ,
sace Adhammo hañchatī⁴ Dhammam ajja
10 ayo suvaṇṇaṃ viya dassaneyyaṃ. 31.
7. Sace tvaṃ⁵ yuddhabalo⁶ s' Adhamma⁶
na tuyha vaddhā ca garū⁷ ca atthi,
maggāñ⁸ ca te dammi piyāppiyena
vācāduruttāni pi te khamāmīti 32.
- 15 imā cha⁹ gāthā tesaṃ yeva¹⁰ vacanapaṭivacanavasena ṭhitā¹¹.

Tattha sa kissa hetumhi tavajjā 'ti¹² so 'mhi ahaṃ Adhammo,
Adhammayānaṃ rathaṃ¹² ārūlo abhīto balavā kimkāraṇā ajja bho Dhamma
kassaci adinnaṃpubbaṃ maggaṃ tuyhaṃ dammiti¹⁴, pubbe ti¹⁵ pathamakappi-
kakāle imasmiṃ loke dasakusalakammāpathadhammo¹⁶ ca pubbe pātur abosi
20 pacchā adhammo, jeṭṭho cā 'ti pure nibbattabhāvena ahaṃ jeṭṭho ca¹⁷ seṭṭho
ca porānako ca, tvaṃ pana kañiṭṭho, tasmā maggā uyyāhīti vadati, na pi pāti-
rūpā¹⁸ ti ahaṃ hi vo¹⁹ n' eva yācanāya na patirūpavacanena²⁰ maggāraha-
tāya maggaṃ dadeyyaṃ, anuvisato²¹ ti ahaṃ catasso disā catasso anu-
disā ti sabbadisā attano guṇena patthaṭṭo paññāto, lohenā 'ti ayamuttikhena,
25 hañchatīti²² hanissati, yuddhabalo sadhammā 'ti sace tvaṃ yuddhabalo
si Adhamma, vaddhā²³ ca garū²⁴ cā 'ti yadi tuyhaṃ ime vuddhā²⁵
ime garupanditā²⁵ evaṃ n' atthi, piyāppiyenā 'ti piyena pi²⁶ appiyenāpi
dadanto²⁷ piyena viya te maggaṃ dadāmīti attho.

¹ Cks ti-. ² Bds atulyo. ³ Cks -ti. ⁴ Ck hañjati, Cs hañjiti, Bds haññati. ⁵
Cks tvaṃ. ⁶ Ck saddhamma, Bds adhamma. ⁷ Bds guru? Cks garu. ⁸ Cks maggā.
⁹ Cks ca. ¹⁰ Bds tesaññeva. ¹¹ Bds kathitā. ¹² Bds tavajja dajjanti. ¹³ Cs
omits rathaṃ. ¹⁴ Cs dammī pi, Ck dhammī pi. ¹⁵ Ck pi. ¹⁶ Cks -e. ¹⁷
Cks omit ca. ¹⁸ Bds pātiruppā corr. to pātirupā. ¹⁹ Bds te. ²⁰ Bds pati- corr.
to paṭi-. ²¹ Cks anusaṭṭo. ²² all three MSS. hañña-. ²³ Bds vuddhā. ²⁴ Bds
guru. ²⁵ Bds adds cā ti. ²⁶ Bds viya. ²⁷ Bds anto.

Bodhisattena pana imāya gāthāya kathitakhaṇe¹ yeva Adhammo rathe²thātum asakkonto avaṁsiro paṭhaviyaṁ patitvā paṭhaviyā vivare dinne gantvā Avicimhi yeva nibbatti.

Etam atthaṁ viditvā Bhagavā abhisambuddho hutvā sesagāthā abhāsi:

5

8. Idaṁ ca sutvā vacanaṁ Adhammo
avaṁsiro patito uddhapādo :
yuddhatthiko ce na labhāmi yuddhaṁ,
ettāvatā hoti hato Adhammo. 33.
9. Khantibalo¹ yuddhabalaṁ vijetvā
hantvā Adhammaṁ nihanitva² bhūmyā³
pāyāsi vitto⁴ abhiruyha sandanaṁ
maggen⁵ eva atibalo saccanikkamo⁶. 34. 10
10. Mātāpitā samaṇabrāhmaṇā ca
asammānitā yassa sake agāre
idh⁷ eva nikkhippa sarīradehaṁ
kāyassa bhedaṁ nirayaṁ vajanti⁸
yathā Adhammo patito avaṁsiro. 35. 15
11. Mātāpitā samaṇabrāhmaṇā ca
susammānitā yassa sake agāre
idh⁹ eva nikkhippa sarīradehaṁ
kāyassa bhedaṁ sugatiṁ vajanti¹⁰
yathāpi Dhammo abhiruyha sandanaṁ ti. 36. 20

Tatha yuddhatthiko ce ti ayaṁ tassa vilāpo, so kir¹ evaṁ vilapanto yeva patitvā paṭhaviṁ pavittho, ettāvatā ti bhikkhave yāvatā paṭhaviṁ pavittho 25
tāvatā⁹ Adhammo¹⁰ hato nāma hoti, khantibalo¹¹ ti bhikkhave evaṁ Adhammo paṭhaviṁ pavittho, adbhāsanakhantibalo taṁ yuddhabalaṁ vijetvā vadhitvā bhūmiyaṁ nihanitvā pādetvā vittijātātāya¹² vitto¹³ attano rathaṁ āruyha maggen⁵ eva saccanikkamo¹⁴ tathaparakkamo¹⁵ Dhammadevaputto pāyāsi, 30
asammānitā ti asakkatā, sarīradehaṁ ti imasmiṁ yeva loke sarīrasaṁ-
khātaṁ dehaṁ nikkhipitvā, nirayaṁ vajantīti¹⁶ yassa pāpappuggalassa ete
sakkārārahā¹⁷ gehe asakkatā tathārūpā¹⁸, yathā Adhammo patito avaṁsiro evaṁ

¹ B^d -kkhaṇe. ² all four MSS. -ti-. ³ B^d f vihanetvā. ⁴ B^d -yā corr. to -yaṁ

⁵ C^k B^f citto. ⁶ C^k -kkhamo. ⁷ B^d s^f add te. ⁸ B^d f add te. ⁹ B^d ettā-. ¹⁰

B^d adds patito. ¹¹ all three MSS. -ti-. ¹² C^k vittijānatāya? C⁹ vittijānatāya, B^d cittajātātāya. ¹³ B⁹ citto. ¹⁴ B^d s⁹ add ti. ¹⁵ C⁹ tatha- corr. to tathā-.

¹⁶ C^k vajanti. ¹⁷ C^k s⁹ -rarahū, B^d -rārahe. ¹⁸ C^k adds ti; C⁹ tathārūpā ti yā-thārūpā, B^d yathā ti in the place of tathārūpā.

avaṃsiraṃ nirayaṃ vajantīti attho, sugatīṃ vajantīti yassa paṇ' ete sakkatā
tādisā paṇḍitā yathāpi Dhammo sandanaṃ abhiruyha deva-lokaṃ gato evaṃ
sugatīṃ vajanti¹.

S. evaṃ dhammaṃ desetvā „na bhikkhave idān' eva pubbe pi
5 Devadatto mayā saddhīṃ paṭivirujjhivā paṭhaviṃ pavittṭho“ ti vatvā j.
s.: „Tadā Adhammo Devadatto ahosi, paṇḍitāpi 'ssa Devadattapaṇḍitā
va², Dhammo pana ahaṃ³, paṇḍitā⁴ Buddhapaṇḍitā yevā“ ti, Dham-
ma-jā-takaṃ⁵.

4. Udayajātaka.

10 Ekā nisinnā ti. Idam S. J. v.⁶ ukkaṇṭhita bhikkhū ā.
k. Vatthūṃ Kusajātaka āvibhavissati. S. pana tam bhikkhū āman-
tetvā⁷ „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti⁸ pucchitvā „saccaṃ
bhante“ ti vutte „bhikkhu kasmā kilesavasena evarūpe niyyānika-
sāsane⁹ ukkaṇṭhasi, porānakapaṇḍitā samiddhe dvādasayojanike Su-
15 rundhananagare¹⁰ rajjāṃ kārentā¹¹ devaccharapaṭibhāgāya itthiyā sad-
dhiṃ satta vassasatāni ekagabbhe vasantā indriyāni bhinditvā lobhavasena
na olokesun“ ti vatvā a. ā.:

A. Kāsiraṭṭhe Surundhananagare Kāsiraṭṭhā r. kāresi,
tassa n' eva putto na dhītā ahosi. So attano deviyo “putte
20 patthethā“ ti āha¹². Tadā B o. Brahmaloḷā cavitvā tassa¹³
aggamahesiyā kucchimhi¹⁴ nibbatti. Ath' assa mahājanassa
hadayaṃ vaḍḍhetvā jātabhāvena Udayabhaddo¹⁵ ti nāmaṃ
karīṃsu. Kumārassa pādacāraṃ¹⁶ caranākāle añño pi satto
Brahmalokā cavitvā tass' eva rañño aññatarāya¹⁷ deviṃ kuc-
35 chimhi¹⁸ kumārīkā hutvā nibbatti, tassāpi Udayabhaddā¹⁹ ti
nāmaṃ karīṃsu. Kumāro vayappatto sabbasippe²⁰ nipphattiṃ

¹ Bḍ -tīti. ² C^s yeva, Bḍ ca. ³ Bḍ ahaṃeva. ⁴ Bḍ adds pana. ⁵ Bḍ dham-
madevaputtajā-. ⁶ Bḍ^s add ekaṃ. ⁷ Bḍ omits ā-. ⁸ Bḍ sīti. ⁹ Bḍ^s add
pabbajitvā. ¹⁰ C^k surundana-. ¹¹ Bḍ -to. C^k^s -te. ¹² B^s ānāpesi, Bḍ adds
aggamahesī pi rañño. vacanaṃ sampaticchitvā tathā akāsi tassā silatejena. ¹³
Bḍ rañño. ¹⁴ Bḍ -ismim. ¹⁵ Bḍ -bhaṭ- throughout. ¹⁶ C^s -vāraṃ, Bḍ pāda
corr. to pādātā, B^s padasā. ¹⁷ C^k^s -rā ¹⁸ C^k^s -ismim. ¹⁹ Bḍ -bhaṭā. ²⁰
Bḍ -a.

pāpuṇi, jātibrahmacārī pana ahosi, supinantenāpi¹ methuna-
 dhammaṃ na jānāti, nāssa² kilesesu cittaṃ allīyi. Rājā
 puttaṃ³ rajje abhisiñcivā „nāṭakāni 'ssa⁴ paccupatṭhāpessāmīti“
 sāsanaṃ pesesi. Bo. „na mayhaṃ rajjen' attho, kilesesu
 cittaṃ me na allīyatīti“ paṭikkhipivā punappuna vuccamāno 5
 ratta-jambunadamayaṃ itthirūpaṃ kāretvā „evarūpaṃ itthiṃ
 labhamāno rajjaṃ paṭicchissāmīti“⁵ mātāpitunnaṃ pesesi. Te
 taṃ suvaṇṇarūpaṃ sakala-Jambudīpaṃ pariharāpetvā tathā-
 rūpaṃ itthiṃ alabhantā Udayabhaddaṃ alaṃkaritvā tassa
 santike ṭhapesuṃ, sā taṃ suvaṇṇarūpaṃ⁶ abhibhavitvā aṭṭhāsi. 10
 Atha tesāṃ⁷ anicchamānānaṃ ñeva vemātikabhaginiṃ Udaya-
 bhaddhakumāriṃ⁸ aggamaheṣiṃ katvā B-aṃ rajje abhisiñcimsu.
 Teṣaṃ pana dve pi brahmacariyavāsaṃ eva vasiṃsu. Aparabhāge
 mātāpitunnaṃ accayena B. rajjaṃ kāresi. Ubho⁹ ekagabbhe
 vasamanāpi lobhavasena indriyāni bhinditvā aññamaññaṃ na 15
 olokesuṃ, api¹⁰ kho pana „yo amhesu paṭhamataraṃ kālāṃ
 karoti so nibbattaṭṭhānato āgantvā 'asukatṭhāne nibbatto
 'smīti' ārocetū“ 'ti saṅgaram'¹¹ akaṃsu. Atha kho B. abhisekato
 sattavassasataccayena kālāṃ akāsi. Añño rājā nāhosi, Udaya-
 bhaddāya eva¹² āṇā pavatti, amaccā rajjaṃ anusāsimsu. B. 20
 pi Tāvatiṃsabbhavane Sakkattaṃ patvā yasamahantatāya satta-
 haṃ anussarituṃ nāsakkhi. Iti so manussagaṇanāya satta-
 vassasataccayena āvajjitvā „Udayabhaddharājadhītaraṃ¹³
 dhanena vīmaṃsitvā sīhanādaṃ nadāpetvā¹⁴ dhammaṃ desetvā
 saṅgaram' mocetvā āgamiṃsāmīti“ cintesi. Tadā kira manus- 25
 sānaṃ dasavassasahassāyukālo ahosi¹⁵. Rājadhītā¹⁶ taṃ di-
 vasaṃ rattibhāge supihitesu¹⁷ dvāresu ṭhapite ārakkhe satta-
 bhūmakapāsāḍavaratale¹⁸ alaṃkatasirigabbhe ekikā¹⁹ niccalā at-

¹ Bā -napi. ² Bā na tassa. ³ Ck putte. ⁴ Bā -kāṇissa corr. to -kāpissa.

⁵ Bā sampaṭi-. ⁶ Bā -rūpakāṃ. ⁷ Bā nesāṃ. ⁸ Ck udayaku-. ⁹ Bā
 adds pi ¹⁰ Bā adds ca. ¹¹ Bā saṅk-. ¹² Bā -bhaṭṭāyeva. ¹³ Bā -bhaṭṭāṃ.

¹⁴ Bā natā-, Ck vadā-. ¹⁵ Bā hoti. ¹⁶ Bā adds pi. ¹⁷ Bā pihi-. ¹⁸ Bā -mi-.

¹⁹ Bā adds va.

tano silaṃ āvajjamānā nisīdi. Atha Sakko suvaṇṇamāsakapūraṃ
ekam suvaṇṇapātim ādāya āgantvā sayanagabbhe yeva pātu
bhavitvā ekamantaṃ t̥hito tāya saddhiṃ sallapanto paṭhamam
gātham āha:

- 5 1. Ekā nisinnā suci saññatūrū
 pāsadam āruya aninditaṅgī,
 yācāmi taṃ kinnaranettacakkhu:
 im' ekarattim ubhaya vasesā 'ti. 37.

Tattha sucīti sucivatthanivatthā, saññatūrū ti sutthuṭhapitāūrū iriyā-
10 patham saṇṭhapetvā sucivatthā ekikā va nisinnāsiti vuttaṃ hoti, aninditaṅgīti
pādaṇṭato yāva kesantā¹ aninditasarīrā paramasobhagappattasarīrā ti, kinna-
ranettacakkhū 'ti tīhi maṇḍalehi pañcahi ca pasādehi upasobhitattā kinnaranam
nettasadisehi cakkhūhi samannāgate, imekarattin ti imam ekarattim ajja imas-
sīm alaṃkatasayanagabbhe ekato vaseyyāmā 'ti yāceti

- 15 Tato rājadhītā dve gāthā abhāsi:
 2. Ukkinnantaraparikhāṃ² dalhamattālakotṭhakam³
 rakkhitam khaggahatthehi duppavesam idam puram. 38.
 a. Daharassa yuvino⁴ cāpi āgamo ca⁵ na vijjati,
 atha kena nu vaṇṇena saṅgamaṃ icchase mayā ti. 39.

20 Tattha ukkinntantaraparikhāṃ⁶ ti idam dvādasayojanikam Surun-
dhanapuram antaranarā udakaparikhānam kaddamaparikhānam sukkhapari-
khānaṃ⁷ ca ukkinntattā⁸ ukkinntantaraparikhāṃ⁹, dalhamattālakotṭhakan¹⁰
ti thirehi attālakehi dvārakotṭhakehi ca samannāgataṃ, khaggahatthehiti
āvudhahatthehi dasahi yodhasahashehi rakkhitam, duppavesam idam puram
25 ti idam sakalapuram pi tassa anto māpitam mayham nivāsapuram¹¹ pi ubha-
yam¹² kassaci pavisitum na sakkā, āgamo cā¹³ 'ti idha imāya velāya taru-
nassa vā yobbanappattassa vā thāmasampannayodhassa vā aññassa vā mahantam
pi panpākaram gahetvā āgacchantassa āgamo nāma n'atthi, saṅgaman ti
atha tvaṃ kena kāraṇena imāya velāya mayā saha samāgamaṃ¹⁴ icchasi¹⁵.

- 30 Atha Sakko catuttham gātham āha:

¹ B^d kesaggā. ² C^k ukkin-, B^d okkhinn-, B^f okki-. ³ B^d dalha attā-. ⁴ B^d
yūdino, B^f yuddhino. ⁵ C^k va, B^d vā. ⁶ C^s ukkin-, B^d okkhinn-. ⁷ C^k
sukka-. ⁸ C^s ukkinna-, B^d ukkhinna-. ⁹ B^d ukkh-. ¹⁰ B^d dalha attā-.
¹¹ B^d -sanapu-. ¹² B^d -yampi. ¹³ C^s B^d vā. ¹⁴ B^d saṅgamaṃ. ¹⁵ B^d -siti.

4. Yakkho 'ham asmi kalyāṇi, āgato 'smi tamantikam¹,
tvaṃ maṃ nandaya² bhaddante, puṇṇakaṃsaṃ dadāmi te. 40.

Tass' attho: kalyāṇi sundaradassane, aham ev' eko³ devaputto devānubhā-
vena⁴ idhāgato, tvaṃ ajja maṃ⁵ nandaya tosehi, ahaṃ te imaṃ suvaṇṇa-
māsakapuṇṇam⁶ suvaṇṇapātiṃ⁷ dadāmi ti.

5

Taṃ sutvā rājadhītā pañcamam gātham āha:

5. Devaṃ va yakkhaṃ atha vā manussaṃ
na patthaye Udayam aticca-m-aññaṃ,
gacch' eva tvaṃ yakkha mahānubhāva,
mā c' assu gantvā punar āvajjithā 'ti. 41.

10

Tass' attho: ahaṃ devarāja devaṃ vā yakkhaṃ vā Udayaṃ atikkamitvā
aññaṃ na patthemī, so tvaṃ gacch' eva, mā idha atthāsi, na me tayā ābha-
tena⁸ paṇṇākārena attho, gantvā ca⁹ māssu imaṃ thānaṃ punar āvajjithā
'ti.

So tassā sīhanādaṃ sutvā aṭhatvā gatasadisō hutvā tat- 15
th' ev' antarahito¹⁰ atthāsi. So punadivase tāyam ava velāya
suvaṇṇamāsakapūraṃ rajatapātiṃ ādāya tāya saddhiṃ sallapanto
chaṭṭhaṃ gātham āha:

6. Yā sā¹¹ ratī uttamā¹² kāmabhogināṃ
yamhetu sattā visamaṃ caranti¹³
mā taṃ ratiṃ jīyi tuvaṃ sucimhite¹⁴,
dadāmi te rūpiyaṃ kaṃsapūraṃ ti. 42.

20

Tass' attho: bhadda rājadhīte yā esā kāmabhogisattānaṃ¹⁵ rati sumethu-
naṃ¹⁶ kāmarati nāma uttamarati yassā ratiyā¹⁷ kāraṇā sattā kāyaduccaritādīvi-
samaṃ caranti taṃ ratiṃ tvaṃ bhadda sucimhite manāpahasite mā jīyi, aham 25
pi āgacchanto na tucchahattho āgato, biyyo suvaṇṇamāsakapūraṃ suvaṇṇapātiṃ
āharim ajja rūpiyapātiṃ¹⁸, imaṃ te ahaṃ rūpiyapātiṃ suvaṇṇapūraṃ dadāmi ti.

Rājadhītā cintesi: „ayaṃ kathāsallāpaṃ labhanto puna-
punāgamissati, na dāni tena saddhiṃ kathessāmi ti“ sā kiñci

¹ Bā tavantike, Bf bhavantike ² Bā nandas-a, Bf nandassu. ³ Bā omits ev ⁴ Bā devatānu-. ⁵ Cks mama. ⁶ Cks -kaṃ-, Cs svannamāsakapūna. ⁷ Cs svan-.
⁸ Ck āha-, Bā āga-. ⁹ Ck Bā va. ¹⁰ Bā tattheva aṇ- ¹¹ Bāsf omits sā. ¹² Bā
-ma, Bof -mam. ¹³ Bā varanti. ¹⁴ Bā -to. ¹⁵ Bā -gīnaṃ satt-. ¹⁶ Bā -na,
Cks ratisumethūnaṃ. ¹⁷ Bā dutiyā. ¹⁸ Bā adds suvaṇṇapūraṃ.

na kathesi. Sakko tassā akathanabhāvaṃ¹ ūtvā tatth' ev'
 antarahito² thatvā³ punadivase tāyam eva velāya lohapātim
 kahāpaṇapūraṃ ādāya „bhadde⁴ maṃ kāmaratiyā santappehi,
 imaṃ te kahāpaṇapūraṃ lohapātim dassāmīti“ āha. Taṃ
 5 disvā rājadhītā sattamaṃ gātham āha:

7. Nārī naro nijjhāpayam⁵ dhanena
 ukkamsatī yattha karoti chandaṃ,
 vipaccaniko tava devadhammo
 paccakkhato thokatarena esīti. 43.

10 Tass' attho: bho purisa tvam jalo. naro hi nāma nārīm kilesaratikāraṇā
 dhanena nijjhāpento saññapento yattha nārīyā chandaṃ karoti tam ukkamsati
 vannetvā thometvā bahutarena dhanena palobheti, tuyham pan' eso devasabhāvo
 vipaccaniko, tvam hi mayā paccakkhato thokatarena esi pathamadivase suvanṇa-
 15 pūraṃ suvaṇṇapātim āharitvā dutiyadivase⁶ rūpiyapātim tatiyadivase kahāpaṇa-
 pūraṃ lohapātim āharasīti.

Taṃ sutvā M.⁷ „bhadde rājakumārī⁸, ahaṃ chekavāṇiyo,
 na niraṭṭhakena atthaṃ nāsemi⁹, sace tvam āyunaṃ vā vaṇṇena
 vā vaḍḍheyyāsi ahaṃ te paṇṇākāraṃ vaḍḍhetvā āhareyyaṃ,
 tvam pana parihāyas' eva, tenāham pi dhanam parihāpemīti“
 20 vatvā tisso gāthā abhāsi:

8. Āyunaṃ ca vaṇṇaṃ ca manussaloke
 nihiyyati manujānaṃ sugatte,
 ten' eva vaṇṇena dhanam¹⁰ pi tuyham
 nihiyyati, jīṇṇatarāsi ajja. 44.

25 9. Evaṃ me pekkhamānassa rājaputti yasassini
 hāyat' eva tato vaṇṇo ahorattānam accaye. 45.

10. Iminā ca¹¹ tvam vayasā¹² rājaputti sumedhase
 brahmacariyaṃ careyyāsi, bhiyyo vaṇṇavatī siyā ti. 46

Tattha nihiyyatīti parissāvane āsittaudakam viya parihāyati, manussa-
 30 lokasmim hi sattā jīvītena vaṇṇena cakkhupasādādhīti dine diue parihāyant' eva¹³,

¹ B^s akatana-, C^s akathata-, B^d akathita-. ² B^d tattheva an-. ³ B^d hutvā. ⁴ B^d adds tvam. ⁵ B^d f nijjhā-. B^s nittā-. ⁶ B^d adds suvaṇṇapūraṃ. ⁷ B^d sakko.
⁸ C^k -rī. ⁹ B^d nāmemi. ¹⁰ C^k -ne. ¹¹ B^d va. ¹² C^k vasaṣā. ¹³ C^k -yateva.

inṇatarāsīti mama pathamaṃ āgatadivase pavattaṃ hi te āyura¹ hiyyo-
divasaṃ na pāpuṇi, kuṭhāriyā chinnaṃ viya tatth' eva nirujjhi, hiyyo pavattaṃ²
ajjadivasāṃ na pāpuṇi, hiyyo³ kuṭhāriyā chinnaṃ viya⁴ nirujjhi, tasmā ajja
jinṇatarāsī⁵ jāta, evaṃ me ti tiṭṭhatu hiyyo ca paramaho⁶ ca, ajj' eva pana may-
haṃ evaṃ pekkhamānassa⁷ pekkhamānass' eva, hāyat' eva tato vaṇṇo aho-
rattānaṃ accaye ti ito paṭṭhāya pana⁸ rattinidivesu vītivattesu ahorattānaṃ
accayena apannattikabhāvaṃ eva gamissasīti⁹ dasseti, iminā cā¹⁰ 'ti tasmā
bhadde sace tvaṃ iminā va vāyena¹¹ imasmim suvaṇṇavaṇṇe sarīre jarāya avilutte
yeva seṭṭhacariyaṃ careyyāsi¹² pabbajitvā samanadhammaṃ kareyyāsi¹³ bhiyyo
vaṇṇavāṭīsiyā¹⁴ atirekataravaṇṇā¹⁵ bhaveyyāsīti. 10

Tato rājadhītā itaraṃ gātham āha:

11. Devā na jīraṇti¹⁶ yathā maṇussa,
gattesu tesāṃ valiyo na honti,
pucchāmi taṃ yakkha mahānubhāva¹⁷:
kathaṃ na¹⁸ devānaṃ sarīradeho ti. 47. 15

Tattha sarīradeho ti sarīrasamkhāto deho devānaṃ sarīraṃ kathaṃ na
jīraṇti, idan taṃ ahaṃ¹⁹ pucchāmi vadati.

Ath' assā kathento Sakko itaraṃ gātham āha:

12. Devā na jīraṇti yathā maṇussa,
gattesu tesāṃ valiyo na honti, 20
suve suve bhiyyataro va tesāṃ
dibbo ca vaṇṇo vipulā ca bhogā ti. 48.

Tattha yathā maṇussa ti yathā maṇussa jīraṇtā²⁰ rūpeṇa vaṇṇena
bhogena cakkhupasādādīhi ca jīraṇti na evaṃ devā, tesāṃ²¹ gattesu valiyo pi
na santi, maṭṭakañcaṇapattam eva vaṇṇasarīraṃ²² hoti, suve suve ti divase 25
divase, bhiyyataro vā 'ti atirekataro va tesāṃ 'dibbo ca vaṇṇo vipulā ca
bhogā honti, manussesu hi²³ rūpaparihāni²⁴ ciraajātabhāvassa²⁵ sakkhi, devesu²⁶
atirekarūpasampatti atirekavarārasampatti ca²⁷, evaṃ aparihānadhammo nāma²⁸

¹ Cks -u. ² Bā -ampi. ³ Bā adds va. ⁴ Bā adds tattheva. ⁵ Bā -rāpi. ⁶
Bā parato ⁷ Bā omits pe-. ⁸ Bā omits pa-. ⁹ Ck -tīti. Bā bhavissatīti. ¹⁰
Bā vā. ¹¹ Cks upāyena. ¹² Bā vadeyyāsīti. ¹³ Bā -sīti. ¹⁴ Bā adds ti. ¹⁵
Bā -ī, Cks -tarā-. ¹⁶ Cks jīyanti, Bā jinanti, Bf jiranti. ¹⁷ Bā -vaṃ. ¹⁸ Cks -nu.
¹⁹ Bā idan ahaṃ taṃ. ²⁰ Ck -ti. ²¹ Bā adds hi. ²² so Cks; Bā maṭṭakañcaṇapatta-
vaṇṇamevasarīraṃ. ²³ Ck bhī. ²⁴ Ck rupa-, Bā rūpaṃ-. ²⁵ Bā ciraajāti-. ²⁶
Bā pasakkhi-. ²⁷ Bā adds hoti. ²⁸ Bā nāmesa.

devaloko, tasmā tvaṃ jaraṃ apatvā¹ va nikkhamitvā pabbaja², evaṃ parihāṇiyasabbhāvā manussalokā mucchitvā³ aparihāṇiyasabbhāvaṃ evarūpaṃ devalokaṃ gamissasīti.

Sā devalokassa vaṇṇaṃ sutvā⁴ gamanamaggaṃ pucchanti⁵ itaraṃ gātham āha:

- 5 13. Kiṃ sū 'dha bhītā janatā anekā,
 maggo ca nekāyatanam⁶ pavutto,
 pucchāmi taṃ yakkha mahānubhāva:
 katthaṭṭhito paralokaṃ na bhāye ti. 49.

Tattha kiṃ sū dha bhītā ti devarāja yaṃ khattiyādibhedā anekā
10 janatā kiṃbhītā kassa⁷ bhayena parihāṇiyasabbhāvā⁸ manussalokā devalokaṃ na
gacchatīti pucchati, maggo⁶ ti devalokagāmimaggo, idha pana kiṃ ti āharitvā
ko ti pucchā kātābbā, yaṃ h ettha attho: nekatitthāyatanavasena¹⁰ paṇḍitehi
pavutto devalokamaggo¹¹ ko kataro ti vuttaṃ hoti, katthaṭṭhito ti paralokaṃ
gacchanto katarasmim magge ṭhito na bhāyatīti

- 15 Ath' assā kathento Sakko itaraṃ gātham āha:

14. Vācaṃ manaṃ ca paṇḍhāya sammā
 kāyena pāpāni akubbamāno
 bavhannapānaṃ¹² gharam āvasanto
 saddho mudū saṃvibhāgī vadaññū
20 saṅgāhako sakhilo saṇhavāco (III. $\frac{262}{21}$)
 etthaṭṭhito paralokaṃ na bhāye ti. 50.

Tass' attho: bhaddo Udaye vācaṃ manaṃ ca sammā ṭhapetvā kāyena pi
pāpāni akaronto ime dasakusalakammapathe samādāya vattanto bahū aṇapāne
bahū vā¹³ deyyadhamme ghare vasanto 'dānassa vipāko atthīti' saddhāya saman-
25 nāgato muducitto dānasāṃvibhāgatāya¹³ saṃvibhagī¹⁵, pabbajitā bhikkhāya
caramānā vadanti¹⁶ nāma paccayadānena tesaṃ tassa vādassa jānanato vadaññū,
catūhi saṅgahavatthūhi saṅgāhako¹⁷, piyavādītāya sakhilo, maṭṭavacanatāya¹⁹
saṇhavāco, ettha etthake¹⁹ guṇarāsīmhi ṭhito paralokaṃ gacchanto na bhāyatīti.

¹ Bā appatvā. ² Bā -jāhi. ³ Bā cavitvā. ⁴ Bā add tassa, ⁵ all three MSS.
-ti. ⁶ Ck -yatānaṃ, Bā -kāyanaṃ. ⁷ Bā kissa. ⁸ Ck adds nu. ⁹ Bā kiṃ
ma-. ¹⁰ Ck nekā-, Bā anekā-. ¹¹ Bā adds ca ¹² Bā bahunna-. ¹³ Ck ta.
¹⁴ Ck -bhāgaratāya, B -bhāgatāyaṃ. ¹⁵ Ck -gi. ¹⁶ Bā caranti. ¹⁷ Ck -ga-,
C -gā- corr. to -ga-. ¹⁸ C maṭṭha-. Bā maṭṭha-. ¹⁹ so all three MSS.

Tato rājadhītā¹ tassa vacanaṃ sutvā thutiṃ karonti²
itaraṃ gātham āha:

15. Anusāsasi maṃ yakkha yathā mātā yathā pitā,
ulāraṇṇa³ pucchāmi: ko nu tvam asi subrahā ti. 51.

Tass' attho: yathā mātāpitāro ḷuttake anusāsanti tathā maṃ anusāsasi, ⁵
ulāraṇṇa⁴ sobhaggappattarūpa⁵ ko nu si tvaṃ ti⁶ accuggatasarīro⁷ ti

Tato B. itaraṃ gātham āha:

16. Udayo 'ham asmi kalyāṇi saṅgaratthā⁸ idhāgato,
āmanā kho taṃ gacchāmi, mutto 'smi tava saṅgarā⁹ ti. 52.

Tass' attho: kalyāṇadassane ahaṃ purimabhāve tava sāmiko Udayo nāma ¹⁰
Tāvatiṃsabhaṇe Sakko hutvā nibbatto, idhāgacchanto na kilesavasena gato, taṃ
vīmaṃsitvā¹⁰ pana saṅgarāṃ¹¹ mocessamīti saṅgaratthāya¹¹ pubbe saṅga-
rassa¹¹ katattā āgato 'smi, idāni taṃ āmanetvā gacchāmi, mutto 'smi tava saṅ-
garā¹¹ ti.

Rājadhītā assasitvā¹² „sāmi, tvaṃ Udayabhaddarājā“ ti as- ¹⁵
suhārāya pavattamānāya¹³ „aham tumhe¹⁴ vinā vasitum na
sakkomi, yathā tumhākaṃ santike vasāmi tathā maṃ anu-
sāsathā“ 'ti vatvā itaraṃ gātham āha:

17. Sace kho tvaṃ Udayo si¹⁵ saṅgaratthā¹⁶ idhāgato
anusāsa maṃ rājaputta yathāssu puna saṅgamo ti. 53. ²⁰

Atha naṃ anusāsanto¹⁷ catasso gāthā abhāsi:

18. Adhipatī¹⁸ vayo khaṇo tath' eva,
ṭhānaṃ n' atthi dhuvāṃ, cavanti sattā,
parijiyati addhuvāṃ sarīraṃ,
Udaye mā pamāda, carassu dhammaṃ. 54. ²⁵

19. Kasiṇā¹⁹ paṭhavī dhanassa pūrā
ekass' eva siyā anaññadheyyā,
taṃ cāpi jahāti avitarāgo,
Udaye mā pamāda, carassu dhammaṃ. 55.

¹ Bā adds taṃ. ² all three MSS. - ti ³ C^s -am. ⁴ C^s -am. ⁵ B^s -paṃ ⁶
Bā asi. ⁷ Bā tvaṃ evaṃ. ⁸ C^{ks} -rā. ⁹ C^s -ratthā, Bā saṅkarattā. ¹⁰ Bā adds
ca. ¹¹ Bā saṅka-. ¹² C^{ks} assā-, Bā assāsetvā. ¹³ Bā -dhārā - - mānā.
¹⁴ Bā -ehi. ¹⁵ C^{ks} omit si. ¹⁶ C^s saṅgaratthā. Bā saṅgaratthā. ¹⁷ Bā adds
mahāsatto. ¹⁸ all four MSS. -ti. ¹⁹ C^{ks} kasiṇa.

20. Mātā ca pitā ca¹ bhātaro ca
bhariyā yāpi² dhanena hoti kītā
te cāpi jahanti aññamaññam,
Udaye mā pamāda, carassu dhammam. 56.
- 5 21. Kāyo parabhojanan ti nātva
saṁsāre sugatī ca³ duggatī ca³
ittaravāso ti jāniyā,
Udaye mā pamāda, carassu dhamman ti. 57.

Tattha adhipatati ti ativiya patati sīgham atikkamati, vayo ti pathamavayādi
10 tividho pi, khano⁴ tathevā⁵ 'ti uppādatthitibhaṅgakhano pi tath' eva adhi-
patati⁶, ubhayenāpi⁷ bhadde imesaṁ sattānaṁ āyusamkhāro nāma sīghasotanadī⁸
viya amvattanto sīgham atikkamati⁹ dasseti, thānam natthīti uppannasam-
khārā¹⁰ abhijjivā tittthantū 'ti patthanāya pi tesāṁ thānaṁ nāma n' atthi, evaṁ
ekasmiṁ eva Buddham Bhagavantaṁ ādiṁ katvā sabbe pi sattā cavanti, dhuvaṁ
15 maranam. addhuvaṁ jīvitam ti evaṁ maraṇasatiṁ bhāvehi dipeṭi, pariṇīyatīti
idaṁ suvaṇnavannaṁ sarīraṁ jīrat' eva, evaṁ jānāhi, mā pamāda¹¹ 'ti tasmā tvaṁ
Udayabhadde mā pamādaṁ āpajji, appamattā hutvā dasakusalakammappathadhammaṁ
carūhīti, kasinā tisakalā, ekass' evā ti yadi ekass' eva rañño va tasmīṁ ekasmiṁ
neva¹² anaññadhīta¹³ assa, taṁ cāpi¹⁴ jahāti avītarāgo ti tanhāvasiko puggalo
20 ettakena pi yasena atitto maranakāle avītarāgo va taṁ vijahati, evaṁ taṇhāya
apūranīyabhāvaṁ¹⁵ jānāhīti dipeṭi, te vāpīti mātā puttāṁ putto mātaraṁ
pitā puttāṁ putto pītarāṁ bhātā bhaginīṁ bhaginī bhātaraṁ bhariyā sāmikaṁ
sāmiko bhariyaṁ ti ete aññamaññam jahanti¹⁶, nānā honti, evaṁ sattānaṁ
vinābhāvaṁ jānāhīti dipeṭi, parabhojanan ti viddhānaṁ kākādīnaṁ parasat-
25 tānaṁ bhojanam, ittaravāso ti yā esā imasmiṁ saṁsāre manussabhūtā sugatī¹⁷
ca tiracchānabhūtā duggatī¹⁷ ca etaṁ ubhayam pi ittaravāso ti jānitvā
mā pamāda, carassu dhammaṁ, imesaṁ sattānaṁ nānāthānato āgantvā ekaṁ
thāne saṁsāraṁ paritto, ime sattā appakam eva kālaṁ ekato vasanti, tasmā
appamattā hohīti.

- 30 Evaṁ M. tassā ovādam adāsi. Sāpi tassa dhamma-
thāya pasīditvā thutim karontī¹⁸ osānagātham āha:

¹ Cks omit ca. ² Bā cāpi, Bf bhariyāpi. ³ Bā -tiṇca. ⁴ Bā si. ⁵ Cks omit vā. ⁶ Bā ati. ⁷ Cks udayenā ti. ⁸ Bā -sotā-. ⁹ Cks -mīti. ¹⁰ Bā -nā-. ¹¹ Bā omits va, ¹² Bā yeva. ¹³ Ck anaññadhīta corr. to anamādhīta, Bā avinā, Ck ataññevadhīta. ¹⁴ Cks vāpi, Bā tathāpi in the place of taṁ cāpi. ¹⁵ Cks āp-
¹⁶ Bā paja-. ¹⁷ Cks -tiyaṁ. ¹⁸ all three MSS. -ti.

29. Sādhū bhāsat' ayaṃ¹ yakkho: appaṃ maccāna jīvitaṃ,
kasiraṇ ca parittaṇ ca taṇ ca dukkhena saṃyutaṃ,
sāhaṃ ekā pabbajissāmi hitvā Kāsiraṇ Surundhanan ti. 58.

Tattha sādhu 'ti² appaṃ maccāna jīvitaṃ ti bhāsamāno ayaṃ devarājā
sādhū bhāsati, kimkāraṇā: idaṃ hi kasiraṇ ca dukkhaṃ assādarabitaṃ parittaṇ 5
ca na babukaṃ ittarakālaṃ, sace hi kasiraṃ pi³ samānaṃ dīghakālaṃ pavatteyya
parittakam pi⁴ samānaṃ sukhaṃ bhavēyya vatteyya⁵, idaṃ pana kasiraṇ c' eva
parittaṇ ca sakalena vatthadukkhena⁶ saṃyutaṃ⁷ sannūtaṃ⁸, sāhaṃ ti sā ahaṃ
Surundhanan ti Surundhananagaraṇ ca Kāsiraṇ⁹ ca chaḍḍetvā¹⁰ ekikā
pabbajissāmi ti āha. 10

B. tassa ovādaṃ datvā sakatṭhānam eva gato. Sāpi pu-
nadivase amacce rajjaṃ paṭicchāpetvā attano¹¹ nagare yeva
ramaṇīye uyyāne isipabbajjaṃ pabbajitvā dhammaṃ caritvā
āyupariyosāne Tāvatisabhaṇe B-assa pādapariṇāṇikā hutvā
nibbatti. 15

S. i. dhammadesanaṃ ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyo-
sāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiṇṇāle paṭiṭṭhahī): „Tadā rājadhītā
Rāhulamātā ahoṣi, Sakko pana ahaṃ evā“ 'ti. Udayajātakaṃ.

5. Pāṇiyajātaka.

Mitto mittassā 'ti. Idaṃ S. J. v. kilesaniggahaṃ ā. 20
k. Ekasmiṃ hi samaye Sāvatti-vāsino pañcasatā gihī sahāyaka
Tathāgatassa dhammadesanaṃ sutvā pabbajitvā upasampannā anto-
koṭisanthāre vasantā aḍḍharattasamaye kāmavitakkaṃ vitakkesuṃ,
sabbhaṃ heṭṭhāvuttanāyena' eva vitthāretabbam. Bhagavato āṇattiyā
panāyasmatā Ānandena bhikkhusaṃghe sannipatite S. paññattāsane 25
nisīditvā anodissakam katvā „kāmavitakkaṃ vitakkayitthā“ 'ti avatvā
sabbasaṅgāhikavasena' eva „bhikkhave kilesa khuddako nāma n' atthi,
bhikkhunā nāma uppannuppannā¹² kilesā niggaḥetabbā va¹³, porāṇa-
kaṇḍitā anuppanne Buddhe kilese niggaḥetvā paccekabodhināṇaṃ¹⁴
pattā“ ti vatvā a. ā.: 30

¹ Ck -sathayaṃ, Cs -satiyaṃ, Bdf -satiyaṃ. ² Bdf adds bhadde. ³ Bdf omits
pi. ⁴ Bdf adds ca. ⁵ Cks vaddheyya. ⁶ Cks vaddha-. ⁷ Bdf -yuttaṃ. ⁸ Bdf
-nīhitam. ⁹ Bdf kāsikara-. ¹⁰ Cks chaḍḍhe-. ¹¹ Bdf anto. ¹² Bdf uppanna. ¹³
Bdf omits va. ¹⁴ Bdf -buddha-.

A. B. Br. r. k. Kāsiratṭhe ekasmiṃ gāmake dve
 sahāyakā¹ pāṇiyatumbāni ādāya khettaṃ gantvā ekamante
 ṭhapetvā khettaṃ koṭṭetvā² pipāsita-kāle āgantvā pāṇiyaṃ
 pivanti. Tesu eko pāṇiyatthāya āgantvā attano pāṇiyaṃ
 5 rakkhanto itarassa tumbato pivitvā sāyaṃ araṇṇā nikkhamitvā
 nahāyitvā ṭhito „atthi nu kho me kāyadvārādīhi ajja kiñci
 pāpaṃ katan“ ti upadhārento thenetvā pāṇiyassa pītabhāvaṃ
 disvā³ saṃvegappatto hutvā „ayaṃ taṇhā vaḍḍhamānā maṃ
 apāyesu khipissati, imaṃ kilesaṃ niggaṇhissāmīti“ pāṇiyassa
 10 thenetvā pītabhāvaṃ ārammaṇaṃ katvā vipassanaṃ vaḍḍhetvā
 paccekabodhiñāṇaṃ nibbattetvā paṭiladdhañāṇaṃ⁴ āvajjanto⁵
 aṭṭhāsi. Atha naṃ itaro nahāyitvā utṭhito „ehi samma
 gharaṃ gacchāmā“⁶ 'ti āha. „Gaccha tvaṃ, mama gharena
 kiccaṃ n' atthi, paccekabuddhā nāma mayan“ ti. „Pacceka-
 15 buddhā nāma tumhādisā⁷ hontīti“. „Atha⁸ kīdisā hontīti“.
 „Dvaṅgulakesā kāsāyavatthavasanā⁹ Uttarahimavante Nanda-
 mūlakapabbhāre vasantīti“. So sīsaṃ parāmasi, taṃ khaṇaṃ
 yev' assa gihiliṅgaṃ antaradhāyi, surattadupaṭṭaṃ nivattham
 eva, vijjullatāya sadisaṃ kāyabandhanaṃ baddham eva,
 20 alattakapāṭalavaṇṇaṃ¹⁰ uttarāsaṅgacīvaraṃ ekaṃsakatam eva,
 meghavaṇṇaṃ paṃsukūlacīvaraṃ aṃse¹¹ ṭhapitam eva, bhama-
 ravaṇṇo mattikāpatto¹² vāmaṃsakūṭe¹³ laggito va ahosi, so
 ākāse ṭhatvā dhammaṃ desetvā uppatitvā Nandamūlakapab-
 bhāre yeva otari. Aparo pi Kāsīgāme¹⁴ yeva kuṭumbiko
 25 āpaṇe nisinno ekaṃ purisaṃ attano bhariyaṃ ādāya gacchan-
 taṃ disvā taṃ uttamarūpadharaṃ itthiṃ indriyāni bhinditvā
 oloketvā puna cintesi: „ayaṃ me lobho vaḍḍhamāno apāyesu
 khipissatīti“ saṃviggamānaso vipassanaṃ vaḍḍhetvā pacceka-
 bodhiñāṇaṃ nibbattetvā ākāse ṭhito dhammaṃ desetvā

¹ B^d -yā. ² C^k khothetvā, C^s koṭṭetvā. ³ B^d adds so. ⁴ B^d -laddhagūṇaṃ.
⁵ C^{ks} -jjento. ⁶ B^d has added na. ⁷ B^d adds naṃ. ⁸ B^d vatthaniva-. ⁹
 B^d -pa-. ¹⁰ B^d aṃsakute. ¹¹ B^d -ka-. ¹² B^d vāma aṃ-. ¹³ B^d kāsika gā-.

Nandamūlakapabbhāram eva gato. Kāsigāmaṇṣino¹ yeva
dve pitāputtā ekato maggaṃ paṭipajjimsu, aṭavimukhe
va² corā ṭhitā honti, te pitāputte labhivā puttaṃ gahetvā
„dhanam āharitvā tava puttaṃ gaṇhā“³ । pitaram vissaj-
jenti, dve bhātaro labhivā kaniṭṭham gahetvā jeṭṭham 5
vissajjenti, ācariyantevāsike labhivā ācariyam gahetvā
antevāsikaṃ vissajjenti, antevāsiko sippalobhena dhanam
āharitvā ācariyam gaṇhitvā gacchati. Atha te pitāputtā tattha
corānaṃ ṭhitabhāvaṃ nātvā „tvam maṃ³ ‘pitā’ ti mā vadi,
aham pi tam⁴ ‘putto’ ti na vakkhāmīti“ katikaṃ katvā corehi 10
gahitakāle „tumhe aññamaññaṃ kiṃ bothā“⁵ ‘ti puṭṭhā „na
kiñci homā“ ‘ti sampajānamusāvādaṃ karimsu. Tesu aṭavito
nikkhamitvā sāyam nahāyitvā⁵ ṭhitesu putto attano sīlam
sodhento taṃ musāvādaṃ disvā „idaṃ pāpaṃ vaḍḍhamānaṃ
maṃ apāyesu khipissati, imaṃ kilesaṃ niggaṇhissāmīti“ 15
vipassanam vaḍḍhetvā paccekabodhiññaṃ nibbattetvā ākāse
ṭhito pitu dhammaṃ desetvā Nandamūlakapabbhāram eva gato.
Kāsigāmake⁶ yeva⁷ pana eko gāmaḥojako māghatāṃ kārāpesi,
atha naṃ balikammakāle mahājano sannipatitvā āha: „sāmi
mayam migasūkarādayo māretvā yakkhānaṃ balikammaṃ
karissāma, balikammakālo eso“ ti. „Tumhākaṃ pubbekaraṇa-
niyāmen’ eva karoṭhā“ ‘ti. Manussā bahum pāṇātipātānaṃ
akāmsu. So bahum macchamaṃsaṃ disvā „ime manussā
ettake pāṇe mārentā maṃ’ ekassa’ vacanena mārayimsū“ ‘ti
kukkuccaṃ katvā vātapānaṃ nissāya ṭhitako va vipassanaṃ 25
vaḍḍhetvā paccekabodhiññaṃ nibbattetvā ākāse ṭhito⁸
dhammaṃ desetvā Nandamūlakapabbhāram eva gato. Aparo
pi Kāsiratṭhe¹⁰ yeva gāmaḥojako majjavikkayaṃ vāretvā
„sāmi, pubbe imasmim kāle surāchaṇo¹¹ nāma hoti, kiṃ
karomā“ ‘ti mahājanena vutte¹² “tumhākaṃ porāṇakaniyāmen’ 30

¹ Bḍ aparo pi kāsikagā-. ² Bḍ ca. ³ Cks mama. ⁴ Bḍ omits tam. ⁵ Bḍ -yitā.

⁶ Bḍ aparo pi kāsikagāme. ⁷ Bḍ adds ca. ⁸ Bḍ mamevekassa. ⁹ Bḍ adds va.

¹⁰ Bḍ kāsikara-. ¹¹ Ck -chano, C* -pāno. ¹² Bḍ -o.

karoṭhā“ 'ti āha. Manussā chaṇaṃ katvā suraṃ pivitvā
 kalahāṃ karontā hatthapāde bhinditvā¹ sīsaṃ bhinditvā kaṇṇe
 chinditvā bahudaṇḍe bajjhimsu. Gāmaḥojako te disvā
 cintesi: „mayi ananujānante³ ime etaṃ dukkhaṃ na vindeyyun“
 5 ti so ettakena kukkucchaṃ katvā³ vipassanaṃ vadḍhetvā
 paccekaboddhiñāṇaṃ nibbattetvā „appamattā hothā“ 'ti ākāse
 ṭhatvā dhammaṃ desetvā Nandaṃulakapabbhāraṃ eva gato.
 Aparabhāge pañca paccekabuddhā bhikkhācārattāya Bārāṇasi-
 dvāre otaritvā sunivattā supārutā pāsādikhehi⁴ abhikkamādihi
 10 piṇḍāya carantā rājadvāraṃ pāpuṇimsu. Rājā te disvā va
 pasannacitto rājanivesanaṃ pavesāpetvā⁵ pāde dhovitvā
 gandhatelena makkhetvā paṇitena khādaniyena bhojaniyena
 parivisitvā ekamantaṃ nisīditvā „bhante tumbhākaṃ paṭhama-
 vaye pabbajjā sobhati, imasmiṃ vaye pabbajjantā kāmesu
 15 ādīnavaṃ passittha, kiṃ vo ārammaṇaṃ ahoṣīti“ pucchi. Te
 tassa kathentā⁶

1. Mitto mittassa pāṇiyaṃ adinnaṃ paribhuñjisaṃ⁷,
 tena pacchā vijigucchim taṃ pāpaṃ pakatam mayā,
 mā puna akaraṃ pāpaṃ tasmā pabbajito ahaṃ. 59.
- 20 2. Parādāraṇ ca disvāna chando me udapajjatha⁸,
 tena pacchā vijigucchim taṃ pāpaṃ pakatam mayā,
 mā puna akaraṃ pāpaṃ tasmā pabbajito ahaṃ. 60.
3. Pitaraṃ me mahārāja corā agaṇhuṃ kānane,
 tes' āhaṃ pucchito jānaṃ aññathā naṃ viyākarim,
 25 tena pacchā -pe-. 61.
4. Pāṇātipātāṃ akaraṃ somayāge upaṭṭhite,
 tes' āhaṃ samanunñāsīm,
 tena pacchā vijigucchim -pe-. 62.
5. Surāmerayamadhukā ye janā paṭham' āsu no
 30 bahunnaṃ te anattāya majjapāṇaṃ akappayum,

¹ Bā bhañjitvā. ² Cks anu-. ³ Bā adds vātapānaṃ nissāya ṭhitako va. ⁴ C^s pā-. ⁵ Bā -setvā. ⁶ Bā adds gāthamāhamsu. ⁷ Cks -jīyatū, Bāf -jissam. ⁸ Bāf upapajj-.

tes' āhaṃ samanūñāsīm,

tena pacchā vijigucchīm taṃ pāpaṃ pakatam mayā,

mā puna akaraṃ pāpaṃ tasmā pabbajito ahaṃ ti 63.

imā¹ paṭipāṭiyā pañca gāthā abhāsimsu.

Rājāpi ekamekassa vyākaraṇaṃ sutvā „bhante ayaṃ 5
pabbajjā tumhākam eva anucchavikā“ ti thutīm akāsi.

Tattha mitto mittassā 'ti mahārāja ahaṃ ekassa mitto hutvā tassa
mittassa santakaṃ pāṇiyaṃ iminā nāma niyāmena paribhuñjīm, tasmā ti
yasmā puthujjanā nāma pāpaṃ⁴ karonti tasmā ahaṃ pi, mā puna akaraṃ
pāpaṃ ti taṃ pāpaṃ ārammanam katvā pabbajito 'mhitī, chando ti mahārāja 10
iminā nāma niyāmena mama parādāraṃ disvā kāme chando uppajji, agaṇ hun
ti gaṇhimsu⁵, jānaṃ ti tesaṃ corānaṃ ahaṃ⁴ kiṃ te ayaṃ⁵ hotīti pucchite⁶
jānanto yeva na kiñci hotīti aññathā vyākāsi, somayāge ti navachande utthite
somaṃyāgaṃ nāma yakkhabalīm⁷ karimsu, tasmīm upaṭṭhite, samanūñāsīn ti
samanūñā āsīm, surāmerayamadhu⁸ ti piṭṭhasurādīm surāṃ ca pup- 15
phāsavādimeraṃ ca pakkamadu⁹ viya madhuraṃ maññamānā, ye janā
paṭhamāsuno ti ye no⁹ gāme janā¹⁰ paṭhamam evarūpā āsūṃ ahesūṃ,
bahunnaṃ te ti te ekadivasam ekasmiṃ chane¹¹ patte bahunnaṃ anattāya
majjapānaṃ kappayimsu¹².

Rājā tesaṃ dhammaṃ sutvā pasannacitto cīvarasāṭake 20
ca bhesajjāni ca datvā paccekabuddhe uyyojesi. Te pi tassa
anumodanaṃ katvā tatth' eva agamaṃsu. Tato paṭṭhāya rājā
vatthukāmesu viratto anapekko¹³ hutvā nānaggarasabhojanaṃ
bhūñjitvā itthiyo anālapitvā¹⁴ anoloketvā virattacitto utthāya
sirigabbhaṃ pavisitvā nisinno setabhittiyaṃ kasiṇaparikkammaṃ 25
katvā jhānaṃ nibbatesi. So jhānappatto kāme¹⁵ garahanto

6. Dhi-r-atthu subahū kāme duggandhe bahukaṇṭake

ye ahaṃ¹⁶ patisevanto na labhiṃ tādisaṃ sukhaṃ ti 64.
gātham āha.

Tattha bahukaṇṭake ti bahupaccāmitte, ye haṃ¹⁷ ti ye¹⁸ ahaṃ, ayaṃ 30
eva vā paṭṭho, tādisaṃ ti etādisaṃ kilesarahitajhānasukhaṃ.

¹ Bḍ paccekabuddhā imā. ² Bḍ pāpakammam. ³ Bḍ ag-. ⁴ Bḍ ayaṃ ⁵ Bḍ omiṭṭa ayaṃ. ⁶ Bḍ -to. ⁷ Bḍ yakkham-. ⁸ Bḍ -um. ⁹ Cks yo no, Bḍ ye janā.
¹⁰ Cks gāmajanā. ¹¹ Cks -no. ¹² Bḍ ak-. ¹³ Bḍ -pekkho. ¹⁴ Cks -petvā. ¹⁵ Cks -maṃ. ¹⁶ Bḍ yomāhaṃ, Bf yo ayaṃ. ¹⁷ Cs ye ahaṃ, Bḍ yo māhaṃ. ¹⁸ Bḍ yo.

Ath' assa aggamahesī "ayaṃ rājā paccekabuddhānaṃ dhammakathaṃ sutvā ukkaṇṭhitarūpo¹ amhehi saddhiṃ akathetvā² sirigabbhaṃ pavitṭho, parigaṇhissāmi tāva naṃ" ti cintetvā sirigabbhadvāraṃ gantvā dvāre ṭhitā rañño kāme garahantassa udānaṃ sutvā „mahārāja, tvaṃ kāme garahasi, kāmasukhasadisāṃ nāma sukhaṃ n' atthīti" kāme³ vaṇṇentī⁴ itaraṃ gātham āha:

7. Mahassādā⁵ sukhā kāmā, n' atthi kāmaram⁶ sukhāṃ, ye kāme patisevanti saggaṃ te upapajjare ti. 65.

10 Tattha mahassādā ti mahārāja ete kāmā nāma mahāssādā, ito uttariṃ aṇṇaṃ sukhāṃ n' atthi, kāmasevino hi apāye anupagamma sagge nibbattaṇṭi attho

Taṃ sutvā B. tassā „nassa vasali, kiṃ kathesi, kāmesu⁷ sukhāṃ nāma kuto⁸, vipariṇāmadukkhā hi⁹ ete" ti garahanto sesagathā abhāsi:

8. Appassādā dukkhā kāmā, n' atthi kāmaram¹⁰ dukhaṃ, ye kāme patisevanti nirayaṃ te upapajjare. 66.

9. Asi¹¹ yathā sunisito nettiṃso va supāyiko¹² sattīva urasī khitto¹³ — kāmā dukkhatarā¹⁴ tato. 67.

10. Aṅgārānaṃ va jalitaṃ kāsūṃ sādhipaporaṃ¹⁵ phālaṃ va divasaṃtattaṃ — kāmā dukkhatarā tato. 68.

11. Visaṃ yathā halāhalaṃ telam ukkaṭṭhitaṃ¹⁶ yathā tambalohavilīnaṃ va — kāmā dukkhatarā tato ti. 69.

Tattha nettiṃso ti nikkaruno, idaṃ pi ekassa khaggassa nāmaṃ, dukkhatarā¹⁷ ti evaṃ jalitaṅgārakāsūṃ vā divasaṃtattaṃ phālaṃ vā paticca yaṃ dukkhaṃ uppajjati tato pi kāmā yeva dakkhatarā ti attho, anantaragāthāya: yathā etāni visādini dukkhāvahanato dukkhāni evaṃ kāmāpi dukkhā, taṃ pana kāmadukkhaṃ itarehi dukkhehi dukkhatarā ti attho.

¹ Bā adds ahesi. ² Bā adds va. ³ Ck^s -maṃ. ⁴ all three MSS. -ti. ⁵ Bā mahāssā-. ⁶ Bāf kāmā-. ⁷ Ck^s -me. ⁸ Bā adds atthi. ⁹ Bā omits hi. ¹⁰ Bā kāmā-. ¹¹ Ck āsīṃ, C^s āsi. ¹² Bā -yito. ¹³ Bā -ā. ¹⁴ Ck -raṃ, C^s -ran. ¹⁵ Bā vāṭikapodisaṃ, Bf sākhitaporaṃ. ¹⁶ so Ck^s; Bāf telam pakkudhitaṃ. ¹⁷ Ck^s -ran.

Evam M. deviyā dhammam desetvā amacce sannipātetvā
 „bho amaccā tumhe rajjam paṭipajjatha¹, aham pabbajissāmīti“
 vatvā mahājanassa rodantassa paridevantassa² utthāya ākāse
 thatvā ovādam datvā anilapathen' eva Uttarahimavantam
 gantvā ramaṇīye padese assamam māpetvā isipabbajjam³
 pabbajitvā āyupariyosāne Brahmaloḥa-parāyano ahoṣi. 5

S. i. d. ā. „bhikkhave, kilesa khuddako nāma⁴ n' atthi, appa-
 mattako pi paṇḍitena niggaḥetabbo yevā“ 'ti vatvā saccāni pakāsetvā
 j. s. (Saccapariyosāne pañcasatā bhikkhū arahatte paṭiṭṭhahimsu):
 „Tadā paccekabuddhā parinibbāyimsu, devī Rāhulamātā ahoṣi, rājā 10
 pana aham evā“ 'ti. Pāṇiyajātakaṃ.

6. Yuvāñjayajātaka.

Mittāmaccaparibbūḥhan ti. Idam S. J. v. mahābhini-
 khamanam ā. k. Ekadivasam hi dhammasabhāyam sannipatitā¹
 bhikkhū „āvuso sace Dasabalo agāram ajjhāvasissa² sakalacakkavāla- 15
 gabbhe cakkavattirājā abhavissa³ sattaratanasamannāgato catuiddhī⁴
 saniddho purosahassaputtaparivāro, so evarūpam sirivibhavam pahāya
 kāmesu dosam disvā adḍharattasamaye Channasahāyo⁵ Kanthakam⁶
 āruyha nikkhamitvā Anomanadītīre⁷ pabbajitvā chavassāni dukkara-
 kārikam katvā sammāsambodhim patto“ ti Satthu guṇakatham 20
 kathayimsu. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya
 sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti rutte „na bhikkhave idān'
 eva Tathāgato⁸ mahābhinikkhamanam nikkhanto, pubbe pi dvādaśa-
 yojanike Bārāṇasinagare rajjam pahāya nikkhanto yevā“ 'ti vatvā
 a. ā.: 25

A. Rammanagare Sabbadatto nāma rājā ahoṣi.
 Ayam hi Bārāṇasī Udayajātaka Surundhananagaram nāma
 jātam⁹ Cullasutasomajātaka Sudassanam nāma Soṇananda-
 jātaka¹⁰ Brahmavaddhanam¹¹ nāma Khaṇḍahārajātaka Puppha-

¹ Bā paṭicchhatha ² Bā -sseva. ³ Bā nāma khuddako. ⁴ Bā repeats san-.

⁵ Bā -vassissam. ⁶ Bā -vissam. ⁷ Bā -iddhi. ⁸ Bā chanda-. ⁹ Bā kantha-.

¹⁰ Bā -mā-. ¹¹ Bā tathā- idāneva. ¹² Bā -tā ¹³ Ckṣ sona-. ¹⁴ Ckṣ -nī

- vatī nāma¹, imasmim̐ pana Yuvañjayajātake Rammanagaram
 nāma ahoṣi, evaṃ assā² kadāci kadāci nāmaṃ parivattati³.
 Tattha⁴ Sabbadattarañño puttasaḥassaṃ ahoṣi. Yuvañjayassa⁵
 nāma jeṭṭhaputtassa uparajjāṃ adāsi. So⁶ ekadivasaṃ pāto va
 5 rathavaram āruyha mahantena sirivibhavana uyyānakīlaṃ gac-
 chanto rukkhaggaṭṭiṇaggaṣākhaggamakkaṭakasuttajālādīsu muttā-
 jālākāre nallaḃge ussāvabindum̐ disvā „samma sārathi kin nāṃ”
 etan⁷ ti pucchitvā „etaṃ⁸ deva himasamaye patanaussāva-
 bindū⁹ nāmā¹⁰” ’ti sutvā divasabhāgaṃ uyyāne kilītvā sāyaṇhakālā-
 10 paccāgacchanto¹¹ te adisvā „samma sārathi, kahaṃ te¹² ussāva-
 bindū, na te idāni passāmiti¹³” pucchi. „Deva te suriye
 uggacchante sabbe va¹⁴ chijjitvā¹⁵ paṭhaviyaṃ pavisaṇtīti¹⁶”.
 Taṃ¹⁷ sutvā saṃvegappatto hutvā „imesaṃ sattānaṃ jīvita-
 saṃkhārāpi tiṇagge ussāvabindusadisā. mayā vyādhijarāma-
 15 raṇehi apīḷiten’ eva mātāpitara āpucchitvā pabbajitum̐ vaṭṭatīti¹⁸
 ussāvabindum̐ eva ārammaṇaṃ katvā āditte¹⁹ viya tayo bhava
 passanto attano gehaṃ agantvā²⁰ alaṃkatapaṭiyattāya viniccha-
 yasālāya nisinnassa pitu santikaṃ eva gantvā pitaraṃ vanditvā
 ekamantaṃ ṭhito pabbajjāṃ yācanto
 20 1. Mittāmacce paribbūḷhaṃ ahaṃ vande rathesabhaṃ,
 pabbajissaṃ mahārāja²¹, taṃ devo anumaññatū ’ti 70.
 paṭhamāṃ gāthāṃ āha²².

Tattha paṭibbūḷhaṃ ti parivāritaṃ, taṃ devo ti²³ mama pabbajjāṃ devo
 anumaññatū ’ti attho.

- 25 Atha naṃ rājā vārento²⁴ dutiyaṃ gāthāṃ āha:
 2. Sace te ūnaṃ kāmehi ahaṃ paripūrayāmi te
 yo taṃ himsati vāremi, mā pabbaji²⁵ Yuvañjayā ’ti 71.

¹ Bā adds sankhabrahmaṇajātake molini nāma. ² Cks assa. ³ Bā -vattīti. ⁴ C s ttha. ⁵ Bā yudhañ- throughout. ⁶ Bā adds divase divase mahādānaṃ pavat-
 tesī evaṃ gacchante kāle bodhisatto. ⁷ Bā ete. ⁸ Bā -nakamū-, C s -nahima-
 bhindū. ⁹ Cks pacchā-. ¹⁰ Bā ete. ¹¹ Bā omits va. ¹² Bā bhijjitvā. ¹³ Bā
 patantīti. ¹⁴ Cks omit taṃ. ¹⁵ Bā -o. ¹⁶ Cks gantvā. ¹⁷ Bā -jissa ma-. Bā
 -jissāmaḥaṃ rāja, Bf -jisso. ¹⁸ Cks omit p. g. āha. ¹⁹ Bā adds taṃ. ²⁰ Bā
 nivā-. ²¹ Cks -jji, Bā -aja, Bf -jja.

Tam sutvā kumāro tatiyaṃ gātham āha:

3. Na m' atthi ūnaṃ kāmehi, himsitā me na vijjati,
dīpaṃ ca kātum icchāmi yaṃ jarā¹ nābhikīratīti. 72.

Tattha dīpaṇcā 'ti tāta n' eva mayhaṃ kāmehi ūnaṃ atthi na maṃ
himsitā² koci vijjati, ahaṃ pana paralokagamanāya attano patitṭhaṃ kātum 5
icchāmīti, kīdisaṃ³: yaṃ jarā nābhikīratī⁴ na viddhamseti tam ahaṃ kātum
icchāmi, amatamahānibbānaṃ gavesissāmi, na me kāmehi attho, anujāna maṃ
mahārājā 'ti vadati. Iti punappuna kumāro pabbajjaṃ yāci. rājā mā pabbajā 'ti
vāresi⁵.

Tam atthaṃ āvikaronto S. upaḍḍhagātham āha: 10

- 4.a Putto vā pitaraṃ yāce pitā vā puttam orasan ti.

Tattha vākāro sampiḍanatto, idaṃ vuttaṃ hoti: evaṃ bhikkhave putto
ca pitaraṃ yācati pitā ca orasaṃ puttam yācatīti.

Sesaṃ upaḍḍhagātham rājā āha:

- 4.b Negamo⁶ yācate tāta: mā pabbaja Yuvañjayā 'ti. 73. 15

Tass' attho: ayaṃ te tāta nigamavāsī mahājano yācati, nagarajano pi: mā
tvaṃ pabbajīti⁷.

Kumāro puna pi

5. Mā maṃ deva nivāresi pabbajantaṃ rathesabha,
māhaṃ kāmehi sammatto jarāya vasam anvagū⁸ ti 74. 20
imaṃ⁹ gātham āha.

Tattha vasam antagū⁸ ti māhaṃ¹⁰ kāmehi sammatto pamatto jarāya
vasagāmī¹¹ nāma homi, vattadukkhāṃ pana khepetvā yathā sabbaññūtañña-
paṭivijjhanako¹² homi tathā maṃ olokehīti adhippāyo.

Evaṃ vutte rājā appaṭibhāno¹³ ahosi, mātā pan' assa 23
„putto te devi pitaraṃ pabbajjaṃ anujānāpetīti“ sutvā “kiṃ
tumhe kathethā“ 'ti nirussāsena¹⁴ mukhena sovaṇṇasivikāya¹⁵
nisīditvā sīghaṃ vinicchayaṭṭhānaṃ gantvā yācamānā chaṭṭhaṃ
gātham āha:

6. Ahaṃ taṃ tāta yācāmi, ahaṃ putta nivāraye, 30
ciraṃ taṃ datṭhum icchāmi, mā pabbaji¹⁶ Yuvañjayā 'ti. 75.

¹ Bā janā. ² Bā himsanto. ³ Ck^s -sā. ⁴ Bā -tīti yaṃ dīpaṃ jarā nābhikīratī. ⁵
Ck^s -eti. ⁶ Ck^s tegāmo ⁷ Bā -jīti. ⁸ Ck^s antagū. ⁹ Bā pañcamāṃ. ¹⁰ Bā mā ahaṃ. ¹¹
all three MSS -mi ¹² Ck^s -ṇaṃ pa-. ¹³ Bā -ṇo. ¹⁴ Ck^s nira- ¹⁵ Bā su-. ¹⁶ Bāf -jja.

Taṃ sutvā kumāro sattamaṃ gātham āha :

7. Ussāvo va tiṇaggamhi suriyass' uggamanam pati
evam āyu manussānaṃ, mā maṃ amma nivāraye ti. 76.

5 Tass' attho: amma yathā tinagge ussāvabindu suriyass' uggamanam¹ pati
ṭhātum asakkoti² pathaviṃ patati evaṃ imesaṃ ca³ sattānaṃ jīvitaṃ parittaṃ
tāvakālikam aciratthitikaṃ, evarūpe lokasannivāse⁴ kathaṃ su⁵ tvaṃ ciraṃ maṃ
passissasi, mā maṃ nivārehīti.

Evaṃ vutte pi sā punappuna yāci yeva. Tato M. pitaraṃ
āmantetvā aṭṭhamaṃ gātham āha :

- 10 8. Taramānā imaṃ yānaṃ āropentu rathesabha,
mā me mātā tarantassa antarāyakarā ahū ti. 77.

Tass' attho: tāta rathesabha imaṃ mama⁶ mātaraṃ taramānā purisā
sovannasivikāyānaṃ⁷ āropentu. mā me jātijarāvādhimarapakantāraṃ tarantassa
attikkamantassa mātā antarāyakarā ahū ti

- 15 Rājā puttassa vacanaṃ sutvā „gaccha bhadde tava sivikāya
nisīditvā Rativaddhanapāsādaṃ yeva abhirūhā“ 'ti āha. Sā
tassa vacanaṃ sutvā ṭhātum asakkonti⁸ nārīgaṇaparivutā
gantvā pāsādaṃ āruya „kā⁹ nu kho puttassa¹⁰ pavattīti“
vinicchayadvāraṃ oloketi⁸ aṭṭhāsi. B. pi mātu gatakāle
20 puna pitaraṃ yāci. Rājā taṃ paṭibābitum asakkonto „tena
hi tāta tava manaṃ matthakaṃ pāpehi, pabbajāhīti¹¹“
anujāni¹². Anuññatakāle B-assa kaniṭṭho Yudhiṭṭhilakumāro
nāma pitaraṃ vanditvā „tāta mayham pi¹³ pabbajjaṃ anujānāthā“
'ti anujānāpesi. Ubho pi bhātaro pitaraṃ vanditvā kāme
25 pahāya mahājanaparivutā¹⁴ vinicchayato nikkhamiṃsu. Devī¹⁵
M-am oloketvā „mama putte pabbajite Rammanagaraṃ tucchaṃ
bhavissatīti“ paridevamānā gāthadvayam¹⁶ āha :

9. Abhidhāvatha, bhaddan te, suññaṃ hessati Rammakaṃ¹⁷,
Yuvañjayo anuññāto Sabbadattena rājinā. 78.

¹ B^d -yassa ug-. ² B^d na sak-. ³ B^d -sam, omitting ca. ⁴ C^k -so, C^s -so
corr. to -se. ⁵ B^d omits su. ⁶ C^k omit mama ⁷ B^d su-. ⁸ all three MSS.
-ti. ⁹ C^k ko. ¹⁰ C^k omit pu-. ¹¹ all three MSS. -jjāhīti. B^d adds rājā.
¹² B^d adds rājā. ¹³ B^d -ham, omitting pi ¹⁴ C^k -to. ¹⁵ B^d adds pi. ¹⁶
C^s B^d gāthā-. ¹⁷ C^k -ko, B^d -nam.

10. Y' āhu seṭṭho saḥassassa yuvā kañcanasannibho
so 'yaṃ kumāro pabbajito kāsāyavasano balīti¹. 79.

Tattha abhidhāvathā 'ti parivāretvā ṭhitanāriyo sabbā vegena dhāvathā
'ti āṇāpeti, bhaddante ti etaṃ gantvā bhaddaṃ tava hotū 'ti vadatha²,
Rammakam³ ti Rammanagaram sandhāyāha, yāhu seṭṭho ti yo⁴ rañño⁵
puttasabassassa seṭṭho ahoṣi so², pabbajito ti pabbajāya gacchantam sandhāy'
evam āha.

B. pi na tāva pabbajati, so hi mātāpitāro vanditvā ka-
niṭṭham⁶ Yudhiṭṭhilakumārāṃ gahetvā nagarā nikkhamma
mahājanāṃ nivattetvā ubho pi⁷ Himavantaṃ pavisitvā mano- 10
ramatṭhāne⁸ assamapadaṃ katvā isipabbajjāṃ pabbajitvā jhā-
nābhīṇṇāṃ nibbattetvā vanamūlaphalādihi yāvajīvaṃ yāpen-
tā⁹ Brahmaloḥa-parāyanā ahesuṃ.

Tam atthaṃ osāne abhisambuddhagāthā¹⁰ dīpeti:

11. Ubho kumārā pabbajitā Yuvañjāyo ca Yudhiṭṭhilo 15
pahāya mātāpitāro saṅgaṃ chetvāna maccuno ti. 80.

Tattha maccuno ti Mārassa, idaṃ vuttam hoti: bhikkhave {Yuvañjāyo
Yudhiṭṭhilo ti¹¹ te ubho pi kumārā mātāpitāro pahāya Mārassa santakaṃ
rāgadosamohasaṅgaṃ bhinditvā¹² pabbajitā ti.

S. i. d. ā.¹³ „na bhikkhave idāṃ' eva pubbe pi Tathāgato rajjāṃ 20
chaddetvā¹⁴ pabbajito yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā mātāpitāro ma-
hārājakulāni ahesuṃ, Yudhiṭṭhilakumāro Anando¹⁵. Yuvañjāyo aham
evā“ 'ti. Yuvañjayajātakaṃ¹⁶.

7. Dasarathajātaka.

Etha Lakkhaṇa Sītā cā 'ti. Idaṃ S. J. v. ekaṃ mata- 25
pitikaṃ¹⁷ kuṭumbikaṃ ā. k. So hi pitari kālakate sokābbibhūto
sabbakiccāni pahāya sokānuvattako¹⁸ ahoṣi. S. paṇḍitasamaye lokaṃ
olokento tassa sotāpattiphalūpanissayaṃ disvā punadivase Sāvatthiyaṃ
piṇḍāya caritvā katabhattakicco bhikkhū uyyojetvā ekaṃ pacchāsama-

¹ Cks balo ti ² Bā -ti. ³ Cks -ko, Bā -kaṃ ⁴ Cks omit yo ⁵ Cks omit so.

⁶ Cks -ttha. ⁷ Bā adds bhātaro ⁸ Bā -ramme thāne ⁹ Bā -etvā. ¹⁰ Bā
-thāya ¹¹ Bā ca. ¹² Bā chin-. ¹³ Bā adds saccāni pākāsetvā. ¹⁴ Cks chaddhe-.

¹⁵ Bā adds ahoṣi ¹⁶ Cfr The Dasaratha-Jātaka by V. Fausbøll 1871. ¹⁷ Bā
yudhañ- throughout. ¹⁸ Cks -pitikaṃ, Bā -pitaraṃ. ¹⁹ Bā adds va.

ṇaṃ gahetvā tassa gehaṃ gantvā vanditvā nisinnaṃ madhuravacanena
 ālapanto "socasi upāsakā" 'ti vatvā „āma bhante pitusoko maṃ
 bādhatīti" vutte „upāsaka porāṇakapaṇḍitā aṭṭha¹ lokadhamme tatvato²
 jānantā pitari kālakate appamattakam pi sokaṃ na karimsū" 'ti vatvā
 5 tena yācito a. ā.:

A. B. Dasaratha-mahārājā nāma agatigamanam
 pahāya dhammena rajjam kāresi. Tassa³ soḷasannaṃ itthi-
 sahaṣṣānaṃ jeṭṭhikā⁴ aggamaheṣī dve putte ekaṃ ca dhītaraṃ
 vijāyi, jeṭṭhaputto Rāmapaṇḍito nāma ahosi, dutiyo Lakkhaṇa-
 10 kumāro nāma, dhītā Sītā devī nāma. Aparabhāge aggamaheṣī
 kālam akāsi. Rājā tassā kālakatāya ciraṃ⁵ sokavasam gantvā
 amaccehi saññāpito tassā kattabbaparihāraṃ katvā aññaṃ
 aggamaheṣiṭṭhāne ṭhapesi. Sā rañño piyā ahosi manāpā. Sāpi
 aparabhāge gabbhaṃ gaṇhitvā laddhagabbhaparihārā puttam
 15 vijāyi, Bharatakumāro ti 'ssa nāmaṃ karimsu. Rājā puttasi-
 nehena „bhadda, varaṃ te dammi, gaṇhāhīti" āha. Sā gahi-
 takam katvā ṭhapetvā kumārassa saṭṭhavassakāle rājānaṃ upa-
 saṃkamitvā „deva, tumhehi mayhaṃ puttassa varo dinno,
 idāni 'ssa naṃ' dethā" 'ti āha. "Gaṇha bhadda" ti. „Deva
 20 puttassa me rajjam dethā" 'ti. Rājā accharaṃ paharitvā
 „nassa vasali, mayhaṃ dve puttā aggikkhandhā viya jalanti, te
 mārāpetvā tava puttassa rajjam yācasīti" tajjesi. Sā bhītā sirigab-
 bhaṃ pavisitvā aññesu⁷ divasesu rājānaṃ punappuna rajjam eva
 yāci. Rājā tassā taṃ varaṃ adatvā va cintesi: „mātugāmo nāma
 25 akataññū mīttadūbhī⁸, ayaṃ me kūṭapaṇṇaṃ vā kūṭalañcaṃ vā
 katvā putte ghātāpeyyā⁹ 'ti so putte pakkosāpetvā taṃ atthaṃ
 ārocetvā: „tāta tumhākaṃ idha vasantānaṃ antarāyo pi bhaveyya,
 tumhesāmantarajjam vā araññaṃ vā gantvā mama dhūmakāle āgan-
 tvā kulasantakam rajjam gaṇheyyāthā¹⁰ 'ti vatvā puna nemittake¹¹
 30 pakkosāpetvā attano āyuparicchedaṃ pucchitvā „aññaṇi dvādasā

¹ Bḍ aṭṭavidhe. ² Bḍ tatthato. ³ C^s tatthassa. ⁴ C^s jeṭṭhakā. ⁵ Bḍ cirataraṃ.

⁶ Bḍ varaṃ. ⁷ Bḍ adds pi. ⁸ C^s -bhi, Bḍ -dubbhi. ⁹ C^s -yyasī. ¹⁰ C^k -yyathā, C^s gaṇhethā. ¹¹ Bḍ ni-.

vassāni pavattissatīti¹“ sutvā „tāta ito dvādasavassaccayena
 āgantvā chattaṃ ussāpeyyāthā²“ 'ti āha. Te „sādhū“ 'ti vatvā
 pitaraṃ vanditvā rodantā pāsādā otarimsu. Sītā devī „aḥam
 pi bhātikehi saddhiṃ gamissāmīti“ pitaraṃ vanditvā rodantī³
 nikkhami. Te tayo pi mahājanaparivārā⁴ nikkhamitvā mahājanaṃ 5
 nivattetvā anupubbena Himavantaṃ pavisitvā sampannodake
 sulabhaphalāphale padese assamaṃ māpetvā phalāphalena
 yāpentā vasiṃsu. Lakkhanapaṇḍito pana⁵ Sītā ca Rāmapaṇḍitaṃ
 yācitvā „tumhe ambhākaṃ pituṭṭhāne ṭhitā, tasmā assame yeva
 hotha, mayaṃ phalāphalaṃ āharitvā tumhe posessāmā“ 'ti 10
 paṭiññaṃ gaṇhiṃsu. Tato paṭṭhāya Rāmapaṇḍito tatth' eva
 hoti, itare⁶ phalāphalaṃ⁷ āharitvā taṃ paṭijaggiṃsu. Evaṃ
 tesāṃ phalāphalena yāpetvā vasantānaṃ Dasarathamahārājā
 puttasaṃketaṃ navame saṃvacchare kālam akāsi. Tassa sarīra-
 kiccaṃ kāretvā devī attano puttassa Bharatakumārassa 15
 „chattaṃ ussāpethā“ 'ti āha. Amaccā pana „chattasāmikā
 araṇṇe vasantīti“ na adamsu⁸. Bharatakumāro „mama bhātaraṃ
 Rāmapaṇḍitaṃ araṇṇā⁹ ānetvā chattaṃ ussāpessāmīti“ pañca
 rājakakudhabhaṇḍāni gahetvā caturaṅginiyā senāya tassa vasanaṭ-
 ṭhānaṃ patvā avidūre khandhāvāraṃ nivāsetvā¹⁰ katipayehi¹¹ 20
 amaccehi saddhiṃ Lakkhaṇapaṇḍitassa ca Sītāya ca araṇṇaṃ
 gatakāle assamapadaṃ pavisitvā assamapadadvāre suṭṭhuṭha-
 pitakañcanarūpakaṃ¹² viya Rāmapaṇḍitaṃ nirāsakaṃ¹³ sukha-
 nisinnaṃ upasaṃkamitvā vanditvā ekamantaṃ ṭhito raṇṇo pavattim
 ārocetvā saddhiṃ amaccehi pādesu patitvā rodi. Rāmapaṇḍito 25
 n' eva soci na rodi¹⁴, indriyavikāramattam pi 'ssa nāhosi.
 Bharatassa pana roditvā nisinnakāle sāyaṇhasamaye itare dve
 phalāphalaṃ ādāya āgamiṃsu. Rāmapaṇḍito cintesi: „ime
 daharā, mayhaṃ viya parigaṇhanapaṇṇā etesaṃ n' atthi,

¹ so all three MSS. ² Cks -yyathā. ³ all three MSS. -ti. ⁴ Bā adds nagarā. ⁵ Bā ca.

⁶ Cks -ro. ⁷ Cks -le. ⁸ Bā nād-. ⁹ Bā -nato. ¹⁰ Cks nivāretvā. ¹¹ Bā -pā-

¹² Bā omits suṭṭhu. ¹³ Ck nirāsakaṃ, Bā nirāsaṅkaṃ. ¹⁴ Bā Paridevi.

sahasā 'pitā vo¹ mato' ti vutte sokaṃ dhāretuṃ² asakkontānaṃ
 hadayam pi tesam phaleyya³, upāyena te udakaṃ otāretvā etaṃ
 pavattiṃ sāveśsamīti⁴. Atha nesaṃ purato ekaṃ udakaṭṭhānaṃ
 dassetvā „tumhe aticirena āgatā, idaṃ vo daṇḍakammaṃ hotu:
 5 imaṃ udakaṃ otarivā tiṭṭhathā“ 'ti upaḍḍhagāthaṃ tāva āha:
 1.^a Etha Lakkhaṇa Sītā ca ubho otarathôdakan ti.

Tass' attho: etha Lakkhaṇa Sītā ca. āgacchantu⁴, ubho pi otarati⁵ a imaṃ
 udakan ti.

Te ekavacanena otarivā aṭṭhaṃsu. Atha nesaṃ taṃ
 10 pavattiṃ ārocento sesaṃ upaḍḍhagāthaṃ āha:

1.^b Evāyaṃ Bharato āha: rājā Dasaratho mato ti. 81.

Te pitu matasāsanaṃ sutvā va visaññā⁵ ahesuṃ. Puna pi
 nesaṃ kathesi. puna visaññā⁵ ahesuṃ ti evaṃ yāvatatiyaṃ
 visaññitaṃ patte te amaccā ukkhipivā udakā niharitvā thale
 15 nisīdāpetvā⁶ laddhassāsesu tesu⁷ sabbe aññamaññaṃ roditvā
 paridevitvā nisīdiṃsu. Tadā Bharatakumāro cintesi: „mayhaṃ
 bhātā Lakkhaṇakumāro bhaginī ca Sītā devī pitu⁸ matasāsanaṃ
 sutvā va sokaṃ sandhāretuṃ na sakkonti, Rāmapaṇḍito pana
 na socati na paridevati, kin nu kho tassa⁹ asocanakāraṇaṃ,
 20 pucchissāmi na¹⁰ ti so taṃ pucchanto dutiyaṃ gāthaṃ āha:

2. Kena Rāma ppabhāvena¹⁰ socitabbaṃ na socasi,
 pitaraṃ kālakataṃ sutvā na taṃ pasahate¹⁰ dukhaṃ¹¹ ti. 82.

Tattha ppabhāvena¹⁰ 'ti ānubhāvena, na taṃ pasahate¹² ti evarūpaṃ
 dukkhaṃ kena kāraṇena taṃ na piṭeti, kim te asocanakāraṇaṃ. kathehi tāva
 25 na¹³ ti

Ath' assa Rāmapaṇḍito attano asocanakāraṇaṃ kathento¹⁴

3. Yaṃ na sakkā pāletuṃ¹⁵ posena lapataṃ¹⁶ bahuṃ
 sa¹⁷ kissa viññū medhāvī attānaṃ upatāpaye. 83.

¹ Cks te. ² Bā sandhā-. ³ Ck phā-. ⁴ so Cks; Bā -ta. ⁵ Bā -ñi ⁶ Bā omits
 thale ni-. ⁷ Cks omits tesu. ⁸ Bā pitussa. ⁹ Cks cassa. ¹⁰ Bāf sabhāvena.
¹¹ Bā pi sahate. ¹² all three MSS. dukkhaṃ ¹³ Bā no. ¹⁴ Bā adds āha. ¹⁵
 Bā nipā-, Bf nivā-. ¹⁶ Bf labataṃ, Cks lapitaṃ. ¹⁷ Bā taṃ.

4. Daharā ca hi vuddhā¹ ca ye bālā ye ca paṇḍitā
aḍḍhā c' eva daliddā ca sabbe maccuparāyanā. 84.
5. Phalānam iva pakkānam niccam papatanā² bhayaṃ
evaṃ jātānam maccānam niccam maraṇato bhayaṃ. 85.
6. Sāyam eke na dissanti pāto diṭṭhā bahujjanā³, 5
pāto eke na dissanti sāyam diṭṭhā bahujjanā. 86.
7. Paridevayamāno ce kañcid⁴ atthaṃ udabbahe
sammūlho hiṃsam attānam kayira⁵ c' enaṃ⁶ vicakkhaṇo. 87.
8. Kiso vivaṇṇo bhavati hiṃsam attānam attano,
na tena petā pārenti, niratthā paridevanā. 88. 10
9. Yathā saranam ādittam vārinā parinibbaye
evam pi dhīro sutavā medhāvī paṇḍito naro
khippam uppatitaṃ sokaṃ vāto tūlaṃ va dhamśaye. 89.
10. Eko va macco acceti, eko va jāyate kule,
saññogaparamā tv-eva⁷ sambhogā sabbapāṇinam. 90. 15
11. Tasmā hi dbīrassa bahussutassa
sampassato lokam imaṃ paraṃ ca
aññāya dhammaṃ hadayaṃ manaṃ ca
sokā mahantāpi na tāpayanti. 91.
12. So 'haṃ⁸ dassaṃ ca bhokkhaṃ ca⁹ bharissāmi¹⁰ ca nātake, 20
sesaṃ sampālayissāmi, kiccam evaṃ¹¹ vijānato ti 92.
imāhi gāthāhi aniccatam pakāsesi.

Tattha pāletun ti rakkhituṃ, lapatan¹² ti lapantānam, idam vuttaṃ
hoti: tāta Bharata yaṃ sattānam jīvitaṃ¹³ bahum pi vippalappantānam¹⁴
purisānam ekenāpi¹⁵ mā upacchiṇṇīti na sakkā rakkhituṃ so dāni mādiso attha 25
lokadhamme tatvato¹⁶ jānanto viññū medhāvī paṇḍito maraṇapariyosānājīvitesu¹⁷
sattesu¹⁸ kissa attānam upatāpaye, kimkāraṇā anupakārena¹⁹ sokadukkhena
attānam santāpeyyā 'ti, daharā cā 'ti gāthā 'maccu nām' esa tāta Bharata n'

¹ Ck uddhā, Bdbuddhā. ² Bf patanato, Cks papatato. ³ Bđ bahūjanā. ⁴ Bdf ki-.
⁵ C* Bf -rā. ⁶ Cs ve- corr. to ce-, Bđ vedam. ⁷ Cks -paramattheva. ⁸ Ck ahaṃ. ⁹ Bđ
gottañca, Bf yasañca bhogañca. ¹⁰ Ck bhariyā, Cs bharisa, Bdf bhariyāpi. ¹¹ Bđ
etaṃ, Bf esaṃ. ¹² Cks lapitan. ¹³ Bđ adds tam. ¹⁴ Bđ vilap-. ¹⁵ Bđ -napi.
¹⁶ Ck -āto, Bđ tattato. ¹⁷ Cks -nejī-. ¹⁸ Ck adds matesu. ¹⁹ Bđ anupatāpayena.

- eva suvannarūpakasadisānaṃ daharānaṃ khattiyakumārakādīnaṃ na vuddhippat-
tānaṃ mahāyodhānaṃ na bālānaṃ puthujjanasattānaṃ na buddhādīnaṃ paṇ-
ḍitānaṃ na cakkavattiādīnaṃ issarānaṃ na nirasanaṃ avasānaṃ¹ daliddānaṃ²
lajjati³, sabbe p' ime sattā maccuparāyaṇā maraṇamukhe sambhagga⁴ bhavanti
5 yeva' 'ti dassanattānaṃ vuttā⁵, papatānaṃ ti papatanato⁶, idaṃ vuttaṃ hoti:
yathā⁶ tāta Bharata pakkānaṃ phalānaṃ pakkakālato paṭṭhāya idāni vaṇṭā
chijjivā patissanti idāni patissantīti patanato bhayaṃ⁸ niccam dhuvaṃ ekamsikam
eva bhavati⁹ evaṃ āsāṇikaniyabhāvato¹⁰ evaṃjātānaṃ¹¹ maccānaṃ pi ekamsikam yeva
maranato bhayaṃ¹², na h' atthi¹³ so khano vā layo vā¹⁴ yattha tesāṃ maraṇaṃ
10 na¹⁵ āsāṇikitabbaṃ bhaveyyā¹⁶ 'ti, sāyaṇ ti vikāle, iminā rattibhāge ditṭhānaṃ
divasabhāge¹⁶ divasabhāge ca ditṭhānaṃ rattibhāge adassanaṃ dīpeti, kañci-
datthan¹⁶ ti pitā me putto me ti ādīhi paridevayaṃ māno ce¹⁸ poṣo sammūlho
attānaṃ himsanto kilamanto appamattakam pi atthaṃ āhareyya, kayira cetāṃ¹⁹
viccakkhano ti²⁰ atha paṇḍito puriso²¹ paridevaṃ kareyya, yasmā pana²²
15 paridevanto mataṃ vā ānetuṃ aññaṃ vā tassa vaddhiṃ kātuṃ na sakkoti tasmā
nirattakattā paridevitassa paṇḍitā na paridevanti²³, attānaṃ mātano ti attano
atṭabhāvaṃ sokaparidevadukkhena himsanto, na tenā²⁴ 'ti tena paridevena para-
lokaṃ gatā sattā na pārenti na yāpenti, nirattā ti tasmā tesāṃ matasattānaṃ
ayaṃ paridevaṇā nirattakā, saraṇaṃ ti nivāsagehaṃ, idaṃ vuttaṃ hoti: yathā
20 paṇḍito puriso attano vasaṇāgāre āditte²⁴ muhuttaṃ pi vosānaṃ anāpajjivā-⁵
ghatasatena ghaṭasahassena vāriṇā naṃ²⁶ nibbāpayat' eva evaṃ dhiro uppatitam
sokaṃ khippaṃ²⁸ nibbāpaye, tūlaṃ viya ca vāto yathā thātuṃ²⁸ na sakkoti evaṃ
dhammaye viddhamsayeyyā²⁹ 'ti attho, eko va macco ti ettha tāta Bharata ime
sattā kammassakā nāma, tathā hi ito paralokaṃ gacchanto satto eko va acceti³⁰
25 atikkamati, khattiyādikule jāyamāno pi eko va gantvā jāyati, tattha tattha pana
nātimittasāmyogavasena ayaṃ me pitā ayaṃ³¹ mātā ayaṃ³¹ mitto ti saṃyoga-
paramā tv-eva sambhogā sabbapāṇīnaṃ, paramatthena paṇa tīsu³²
bhavesu kammassakā ve te sattā ti attho³³, tasmā ti yasmā tesāṃ³⁴ sattānaṃ
nātimittasāmyogaṃ³⁵ nātimittaparibhogaṃ³⁶ thapetvā ito paraṃ aññaṃ n' atthi
30 tasmā sampassaato³⁷ imaṃ ca paraṃ ca lokaṃ nānābhāvaṇābhāvaṃ eva sammā
passato³⁸, aññāya dhammaṃ ti atṭhavidhalokadharmāṃ jānitva, haḍayaṃ

¹ Ck nirasavaṣa-, Bḍ nidhanānaṃ ² Bḍ daliddādīnaṃ. ³ Cks lajjā ti. ⁴ Cks saṃ-, Bḍ bhaggapalibhaggā. ⁵ Cks vuttaṃ ⁶ Ck patanato. ⁷ Bḍ adds hi. ⁸ Bḍ tesāṃ. ⁹ Cks bhavanti, Bḍ bhayanti. ¹⁰ Bḍ anāsaṇikaniyato. ¹¹ Bḍ evajā-.
¹² Ck bhaye. ¹³ Bḍ natthi. ¹⁴ Cks add yā. ¹⁵ Bḍ omits na. ¹⁶ Cks omit di-,
¹⁷ Bḍ kiñcid- ¹⁸ Bḍ -devamāno va. ¹⁹ Ck kayirā me taṃ, Bḍ kayira ve taṃ.
²⁰ Cks omit ti. ²¹ Bḍ adds evaṃ. ²² Ck na. ²³ Bḍ -tīti. ²⁴ Cks -tto. ²⁵ Ck
pajjivā, Ck pacchivā corr. to āditte mahantaṃ pi vosānaṃ anāpajjivā.
²⁶ Bḍ omits naṃ. ²⁷ Bḍ khippameva. ²⁸ Bḍ saṇḥitum. ²⁹ Ck Bḍ -seyyā.
³⁰ Ck accayeti. ³¹ Bḍ adds me. ³² Bḍ adds pi. ³³ Cks omit attho.
³⁴ Bḍ tasmā etesaṃ. ³⁵ Ck -saṃvegaṃ. ³⁶ Bḍ -gamattaṃ. ³⁷ Bḍ adds ti.
³⁸ Cks -anto.

manañ cā 'ti¹ idaṃ ubhayam pi cittass' eva nāmañ, idaṃ vuttaṃ hoti:

Lābhe alābho ayaso yaso ca (vol. III, 98, cfr. Alwis, Sidath S. CVI.)

nindā paṇāsañ ca sukhañ ca dukkhañ,

ete aniccā manujesu dhammā,

mā soca, kiṃ socasi Poṭṭhapādā 'ti

5

imesaṃ aṭṭhannaṃ lokadhammānaṃ yena tena² cittaṇa nāyanti³ (—?) tassa ca⁴
aniccataṃ nātvā ṭhitassa dhīrassa pitiputtamaraṇādivatthukāpi⁵ mahantā⁶ sokā
hadayam na tāpayantīti⁷, etaṃ vā aṭṭhavidhaṃ lokadhammaṃ nātvā ṭhitassa
hadayavatthuñ ca manañ ca mahantāpi sokā na tāpayantīti evam ettha⁸ attho
daṭṭhabbo, sohaṃ dassaṇa bhokkhañcā⁹ 'ti gāthāya: tāta Bharata
andhabālasattānaṃ viya mama rodanaṃ paridevanaṃ nāma nānucchavikaṃ¹⁰,
ahaṃ pana pitu accayena tassa thāne ṭhatvā kapaṇādīnaṃ¹¹ dānaṃ ṭhānantarā-
rahaṇaṃ ṭhānantaraṃ yasārahānaṃ yasaṃ dassāmiti, pitarā me paribhuttanayena
issariyaṃ bhuñjissāmi, nātake¹² posessāmi, avasesaṃ ca attano¹³ pariṇādikāni
janaṃ pālayissāmi¹⁴, dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ dhammikarakkhāvarana-
guttiṃ karissāmiti, evaṃ hi vijānato panditapurissa anurūpakiccaṃ¹⁵
ti attho.

10

15

Parisā imaṃ¹⁶ Rāmapaṇḍitassa aniccatāpakāsaṇiṃ dhamma-
desanaṃ sutvā nissokā ahosi¹⁷. Tato Bharatakumāro Rāma-
paṇḍitaṃ vanditvā „Bārāṇsirajjaṃ paṭicchatha“¹⁸ 'ti āha.
„Tāta Lakkhaṇaṃ ca Sītadeviṃ ca gahetvā gantvā rajjaṃ
anusāsatha“¹⁹ 'ti. „Tumhe pana devā“²⁰ 'ti. „Tāta, mama pitā
'dvādasavassaccayenāgantvā²¹ rajjaṃ kareyyāsīti²² maṃ avoca,
ahaṃ idān' eva gacchanto tassa vacanakaro nāma na homi²³,
aṇṇāni pana²⁴ tiṇi vassāni atikkamitvā āgamiṣāmiti“. „Etta-
kaṃ kālam ko rajjaṃ kāressatīti“. „Tumhe karoṭhā“²⁵ 'ti.
„Na mayam kāressamā“²⁶ 'ti. „Tena hi yāva mama āgamaṇā²⁷
imā pādukā kāressantīti“ attano tiṇapādukā omuñcivā adāsi.
Te tayo pi janā pādukā gahetvā paṇḍitaṃ²⁸ vanditvā mahājana-
parivutā Bārāṇasiṃ agamaṃsu. Tiṇi saṃvaccharāni pādukā
rajjaṃ kāresuṃ. Amaccā tiṇapādukā rājapallaṃke ṭhapetvā
aṭṭaṃ vinicchinenti, sace dubbhicchito hoti pādukā aṇṇa-

20

25

30

¹ C^{ks} cāpi, B^d mananti. ² B^d kenaci. ³ B^d paññāyanti. ⁴ B^d omits ca. ⁵ B^d
-kā. ⁶ C^s B^d -tāpi. ⁷ B^d bhāsayantīti. ⁸ B^d pettha. ⁹ B^d dayaṇa gottañcā.
¹⁰ B^d na anu-. ¹¹ B^d adds dānarahānaṃ. ¹² B^d adds ca. ¹³ B^d anto. ¹⁴ B^d
pālessāmi. ¹⁵ B^d -paṇki-. ¹⁶ C^{ks} imā. ¹⁷ B^d ahesuṃ. ¹⁸ B^d -na āg-.
¹⁹ B^d kā-. ²⁰ B^d nāhosi. ²¹ B^d pi. ²² B^d mamāgamaṇā. ²³ B^d rāmapa-.

maññaṃ paṭihaññanti¹, tāya saññāya puna vinicchinenti, sammāvinicchitakāle pādukā nissaddā sannisīdanti. Paṇḍito² tiṇṇaṃ saṃvaccharānaṃ accayena araṇṇā nikkhamitvā Bāraṇasīnagaraṃ patvā uyyānaṃ pāvisi. Tassāgatabhāvaṃ³ ñatvā
 5 kumārā amaccaparivutā uyyānaṃ gantvā Sītāṃ aggamaheśiṇī katvā ubhinnaṃ pi abhisekaṃ karimsu⁴. Evaṃ abhisekappaṭto M. alaṃkatarathe tathā mahantena parivārena nagaraṃ pavasi tvā padakkhinaṃ katvā Sucandakapāsādarassa mahātalaṃ abhiruyha⁵ tato paṭṭhāya soḷasa vassasahassāni⁶ dhammena
 10 rajjaṃ karetvā⁷ saggaṇadānaṃ⁸ pūresi.

13. Dasa vassasahassāni saṭṭhi vassasatāni ca
 kambugīvo mahābāhu Rāmo rajjaṃ akārayīti 93.
 ayaṃ abhisambuddhagāthā tam atthaṃ dīpeti⁹.

Tattha kambugīvo ti suvaṇṇalingasadisagīvo¹⁰, suvaṇṇaṃ hi kambuṃ¹¹
 15 ti vuccati.

S. i. d. ā. j. s. (Saccapariyosāne kuṭumbiko sotāpatti phale paṭiṭṭhahi¹²): „Tadā Dasarathamahārājā Suddhodanamahārājā ahośī, mātā Mahāmāyā, Sītā¹³ Rāhulamātā, Bharato Anando, Lakkhaṇo Sāriputto, paṇḍito Buddhapariyāsa, Rāmapaṇḍito aham evā“ 'ti. Da-
 20 sarathajātakaṃ¹⁴.

8. Saṃvarajātaka.

Jānanto no mahārājā 'ti. Idam S. J. v. ekaṃ ossaṭṭha-
 viriyaṃ bhikkhūṃ ā. k. So kira Sāvattihivāsikulaputto Satthu
 dhammadesanaṃ sutvā pabbajitvā¹⁵ ācariyupajjhāyavattaṃ pūrento
 25 ubhayāni pātimokkhaṇi paṇḍāni katvā paripuṇṇapañcavasso „kam-
 matṭhānaṃ gahetvā araṇṇe vasissāmīti“ ācariyupajjhāye āpucchitvā
 Kosalaratṭhe ekaṃ paccantaḡāmaṃ gantvā tattha iriyāpathe pasannehi¹⁶

¹ Ck -ati. ² Bā rāmapa-. ³ Bā tassa āgamanabhā-. ⁴ Bā akāmsu. ⁵ Bā -ruhi. ⁶ Bā sodasa-. ⁷ Bā adds ayuhapariyosāne. ⁸ Bā saggaṇapūraṃ. ⁹ Bā pakāseti. ¹⁰ Bā suvaṇṇa-, Ck -līhasagīvo. C -līṅgasadisagīvo. ¹¹ Bā kambu. ¹² Bā -paṭiṭṭhāsi. ¹³ Bā devīsītā. ¹⁴ Bā bharatarāmājā-. ¹⁵ Bā adds laddhupa-sampado. ¹⁶ Bā pasanna.

manussehi pannaśālaṃ katvā upatṭhiyamāno vassaṃ upagantvā yuñ-
janto ghaṭanto¹ vāyamanto accāraddhena viriyena temāsaṃ kammaṭ-
ṭhānaṃ bhāvetvā obhāsamattam pi uppādetuṃ asakkonto cintesi:
„addhā-m-aham² Satthārā desitesu catūsu puggalesu padaparamo, kim
me araṇṇavasena³“ ti Jetavanaṃ gantvā „Tathāgatassa rūpasirīṃ pas- 5
santo madhuraṃ dhammadesanaṃ suṇanto vītināmessāmīti“ so viriyaṃ ossa-
jitvā⁴ tato nikkhamanto anupubbena Jetavanaṃ gantvā ācariyupajjhāyehi
c' eva sandiṭṭhasambhattehi ca āgamanakāraṇaṃ putṭho tam atthaṃ
kathetvā tehi⁴ „kasmā evam akāsi⁵“ garahitvā Satthu santikaṃ netvā
„kiṃ bhikkhave anicchamānaṃ bhikkhuṃ ānayitthā“ ti vutte „ayaṃ 10
bhante viriyaṃ ossajitvā⁵ āgato“ ti ārocite S. „saccaṃ kirā“ ti
pucchitvā „saccaṃ bhante⁶“ ti vutte „kasmā bhikkhu viriyaṃ ossaji⁶.
imaṃ hi sāsane nibbiriyaṃ kusītapuggalassa aggaphalaṃ ara-
hattaṃ nāma n' atthi, āraddhaviṛiyā c' imaṃ dhammaṃ ārādhenti,
tvam kho pana pubbe viriyavā ovādakkhamo ten' eva kāraṇena 15
Bārāṇasiraṇṇo puttasaṭṭhaṃ sabbakaniṭṭho pi⁷ hutvā⁸ paṇḍitānaṃ ovāde
ṭhatvā setacchattaṃ patto sīti⁹ vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Saṃvarakumāro nāma puttasaṭṭhaṃ ka-
niṭṭho ahoṣi. Rājā „ekekam puttam sikkhitabbayuttakam¹⁰
sikkhāpethā“ ti ekekassa amaccassa adāsi. Saṃvarakumārassa 20
ācariyo amacco Bodhisatto ahoṣi paṇḍito vyatto rājaputtassa
pitiṭṭhāne¹¹ ṭhito. Amaccā sikkhitasikkhite rājaputte raṇṇo
dassesuṃ. Rājā tesam janapadaṃ datvā uyyojesi. Saṃvara-
kumāro sabbasippe nipphattiṃ patvā Bodhisattaṃ pucchi:
tāta¹² sace maṃ pitā janapadaṃ peseti kiṃ karomīti¹³. „Tāta, 25
tvam janapade diyyamāne taṃ agahetvā 'deva aham sabba-
kaniṭṭho, mayi pi gate tumhākaṃ pādamūlaṃ tucchaṃ hes-
sati¹³, aham pādamūle yeva vasissāmīti' vadeyyāsi¹⁴. Ath'
ekadivasaṃ Saṃvarakumāraṃ vanditvā ekamantaṃ ṭhitaṃ¹⁴
rājā pucchi: „kiṃ tāta sippaṃ te niṭṭhitaṃ“ ti. „Āma devā“ 30
'ti. „Tuyhaṃ janapadaṃ vārehīti¹⁵. „Deva tumhākaṃ pāda-

¹ B^d -tento. ² B^d addhā aham. ³ C^s -ajji- corr. to -aji-, B^d -ajji-. ⁴ so all three MSS. instead of kathesi? ⁵ C^s -ajji- corr. to -aji-, B^d -ajje-. ⁶ B^d saccaṃ, omitting bhante. ⁷ B^d -ajji. ⁸ B^d omits pi. ⁹ B^d adds pi. ¹⁰ B^d adds sikkham. ¹¹ B^d pati- ¹² C^{ks} kiṃ tāta ¹³ B^d bhavissati. ¹⁴ B^d nisinnaṃ ¹⁵ B^d demīti.

mūlaṃ tuccham bhavissati, pādamūle yeva vasissāmīti¹“. Rājā
tussitvā „sādhū“ ’ti sampaticchi. Tato² paṭṭhāya raṇṇo pāda-
mūle yeva hutvā³ Bodhisattam pucchi: „tāta aññaṃ kiṃ karo-
mīti“. „Rājānaṃ ekaṃ purāṇauyyānaṃ⁴ yācāhīti“. So
5 „sādhū“ ’ti uyyānaṃ yācitvā tattha jātakehi pupphaphalehi
nagare issarajanaṃ saṃgaṇhitvā⁵ puna „kiṃ karomīti“ pucchi.
„Tāta rājānaṃ āpucchitvā antonagare⁶ bhattavetanam tvaṃ
eva dehīti“. So tathā katvā antonagare kassaci kiñci ahā-
petvā⁷ bhattavetanam datvā puna⁸ Bodhisattam pucchitvā rā-
10 jānaṃ viññāpetvā antonivesane dāsaporisānaṃ pi assānaṃ⁹ pi
balakāyassāpi vaṭṭam¹⁰ aparihāpetvā adāsi, tirojanapadehi¹¹
āgatānaṃ dūtānaṃ¹² nivesanaṭṭhānādīni vāṇijānaṃ sumkāni¹³
sabbakaraṇīyāni attanā va akāsi. Evaṃ so M-assa ovāde
ṭhatvā sabbam antojanaṃ ca bahijanaṃ ca nagare ca raṭṭha-
15 vāsino ca āgantuke ca ayapatten’ eva¹⁴ tena tena saṃgaha-
vatthunā ābandhitvā saṃgaṇhi¹⁵, sabbesaṃ piyo ahoṣi manāpo.
Aparabhāge rājānaṃ maraṇamañcake¹⁶ nipannaṃ amaccā
pucchimsu: „deva tumhākaṃ accayena setacchattam kassa
dassāmā¹⁷“ ’ti. „Tāta mama puttā sabbe pi setacchattassa
20 sāmīno va¹⁸, yo pana tumhākaṃ manam gaṇhāti tass’ eva da-
deyyāthā¹⁹“ ’ti. Te tasmim kālakate²⁰ tassa sarīraparihāraṃ
katvā sattame divase sannipatitvā „raṇṇā ‘yo tumhākaṃ manam
gaṇhāti tassa chattam ussāpeyyāthā²¹’ ’ti vuttaṃ, amhākaṃ ca
ayam Saṃvarakumāro manam gaṇhātīti²²“ ūṇatakehi parivāri-
25 tam²³ tassa kañcanamālasacchattam²⁴ ussāpayimsu. Saṃvara-
mahārājā B-assa ovāde ṭhatvā dhammena rajjam kāresi. Itare
ekūnasatakumārā „pitā kira no kālakato, Saṃvarassa²⁵ kira

¹ B¹ homīti. ² B¹ so tato. ³ B¹ adds puna. ⁴ B¹ -nuyyā-. ⁵ B¹ -hi. ⁶ B¹ attano na-. ⁷ C¹ kañci āhā-. ⁸ B¹ punappunam-. ⁹ B¹ hatthinam. ¹⁰ C¹ vattham, B¹ vattam. ¹¹ C¹ -dena. ¹² B¹ dūtādinam. ¹³ B¹ sumkānti. ¹⁴ C¹ ayapaṭṭaneva, B¹ āyavattaneca. ¹⁵ B¹ gaṇhi. ¹⁶ B¹ -mañce. ¹⁷ B¹ dammā. ¹⁸ B¹ ca. ¹⁹ B¹ deyyāthā, C¹ dadeyyāthā. ²⁰ B¹ tālamkate. ²¹ C¹ -yyāthā. ²² C¹ gaṇhātīti. ²³ B¹ omits nā- pari-. ²⁴ B¹ kuñcanamālam-. ²⁵ B¹ -rakū-
mārassa.

chattaṃ ussāpesuṃ, so sabbakaniṭṭho, tassa chattaṃ na pā-
 puṇāti, sabbajetṭhakassa chattaṃ ussāpessāmā¹ 'ti sabbe va¹
 ekato āgantvā „chattaṃ vā no detu yuddhaṃ vā“ ti Saṃvara-
 mahārājassa paṇṇaṃ pesetvā nagaraṃ uparundhiṃsu. Rājā
 B-assa taṃ pavattiṃ ārocetvā „idāni kiṃ karomā“ ti pucchi. 5
 „Mahārāja, tava bhātīhi² saddhiṃ yujjhanakiccaṃ³ n' atthi,
 tvaṃ pitu santakadhaṇaṃ⁴ satakoṭṭhāse kāretvā ekūnasataṃ
 bhātīnaṃ⁵ pesetvā 'imaṃ tumhākaṃ pitu santakaṃ koṭṭhāsaṃ
 gahhattha, nāhaṃ tumhehi saddhiṃ yujjhissāmīti⁶“ sāsanaṃ pa-
 hinathā⁷ 'ti. So tathā akāsi. Ath' assa sabbajetṭhabhātiko 10
 Uposathakumāro nāma sese āmantetvā „tāta, rājānaṃ nāma
 abhibhavituṃ samattho vāma n' atthi, ayaṃ ca no kaniṭṭha-
 bhātiko paṭisattu pi hutvā na tiṭṭhati, amhākaṃ pitu santakaṃ
 pesetvā 'nāhaṃ tumhehi saddhiṃ 'yujjhāmīti' pesesi, na kho
 pana mayaṃ sabbe⁷ ekakkhaṇe chattaṃ ussāpessāma, ekass' 15
 eva chattaṃ ussāpessāma, ayaṃ eva rājā hotu, etha taṃ pas-
 sitvā rājakuṭumbaṃ⁸ paṭicchāpetvā amhākaṃ janapadam eva
 gacchāmā⁹ 'ti āha⁹. Atha te sabbe pi kumārā nagaraṃ¹⁰
 vivarāpetvā paṭisattuno ahutvā nagaraṃ pavisīṃsu. Rājāpi
 tesaṃ amaccehi sakkāraṃ gāhāpetvā paṭimaggāṃ pesesi. Ku- 20
 mārā mahantena¹¹ parivārena pattikā va āgantvā rājanivesanaṃ
 abhirūhitvā Saṃvaramahārājassa nipaccākāraṃ dassetvā nīcā-
 sane nisīdiṃsu. Saṃvaramahārājā setacchattassa heṭṭhā sī-
 hāsane nisīdi, mahanto yaso mahantaṃ sirisobhaggaṃ ahosi,
 olokitolokitaṭṭhānaṃ kampati¹². Uposathakumāro Saṃvara- 25
 mahārājassa siribhavaṃ oloketvā „amhākaṃ pitā attano acca-
 yena Saṃvarakumārassa rājabhāvaṃ űatvā maññe amhākaṃ
 janapade datvā imassa na adāsīti“ cintetvā tena saddhiṃ
 sallapanto tisso gāthā abhāsi:

¹ Bā pi. ² Bā bhātikehi. ³ Ck^s yuddhana-. ⁴ Bā santakaṃ-. ⁵ Bā bhātikanam.

⁶ Bā yujjhāmīti. ⁷ Bā adda pi. ⁸ Ck^s -bā. ⁹ Ck^s āhaṃsu. ¹⁰ Bā -radvāraṃ.

¹¹ Bā nātima-. ¹² Bā kampi.

1. Jānanto no mahārāja tava sīlaṃ janādhipo
ime kumāre pūjento na taṃ kenaci maññatha. 94.
2. Tiṭṭhante no mahārāje ādu¹ deve divaṃ gate
ñāti taṃ samanumaññīṃsu sampassaṃ attham attano. 95.
- 5 a. Kena Saṃvara vattena sañjāte adhititṭhasi².
kena taṃ nātivattanti nātisaṃghā samāgatā ti. 96.

Tattha jānanto no ti jānanto nu, janādhipo ti³ ambhakaṃ pitā narindo.
ime ti ime ekūnasate kumāre, Pālipoṭṭhakesu³ pana aññe kumāre ti likhitaṃ⁴.
pūjento ti tena tena janapadena mānento, na taṃ kenacīti khuddakena⁵
10 pi kenaci janapadena taṃ pūjetabbam na maññittha, ayaṃ mama accayena rājā
bhavissatīti ñatvā va⁶ maññe attano pādamūle vāsesīti⁷, tiṭṭhante no ti
tiṭṭhante nu, dharamāne yeva nū 'ti pucchati⁸, ādu⁹ deve ti udāhu ambhakaṃ
pitari deve divaṃ gate attano atthaṃ vaḍḍhiṃ passaṃtā¹⁰ saddhiṃ rājakārakehi
negamajanapadehi nātayo taṃ¹¹ rājā hotū 'ti samanumaññīṃsu¹² 'ti¹³, vat-
15 tenā 'ti sīlacarena, sañjāte adhititṭhasi¹⁴ samānājāṭike ekūnasatabhātaro¹⁵
abbhahavitvā tiṭṭhasi, nātivattanti¹⁶ nābhibhavanti

Taṃ sutvā Saṃvaramahārājā attano guṇaṃ kathento cha
gāthā abhāsi:

4. Na rājaputta usuyyāmi samañānaṃ mahesinaṃ,
20 sakkaccaṃ te namassāmi, pāde vandāmi tādinaṃ. 97.
5. Te maṃ dhammaguṇe yuttaṃ sussūsam anusuyyakaṃ
samañā anusāsanti¹⁷ isi¹⁸ dhammaguṇe ratā. 98.
6. Tes' āhaṃ vacanaṃ sutvā samañānaṃ mahesinaṃ
na kiñci¹⁹ atimaññāmi, dhamme me nirato mano. 99.
- 5 7. Hatthārūhā²⁰ anikaṭṭhā rathikā pattikārikā²¹
tesu²² na-ppaṭibandhāmi nibaddhaṃ²³ bhattavetanāṃ. 100.
8. Mahāmattā ca me atthi mantino paricārakā²⁴,
Bārāṇasīṃ voharanti bahumaṃsasurodakāṃ²⁵. 101.

¹ C^s āhu, B^df adu. ² B^d atitithasi. ³ B^d pālipoṭṭha-. ⁴ B^d likkhi-. ⁵ B^d -nā.
⁶ B^d omits va. ⁷ C^s -tīti, B^d thapesīti. ⁸ B^d pucchi. ⁹ C^s āhu, B^d anu. ¹⁰
B^d -to. ¹¹ C^s omits taṃ. ¹² B^d samanumaññīṃsu. ¹³ B^d omits ti. ¹⁴ B^d atitith-.
¹⁵ B^d -re. ¹⁶ C^s nādhi-, C^s nādhivattanti. ¹⁷ C^s samanū-. ¹⁸ C^s isiṃ, B^df isi.
¹⁹ so all four MSS. ²⁰ C^s -rūhā, B^df -rohā. ²¹ B^df -rakā. ²² B^df tesāṃ. ²³ B^d niviṭṭhaṃ, B^f nimittaṃ. ²⁴ C^s B^d -ikā. ²⁵ C^s B^f bahum,
C^s maṃsaṃ.

9. Atho pi vāṇijā phītā nānārattḥāto āgatā,
tesu me vihitā rakkhā, evaṃ jānāh' Uposathā 'ti. 102.

Tattha na rājaputtā 'ti ahaṃ rājaputta kañci sattaṃ² ayaṃ nāma sampatti imassa mā hotū 'ti na usuyyāmi³, tādinaṃ ti tādilakkhaṇayuttānam samitapāpatāya samanānaṃ mahantānaṃ silakkhandhādinaṃ guṇānaṃ esitatāya 5 mahesīnaṃ dhammikasamanabrāhmaṇānaṃ pañcapaṭṭhitena pāde vandāmi, dānaṃ dadanto dhammikaṃ ca nesaṃ rakkhāvaraṇaguttiṃ paccupaṭṭhapento sakkaccaṃ te namassāmi, maneva sampiyāyanto va pūjemiṃti attho, te maṃ ti te samaṇā⁴ ayaṃ dhammakotṭhāse yuttapayutto sussūsaṃ anusuyyako⁵ ti tatvato ūtvā maṃ dhammaguṇe yuttaṃ sussūsaṃ anusuyyakaṃ anusāsanti, 10 idaṃ kuru idaṃ⁶ mā karīti ovaḍanti attho, tesāhaṃ ti tesāṃ ahaṃ, hatthāruhā⁷ ti hatthā⁸ āruya yujjanayodhā, anikattḥā ti hatthānikādiṃ thitā, rathikā ti rathayodhā, pattikārikā⁹ ti pattino va¹⁰, nibaddhaṃ¹¹ ti yaṃ tehi sajjitaṃ¹² bhattaṃ ca vetanaṃ ca taṃ¹³ na paṭibandhāmi, apaṭibāpetvā dadāmiṃti attho, mahāmattā ti bhātika mayhaṃ mahāpaṇṇā mantesu 15 kusalā mahāamaccā c' eva¹⁴ avasesamantino ca paricārikā atthi, iminā idaṃ dasseti: tumhe mantasampanne paṇḍite ācariye na labhittha, ambhakaṃ pana ācariyā paṇḍitā upāyakusalā, te no setacchattena¹⁵ yojesuṃ, Bārāṇasīnaṃ ti bhātika mama chattaṃ ussāpitakālato paṭṭhāya amhakaṃ rājā dhammiko anuvaddhamāsaṃ devo vassati tena sassāni sampajjanatīti¹⁶ Bārāṇasiyaṃ bahūṃ 20 khāditaḍḍayuttakam maṃsamaccā¹⁷ pāṭabbayuttakam surodakaṃ ca¹⁸ jāna ti¹⁹, evaṃ ratthavāsino bahumaṃsasurodakaṃ²⁰ katvā Bārāṇasiṃ voharanti, phītā²¹ ti hatthiratanassaratanaṃ uttaratanādiṃ āharitvā nirupaddavā vohāraṃ karontā phītā samiddhā, evaṃ jānāhīti bhātika Uposatha ahaṃ imehi ettakehi kāraṇehi sabbakaniṭṭho pi²² hutvā mama bhātike abhibhavitvā 25 setacchattaṃ patto, evaṃ maṃ jānāhīti.

Ath' assa guṇaṃ sutvā Uposathakumāro dve gāthā abhāsī:

10. Dhammena kira ñātīnaṃ rajjaṃ kārehi Saṃvara
medhāvī paṇḍito cāpi²³ atho pi ñātīnaṃ hito. 103.
11. Taṃ taṃ ñātiparibbūlhaṃ nānāratanaṃ mocitaṃ 30
amittā na-ppasahanti²⁴ Indaṃ va asurādhipo ti. 104.

¹ Cks jānāhi ² Ck kaṇvisattaṃ, C^s kavisattaṃ, B^d kiñci mattaṃ. ³ Cks suyyāmi.
⁴ B^d samanā maṃ. ⁵ B^d -kaṃ ⁶ Cks imaṃ. ⁷ B^d -roha. ⁸ all three MSS.
-1. ⁹ B^d -rakā. ¹⁰ Ck P^d ca. ¹¹ B^d nivītaṃ. ¹² Ck addhitaṃ, C^s ajjitaṃ.
¹³ B^d ahaṃ taṃ ¹⁴ Cks te ca ¹⁵ B^d -ni. ¹⁶ Cks -jjatīti. ¹⁷ B^d macchamam-
saṃ. ¹⁸ B^d -dakaṃ va, C^s -dakam va corr. to - ca? Ck ti. ¹⁹ C^s jānaṃ ti.
²⁰ Cks bahūṃ-, B^d -maṃsamurodakanti. ²¹ Ck titā, C^s jītāna. ²² B^d va. ²³
Cks cepi. Bf cāsi. ²⁴ Ck -sayhanti

Tattha dhammena kirā 'ti tāta Saṃvaramahārāja dhammena kira tvaṃ ekūnasatānaṃ nātīnaṃ attano jeṭṭhabhātikānaṃ ānubbhāvaṃ abbhībhavasi¹, ito paṭṭhāya ca² tvaṃ eva rajjaṃ kārehi, tvaṃ hi³ medhāvī c' eva paṇḍito ca nātīnaṃ ca⁴ hito ti attho, taṃ taṃ⁵ ti taṃ⁶ evaṃ vividhagunasampannaṃ taṃ. nātīparibbūlhan ti amhehi ekūnasatehi nātakehi parivāritam, nānā-
 5 ratanamocitan ti nānāratanehi ocitam sañcītam bahuratanasañcayam, asurā-
 dhipo ti yathā tāvatiṃsehi parivutām Indam asurarājā na tapati evaṃ amhehi ārakkhama karonte⁷ parivāritam tiyojanasatike Kāsiraṭṭhe dvādasayojanikāya Bārānasiyā rajjaṃ kārentam amittā na tapissantīti dīpeti.

Saṃvaramahārājā sabbesam pi bhātikānaṃ mahantaṃ ya-
 10 sam adāsi. Te tassa santike māsaddhamāsam⁸ vasitvā „ma-
 hārāja, janapadesu coresu utṭhahantesu mayam jānissāma,
 tvaṃ rajjasukham anubhavā“ 'ti vatvā attano attano jana-
 padaṃ gatā. Rājāpi B-assa ovāde ṭhatvā āyupariyosāne devanagaraṃ pūrento agamāsi.

15 S. i. d. ā. „bhikkhu evam tvaṃ pubbe ovādakkhamo idāni
 kasmā viriyam na akāsīti“ vatvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapari-
 yosāne so bhikkhu sotāpattiṃhale patiṭṭhahi): „Tadā Saṃvaramahārājā
 ayam bhikkhu ahoṣi, Upasathakumāro Sāriputto, sesabhātikā therā-
 nuthera, parisa Buddhaparisā, ovādadāyako amacco⁹ aham evā“ 'ti.
 20 Saṃvaramahārājā takam.

9. Suppārakajātaka.

Ummujjanti nimujjantīti. Idam S. J. v. paṇḍāpāra-
 mīm ā. k. Ekādivasam hi sāyaṇhasamaye Tathāgatassa dhammaṃ
 desetum nikkhamanam āgamayamānā bhikkhū dhammasabbhāyaṃ ni-
 sīditvā „āvuso aho¹⁰ S. mahāpaṇḍo puthupaṇḍo hāsupaṇḍo javana-
 25 paṇḍo tikkhapaṇḍo nibbedhikapaṇḍo tatra tatra upāyapaṇḍāya sam-
 annāgato vipulāya paṭhavisamāya mahāsamuddo viya gambhīrāya
 ākāso viya vitthiṇṇāya¹¹, sakala-Jambudīpasīm hi utṭhitapaṇḍo Dasa-
 balam atikkamitvā gantum samattho nāma n' atthi. yathā mahā-
 samudde utṭhitaūmi¹² velam nātikkamati¹³ velam patvā¹⁴ va bhijjati¹⁵

¹ Bā -bhāvi. ² Bā omits ca. ³ Bā pi. ⁴ Bā va ⁵ Bā tam tam, Cks omits tam..

⁶ Bā omits tam. ⁷ Cks -te. ⁸ Bā -dīha-. ⁹ Bā adds paua. ¹⁰ Bā adds am-
 hākaṃ. ¹¹ Cks vitti-. ¹² Bā utṭhitā-. ¹³ Bā -anti. ¹⁴ Bā pattā pattā.

evaṃ na koci paññāya Dasabalaṃ atikkamati Satthu pādamūlaṃ
patvā¹ bhijjat' eva² "ti Dasabalassa mahāpaññāpāramiṃ vaṇṇesum³.
S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā"
ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva Tathā-
gato paññavā pubbe pi aparipakke⁴ nāne⁵ paññavā va, andho hutvā⁵
mahāsamudde udakasāññāya 'imasmim⁶ samudde idaṃ nāma idaṃ
nāma ratanan' ti aññāsīti" vatvā a. ā.

A. Bharuratthe⁷ Bharurājā⁷ nāma r. kāresi. Bharu-
kacchaṃ⁷ nāma paṭṭanagāmo⁸ ahosi. Tadā Bo. Bharukacche⁷
niyyāmajetṭhassa⁹ putto hutvā nibbatti pāsādiko suvaṇṇavanno.¹⁰
Suppāraḥakumāro¹⁰ ti 'ssa nāmaṃ karimsu. So mahan-
tena parivārena vadḍhanto soḷasavassakāle yeva niyyāmaka-
sippe nipphattiṃ patvā aparabhāge pitu accayena niyyāmaka-
jetṭhako hutvā¹¹ niyyāmakakammaṃ akāsi, paṇḍito ñāpasampanno
ahosi¹², tena āruḷhanāvāya vyāpatti nāma n' atthi. Tassa¹⁵
aparabhāge loṇajalapahatāni¹³ dve pi cakkhūni nassimsu. So
tato paṭṭhāya niyyāmakajetṭhako hutvāpi¹⁴ niyyāmakakammaṃ
akatvā „rājānaṃ nissāya jīvissāmīti" rājānaṃ upasaṃkami.
Atha naṃ rājā agghāpaniyakamme tḥapesi. Tato paṭṭhāya
rañño hatthiratanāṃ¹⁵ assaratanāṃ¹⁵ muttasāramaṇisārādini¹⁶
agghāpeti¹³. Ath' ekadivaseṃ „rañño maṅgalahatthi bha-
vissatīti" kāḷapāsānakūṭavaṇṇaṃ ekaṃ vāraṇaṃ ānesum. Taṃ
disvā rājā „paṇḍitassa dassethā" 'ti āha. Atha naṃ tassa
santikaṃ nayimsu. So hatthena tassa sarīraṃ parimadditvā
„nāyaṃ maṅgalahatthi bhavitum anucchaviko, pacchāvāmana-²⁵
kadhātuko esa¹⁷, etaṃ hi mātā vijāyamānā amsena¹⁸ paṭi-
chitum nāsakkhi, tasmā bhūmiyaṃ patitvā pacchimapādehi
vāmanakadhātuko jāto" ti āha. Hatthiṃ gahe tvā āgate puc-
chimsu. Te „saccaṃ paṇḍito kathetīti" vadimsu. Taṃ kāra-

¹ l'd pattā pattā ² B'd bhijjantevā. ³ B'd vaṇṇentā nisīdisu. ⁴ B'd -kka. ⁵
B'd -ena ⁶ B'd repeats i-. ⁷ B'd garu. ⁸ C'ks paddhana- ⁹ B'd niyyāmaka-
jetṭhakassa. ¹⁰ C'ks niyyāmajetṭhakassa. ¹¹ B'd supā - throughout. ¹² B'd -tvāpi.
¹³ C'ks omit ahosi. ¹⁴ C'ks loṇajalla-. B'd loṇakajalapahatāni. ¹⁵ C'ks -tvā. ¹⁶
B'd -na ¹⁷ B'd -pesi. ¹⁸ B'd -eso. ¹⁹ B'd aṅgena.

nam rājā sutvā tuṭṭho tassa aṭṭha kahāpaṇe dāpesi. Pun' ekadivasam „rañño maṅgalasso¹ bhavissatīti“ ekaṃ assaṃ ānayimsu. Tam pi rājā paṇḍitassa santikaṃ pesesi. So² hatthena parāmasitvā „ayaṃ maṅgalasso¹ bhavituṃ na yutto,
 5 etassa hi jātadivase yeva mātā mari, tasmā mātu khīraṃ alabhanto na sammā vaḍḍhito“ ti āha. Sāpi 'ssa kathā saccā va ahoṣi. Tam pi sutvā rājā tussitvā aṭṭh' eva kahāpaṇe³ dāpesi. Ath' ekadivasam⁴ „maṅgalaratho bhavissatīti“ rathaṃ āharimsu, tam pi rājā tassa santikaṃ pesesi. So tam⁵ hat-
 10 thena parāmasitvā „ayaṃ ratho susirarukkheṇa kato, tasmā rañño nānucchaviko“ ti āha. Sāpi 'ssa kathā saccā va ahoṣi. Rājā tam pi sutvā aṭṭh' eva kahāpaṇe dāpesi. Ath' assa kambalaratanam mahaggham ānayimsu⁶. Tam pi tass' eva pesesi. So⁷ hatthena parāmasitvā „imassa mūsikacchinnam
 15 ekaṃ⁷ ṭhānam atthīti“ āha. Sodhentā taṃ disvā rañño ārocesuṃ. Rājā tussitvā aṭṭh' eva kahāpaṇe dāpesi. So cintesi: „ayaṃ rājā evarūpāni pi⁸ acchariyāni disvā aṭṭh' eva kahāpaṇe dāpesi, imassa dāyo nahāpitadāyo, nahāpitassa jātako⁹ bhavissati, kim me 'evarūpena rājupatṭhānena, attano
 20 vasanaṭṭhānam eva gamissāmīti“ so Bharukacchapattānam¹⁰ eva paccāgami. Tasmim tattha vasante vāṇijā nāvaṃ sajjetvā „kaṃ¹¹ niyyāmakam karissāmā“ 'ti mantentā¹² „Suppāraka-
 paṇḍitena ārūḥhanāvā na vyāpajjati, esa paṇḍito upāyakusalo, andho samāno pi Suppārakapaṇḍito va uttamo“ ti taṃ upa-
 25 saṃkamitvā „niyyāmakako no hohīti“ vatvā „tāta¹³, ahaṃ andho. katham niyyāmakakammaṃ karissāmīti“ vutte „sāmi andhāpi tumhe yeva amhākaṃ uttamo“ ti¹⁴. Punappuna yāciyamāno „sādhu tāta¹⁵, tumhehi ārocitasaññāya niyyāmakako bhavissāmīti“

¹ B \bar{d} -laasso. ² B \bar{d} adds tam pi. ³ B \bar{d} atha k. yeva. ⁴ B \bar{d} adds rañño. ⁵ B \bar{d} tam pi. ⁶ B \bar{d} tassa mahagghakamalaratanam āharimsu in the place of athassa --. ⁷ B \bar{d} -a. ⁸ B \bar{d} omits pi. ⁹ B \bar{d} jāti-. ¹⁰ B \bar{d} garu- corr. to bharu-. ¹¹ B \bar{d} tam. ¹² C^s -to, B \bar{d} -tēvā, B^s mantesuṃ. ¹³ B \bar{d} omits tāta. ¹⁴ so all three MSS., add āhamsu? ¹⁵ B \bar{d} -a.

tesaṃ nāvaṃ abhirūhi. Te nāvāya¹ mahāsamuddaṃ pakkhandimsu. Nāvā satta divasāni nirupaddavā agamāsi, tato akālāvātaṃ² uppātitaṃ uppajji, nāvā cattāro māse pakatisamudda-pitthe vicaritvā Khuramālasamuddaṃ nāma pattā, tattha macchā manussasamānasarīrā khuranāsā uduke ummujjani-³ 5 mujjaṃ³ karonti. Vāṇijā te disvā M-aṃ tassa samuddassa nāmaṃ pucchantā paṭhamāṃ gāthāṃ āhaṃsu:

1. Ummujjanti nimujjanti manussā khuranāsikā,

Suppārakan taṃ pucchāma: samuddo katamo ayan ti. 105.

Evaṃ tehi puṭṭho M. attano niyyāmakasuttēna saṃsandetvā⁴ 10 dutiyaṃ gāthāṃ āha:

2. Bharukacchā⁵ payātānaṃ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ

nāvāya vippanaṭṭhāya Khuramālīti vuccatīti. 106.

Tattha payātānaṃ ti Bharukacchapattanaṃ nikkhamitvā gacchantānaṃ, dhanesinaṃ ti tumhākaṃ vāṇijānaṃ dhanāṃ pariyesanānaṃ, vippanaṭ-⁶ 15 ṭhāya ti tātā⁵ tumhākaṃ imāya videsaṃ pakkhantāya nāvāya kamma-kārakā⁶ pakatisamuddaṃ atikkamitvā sampatto ayaṃ samuddo Khuramālīti vucati. evaṃ etaṃ paṇḍitā kathenti⁷.

Tasmiṃ pana samudde vajiraṃ uppajjati⁸. M., sac⁹ āhaṃ 'ayaṃ vajirasamuddo' ti evaṃ etesaṃ kathessāmi lobhena¹⁰ 20 bahūṃ⁹ vajiraṃ gaṇhitvā nāvaṃ osīdāpessanti¹¹ tesāṃ anā-cikkhitvā va nāvaṃ laggāpetvā¹² upāyen¹³ ekaṃ yottaṃ gahetvā macchagabaṇaniyāmena jālaṃ khipāpetvā vajirasāraṃ uddharitvā nāvāya¹⁴ pakkhipitvā aṇṇaṃ appagghabhaṇḍaṃ chaddāpesi. Nāvā taṃ¹⁵ samuddaṃ atikkamitvā parato¹⁶ Aggimālaṃ¹⁷ 25 nāma gatā. So pajjalitaaggikkhandho viya majjhantikasuriyo viya ca obhāsaṃ muñcanto¹⁸ aṭṭhāsi. Vāṇijā

3. Yathā aggīva¹⁹ suriyo va²⁰ samuddo patidissati,

Suppārakan²¹ taṃ pucchāma: samuddo katamo ayan ti 107.

gāthāya²² taṃ pucchimsu. M. pi tesāṃ anantaragāthāya²³ kathesi: 30

¹ Ck^o nāvā. ² B^d ākula- ³ P^d -nimujjanti. ⁴ B^d garu-. ⁵ C^s B^d -a ⁶ so all three MSS instead of -kānaṃ? ⁷ B^d kathenti. ⁸ B^d assannaṃ hoti in the place of up-. ⁹ P^d -u. ¹⁰ P^d ola- ¹¹ B^d -yam. ¹² Ck^s nam. ¹³ B^d purato. ¹⁴ B^d muccanto. ¹⁵ P^d aggī ca. ¹⁶ B^d ca. ¹⁷ P^d -kam ¹⁸ B^d adds vāṇijā.

4. Bharukacchā¹ payātānaṃ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ
nāvāya vippanatthāya Aggimālīti vuccatīti. 108.

Tasmiṃ pana samudde suvaṇṇaṃ ussannaṃ ahosi. M.
purimanayen' eva tato pi suvaṇṇaṃ gāhāpetvā nāvāya pak-
5 khipi-. Nāvā tam pi samuddaṃ atikkamitvā khīraṃ viya
dadhim viya ca obhāsantaṃ Dadhimālaṃ² nāma samuddaṃ pā-
puṇi Vāṇijā

5. Yathā dadhim va khīraṃ va samuddo patidissati⁴,

Suppārakan taṃ pucchāma⁵: samuddo katamo ayan ti 109.
10 gāthāya tassa nāmaṃ pucchimsu. M. anantaragāthāya ācikkhi:

6. Bharukacchā⁶ payātānaṃ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ
nāvāya vippanatthāya Dadhimālīti vuccatīti. 110.

Tasmiṃ pana samudde rajataṃ ussannaṃ⁷. So tam pi
upāyena gāhāpetvā⁸ nāvāya pakkipāpesi. Nāvā tam pi sam-
15 uddaṃ atikkamitvā nilakusatiṇaṃ viya sampannasassam iva
ca obhāsamānaṃ Nilavaṇṇakusamālaṃ⁹ nāma sammuddaṃ pā-
puṇi. Vāṇijā

7. Yathā kuso¹⁰ va sasso¹¹ va samuddo patidissati,

Suppārakan taṃ pucchāma, samuddo katamo ayan ti 111.
20 gāthāya tassa pi nāmaṃ pucchimsu. So anantaragāthāya
ācikkhi:

8. Bharukacchā⁶ payātānaṃ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ
nāvāya vippanatthāya Kusamālīti vuccatīti. 112.

Tasmiṃ pana samudde nilamaṇḍiratanāṃ ussannaṃ ahosi.
25 So tam pi upāyena gāhāpetvā nāvāya pakkipāpesi. Nāvā
tam pi samuddaṃ atikkamitvā nalavanaṃ¹² viya ca veļu-
vanaṃ viya ca khāyamānaṃ Nalamālaṃ¹³ nāma samuddaṃ
pāpuṇi. Vāṇijā

¹ Bā garu-. ² Bā pakkipāpesi ³ Bā -li ⁴ Bā patibhāsati ⁵ Cks -mi. ⁶
Bā garu- corr. to bharu-. ⁷ Cks uppanuam, Bā adds ahosi. ⁸ Cks gahetvā. ⁹ Bā
nilavannaṃkusamālā. ¹⁰ Ck -e. ¹¹ Cks -e ¹² C° nīla-, Bā naḷa-. ¹³ Ck -li,
C° naḷamālī, Bā nalamālin.

9. Yathā nalo¹ va veḷum² va samuddo patidassati,

Suppārakan taṃ pucchāma: samuddo katamo ayan ti 113.
gāthāya tassa² pi nāmaṃ pucchimsu. M. anantaragāthāya
kathesi:

10. Bharukacchā payātānaṃ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ 5
nāvāya vippanatṭhāya Nalamālīti⁴ vuccatīti⁵. 114.

Tasmiṃ pana samudde vaṃsarāgaveḷuriyaṃ ussannaṃ⁶. So
tam pi⁷ gāhāpetvā nāvāya pakkhipāpesi.

Aparo nayo: nalo⁸ ti vicchikanalo⁸ kakkaṭakanalo⁸ pi so rattavaṇṇo
hoti, veḷu 'ti⁹ pavālass' etaṃ¹⁰ nāmaṃ, so¹¹ samuddo pavālussanno ratto- 10
bhāso ahoṣi, tasmā yathā nalo¹² va¹³ veḷu¹⁴ vā¹⁵ ti pucchimsu. M. tato
pavālaṃ gāhāpesi.

Vāṇijā Nalamālīṃ atikkamantā Vaḷabhāmukhasamuddaṃ¹⁶
nāma passimsu, tattha udakaṃ kaḍḍhitvā kaḍḍhitvā¹⁷ sabbato-
bhāgena uggacchati, tasmiṃ sabbatobhāgena uggatodakaṃ¹⁸ 15
sabbatobhāgena chinnaṭaṭamahāsobbho¹⁹ viya paññāyati, ūmiyā
uggatāya ekato papātasadisāṃ hoti, bhayaajanano saddo up-
pajjati sotāni bhindanto viya hadayaṃ phālento viya, taṃ²⁰
disvā vāṇijā bhītatasitā

11. Mahābhayo²¹ bhiṃsanako samuddo suyyat' amānuso²², 20
yathā sobbho papāto ca²³ samuddo patidissati.

Suppārakan taṃ pucchāma: samuddo katamo ayan ti 115.
gāthāya tassa nāmaṃ pucchimsu.

Tattha suyyatamānuso²⁴ ti suyyati amānuso mahāsamuddo²⁵.

12. Bharukacchā payātānaṃ -pe- Vaḷabhāmukkhīti vuccatīti 116. 25
Bo. anantaragāthāya tassa nāmaṃ ācikkhitvā²⁷ „tātā²⁸ imaṃ

¹ B^d nalo. ² C^s B^d velu ³ B^d -ā ⁴ B^d nala-. ⁵ C^k -ati ⁶ B^d masāra-
gallave- ahoṣi, C^k vaṃsarāgaveḷuriyussannaṃ. ⁷ B^d adds upāyena. ⁸ B^d -lo.
⁹ B^d adds pana. ¹⁰ B^d evetaṃ. ¹¹ B^d adds ca. ¹² C^k B^d nalo. ¹³ B^d ca.
¹⁴ C^k velo. ¹⁵ P^d cā. ¹⁶ C^k vala-, C^s vāla-, B^d balavā-. ¹⁷ B^d only one ka-.
¹⁸ B^d ugacchante udakaṃ ¹⁹ P^d uchinda-. ²⁰ P^d catam. C^k nam. ²¹ P^d f
mahabbh-. ²² C^s suyyatimā- corr. to -tamā-. ²³ C^s B^d va. ²⁴ P^d suyyatimā-
C^s suyyāta-. ²⁵ C^k adds ti; P^d has amānuso saddo mahāsatto. ²⁶ C^s -mu-
khanti, B^d balavāmukhīti. ²⁷ P^d adds tassa nāmaṃ ācikkhi evaṃ. ²⁸ B^d tāta.

Valabbhāmukhaṃ¹ samuddaṃ pattā nivattitum samatthā nāvā
 nāma n' atthi, ayaṃ sampattanāvaṃ² nimujjāpetvā vināsaṃ
 pāpetīti³ āha. Tañ ca nāvaṃ satta manussasatāni abhirūhiṃsu,
 te sabbe maraṇabhayaabhītā ekappahāren' eva⁴ Avicimhi
 5 paccamānā⁵ sattā viya atikarunasaram⁶ muñciṃsu. M. „tha-
 petvā maṃ añño etesaṃ sotthibhāvaṃ kātuṃ samattho nāma
 n' atthi, saccakiriyaṃ tesaṃ sotthiṃ karissāmīti⁷ cintetvā te
 āmantetvā „tātā⁸ maṃ khippaṃ gandhodakena nahāpetvā
 ahatavatthāni⁹ nivāsāpetvā puṇṇapātiṃ¹⁰ sajjetvā nāvāya dhure
 10 ṭhapethā¹¹ ti. Te vegena tathā karimṃsu. M. ubbohi hatthehi
 puṇṇapātiṃ¹² gahetvā nāvāya dhure ṭhito saccakiriyaṃ karonto
 osānagātham āha:

1a. Yato sarāmi attānaṃ yato patto 'smi viññutaṃ
 nābhijānāmi samcicca¹³ ekapāṇam pi hiṃsitam¹⁴,
 15 etena saccavajjena sotthiṃ nāvā nivattatū 'ti. 117.

Tattha yato ti yato patthāya ahaṃ attānaṃ sarāmi yato patthāya c' amhi
 viññutaṃ patto ti attho. ekapāṇam pi hiṃsitam¹⁵ ti etthantare samcicca
 ekaṃ kunthakipillakaṃ ānaṃ pi vihiṃsitam¹⁶ nābhijānāmi, desanāmatam ev'
 etaṃ, Bo pana tinasalākam pi upādāya mayā parasantakam na gahitapubbaṃ
 20 lobhena¹⁷ parādāraṃ na olokitaṭṭhapaṇṇaṃ musā na bhāsitaṭṭhapaṇṇaṃ¹⁸ tinaggena¹⁹
 pi majjaṃ na pīṭapubbaṃ²⁰ ti evaṃ pañcasīlavasena²¹ saccakiriyaṃ akāsi, katvā
 ca pana puṇṇapātiyaṃ udakam nāvāya dhure āsiñci²²

Cattāro mase videsaṃ pakkhantā nāvā nivattitvā iddhimā
 viya iddhānubhāvena²³ ekadivaseṇ' eva Bharukacchapaṭṭanaṃ²⁴
 25 agamāsi, gantvā ca pana thale pi atthūsabhamattaṃ ṭhānaṃ
 pakkhanditvā nāvikaṃ gharadvāre²⁵ atthāsi. M. tesaṃ vāpi-
 jānaṃ suvaṇṇarajataamanippavāḷavajirāni bhājetvā adāsi, „etta-

¹ Ck^s valabbhā-, B^d balavāṃmukha. ² Ck^s sampatti-, B^s sampattā-. ³ Ck^s add at-
 karunaṃ. ⁴ B^d -na ⁵ B^d atikāruṇāṇaṃ ravaṃ. ⁶ B^d -a ⁷ C^s B^d āh- ⁸ B^d
 suvaṇṇapā-. ⁹ Ck^s samcicca. ¹⁰ B^f pihisitum, B^d vihiṃsitum. ¹¹ B^d -situm,
 Ck^s -sito ¹² B^d kundhakipillikam pi pāṇam hiṃsitum. ¹³ B^d lobhavasena. ¹⁴
 B^d -bbā, C^s omits musā - - bbaṃ. ¹⁵ B^d -nā. ¹⁶ B^d pivita-. ¹⁷ B^d adds pana.
¹⁸ B^d abhisiñci ¹⁹ B^d saccanu-. ²⁰ B^d garu-. ²¹ B^d adds yeva

kehi vo ratanehi alaṃ, mā puna samuddaṃ pavisitthā“ ‘ti
ca¹ tesam ovādaṃ datvā yāvajīvaṃ dānādīni puññāni katvā
devapuram pūresi.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave pubbe pi Tathāgato mahāpaṇṇō
yevā“ ‘ti vatvā j. s.: „Tadā² parisā Buddhāparisā³. Suppāraka-⁵
paṇḍito pana aham evā“ ‘ti. Suppārakajātakam. Ekāda-
sanipāta vaṇṇanā niṭṭhitā⁴.

¹ Bā omits ca ² Bā adds sū. ³ Bā adds abhesum. ⁴ Bā -jātakam navamam.
Iti jātakathakathāya navajātakapaṭimanditassa ekādasanipātass’ atthavaṇṇanā ni-
ṭṭhitā. So (yo?) therō sāsasaddena ‘ dhammasadden’ alaṅkito ‘ jātakam sodhitam
suthu ‘ tenattherena yaṃ idaṃ ‘ iminā puññakammena buddho hessaṃ anāgate ‘
sivaṃ va neyyalokassa ‘ pāpemi amataṃ ‘ adam ‘ nibbānapaccayo hotu ‘ niṭṭhitam ‘
Sakkarāj 1150 etc.

XII. DVĀDASANIPĀTA.

1. Cullakunālaajātaka.

Khuddānaṃ lahucittānaṃ ti. Idam jātakam Kuṇālaajātake
āvibhavissati. Cullakuṇālaajātakam.

5

2. Bhaddasālaajātaka.

Kā tvaṃ suddhehi vatthehiṭi. Idam S. J. v. nātatttha-
cariyaṃ¹ ā. k. Sāvattiyaṃ hi Anāthapiṇḍikassa nivesane pañ-
cannaṃ bhikkhusatānaṃ nibaddhabhojanaṃ² pavattati, tathā Viśā-
khāya ca Kosalarañño ca. Tattha pana³ kiñcāpi nānaggarasabho-
10 janaṃ diyati bhikkhūnaṃ pan' ettha koci vissāsiko n' atthi. tasmā
bhikkhū rājanivesane na bhuñjanti, bhattaṃ gahetvā Anāthapiṇḍika-
vā Viśākhāya vā aññesaṃ vā vissāsikānaṃ gharaṃ gantvā bhuñjanti.
Rājā ekadivasaṃ „pañṇākāraṃ āhaṭaṃ, bhikkhūnaṃ dethā“ 'ti
bhattaggaṃ pesetvā „bhattagge bhikkhū n' atthiṭi“ vutte „kahaṃ
15 gata“ ti pucchitvā „attano vissāsikagehesu nisīditvā bhuñjantiṭi“
sutvā bhuttapātarāso Satthu santikaṃ gantvā „bhante bhojanaṃ nāma
kiṃparaman⁴“ ti pucchi. „Vissāsaparamaṃ⁵ mahārāja. kañjika-
mattaṃ⁶ pi hi“ vissāsikena dinnam madhuraṃ hotiṭi. „Bhante kena
pana saddhiṃ bhikkhūnaṃ vissāso hotiṭi“. „Nātihi vā Sakyakulehi⁷
20 vā mahārājā“ 'ti. Tato rājā cintesi: „ekam Sakyadhītaraṃ ānetvā
aggamahesiṃ karissāmiṭi, evaṃ mayā saddhiṃ bhikkhūnaṃ nātiko⁹

2. Cfr. Dhammapada p. 211. ¹ Bā nātakattha-. ² C^k -ddham-. ³ Bā adds
rājā. ⁴ Bā sarasaṃ. ⁵ Bā viśāsikāya sarasaṃ. ⁶ C^s -kamahantaṃ. ⁷ Bā -rājā
ti kiñci kiñcikamattaṃ, omitting pi hi ⁸ C^s sekhaḥ-. ⁹ Bā -ta-.

viya vissāso¹ bhavissati² so utthāyāsana³ attano nivesanam gantvā
 Kapilavatthum dūta⁴ pesesi: „dhītaram kira⁵ me dentu, aha⁶ tum-
 hehi saddhim⁷ nātibbāva⁸ icchāmiti⁹. Sākiyā dūtavacanam sutvā
 sannipatitvā mantayimsu¹⁰: „mayam Kosalarāṇṇo ānāpavattiṭṭhāne va-
 sāma, sace dārikam¹¹ na dassāma mahanta¹² vera¹³ bhavissati, sace
 dassāma kulavaṃso no bhijjissati, kinu nu kho kattabban¹⁴ ti. Atha
 ne Mahānāmo āha: „mā cintayittha, mama dhīta Vāsabhakhattiya¹⁵
 nāma Nāgamuṇḍāya nāma dāsīyā kucchismiṃ nibbattā soḷasavassapa-
 desikā¹⁶ uttamarūpadharā sobhaggappattā pitivaṃsena khattiya-jātikā.
 tam assa¹⁷ „khattiya-kaṇṇā¹⁸ ti¹⁹ pesessāma²⁰. Sākiyā „sādhū²¹ ti sam- 10
 paṭicchitvā dūte pakkosāpetvā „sādhū, dārikam dassāma²², idān²³ eva
 taṃ gahetvā gacchathā²⁴ ti āha²⁵su. Dūtā cintesum: „ime Sakya²⁶
 nāma jātim²⁷ nissāya atimānino. ‘sadi²⁸ no’ ti vatvā asadisim²⁹ pi³⁰ da-
 deyyum, etehi saddhim³¹ ekato bhuñjamānam eva gaṇhissāmā³² ti
 te evam āha³³su: „mayam gahetvā gacchantā yā tumhehi saddhim³⁴ 15
 ekato bhuñjati taṃ gahetvā gamissāmā³⁵ ti. Sākiyā³⁶ tesam
 nivāsanatṭhānam dāpetvā „kim karissāma³⁷ ti cintayimsu. Mahānāmo
 āha: „tumhe mā cintayittha, aha³⁸ upāyam karissāmi, tumhe mama
 bhojanakāle Vāsabhakhattiyam alambkaritvā ānetvā³⁹ mayā ekasmiṃ
 kabale gahitamatte ‘deva, asuko rājā nāma paṇṇam pahim⁴⁰, imam 20
 tāva sāsana⁴¹ suṇāthā⁴² ti paṇṇam dasseyyāthā⁴³ ti. Te „sādhū⁴⁴
 ti sampaṭicchitvā tasmim⁴⁵ bhuñjamāne kumārikam alambkarimsu.
 Mahānāmo „dhītaram me ānetha, mayā saddhim⁴⁶ bhuñjatū⁴⁷ ti āha⁴⁸.
 Atha na⁴⁹ „alambkaritvā⁵⁰ tāvad evā⁵¹ ti⁵² thoka⁵³ṃ papañcam katvā
 ānayimsu. Sā „pitara⁵⁴ saddhim⁵⁵ bhuñjissāmā⁵⁶ ti ekapātiyā⁵⁷ hat- 25
 tha⁵⁸ṃ otāresi. Mahānāmo tāya saddhim⁵⁹ ekam⁶⁰ piṇḍam gahetvā
 mukhe ṭhapesi, dutiyapiṇḍassa⁶¹ hatthe pasāritamatte⁶² „deva, asuka-
 raṇṇā⁶³ nāma⁶⁴ paṇṇam pahitam⁶⁵, imam tāva sāsana⁶⁶ suṇāthā⁶⁷ ti
 paṇṇam upanāmesum. Mahānāmo „amma tva⁶⁸ṃ bhuñjā⁶⁹ ti dakkhiṇa-

¹ Bā omits viya vissāso ² Bā -ssati. ³ Bā -te ⁴ Bā omits ki-. ⁵ Bā cinta-.
⁶ Bā dhītaram. ⁷ Bā kārā-. ⁸ Bā -ttisā ⁹ Cks -vassikapadesikā, Bā -vassude-
 sikā. ¹⁰ Bā vāsabha in the place of tamassa ¹¹ Bā tam. ¹² Bā dammhi ¹³
 Bā sākiyā. ¹⁴ Cks -sī. Bā atimāno tesam dhāsi no dhīta adhāsi vatvā dāsimpī.
¹⁵ Bā gauhūmā. ¹⁶ Bā tam gahessāmā. ¹⁷ Ck sākiyā corr to sā mātiyā. ¹⁸
 Bā ānetha ¹⁹ Ck Bā -yyathā, Cs -yya corr to -yyāthā. ²⁰ Cks omit āha. ²¹
 Cks -riyyati. ²² Bā eva. omitting ti. ²³ Bā -mi. Cs -mi corr. to -mā ²⁴ Ck
 -niyā, Cs -niyā corr. to -tiyā. Bā -tiyam. ²⁵ Bā -a ²⁶ Bā -jāya. ²⁷ Bā -rite.
 omitting matte. ²⁸ Bā -raṇṇo, omitting nāma. ²⁹ Bā -āhi.

- hattham pātiyā yeva katvā vāmahatthena paṇṇam¹ gahetvā paṇṇam olokesi. Tassa tam² sāsanaṃ upadhārentass' eva itarā bhuñji. So tassā bhuttakāle hattham dhovitvā mukham vikkhālesi. Dūtā⁴ nicchayen' eva⁵ „sā⁶ etassa dhītā“ ti niṭṭham agamaṃsu⁷, na⁸ tam⁹ antaram jānitum sakkhiṃsu. Mahānāmo mahantena⁹ parivārena dhītaram¹⁰ pesesi. Dūtāpi tam¹¹ Sāvatthim¹² netvā „ayam kumārīkā jātisampannā Mahānāmassa dhītā“ ti vadiṃsu. Rājā tussitvā sakalanagaram alamkārapetvā tam ratanarāsinihi ṭhapetvā aggamahesiṭṭhāne abhisināpesi. Sā raṇṇo piyā ahosi manāpā¹³. Ath' assā nacirass' eva gabbho patiṭṭhahi, rājā gabbhāparihāraṃ dāpesi¹⁴, sā dasamā-saccayena suvaṇṇavaṇṇam puttam vijāyi. Ath' assa nāmaguhaṇa-divase rājā attano ayyakāya¹⁵ santikaṃ pesesi: „Sakyaṛājadhītā Vāsabhakhattiyā puttam vijāyi. kim assa nāmaṃ karontū¹⁶“ 'ti. Tam pana sāsanaṃ gahetvā gato amacco thokaṃ badhiradhātuko. so gantvā raṇṇo ayyakāya¹⁷ ārocesi. Sā¹⁸ tam sutvā „Vāsabhakhattiyā puttam avijāyitvāpi sabbaṃ janam abhibhavi¹⁹, idāni pana ativiya raṇṇo vallabhā bhavissatiti²⁰ āha. Badhirāmacco²⁰ „vallabhā“ ti vacanaṃ dussutaṃ sutvā „viḍḍabho²¹“ ti sallakkhetvā rājānaṃ upagantvā „deva kumārassa kira 'Viḍḍabho' ti nāmaṃ karothā“ 'ti āha.
- 20 Rājā „porāṇakam no kuladattikaṃ²² nāmaṃ bhavissatiti²³ cintetvā „Viḍḍabho“ ti nāmaṃ akāsi. Tato paṭṭhāya kumāro kumārāparihārena vaddhanto sattavassikakāle aṇṇesaṃ kumārānaṃ mātāmahakulato²³ hatthirūpakaassarūpakādīni²⁴ āhariyamānāni²⁵ disvā mātaram pucchi: „amma, aṇṇesaṃ mātāmahakulato²³ paṇṇākāro āhariyyati, mayham²⁶ koci kiñci na peseti²⁶, kim tvaṃ nimnātāpitikā²⁷“ ti. Atha naṃ sā²⁸ „tāta, tava²⁹ Sakyaṛājāno mātāmahā³⁰, dūre pana³¹ vasanti. tena te kiñci na pesentīti²⁸ vatvā vañcesi. Puna soḷasavassakāle³¹ „amma mātāmahakulam³² passitukāmo 'mhīti³⁴“. „Alaṃ tāta, kim tattha bhavaṃ³² karissatīti³³ vāriyamāno pi punappunaṃ yāci. Ath' assa mātā „tena

¹ Bā omits pa-. ² Bā tassattham. ³ Bā adds tam disvā ⁴ C^s duta. Bā dukā ⁵ C^k niccayene. ⁶ Bā omits sā ⁷ Bā nithamakamsu. ⁸ Bā adds te. ⁹ Bā adds sakkārena. ¹⁰ Bā adds raṇṇo. ¹¹ Bā nam ¹² C^k -iyam. Bā -i ¹³ Bā ma- ahosi. ¹⁴ Bā -ramadāsi. ¹⁵ C^s ayyi-. Bā -akassa ¹⁶ Bā karomā. ¹⁷ Bā -kassa. ¹⁸ Bā so ¹⁹ Bā -vati. ²⁰ Bā -raam-. ²¹ Bā viḍaḍa- througout ²² Bā rājadatthiyam in the place of no kula-. ²³ C^k -hā- ²⁴ Bā -di ²⁵ Bā -nādīni, C^k -mānā ²⁶ Bā -si. ²⁷ Bā nimātānimitāsīti. ²⁸ Bā mātā ²⁹ Bā omits tava. ³⁰ Bā pitāmahā nāma te. ³¹ Bā omits pana ³² Bā -ssika-kāle. ³³ C^k -hā-, Bā pitāmahassa mahānāmassa kulam. ³⁴ Bā adds vatvā ³⁵ Bā tattha nto, C^k omits bhavaṃ

hi gacchāhīti¹ sampatīchi. So pitu ārocetvā mahantena parivārena
 nikkhami. Vāsabhakhattiyā puretaram paṇṇam pesesi: „aḥam idha
 sukham vasāmi. sāmīno māssa kiñci antaram² dassayimīsu³” ti. Sā-
 kiyā Viḍūḍabhabha āgamanam nātvā „vanditum na sakkā⁴” ti⁵ tassa
 daharadaharakumārake⁶ janapadam⁷ pahipiṃsu. Kumāre Kapila- 5
 vatthum sampatte Sākiyā santhāgāre sannipatiṃsu. Kumāro santhā-
 gāram gantvā atthāsi. Atha nam „ayaṇ te tāta mātāmaho⁸, ayaṇ
 mātulo⁹” ti vadiṃsu. So sabbe vandamāno vicari. So yāva piṭṭhiyā
 rujanappamāṇam¹⁰ vanditvā ekam pi attānam vandantam¹¹ adisvā „kin
 nu kho maṃ vandantā n’ atthīti¹²” pucchi. Sākiyā „tāta kaṇiṭṭha- 10
 kumārā janapadam gatā¹³” ti vatvā¹⁴ tassa mahantam sakkāram ka-
 riṃsu. So katipāham vasitvā mahantena parivārena nikkhami. Ath’
 ekā dāsī tena¹⁵ santhāgāre nisinnaphalakam „idaṃ Vāsabhakhattiyādā-
 siyā puttassa nisinnaphalakan¹⁶” ti akkositvā khīrodakena dhovi.
 Eko puriso attano āvudham pamussitvā¹⁷ nivatto tam gaṇhanto Vi- 15
 ḍūḍabhakumārassa akkosanasaddam sutvā tam antaram pucchitvā¹⁸
 „Vāsabhakhattiyā dāsīyā kucchismiṃ Mahānāmasakkassa jātā¹⁹” ti nātvā
 gantvā balakāyassa²⁰ kathesi. „Vāsabhakhattiyā kira dāsīyā dhītā²¹”
 ti mahākolāhalaṃ ahoṣi. Kumāro tam sutvā „ete tāva²² mama nisinna-
 phalakam khīrodakena dhovantu, aḥam pana rājje patitṭhitakāle ete- 20
 sam galalohitam gahevā mama nisinnaphalakam dhovissāmīti²³” cittam
 ṭhapesi. Tasmim Sāvattim²⁴ gate amaccā sabbam pavattim raṇṇo
 ārocesum. Rājā²⁵ „mayham dāsiddhitarāmaṃ adamsū²⁶” ti Sākiyānam
 kujjhivā²⁷ Vāsabhakhattiyāya ca puttassa ca dinnaparihāram²⁸ pac-
 chinditvā²⁹ dāsādāsīhi laddhabbamattakam³⁰ eva dāpesi. Tato kati- 25
 pāhaccayena Satthā rājanīvesanam gantvā³¹ nisīdi. Rājā āgantvā³²
 vanditvā „bhante tumhākaṃ kira nātakehi dāsiddhitā mayham dinnā,
 ten’ assā aḥam saputtāya³³ parihāram acchinditvā dāsādāsīhi laddhabba-
 mattakam³⁴ eva dāpesin³⁵” ti āha. Satthā „ayuttam mahārāja Sāki-

¹ Ck^s māssu-, B^d sāmīno kiñci antara mā ² B^d sakkonti ³ B^d -re kumārike
⁴ B^d -de. ⁵ B^d piṭāmahā. ⁶ B^d ruceamāno. ⁷ Ck^s -tā, B^d vandanam. ⁸ B^d
 omits va-. ⁹ Ck^s te, B^d tene. ¹⁰ Ck^s pammu-, B^d pamussitvā. ¹¹ varena nik-
 khami - - - pucchitvā wanting in C^s. ¹² B^d dhītā. ¹³ B^d phalaṃ, C^s phala
 yassa, yassa being crossed out. ¹⁴ Ck^s ettova ¹⁵ Ck^s -iyam, B^d -i. ¹⁶ B^d
 adds sabbe. ¹⁷ B^d kucchitvā. ¹⁸ Ck^s dinnam corr to dinna ¹⁹ B^d archi-
²⁰ B^d laddhampparihāramattam ²¹ B^d āg- ²² B^d satthāram in the place of
 āg-. ²³ Ck^s tenassa āham supu-. C^s tassā āham supu- corr to tenassā āham
 sapu- ²⁴ B^d laddhabbaparihāyamattam, Ck^s laddhabyamattakam.

- yehi kataṃ, dadantehi nāma samajātikā dātabbā, assa¹ taṃ pana mahārāja vadāmi³: Vāsabbakhattiya⁴ rājadhītā⁵ khattiyarañño⁶ gehe abhisekam labhi⁷, Viḍūḍabho ti khattiyarājānam eva paṭicca jāto, 'mātigottam'⁸ nāma kiṃ karissati, pitigottam⁹ eva pamāṇan¹⁰ ti porā-
 5 ṇakapaṇḍitā daḷidditthiya¹¹ kaṭṭhahārikāya¹² aggamaheṣiṭṭhānaṃ adamsu, taṃsā ca kucchimim¹³ jātakumāro dvādasayojanikāya Bārāṇasiyā¹⁴ rajjaṃ patvā Kaṭṭhavāhanarājā nāma jāto¹⁵ ti vatvā¹⁶ Kaṭṭhahāri-jātakam¹⁷ kathesi. Rājā¹⁸ dhammakatham sutvā 'pitigottam¹⁹ eva kira pamāṇan²⁰ ti tussitvā mātāputtānam pakatiparihāram eva dāpesi.
 10 Rañño pana Bandhulo²¹ nāma senāpati Mallikam²² nāma attano bha-riyaṃ vaṃjham²³ „tava kulagharam eva gacchā²⁴“ ti Kusināram eva pesesi. Sā²⁵ „Satthāraṃ disvā gacchissāmīti²⁶ Jetavanaṃ pavisi-
 15 vut²⁷ Tathāgataṃ vanditvā ekamante²⁸ thitā „kahaṃ gacchasīti²⁹“ ca puttā³⁰ „sāmiko me bhante kulagharam pesesīti³¹ vatvā „kasmā³²“ ti
 20 vutte³³ „vaṃjhā aputtikā ti³⁴ bhante³⁵“ ti vatvā Satthāra³⁶ „yadi evaṃ gamanakiccaṃ n³⁷ atthi, nivattā³⁸“ ti vuttā³⁹ tuṭṭhā⁴⁰ Satthāraṃ van-ditvā nivesanam eva⁴¹ agamāsi⁴², „kasmā nivattāsīti⁴³“ ca puttā⁴⁴ Dasabalena nivattit⁴⁵ amhi sāmīti⁴⁶ āha. Senāpati „dittham bha-
 25 vissati Tathāgatena kāraṇan⁴⁷“ ti āha. Sā nacirass⁴⁸ eva gabbhaṃ
 30 labhitvā⁴⁹ uppannadohaḷā „dohaḷo me uppanno⁵⁰“ ti ārocesi. „Kiṃ-dohaḷo⁵¹“ ti. „Vesālīnagare⁵² gaṇarājakulānaṃ⁵³ abhisekamaṅgalapokkha-
 35 raṇiṃ otaritvā nahātvā pāṇiyaṃ pātukāṃ⁵⁴ amhi⁵⁵ sāmīti⁵⁶“ Senāpati „sādhū⁵⁷“ ti vatvā sahaṣsatthāmaṃ dhanuṃ gahetvā taṃ ratham āro-petvā Sāvattthito nikkhamitvā ratham vāhento⁵⁸ Vesālīm⁵⁹ pavisi.
 40 Tasmiṃ ca kāle Kosalarañño⁶⁰ Bandhulasenāpatinā saddhiṃ ekā-cariyakule uggahitasippo Mahāli nāma Licchavi andho Licchavināṃ
 45 attham⁶¹ dhammaṃ ca anusāsanto dvārasamīpe yeva vasati⁶², so ra-thassa ummāre paṭighātam⁶³ sutvā „Bandhulamallassa rathavāhana-

¹ Bā ayam. ² Bā omits taṃ. ³ Bā dāsi in the place of va-. ⁴ Cks khatti-yarā-. ⁵ Bā -yassara-. ⁶ Bā -kampattā. ⁷ Bā mātu-. ⁸ Bā pitu-. ⁹ Bā -yampi. ¹⁰ Bā -imhi. ¹¹ Ck -yaṃ. ¹² Bā omits vatvā. ¹³ Ck -rikajā-. Bā kathavāhanajā-. cfr. J. I, p. 133. ¹⁴ Bā adds satthu. ¹⁵ Bā bandhu-halo. ¹⁶ Ck Bā -kā. ¹⁷ Bā vaṃjhā, Ck vandham corr. to vaṃjham. ¹⁸ Bā -āhi. ¹⁹ Bā adds ca. ²⁰ Bā -taṃ. ²¹ Bā -ā. ²² Bā omits ti. ²³ Bā adds sā. ²⁴ Bā adds hattā. ²⁵ Bā adds puna. ²⁶ Bā āg-. ²⁷ Bā adds vuttā. ²⁸ Bā omits sāmī. ²⁹ Bā patila-. ³⁰ Bā -liyaṇa-. ³¹ Ck narā-, Ck gaṇarā- corr. to gaṇarā-. Bā licchavirā-. ³² Bā pivitukāmāhi. ³³ Bā omits sāmī. ³⁴ Bā pārento. ³⁵ Cks -liyam, Bā -li-. ³⁶ Cks -ññā ca. ³⁷ Bā -ñca. ³⁸ Bā vasi. ³⁹ Bā paṭighatanau saddam.

saddo¹, ajja Licchavīnaṃ bhayaṃ uppajjissatīti² āha. Pokkharaniyā anto ca bahi ca ārakkho balavā³, upari lohajālaṃ patthaṇaṃ⁴, sa-
 kuṇānaṃ pi okāso n' atthi. Senāpati pana rathā otaritvā ārakkhike
 khaggena paharanto palāpetvā lohajālaṃ chinditvā antopokkharaniyaṃ⁵
 bhariyaṃ⁶ nahāpetvā pāyevā sayam pi nahātvā Mallikaṃ rathaṃ āro- 5
 petvā nagarā nikkhamitvā āgatamaggen' eva pāyāsi. Ārakkhikā
 gantvā Licchavīnaṃ ārocesuṃ. Licchavirājāno⁷ kujjhivā pañcasatā
 pañca rathasatāni āruya „Bandhulamallaṃ gaṇhissāmā“ 'ti nikkha-
 miṃsu. Taṃ pavattiṃ Mahāliṃ ārocesuṃ. Mahāli „mā gamittha,
 so hi vo sabbe ghātessatīti“ āha. Te pi „mayaṃ gamissāma yeva“ 10
 'ti vadiṃsu. „Tena hi cakkassa yāva nābhito pavitṭhaṭṭhānaṃ⁸ disvā
 nivatteyyātha. tato anivattantā purato asanisaddaṃ viya suṇissatha,
 tamhā⁹ ṭhānā nivatteyyātha, tato anivattantā tumhākaṃ rathadhure¹⁰
 chiddaṃ passissatha¹¹, tamhā ṭhānā nivatteyyāth' eva¹². parato¹³ mā
 gamitthā“ 'ti. Te tassa vacanena anivattitvā¹⁴ anubandhiṃsu yeva. 15
 Mallikā¹⁵ disvā „rathā sāmi paññāyanti¹⁶“ āha. „Tena¹⁷ hi ekasseva
 rathassa¹⁸ paññāyanakāle¹⁹ āroceyyāsīti“. Sā yadā sabbe eko viya hutvā
 paññāyiṃsu tadā „ekam eva sāmi rathasīsaṃ paññāyati²⁰“ āha. Bandhulo
 „tena hi imā rasmiyo gaṇhā²¹“ 'ti tassā rasmiyo datvā²² rathe ṭhito²³
 dhanuṃ āropesi. Rathacakkaṃ yāva nābhito paṭhaviṃ pāvisi, Licchavi²⁴ 20
 gantvā taṃ ṭhānaṃ disvāpi na nivattiṃsu. Itaro thokaṃ gantvā jiyāṃ
 poṭhesi²⁵. asanisaddo viya ahosi, tato²⁶ pi na nivattiṃsu, anubandhantā
 gacchant' eva. Bandhulo rathe ṭhitako va ekaṃ saraṃ khipi, so
 pañcannaṃ rathasatānaṃ rathasīsaṃ²⁷ chiddaṃ katvā pañca rājasatāni²⁸
 parikarabandhaṭṭhāne²⁹ vinivijjhivā paṭhaviṃ pāvisi. Te attano 25
 viddhabbhāvaṃ ajānitvā „tiṭṭha re tiṭṭha re“ ti vadantā anubandhiṃsu
 yeva. Bandhulo rathaṃ ṭhapetvā „tumhe matakā, matakaḥi saddhiṃ
 mayhaṃ yuddhaṃ nāma n' atthīti“ āha. „Matakā³⁰ nāma amhādisā³¹
 hontīti³²“. „Tena hi sabbapurimassa³³ parikaraṃ³⁴ mocethā“ 'ti³⁵.

¹ Bā adds eso. ² Bā ārakkhaṃ ṭhapetvā in the place of ā. b. ³ Bā upattha-
 taṃ. ⁴ Cks -nim. ⁵ Bā adds otaritvā. ⁶ Bā te lic-. ⁷ Bā ghatayissatīti. ⁸
 Bā pathavipavitṭhāṇāni. ⁹ Bā tasmā. ¹⁰ Bā -resu. ¹¹ Cks passissa. ¹²
 Bā -yyātha. ¹³ Bā | u-. ¹⁴ Bā adds taṃ. ¹⁵ Bā adds rathaṃ. ¹⁶ Bā bau-
 dhulotena. ¹⁷ Bā ekassa rathassa viya. ¹⁸ Bā adds mama. ¹⁹ Bā -āhi. ²⁰
 Bā adds so. ²¹ Bā adds va. ²² Cks -vi, Bā -vino. ²³ Bā potesi so. ²⁴ Bā
 te tato. ²⁵ so all three MSS., Dhṛ. -sīse. ²⁶ Bā -naṃ. ²⁷ Bā parikkhāra-
 bandhana-. ²⁸ Bā te ma-. ²⁹ Bā -so na ve. ³⁰ Bā adds vadimsu. ³¹ Cks
 sabbe-, Bā sabbapacchimassa. ³² Bā -kkhāraṃ. ³³ Bā adds āha.

Te mocayimsu. So muttamatte¹ yeva maritvā patito. Atha ne „sabbe pi tumhe evarūpā². attano gharāni gantvā samvidhātābham samvidahitvā puttadārām³ anusāsivā sannāham mocethā⁴ ‘ti āha. Te tathā katvā sabbe⁵ jīvitakkhayam pattā. Bandhulo pi⁶ Mallikam
 5 Sāvattim⁷ ānesi. Sā soḷasakkhattum yamake⁸ putte vijāyi. sabbe pi sūrā thāmasampannā ahesum. sabbasippe⁹ nipphattim pāpunimsu, ekekassa¹⁰ purisasahassaparivāro aho-i. pitarā saddhim rājanivesanam gacchantehi te¹¹ eva rājaṅgaṇam paripūri. Ath¹² ekadivasam vinicchaye kūtattaparājītā¹³ manussā Bandhulam āgacchantam disvā mahāviraṇam
 10 viravantā¹⁴ vinicchayāmaccānam¹⁵ kūtattakāraṇam tassa ārocesum. So¹⁶ vinicchayam gantvā¹⁷ attam tīretvā¹⁸ sāmikam eva sāmikam¹⁹ akāsi. Mahājano mahāsaddena ādhukāram pavattesi. Rājā „kim idan²⁰ ti pucchitvā tam attham sutvā tussitvā sabbe pi te amacce hāretvā Bandhulass²¹ eva vinicchayam niyyādesi. so tato paṭṭhāya
 15 sammā vinicchini²². Tato²³ porāṇakavinicchayikā²⁴ laṅcam alabhantā appalābhā hutvā Bandhulam²⁵ „rajjam patthetīti²⁶ rājakule paribhin-
 dimsu. Rājā tesam²⁷ katham gahetvā cittaṃ niggaḥetum nāsakkhi. „Imasmim²⁸ idh²⁹ eva ghāṭiyamāne³⁰ garahā³¹ uppajjissatīti³² puna cintetvā payuttapurisehi paccantam paharāpetvā³³ Bandhulam pakkosā-
 20 petvā „paccanto kira kupito³⁴, tava puttehi saddhim gantvā³⁵ core gaṇhā³⁶ „ti pahinitvā³⁷ „etth³⁸ ev³⁹ assa⁴⁰ dvattiṃsāya puttehi saddhim sīsam chinditvā āharathā⁴¹ „ti tena⁴² saddhim aññe pi samatthe mahā-
 yodhe pesesi. Tasmim paccantam gacchante yeva „senāpati kira āgacchatīti⁴³ payuttakacorā palāyimsu. So tam padesam āvāsā-
 25 petvā janapadam santappetvā nivatti. Ath⁴⁴ assa nagarato avidū-
 ratṭhāne⁴⁵ te yodhā saddhim puttehi⁴⁶ sīsam chindimsu. Tam divasam Mallikāya pañcahi bhikkhusatehi saddhim dve aggasāvakā nimantitā honti. Ath⁴⁷ assā pubbaṇhe⁴⁸ yeva⁴⁹ „sāmikassa te⁵⁰ saddhim puttehi sīsam chinnaṃ⁵¹ ti⁵² paṇṇam āharitvā adāmsu. Sā tam pavattim

¹ Bā -ā. ² Bā adds mataka yeva. ³ Bā -re. ⁴ Bā adds pi. ⁵ Bā omits pi.
⁶ Ck^s -iyam, Bā -i. ⁷ Bā -ka. ⁸ Bā sabbe. ⁹ Bā -āpi. ¹⁰ Ck^s kūtattam-.
¹¹ Bā mahāraṇam ravantā. ¹² Bā -yaam-. ¹³ Bā adds pi. ¹⁴ Bā adds tam.
¹⁵ Bā vicāretvā. ¹⁶ Bā adds asāmikameva asāmikam. ¹⁷ Bā vinicchini. ¹⁸ Bā adds te.
¹⁹ Bā -yakāmaccā. ²⁰ Bā -lo. ²¹ Bā tato rājā tam. ²² Bā ime.
²³ Ck Bā no. ²⁴ Bā adds me. ²⁵ Ck -hā-, Bā adds te palāpetvā nivattakāle
 antaramagge puttehi sandim māretum vattatīti ²⁶ Bā kuppi-. ²⁷ Bā -āhi. ²⁸ all three MSS. -ni-. ²⁹ Bā tatthevassa. ³⁰ Bā tehi. ³¹ Bā adds sutvā. ³² Bā -re thā. ³³ Bā pu- sa-. ³⁴ Bā -hasamaye. ³⁵ Bā omits yeva. ³⁶ Ck tehi,
 C^s ne. ³⁷ Bā chindisū. ³⁸ Bā adds idam.

natvā kassaci kiñci avatvā paṇṇaṃ ucchaṅge katvā bhikkhusaṃgham
 eva paricari¹. Ath' assā paricārikā² bhikkhūnaṃ bhattaṃ datvā
 sappicāṭṭim āharaṇā³ therānaṃ purato caṭṭim bhindimsu. Dhamma-
 senāpati⁴ „bhedanadhammaṃ bhinnaṃ, na cintetabban“ ti āha. Sā
 ucchaṅgato paṇṇaṃ niharitvā „dvattimsāya puttehi saddhiṃ pitu sīsaṃ 5
 chinnan“ ti me imaṃ⁵ paṇṇaṃ āhāriṃsu, ahaṃ⁶ idaṃ sutvāpi na cin-
 temi, sappicāṭṭiyā bhinnāya kiṃ cintessāmi bhante“ ti āha. Dhamma-
 senāpati „animittam anaññātan“ ti ādini vatvā utthāyāsanaṃ dhammaṃ
 desetvā⁷ vihāraṃ agamāsi. Sāpi dvattimsa sunisāyo⁸ pakkosāpetvā
 „tumhākaṃ sāmikā niraparādhā attano purimakkammaphalaṃ labhiṃsu, 10
 tumhe mā socittha“⁹, rañño pi¹⁰ upari manopadosaṃ mā karitthā“ ti
 ovadi. Rañño carapurisā naṃ¹¹ katham sutvā gantvā¹² tesāṃ niddo-
 sabbhāvaṃ rañño kathesum¹³. Rājā saṃvegappatto tassā nivesanaṃ
 gantvā¹⁴ Mallikaṃ ca sunisāyo c' assā khamāpetvā Mallikāya varaṃ
 adāsi. Sā „gahito me hotū“ ti vatvā tasmiṃ gate¹⁵ matakabhattaṃ 15
 datvā nahātvā rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva tumhehi me varo dinno,
 mayhaṃ ca aññen' attho n' atthi, dvattimsāya¹⁶ ca me sunisānaṃ
 mamaṃ ca kulagharagamaṇaṃ¹⁷ anujānāthā¹⁸“ ti āha. Rājā saṃ-
 paṭicchhi. Sā dvattimsa sunisāyo¹⁹ sakasakakulaṃ²⁰ pesetvā sayāṃ
 Kusināranagare attano kulagharaṃ agamāsi. Rājāpi Bandhulasenā- 20
 patino bhāgineyyassa Dīghakārāyaṇassa nāma senāpatiṭṭhānaṃ adāsi.
 So pana „mātulo²¹ iminā mārito“ ti rañño otāraṃ gavesako carati²².
 Rājā²³ niraparādhassa Bandhulassa māritakālato paṭṭhāya vippaṭṭisārī
 hutvā cittassādaṃ na labhati, rajjasukhaṃ²⁴ nānubhoti. Tadā Satthā
 Sakyānaṃ²⁵ Uḷumpaṃ nāma nigamaṃ upanissāya viharati. Rājā 25
 tattha gantvā ārāmato avidūre khandhāvāraṃ nivesetvā²⁶ mandena²⁷
 parivārena „Satthāraṃ vandissāmīti“²⁸ vihāraṃ gantvā pañca rāja-
 kakudhabhaṇḍāni Kārāyaṇassa²⁹ datvā ekako va gandhakuṭṭim pāvīsi.
 Sabbhaṃ Dhammacetiya-sutta-niyāmen' eva veditabbaṃ. Tasmiṃ gandha-
 kuṭṭim pavitṭhe Kārāyaṇa³⁰ tāni³¹ rājakakudhabhaṇḍāni gaḥetvā 30

¹ Ck -vari, Cs Bā -visi. ² Bā -kāyo. ³ Bā -tiyo. ⁴ Bā adds upāika. ⁵ Bā idaṃ.
⁶ Bā ahaṃca. ⁷ Suttanipāta v. 574. ⁸ Cs -nto, Bā omits dh. de-. ⁹ Cks -sā. ¹⁰
 Bā adds mā paridevittha. ¹¹ Bā omits pi. ¹² Bā tam. ¹³ Bā omits ga-. ¹⁴
 Bā kathayimsu. ¹⁵ Cks āg-. ¹⁶ Bā adds tesāṃ. ¹⁷ Cks -sā. ¹⁸ Cks -raṃga-.
¹⁹ Cks -nathā. ²⁰ Bā -sāya sunisāyānaṃ. ²¹ Cks sakyakulaṃ. ²² Bā adds me.
²³ Bā okāsaṃ vesanto vica-. ²⁴ Bā adds pi; sā dvattimsa - - - rāja wanting in
 Cs. ²⁵ Bā adds ca. ²⁶ Bā sākiyā-. ²⁷ Bā nivā-. ²⁸ Bā mahantena. ²⁹ Bā
 Bā -māti. ³⁰ Bā dīghakā-. ³¹ Bā adds pañca.

- Viḍḍabham rājānam katvā raṇṇo ekaṃ assaṃ ekaṃ c' upatṭhāna-kārikam¹ mātugāmam nivattetvā² Sāvattim³ agamāsi. Rājā Satthārā saddhim piyakatham kathetvā nikkhamanto senaṃ adisvā tam mātugāmam pucchitvā tam pavattim sutvā bhāgineyyam ādāya gantvā⁴
- 5 ..Viḍḍabham gahessāmīti⁵ Rajagahanagaraṃ gacchanto vikāle dvāresu pibitesu⁶ nagaraṃ patvā⁷ ekissā sālāya nipajjitvā vātātapakilanto rattibhāge tatth' eva kalam akāsi. Vibhātāya rattiya ..deva Kosalanarindo⁸ anātho⁹ jāto¹⁰ ti vilapantiyā tassā itthiyā saddam sutvā raṇṇo ārocesum. So mātulassa mahantena sakkārena sarīra-
- 10 kiccaṃ kāresi. Viḍḍabho pi rajjāṃ labhitvā tam veram saritvā ..sabbe pi Sākiye māressāmīti¹¹ mahatiyā senāya nikkhami. Tam divasam S. paccūsakāle¹² lokam olokento¹³ nātisaṃghassa vināsam disvā ..nātisaṃgham katum vaṭṭatīti¹⁴ cintetvā pubbaṇhasamaye piṇḍāya caritvā piṇḍapātaṭikkanto gandhakuṭiyam sihaseyyam kappetvā
- 15 sāyaṇhasamaye ākā-ena gantvā¹⁵ Kapilavatthusāmanthe ekasmiṃ kabaracchāye rukkhamaṇe nisīdi. Tato avidūre Viḍḍabhaṃ rajjasīmāya mahanto sandacchāyo¹⁶ nigrodharukko atthi. Viḍḍabho Satthāraṃ¹⁷ disvā upasamkamitvā vanditvā¹⁸ „bhante kimkāraṇa evarūpāya uṇhavelāya imasmiṃ kabaracchāye rukkhamaṇe nisīdittha¹⁹. etasmiṃ
- 20 sandacchāye²⁰ nigrodhamāṇe nisīdatha bhante²¹ ti vatvā „hotu mahārāja. nātakānam chāyā nāma sītālā²² ti vutte „nātakānam rakkhaṇatthāya S. āgato bhavissatīti²³ cintetvā Satthāraṃ vanditvā nivattitvā Sāvattim eva paccāgami. Satthāpi uppatitvā Jetavanam eva gato. Rājā Sākiyānam dosaṃ saritvā dutiyam pi nikkhamitvā tatth' eva
- 25 Satthāraṃ passitvā puna nivatti, tatiyavāre²⁴ nikkhamitvā tatth' eva Satthāraṃ passitvā nivatti, catutthavāre pana tasmim nikkhamte S.²⁵ Sākiyānam pubbakammaṃ oloketvā tesam nadiyaṃ visapakkhepana-pāpakamassa²⁶ appaṭibāhiyabhāvaṃ nātvā catutthavāraṃ na agamāsi²⁷. Viḍḍabharājā khīrapāyake dārake²⁸ ādim katvā sabbe Sā-
- 30 kiye ghātetvā galalohitena phalakaṃ²⁹ dhovitvā paccāgamāsi³⁰. Satthari pana tatiyavāre gamanato paccāgantvā punadivase piṇḍāya

¹ Bā ca upa-. ² Bā nivattāpetvā; viharāṃ - - - nivattetvā wanting in C^s. ³ Bā -i, C^k -iyam. ⁴ C^ks āg-. ⁵ Bā adds so. ⁶ Bā pidahi-. ⁷ Bā paviyituma-sakkonto in the place of patvā ⁸ Bā -rindam idāni ⁹ Bā adds pi. ¹⁰ Bā -māti. ¹¹ Bā -samaye. ¹² Bā vo-. ¹³ Bā -nāgantvā. ¹⁴ Bā sitacchāyo ¹⁵ sarīra-kiccaṃ - - - satthāraṃ wanting in C^s ¹⁶ Bā omits va-. ¹⁷ Bā -datha. ¹⁸ Bā sitacchāye. ¹⁹ C^s adds pi. ²⁰ dosaṃ - - - satthā wanting in Bā. ²¹ Bā -kkhip-. ²² Bā nāg-. ²³ Bā nirahanake, omitting dārake. ²⁴ Bā nisinnapha-. ²⁵ Bā -mi.

caritvā nīṭṭhāpitabhattakicce gandhakuṭiyāṃ vissamante¹ disāhi² sannipatitā bhikkhū dhammasabhāyaṃ nisiditvā „āvuso S. attānaṃ dassetvā rājānaṃ nivattetvā³ nātake maraṇabhayā mocesi, evaṃ nātakānaṃ atthacarako⁴ S.“ ti Bhagavato guṇakathaṃ kathesuṃ⁵. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā⁶“ ti pucchitvā 5 „imāya nāmā⁷“ 'ti vutte „na bhikkhave Tathāgato idāṃ eva nātakānaṃ atthaṃ carati. pubbe pi cari⁸ yevā⁹“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Brahma-datto dasarājadhamme⁷ akopetvā dhammena rājāṃ karento⁸ ekadivasāṃ cintesi: „Jambudīpatale rājāno bahuṭṭhambhesu pāsādesu vasanti, tasmā bahūhi tha- 10 bhehi pāsādakarāṇaṃ⁹ nāma anacchariyaṃ, yaṃ nūnāhaṃ ekatṭhambhakaṃ pāsādaṃ kareyyaṃ¹⁰, sabbarājūnaṃ¹¹ aggaraājā bhavissāmīti“ so vaddhakī¹² pakkosāpetvā „mayhaṃ sobhaggappattaṃ ekatṭhambhakaṃ¹³ pāsādaṃ karothā¹⁴“ 'ti āha. Te „sādhū¹⁵“ 'ti sampatiṇṇhitvā araṇṇaṃ pavisitvā¹⁶ ujū ma- 15 hante ekatṭhambhakapāsādārahe bahurukkhe disvā „ime rukkhā santi, maggo pana visamo, na sakkā¹⁷ otāretuṃ, rañño ācikkhissāmā¹⁸“ 'ti cintetvā tathā akaṃsu. Rājā „yena¹⁹ kenaci upāyena saṇikaṃ otārethā²⁰“ 'ti vatvā „deva²¹ kenaci pi upāyena na sakkā²²“ ti vutte „tena hi mama uyyāne ekaṃ ruk- 20 khaṃ upadhārethā²³“ ti āha. Vaddhakī uyyānaṃ gantvā ekaṃ sujātaṃ²⁴ ujukaṃ gāmanigamapūjitaṃ rājakulato pi laddha-balikammaṃ maṅgalasālarukkhaṃ²⁵ disvā rañño santikaṃ gantvā tam atthaṃ ārocesuṃ. Rājā „uyyāne rukkho²⁶ nāma mama paṭiladdhe, gacchatha²⁷, naṃ²⁸ chindathā²⁹“ 'ti āha. Te 25 „sādhū³⁰“ 'ti sampatiṇṇhitvā gandhamālādīhatthā uyyānaṃ gantvā rukkhe gandhapañcaṅgulaṃ³¹ datvā suttana parikkhipitvā pupphakaṇṇikaṃ bandhitvā dīpaṃ jāletvā balikammaṃ katvā

¹ Bā pavisante. - Bā disādihi ³ Bā nivattapetvā. ⁴ Ck -rato, Bā atthāyacaro.

⁵ Bā kathayīṃsu. ⁶ Bā acari. ⁷ Bā -maṃ. ⁸ Bā karonto. ⁹ Ck -kāraṇaṃ

¹⁰ Ck kareyya, C^s kareyyaṃ. ¹¹ Ck^s sabbam- ¹² Bā -kīṃ. ¹³ Bā -ka. ¹⁴ Bā

omits ar- pa- ¹⁵ Ck^s sakkoma taṃ idha ¹⁶ Bā omits yena ¹⁷ Bā adds yena

¹⁸ Bā omits su- ¹⁹ Bā -lā-. ²⁰ Ck^s -am. ²¹ Bā adds so ²² Bā taṃ. ²³

Bā -likāṃ.

„ito sattame divase āgantvā rukkhaṃ chindissāma, rājā che-
dāpeti¹, imasmiṃ rukkhe nibbattadevatā² aññattha gacchantu³,
amhākaṃ doso n' atthi⁴“ sāvesuṃ. Atha tasmīṃ nibbatto
devaputto taṃ vacanaṃ sutvā „nissamsayaṃ ime vaḍḍhakī
5 imaṃ rukkhaṃ chindissanti, vimānaṃ me nāsessanti⁵, vimāna-
pariyantikam eva kho pana mayhaṃ jīvitaṃ, imaṃ ca rukkhaṃ
parivāretvāpi⁶ tñitesu⁷ taruṇasālarukkhesu⁸ nibbattānaṃ mama
nātidevatānaṃ pi bahūni vimānāni nassissanti⁹. na kho pana
maṃ tathā⁹ attano vināso bādhati yathā¹⁰ nātinaṃ, tasmā
10 tesāṃ¹¹ mayā jīvitadānaṃ¹² dātum vaṭṭatīti¹³“ cintetvā adḍha-
rattasamaye dibbālaṃkārapatimaṇḍito rañño sirigabbhaṃ pavi-
sitvā sakalagabbhaṃ ekobhāsaṃ katvā ussīsakapasse rodamaṇo
atthāsi. Rājā taṃ disvā bhītatasito tena saddhim sallapanto
paṭhamam gātham āha:

- 15 1. Kā tvaṃ uddhehi vatthehi¹⁴ aghe vehāsayaṃ tñitā.
kena ty-assūni vattanti, kuto taṃ bhayaṃ āgatan ti. 1.

Tattha kā ti yakkhanāgasupannasakkādīsu¹⁴ kā¹⁵ nama tvaṃ ti pucchati,
vatthehi¹⁵ vacanamattam etaṃ¹⁶, sabbe pi pana dibbālaṃkāre¹⁷ sandhāy'
evam¹⁸ āha, aghe ti appatighe ākāse, vehāsayaṃ ti tass' eva vevacanam,
20 kena tyassūnīti¹⁹ kena kāraṇena tava assūni pavattanti²⁰, kuto ti nātiviyō-
gadhanavimāśādim²¹ kiṃ nissāya tava bhayaṃ āgatan ti pucchati.

Taṃ sutvā devarājā dve gāthā abhāsi:

2. Tav' eva deva vijite Bhaddasālo ti maṃ vidū
satthiṃ vassasahassāni tiṭṭhato pūjitassa me 2.
25 3. Kārayantā nagarāni agāre ca disampati
vividhe cāpi pāsāde na man te accamaññisuṃ²²,
yath' eva man te pūjesuṃ tath' eva tvaṃ pi pūjayā 'ti. 3.

¹ Bā chindāpesi. ² Bā -ttā-. ³ Bā -atu. ⁴ Bā nassissatīti. ⁵ Bā omits pi.
⁶ Cks tñi-. ⁷ Bā -lā-. ⁸ Bā adds vimānapariyantikameva mama nātinaṃ
devatānaṃ jīvitaṃ ⁹ Bā yathā. ¹⁰ Bā tathā. ¹¹ Bā nesam. ¹² Bā -taṃ,
omitting dānaṃ. ¹³ Ck Bāf vatte-. ¹⁴ Cs -sakkā- corr. to -sakkhā-. ¹⁵ Cks
ko. ¹⁶ Bā evetaṃ. ¹⁷ Bā sabbehi pana vatthadib-. ¹⁸ Bā -ya, omitting evam.
¹⁹ Ck tñassunīti, Cs tñassunīti. ²⁰ Bā omits pa ²¹ Cks -dī, Bā dinā. ²² Cks
te maṃ amaññisuṃ

Tattha tiṭṭhato ti sakala-Bārāṇasi-nagarena c' eva¹ gāmanigamehi ca tayā² ca pūjītaṣṣa nīceṇaṁ balikammaṁ ca sakkāraṁ ca labhantassa mayhaṁ imasmiṁ uyyāne³ tiṭṭhantassa ettako kālo⁴ gato ti dasseti, nagarānīti nagarapatisaṁkhārakammāni⁵, agāre ti bhūmigeḥāni⁶, disampatīti disānaṁ pati mahārāja⁷, na⁸ manta ti te nagarapatisaṁkhārakaraṇādīni⁹ karontā¹⁰ 5 imasmiṁ nagare porāṇakarājāno maṁ nātimaññīmsu nātikkamiṁsu na vihetthayīmsu¹¹, manā nivāsarukkham¹² chinditvā attano kammāni na karīmsu, mayham pana sakkāraṁ eva karīmsu ti avaca, yathevā 'ti tasmā¹³ yath' eva ne¹⁴ porāṇakarājāno maṁ pūjayīmsu eko pi imaṁ rukkhaṁ na chindāpesi, tvaṁ¹⁵ 10 cāpi maṁ¹⁶ tath' eva pūjaya mā me rukkham chedayīti 10

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

4. Taṁ ca¹⁷ ahaṁ na passāmi thullam¹⁸ kāyena te dumaṁ, ārohaparināhena abhīrūpo si¹⁹ jātiyā. 4.
5. Pāsādaṁ kārayissāmi ekatthambhaṁ manoramaṁ, tattha taṁ upanessāmi, ciraṇ te yakkha jīvitaṁ ti. 5. 15

Tattha kāyena 'ti pamānena²⁰, idaṁ vuttaṁ hoti: tava pamānena²¹ taṁ²² viya thūlaṁ mahantaṁ ahaṁ aññaṁ dumaṁ na passāmi, tvaṁ nīva pana ārohaparināhena sujātasamkhātātāya²³ susanthānaujubhāvappakārāya²⁴ jātiyā ca abhīrūpo sobhagappatto ekatthambhapāsādāraho ti, pāsādaṁ ti tasmā taṁ chedāpetvā²⁵ ahaṁ pāsādaṁ kārayissāmi²⁶ eva, tattha taṁ ti taṁ panāhaṁ 20 samma devarāja²⁷ tattha pāsāde upanessāmi²⁸ vasāpessāmi, so²⁹ tvaṁ mayā saddhiṁ ekato vasanto aggagandhamālādīni labhanto sakkārappatto sukhaṁ jīvissaṁti³⁰ nivāsanatthānābhāvena³¹ me vināso bhavissatīti mā cīntesi³², ciraṇ te yakkha jīvitaṁ bhavissatīti.

Taṁ sutvā devarājā dve gāthā abhāsi:

6. Evaṁ h' etaṁ³³ udapādi sarīrena vinābhāvo puthuso maṁ vikantetvā khaṇḍaso avakantatha. 6. 25

¹ Ck veva, Cs vevā, Bd -rehi deva. ² Bd tathā. ³ Bd adds manussānaṁ pūjītaṣṣa. ⁴ Bd adds va. ⁵ Ck -parisaṁbhāra-, Cs -parisaṁkhāra-. Bd -patisamkhāra-. ⁶ Bd bhūmibhāgegeḥāni. ⁷ Bd -jā. ⁸ Bd naṁ. ⁹ Ck -patisamkhāra-, Bd nagarapatisamharanādīni. ¹⁰ Bd -to, Cks -ti. ¹¹ Bd vihevesuṁ. ¹² Bd nivāsanaṁ. ¹³ Bd kasmā. ¹⁴ Bd omits ne. ¹⁵ Cks tvaṁ. ¹⁶ Bd omits maṁ. ¹⁷ Bf tvaṁ vā, Bd kataṁ vā in the place of taṁca. ¹⁸ Bf tulaṁ, Bd thūlaṁ. ¹⁹ Ck ti. ²⁰ Bd tava vimānena. ²¹ Bd vimānena. ²² Bd samānataṁ. ²³ Ck sujātatāsaṁ-, Cs sujāto saṁ-, Bd sujātasamkhātātāya. ²⁴ Bd samasanthānauju-. Cks susanthānaṁ. ²⁵ Bd ekatthambhapāsādantaṁ chedā-, omitting raho ti pāsādanti tasmā. ²⁶ Ck Bd -jā. ²⁷ all three MSS. upani-. ²⁸ Bd omits so. ²⁹ Ck -sīti, Cs -ssasi, Bd jivassatīti. ³⁰ Ck -naṁbhāvena, Cs Bd -nabhāvena. ³¹ Bd -taya. ³² so Cks for cētaṁ? Bdf evaṁ cittaṁ

7. Agge ca chetvā majjhe ca pacchā mūlaṃ vichindatha¹,
evam me chiḍḍamānassa na dukkhaṃ² maraṇaṃ siyā ti. 7.

Tattha evaṃ hetam³ udapādīti yadi evaṃ etaṃ cittaṃ tava uppannaṃ,
sarīreṇa vinābhāvo ti yadi te mama sarīreṇa bhaddasālarukkhena saddhiṃ⁴
5 mama vinābhāvo paṭṭhito⁵, puthuso ti atha naṃ bahudhā⁶ vikaṇṭṭitva
ti⁷ chinditvā, khaṇḍaso ti⁸ khaṇḍakkhaṇḍam⁹ katvā avakantatha, agge eā¹⁰
'ti avakantantā¹¹ pana paṭhamam agge¹² tato majjhe¹³ chinditvā sabbapaccā
mūle chindatha, evaṃ hi me chiḍḍamānassa¹⁴ na dukkhaṃ maraṇaṃ bhaveyyā
'ti yāceti

- 10 Tato rājā dve gāthā abhāsī:
8. Hatthapādaṃ¹⁴ yathā chinde¹⁵ kaṇṇanāsaṃ ca jīvite
tato pacchā siro chinde¹⁶, taṃ dukkhaṃ maraṇaṃ siyā. 8.
9. Sukhaṃ nu khaṇḍaso chinnaṃ¹⁶ bhaddasāla vanaspati,
kiṃ hetu kaṃ upādāya khaṇḍaso chinnaṃ¹⁷ icchāsīti. 9.

15 Tattha hatthapādan¹⁴ ti hatthe ca pade ca, taṃ dukkhaṃ ti taṃ
evaṃ paṭipāṭiyā chiḍḍantassa¹⁸ corassa¹⁹ maraṇaṃ dukkhaṃ siyā. Sukhaṃ
no²⁰ ti samma Bhaddasāla vajjhapattā²¹ corā²² sukkena maritukāmā sīsacche-
danā yācanti na²³ khaṇḍaso chedanam, tvaṃ pana etaṃ²⁴ yācasi, tena taṃ
pucchāmi: sukhaṃ nu²⁵ khaṇḍaso chinnaṃ ti, kiṃ hetu 'ti khaṇḍaso²⁶ chin-
20 naṃ nāma na sukhaṃ, kāraṇena paṇ' ettha bhavitaḍḍanā ti taṃ pucchanto
evaṃ āha.

Ath' assa ācikkhanto Bhaddasālo dve gāthā abhāsī:

11. Yaṃ ca hetuṃ upādāya hetuṃ dhammūpasamhitam²⁷
khaṇḍaso chinnaṃ icchāmi mahārāja suṇohi me: 10.
95 11. Nāti me sukhasamvaddhā²⁸ mama passe nivātajā
te pi 'haṃ²⁹ upahimseyyam, paresam assa dumocitaṃ³⁰ ti. 11.

¹ Ck vivin-, Bā mūlaṃ vichindatha ² Cks dukkha ³ Bā citta. ⁴ Bā sama. ⁵
C³ paṭṭiko. Bā paṭṭhito. ⁶ Bā pahūdhā, Cks bahuvihā. ⁷ Cks omīti ti ⁸ Ck omīti
ti. ⁹ Cks khaṇḍa- ¹⁰ Cks vā. ¹¹ Bā avakantantā ca. ¹² Bā -am. ¹³ Bā -nāya
¹⁴ Bāf -de. ¹⁵ Bāf -nne ¹⁶ Ck jinnaṃ, C³ cinnam. ¹⁷ Bā chindam, Bf chinda.
¹⁸ Bāchindantassa. ¹⁹ Bā tassa ²⁰ Bā dukkhaṃ in the place of no. ²¹ C³
-tto, Ck vajjhapattā, Bā vajjhapatto. ²² Bā te. ²³ C³ nā. ²⁴ Bā evaṃ. ²⁵ Bā
sukhamdukkhaṃ, omīting nu. ²⁶ Cks -to. ²⁷ Ck sammūpasamhitam, Bā dham-
mūpasamhitam corr. to dhamma-. ²⁸ Bā -vaḍḍhā. ²⁹ Cks ahaṃ. ³⁰ Cks -cinan,
Bā assumukhovitan, Bf asukkhocitam.

Tattha hetum dhammūpasamhitan¹ ti mahārāja yaṃ² hetusabhā-
vam³ yuttam eva na hetupatirūpakam⁴ hetum upādāya ārabha sandhāyāha
khandaso chinnaṃ icchāmi taṃ⁵ ohitasoto sunāhīti⁶ attho, nāti me ti mama
Bhaddasālurukkhassa chāyā⁷ sukkasānvaddhā⁸ mama passe⁹ taruṇasāla-
rukhesu¹⁰ nibbattā mayā katavātaparittānattā¹¹ nivātajā mama nātakā deva- 5
saṃghā atthi te¹² ahaṃ visāḷasākhavītapo mūle chinditvā patanto upahim-
seyyaṃ, sambhaggavimāne karonto vināseyyaṃ ti attho, paresaṃ assa duma-
citan¹³ ti evaṃ sante mayā tesāṃ paresaṃ nātidevasaṃghānaṃ assa¹⁴ duk-
khaṃ ocitaṃ vaddhitaṃ, na cāhaṃ¹⁵ tesāṃ dukkhakāmo¹⁶, tasmā bhaddasālaṃ
khandaso chinnaṃ icchāmi¹⁷ ayaṃ ettha adhippāyo¹⁸ 10

Taṃ sutvā rājā „dhammiko vatāyaṃ devaputto, attano
vimānavināsa¹⁹ pi²⁰ nātinaṃ vimānavināsaṃ²¹ na icchati,
nātinaṃ atthacariyaṃ carati²², abhayaṃ assa dassāmi²³“ tus-
sivā osānagātham āha :

12. Cetabbarūpaṃ cetasi²⁴ bhaddasāla vanaspati, 15
hitakāmo si nātinaṃ, abhayaṃ samma dadāmi te ti. 12.

Tattha cetabbarūpaṃ cetasiṃ nātisu muducittatāya cinto cinte-
tabbayuttakam eva cintesi samma bhaddasālā²⁵ ti, chedassa rūpaṃ chedasīti pi
pātho, tass²⁶ attho : khandaso chinnaṃ icchanto chedetabbayuttakam eva chedesīti²⁷,
abhayaṃ ti etasmiṃ te sabbagune²⁸ pasīditvā abhayaṃ dadāmi, na me pā- 20
sāden²⁹ attho, nāhaṃ taṃ chedāpessāmi, gaccha nātisaṃghaparivuto sakkatagaru-
kato sukhaṃ jīvā³⁰ ti³¹ āha

Devarājā rañño dhammaṃ desetvā agamāsi. Rājā tass³²
ovāde thatvā dānādīni puññāni katvā saggapadaṃ³³ pūresi.

So i. d. ā. „evaṃ bhikkhave pubbe pi Tathāgato nātatthacariyaṃ 25
caratīti³⁴ vatvā j. s. : „Tadā rājā Ānando ahoṣi, taruṇasālesu nibbatta-
devatā Buddhaparisā, Bhaddasāladevarājā³⁵ ahaṃ eva³⁶ ti. Bhadda-
sālajātakaṃ.

¹ Bā dhammapa-. ² Bā omits yaṃ. ³ Bā hetum sabhāva. ⁴ Bā adds taṃ
ti. ⁵ Bā sunohīti ⁶ Bā chāya ⁷ Bā -vaḍhā. ⁸ Bā adds ti. ⁹ Ck
-kkhe, ¹⁰ Bā -natthā. ¹¹ Bā omits te. ¹² Ck -citan, Bā assu mukho citan.
¹³ Bā assumukhaṃ ¹⁴ Bā nevāham. ¹⁵ Ck dukkhakāmo. ¹⁶ Bā chindāpemi
¹⁷ Bā adds ti. ¹⁸ Ck Bā -sano. ¹⁹ Bā -vināsanam icchati. ²⁰ Bā vimānanāsanam.
²¹ Bā titi rājā. ²² Bā cetayyarūpaṃ cetesi, Bā ceteyyarūpaṃ cetasi. ²³ Bā
dātho tattha cendesā chinnaṃ icchanto chedetabbayuttakameva chedesīti. ²⁴ Bā
omits sabba. ²⁵ Bā jīvātīti. ²⁶ Bā saggapūram. ²⁷ Bā adds pana.

3. Samuddavāṇijajātakā.

Kasanti vapanti te janā ti. Idam S. J. v. Devadattassa pañcakulasatāni gahetvā niraye pavitṭhabhāvam¹ ā. k. So hi agga-sāvakesu parisam gahetvā pakkantesu sokam sandhāretum asakkonto
 5 uñhalohite² mukhato nikkhante³ balavarogapīlito⁴ Tathāgatassa guṇam anussarivā „aham eva navamāse Tathāgatassa anattam cintesi. Satthu pana mayi pāpacittam nāma n' atthi, asītimahātherānam pi mayi āghāto⁵ nāma n' atthi, mayā katakammena aham eva idāni anātho jāto, Satthā-rāpi 'mhi⁷ vissatṭho mahātherehi pi nātiseṭṭhena Rāhulatherena⁸ Sakya-
 10 rājakulehi⁹ pi¹⁰, gantvā Satthāram khamāpessāmīti¹¹ parisāya saññam datvā attānam mañcakena gāhāpetvā rattiṃ rattiṃ¹² gacchanto Kosala-nagarā¹³ sampāpuṇi. Anandatthero Satthu ārocesi „Devadatto kira bhante tumhākam khamāpetum āgacchatīti“. „Ānanda Devadatto mama dassanam na labhissatīti“. Atha tasmiṃ Sāvatthinagarā¹⁴ sampatte
 15 puna thero ārocesi. Bhagavāpi tath' eva avaca. Tassa Jetavanadvāre¹⁵ Jetavanapokkharaniṣamīpam¹⁶ āgatassa pāpam matthakam pāpuṇi: sarīre ḍāho¹⁶ uppajji, nahātvā pāṇiyam pivitukāmo hutvā „mañcakam¹⁷ āvuso otāretha, pāṇiyam pivissāmīti“ āha. Tassa otarivā¹⁸ bhūmiyam ṭhapita-mattassa cittassāde¹⁹ aladdhe²⁰ yeva mahāpaṭhavi vivaram adāsi, tāvad
 20 eva tam²¹ Avīcīto jālā²² vuṭṭhāya²³ parikkhipi²⁴. So „pāpakammaṃ me matthakam pattan“ ti T-assa guṇam²⁵ anussarivā
 „imehi atṭhīhi²⁶ tam aggapuggalam (Dhp. p. 148.)
 devātidēvaṃ naradammaśārathī²⁷
 samantacakkhuṃ satapuññalakkhaṇam
 25 pāṇehi Buddham saraṇam upemīti²⁸“
 imāya gāthāya saraṇe²⁹ patiṭṭhahanto va³⁰ avīcīparāyano ahosi³¹. Tassa pana pañca upatṭhākakulasatāni³² ahesum, tāni kulāni pi³³ tappakkhi-kāni³⁴ hutvā Dasabalam akkosivā paribhāsivā Avīcimhi yeva nibbattiṃsu. Evaṃ so³⁵ pañca kulasatāni gaṇhitvā Avīcimhi patiṭṭhito³⁶.
 30 Ath' ekadiva-sam dh.³⁷ k. s.: „āvuso Devadatto pāpo lābhagiddha-

¹ Bā patitabhā- ² Ck -to, Bā -tam ³ Bā -to ⁴ Bā phalavavedanāpīlito. ⁵ Bā omits na- ⁶ Bā -to ⁷ Bā amhi ⁸ Bā adds pi. ⁹ Bā sākyarājā-. ¹⁰ Bā adds saddhim ¹¹ Bā na sāvattī in the place of r. r ¹² Bā -laratham. ¹³ Bā -radvāram ¹⁴ Bā omits je-. ¹⁵ Bā jetavane pokkharaniyāsa-. ¹⁶ Bā dā-. ¹⁷ Bā mañcakato mam ¹⁸ Bā obhāretvā. ¹⁹ Ck^s -do, Bā -dam-. ²⁰ C^s alado corr to aladdhe? Bā aladde ²¹ Bā omits tam. ²² Bā aggijālā. ²³ C^s Bā u-. ²⁴ Bā -pitvā gaṇhi ²⁵ Bā -ne. ²⁶ Ck -ehi. ²⁷ Ck -dhamma-, C^s -dhamma-corr. to -damma-. ²⁸ Bā gātosmiti. ²⁹ Ck -ito, C^s -no corr to -ne. ³⁰ Bā omits va. ³¹ Bā -sīti ³² Bā -kusalatāni. ³³ Ck tāpi in the place of tāni k pi, C^s tāni pi ³⁴ Ck^s nampa-. ³⁵ Bā adds tāni ³⁶ Bā pathito. ³⁷ Bā adds bhikkhu-

tāya¹ Sammāsambuddhe atthāne² kopam bandhetvā anāgatabhayaṃ anoloketvā pañcāhi kulasatehi saddhiṃ avīciparāyano jāto³ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „bhikkhave³ Devadatto lāhasakkārāgiddho⁴ hutvā anāgatabhayaṃ na olokesi, pubbe pi anāgatabhayaṃ na oloketvā⁵ paccuppannasukhagedhena⁶ saddhiṃ parisāya mahāvināsaṃ patto“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bārāṇasito avidūre kulasahassanivāso⁷ mahāvaddhakīgāmo ahosi. Tattha vaddhakī „tumhākaṃ mañcam karissāma, pītham iḥkarissāma, geham karissāmā“ 'ti⁸ 10 manussānaṃ hatthato bahuṃ iṇaṃ gaṇhitvā⁹ kinti¹⁰ kātuṃ na sakkhiṃsu. Manussā diṭṭhadiṭṭhavadḍhakī¹¹ codenti palibuddhanti¹². Te iṇāyikehi¹³ upaddutā¹⁴ vasituṃ asakkontā „videsam gantvā yatthakatthaci vasissāmā“ 'ti araññaṃ pavisitvā rukkhe¹⁵ chinditvā mahatiṃ¹⁶ nāvaṃ bandhitvā nadiṃ 15 otāretvā āharitvā¹⁷ gāmato gāvutaḍḍhayaḍḍhayaṇamatte thāne thapetvā adḍharattasamaye gāmaṃ āgantvā puttadāraṃ ādāya nāvattthānaṃ gantvā taṃ nāvaṃ abhiruyha anukkamena mahāsamuddaṃ pavisitvā vātavasena¹⁸ vicarantā samuddamajjhe ekaṃ dīpakaṃ pāpuṇiṃsu. Tasmiṃ pana dīpake sayam- 20 jātāni¹⁹ sāliucchukadaliambajambupanasanālikerādīni²⁰ vividhāni phalāphalāni²¹ atthi. Aññataro pi bhinnanāvo puriso paṭhamataraṃ taṃ dīpakaṃ patvā sālibhattaṃ bhuñjamāno ucchuādīni khādamāno tasmiṃ paṭivasati thullasariro naggo parūlhakesamassu²². Vaddhakī cintayimāsu: „sace yaṃ dīpo²³ 25 rakḥasapariggahito bhavissati sabbe²⁴ vināsaṃ pāpuṇissāma²⁵, parigaṇhissāma tāva na²⁶ ti. Atha²⁶ satta²⁷ purisā sūrā

¹ Bḍ labhasakkārāgi-. ² Bḍ adds ca ³ Bḍ na bhikkhave idāneva ⁴ Ck -rāṃgi-

⁵ Bḍ anālo-. ⁶ Bḍ -giddhena. ⁷ Bḍ -ssaparivāro. ⁸ Bḍ adds vatvā. ⁹ Bḍ

gahetvā. ¹⁰ Bḍ kiñci ¹¹ Bḍ diṭṭhadiṭṭhā- ¹² Bḍ omits pa-. ¹³ Bḍ -yakehi

janehi. ¹⁴ Bḍ adds sukham. ¹⁵ Bḍ -am. ¹⁶ Ck^s -tī, Bḍ -mahantaṃ. ¹⁷ Bḍ

avāhitvā. ¹⁸ Bḍ -vegana. ¹⁹ Bḍ -jāta. ²⁰ Ck^s add ca. ²¹ Bḍ vividhaphalāni.

²² Bḍ -no thūlasariyo n. p. tasmiṃ dīpake pativasati atha te pi. ²³ Bḍ -pako.

²⁴ Bḍ adds hi ambe. ²⁵ Bḍ -nissanti ²⁶ Bḍ vatvā in the place of atha. ²⁷

Bḍ sattatha.

balavanto sannaddhapañcāvudhā hutvā otaritvā dīpakaṃ pari-
gaṇhiṃsu. Tasmim̐ khaṇe so puriso bhuttapātārāso ucchurasam̐
pivitvā sukhappatto ramaṇiye padese rajatapattasadiṣe¹ vālu-
katale sītalāya² chāyāya uttānako nipajjitvā „Jambudīpavāsino
5 kasantā vapantā evarūpaṃ sukhāṃ na labhanti, Jambudīpato
mayhaṃ ayam eva dīpo³ varan“ ti gāyamāno udānam udānesi.

S.⁴ bhikkhū āmantetvā „so bhikkhave puriso⁵ udānam udānesīti“
dassento paṭhamam̐ gātham āha:

1. Kasanti vapanti te janā
16 manujā kammaphalūpajjivino,
na-y-imassa ratṭhassa⁶ bhāgino,
Jambudīpā idam eva no varan ti. 13.

Tattha te ti Jambudīpavāsino janā, kammaphalūpajjivino ti nāna-
kammūnam phalūpajjivino sattā.

15 Atha te dīpakaṃ parigaṇhamānā purisā tassa gītasaddam̐
sutvā „manussasaddo viya suyyati, jānissāma nan“ ti saddā-
nusārena gantvā tam̐ purisaṃ disvā „yakkho bhavissatīti“
bhītā sare sannahiṃsu. So pi te disvā attano vadhabhayena
„nāhaṃ sāmī yakkho, puriso 'mhi, jīvitadānam̐ me dethā“ 'ti
20 yācanto „purisā nāma tumhādisā naggabhoggā hontīti“⁷ vutto⁸
punappuna yācitvā manussabhāvaṃ nāpesi. Te tam̐⁹ upasaṃ-
kamitvā sammodanīyaṃ kathaṃ katvā¹⁰ tassa tattha¹¹ āgatanī-
yāmaṃ pucchīṃsu. So pi tesam̐ saccam̐¹² kathetvā „tumhe
attano puññasampattiyaṃ idhāgatā¹³, ayam eko¹⁴ uttamadīpo, na
25 h' ettha¹⁵ sahatthena kammaṃ katvā jīvanti, sayamjātasālīnam̐
c' eva ucchuādīnam̐ c' 'ettha anto n' atthīti anukkaṇṭhantā¹⁶
vasatha“ 'ti āha. „Idha pana vasantānam̐ ambhākaṃ añño

¹ Bđ -patasadisa ² Ck silānalāya, C^s silānalāya corr. to sītalāya, Bđ sīta. ³
Bđ -pako. ⁴ Bđ atha satthā. ⁵ Bđ adds imam̐ ⁶ Ck rathasassa, C^s radassa
corr. to ratṭhassa, Bf dipassa. ⁷ bhītā - - hontīti wanting in Bđ. ⁸ Bđ vutte.
⁹ Bđ te pi tam̐ purisaṃ. ¹⁰ Bđ sutvā. ¹¹ Ck omits tattha. ¹² Bđ sabbam̐
tesam̐. ¹³ Ck^s -to. ¹⁴ Bđ omits eko. ¹⁵ Bđ na e-. ¹⁶ Bđ anukkaṇṭhā hutvā.

paripantho¹ n' atthi² " „Aññaṃ bhayaṃ ettha n' atthi:
 ayaṃ pana amanussapariggahito, amanussā tumhākaṃ uccārā-
 passāvaṃ disvā kujjheyyuṃ, tasmā taṃ karontā vālukaṃ viyū-
 hitvā vālukāya paṭicchādeyyātha, ettakaṃ idha bhayaṃ, aññaṃ
 n' atthi, niccaṃ appamattā bhaveyyāthā³ 'ti. Te tattha vā- 5
 saṃ upagañchiṃsu⁴. Tasmim̐ pana kulasahassee⁵ pañcannaṃ
 pañcannaṃ kulasatānaṃ jeṭṭhakā dve vaḍḍhakā ahesuṃ, tesu
 eko bālo ahosi rasagiddho, eko paṇḍito rasesu anallīno.
 Aparabhāge sabbe pi⁶ te tattha⁷ sukhaṃ vasantā thūlasarīrā
 hutvā cintayimsu: „ciraṃ pi te⁸ no sūrā ucchurasena merayaṃ 10
 katvā pivissāmā⁹ 'ti te merayaṃ kāretvā pivitvā madavasena
 gāyantaṃ naccantaṃ kīlantaṃ pamattā tattha tattha uccārappassā-
 vaṃ katvā apaṭicchādetvā dīpakaṃ jegucchaṃ¹⁰ paṭikkūlaṃ
 karimsu. Devatā „ime amhākaṃ kīlāmaṇḍalaṃ paṭikkūlaṃ
 karontīti¹¹ kujjhitvā „samuddaṃ¹² uttarāpetvā dīpadhovaṇaṃ¹³ 15
 karissāmā¹⁴ 'ti mantetvā¹⁵ „ayaṃ kālapakkho, ajj' amhākaṃ
 samāgamo ca bhinno, ito dāni pannaarasame¹⁶ divase punṇamu-
 posathe¹⁷ candassa uggaṭavelāya¹⁸ samuddaṃ ubbattetva sabbe
 p' ime ghāṭessāmā¹⁹ 'ti divasaṃ ṭhapayimsu. Atha tesaṃ²⁰
 antare eko dhammiko devaputto „mā ime mama passantassa 20
 nassimsū²¹ 'ti anukampāya tesu sāyamāsāṃ bhuñjitvā ghara-
 dvāre sukhakathāya nisinnesu²² sabbābharanapatiṃ paṇḍito²³ sa-
 kaladīpaṃ ekobhāsaṃ katvā uttarādisāyaṃ²⁴ ākāse ṭhatvā
 „ambho vaḍḍhakā, devatā tumhākaṃ kuddhā, imasmim̐ ṭhāne
 mā vasittha, ito addhamāsaccayena²⁵ hi devatā samuddaṃ 25

¹ Bā patibandho. ² Bā natthi. ³ Bā -gacchi-. ⁴ Bā kulasamassee ⁵ Bā adds
 tatita tasitā sare santhahimsu so te disvā attano vadhabbhayena nāhaṃ samā
 yakkho pūriso mhi jīvitaṃ me dethā ti yācanto pūrisā nāma tumhādisā naggā
 na hontitittha. ⁶ Bā omits te tattha ⁷ so Cks; Iā vasitā in the place of pi
 te; read: pipāsītā? ⁸ Bā ji-. ⁹ Pā mahāsa-. ¹⁰ Bā dīpaka-. ¹¹ Bā cintetvā.
¹² Bā -rasa ¹³ Bā -miuposasadivase. ¹⁴ Bā candassuggamanave-. ¹⁵ Bā sa-
 mime ghāṭessāmī. ¹⁶ Cā Bā ne-. ¹⁷ Bā sanni-. ¹⁸ Bā sabbālamkūrapaṭi-. ¹⁹
 Bā -rāyadisāya. ²⁰ Bā adḍha-.

ubbattetvā sabbe va tumhe ghāteṣṣanti¹. ito² nikkhamitvā
palāyathā“ ‘ti’ dutiyaṃ gātham āha:

2. Tipaṇṇacarattūpagamamhi cando,
vego mahā hohiti³ sāgarassa⁴
5 uplāpayam⁵ dīpam imaṃ ulāraṃ,
mā vo vadhī. gaṇṇathā lenam aññaṃ ti. 14.

Tattha uplāpayam⁷ ti imaṃ dīpam ajjhottharonto⁸ abhūbhaviṣati. mā
vo vadhīti so sāgaravego tumhe mā vadhī⁹

Iti so tesam ovādam datvā attano tṭhānam eva gato. Tas-
10 miṃ gate aparo saḥāyiko kakkhaḷo devaputto „imassa va-
canam gaṇṇetvā palāyeyyum pi¹⁰, aham tesam¹¹ gamanam vāretvā
sabbe p’ ime mahāvināsam pāpessāmīti“ cintetvā dibbalaṃ-
kārapatimaṇḍito¹² sakalagāmaṃ¹³ ekobhāsam karonto āgantvā
dakkhiṇādisāya¹⁴ ākāse tṭhatvā „eko devaputto idhāgato no¹⁵“
15 ‘ti pucchitvā¹⁶ „āgato“ ti vutte „so vo kiṃ kathesīti“ vatvā
„imaṃ nāma sāmīti“ vutte „so tumhākaṃ idhanivāsam¹⁷ na
icchatī. roseṇa¹⁸ katheti¹⁹, tumhe aññaṃttha agantvā idh’ eva
vasathā“ ‘ti vatvā dve gāthā abhāsi:

3. Na jāt’ ayaṃ sāgaravārivego
20 uppātaye²⁰ dīpam imaṃ ulāraṃ,
taṃ me nimittehi bahūhi dīṭṭham,
mā bhettha²¹, kiṃ socatha, modathavho²². 15.
4. Pahūtaḥakkham bahuṇṇapānam
patattha²³ āvāsam imaṃ ulāraṃ,
25 na vo bhayaṃ paṭipassāmi²⁴ kiñci,
āputtaputtehi pamodathavho²⁵ ti. 16.

1 Bā -te-. 2 Ck omit ito. 3 Bā adds vatvā 4 Ck hohi, Cs hohīti, Bā hos-
sati, Bf hehiti 5 Bā -rāya. 6 Ck upalāpayam, Bā uplāvassam, Bf uppāvassam.
7 Ck upalā-, Bā uplāvassan. 8 Ck ujjhotta-. 9 Bā vadi. 10 Bā -yeyyunti. 11
Bā ne-. 12 Bā -ti- 13 Bā -dīpaṃ. 14 Bā -nāya di-. 15 Bā omits no. 16
Bā pucchi. 17 Bā idanivāsanam. 18 Bā doseṇa 19 Bā -si. 20 Bāf uplāvassam.
21 Ck hetha, Bf lātha. 22 Bā pamodatha vo. 23 so Ck; Cs patatatha, Bā
vatthata, Bf patatta; read: passatha? 24 Bā pati-. 25 Ck paco-, Bā mamodatha vo.

Tattha na jātayan¹ ti na jātu ayaṃ, mā bhethā² ti mā bhāyittha, pa-
moda³ thavho² ti pamuditā pītisomanassajātā hotha, āputta⁴ puttehi ti yāva
puttānam pi puttehi moda³ thā, n' atthi vo⁴ imasmim⁵ thāne bhayan ti.

Evaṃ so imāhi dvīhi gāthāhi te assāsetvā pakkāmi. Tassa
pakkantakāle dhammikadevaputtassa vacanaṃ anādiyivā⁵ bāla- 5
vaḍḍhakī „suṇantu me⁶ bhonto vacanaṃ“ ti⁷ sesavaḍḍhaki
āmantetvā pañcamaṃ gātham āha:

6. Yo tv-ev' ayaṃ⁸ dakkhiṇāyaṃ⁹ disāyaṃ
khemaṃ paṭikkosati¹⁰ tassa saccam,
na uttaro vedi bhayābhayassa, 10
mā bhetha, kiṃ socatha, modhavho ti. 17.

Tattha dakkhiṇāyaṃ¹¹ ti dakkhiṇāya¹², ayaṃ eva vā pātho.

Taṃ sutvā rasagiddhā pañcasatā vaḍḍhakī tassa bālassa
vacanaṃ ādiyimsu. Itaro pana paṇḍitavaḍḍhakī taṃ vacanaṃ
anādāya¹³ te vaḍḍhakī āmantetvā catasso gāthā abhāsi: 15

6. Yathā ime vippavadanti yakkhā
eko bhayaṃ saṃsati khemaṃ eko,
tad imṃha mayhaṃ vacanaṃ suṇātha:
khippaṃ lahuṃ mā vinasimha¹⁴ sabbe. 18. 20
7. Sabbe samāgama karoma nāvaṃ
doṇiṃ daḷhaṃ sabbayantūpapannaṃ,
sace ayaṃ dakkhiṇo¹⁵ saccam āha
moghaṃ paṭikkosati uttar' āyaṃ¹⁶. 19. 25
8. Sā¹⁷ c' eva no hohiti¹⁸ āpadatthā¹⁹
imaṃ ca dīpaṃ na pariccajema,
sace va kho uttaro saccam āha²⁰
moghaṃ paṭikkosati dakkhiṇ' āyaṃ²¹, 25

¹ Cks jātā-. ² Bā -tha vo. ³ Bā pamo-. ⁴ Bā na kiñci in the place of natthi
vo. ⁵ Bā -yanto. ⁶ Cs ma, Bā omits me. ⁷ Bā adds te. ⁸ Cks tvevāyaṃ vā,
Bā devāya, Bf yo cetassaṃ. ⁹ Bā -nāvā. ¹⁰ Ck khemantipakkosīsi, Cs khemanti-
pakkosisi, Bf khemantimam pakkosati, Bā khemantipakkoti. ¹¹ Bā dakkhiyan.
¹² Bā -yam. ¹³ Bā -diyanto. ¹⁴ Bā vinassi-. ¹⁵ Bā mayaṃ dakkhiṇā, Bf ayaṃ
dakkhiṇā. ¹⁶ Cks -ro ayaṃ. ¹⁷ Cks Bf s. ¹⁸ Ck hoti, Cs hotīti, Bf hehiti.
¹⁹ Bā aparattā, Cs āpadatvā. ²⁰ Cks āhu ²¹ Cks -no ayaṃ.

tam eva nāvaṃ abhiruyha sabbe
evaṃ mayāṃ sotthi taremu¹ pāraṃ. 20.

9. Na ve sugaṇhaṃ paṭhamena setṭhaṃ
kanitṭhaṃ, āpāthagataṃ gahetvā

yo c' idha majjhaṃ paviceyya gahati
sa ve² naro setṭhaṃ upeti ṭhānaṃ ti. 21.

Tattha vip̐pavandanāti aññamaññaṃ vadanti. labhūti purimassa
atthadīpanaṃ, donin ti gambhīraṃ mahānāvaṃ, sabbayaṇtūpapannaṃ ti
sabbehi jīyatittādīhi³ yaṇtehi upapannaṃ, sā ceva no hohiti⁴ āpadatthā⁵
10 ti sā ca⁶ no nāvā pacchāpi uppannāya āpadāya āpadatthā⁵ bhavissati imaṃ ca dīpaṃ
na⁷ pariccajissāma, taremu⁸ 'ti tarissāma. na ve sugaṇhaṃ ti na ve su-
khena gahitabbam, setṭhaṃ ti uttamaṃ tathaṃ⁹ saccaṃ, kanitṭhaṃ ti pa-
thamaṃ vacanaṃ upādāya pacchimaṃ vacanaṃ kanitṭhaṃ nāma, idhāpi¹⁰ na ve
sugaṇhaṃ ti anuvattane va¹¹, idaṃ vuttaṃ hoti: ambho vaddhaki yena kenaci
15 pathamena vuttaṃ¹² vacanaṃ idaṃ eva setṭhaṃ tathaṃ saccaṃ ti na¹³ su-
kham¹⁴ gahitabbam eva yathā¹⁵ tam evaṃ kanitṭhaṃ pacchāvuttavaca-
naṃ¹⁶ pi¹⁷ idaṃ eva tathaṃ ti na¹⁸ gahitabbam¹⁹, yaṃ pana sotavisaṃsaṃ²⁰
āpāthaṃ²¹ gataṃ hoti tam āpāthagataṃ²² gahetvā yo²³ idha janditapuriso
purimaṃ ca pacchimavacanaṃ ca²⁴ paviceyya vicinitvā tīretvā upaparikkhitvā²⁵
20 majjhaṃ²⁶ gahati²⁷ yaṃ tattha²⁸ saccaṃ sabhāvabhūtaṃ tad eva paccakkhaṃ
katvā gahati²⁹ sa ve³⁰ naro setṭhaṃ upeti ṭhānaṃ³¹ so puriso³² uttamatṭhā-
naṃ upeti adhiaccaṭṭhi vindaṭi paṭilabhaṭi

So³³ evaṃ ca pana vatvā āha³⁴: „ambho mayāṃ dvinnam
pi devaputtānaṃ³⁵ vacanaṃ³⁶ karissāma, nāvaṃ tāva sajjey-
25 yāma³⁷, tato³⁸ sace paṭhamassa vacanaṃ saccaṃ bhavissati
tam nāvaṃ³⁹ abhirūhitvā palāyissāma, atha itarassa vacanaṃ
saccaṃ bhavissati⁴⁰ nāvaṃ ekamante ṭhapetvā idh' eva vasis-
sāmā⁴¹ 'ti evaṃ vutte bālavaddhaki⁴¹ „ambho tvaṃ udaka-

¹ Cks tā- ² Cks ce. ³ Bā phi-. ⁴ Ck -hiti, Cs hoti corr to hohiti or hoti? Bā hoti. ⁵ Bā aparatthā. ⁶ Bā saceva. ⁷ Ck dīpannaṃ, Cs imaṇcādīpanaṃ. ⁸ Cks tā-. ⁹ Bā tatha ¹⁰ Bā idha pi ca. ¹¹ Ck -vattateva, Bā anuttare carāma. ¹² Cs Bā -a ¹³ Bā omits na ¹⁴ Cks add gahatāṃ na ¹⁵ Bā adds ca ¹⁶ so all three MSS. ¹⁷ Bā adds hi ¹⁸ Ck omits na ¹⁹ Bā idhameva thakam saccaṃti na gahitabba. ²⁰ Cks soti-. ²¹ Ck āpātaṃ, Bā -tha. ²² Bā omits ā-. ²³ Cks so. ²⁴ Cks pacchimaṇcānaṃ ²⁵ Cks -kkhipitvā. ²⁶ Bā pacchimaṃ. ²⁷ Bā -hiti ²⁸ Bā tathaṃ. ²⁹ Bā gahati ³⁰ Cks ce ³¹ Bā -nanti. ³² Bā omits pu-. ³³ Bā omits so ³⁴ Bā omits āha. ³⁵ Bā dvinnam pi devatānaṃ. ³⁶ Bā -naṇca. ³⁷ Cks sajjā-. ³⁸ Bā omits ta-. ³⁹ Cs omits nāvaṃ, Ck tam nāvaṃ. ⁴⁰ Bā -titi. ⁴¹ Cks -lā.

pātiyaṃ suṃsumāraṃ passasi¹. atidighasutto si², paṭhamadeva-
putto amhesu rosenā³ kathesi pacchimo⁴ sinehena⁵, imaṃ eva-
rūpaṃ pavaradīpaṃ⁶ pahāya kuhiṃ gamissāma, sace pana
tvaṃ gantukāmo tava paṇisaṃ gaṇhitvā nāvaṃ karohi, am-
hākaṃ nāvāya kiccaṃ n' atthi⁷“ āha. Paṇḍito attano pari- 5
saṃ gahetvā nāvaṃ sajjetvā sabbūpakaraṇāni āropetvā sa-
pariso nāvāya atthāsi. Tato puṇṇamadvase canduggamana-
velāya⁸ samuddato ūmi⁹ uttaritvā jaṇṇukapamāṇā⁹ hutvā dīpa-
kaṃ dhovitvā gatā¹⁰. Paṇḍito samuddassa uttaraṇabhāvaṃ
ñatvā nāvaṃ vissajjesi. Bālavaḍḍhakīpakkkhikāni pañcakula- 10
satāni „samuddato¹¹ ūmi¹² dīpaṃ¹³ dhovanatthāya āgatā¹⁰, etta-
kaṃ eva etan“ ti kathentā¹⁰ nisīdimsu. Tato kaṭippamāṇā¹⁴
purisappamāṇā¹⁵ tālappamāṇā¹⁶ sattatālappamāṇā¹⁷ sāgaraūmi
dīpakam pi vahaṃāṇā¹⁸ āgañchi¹⁹. Paṇḍito upāyakusalatāya
rase alaggo sotthinā gato, bālavaḍḍhakī rasalobhena²⁰ anāgata- 15
bhayaṃ anoloketvā²¹ pañcahi kulasatehi saddhiṃ vināsaṃ patto.

Itoparā sānusāsani²² taṃ atthaṃ dipayamāṇā tisso abhisam-
buddhagāthā honti:

10. Yathāpi te sāgaravārimajjhe
sakammanā²³ sotthi vahiṃsu vāṇijā 20
anāgatatthaṃ paṭivijjhiyānaṃ
appam pi²⁴ nācceti²⁵ sa²⁶ bhūripaṇṇo. 22.
11. Bālā ca mohana rasānugiddhā
anāgataṃ appaṭivijjhiy' atthaṃ
paccuppanne sīdanti²⁷ atthe jāte²⁸ 25
samuddamajjhe yathā te manussā. 23.

¹ Cks -ti. ² Ck -yuttosi, Bđ ativadigham passasi. ³ Bđ dosavasena. ⁴ Bđ adda
pi so. ⁵ Bđ -neva. ⁶ Ck paridī-, C^s caradī- ⁷ Bđ candassa ug-. ⁸ Bđ ummi-
vego. ⁹ so Cks; Bđ katippa-. ¹⁰ Bđ -to. ¹¹ Bđ samudda. ¹² Cks ūmi, Bđ
ummi ¹³ Bđ dīpa ¹⁴ Ck -no, C^s -no. ¹⁵ Ck -ṇe, C^s -ṇo. ¹⁶ Cks -ṇo. ¹⁷
Ck -nā, Bđ omits satta- ¹⁸ Cks sāgara dīpakam pi dāha-, Bđ ti uddhā ummi
dīpakam pi vuyumāṇā. ¹⁹ Bđ āgacchantā. ²⁰ Bđ rasaṃgiddhena. ²¹ Bđ -ento
²² Bđ iti tassānusāsanaṇāya in the place of ito - - nī. ²³ Bdf -unā. ²⁴ Ck appavi,
C^s appappi. ²⁵ Ck nāveti, Bf nāceti, Bđ nacceti. ²⁶ Cks ca, Bdf so. ²⁷ so all
four MSS. for sīdanti paccuppanne? ²⁸ Cks jātā, Bf atthajāte.

19. Anāgataṃ paṭikayirātha kiccaṃ :

mā maṃ kiccaṃ kiccakāle vyādhesi¹,taṃ tādisaṃ paṭikatakieccakāriṃ⁴na taṃ kiccaṃ kiccakāle vyādhethi³. 24.

- 5 Tattha sakammanā⁴ ti anāgatabhayam⁵ disvā puretaram katena attano kammena, sotthiṃ⁶ vahiṃsū 'ti khemena⁷ gamiṃsu, vānija ti samudde vicaranabhāvena vaddhakī vuttā, pativijjhiyānaṃ ti evam bhikkhave pathamataram⁸ kattabbaṃ anāgataṃ atthaṃ pativijjhivā⁹ idhaloke bhūripaṇṇo kulaputto appamattakam pi attano attham na acceti¹⁰ nātivattati na hāpeti¹¹ attho,
- 10 appaṭivijjhiyatthaṃ¹¹ ti appativijjhivā atthaṃ, pathamam eva kattabbaṃ akatvā¹² ti attho. paccuppaṇne ti yadā taṃ anāgataṃ¹³ atthajātaṃ uppajjati tadā tasmiṃ paccuppanne sīdanti, atthe jāte¹⁴ attano paṭittthaṃ na labhanti, samudde te bālavaḍḍhakī manussā viya vināsaṃ pāpunanti, anāgataṃ ti¹⁵ bhikkhave paṇḍitapuriso¹⁶ anāgataṃ¹⁷ pathamataram kattabbakiccaṃ samparāyikaṃ vā hotu ditthadhammikaṃ vā paṭikayirātha¹⁸ puretarāṃ kareyya¹⁹, kumkāraṇā: mā maṃ kiccaṃ kiccakāle vyādhesi, pure²⁰ kattabbaṃ hi pure akariyamānaṃ²¹ pacchā²² paccuppannabhāvapattaṃ²³ attano kiccakāle kāyacittābādheṇa vyādhethi²⁴, taṃ maṃ²⁵ mā vyādhesi²⁶, pathamam eva maṃ paṇḍito kareyya, taṃ tādisaṃ ti yathā²⁶ paṇḍitaṃ purisaṃ, paṭikatakieccakāriṃ²⁷
- 20 ti paṭigacce²⁸ eva²⁸ kattabbakieccakāriṇam²⁹, taṃ kiccaṃ ti³⁰ kiccakāle paccuppannakāle tādisaṃ purisaṃ na vyādhethi na bādhethi³¹, kasmā: pure yeva³² katattā ti.

- S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto paccuppannasukhe laggo anāgataṃ³³ anoloketvā sapariṣo vināsaṃ patto“
- 25 ti vatvā j. s.: „Tadā bālavaḍḍhakī Devadatto ahoṣi, dakkhiṇāya³⁴ disāya ṭhito adhammiko³⁵ devaputto Kokāliko, uttaradisāya ṭhito³⁶ devaputto Sāriputto, paṇḍitavaḍḍhakī³⁷ aham evā“ 'ti. Samudda-vāṇijajātakaṃ.

¹ Bā byādesi, Pf byatesi ² Bā paṭigataṃ-. Bf paṭikathaṃ-. ³ Bā byādhethi Bf byatesi. ⁴ Bā -unā. ⁵ C^s -taṃ-, Bā anāgataṃ anā-. ⁶ Bā -i ⁷ Bā sukkena pana. ⁸ Bā pathamaṃ ⁹ Bā vajjhivā ¹⁰ Bā nacceti. ¹¹ C^s -yathā. ¹² Bā āvikatvā ¹³ Bā omits anā-. ¹⁴ Bā adds vinā ¹⁵ Bā omits anāgataṃti. ¹⁶ Bā -sā. ¹⁷ Bā -te. ¹⁸ Bā -kariyātha. ¹⁹ Bā -reyyam. ²⁰ Bā adds ti. ²¹ C^s aki-. ²² yadā - - pacchā wanting in C^s. ²³ C^s -vam. ²⁴ Bā -si. ²⁵ Bā tasmiṃ in the place of taṃ maṃ. ²⁶ Bā tathā. ²⁷ C^s paṭigatakieccakāri, Bā paṭikataṃkieccakāriṇ. ²⁸ C^s -gacce, Bā -kacceva ²⁹ C^s -ritaṃ. ³⁰ Bā kiccaṃ omitting ti. ³¹ C^s bādha-. ³² Bā pūranakasseva. ³³ Bā -tabhayam. ³⁴ Bā -na. ³⁵ Bā -ka. ³⁶ Bā adds dhammika. ³⁷ Bā adds pana

4. Kāmajātaka.

Kāmaṃ kāmayamānassā 'ti. Idam S. J. v. aññataram
brāhmaṇam ā. k. Eko kira Sāvattvivāsi-brāhmaṇo Aciravatītīre
khetṭakāraṇatthāya¹ araṇṇam koṭṭesi. S. tassa upanissayaṃ disvā
Sāvattthim³ piṇḍāya pavisanto maggā okkamma tena saddhim paṭi- 5
santhāram katvā „kiṃ karosi brāhmaṇā“ 'ti vatvā „khetṭatṭhānam
koṭṭāpemi² bho Gotamā“ 'ti vutte „sādhu brāhmaṇa kammaṃ karo-
hīti“ vatvā agamāsi. Eten' ev' upāyena⁴ chinnarukkhe⁵ bhāretvā
khetṭassa sodhanakāle⁶ kasanakāle kedārabandhanakāle⁷ cā⁸ ti
punappuna gantvā tena saddhim paṭisanthāram akāsi. Vapana- 10
divase⁹ pana brāhmaṇo „ajja bho Gotama mayhaṃ vappamaṇ-
galaṃ¹⁰, ahaṃ¹¹ imasmim sasse nippanne Buddha-pamukhassa saṃ-
ghassa mahādānam dassāmīti“ āha. S.¹² adhivāsetvā pakkāmi. Pun'
ekadivasam brāhmaṇam¹³ sassam olokentaṃ¹⁴ gantvā „kiṃ karosi
brāhmaṇā“ 'ti pucchitvā „sassam olokemi bho Gotamā“ 'ti vutte 15
„sādhu brāhmaṇā“ 'ti vatvā pakkāmi. Tadā brāhmaṇo cintesi: „sa-
maṇo Gotamo abhiṇham āgacchati, nissamayaṃ bhattena atthiko,
dassāmi 'ssa¹⁵ bhattan“ ti tass' evaṃ cintetvā gehaṃ gatadivase Sat-
thāpi tattha¹⁶ agamāsi. Atha brāhmaṇassa atīviya viśāso uppajji¹⁷.
Aparabhāge pariṇate sasse „sve khetṭam lāyissāmā“ 'ti sannitṭhānam 20
katvā nipanne brāhmaṇe Aciravatiyā upari sabbarattim karakavassam¹⁸
vassi, mahogho¹⁹ āgantvā ekanālamattam²⁰ pi asesetvā²¹ sabbam sas-
sam samuddam pavesesi. Brāhmaṇo oghamhi²² otarite²³ sassavināsam²⁴
oloketvā sakabhāvena saṇṭhātum na sakkhi²⁵, balavasokābbhibhūto
hatthena uraṃ sandhāretvā²⁶ paridevamāno gehaṃ gantvā²⁷ vippala- 25
panto²⁸ nipajji. S. paccūsasamaye sokābbhibhūtam brāhmaṇam disvā
„brāhmaṇassa avassayo²⁹ bhavissāmīti“ punadivase Sāvattthiyaṃ piṇ-
ḍāya caritvā³⁰ piṇḍapātapaṭikkanto bhikkhū vihāram pesetvā pacchā-
samaṇena saddhim tassa gehadvāram agamāsi. Brāhmaṇo³¹ āgatabhā-

¹ Bds khetṭatthāya ² Cks koṭṭh- ³ Cks -iyam, Bd -i ⁴ Bd evupā- ⁵ Bd patie-
channa- ⁶ Bd sodhāpana- ⁷ Ck kedhāra-, Bd dāra- ⁸ Cks ca and add vapanakāle,
Bd omits cā ⁹ Bd punadivase ¹⁰ Bd -lakiriya. ¹¹ Bd omits a- ¹² Bd adds tunhi-
bhāvena. ¹³ Bd -no ¹⁴ Bd -kento satthāpi tattha ¹⁵ Cks dassāmaham tassa ¹⁶ Ck
tassa. ¹⁷ Bd ahosi ¹⁸ Bd ghanikavassam ¹⁹ Bd mahōmegho ²⁰ Bd -nālimattam.
²¹ Bd anavasesam katvā. ²² Ck oghampi ²³ Bd patite ²⁴ Ck sassam- ²⁵
Ck nāsakkhi, Bd -bhāvam sandhāretu nāhosi. ²⁶ Bd paharivā, ²⁷ Bd omits
g. g ²⁸ Bd rodento ²⁹ Bd -nassāva- ³⁰ Bd adds pacchābhattam. ³¹ Bd
adds satthu

vaṃ sutvā „paṭisanthāratthāya me sahāyo āgato bhavissatīti“ laddhas-
 sāso¹ āsanam paññāpesi. S. pavisitvā paññattāsane nisīditvā „brāh-
 maṇa kasmā dummano² si, kin te aphāsukan“ ti pucchi. „Bho Go-
 tama Aciravatītiṃ mayā³ rukkhe chedanato⁴ paṭṭhāya katakammaṃ
 5 tumhe jānātha. ahaṃ imasmiṃ sasse nippanne⁵ tumhākaṃ dānaṃ dassā-
 mīti vicarāmi, idāni me sabbaṃ taṃ sassaṃ mahoghena samuddam eva
 pavesitaṃ, kiñci avasitṭhaṃ n' atthi, sakaṭasatamattaṃ⁶ dhaññaṃ vi-
 naṭṭhaṃ. tena me mahāsoko uppanno“ ti. „Kiṃ pana brāhmaṇa so-
 cantassa naṭṭhaṃ punāgacchatīti“. „No h' etaṃ bho Gotamā“ ti.
 10 „Evaṃ sante⁷ kasmā socasi. imesaṃ sattānaṃ dhanadhaññaṃ nāma
 uppajjanakāle uppajjati nas-anakāle nassati. kiñci saṃkhāragataṃ
 anassanadhammaṃ nāma n' atthi, mā cintayīti⁸“. Iti naṃ S. samassā-
 setvā⁹ tassa sappāyadhammaṃ¹⁰ desento Kāmasuttaṃ kathesi. Sutta-
 pariyoṣaṇe¹² socanto¹³ brāhmaṇo sotāpattiṭṭhale paṭiṭṭhahi. S.
 15 naṃ¹⁴ nissokaṃ katvā utṭhāyāsanaṃ vihāraṃ agamāsi. „S. asukaṃ
 nāma brāhmaṇaṃ sokasallasamappitam nissokaṃ katvā sotāpattiṭṭhale
 paṭiṭṭhāpesīti“ sakalanagaraṃ aṇṇāsi. Bhikkhū dh. hi¹⁶ k. s.:
 „āvuso Dasabalo brāhmaṇena saddhiṃ¹⁷ mettīti¹⁵ katvā viśāsiko hutvā
 upāyen' eva tassa sokasallasamappitassa dhammaṃ desetvā taṃ nisso-
 20 kaṃ katvā sotāpattiṭṭhale paṭiṭṭhāpesīti“. S. āgantvā „kāya nu ttha
 bhikkhave etarahi kathāya sannisinna“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti
 vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' āhaṃ etaṃ nissokaṃ akā-
 sin¹⁹“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Brahmadattassa rañño dve puttā ahesuṃ. So
 95 jeṭṭhassa²⁰ uparajjain adāsi, kaṇiṭṭhassa senāpaṭiṭṭhānaṃ.
 Aparabhāge Brahmadatte kālakate amaccā²¹ jeṭṭhassa²⁰ abhi-
 sekaṃ paṭṭhapesuṃ. So „na mayhaṃ rajjen' attho. kaṇiṭṭhassa
 me dethā“ ti vatvā punappuna yāciyamāno pi paṭikkhipitvā
 kaṇiṭṭhassa abhiseke kate „na me issariyen' attho“ ti uparajjā-
 80 dīni pi²² na icchi, „tena hi sādūni²³ bhojanāni bhuñjanto idh'
 eva vasāhīti“ vutte pi „na me imasmiṃ nagare kiccaṃ atthīti“

¹ Bḍ paṭiladdhassaso. ² Cks dubbalo. ³ Bḍ maṇa. ⁴ Bḍ rukkhaṇne. ⁵ Cks
 nipph-. ⁶ Bḍ pasatamattaṃ. ⁷ Cks -ma, omitting ti. ⁸ Bḍ adds pi. ⁹ Bḍ
 -yittha. ¹⁰ Bḍ saṃpahamsitvā. ¹¹ Cks -yamdham-. ¹² Cks -naṃ. ¹³ Ck gac-
 chanto, Cg gacchante. ¹⁴ Bḍ taṃ. ¹⁵ Cks -tṭhāsīti. ¹⁶ Bḍ omits hi. ¹⁷ Bḍ
 adds pi. ¹⁸ Bḍ mittam. ¹⁹ all three MSS. -sī. ²⁰ Bḍ jeṭṭhakassa. ²¹ Ck
 -cce. ²² Bḍ omits pi. ²³ Ck sādūni, Bḍ sārasa

Bārānasito nikkhamitvā paccantaṃ gantvā ekaṃ seṭṭhikulaṃ
 nissāya sabatthena kammaṃ karonto vasi. Te aparabhāge
 tassa rājakumārabbhāvaṃ ñatvā kammaṃ kātuṃ na adaṃsu¹,
 kumārapihāren' eva taṃ pariharimsu². Aparabhāge rāja-
 kammikā³ khettappamānagahanatthāya⁴ taṃ gāmaṃ agamimsu⁵. 5
 Seṭṭhi rājakumāraṃ upasaṃkamitvā „sāmi mayāṃ tumhe po-
 sema, kaṇiṭṭhabhātikassa paṇṇaṃ pesetvā amhākaṃ baliṃ
 hārethā“ 'ti. So „sādhū“ 'ti sampañicchitvā „ahaṃ“ asuka-
 seṭṭhikulaṃ nāma upanissāya vasāmi⁶, maṃ nissāya etesaṃ
 baliṃ vissajjehi⁷“ paṇṇaṃ pesesi. Rājā „sādhū“ 'ti vatvā 10
 tathā kāresi. Atha naṃ sakalagāmaṃvāsino pi janapadavāsino
 pi upasaṃkamitvā „mayāṃ tumhākaṃ ñeva baliṃ dassāma,
 amhākaṃ vissajjāpehi⁸“ āhaṃsu. So tesāṃ pi atthāya paṇ-
 ṇaṃ pesetvā vissajjāpesi. Tato paṭṭhāya te tass' eva baliṃ
 adaṃsu. Ath' assa mahālābhasakkāro nibbatti⁹, tena saddhiṃ 15
 ñev' assa¹⁰ taṇhāpi mahatī jātā. So aparabhāge sabbam pi
 taṃ¹¹ janapadaṃ yāci, uparajjāṃ yāci, kaṇiṭṭho pi tassa adāsi
 yeva. So taṇhāya vaddhamānāya uparajjena pi asantutṭho
 „rajjāṃ gaṇhissāmi¹²“ janapadaparivuto¹³ gantvā bahinagare
 ṭhatvā „rajjāṃ vā me detu yuddhaṃ vā“ 'ti kaṇiṭṭhassa paṇ- 20
 ṇaṃ paṇiṇi. Kaṇiṭṭho cintesi: „ayaṃ bālo pubbe rajjāṃ pi
 uparajjādini pi¹⁴ paṭikkhipitvā idāni 'yuddhena gaṇhāmi'
 vadati, sace kho paṇāhaṃ imaṃ¹⁵ yuddhena¹⁶ māressāmi
 garahā me bhavissati, kiṃ me rajjena¹⁷ 'ti. Ath' assa „alaṃ
 yuddhena, gaṇhāmi¹⁸“ pesesi. So rajjāṃ gaṇetvā¹⁹ kaṇi- 25
 ṭhassa uparajjāṃ datvā tato paṭṭhāya rajjāṃ kārento taṇhā-
 vasiko hutvā ekena rajjena asantutṭho dve tīpi rajjāni patthe-

¹ Bā nādaṃsu ² Bā -raparivāreṇeva taṃ parivāresuṃ ³ Bā adds paccantaṃ gantvā. ⁴ Cks -nāmaṃhatthāya. ⁵ Bā āgamaṃsu. ⁶ Ck ahaṃsu, C^s ahaṃ corr. to āha. ⁷ Bā vasissāmi. ⁸ Bā amhākaṃpi suṃkaṃ vissajjehi. ⁹ Bā abosi. ¹⁰ Bā tenassa, omitting saddhiṃ ñev. ¹¹ Bā omits taṃ. ¹² Cks -dāmpa-, adding taṃ nagaraṃ. ¹³ Bā rajjaoparajjādini. ¹⁴ Bā omits imaṃ. ¹⁵ Bā adds naṃ. ¹⁶ Cks -hatūti. ¹⁷ Bā gaṇhitvā.

- tvā taṇhāya koṭim nāddasa. Tadā Sakko devarājā „ke nu¹ kho loke mātāpitara upatṭhahanti. ke dānādini puññāni karonti, ke taṇhāvasikā“ ti olokeno tassa taṇhāvasikabhāvaṃ ñatvā „ayaṃ bālo Bārānasirajjena pi² na tussati³, sikkhāpessāmi⁴ nan⁵“ ti māṇavakavesena rājadvāre ṭhatvā „eko upāyakusalo māṇavo dvāre ṭhito“ ti ārocāpetvā „pavisatū“⁶ ’ti vutte pavisitvā rājānaṃ jayāpetvā „kiṃkāraṇā āgato sīti“ vutte „mahārāja, tumhākaṃ kiñci vattabbaṃ atthi, raho paccāsimsāmi⁷“ āha. Sakkānubhāvena tāvad eva manussā paṭikkamiṃsu.
- ¹⁰ Atha naṃ māṇavo „ahaṃ mahārāja phītāni⁸ ākinṇamanussāni sampannabalavāhanāni tīṇi nagarāni passāmi, ahaṃ te⁹ attano ānubhāvena tesu rajjāṃ¹⁰ gahetvā dassāmi, papañcaṃ akatvā sīghaṃ gantum vaṭṭatīti“ āha. So lobhavasiko¹¹ rājā „sādhū“ ’ti sampaṭicchitvā¹² Sakkānubhāvena pana taṃ¹³ „ko va¹⁴ tvaṃ¹⁵ kuto vā¹⁶ āgato¹⁷ kiṃ vā te laddhuṃ vaṭṭatīti“ na pucchi. So pi ettakaṃ vatvā Tāvatisabbhavanam eva agamāsi. Rājā amacce pakkosāpetvā „eko māṇavo ambhākaṃ tīṇi rajjāni gahetvā ‘dammīti’¹⁸ āha, taṃ¹⁹ pakkosatha, nagare bheriṇ carāpetvā balakāyaṃ sannipātetha²⁰, papañcaṃ akatvā tīṇi²¹ rajjāni gaṇhissāmi²²“ vatvā „kiṃ pana te mahārāja tassa māṇavassa sakkāro vā kato nivāsanaṭṭhānaṃ vā pucchitan²³“ ti vutte „n’ eva sakkāraṃ akāsiṃ na nivāsanaṭṭhānaṃ pucchiṃ. gacchatha naṃ upadhārethā“ ’ti āha. Upadhārentā naṃ adisvā²⁴ „mahārāja sakalanagare māṇavaṃ na passāmā“ ’ti²⁵ ārocaṃsi²⁶. Taṃ sutvā rājā domanassajāto „tīsu nagaresu rajjāṃ natṭham²⁷, mahanten’ amhi²⁸ yasena parihīno, ‘n’ eva me paribbayaṃ adāsi na²⁹ nivāsanaṭṭhānaṃ’ ti mayhaṃ kujjhitvā

¹ C^k omits kenu. C^s has konu, B^d tenanu - B^d omits pi ³ B^d adds ahaṃ.

⁴ C^{ks} pacchā-, B^d pacā-. ⁵ C^{ks} thīnāni, B^d pītāni. ⁶ P^d omits te. ⁷ B^d te rajje. ⁸ B^d taṇhāva-. ⁹ B^d -echi ¹⁰ B^d omits pana taṃ. ¹¹ B^d omits vā.

¹² B^d omits ā-. ¹³ B^d dassāmi. ¹⁴ B^d bhane taṃ ¹⁵ B^d -pātā; etha ¹⁶ B^d upadhāretha tīni rajjāni gaṇhissāmā ti vatvā ca pana te. ¹⁷ B^d ārocesuṃ.

¹⁸ B^d rajje, omitting natṭham. ¹⁹ C^{ks} -tenampi. ²⁰ B^d adds ca.

māṇavo gato¹ bhavissatīti²“ punappuna cintesi. Ath’ assa taṇhāvasikassa kāye³ dāho uppajji, sarīre pariḍayhante udaraṃ khobhetvā lohitapakkhandikā udapādi, ekaṃ bhojanaṃ pavasiati ekaṃ nikkhamati, vejjā tikicchitum na sakkonti, rājā kilamati. Ath’ assa vyādhitabhāvo⁴ sakalanagare pākato ahoṣi. 5
Tadā Bo. Takkasilato sabbasippāni uggaṇhitvā Bārāṇasīnagare mātāpitunnāṃ santikaṃ āgato. Taṃ raṇṇo⁵ pavattiṃ sutvā „ahaṃ tikicchissāmīti“ rājadvāraṃ⁶ gantvā „eko kira māṇavo⁷ tumhe tikicchitum āgato“ ti ārocāpesi⁸. Rājā „mahanta-mahantā⁹ disāpāmokkhavejjāpi maṃ tikicchitum na sakkonti, 10
taruṇamāṇavo kiṃ¹⁰ sakkhissati¹¹. paribbayaṃ datvā vissaj-jetha na¹²“ ti āha. Taṃ sutvā māṇavo „mayhaṃ vejja-vetanena kammaṃ n’ atthi¹³, ahaṃ tikicchissāmī¹⁴, kevalaṃ bhesajjamūlamattaṃ detū¹⁵“ ti āha. Taṃ sutvā rājā „sādhū¹⁶“ ti¹⁷ pakkosāpesi. Māṇavo rājānaṃ vanditvā¹⁸ „mā bhāyi 15
mahārāja, ahaṃ te tikicchāmīti¹⁹, api ca kho pana me rogassa samuṭṭhānaṃ ācikkhā²⁰“ ti. Rājā harāyamāno²¹ „kin te²² samuṭṭhānena, bhesajjam eva karohīti“ āha. „Mahārāja vejjā nāma ‘ayaṃ vyādhi imaṃ nissāya samuṭṭhito’ ti ñatvā tadā-nucchavikaṃ²³ bhesajjaṃ karontīti“. Rājā „sādhū tātā“ ti 20
samuṭṭhānaṃ kathento tena māṇavena āgantvā „tīsu nāgaresu rajjaṃ gahetvā dassāmīti“ ādiṃ katvā sabbāṃ kathetvā²⁴ „iti²⁵ me tāta tanhaṃ nissāya vyādhi’ uppanno, sace tikicchi-tum sakkosi tikicchāhīti“ āha. „Kiṃ pana²⁶ mahārāja soca-nāya tāni nagarāni²⁷ sakkā laddhun²⁸“ ti. „Na sakkā tātā“ ti. 25
„Evaṃ sante kasmā socasi mahārāja, sabbam eva hi saviññā-nakāviññānakavattum²⁹ attano sarīraṃ³⁰ ādiṃ katvā pahāya

¹ Bā anāgato. ² Bā adds so. ³ Bā sarīre. ⁴ Bā byādhībhāvo. ⁵ Bā omits ra-.

⁶ Bā rājānaṃ. ⁷ Bā taruṇamā-. ⁸ Bā ārocasi. ⁹ Bā omits mahanta. ¹⁰ Bā

kiṃ taruṇa-. ¹¹ Bā -tīti. ¹² Bā mayhaṃ vajjena kammaṃ vettanaṃ natthi.

¹³ Bā -mīti. ¹⁴ Bā omits sādhū ti. ¹⁵ Bā disvā. ¹⁶ Bā -cchissāmīti. ¹⁷ Bā

-āhī. ¹⁸ Bā rājā bhāyaṃ sayamāno. ¹⁹ Bā tena. ²⁰ Bā omits tad. ²¹ Bā -esi.

²² Bā ito. ²³ Bā omits pana. ²⁴ Bā tīnirajjāni. ²⁵ Ck avimāññānakavattum,

C⁶ avimāññāka avimāññānakavattum ²⁶ Bā sakkāraṃ.

gamanīyaṃ¹. catūsu nāgaesu rajjaṃ gahetvāpi tvaṃ² ekappa-
hāren' eva na catasso bhattapātiyo paribhuñjissasi. na catūsu
sayanesu sayissasi, na cattāri vatthayugāni³ acchādessasi⁴,
taṇhāvasikena nāma bhavituṃ na vaṭṭati, ayaṃ hi tanhā nāma
5 vaḍḍhamānā catūhi apāyehi muñcituṃ na detīti⁵. Iti⁵ naṃ
M. ovaditvā ath' assa dhammaṃ desento .

1. Kāmaṃ kāmayamānassa tassa ce taṃ samijjhati
addhā pitimano hoti laddhā macco yad icchati. 25.
2. Kāmaṃ kāmayamānassa tassa ce taṃ samijjhati
10 tato naṃ aparaṃ kāme ghamme taṇhaṃ va vindati. 26.
3. Gavaṃ va siṅgino siṅgaṃ vaḍḍhamānassa vaḍḍhati
evaṃ mandassa posassa bālassa avijānato
bhiyyo taṇhā pipāsā ca vaḍḍhamānassa vaḍḍhati. 27.
4. Pathavyā sāliyavakaṃ gavāssaṃ dāsaṃporisaṃ
15 datvā vā nālam ekassa, iti vidvā samaṃ care. 28.
5. Rājā pasayha paṭhaviṃ⁶ vijetvā
sasāgarantaṃ mahim āvasanto
oraṃ samuddassa atittarūpo
pāraṃ samuddassāpi patthayetha⁷. 29.
6. Yāva⁸ anussaraṃ kāme manasā titti nājjhagā⁹
20 tato nivattā¹⁰ paṭikkamma¹¹ disvā
te ve tittā ye paññāya tittā¹². 30.
7. Paññāya tittinaṃ¹³ seṭṭhaṃ, na so kāmehi tappati,
paññāya tittaṃ purisaṃ taṇhā na kurute vasaṃ. 31.
8. Apacineth' eva¹⁴ kāmāni. appicch' assa alolupo,
25 samuddamatto puriso na so kāmehi tappati
rathakāro va cammassa parikantaṃ upāhanaṃ. 32.

¹ Bḍ saḥāyaṃ nāma nissāya in the place of pahāya gamanīyaṃ. ² Ck^s taṃ.

³ Bḍ vatthābharanāni. ⁴ Bḍ chā- ⁵ Bḍ omits iti. ⁶ all four MSS. -vī. ⁷ Bḍ sa-
muddamabbipatthayeta ⁸ Bḍ ye ca, Bf yevam. ⁹ Bḍ nagā. ¹⁰ so Bf; Bḍ tato
cittenivattena, Ck^s tato ti vatvā, C^s tato nivatvā. ¹¹ Bḍ adds ādinavaṃ, ¹²
Ck^s disvā te ce tittā ye paññāya tittā, C^s disvā te ve tittā ye paññāya tittā,
Bḍ disvā ye te titti sapaññā ¹³ Bḍ tittinaṃ. ¹⁴ Ck^s -neteva.

9. Yaṃ yaṃ cajati¹ kāmānaṃ taṃ taṃ sampajjate sukhaṃ,
sabbañ ce² sukhaṃ iccheyya sabbe³ kāme pariccaje ti 33.
imā gāthā āha⁴.

Tattha kāmaṃ ti vatthukāmaṃ pi kilesakāmaṃ pi⁵, kāmayaṃānassa⁶
'ti patthayaṃānassa, tassa ce taṃ⁶ samijjhatīti tassa puggalassa taṃ⁷ 5
kāmitaṃ⁸ vatthum samijjhati ce vā⁹, nippajjati ce¹⁰ ti attho, tato naṃ
aparaṃ¹¹ kāme ti ettha naṃ ti nīpūtamattaṃ, aparāṃ ti parabhāgādīpanaṃ¹²,
kāme ti upayogabahuvacanaṃ¹³, idaṃ vuttaṃ hoti: sace¹⁴ kāmāṃ kāmayaṃā-
nassa taṃ kāmitaṃ vatthum samijjhati tasmim samiddhe tatoparam so pug-
galo¹⁵ yathā nāma ghamme¹⁶ gimhakāle vātātapena kilanto¹⁷ taṃhaṃ vindati 10
pāṇiyapīpāsāṃ patilabbhati¹⁸ evaṃ bhiyyo bhiyyo¹⁹ kāmataṇhāsāṃkhāte kāme
vindati patilabbhati²⁰, rūpataṇhādīkāmataṇhā v'assa vadḍhanti yevā²¹ 'ti, gavaṃ
vā²² 'ti gorūpassa viya, siṅgino ti matthakaṃ padāletvā utthitasīṅgassa, maṇ-
dassā ti mandapaṇṇassa, bālāssa ti bāladhamme yuttassa, idaṃ vuttaṃ
hoti: yathā vacchakassa vaddhantaṃ sarireṇa²³ eva saddhīm siṅgaṃ vaddhati²⁴ 15
evaṃ andhabālāssa²⁵ appattakāmataṇhā ca²⁶ patta-kāmapīpāsā ca²⁷ aparāraṃ
vaddhati, sāliyavakaṃ ti sālikkhettaṃ yavakhettaṃ, tena sāliyavādīkaṃ sab-
baṃ dhaṇṇaṃ dasseti, duttiyapadena sabbaṃ dipadacatuppadam dasseti, pathama-
padena vā sabbaṃ aviññānaṃ itarena saviññānaṃ, datvā²⁸ ti datvāpi²⁹,
idaṃ vuttaṃ hoti: titthantu tūni rajjāni. sace so mānava añño³⁰ vā³¹ sakalam pi 20
pathavim³² saviññānaṃ aviññānaṃ vā pana kassaci³³ datvā gaccheyya idaṃ pi
ettakaṃ vatthum ekas³⁴ eva aparīyantaṃ³⁵, evaṃ duppura³⁶ esā taṇhā nāma, iti vidvā
samaṇcare ti³⁷ evaṃ jānanto puriso taṇhāvasiko ahutvā³⁸ kāyasamācārādīni³⁹
pūrento samam careyyā ti, oraṇ ti orimakotthāsaṃ⁴⁰ patvā tena⁴¹ attitarūpo
puna samuddassa⁴² pāram pi pattheyya⁴³, evaṃ taṇhāvasikasattā nāma dup- 25
purā ti dasseti, yāvā⁴⁴ 'ti aniyāmitaparicchedo⁴⁵, anussaraṇa ti anussaranta,
nājjhagā⁴⁶ ti na vindati, idaṃ vuttaṃ hoti: mahārāja puriso ariyante pi⁴⁷

¹ Ck yacchati. B⁴ jahati. ² B⁴ ca. ³ B⁴ sabba. ⁴ B⁴ abhāsi. ⁵ B⁴ omits pi
ki -- pi. ⁶ Ck se taṃ. ⁷ Ck satam, C^s ssata. ⁸ B⁴ kāmitava. ⁹ C^s te in the
place of ceva. ¹⁰ B⁴ cā, C^s nīpajjati ce. ¹¹ C^s add pi. ¹² B⁴ -ge, omitting
dīpanaṃ. ¹³ B⁴ -gebaḥū-. ¹⁴ B⁴ omits sace. ¹⁵ B⁴ adds tatoparam. ¹⁶ Ck ghamhe,
B⁴ ghamhe. ¹⁷ C^s -pe ki-. B⁴ vātātamenaphakilamanti. ¹⁸ B⁴ omits pati. ¹⁹ B⁴
only one bhiyyo. ²⁰ B⁴ omits pa-. ²¹ B⁴ yaṃ vā pīpāyānassa vadḍhati yeva
evaṃ sarireneva saddhīm siṅgaṃ vaddhati in the place of yathā --. ²² B⁴
appattakāmataṇhā ca, C^s appamattakāmataṇhā vā. ²³ B⁴ omits patta -- ca. ²⁴
B⁴ adds cā. ²⁵ B⁴ omits pi. ²⁶ C^s aṇṇaṃ. ²⁷ B⁴ te or vo? ²⁸ B⁴ omits
pa-. ²⁹ B⁴ saviññānaṃ aviññānaṃ vā na pana kassaci, C^s -kaaviññānaṃ
karatanapūram kassaci. ³⁰ B⁴ adiyati in the place of ap-. ³¹ C^s omit ti.
³² B⁴ samaṇ hutvā. ³³ B⁴ -rādīnā. ³⁴ C^s otanta-, C^s orita-. ³⁵ B⁴ sa-
muddāsa in the place of patvā tena. ³⁶ B⁴ -dda. ³⁷ B⁴ patthajethā. ³⁸ C^s
ati-, B⁴ aniyataparicchedo. ³⁹ B⁴ na-. ⁴⁰ B⁴ -to, omitting pi.

kāme manasā¹ anussaranto tittim na vindati² pattukāmo³ va hoti, evaṃ
 kāmesu sattānaṃ tanhā vaḍḍhat' eva, tato nivattitvā⁴ ti tato pana⁵ vatthu-
 kāmakilesakāmato⁶ nivattitvā kāyena patikkamma⁷ nānena ādinavam disvā
 ye paññāya tittā paripunnā⁸ te va⁹ tittā nāma, paññāya tittinam¹⁰
 5 setthan ti paññāya ayam¹¹ tittinam paripūrītaṃ¹² settham¹³ ayam eva vā
 pāṭho, na so kāmehi tappatīti, na hīti pi pāṭho, yasmā paññāya titto
 puriso kāmehi na pariḍayhatīti attho, na kurute vasaṃ ti tādisuṃ hi purisaṃ
 tanhāvasam¹⁴ kātuṃ vasa vattetum na sakkoti, sv-eva¹⁵ pana tanhāya ādinavaṃ
 disvā Gaṇḍamālo¹⁶ viya Aḍḍhanā-akarājā¹⁷ viya ca tanhāvasa na pavattatīti¹⁸
 10 attho, a pacinetheva 'ti viddhamseyyath' eva¹⁹, samuddamatto²⁰ ti maha-
 tiyā paññāya samannāgatattā²¹ samuddappamāṇo, so mahantena²² aggināpi sa-
 muddo viya kilesakāmehi na tappati na ḍayhati, rathakāro ti cammakāro,
 parikantan ti parikantanto²³, idaṃ vuttam hoti: yathā cammakāro upāhanam
 parikantanto²⁴ yam yam cammassa agayhūpakatthānam hoti taṃ taṃ cajitvā
 15 upāhanam katvā upāhanamūlam labhivā sukhito hoti evam eva²⁵ paṇḍito
 cammakārasatthasadisāya paññāya kantanto²⁶ yam yam odhim kāmānaṃ cajati²⁷
 tena ten assa kāmōdhiṇā rahiṇaṃ²⁸ taṃ taṃ kāyakammaṃ vacīkammaṃ mano-
 kammaṃ²⁹ ca sukhaṃ sampajjati³⁰ vigatadaratham, sace pana sabbam pi kāya-
 kammādisukhaṃ vigatapariḷāham eva iccheyya kasiṇaṃ bhāvetvā jhānaṃ nib-
 20 battetvā sabbe kāme pariccaje ti

Bodhisattassa³¹ pana imaṃ gāthaṃ kathentassa³² rañño
 setacchattaṃ ārammaṇaṃ katvā odātakasiṇajjhānaṃ udapādi.
 Rājāpi arogo ahoṣi, so tuṭṭho sayanā vuṭṭhāya³³ „ettakā vejjā
 maṃ tikicchitum nāsakkhimsu, paṇḍitamāṇavo pana attano
 25 nāṇosadhena maṃ nīrogaṃ³⁴ akāsīti“ tena saddhim sallapanto
 dasamaṃ gātham āha:

¹ Bā omits ma-. ² Bā janeti. ³ Bā patta-. ⁴ Bā nivattitvā. ⁵ Bā param. ⁶ Cks add rittena ⁷ Cks -mmaṃ ⁸ Bā adds ca. ⁹ Bā omits va. ¹⁰ Bā tittī- ¹¹ so Bā; Ck paññāyayam, Cs paññayam. ¹² Ck -nam, Cs -purinam, Bā -punnam. ¹³ Bā settho. ¹⁴ Bā tanhāya vasam. ¹⁵ Ck sve or sa ve, Bā so. ¹⁶ Bā sarabhaṇḍamāṇavo. ¹⁷ Cks addha-. ¹⁸ Bā tanhā na vaddhatīti. ¹⁹ Bā -seyyameva. ²⁰ Ck samuddhamantho, Cs samuddamanto. ²¹ Bā sampannattā ²² Bā himavantena. ²³ Cks -kantato, Bā -tento. ²⁴ Bā -tento. ²⁵ Cs evam. ²⁶ yaṃ yaṃ cammassa - - - kantanto wanting in Bā. ²⁷ Cks vajati, Bā vijahati. ²⁸ Bā kāmāvinodati. ²⁹ Bā paccakaṇ. ³⁰ Bā -te. ³¹ Bā pavesanaṃ sabbakāyakammādisukhaṃ vigatam pariṇatameva iccheyya jhānaṃ vā bhāveyya jhānaṃ pana nibbattheyya in the place of sace pana - - - bodhisattassa. ³² Cks add kathentasseva. ³³ Bā vuṭṭhahitvā. ³⁴ Bā paññātissayena kāmānaṃ nānā ādinava in the place of nāṇo - - nirogaṃ.

10. Attha te bhāsītā gāthā, sabbā' honti sahasasiyo,
patigaṇha² mahābrahme, sādha' etaṃ tava bhāsitaṃ ti. 34.

Tattha atthā 'ti duttiyom gātham adim katvā kāmādīnavapatisaṇṇuttā³
attha, sahasasiyo ti sahasasrahā, patigaṇhā² 'ti attha sahasāni gaṇha,
sādhetaṃ tava bhāsitaṃ ti sādhu etaṃ tava vacanam

5

Taṃ⁴ sutvā M. ekādasamaṃ gātham āha:

11. Na me attho sahassehi satehi nahutehi vā⁵,
pacchimaṃ bhāsato⁶ gātham kāme me na rato mano ti. 35.

Tattha pacchimaṃ ti pathakāro va kamassā⁷ 'ti gātham, kāme me
na rato⁶ mano ti imaṃ gātham bhāsamānass' eva mama vatthukāme pi kile- 10
sakāme pi mano nābhiraṃ⁸, aham hi imaṃ gātham bhāsamāno attano va⁹
dhammadesanāya jhānam nibbattesim mahārāja 'ti

Rājā¹⁰ bhiyyosomattāya tussitvā M-am vaṇṇento osāna-
gātham āha:

12. Bhaddako¹¹ vat' ayaṃ¹² māṇavako sabbalokavidū muni 15
yo¹³ imaṃ taṇhaṃ dukkhajananinṃ parijānāti paṇḍito ti. 36.

Tattha dukkhajananin ti sakalavattadukkhajananinṃ. parijānātīti
parijāni pañcchundi luṇṇitvā niharīti¹⁴ B-am vaṇṇento evam āha.

B. pi „mahārāja appamatto hutvā dhammaṃ carā“ 'ti
rājānaṃ ovaditvā ākāseṇa Himavantaṃ gantvā isipabbajjaṃ 20
pabbajitvā yāvataṃyukaṃ¹⁵ brahmavihāre¹⁶ bhāvetvā¹⁷ Brahma-
loka-parāyano¹⁸ ahoṣi.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe pi hi¹⁹ etaṃ brāhmaṇaṃ
nissokaṃ akāsin“ ti vatvā j. s.: „Tadā rājā esa brāhmaṇo ahoṣi,
paṇḍitamāṇavo²⁰ aham evā“ 'ti. Kāmajātakaṃ.

25

¹ Cks sacā. ² Bā pati-. ³ Ck -navaṃ-, Bā -navasamīyuttā ⁴ Cks omits taṃ.
⁵ Bā nahūtehi pi. ⁶ Cks -te ⁷ Ck ca kamassā, Ck ca cammassā-, Bā -ro
cammakārassā. ⁸ Bā mama kāmehi vatthukāmehi me mano nābhiraṃmāmi ⁹
Bā bhāsamānassa kāme nirato mano arati mano in the place of -māno attano
va. ¹⁰ Bā adds pi. ¹¹ Bāf bhadra-. ¹² Bāf vatā- ¹³ Bā so ¹⁴ Bā niharati.
¹⁵ Bā adds thatvā. ¹⁶ Bā -raṃ ¹⁷ Bā adds aparihinajjhāno hutvā. ¹⁸ Bā
-lokūpago ¹⁹ Bā pāhaṃ. ²⁰ Bā adds pana.

5. Janasandhajātakaṃ.

Dasa khalū 'ti. Idam S. J. v. Kosalaranūno ovādatthāya
 kathesi. Ekasmiṃ hi kāle rājā issariyamadamatto kilesasukhanissito¹
 vinicchayam pi na² paṭṭhapesi. Buddhupaṭṭhāne³ pamajji. So eka-
 5 diva⁴am⁵ Dasabalaṃ anussarivā⁶ „vandissāmiti“ bhutta⁷pātarāso ratha-
 varam āruyha vihāraṃ gantvā Satthāraṃ vanditvā nisīdi. Atha naṃ
 S. „kiṃ mahārāja ciraṃ⁸ na paññāyasīti“⁹ vatvā „bahukiccatāya no
 bhante Buddhupaṭṭhānassa okāso na jāto“¹⁰ ti vutte „mahārāja. mādisse¹¹
 nāma ovādadāyake¹² sabbaññūbuddhe¹³ dhuravihāre vasante“¹⁴ ayuttaṃ
 10 tava pamajjitum, raññā nāma rājakiccesu¹⁵ appamattena raṭṭhavāsinaṃ
 mātāpitu¹⁶-amena¹⁷ agatigamanam pahāya dasarājadhamme akopentena
 rajjaṃ kāretum vaṭṭati, raññe hi dhammikabhāve sati parisā pi 'ssa
 dhammikā hoti. anacchariyaṃ kho¹⁸ pan' etaṃ yaṃ mayi anusāsante¹⁹
 15 tvam dhammena rajjaṃ kareyyāsi. porāṇakapaṇḍitā anusāsakaācariye
 avijjamāne pi attano mati²⁰yā²¹ va tividhasucaritadhamme patitthāya
 mahājanassa dhammaṃ desetvā saparisā sagga²²padam²³ pūrayamāna
 agamiṃsū“²⁴ 'ti vatvā²⁵ tena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. tassa¹⁷ aggamahesiya¹⁸ kucchimbi nib-
 batti. Janasandhakumāro¹⁹ ti 'ssa nāmaṃ karimṃsu.
 20 Ath' assa vayappattassa Takkasilato sabbasippāni uggahetvā²⁰
 āgatakāle rājā sabbāni bandhanāgārāni sodhāpetvā uparajjaṃ
 adāsi. So aparabhāge pitu accayena rajje patitthāya catūsu
 nagaradvāresu²¹ nagaramajjhe²² rājadvāre²³ ti cha dānasālāyo
 kāretvā²⁴ divase divase²⁵ cha satasahassāni pariccajītvā sakala-
 25 Jambudīpaṃ khobhetvā²⁶ mahādānaṃ pavattento²⁷ bandhanā-
 gārāni niccam vivaṭṭāni²⁸ kāretvā dhammagapḍikaṃ²⁹ bhedā-
 petvā³⁰ catūhi saṃgahavatthūhi³¹ lokam saṃgaṇhanto pañca

¹ Bā kilesaratīsuḥkham-. ² Ck omits na. ³ Bā -nacapi. ⁴ Bā -se. ⁵ Bā adds
 satthāraṃ. ⁶ Bā cīvaram ⁷ Ck -rāja pana paññāyatīti, C^s -rāja na paññā-
 yatīti. ⁸ Bā -o. ⁹ Bā viharanto. ¹⁰ Bā dasarā-. ¹¹ C^s Bā -piti-. ¹² Ck
 anaccariyam ko, anacchariyaṃ ko corr. to -kho. Bā rājadhamme thito hoti
 yaṃ kho. ¹³ Bā manussāsante ¹⁴ Bā pakati ¹⁵ Bā sagga²²patha ¹⁶ Bā omits
 va-. ¹⁷ Bā omits ta-. ¹⁸ Ck^s -dhavaku-, Bā -sandaku. ¹⁹ Ck -hi-, Bā uggaṇ-
 hitvā. ²⁰ Bā adds ceva. ²¹ Bā adds ca. ²² Bā adds cā. ²³ Bā kārapetvā.
²⁴ Bā only one di-. ²⁵ Bā saṃkho ²⁶ Bā jattanto. ²⁷ Ck^s niccavivatānū-
 dhāni. ²⁸ Bā -bhandikaṃ. ²⁹ Bā sodhāpetvā. ³⁰ Bā saṃgavatthūhi.

silāni rakkhanto uposathavāsaṃ vasanto dhammena rajjaṃ
 kāresi, antaranārā ca raṭṭhavāsino sannipātetvā¹ „dānaṃ
 detha, silaṃ samādiyatha², dhammena kammante ca³ vohāre
 ca payojetha, daharakāle yeva sippāni uggaṇhatha, dhanam
 uppādetha, gāmakūṭakammam pi⁴ suṇakammam⁵ mā karittha, 5
 caṇḍā⁶ pharusā mā ahuvattha, mātupaṭṭhānaṃ pitupaṭṭhānaṃ
 pūretha, kule jeṭṭhāpacāyino bhavathā⁷ ‘ti dhammaṃ desetvā
 mahājanaṃ⁸ sucaritadhamme patitṭhāpesi. So ekadivasaṃ
 paṇṇarasiuposathadivase⁹ samādinuuposatho „mahājanassa
 bhiyyo bhiyyo¹⁰ hitasukkhatthāya appamādavahārathāya dham- 10
 maṃ desessāmīti¹¹ cintetvā¹² bheriṃ ‘carāpetvā attano orodhe
 ādiṃ katvā sabbam¹³ nagarajanaṃ sannipātāpetvā¹⁴ rājāṅgaṇe¹⁵
 alaṃkataratanamaṇḍapamajjhe paññattavarapallaṃke nisīditvā
 „ambho nagaravāsino, tumhākaṃ tapaniye ca atapaniye ca
 dhamme desessāmi, appamattā hutvā ohitasotā sakkaccaṃ¹⁶ 15
 suṇothā¹⁷ ‘ti vatvā dhammaṃ desesi.

S. saccaparibhāvitam mukharatanam vivaritvā¹⁸ tam desanam
 madhurena sarena Kosalarāṇṇo āvikaronto¹⁹

1. Dasa khalu imāni ṭhānāni yāni pubbe akaritvā
 sa pacchā-m-anutappati, iccāha¹⁸ rājā Jana-andho. 37. 20
2. Aladdhā cittaṃ tapati pubbe asamudānitaṃ¹⁹,
 ‘na pubbe dhanam esissaṃ’ iti pacchānutappati. 38.
3. ‘Sakyarūpaṃ pure santaṃ mayā sippaṃ na sikkhitaṃ,
 kicchā vutti²⁰ asippassa’ iti pacchānutappati. 39.
4. ‘Kūṭavedī pure āsiṃ pisuno piṭṭhimamsiko, 25
 caṇḍo pharusso cāsiṃ²¹’ iti pacchānutappati. 40.

¹ C^ks -teva. ² C^k -dhiyittha, C^s -diyittha, B^d adds bhāvanam bhāvettha. ³ B^d
 kammaṃ ceva. ⁴ B^d kuṭasakkhikammaṃ vāpi. ⁵ B^d sunavācakammaṃ vā, C^k
 suna-. ⁶ B^d -a. ⁷ B^d -ne. ⁸ C^s B^d panna-. ⁹ B^d only one bhi-. ¹⁰ B^d
 adds nagare. ¹¹ B^d -a. ¹² B^d -tetvā. ¹³ B^d adds alaṃkaritvā. ¹⁴ C^k -ā. ¹⁵
 B^d -pā-. ¹⁶ C^k -vica-, B^d vavaretvā. ¹⁷ B^d adds gāthāmāha. ¹⁸ B^d icceva-
 suha. ¹⁹ B^f appamudānitaṃ, B^d asamuddhitam. ²⁰ C^ks -im, B^d kaccāvutti.
²¹ B^d caṇḍo ca pharusso cāpi.

5. 'Pāṇātipātī pure āsīm, luddo cāsim' anāriyo,
bhūtānaṃ nāvadāyissam² iti pacchānutappati. 41.
6. 'Bahūsu vata santāsu³ anāpādāsu itthisu
paradāraṃ aseviṣsam⁴ iti pacchānutappati. 42.
7. 'Bahumhi vata santamhi annapāne upaṭṭhite
na pubbe adadaṃ dānaṃ' iti pacchānutappati. 43.
8. 'Mātaraṃ pitaraṃ cāpi jīṇṇake⁵ gatayobbhane⁶
pahu⁷ santo na posissam' iti pacchānutappati. 44.
9. 'Ācariyaṃ anusatthāraṃ sabbakāmarasāharaṃ
pitaraṃ accamaññissam' iti pacchānutappati. 45.
10. 'Samaṇe brāhmaṇe cāpi sīlavante bahussute
na pubbe payirupāsissam⁸ iti pacchānutappati. 46.
11. 'Sādhu hoti tapo cinṇo santo ca payirupāsito,
na ca pubbe tapo cinṇo' iti pacchānutappati. 47.
12. Yo⁹ ca etāni tñānāni yoniso paṭipajjati
karaṃ purisakiccāni sa pacchā nānutappatīti 48.
- imā gāthā āha.

Tattha tñānānīti kārānāni. pubbe ti pathamam eva akaritvā, sa pacchāmanutappatīti¹⁰ so pathamaṃ kattabbānaṃ akārako puggalo pacchā idhaloke pi paraloke pi¹¹ tappatī¹² kilamati, pacchā¹³ tappatīti pi pātho, iccāhā¹⁴ 'ti evaṃ¹⁵ rājā Janasandho avoca, iccassuhā¹⁶ 'ti pi pātho, tattha sukāro ti nipātamattaṃ, icc' assu āhā¹⁷ 'ti padacchedo; idāni¹⁸ tāni dasa tapanīyakāraṇāni pakāsetuṃ B-assa dhammakatthā hoti, tattha pubbe ti pathamam eva taruṇakāle parakkamaṃ katvā¹⁹ asamudānitaṃ²⁰ asambhataṃ dhanam²¹, mahallakakāle alabhitvā tappati socati²², pare ca sukhite disvā sayam dukkham jīvanto pubbe dhanam na pariyesissan ti evaṃ pacchā anutappati, tasmā mahallakakāle sukham jīvitukamā daharakāle yeva dhammikāni kasikkamādini katvā dhanam pariyesathā 'ti²⁴ dasseti, pure santan ti pure daharakāle ācariye payirupāsivā²⁵ mayā kātum sakyarūpaṃ samānaṃ hatthisippādikaṃ kiñci sippam

¹ B^d luddho cāpi. ² C^{ks} nava-, B^d nānukampiyaṃ. ³ B^d santisu. ⁴ B^d -rañcasevi-. ⁵ B^d -kam ⁶ B^d -naṃ. ⁷ B^d bahu. ⁸ C^{ks} -pāsenti, B^d parirūpāsissam. ⁹ C^{ks} so. ¹⁰ B^d pacchā anu-. ¹¹ B^d pacchākāle, omitting idha - - pi ¹² B^d atita-. ¹³ C^k paṭipacchā. ¹⁴ B^d iccevaḥā. ¹⁵ B^d ti iti evaṃ. ¹⁶ C^k iccassābhā, C^s iccassābhā corr. to -hā, B^d iccassuhā. ¹⁷ C^k iccassu ābhā, C^s iccassu ābhā corr. to -āhā. ¹⁸ B^d yāni. ¹⁹ B^d parakkamaṃ aka-. ²⁰ B^d asamuddhitanti. ²¹ B^d omits dha-. ²² C^{ks} -si. ²³ B^d etaṃ. ²⁴ B^d -yesenti. ²⁵ C^{ks} payur-.

na sikkhitam, pacchā¹ mahallakakāle asippassa dukkhā jīvītavutti, n' eva sakkā tadā sippam sikkhitum, tasmā² mahallakakāle sukham jīvītukāmā taruṇakāle yeva sippāni sikkhethā³ 'ti dasseti⁴, kūṭāvedīti⁵ kūṭajānanako gāmakūṭo vā lokassa anattakārako vā⁶ tulākūṭādikārako⁷ vā kūṭaṭṭakārako vā⁸ ti attho, āsin ti evarūpo aham pubbe ahoṣim, piṣuṇo ti pesuṇṇakārako, piṭṭhi- 5 maṃsiko ti laṇṇam gahevā asāṃike sāmike karonto paresam piṭṭhimaṃ-sakhādako iti, pacchā ti evam maraṇamañce nipanno anutappati, tasmā sace niraye na⁹ vasitukam' attha mā evam¹⁰ pāpakammaṃ karitthā 'ti ovadati, luddo¹¹ ti dāruṇo, anariyo ti na ariyo¹² nīcasamācāro, nāvādāyissan¹³ ti khaṇṭimettānuddayasena na nīcavuttiko ahoṣim, sesam purimanayen' eva 10 yojetabbam, anāpādāsū 'ti apādanam āpādo pariggaho ti attho, n' atthi yā-sam¹⁴ apādo na anāpadā¹⁵, aññehi akatapariggahāsū¹⁶ 'ti attho, upaṭṭhite ti paccupaṭṭhite¹⁷, na pubbe ti¹⁸ ito¹⁹ pubbe dānam na adadam, pahu²⁰ santo ti dhanabalena pi²¹ kāyabalena pi positum samattho paṭibalo²² samāno, ācariyan ti ācāre²³ sikkhāpanato²⁴ pitā ācariyo ti adhippeto, anusatthāran 15 ti anusāsakam, sabbakāmarasāharan ti sabbe²⁵ vatthukāmarase āharitvā positāram²⁶, accamaññissan²⁷ ti tassa ovāde agaṇhanto atikkamitvā mañ-ñissam, na pubbe ti ito pubbe dhammikasamanabrāhmaṇe²⁸ hi gilāṇagilāne pi²⁹ cīvarādīni datvā apaṭijaggaṇena³⁰ payirupāsissan ti³¹, tapo ti sucaritapato, santo ti³² kāyādīhi³³ dvārehi upasanto sīlavā, idam vuttam hoti: tividhasu- 20 sucaritasamkhāto tapo ca³⁴ ciṇṇo evarūpo ca upasanto payirupāsīto³⁵ nāma sādhu sundaro, na pubbe ti mayā daharakāle evarūpo tapo na ciṇṇo, iti pacchā jarājīno maraṇabhayaṭajjito anutappati socati, sace tumhe evam na socitukāmā tapokammam karoṭhā 'ti vadati, yo³⁶ ca etānīti yo³⁶ pana³⁷ etāni dasakāraṇāni pathamam eva upāyena paṭipajjati samādāya vattati purisehi 25 kattabbāni³⁸ dhammikakiccāni karonto³⁹ appamādevihāripuriso pacchā nānu-tappati somanassappatto va hotīti⁴⁰.

¹ Bā kicchāti. ² Bā omits ta-. Ck^s kasmā. ³ Bā sippam sikkhathā. ⁴ Ck^s -enti, Bā omits dasseti. ⁵ Bā kūṭamverīti. ⁶ Ck^s omit vā. ⁷ Bā lākūṭā-. ⁸ Bā omits kūṭaṭṭa-vā. ⁹ Bā a. ¹⁰ Bā evarūpaṃ. ¹¹ Bā luddho. ¹² Ck^s na anariyo, Bā anariyo, Bā anariyo, omitting na. ¹³ Ck^s -yissa, C^s nāvadaṣissī corr. to -dāyissa, Bā nāpacārissan. ¹⁴ Bā omits natthiyāsam. ¹⁵ so Ck^s; C^s apādena an-. Bā omits na an-. ¹⁶ Bā -hesu. ¹⁷ Bā paṇcupa-. ¹⁸ Ck^s pi. ¹⁹ Bā omits pubbe ti ito. ²⁰ Bā bahu. ²¹ Ck^s omit pi. ²² Bā pati-. ²³ C^s ākāre, Bā ācāra. ²⁴ Bā -nako idha. ²⁵ Bā -a. ²⁶ Ck^s posito. ²⁷ Ck^s amaccamaññi-, Bā atimaññi-. ²⁸ Ck^s -mo, C^s mano corr. to -ṇe? ²⁹ Bā gihino in the place of hi - - pi. ³⁰ Ck^s apati-, Bā paṭijaggaṇena. ³¹ Bā -sissa, omitting ti. ³² Ck^s pante hi, C^s santo hi, Bā santo tīti. ³³ Bā omits kā-. ³⁴ Bā omits ca. ³⁵ Bā -pāsako. ³⁶ Ck^s so. ³⁷ Bā ca. ³⁸ Bā kātā-. ³⁹ Bā adds yo. ⁴⁰ Ck^s ahoṣīti, Bā pacchānu-tappati domanassappatto hotīti.

Iti M. anvaddhamāsaṃ iminā va¹ niyāmena mahājanassa dhammaṃ desesi. Mahājano pi 'ssa ovāde tathavā tāni dasa tñānāni pūretvā saggaparāyano² ahosi.

S. i. d. ā. „evam mahārāja porāṇakapaṇḍitā anācariyakā attano
5 va matiṃ dhammaṃ desetvā mahājanam saggapade³ patiṭṭhāpesun-
ti vatvā j. s.: „Tadā parisā Buddhaparisā ahosi⁴, Janasandharājā⁵
aham eva“ 'ti. Janasandhajātakam.

6. Mahākāṇhajātakā.

Kaṇho kaṇho cā 'ti. Idam S. J. v. lokatthacariyam
10 ā. k. Ekadivasam hi bhikkhū dhammasabhāyam nisīditvā⁶ „āvuso S.
bahujanahitāya paṭipanno⁷ attano phāsuvihāram pahāya lokass' eva
attham carati, paramābhisambodhim patvā sayam pattacīvaram ādāya
aṭṭhārasayojanamaggaṃ gantvā pañcavaggiyatherānam dhammacakkaṃ
pavattetvā pañcamiyā pakkhassa Anattalakkaṇasuttaṃ kathetvā
15 sabbesaṃ arahattaṃ adāsi, Uruvelāṃ gantvā⁸ jaṭilānaṃ aḍḍhuddhāni
pāṭihāriyasahassāni dassetvā pabbājetvā⁹ Gayāsīse¹⁰ Ādittapariyāyam¹¹
kathetvā jaṭilasahassassa¹² arahattaṃ adāsi, Mahākassapassa tīṇi
gāvūtāni paccuggamanam gantvā¹³ tīhi ovādehi upasampadam adāsi,
eko pacchābhatte¹⁴ pañcacattālīsayojanamaggaṃ gantvā Pukkusāti-
20 kulaputtaṃ anāgāmiphale patiṭṭhāpesi, Mahākappinassa viṣaṃ yojana-
sataṃ paccuggamanam katvā arahattaṃ adāsi, eko pacchābhatte¹⁴
timsayojanamaggaṃ gantvā tāva kakkhalam¹⁵ pharusam Aṅgulimālam
arahatte patiṭṭhāpesi, timsayojanam eva¹⁶ maggaṃ gantvā Ālavakam¹⁷
sotāpatti-phale patiṭṭhāpetvā kumārassa sotthim akāsi, Tāvatiṃsa-
25 bhavane temāsaṃ vasanto asītiyā va devatākoṭṭinam¹⁸ dhammābhisama-
yam sampādesi¹⁹, Brahmaloṇam gantvā Bakabrāhmuno diṭṭhim bhin-
ditvā dasannam²⁰ Brahmasahassānam arahattaṃ adāsi, anusam-
vaccharam tīsu maṇḍalesu cārikam caramāno upanissayasampannānam
manussānam saraṇāni c' eva²¹ silāni ca magga-phalāni ca deti,

¹ Ed omits va. ² Fd adds va. ³ Fd saggapuram. ⁴ Bd ahesum. ⁵ Bd adds pana. ⁶ Cks add yāvañcidam. ⁷ Bd parippanno. ⁸ Bd adds tebhātikānam. ⁹ Bd omits pab-. ¹⁰ Fd -sena. ¹¹ Bd anattapa-. ¹² Bd -hassānam. ¹³ Bd katvā. ¹⁴ Ed ekam pacchābhattaṃ. ¹⁵ Ck -la. ¹⁶ Bd -na, omitting eva. ¹⁷ Ed -kayakkham. ¹⁸ Bd asitikoṭṭanam devatānam. ¹⁹ Bd -samayo āhosi. ²⁰ Ed dasa. ²¹ Bd ca.

nāgasupaṇṇādīnaṃ pi nānappakārakaṃ atthaṃ caratīti“ Dasabalassa lokatthacariyaguṇavaṇṇaṃ vaṇṇayimsu¹. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti rutte „anacchariyaṃ bhikkhave, yv-āhaṃ² idāni abhisambodhiṃ patvā lokassa atthaṃ careyyaṃ³ so⁴ pubbe sarāgākāle pi lokatthacariyaṃ eva carin⁵“ 'ti vatvā a, ā.:

A. B. Kassapasammāsambuddhakāle Usīnaro nāma rājā r. kāresi. Kassapasammāsambuddhe catusaccadesanāya mahājanam bandhanā⁶ mocetvā nibbānanagaraṃ pūretvā parinibbute dīghassa addhuno accayena sāsanaṃ osakki: bhikkhū ekavī- 10 satiyā anesanāhi jīvikaṃ kappenti bhikkhunīsamsaggaṃ⁷ karonti puttadhītāhi vadḍhanti, bhikkhū bhikkhudhammaṃ⁸ bhikkhuniyo bhikkhunidhammaṃ upāsakā upāsakadhammaṃ upāsikā upāsikadhammaṃ brāhmaṇā brāhmaṇadhammaṃ vissajjesuṃ, yebhuyyena manussā dasākusalakammapathe samādāya pavattimsu⁹, matamatā 15 apāyesu pūrimsu¹⁰. Tadā Sakko devarājā nave devaputte¹¹ apasanto manussalokaṃ oloketvā manussānaṃ apāyesu nibbattiṃ¹² natvā Satthu sāsanaṃ osakkitaṃ disvā¹³ „kin nu karissāmīti“ cintento¹⁴ „atth' eko upāyo“ ti „mahājanam bhāyetvā tāsetvā¹⁵ bhītabbhāvaṃ natvā¹⁶ assāsetvā dhammaṃ desetvā¹⁷ osakkita- 20 sāsanaṃ¹⁸ paggayha aparaṃ vassasahassaṃ¹⁹ pavattana-kāraṇam karissāmīti“ sanniṭṭhānaṃ katvā Mātalidevaputtam mocappamaṇadāṭhaṃ catūhi dāṭhehi viniccharantarasmi²⁰ bhayānakaṃ²¹ gabbhinīnaṃ²² dassanen' eva gabbhapātanappa-kāraṃ²³ ghorarūpaṃ ajāneyyappamaṇaṃ kālavaṇṇam Mahākapa- 25 hasunakhaṃ²⁴ katvā²⁵ pañcaṅgikabandhanena bandhitvā ratta-

¹ Bā -guṇam kathayimsu ² Bā so haṃ, Cks svāhaṃ. ³ Bā lokatthacariyaṃ caranto. ⁴ Bā omits so. ⁵ Bā lokassa atthaṃ carāmi yevā. ⁶ Bā kilesa-bandhanam. ⁷ Cks -niimsam-, Bā bhikkhugīhi-. ⁸ Bā adds visajjesuṃ. ⁹ Bā -ttayimsu. ¹⁰ so Cks; Bā paripūresuṃ saggamaggā tucchanti. ¹¹ Bā nave nave deve. ¹² Bā -ttitabhāvaṃ. ¹³ Cks omit di-. ¹⁴ Bā -tetvā. ¹⁵ Bā omits tā-. ¹⁶ Bā adds pacchā. ¹⁷ Bā omits dh d. ¹⁸ Bā -tam sā-. ¹⁹ Bā divasaṃ in the place of va-. ²⁰ Bā vicini-pātarasmiṃyo. ²¹ Bā adds katvā. ²² Bā gabbhinam. ²³ Bā -pātanasamattham. ²⁴ Bā mahākappa-. ²⁵ Bā māpetvā.

mālassa¹ pilandhetvā rajjukotiyam² ādāya sayam dve kāsāyāni
 nivāsetvā pacchāmukhe³ kese bandhitvā rattamālaṃ pilandhetvā
 āropitapavālavannaññam⁴ mahādhanuṃ gahetvā vajiraggaṇārā-
 cam⁵ nakhamukhe⁶ parivattento vanacarakavesam⁷ gahetvā
 5 nagarato yojanamatte⁸ thāne otarivā „nassati loko, nassati⁹
 loko“ ti tikkhatuṃ saddam¹⁰ anusāvetvā¹¹ manusse¹² utrāsetvā¹³
 nagarūpacāraṃ patvā puna saddam akāsi. Manussā sunakham
 disvā utrastā¹⁴ nagaraṃ pavisitvā taṃ pavattim rañño āroca-
 yimsu¹⁵. Rājā siḅham nagaradvārāni pidhāpesi¹⁶. Sakko pi
 10 atthārasahattham pākāram¹⁷ laṃghetvā¹⁸ sunakhena saddhim
 antonagare¹⁹ patitthahi. Manussā bhītatasiṭā palāyitvā gehāni
 pavisitvā dvārāni pidahimsu²⁰. Mahākappaṇho pi diṭṭhadiṭṭha-
 manusse²¹ upadhāvitvā santāseṇto rājanivesanaṃ agamāsi.
 Rājāṅgaṇe manussā bhayena palāyitvā rājanivesanaṃ pavisitvā²²
 15 dvāraṃ pidahimsu. Usīnararājāpi²³ orodhe gahetvā pāsādam
 abhirūhi²⁴. Mahākappaṇho purimapaḍe uḅkhipitvā kavāṭe tha-
 petvā²⁵ mahābhusitaṃ bhusi. Tassa bhusitasaddo²⁶ hetthā
 avicim upari bhavaggaṃ gaṇhi²⁷, sakalacakkavālaṃ ekanin-
 nādam ahoṣi. Puṇṇakajātaka²⁸ Puṇṇakaraṇṇo²⁹ Bhūridatta-
 20 jātaka Sudassananāgaraṇṇo imasmim Mahākappaṇhajātaka ayaṃ
 saddo ti ime tayo³⁰ saddā Jāmbudīpe mahāsaddā nāma ahesuṃ.
 Nagaravāsino bhītatasiṭā hutvā ekapuriso pi Sakkena³¹ saddhim
 kathetuṃ nāsakkhi³². Rājā yeva pana³³ dhitim³⁴ upatthapetvā
 vātapānaṃ nissāya Sakkaṃ āmantetvā „ambho ludda³⁵ kasmā

¹ Bā -mālaṃ kaṇṇe. ² C^s -koṭṭiyam corr. to -viya, Bā -bhoṭiyam. ³ Bā pañcadhā. ⁴ C^s -tamāvālavannaññi-. ⁵ Bā -raggakhurammaṃ. ⁶ Bā nakkena
⁷ Bā -cārika-. ⁸ Bā -a. ⁹ C^s vāna-. ¹⁰ C^s -am. ¹¹ C^s -sāsetvā. ¹² Bā
 -ssacittam. ¹³ Bā uttā-. ¹⁴ Bā utrāsā. ¹⁵ Bā -cesum. ¹⁶ Bā nagaradvāraṃ
 pidahatthā ti dvārāni pitakkesi. ¹⁷ Bā dvāraṃ. ¹⁸ Bā uliṅghitvā. ¹⁹ C^s -ra,
 C^s -ram. ²⁰ Bā niliyimsu in the place of dvā- pida-. ²¹ Bā diṭṭhadiṭṭhe-. ²²
 Bā mahābhūmigeḅhāni, apavisitvā dvāraṃ patvā in the place of rājani- pavi-.
²³ C^s usīnakarā-, Bā osīnakarā-. ²⁴ Bā -rūyhi. ²⁵ Bā vātapāne thatvā in the
 place of ka- tha-. ²⁶ Bā omits bhusita. ²⁷ Bā patvā. ²⁸ Bā vidūrajā-. ²⁹
 Bā -kayakkharaṇṇo, adding kusajātaka kusaraṇṇo. ³⁰ Bā catasso. ³¹ Bā pak-
 kena. ³² Bā sakkoti. ³³ Bā omits pana. ³⁴ Bā satim. ³⁵ Bā luddhaka.

te sunakho bhūṣīti¹ āha. „Chātabhāvenā²“ 'ti. „Tena hi 'ssa³ bhatīaṃ dāpemi⁴“ antojanassa ca attano ca pakka-bhattaṃ⁵ sabbhaṃ dāpesi. Taṃ sabbhaṃ sunakho ekaṃ⁶ ka-balaṃ⁷ viya katvā puna saddam akāsi. Puna rājā pucchitvā idāni „me sunakho chāto yevā“ 'ti sutvā hatthiassādīnaṃ⁸ 5 pakkabhattaṃ sabbhaṃ āharāpetvā dāpesi. Tasmiṃ pi⁹ ekappa-hāren' eva niṭṭhāpīte sakalanagarassa pakkabhattaṃ¹⁰ dāpesi. Tam pi so tath' eva bhuñjitvā puna saddam akāsi. Rājā „na esa sunakho, nissamsayaṃ yakkho esa¹¹, āgamanakāraṇaṃ pucchissāmīti“ bhītasīto hutvā pucchanto paṭhamaṃ gā- 10 tham āha:

1. Kaṇho kaṇho ca ghero ca sukkadāṭho patāpavā¹²
baddho pañcahi rajjūhi kiṃ dhīra sunakho tavā¹³ 'ti. 49.

Tattha Kaṇho kaṇho ti bhayavasena¹⁴ daḥakammavasena¹⁵ vā āmeṇ-
ḍitaṃ¹⁶, ghero ti passantānaṃ bhayaajanako¹⁷, patāpavā¹⁸ ti dāṭhehi 15
nikkhamantena raṃsipatāpena patāpavā¹⁹, kiṃ dhīrā 'ti dhīra viriyavanta tav'
esa²⁰ evarūpo kakkhalo sunakho kiṃ karoti, kiṃ mige²¹ ganhāti udāhu te
amitte, kin te²² iminā, vissajjehi nan ti adhippāyen' evam āha.

Taṃ sutvā Sakko dutiyaṃ gātham āha:

2. Nāyaṃ migānaṃ atthāya Usīnara²³ bhavissati, 20
manussānaṃ anayo hutvā tadā Kaṇho pamokkhatīti. 50.

Tass' attho: ayaṃ²⁴ hi migamaṃsaṃ khādissāmīti idha nāgato, tasmā²⁵
migānaṃ attho na bhavissati, manussamaṃsaṃ pana khādītum²⁶ āgato, tasmā²⁷
nesaṃ²⁸ anayo mahāvināsakārako hutvā yadā nena²⁹ manussā vināsaṃ pāpitā³⁰ 25
bhavissanti tadā ayaṃ kanho pamokkhati³¹ mama hatthato muccissatīti³².

Atha naṃ rājā „kiṃ pana te³³ bho luddaka³⁴ sunakho
sabbesaṃ yeva manussānaṃ maṃsaṃ khādissati udāhu tava

¹ Bā -na mahārājā. ² Bā hi tassa. ³ Bā -essāmīti. ⁴ Bā omits anto- bhattaṃ.
⁵ Bā eka. ⁶ C^s -liṃ. ⁷ C^s tasmiṃ vapi, Bā^s tampi. ⁸ Bā pakkam-. ⁹ Bā
-yaṃ esa rakkho bhavissati. ¹⁰ Bā -dāṭhā pabbhāsavā. ¹¹ C^s tavan. ¹² Bā
ubhayavacane. ¹³ Bā omits kammā. ¹⁴ Bā ālapati. ¹⁵ Bā -janako. ¹⁶ Bā pa-
bhāsavā. ¹⁷ Bā dāṭhā nikkhantaramsibhāsena pabbhāsavā. ¹⁸ Bā viravan ti viravi
yathā vuttāvasesānaṃ in the place of kiṃ dhīrā - - -. ¹⁹ Bā mitte. ²⁰ Bā ti,
omitting te, C^s omits kinte. ²¹ Bā^s -naka. ²² C^s ahaṃ. ²³ Bā^s na tesam pi
in the place of tasmā. ²⁴ Bā aditum. ²⁵ Bā kattha. ²⁶ Bā te-. ²⁷ Bā te. ²⁸
Bā pāpitakārā. ²⁹ Bā -tīti. ³⁰ Bā muñci-. ³¹ Bā omits te. ³² Bā luddhaka.

amittānaṃ yevā“ ’ti pucchitvā „amittānaṃ yeva maharājā“ ’ti
vutte „ke pana te idha¹ amittā“ ti pucchitvā „adhammā-
bhiratā asamacārino² mahārājā“ ’ti vutte „kathēhi tāva ne
amhākan“ ti pucchi³. Ath’ assa kathento devarājā dasa
5 gāthā abhāsi:

3. Pattahatthā samaṇakā muṇḍā⁴ saṃghātipārutā
naṅgalehi kasissanti tadā Kaṇho pamokkhati. 51.
4. Tapassiniyo⁵ pabbajitā muṇḍā saṃghātipārutā
yadā⁶ loke gamissanti -pe-. 52.
- 10 5. Dīghuttaroṭṭhā jaṭilā⁷ paṃkadantā rajassirā
iṇaṃ vodāya⁸ gacchanti tadā -pe-. 53.
6. Adhicca⁹ vede¹⁰ sāvittiṃ yaññatantraṇ ca¹¹ brāhmaṇā
bhatikāya¹² yajissanti tadā -pe-. 54.
7. Mātaraṃ pitaraṃ cāpi¹³ jiṇṇake¹⁴ gatayobbane¹⁵
15 pahu santo¹⁶ na bharanti¹⁷ tadā -pe-. 55. (Suttanip. v. 93, 124.)
8. Mātaraṃ pitaraṃ cāpi¹⁸ jiṇṇake gatayobhane
‘bālā tumhe’ ti vakkhanti¹⁹ tadā -pe-. 56.
9. Ācariyabhariyaṃ sakhābhariyaṃ²⁰ mātulānīpitucchaṃ²¹
yadā loke gamissanti -pe-. 57.
- 20 10. Asicammaṃ gahetvāna khaggaṃ paggayha brāhmaṇā
panthaghātāṃ²² karissanti tadā -pe-. 58.
11. Sukkacchavi²³ vedhaverā thullabāhū²⁴ apāṭubhā²⁵
mithubhedāṃ²⁶ karissanti tadā -pe-. 59.
12. Māyāvino nekatikā asappurisacintakā
25 yadā loke gamissanti tadā Kaṇho pamokkhatīti. 60.

¹ Bā pana idha ke. ² Bās adhammavisamacārino in the place of adhammā-.
³ C^s omits pucchi, Bā^s vutte. ⁴ C^s muṇḍa-. ⁵ Bā tapaniyo. ⁶ Bā yadi. ⁷
Bā capalā ⁸ C^s ināvodāya, Bā^s codāya. ⁹ C^s Bā adicca. ¹⁰ Bā vedam. ¹¹
C^s omits yañña; C^s has saṃnātantaṇṇa, Bā^s yaññatantraṇ, B^s yañña aṭṭha.
¹² C^s bhattāya. C^s hatakāya, B^s bhantikāya. ¹³ C^s vāpi, Bā ca pi. ¹⁴ Bā
-kaṇ. ¹⁵ Bā -naṃ. ¹⁶ C^s pahu santā, Bā bahusanto. ¹⁷ C^s bharissanti.
¹⁸ C^s vāpi. ¹⁹ Bā na bālā tumhe dadanti. ²⁰ B^s sakhi-, Bā omits bhariyaṃ.
²¹ C^s -nīpitucchaṃ, B^s -nīpitucchā, Bā mātulānībhariyaṃ mātucchāyaṃ dhitu-
bhaginimātariṇa. ²² B^s paṇḍa-, Bā pantagbhātāṃ. ²³ Bā sukkacchavi. ²⁴ C^s -u,
Bā thūlapātu ²⁵ C^s apāṭi-, Bā only ā. ²⁶ Bā mitta-.

Tattha samanāka ti mayāṃ saman' ambā¹ 'ti paṭiññatā², yadā hi lokavohāren' evam³ āha, kasissanti⁴ te kadāpi⁵ yeva, ayaṃ pana ajānanto viya evam āha, ayaṃ hi 'ssa adhippāyo: ete dussilā mama⁶ amittā, yadā mama sunakho⁷ ete māretvā māsaṃ khādītum bhavissati⁸ tadā esa Kaṇho ito pañcarajjubandhanā mokkhatīti, iminā upāyena sabbagāthāsu adhippāyo ca 5
yojanā ca⁹ vedittabā, pabbajitā ti Buddhasāsane pabbajitā, gamissanti¹⁰ agāramajjhe pañca kāmāgune paribhuñjantiyo vicarissanti¹¹, dīghuttaroṭṭhā ti dāthikānaṃ vadḍhitattā¹² dīghuttaroṭṭhā, paṃkadantā ti paṃkena¹³ malena samannāgatadantā¹⁴, ināṃ voḍḍāyā¹⁵ 'ti bhikkhācariyā¹⁶ dhanāṃ saṅgharitvā¹⁷. vadḍhiyā¹⁸ ināṃ payojetvā taṃ codetvā¹⁹ tato laddhena jīvikaṃ kappentā yadā 10
gacchanti²⁰ attho, sāvittin ti sāvittin ca²¹ adhiyitvā, yaññatantrañcā²² 'ti yaññavidhāyakaṃ²³ tantraṃ²⁴, yaññasuttam²⁵ adhiyitvā ti attho. bhatikāyā ti²⁶ te te²⁷ rājarājamahāmatte upasaṅkamitvā tumhākaṃ yaññam yañissāma dhanam dethā 'ti evam bhatikāyā²⁸ yadā²⁹ yaññam yañissanti, pahu santo³⁰ ti bhāritum posittum³¹ samattā³² samānā, bālā tumhe ti tumhe³³ bālā na 15
kiñci jānāthā³⁴ 'ti yadā vakkhanti, gamissanti³⁵ lokadhammasevanavasena gamissanti, panthagātan³⁶ ti panthe thatvā manusse māretvā tesam bhaṇḍakagahanam³⁷, sukhacchaviti kāsāvacunnādigāmanena samuṭṭhāpitā³⁸ sukhacchavivannā³⁹, vedhaverā ti vidhavā apatikā⁴⁰, tehi vidhavā sarantīti⁴¹ tividhaverā ca⁴² vedhaverā⁴³, thullabāhū ti pādāparimaddanādīhi⁴⁴ samuṭṭhāpitamāṇasatāyā⁴⁵ mahābāhū⁴⁶, apātubhā⁴⁷ ti apātubhāvā dhanupādāvirahitā⁴⁸ ti attho, mīthubhedan⁴⁹ ti mittabhedam⁵⁰, ayam eva vā pātho, idam vuttam hoti: yadā evarūpā itthidhuttā imā⁵¹ amhe na jāhissanti⁵² sahirāññavidhavā⁵³ upagantvā⁵⁴ samvāsanaṃ kappetvā tāsāṃ santakam khādītva⁵⁵ tāhi⁵⁶ saddhiṃ mitta-

¹ Bḍ samitamhā. ² Cks paṭiññāmattā. ³ so Bḍ; Ck sarāhilitamohā-, Cṣ sārāhīlīnevam. ⁴ Bḍ tadā. ⁵ Bḍ kasissanti. ⁶ Bḍ omits mama. ⁷ Cks -khenā. ⁸ Cks -vissanti, Bḍ vissatīti. ⁹ Bḍ -ppāyo ete dussilā amittā ti yojanā. ¹⁰ Bḍ paribhuñjissanti. ¹¹ Bḍ dīgha thāne thitattā. ¹² Bḍ danta. ¹³ Bḍ -gatattā. ¹⁴ Bḍ codāyā. ¹⁵ Cks -cariya. ¹⁶ Bḍ samāhari-. ¹⁷ Bḍ vaḷhetā. ¹⁸ Bḍ bhadetvā or cādetvā. ¹⁹ Bḍ -taṃ kappanto gacchatīti. ²⁰ Bḍ savittināmapakaraṇam. ²¹ Ck samānattrañcā, Cṣ yaññatatrañcā, Bḍ añayañcatatrañcā. ²² Bḍ yubhaviddhassa. ²³ Ck tantra, Bḍ tatra. ²⁴ Ck yañcasuttam, Bḍ yaññam. ²⁵ Bḍ bhatikāyavati, Cks hatakāyāti. ²⁶ Bḍ adds brahmanā. ²⁷ Bḍ bhatikāthāyā. ²⁸ Bḍ omits yadā. ²⁹ Bḍ bahusanto. ³⁰ Bḍ omits po-. ³¹ Cks -ttāyā. ³² Cks add ti. ³³ Cks -na-. ³⁴ Ck -ssanti, Bḍ na kiñci dhanam no dethā ti gamissanti. ³⁵ Bḍ pantagātabban. ³⁶ Cks -kaṅga-, Bḍ bhaṇḍagaha-. ³⁷ Cks -taṃ, Bḍ -cunṇāniyaṃsanena samattacittā. ³⁸ Bḍ sukka-. ³⁹ Cks vidhava-patikā, Bḍ vidhapa apatikā. ⁴⁰ so Ck; Cṣ samantīti, Bḍ vidhapa hi veranti. ⁴¹ so Cks; Bḍ omits ti - ca. ⁴² Bḍ adds vito itthiyo vuccanti, Bṣ vidhavā itthiyo vuccanti. ⁴³ Cks thullabahu pāda-, Bḍ thullabāhuti pādāparicārānārihi. ⁴⁴ Ck -saḷā, Bḍ samuṭṭhāpitamahākāyā. ⁴⁵ Cṣ adds patvāyū. ⁴⁶ Bḍ -tu-. ⁴⁷ Cṣ -vādanu-, Bḍ apātubhāvā anupādārahitā. ⁴⁸ Bḍ mittabhe-. ⁴⁹ Bḍ omits mitta. ⁵⁰ Bḍ idha. ⁵¹ Bḍ pabhinanto vidhavā. ⁵² Bḍ upasaṅkamati. ⁵³ Cks santikam-, Bḍ satakam dhāretvā. ⁵⁴ Bḍ tāya.

bhedam karissanti¹ vissāsam bhinditvā aññesaṃ hiraṇṇakotṭham² gamissanti tadā esa te core³ sabbe va⁴ khāditvā mucissatīti⁵, asappurisa cintakā ti asappurisa cittaṃ⁶ paradukkhacittaṃ⁷ cintanasīlā, tadā ti tadā sabbe p' ime⁸ ghātetvā⁹ khāditamaṃso¹⁰ Kanho pamokkhatīti¹¹.

5 Evaṃ ca¹² pana vatvā „ime mayham mahārāja amittā“
ti te te amittakārake¹³ pakkhanditvā khāditukāmatam¹⁴ viya
katvā dasseti. Tato¹⁵ mahājanassa utrastakāle¹⁶ sunakham
rajjuyā ākaḍḍhitvā ṭhapitam viya katvā luddakavesam vijahitvā
attano ānubhāvena ākāse jalamāno viya¹⁷ ṭhatvā „mahārāja
10 aham Sakko devarājā 'ayam loko vinassatīti' āgato, sampati
hi matamatā adhamme vattitvā apāye¹⁸ pūrenti, devaloko
tuccho viya jāto, ito paṭṭhāya adhammikesu kattabham¹⁹ aham
jānissāmi²⁰, tvaṃ appamatto hohi²¹“ catūhi satārahagāthāhi
dhammam desetvā manusse²² dānasīlesu patiṭṭhāpetvā osak-
15 kitasāsanam²³ aparam²⁴ vassasahassam²⁵ pavattanasamattham
katvā Mātaliṃ ādāya sakaṭṭhānam eva gato²⁶.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe p' aham²⁷ lokassa attham
eva carāmiti“ vatvā j. s.: „Tadā Mātali Anando ahoṣi, Sakko²⁸ aham
evā“ ti. Mahākaphajātakam.

20

7. Kosiyajātaka.

Kosiyajātakam Sudhābhōjanajātake āvibhavissati. Kosiya-
jātakam²⁹.

8. Meṇḍakajātaka.

Meṇḍakapaṇham³⁰ Ummaggajātake³¹ āvibhavissati. Meṇḍaka-
95 paṇhajātakam³².

¹ Bā adds ti. ² Cks -koṭṭhānam, Bā aññam ṭhānam. ³ Bā vere in the place of te core. ⁴ Bā omits va. ⁵ Cs -ssantīti, Bā puñcissati, Bs muñcissantīti. ⁶ Bā omits as-. ⁷ Bā dukkham. ⁸ Bā omits me. ⁹ Bā -te-. ¹⁰ Bā khādati tato. ¹¹ Bā -kkhatti, Cks -kkhāti. ¹² Bā evam, omitting ca. ¹³ Bā adhammakā-. ¹⁴ Bā -kāmo. ¹⁵ Bā omits tato. ¹⁶ Bā utrāsana-. ¹⁷ Bā omits viya. ¹⁸ Bā āgato pamattā hi mahājanā adhammam vattetvā matamatā apāye. ¹⁹ Bā omits ka-. ²⁰ Bā adāpessāmi. ²¹ Bā hohi mahārājā ti. ²² Bā -ssānam. ²³ Cks osakkana-. ²⁴ Bā añña. ²⁵ Bā -ssa. ²⁶ Bā adds mahājano dānasīlādini puññāni katvā devaloke nibbattiṃsu. ²⁷ Bā pāham. ²⁸ Bā adds pana. ²⁹ Cks omit āvi - - kam. ³⁰ Bā meṇḍakajātakam. ³¹ Bā mahāumaṅga-. ³² Cks omit me-.

9. Mahāpadumajāṭaka.

Nādatṭhā¹ parato dosan ti. Idam S. J. v. Ciñcamāṇa-
 vikam ā. k. Paṭhamabodhiyam hi Dasabalassa puthubhūtesu sāva-
 kesu aparimāṇesu devamanussesu² ariyabhūmiṃ okkantesu patthāṇe
 guṇasamudaye³ mahālābhasakkāro udapādi. Titthiyā suriyuggamane 5
 khajjopanakasadisā ahesum, hatalābhasakkārā⁴ te⁵ antaravithiyam
 ṭhatvā „kiṃ samaṇo Gotamo va⁶ Buddho, mayam pi Buddhā, kiṃ
 tass' eva dinnam⁷ mahapphalam amhākam pi dinnam⁸ mahapphalam
 eva, amhākam pi detha karoṭhā⁹“ 'ti evam manusse viññāpetvāpi¹⁰
 lābhasakkāram alabhitvā¹¹ raho sannipatitvā „kena nu kho upāyena 10
 samaṇassa Gotamassa manussānam antare avaṇṇam uppādetvā¹² lābha-
 sakkāram nāsessāmā¹³“ 'ti mantayimsu. Tadā Sāvatthiyam Ciñca-
 māṇavikā nām' ekā paribbājikā uttamarūpadharā sobhaggappattā
 devaccharā viya, tassā¹⁴ sarīrato ramsiyo¹⁵ niccharanti. Ath' eko
 kharamantī evam āha: „Ciñcamāṇavikam paṭicca samaṇassa Gota- 15
 massa avaṇṇam uppādetvā lābhasakkāram nāsessāmā“ 'ti¹⁷. Te
 „atth' eso upāyo“ ti sampaticchimsu. Atha sā Titthiyārāmanā
 āgantvā¹⁸ vanditvā atṭhāsi. Titthiyā tāya saddhim na kathesum. Sā
 „ko nu kho me doso ti, yāvatatiyam vandāmi ayyā“ ti vatvā „ayya
 ko nu kho me doso ti, kiṃ¹⁹ mayā saddhim na kathethā“ 'ti āha. 20
 „Bhagini samaṇam Gotamam amhe vihetthentam hatalābhasakkāre
 katvā vicarantam na jānāsīti“. „Na jānāmi ayyā²⁰, kiṃ pan' ettha
 mayā²¹ katabban“ ti. „Sace tvaṃ bhagini amhākam sukham icchasi
 attānam paticca samaṇassa Gotamassa avaṇṇam uppādetvā lābha-
 sakkāram nāsehīti²²“. Sā „Sādhu ayyā, mayh' eso²³ bhāro, mā 25
 cintayitthā“ 'ti vatvā pakkamitvā²⁴ itthimāyākusalatāya²⁵ tato paṭṭhāya
 Sāvattvivāsīnam²⁶ dhammakatham sutvā Jetavanā nikkhamāṇasamaye²⁷
 indagopakavaṇṇam paṭam²⁸ pārūpitvā gandhamālādihathā²⁹ jetavanā-

¹ Eds nadithā. ² Ed omits deva. ³ Bā patharantesu guṇodayesu. ⁴ Bā te hi alābha-. ⁵ Ed omits te. ⁶ Ck ca. ⁷ Bā dānam. ⁸ Bā omits mahap - - dinnam. ⁹ Bā dethā, omitting karoṭhā. ¹⁰ Ck hi, Bā viññāpetvāpi. ¹¹ Ed alabhanto. ¹² Bā pakāsetvā tassa. ¹³ Bā -seyyāmā. ¹⁴ Ck viyassā, C^s visassā, Bā devaccharapaṭibhāgā viya tassā. ¹⁵ Ed rasmiyo. ¹⁶ Bā nikkhamanti. ¹⁷ Bā vināseyyāthā ti, Ck^s add mantayimsu. ¹⁸ Ed gantvā. ¹⁹ Bā kissa. ²⁰ Bā ayye. ²¹ Bā mayā kiṃ panettha. ²² Ck^s kāse-. ²³ Bā ayaṃ me. ²⁴ Ed pakkāmi. ²⁵ Ck^s itthiyamāyā. ²⁶ Bā -sino. ²⁷ Ed -ne nikkhamantasa-. ²⁸ Ed omits pa-. ²⁹ C^s -dīhi hatthā, Ed mandhamālādīhi, omitting hatthā.

bhimukhī¹ gacchati „imāya velāya kuhiṃ gacchasīti“ ca² rutte
 „kiṃ tumhākaṃ mama³ gamanatthānenā“ ‘ti vatvā Jetavanasaṃīpe
 Tithiyārāme vasitvā pāto va „aggavandanaṃ vandissāmā“ ‘ti nagarā
 nikkhamante upāsakajane⁵ Jetavane vutthā⁶ viya hutvā nagaraṃ
 5 pavisantī⁷ „kuhiṃ vutthāsīti“ rutte „kiṃ tumhākaṃ mama vutthatthā-
 nenā“ ‘ti vatvā māsaddhamāsaccayena⁸ pucchiamānā „Jetavane sama-
 nena Gotamena saddhiṃ ekagandhakuṭṭiyā vutth’ amhīti“⁹ puthujja-
 nānaṃ „saccaṃ nu kho etaṃ no“ ti kaṇikhaṃ uppādetvā temāsa-
 catumāsaccayena¹⁰ pilotikāhi¹¹ udaraṃ veṭhetvā gabbhinivaṇṇaṃ dasse-
 10 tvā upari rattapaṭaṃ¹² pārupitvā „samaṇaṃ Gotamaṃ paṭicca gabbho¹³
 laddho“ ti andhabāle¹⁴ gahetvā aṭṭhanavamāsaccayena udare dāru-
 maṇḍalaṃ bandhitvā¹⁵ upari rattapaṭaṃ pārupitvā hatthapāda-
 pitthiyo gohanukena¹⁶ koṭṭhāpetvā¹⁷ ussade dassetvā¹⁸ kilantindriyā
 ti¹⁹ hutvā sāyaṇhasamaye Tathāgate alaṇikataḍḍhammāsane niḍitvā
 15 dhammaṃ desente dhammasabhaṃ²⁰ gantvā Tathāgataṃ purato
 ṭhatvā „mahāsamaṇa mahājanassa tāva dhammaṃ desesi, madhuro te
 saddo suphassitaṃ²¹ dantāvaraṇaṃ. ahaṃ pana taṃ paṭicca gabbhaṃ
 labhitvā paripunnagabbhā jātā, n’ eva me sūtigharaṃ jānāsi na
 suppitelādīni, sayāṃ akaronto upaṭṭhāyakaṇaṃ pi aññataraṃ²² Kosala-
 20 rājānaṃ vā Anāthapiṇḍikaṃ²³ vā Visākhaṃ mahāupāsikaṃ vā²⁴
 ‘imissā māṇavikāya²⁵ kattabbayuttakaṃ karohīti’ na vadasi, abhira-
 mituṃ yeva jānāsi gabbhapharihāraṃ na jānāsīti“ gūthapiṇḍaṃ gahetvā
 candamaṇḍalaṃ dūsetuṃ vāyamantī viya parisamajjhe²⁶ Tathāgataṃ
 akkosi²⁷. Tathāgato dhammakathaṃ ṭhapetvā siho viya abhinadanto
 25 „bhagini tayā kathitassa²⁸ tathabbhāvaṃ vā vitathabbhāvaṃ²⁹ vā ahaṃ
 c’ eva tvaṃ ca jānāmā“ ‘ti āha. „Āma samaṇa tayā ca³¹ mayā ca
 nātābhāven’ ev’ etaṃ jātaṃ³²“ ti. Tasmiṃ khaṇe Sakkassa āsanaṃ³³
 uṇhākāraṃ dassesi, so āvajjamāno „Ciñcamāṇavikā Tathāgataṃ abhū-
 tena akkosatīti“ natvā „idaṃ³⁴ vatthuṃ sodhessāmīti“ catūhi deva-
 30 puttehi saddhiṃ āgami³⁵. Devaputtā mūṣikapotikā hutvā dāru-

¹ Bđ -khā va. ² Bđ omits ca. ³ Cks omit mama ⁴ Bđ -mi. ⁵ Bđ -ke. ⁶ Bđ jetavanaganasadiṣā, Ck vuttā ⁷ Bđ adds kuto. ⁸ Bđ catumanasaccayena. ⁹ Bđ -hātīāha. ¹⁰ Bđ omits temāsa ¹¹ Ck -kādi, Bđ pilekikāya. ¹² Bđ omits ratta. ¹³ Bđ adds me. ¹⁴ Bđ athamālā. ¹⁵ Bđ ṭhapetvā. ¹⁶ Bđ -nu-. ¹⁷ Bđ koṭā-. ¹⁸ Bđ ussāretvā in the place of us -. ¹⁹ Cks -driyāni, Bđ kilithindriyāni. ²⁰ Bđ -bhāyaṃ. ²¹ Bđ suphūṣita. ²² Bđ upathakaṃ pakkosāpetvā, omitting aññataraṃ. ²³ Bđ mahāanātha-. ²⁴ Cks omit vā. ²⁵ Bđ ciñcamā-. ²⁶ C adds na, Bđ yeva ²⁷ Bđ abbācikkhi. ²⁸ Bđ vijanibbiyamāno. ²⁹ Bđ katassa, omitting tayā. ³⁰ Bđ ata-. ³¹ Bđ ceva. ³² Bđ -bhāvena jāto ³³ Bđ bhavanaṃ. ³⁴ Bđ imam. ³⁵ Bđ āgami.

maṇḍalakassa bandhanarajjukāni¹ ekappahāren' eva chindimsu², pāruta-
 paṭam³ vāto ukkhipi, dārumaṇḍalakaṃ patamānam tassā pādapiṭṭhi-
 yam pati, ubho aggapādā ucchindimsu⁴. Manussā⁵ „kālakaṇṇi
 Sammāsambuddhaṃ akkosasiti⁶“ sīse khelaṃ pādetvā leḍḍudaṇḍa-
 hatthā Jetavanā nīharimsu. Ath' assā Tathāgatassa cakkhupathaṃ 5
 atikkantakāle mahāpaṭhavi bhijjivā vivaram adāsi. Avīcito jālā⁷
 uṭṭhahi, sā kuladattiyakambalaṃ⁸ pārupamānā viya gantvā Avīcimhi
 nibbatti. Aññatitthiyānam lābhasakkāro parihāyi, Dasabalassa bhīyyo-
 somattāya vaddhi. Punadvase⁹ dh. k. s.: „āvuso Cīcamāṇavikā
 evaṃ¹⁰ ulāraguṇaṃ aggadakkhiṇeyyaṃ Sammāsambuddhaṃ abhūtena 10
 akkositvā mahāvīnāsaṃ pattā¹¹ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhik-
 khave e. k. s.“ ti pucchitvā „māya nāmā¹²“ ti vutte „na bhikkhave
 idāṃ eva pubbe p' esā¹³ maṃ abhūtena akkositvā vināsaṃ¹⁴ pattā
 yevā¹⁵“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bc. tassa aggamahesiyā kucchismiṃ¹⁶ nib- 15
 batti, phullapadumasassirīkamukhattā pan' assa Paduma-
 kumāro¹⁷ tv-ev' assa nāmaṃ kariṃsu¹⁸. So vayappatto¹⁹
 sabbasippāni uggaṇhi²⁰. Ath' assa mātā kālaṃ akāsi. Rājā
 aññaṃ aggamahesiṃ katvā puttassa uparajjaṃ adāsi. Aparā-
 bhāge rājā paccantaṃ kupitaṃ vūpasametum gacchanto agga- 20
 mahesiṃ²¹ „bhadde idh' eva vasa, ahaṃ paccantaṃ vūpa-
 metum gacchāmīti“ vatvā „nāhaṃ deva nivattissāmi, ahaṃ pi
 āgamissāmīti²²“ vutte yuddhabhūmiyaṃ²³ ādīnavam dassetvā
 „yāva mamāgamanā²⁴ anukkaṇṭhamāna vasa, ahaṃ Paduma-
 kumāraṃ²⁵ yathā tava kattabbakicesu appamatto hoti evaṃ 25
 āñāpetvā gamissāmīti“ vatvā tathā katvā gantvā²⁶ paccāmitte
 palāpetvā²⁷ janapadaṃ santappetvā²⁸ paccāgantvā²⁹ bahinagare
 khandhāvāraṃ³⁰ nivāsesi³¹. Bo. pitu āgatabhāvaṃ ñatvā

¹ C^{ks} -ko, B^d bandhanarajjukāni. ² E^d paccchimsu. ³ B^d pārumanapataṃ. ⁴ so
 C^{ks} for -jjimsu? B^d chinisu. ⁵ B^d adds uṭṭhāyakiṃ. ⁶ B^d -sesīti. ⁷ B^d ag-
 gijā-. ⁸ B^d -yamka-. ⁹ B^d adds bhikkhave. ¹⁰ B^d omits evaṃ. ¹¹ B^d pi esā.
¹² B^d mahāvī-. ¹³ B^d -imbi. ¹⁴ mahāpa-. ¹⁵ C^{ks} kari. ¹⁶ B^d adds takkasilā-
 yaṃ gantvā. ¹⁷ B^d -hitvā āgami. ¹⁸ B^d adds āha. ¹⁹ B^d nāhaṃ idheva
 vasissāmīti in the place of deva --- āgamissāmīti. ²⁰ B^d -yā. ²¹ B^d -naṃ.
²² B^d mahāpa-. ²³ B^d omits ga-. ²⁴ E^d assāsetvā. ²⁵ B^d thapetvā. ²⁶ B^d
 omits pa-. ²⁷ B^d -re. ²⁸ B^d -setvā.

nagaraṃ alamkārapetvā rājagehaṃ paṭijaggāpento¹ ekako va
tassa santikaṃ agamāsi². Sā tassa³ rūpasobhaṃ⁴ disvā paṭi-
baddhacittā ahoṣi. Bo.⁵ taṃ vanditvā „amma tumhākaṃ⁶
kiṃ kattabban⁷“ ti pucchi. Atha naṃ „ammā⁸ 'ti' maṃ vada-
5 sīti“ uṭṭhāya hatthe gahetvā „sayanaṃ abhirūhā“ 'ti āha.
„Kiṃkāraṇā“ ti. „Yāva rājā āgacchati tāva ubho pi kilesa-
ratiyā ramissāmā“ 'ti. „Amma tvaṃ mama mātā ca sassā-
mikā ca, mayā¹¹ sapariggahamātugāmo¹¹ nāma kilesavasena
indriyāni bhinditvā na olokitapubbo pi¹², kathaṃ tayā¹³ saddhiṃ
10 evarūpaṃ kilīṭṭhakammaṃ karissāmīti“. Sā dve tayo vāre
kathetvā tasmīṃ aniccamāne „mama vacanaṃ na karosīti“
āha. „Āma na karomīti“. „Tena hi rañño kathetvā sīsaṃ
te¹⁴ chindāpessāmīti¹⁵“. M. „tava ruciṃ karohīti¹⁶“ taṃ
lajjāpetvā pakkāmi. Sā bhītatasi¹⁷ cintesi: „sa' āyaṃ
15 paṭhamataraṃ¹⁸ pitu¹⁹ ārocessati jīvitāṃ me n' atthi, aham
eva puretaraṃ kathessāmīti²⁰“ bhattaṃ abhuñjitvā²¹ kilīṭṭha-
lomavatthaṃ²² nivāsetvā sarīre nakharājiyo dassetvā „kuhiṃ
devīti' raññā pucchitakāle²³ 'gilānā' ti katheyyāthā“ 'ti pari-
cārikānaṃ saññaṃ datvā gilānālayaṃ katvā²⁴ nipajji. Rājāpi
20 nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā nivesanaṃ²⁵ āruya taṃ apas-
santo „kuhiṃ devīti“ pucchitvā²⁶ „gilānā“ ti sutvā²⁷ siri-
gabbhaṃ pavisitvā „kiṃ te devi aphāsukan“ ti pucchi. Sā
tassa vacanaṃ asuṇantī viya hutvā dve tayo vāre pucchitā²⁸
„mahārāja, kasmā²⁹ kathesi, tuṇhī hohi³¹, sassāmikaithiyo³¹
25 nāma mādisā³² hontīti“ vatvā „kena viheṭhitā³³, sīghaṃ me

¹ Bḍ -petvā. ² Ck āg-. ³ Ck^s tassā, Bḍ pi taṃ. ⁴ Bḍ -sobhaggappattaṃ. ⁵ Bḍ omits ahoṣi bo-. ⁶ Bḍ amhākaṃ. ⁷ Ck^s -bbā. ⁸ Bḍ omits a-. ⁹ Bḍ kiṃ. ¹⁰ Ck sayā, Bḍ payā ca. ¹¹ Bḍ -ho-. ¹² C^s hi, Bḍ omits pi. ¹³ Bḍ mayā. ¹⁴ Bḍ te sīsaṃ. ¹⁵ Bḍ adds āha. ¹⁶ Bḍ kathehītivatvā. ¹⁷ Bḍ omits bhī-. ¹⁸ Bḍ paṭhamāṃ. ¹⁹ Bḍ pituno. ²⁰ Bḍ -mi nanti. ²¹ Bḍ bhutvā. ²² Bḍ -lāma-kavatthaṃ. ²³ Bḍ pucchana-kāle. ²⁴ Bḍ omits gilā- katvā. ²⁵ Bḍ nāgaraṃ gantvā āsanaṃ. ²⁶ Ck^s pucchi. ²⁷ Bḍ omits gi - - sutvā. ²⁸ Bḍ pucchitvā tāpi tuṇhī ahoṣi devī kasmā na kathesi tuṇhī ahoṣīti. ²⁹ Bḍ kiṃ. ³⁰ Bḍ omits tuṇhī hohi. ³¹ Bḍ asāmi-. ³² Bḍ adds nā. ³³ Bḍ kenaci hedhitā.

kathehi, sīsam assa chindissāmīti“ vutte „kam si¹ tvaṃ mahārāja nagare ṭhapetvā gato“ ti „Padumakumāraṇa“ ti „so mayhaṃ vasanaṭṭhānaṃ āgantvā³ ‘tāta mā evaṃ kārōhi⁴, ahaṃ tava mātā’ ti vuccamāno⁵ pi ‘ṭhapetvā maṃ añño rājā nāma atthi⁶, ahaṃ taṃ gehe karitvā⁷ kilesaratiyā ramissāmīti’ maṃ kesesu⁸ gahetvā aparāparaṃ luñcitvā attano vacanaṃ akaron-
tim⁹ vadhitvā¹⁰ koṭṭetvā gato“ ti āha. Rāja anupaparikkhitvā¹¹ āsīvisso viya kuddho purise ānāpesi: „gacchatha, Paduma-
kumāraṃ bandhitvā ānethā“ ti. Te nagaraṃ avattharantā viya tassa gehaṃ gantvā taṃ bandhitvā paharitvā pacchā-
bāhaṃ gālhabandhanaṃ¹² bandhitvā rattakaṇaveraṃ mālāṃ¹³ gīvāya paṭimuñcitvā vajjhaṃ katvā paharantā¹⁴ ānāyimsu. So „deviyā idaṃ kamman“ ti nātvā „bho purisā, nāhaṃ rañño dosakārako, niraparādho ‘haṃ asmīti“ vilapanto āgac-
chati. Sakalanagaraṃ saṃkhubhitvā¹⁵ „rājā kira mātugā-
massa vacanaṃ gahetvā Mahāpadumakumāraṃ ghātāpetīti¹⁶“ sannipatitvā kumārassa¹⁷ pādamūle patitvā „na te¹⁸ idaṃ sāmī anucchavikaṇ¹⁹“ ti mahāsaddena paridevi²⁰. Atha naṃ netvā rañño dassetuṃ. Rājā²¹ disvā va cittaṃ niggāṇhituṃ asak-
konto „ayaṃ arājā va²² rājajīḥhaṃ karoti, mama putto hutvā²³ 20
aggamahesiyā aparajjhi²⁴, gacchatha naṃ corapapāte pātetvā vināsaṃ pāpethā“ ti āha. M. „na mayhaṃ tāta evarūpo aparādho²⁵ atthi, mā mātugāmassa kathaṃ²⁶ gahetvā maṃ nāsehitī“ pitaraṃ yāci. So tassa kathaṃ na gaṇhi. Tato soḷasasahassā antepurikā „tāta Mahāpadumakumāra attano
ananucchavikaṇ idaṃ laddhaṃ“ ti mahāviraṃ viraviṃsu. 25

¹ Bā kassa. ² Bā puttaṃ me pa-. ³ Bā adds evamakāsi. ⁴ tāta -- karōhi wanting in Bā. ⁵ Cks -ne. ⁶ Bā natthi in the place of nāma atthi. ⁷ Bā ayaṃ maṃ gahetvā in the place of ahaṃ -- karitvā. ⁸ Bā me kese. ⁹ Cks -ti, Bā maṃ akaronatā. ¹⁰ Bā patitvā ¹¹ Bā adds va. ¹² Bā -haṃba-. ¹³ Bā rattakuramālā. ¹⁴ Bā omits vajjhaṃ -- tā. ¹⁵ Bā -bbhi. ¹⁶ Bā ghātāpesīti. ¹⁷ Bā rājaku-. ¹⁸ Bā omits nate. ¹⁹ Bā ananucchavikaṇ, omitting ti. ²⁰ Bā -viṃsu. ²¹ Bā -jāpi. ²² Bā omits arājāva. ²³ Bā -tvāpi. ²⁴ Bā -rajjhati. ²⁵ Bā doso. ²⁶ Bā vacanaṃ.

Sabbe khattiyamahāsālādayo pi amaccaparijano pi „deva,
kumāro sīlācāraguṇasampanno vamsānurakkhako¹ rajjādāyādo,
mā nañ² mātugāmassa vacanañ gahetvā anupaparikkhitvā
vināsesi³, raññā nāma nisammakārīnā bhavitabban“ ti vatvā
5 satta gāthā abhāsīṃsu:

1. Nādatthā⁴ parato dosañ anumthulāni⁵ sabbaso (Dhp. p. 341)
issaro panaye daṇḍañ sāmāñ appatīvekkhiya. 61.
2. Yo ca appatīvekkhitvā daṇḍañ kubbati khattiyo
sakaṇṭhakañ so gilati jaccandho va samakkhikañ. 62.
- 10 3. Adaṇḍiyañ daṇḍiyati daṇḍiyañ ca adaṇḍiyañ,
andho va visamañ maggañ na jānāti samāsamañ. 63.
4. Yo ca etāni thānāni anumthulāni sabbaso
suddiṭṭhañ anusāseyya sa ve vohātum arahati⁶. 64.
5. N' ekantamudunā sakkā ekantatikhiṇena vā
15 attañ mahante⁷ thāpetum, tasmā ubhayam ācare. 65.
6. Paribhūto mudu hoti atitikkho ca veravā,
etañ ca ubhayañ ṇatvā anumajjhañ samācare. 66.
7. Bahum pi ratto bhāseyya duṭṭho pi bahu bhāsati,
na itthikāraṇā rāja puttā ghatetum arahasīti. 67

20 Tattha nādatthā⁸ ti na adisvā, parato ti parassa, sabbaso ti sab-
bāni anumthulāni khuddakamahantāni⁹ vajjāni, sāmāñ appatīvekkhiyā
'ti¹⁰ paravacanā¹¹ pahāya attano paccakkhañ akatvā¹² pathavissaro rājā da-
ṇḍañ na panaye¹³ na¹⁴ patthapeyya, Mahāsammatarājakulasmiṇ¹⁵ hi satato¹⁶
uttaridando nāma n' atthi, tālanagarahanapabbājanato¹⁷ uddhañ¹⁸ hattha-
25 pādacchedanaghātanañ¹⁹ nāma n' atthi, pacchā kakkhaḷarājūnañ kāle etañ
uppannañ, tam sandhūya te amaccā ekanten' eva parassa dosañ sāmāñ adisvā
kātuñ na yuttan ti kathentā evaṃ āhaṃsu, yo ca appatīvekkhitvā ti ma-
hārāja evaṃ patīvekkhitvā dosānuecchaviko²⁰ daṇḍo²⁰ panetabbo²¹, yo rājā²²
agatigamme thito²³ tañ dosam appatīvekkhitvā hatthacchedādidaṇḍañ²⁴ karoti

¹ B^d -rakkhito. ² B^d omits mānañ. ³ B^d va mā nāsesi. ⁴ B^d f nadiṭṭhā. ⁵
B^d anuthū-. ⁶ C^{ks} sa ce, B^d sa ve kārītumarahasi, B^s - - - hati. ⁷ B^f mahatthe,
B^d atthañ mahatte. ⁸ B^d na viṭṭhā, B^s na diṭṭhā. ⁹ B^d -ta. ¹⁰ C^{ks} -ya, omitting ti.
¹¹ B^d parassa va-. ¹² B^d katvā. ¹³ C^{ks} paṇa-. ¹⁴ B^d adds ca. ¹⁵ B^d -kālasmiṇ.
¹⁶ B^d paccakkhato. ¹⁷ B^d pabbājanīyato, omitting tālanagarahana. ¹⁸ B^d udam.
¹⁹ B^d -ṭanañ. ²⁰ C^{ks} -e. ²¹ C^k -ṇe-. ²² B^d sabbe rājāno, C^{ks} so rājā. ²³
B^d -ā. ²⁴ B^d sabbache-.

so attano dukkhakāraṇaṃ¹ karonto sakaṇṭakabhojanaṃ² gilati nāma jaccandho viya ca³ samakkhikaṃ bhūṇjati nāma, adaṇḍiyan ti yo adaṇḍetabbaṃ daṇḍeti daṇḍetabbaṃ⁴ ca daṇḍiyaṃ⁵ adaṇḍetvā⁶ attano rucim eva karoti so andho va⁷ visamaṃ⁸ maggaṃ paṭipanno⁹ na jānātīti, samāsamaṃ tato pāsānādisu pakkhalanto andho viya catūsu apāyesu mahādukkhaṃ pāpunātīti attho, etānīti etāni⁵ dandiyādaṇḍiyakāraṇāni⁹ c' eva daṇḍiyakāraṇesu pi aṇumthūlāni ca¹⁰ sabbāni suditthaṃ disvā anusāseyya¹¹, sa ve¹² rājā vohātum¹³ voharitum¹⁴ rajjam¹⁵ anusāsītum arahatīti attho, attāṃ mahante¹⁶ thāpetun ti evarūpo¹⁷ anuppanne bhoge uppādetvā uppanne thāvare katvā attānaṃ mahante ulāre issariye thapetum na¹⁸ sakkotīti¹⁹ attho, mudū ti mudurājā ratthavāsikānaṃ pari-¹⁰ bhūto hoti²⁰ avaṇṇāto so²¹, rajjaṃ niccoraṃ²² kātum na sakkoti, veravā ti atitikkhassa²³ pana sabbe pi ratthavāsino²⁴ verino hontīti saveravā nāma hoti, aṇumajjhanti anubhūtaṃ mudutikkhābhāvānaṃ²⁵ majjhaṃ samācāre, amudu anatikkho hutvā rajjaṃ kāraye²⁶ ti attho, na itthikāraṇā²⁷ ti papaṃ lāma-kaṃ mātugāmaṃ nissāya vamsānurakkhakaṃ²⁸ chattadāyādaṃ²⁹ puttāṃ ghāte-¹⁵ tum³⁰ nārahasi mahārājā 'ti.

Evam nānakāraṇehi kathentāpi amaccā attano kathaṃ gāhāpetum nāsakkhimsu. B. pi yācanto attano pi³¹ kathaṃ gāhāpetum nāsakkhi, andhabālo pana so³² rājā „gacchatha, naṃ corapapāte khipathā“³³ 'ti āṇāpento aṭṭhamam³⁴ gātham āha: ²⁰
s. Sabbo³⁴ ca loko ekanto³⁵ itthi ca ayam ekikā,
tenāhaṃ paṭipajjissam, gaccha pakkhipath' eva naṃ ti. 68.

Tattha tenāhaṃ ti yena kāraṇena sabbo loko ekanto³⁵ kumārass' eva pakkho hutvā thito ayaṃ ca itthi ekikā va tena kāraṇenaṃ imissā vacanaṃ paṭipajjissam, gacchatha naṃ pabbataṃ āropetvā papāte khipath' evā 'ti. ²⁵

Evam vutte soḷasasahassāsu rājithhīsu³⁶ ekāpi sakabhāvena saṇṭhātum³⁷ nāsakkhi, sakalanagaravāsino bāhā paggayha³⁸ kese parikiriya³⁹ vilapimsu. Rājā „ime“⁴⁰ imassa papāte

¹ Bā anattakā-. ² Cā Bā -kaṃbho-. ³ Bā omits ca. ⁴ Cā ad-. ⁵ Cā ad-, Bā omits dandiyam. ⁶ Bā viya. ⁷ Bā samāsamaṃ. ⁸ Bā adds pi. ⁹ Bā daṇḍakā-. ¹⁰ Cā va, Cā Bā omit ca. ¹¹ Cā manu-. ¹² Cā sa ce. ¹³ Bā cakāritum. ¹⁴ Bā omits voharitum. ¹⁵ Bā rajje. ¹⁶ Bā mahatte. ¹⁷ Bā -pe. ¹⁸ Bā omits na. ¹⁹ Cā sakkomīti. ²⁰ Cā hotu. ²¹ Bā sā. ²² Bā rajjanivāraṇam. ²³ Bā atikkhāya. ²⁴ Bā sabbesaṃ - - vāsikānaṃ. ²⁵ Bā mudutikkhabhāvaṃ. ²⁶ Bā bhāreyyā. ²⁷ Cā itthiyākā-. ²⁸ Bā -rakkhitaṃ. ²⁹ Bā attano dāyāda. ³⁰ Bā -te-. ³¹ Bā omits pi. ³² Bā omits so. ³³ Cā paṭhamam. ³⁴ Cā -e. ³⁵ Bā ekato. ³⁶ Bā rājaitthīsu. ³⁷ Bā sandhāretum. ³⁸ Bā adds kandeṭvā. ³⁹ Bā -yamānā. ⁴⁰ Bā omits ime.

khipanam paṭibāheyyum pīti¹“ saparivāro² mahājanassa pari-
 devantass’ eva³ tam⁴ uddhapādam adhosiram⁵ katvā gāhāpetvā
 papāte khipāpesi. Ath’ assa mettābhāvanānubhāvena pabbate
 adhivatthā devatā „mā bhāyi Mahāpadumā“ ’ti tam samassā-
 5 sentī ubhohi hatthehi gahetvā badaye ṭhapetvā dibbaphassaṃ⁶
 pharāpetvā⁷ otaritvā pabbatapāde pabbataṭṭhakanāgabhavane⁸
 nāgarājassa phanagabbhe ṭhapesi. Nāgarājā B-am nāgabha-
 vanam netvā attano yasam majjhe bhinditvā adāsi. So tattha
 ekasamvaccharam vasitvā „manussapatham gamissāmīti“⁹ vatvā
 10 „kataratṭhānam“¹⁰ ti vutte „Himavantam gantvā pabbajissā-
 mīti“ āha. Nāgarājā „sādhū“ ’ti tam gahetvā manussapathe
 paṭiṭṭhāpetvā pabbajitaparikkhāre datvā sakatṭhānam eva gato.
 So pi Himavantam pavisitvā isipabbajjam pabbajitvā jhānā-
 bhiññam¹¹ nibbattetvā vanamūlaphalāhāro tattha paṭivasi¹².
 15 Ath’ eko Bārāṇasivāsivanacarako¹³ tam ṭhānam patto M-am
 sañjānitvā „nanu tvaṃ deva Mahāpadumakumāro“ ti vatvā
 „āma sammā“ ’ti vutte tam vanditvā katipāham tattha vasitvā
 Bārāṇasim gantvā rañño ārocesi: „deva putto te“¹⁴ Himavanta-
 padese isipabbajjam pabbajito¹⁵ paṇṇasālāyam vasati, aham
 20 tassa santike vasitvā āgato“ ti¹⁶. „Paccakkhan te diṭṭho“
 ti. „Āma devā“ ’ti. Rājā mahābalakāya parivuto tattha
 gantvā vanapariyante khandhāvaram bandhitvā amaccaparivuto¹⁷
 paṇṇasālam kañcanarūpasiriyā¹⁸ paṇṇasāladvāre nisinnam M-am¹⁹
 vanditvā ekamantaṃ nisīdī, amaccāpi vanditvā paṭisanthāram
 25 katvā nisīdimsu. B. pi rājānam phalāphalena²⁰ paṭipucchitvā
 paṭisanthāram akāsi. Atha nam rājā „tāta mayā tvaṃ gam-

¹ C^{ks} -yyumpīti, B^d -yyunti. ² B^d adds gantvā. ³ B^d tassa, omitting eva.

⁴ B^d nam. ⁵ B^d uddham - - avam-. ⁶ C^{ks} -phassa, B^d -samphassaṃ. ⁷ B^d panāmetvā. ⁸ B^d patitthita in the place of pabbataṭṭhaka - -. ⁹ B^d -ssāmi mahārājāti. ¹⁰ B^d -ram ṭhā-. ¹¹ B^d -ñā. ¹² B^d paṭivasati. ¹³ B^d -cāriko.

¹⁴ C^{ks} omit te. ¹⁵ B^d -itvā. ¹⁶ B^d adds tam sutvā rājā. ¹⁷ B^d amaccagana-.

¹⁸ B^d pasadisam. ¹⁹ B^d adds divā. ²⁰ B^d omits pha-.

bhīre papāte khipāpito¹, katham sañjivito² sīti⁴ pucchanto
navamañ gātham āha:

9. Anekatāle³ narake gambhīre suduruttare
pātito giriduggasmim kena tvañ tattha nāmariti⁴. 69.

Tattha anekatāle³ ti anekatālappamāne⁵, nāmariti⁶ na mari. 5
Tatoparā:

10. Nāgo jātabalo⁷ tattha thāmavā girisānujo
paccaggahī⁸ mañ bhogehi tenāhañ tattha nāmarim⁹. 70.

11. Ehi tañ paṭinessāmi¹⁰ rājaputta sakañ gharañ,
rajjam kārehi, bhaddan te, kim araññe karissasi¹¹. 71. 10

12. Yathā gilitvā balisañ uddhareyya salohitañ
uddharitvā¹² sukhī assa sukhañ¹³ passāmi attani¹⁴. 72.

13. Kin nu tvañ balisañ brūsi, kim tvañ brūsi salohitañ,
kin nu¹⁵ tvañ ubbhatañ brūsi, tam me akkhāhi pucchito¹¹. 73.

14. Kām' āhañ balisañ brūmi, hatthiassañ¹⁶ salohitañ,
catt' āhañ ubbhatañ brūmi, evañ jānāhi khattiya' ti 74. 15

imāsu¹⁷ pañcasu ekantarikā tisso gāthā B-assa dve rañño.

Tattha paccaggahīti¹⁸ pabbatapatanakāle devatāya pariggahetvā dibba-
phassena¹⁹ samassāsetvā upanītañ²⁰ mañ patiganhi gahetvā²¹ pana²² nāga-
bhavanañ netvā²³ mahantañ yasañ datvā manussapathañ mañ nehīti vutto²⁴ 20
mañ manussapathañ ānesi sv-āhañ²⁵ idhāgantvā pabbajito iti tena²⁶ devatāya
ca nāgarājassa cānubhāvenāhañ²⁷ tattha na mariñ ti sabbam²⁸ ārocesi,
ehīti²⁹ rājā tassa vacanañ sutvā somanassappatto hutvā tāta āhañ bālabhāvena
itthiya vacanañ gahetvā evañ ācāraguṇena tañ³⁰ aparajjhīñ khamāhi me³¹
ti padesu patitvā utthehi mahārāja khamāmi te³² itoparañ puna mā evañ 25
anīsamakārī bhavyeyāsīti vutto³³ tāta tvañ attano kulasantakam³⁴ setacchattañ
ussāpetvā rajjam anusāsanto³⁵ mayham khamasi nāmā 'ti eva āha, uddha-

¹ Bd -petvā. ² Bd assajī-, Bs sajī-. ³ Bd -kāle. ⁴ Bds na marasīti. ⁵ Bd
anekampamāne kāle. ⁶ Cks na-, Bd marasīti. ⁷ Ck -bale, Bd -phane, Bf -phalo.
⁸ Cks -bhī, Bdf paccaggahī. ⁹ Cks -ri, Bd namari. ¹⁰ Cks -ni-, Bdf patine-.
¹¹ Bds add kumāro āha. ¹² Cks uggarī-. ¹³ Cks evañ. ¹⁴ Bd attanīti, and
adds rājā āha, Cks attanā. ¹⁵ Cks kin. omitting nu. ¹⁶ Cks -assa. ¹⁷ Ck imāsa,
Bd imissā. ¹⁸ Bd paccaggahimanti. ¹⁹ Bd -sappassena. ²⁰ Bd sanikañ. ²¹
Bd patiggahetvā in the place of pati -. ²² Bd omits pana. ²³ Bd āne-. ²⁴
Bd -pathañ pahinā ti vutte. ²⁵ Bd āhañ. ²⁶ Bd teneva. ²⁷ Bd ca a - na a-.
²⁸ all three MSS. marīti, Bd so in the place of sabbam. ²⁹ Bd omits ehi. ³⁰
Ck -gunante tañ. Bd silācārasampanne tayi. ³¹ Bd adds dosañ. ³² Bd adds
dosañ. ³³ Bd -e. ³⁴ Bd kulavettikañ. ³⁵ Cks -te.

ritvā ti hadayavakkādini asampattam eva tam¹ uddharitvā, sukham pas-
sāmi attanīti² attānam mahārāja evam aham pi puna sotthibhāvappattam
gilitabalisapurisam iva attānam³ passāmi, kiṃ nu tvaṃ ti idaṃ rājā taṃ
attham vitthārato⁴ sotum pucchati, kāmāhan ti pañcakāmaguṇe ahaṃ, hatthi
5 assaṃ salohitan ti⁵ evaṃ {hatthiassarathavāhanam sattaraṇāḍibhedam⁶
vibhavam salohitan ti brūmi⁷, cattāhan cattam ahaṃ yadā taṃ sabbam pi
cattam hoti pariccattam taṃ dānam ahaṃ ubbhatan ti brūmi.

„Iti kho mahārāja mayhaṃ rajjena kiccaṃ n’ atthi, tvaṃ
pana dasa rājadhamme akopetvā agatigamanam pahāya dham-
10 mena rajjaṃ kārehīti“ M. pitu ovādam adāsi. So⁸ roditvā
kanditvā⁹ nagaraṃ gacchanto antarāmagge amacce pucchī:
„ahaṃ kaṃ¹⁰ nissāya evarūpena ācārasampannena¹¹ puttana
viyogaṃ patto“ ti. „Aggamahesiṃ¹² devā“ ’ti. Rājā taṃ
uddhapadam gāhāpetvā corapapāte khīpāpetvā nagaraṃ pavi-
15 sitvā dhammena rajjaṃ kāresi.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave pubbe p’ esā maṃ akkositvā
mahāvināsaṃ pattā“ ti vatvā

15. Cīncamāṇavikā mātā Devadatto ca me pitā

Anando¹³ paṇḍito nāgo Sāriputto ca devatā

20 ahaṃ tadā rājaputto¹⁴, evaṃ dhāretha jātakan ti 75.

osānagāthāya j. samodhānesi¹⁵. Mahāpaduma jātakam.

10. Mittāmittajātaka.

Kāni kammāni kubbānīti. Idaṃ S. J. v. Kosalarañño
atthacaram¹⁶ amaccaṃ ā. k. So kira rañño bahūpakāro āhosi.
25 Ath’ assa rājā atirekasammānam kāresi. Avasesā naṃ asahamānā
„deva asuko amacco tumhākaṃ anattakārako“ ti paribhindiṃsu.
Rājā taṃ parigaṇhanto kiñci dosam adisvā „ahaṃ massa kiñci dosam
na passāmi, katham nu kho sakkā mayā imassa mittabhāvaṃ vā
amittabhāvaṃ vā jānitun“ ti cintetvā „imaṃ pañham tṭhapetvā

¹ Bā omits taṃ. ² Bā attaninti, C^{ks} sukhamassa attanti. ³ Bā balisameva

attani. ⁴ Bā -rito. ⁵ all three MSS. atthi assa, C^{ks} -taṃ hi. ⁶ Bā omits
bhedaṃ. ⁷ Bā omits brūmi. ⁸ Bā adds rājā. ⁹ Bā paridevitvā. ¹⁰ C^{ks} taṃ.

¹¹ Bā ācāragunasam-. ¹² all three MSS. -si. ¹³ C^{ks} add ca. ¹⁴ Bā rājaputto
ahaṃ āsi, Bf r. a. tadā. ¹⁵ C^{ks} -dhaṇi, C^s -dhāni. ¹⁶ Bā -cariyam.

Tathāgataṃ aṇṇo jānitum na sakkhissati, ganvā pucchissāmiti¹ so
bhuttapātārāso S-raṃ upasaṃkamitvā „bhante kathaṃ nu kho sakkā
purisena attano mittabhāvaṃ vā amittabhāvaṃ vā jānitum“ ti pucchi.
Atha naṃ S. „pubbe pi mahārāja paṇḍitā imaṃ pañhaṃ cintetvā
paṇḍite pucchitvā tehi kathitavasena nātvā amitte vajjetvā² mitte 5
seviṃsū“ 'ti vatvā tena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. tassa atthadhammānusāsako amacco
ahosi. Tadā Bārāṇasiraṇṇo ekaṃ atthacarakaṃ amaccaṃ sesā
paribhindiṃsu. Rājā tassa dosaṃ apassanto „kathaṃ nu kho
sakkā amittaṃ vā mittam vā nātun³“ ti M-am pucchanto 10
paṭhamam gātham āha:

1. Kāni kammāni kubbānaṃ kathaṃ viññū parakkame
amittam⁴ jāneyya medhāvī disvā sutvā va⁵ paṇḍito ti. 76.

Tass' attho: kāni kammāni karontaṃ medhāvī paṇḍito puriso cakkhunā
disvā sotena vā sutvā ayaṃ mayhaṃ amitto ti jāneyya tassa jānanatthāya 15
kathaṃ viññū parakkameyyā 'ti.

Ath' assa amittalakkhaṇaṃ kathento⁶

2. Na naṃ umhayate⁷ disvā na ca naṃ paṭinandati (vol. II $\frac{131}{22}$)
cakkhūni c' assa⁸ na dadāti paṭilomaṇ ca⁹ vattati. 77.
3. Amitte tassa bhajati mitte tassa na sevati 20
vaṇṇakāme nivāreti akkosante pasamsati. 78.
4. Guyhaṇ ca tassa n' akkhāti tassa guyhaṃ na gūhati
kammaṃ tassa na vaṇṇeti paññ' assa na-ppasamsati. 79.
5. Abhave nandati tassa bhava tassa na nandati
acchariyaṃ bhojanaṃ laddhā tassa n' uppajjate sati, 80. 25
tato naṃ nānukampati, aho¹⁰ so pi labhey' ito¹¹.
6. Icc-ete soḷasākārā amittasmim paṭiṭṭhitā (vol. II $\frac{131}{24}$)
yehi amittam jāneyya disvā sutvā va¹² paṇḍito ti 81.

M.¹³ imā pañca gāthā vatvā puna

¹ Bā -mā ti. ² Cks vajji-. ³ Bā sakkomi taṃ nātun in the place of sakkā --.

⁴ Bā mitte. ⁵ Bāf ca. ⁶ Bā adds gāthamāha. ⁷ Bā ummeyate, Bf umbhayate.

⁸ Cks tassa. ⁹ Cks -māca. ¹⁰ Bā āhā, Bf ahā. ¹¹ C^s -yyato, Ck labheyakotā,

Bā labheyito. ¹² Bāf ca. ¹³ Bā omits mahāsatto.

7. Kāni kammāni kubbānaṃ kathaṃ viññū parakkame
mittaṃ jāneyya medhāvī disvā sutvā va' paṇḍito ti' 82.
imāya gāthāya mittalakkhaṇaṃ puṭṭho sesagāthā abhāsi:
8. Pavutthaṃ taṃ taṃ⁸ sarati āgataṃ abhinandati
5 tato kelāyito⁴ hoti vācāya paṭinandati. 83.
9. Mitte tass' eva⁵ bhajati amitte tassa na sevati
akkosante nivāreti vaṇṇakāme pasamsati. 84.
10. Guyhaṇ ca tassa akkhāti tassa guyhaṇ ca gūhati
kammaṇ ca tassa vaṇṇeti paññaṃ tassa⁶ pasamsati. 85.
10 12. Bhava ca nandati tassa abhave tassa na nandati,
acchariyaṃ bhojanaṃ laddhā tassa uppajjate sati,
tato naṃ anukampati, aho⁷ so pi labheyy' ito⁸. 86.
11. Icc-ete soḷasākārā mittasmiṃ suppatiṭṭhitā
yehi mittāṃ su⁹ jāneyya disvā sutvā va' paṇḍito ti. 87.
- 15 Tattha na naṃ umhayate¹⁰ ti taṃ mittāṃ¹¹ mittapaṭirūpako¹² sitaṃ
na karoti pahaṭṭhākāraṃ na dasseti, na ca naṃ patinandatīti tassa kathaṃ
paggāṇhanto na paṭinandati na tussati¹³, cakkhūni tassa na dadātīti
olokentaṃ na oloketi, paṭilomañcā 'ti tassa kathaṃ patippharati paṭisattu
hoti, vaṇṇakāme ti tassa vannaṃ bhaṇante¹⁴, nākkhātīti¹⁵ attano guyhaṃ
20 tassa nācikkhati, kammaṃ tassā 'ti tena katakammaṃ na¹⁶ vaṇṇayati¹⁷, pañ-
ñassā¹⁸ 'ti tassa paññaṃ¹⁹ na-ppasamsati nānasampadaṃ na sahati²⁰, abha-
ve ti²¹ avuḍḍhiyā²², tassa nupparajjate²³ ti tassa mittapaṭirūpakassa
mama²⁴ mittassa pi ito dassāmīti sati na uppajjati, nānukampatīti mudu-
cittena na cintesi, labheyyito²⁵ ti labheyya ito, ākārā ti kāraṇāni, pa-
25 vutthan ti videsagataṃ, kelāyito²⁶ ti kelāyati mamāyati pattheti piheti
icchatīti attho, vācāya 'ti madhuravacanena taṃ samudācaranto nandati
tussati²⁷, sesaṃ vuttapaṭipakkhanayen' eva veditabbaṃ.

¹ Edf ca. ² Bd adds bodhisatto. ³ Cs pavutthantaṃ taṃ? Ck pavutthaṃ taṃ, Bd paṭhaṃ tassa, Bf pavutthūṃ tassa ⁴ Bd -iko. ⁵ Cks tassa. ⁶ Cks paññāṇatassa. ⁷ Bd abhā, Pf mahā. ⁸ Cks -yyato, Bdf labheyito. ⁹ Cks omit su. ¹⁰ Ed ummayyate. ¹¹ Ed omits mittāṃ. ¹² Bd -kaṃ. ¹³ Ed dussati. ¹⁴ Bd tassa vaṇṇente. ¹⁵ Cks na khamati. ¹⁶ Cs taṃ. ¹⁷ Bd nandiyati. ¹⁸ Ed paññaṃmassā. ¹⁹ Cks paññaṃ, Bd assa nāpaṃ. ²⁰ Cs nayhati, Ed na bhāsati. ²¹ Cks abhavenā, Bd abhave nandatīti. ²² Bd avuḍḍhiyā. ²³ Bd adds satī. ²⁴ Bd omits mama. ²⁵ Cs labheyyato, Ck labheyyakan, Bd labheyito. ²⁶ Cks -yino, Bd -yiko. ²⁷ Bd paṭinandati na dussati.

Rājā M-assa kathāya attamano hutvā tassa mahantaṃ
yasaṃ adāsi.

S. i. d. ā. „evaṃ mahārāja pubbe p' esa pañho samuṭṭhahi¹,
paṇḍitā vacanaṃ² kathayimsu³, imehi dvattimsāyākārehi⁴ amitto ca⁵
mitto ca⁶ jānitaḃbo ti vatvā j. s.: „Tadā rājā Ānando ahosi, paṇ- 5
ḍitāmacco⁷ aham evā' ti. Mittāmittajātakaṃ. Dvādasani-
pāṭavaṇṇanā niṭṭhitā°.

¹ B^d samuṭṭhito. ² B^d pana. ³ B^d -sū ti. ⁴ B^d dvikāraṇehi. ⁵ B^d omits
amitto ca. ⁶ B^d omits ca. ⁷ B^d -taamaeco pana. ⁸ B^d iti dasajātakavatthu-
paṭimaṇḍitaṃ dvādasanipāṭajātakaṃ niṭṭhitaṃ.

XIII. TERASANIPĀTA.

1. Ambajātaka.

Ahāsi me ambapthalāni pubbe ti. Idam S. J. v. Deva-
dattam ā. k. Devadatto pi „aham Buddho bhavissāmi. mayham
5 samano Gotamo n' evācariyo na upajjhāyo“ ti ācariyam paccakkhāya
jhānaparihīno saṅgham bhinditvā anupubbena Sāvatthim āgacchanto
bahi-Jetavane paṭhaviyā vivare dinne¹ Avīcim pāvisi. Tadā dh.² k. s.:
„āvuso Devadatto ācariyam paccakkhāya³ mahāvināsam patto Avīci-
mahāniraye nibatto“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k.
10 s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva
pubbe pi Devadatto ācariyam paccakkhāya mahāvināsam patto yevā“
'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. tassa purohitakulam ahivātakarogena
vinassi. Eko va⁴ putto bhittim bhinditvā palāto, so Takka-
15 silam gantvā disāpāmokkhassa ācariyassa sāntikā⁵ vede ca
sesasippāni ca uggaṇhitvā ācariyam vanditvā nikkhanto, „desa-
cārittam⁶ carissāmīti“ vicaranto ekam paccantanagaram pā-
puni. Tam nissāya mahācaṇḍalagāmako ahosi⁷. Tadā Bo.
tasmiṃ gāme paṭivasati paṇḍito vyatto, akāle phalam gaṇhā-
20 panamantaṃ jānāti, so pāto va kācam⁸ ādāya tato gāmā
nikkhamitvā araṇṇe ekam ambarukkham upasamkamitvā satta-
padamatthake tito tam mantaṃ parivattetvā¹⁰ ambarukkham

¹ Bā dente. ² Bā adda bhikkhu. ³ Ck ariyapa-. ⁴ Bā omits vā. ⁵ Bā adda
tayo. ⁶ Bā -cārikam. ⁷ Bā jānissāmīti. ⁸ Ck omits ahosi. ⁹ C³ Bā kājam.
¹⁰ Bā pariappitvā.

ekena udakapasatena paharati, rukkhato taṃ khaṇaṃ ñeva purāṇapaṇṇāni patanti navāni uṭṭhahanti, pupphāni pupphitvā patanti, ambaphalāni uṭṭhāya muhuttan' eva paccitvā madhurāni ojavantani dibbaphalasadisāni¹ hutvā rukkhato patanti. M. tāni uccinitvā yāvadatthaṃ khāditvā kācaṃ² pūretvā³ gehaṃ 5 gantvā tāni vikkīṇitvā puttadāraṃ posesi. So brāhmaṇakumāro M-aṃ akāle ambapakkāni āharitvā vikkīṇantaṃ disvā „nissam-sayena tehi mantabalena⁴ uppannehi bhavitabbaṃ⁵, imaṃ purisaṃ nissāya etaṃ anagghamantaṃ labhissāmīti“ cintetvā M-assa ambāni āharaṇaniyāmaṃ pariggaṇhanto tatvato⁶ ñatvā 10 tasmim araṇṇato anāgate va⁷ tassa gehaṃ gantvā ajānanto viya hutvā tassa bhariyaṃ „kuhiṃ⁸ ācariyo“ ti pucchitvā „araṇṇaṃ gato“ ti vutte taṃ⁹ āgamayamāno¹⁰ ṭhatvā āgacchantam disvā paccuggantvā hatthato kācaṃ¹¹ gahetvā¹² āharitvā gehe ṭhapesi. M. taṃ oloketvā bhariyaṃ āha: „bhadde 15 ayaṃ māṇavako¹³ mantatthāya āgato, na pan' assa hatthe manto ṭhassati, asappuriso eso“ ti. Māṇavo pi „ahaṃ imaṃ mantam ācariyassa upakārako hutvā labhissāmīti“ cintetvā tato patthāya tassa gehe kattabbakiccāni¹⁴ karoti: dārūni āharati vihiṃ kotteti¹⁵ pacati mukhadhovanādīni¹⁶ deti pāde dhovati. 20 Ekadivasaṃ M-ena „tāta māṇava mañcaṃ¹⁷ pādānaṃ me upadhānaṃ dehīti“ vutte aññaṃ apassitvā sabbarattaṃ ūrumhi ṭhapetvā nisīdi. Aparabhāge M-assa bhariyā puttaṃ vijāyi, tassā pasūtikāparikammaṃ¹⁸ sabbam akāsi. Sā ekadivasaṃ M-aṃ āha: „sāmi, ayaṃ māṇavo jātisampanno hutvāpi¹⁹ 25 mantatthāya ambhākaṃ veyyāvaccaṃ karoti, etassa hatthe manto tiṭṭhatu vā mā vā deth' assa²⁰ mantan“ ti. So „sādhū“ 'ti sampā-

¹ B^d dibbarasa sa- ² C^s B^d kājaṃ. ³ B^d pūrāpetvā. ⁴ B^d mantaphalena, C^s -sayanetaṃ mantabalehi. ⁵ B^d -bbanti. ⁶ B^d tathato. C^k tatvato. ⁷ B^d yeva. ⁸ B^d adds ayye. ⁹ B^d adds āgataṃ. ¹⁰ B^d adds va. ¹¹ C^k kāmaṇi, C^s kājaṃ. ¹² B^d disvā hatthato paccuggahetvā ¹³ B^d -vo. ¹⁴ B^d sabbaki-. ¹⁵ B^d adds bhattam. ¹⁶ B^d dantakathamu- ¹⁷ all three MSS. mañca. ¹⁸ C^k omits pari, B^d reads tassā sutikāle parik - -. ¹⁹ B^d omits pi. ²⁰ B^d detha tassa

1 ticchitvā tassa mantaṃ datvā taṃ evaṃ āha: „tāta, anaggho¹
 manto, tava imaṃ nissāya mahālābhasakkāro bhavissati, raññā
 vā rājamahāmattena vā ‘ko te ācariyo’ ti puṭṭhakāle maṃ mā
 nigūhittho, sace hi ‘caṇḍālassa me santikā’² manto gahito’ ti
 5 lajjanto³ ‘brāhmaṇamahāsālo me ācariyo’ ti kathessasi⁴ imassa
 mantassa⁵ phalaṃ na labhissasīti⁶. So „kimkāraṇā’⁷ nigūhis-
 sāmi⁸, kenaci puṭṭhakāle tumhe yeva kathessāmīti⁹“ vatvā
 vanditvā caṇḍālagāmato nikkhamitvā mantaṃ⁹ vīmaṃsitvā anu-
 pubbena Bārāṇasim¹⁰ patvā ambāni vikkīṇitvā bahuṃ dhanam
 10 labhi. Ath’ ekadivasam uyyānapālo tassa hatthato ambaṃ
 pi kiṇitvā¹¹ rañño adāsi. Rājā taṃ paribhuñjitvā „kuto¹² tayā
 evarūpaṃ ambaṃ laddhan¹³“ ti pucchi. „Deva eko māṇavo
 akālaambaphalāni¹⁴ ānetvā vikkīṇāti, tato me gahitaṃ“ ti.
 „Ito paṭṭhāya idh’ eva ambāni āharatū’ ti taṃ vadehīti¹⁵. So
 15 tathā akāsi. Māṇavo pi tato paṭṭhāya ambāni rājakulaṃ
 harati raññā ca „maṃ upaṭṭhahā’¹⁶ ti¹⁵ vutte rājānaṃ upaṭṭha-
 hanto bahuṃ dhanam labhitvā kamena¹⁶ vissāsiko jāto. Atha
 naṃ ekadivasam rājā pucchi: „māṇava, kuto akāle evaṃ
 vaṇṇagandharasasampannāni ambāni labhasi¹⁷, kin te nāgo vā
 20 supaṇṇo vā devo vā koci deti udāhu mantabalaṃ¹⁸ etan¹⁸“ ti.
 „Na me mahārāja koci deti¹⁹, anaggho pana me manto atthi,
 tass’ etaṃ²⁰ balan¹⁸“ ti. „Tena hi mayam pi ekadivasam
 mantabalaṃ²¹ daṭṭhukāmā¹⁸“ ti. „Sādhū deva, dassessāmīti¹⁹.
 Rājā punadivase tena saddhim uyyānaṃ gantvā „dassehīti²⁰
 25 āha. So „sādhū²¹“ ti ambarukkhaṃ upagantvā sattapada-
 matthake ṭhito mantaṃ parivattetvā rukkham udakena pahari,
 taṃ khaṇam ñeva ambarukkho heṭṭhāvuttaniyāmena²² phalaṃ

¹ Bā adds yaṃ. ² Bā putho pana mayham ācariyo caṇḍālo tassa santikā. ³
 Bā lajjito ti. ⁴ Bā ti ce kathissati. ⁵ Bā omits ma-. ⁶ Bā bhavissatīti. ⁷
 Bā adds taṃ. ⁸ Bā -miti. ⁹ Bā -te. ¹⁰ Cks -siyam, Bā -sī. ¹¹ Cks vikki-,
 Bā viki- in the place of piki-. ¹² Bā adds samma. ¹³ Bā -po ambo laddho.
¹⁴ Cks omit amba. ¹⁵ Bā atha raññā upaṭṭhahīti no. ¹⁶ Cks kammena, Bā anuk-
 kamena. ¹⁷ Bā āharasi. ¹⁸ Bā -phalam. ¹⁹ Bā adds atthano paññāphalena.
²⁰ Bā tasseva. ²¹ Bā -phalaṃ. ²² Bā -neva.

gahetvā mahāmegho viya ambavassaṃ vassi, mahājano sādhu-
 kāraṃ adāsi, celukkhepā pavattiṃsu¹, rājā phalāni khādītvā
 tassa bahuṃ dhanāṃ datvā „māṇava², evarūpo te acchariya-
 manto kassa santike gahito“ ti pucchi. Māṇavo „sac’ āhaṃ
 ‘caṇḍālassa santike’ ti vakkhāmi lajjitabbakaṃ³ bhavissati mañ 5
 ca garahissanti⁴, manto kho pana me paṇṇo idāni na nassis-
 sati⁵, disāpāmokkhācariyaṃ⁶ apadisāmīti⁷“ cintetvā musāvādaṃ
 katvā „Takkasilāya⁸ disāpāmokkhācariyassa santike gahito
 me“ ti vadanto⁹ ācariyaṃ paccakkhāsi, taṃ khaṇaṃ ñeva
 manto antaradhāyi. Rājā somanassajāto taṃ ādāya nagaraṃ 10
 pavisitvā pun’ ekadivasāṃ¹⁰ „ambāni khādissāmīti“ uyyānaṃ
 gantvā maṅgalasilāpatṭhe nisinna¹¹ „māṇava ambāni āharā“ ‘ti
 āha. So „sādhū“ ‘ti ambaṃ upagantvā sattapadamatthake
 ṭhito „mantaṃ parivattessāmīti“ mante anupatṭhahante¹² antara-
 hitabhāvaṃ ñatvā lajjito atṭhāsi. Rājā „ayaṃ pubbe parisa- 15
 majjhe yeva ambāni āharitvā amhakaṃ deti, ghanameghavassaṃ
 viya ambaṃ vassāpeti, idāni thaddho viya ṭhito, kin nu kho
 kāraṇaṃ“ ti cintetvā taṃ pucchanto paṭhamāṃ gātham āha:

1. Ahāsi me ambaphalāni pubbe

aṇṇi thūlāni ca brahmacārī,

20

teh’ eva mantehi na dāni tuyhaṃ

dumaphalā pātubhavanti brahme ti. 1.

Tattha ahāsīti āhari, dumaphalānīti rukkhaphalānīti.

Taṃ sutvā māṇavo „sace ‘ajja ambaphalaṃ na gaṇhāmīti¹³
 vakkhāmi rājā me kujjhissati, musāvādena vañcessāmīti¹⁴“ 25
 dutiyaṃ gātham āha:

2. Nakkhattayogaṃ patimānayaṃ¹⁵,

khaṇaṃ muhuttaṃ na maṃ tosayanti¹⁶,

¹ B^d -ttayimsu. ² B^d adds ko. ³ C^k lajja-, B^d -taṃ. ⁴ B^d maṃ garahissati.
⁵ C^k nassissanti, B^d nassati. ⁶ C^k -kkha āc-, B^d -kkho ācariyo me ti. ⁷ C^k s
 -disāti. ⁸ B^d -yaṃ. ⁹ B^d vadati. ¹⁰ B^d punadivase. ¹¹ B^d nisīdi. ¹² B^d
 anuṭṭha-. ¹³ B^d gaṇhāpessāmīti. ¹⁴ B^d ācikkhissāmīti. ¹⁵ B^d paṭi-, C^k pati-
 māṇa-. ¹⁶ B^d -ttaṇṇa mantenapassaṃ, B^f khaṇā muhutte na manto passanti.

nakkattayogañ ca khaṇaṇ ca laddhā
athāhariss'¹ ambaphalaṃ pahūtan² ti. 2.

Tattha athāharissambaphalan³ ti atha⁴ ambaphalaṃ āharissāmi⁵.

Rājā „ayaṃ aññadā nakkhattayogaṃ na vadati. kin nu
5 kho etan“ ti pucchanto dve gāthā abhāsi:

a. Nakkhattayogaṃ na pure abhāṇi,
khaṇaṃ muhuttaṃ na pure asaṃsi⁶,
athāhari⁷ ambaphalaṃ pahūtaṃ⁸
vaṇṇena gandhena rasena upetaṃ. 3.

10 4. Mantābhijjappena pur' assa⁹ tuyhaṃ
dumapphalā pātubhavanti brahme,
sv-ājja na pāresi¹⁰ japaṃ pi mante¹¹,
ayaṃ so ko nāma tav' ajja dhammo ti. 4.

Tattha na pāresi¹² na sakkosi, japaṃ pi¹³ jappanto pi parivattento
15 pi, ayaṃ so ti ayaṃ eva so tava sabhāvo ajja ko nāma jāto ti.

Taṃ sutvā māṇavo¹⁴ „na sakkā rājānaṃ musāvādena
vañcetuṃ, sace pi me sabhāve kathite āṇaṃ karoti¹⁵ karotu,
sabhāvaṃ eva kathessāmi“ cintetvā dve gāthā abhāsi:

5. Caṇḍālaputto mama sampadāsi,
20 dhammena mante pakatiṃ ca saṃsi:
mā c' assu 'me pucchito nāma gottaṃ
guyhittho mā taṃ vijaheyya manto¹⁶. 5.

6. So 'haṃ janindena janam pi¹⁷ puṭṭho
makkhābhībhūto alikaṃ abhāṇiṃ,
25 mantā ime brāhmaṇassā 'ti micchā
pahīnamanto kapaṇaṃ rudāmīti. 6.

Tattha dhammena 'ti samena kāraṇena appaṭicchādetvā va adāsi,
pakatiṃ ca saṃsi¹⁸ mā 'me pucchito nāma gottaṃ guyhittho sace guyham

¹ Bā addhāha-. ² C^s pahu-, Bā bahu-, C^k papan. ³ Bā addhāha-. ⁴ Bā addhā-
mayam. ⁵ Bā harissāmi. ⁶ Bā pas-. ⁷ Bā sayamhari. ⁸ Bā muhuttaṃ. ⁹
so C^k; C^s parassa, Bā pureti. ¹⁰ Bā svajja na pādesi. ¹¹ Bā japa-
paṃ samantaṃ, B^s jappapimantaṃ. ¹² Bā pāde-. ¹³ Bā jappanti. ¹⁴ Bā
adds pi. ¹⁵ Bā kareyya. ¹⁶ C^k mantā. ¹⁷ C^s hi, Bā pi?

pi¹ mantā² te nassissantīti³ tesam nassanapakatīn⁴ ca mayham saṁsi, brāhmanassā 'ti micchā ti brāhmanassa santike mayā ime mantā gahitā ti micchā abhānīm, tena me te mantā natthā, sv-āham pabhinamanto idāni kapaṇam rodāmi.

Tam sutvā rājā „ayam pāpadhammo evarūpaṁ ratanaṁ⁵ na olokesi, evarūpasmiṁ hi uttamaratane⁶ laddhe jāti kiṁ karissatīti“ kujjhitvā⁷

7. Eraṇḍā pucimandā vā atha vā pālibhaddakā⁸
madhum madhutthiko⁹ vinde, so hi tassa dumuttamo. 7.

8. Khattiyā brāhmaṇā¹⁰ vessā suddā caṇḍāla pukkusā
yasmā¹¹ dhammaṁ vijāneyya so hi tassa naruttamo. 8.

9. Imassa daṇḍaṁ ca vadhaṁ ca datvā¹²
gale gahetvā khalayātha¹³ jammaṁ
yo uttamatthaṁ kasirena laddhaṁ
mānātimānena vināsayitthā¹⁴ 'ti 9.
imā gāthā āha.

Tattha madhutthiko ti madhutthiko puriso araṇṇe madhum olokento etesaṁ rukkhānaṁ yato madhum labhati so hi¹⁵ dumo tassa dumuttamo¹⁶ nāma, tato c' eva khattiyādisu yamhā purisā dhammaṁ karanam¹⁷ y' uttamatthaṁ¹⁸ vijāneyya so tassa uttamanaro¹⁹, imassa daṇḍaṁ cā 'ti imassa pāpadhammassa²⁰ sabbappaharanadaṇḍaṁ²¹ ca velupesīhi²² pitthicammam uppātenā²³ vadhaṁ ca datvā imaṁ ca jammam gale gahetvā khalayātha²⁴ khalikāraṁ²⁵ pāpetvā niddhamatha²⁶ kiṁ iminā idha vasantenā 'ti

Rājapurisā tathā katvā „tavācariyassa santikaṁ²⁶ gantvā taṁ ārādhetvā²⁷ sace puna mante²⁸ labhasi²⁹ idhāgaccheyyāsi, no ce imaṁ disaṁ mā olokeyyāsīti“ taṁ nibbisayam akaṁsu. So anātho hutvā „ṭhapetva ācariyaṁ na me aññaṁ paṭi-saraṇaṁ atthi, tass' eva santikaṁ gantvā taṁ ārādhetvā puna mantaṁ yācissāmīti“ rodanto taṁ gāmaṁ agamāsi.

¹ Bā guhasi. ² Bā -o. ³ Bā -ssati. ⁴ Ck tassana-, Bā anassanaṁ-. ⁵ Bā -namantaṁ. ⁶ Bā -ramante. ⁷ Bā add tassa garahanto. ⁸ Bā paṭhali-. ⁹ Bā -ttiko, Ck -tthikā. ¹⁰ Ck -na. ¹¹ Bā yamhā. ¹² Ck natvā. ¹³ Bā gala-. ¹⁴ Ck -yittho. ¹⁵ Ck so ca. ¹⁶ Ck mudutta-. ¹⁷ Bā kāla. ¹⁸ Bā yuttam mattaṁ. ¹⁹ Bā so va tassa uttamo nāma. ²⁰ Ck sabbassaharanadaṇḍe. ²¹ Bā -pesikādini. ²² Bā upanetvā. ²³ Ck -āyātha, Bā galayātha. ²⁴ so Ck; Bā khalamkāraṁ. ²⁵ Bā adds nikāyāthā. ²⁶ Bā -ke. ²⁷ Bā adds va. ²⁸ Ck -to. ²⁹ Ck labhāsi, Bā labhissasi.

Atha nam āgacchantam disvā M. bhariyam āmantetvā „bhadde passa tam¹ pāpadhammam parihīnamantaṃ puna āgacchantan²“ ti āha. So M-am upasāṃkamtivā vanditvā ekamantaṃ nisinnō „kīṃkāraṇā āgato sīti“ puttō „ācariya musāvadam³ katvā ācariyam paccakkhitvā mahāvīnāsaṃ patto 'mhīti“ vatvā accayam desetvā puna mante⁴ yācanto

10. Yathā samam maññamāno pateyya
sobbham guham narakam pūtipadam
rajjū 'ti vā⁵ akkame⁶ kaṇhasappam
10 andho⁷ yathā jotim adhiṭṭhaheyya
evam pi mam tvaṃ khalitam sapaññā⁸
pahīnamantassa puna-ppasīdā⁹ 'ti 10.
gātham āha.

- Tattha yathā saman ti yathā puriso idam samatthānan⁹ ti maññamāno
15 sobbham vā guham vā bhūmiyā phalitattthānasamikkhātā¹⁰ narakam vā pūtipadam
vā pateyya, pūtipāde ti Himavantaṃ padese mahārakkhesu¹¹ sukkhitvā¹² matesu
sāmūlesu¹³ pūtikesu jātesu¹⁴ tasmim thāne mahā āvāto hoti tassa nāmaṃ,
jotimadhiṭṭhaheyyā 'ti aggim akkameyya, evam pīti evam aham pi
paññācakkhuno abhāvā andho¹⁵ tumhākam viśesaṃ ajānanto tumhesu khalito
20 tvaṃ mam khalitam viditvā¹⁶ sapaññā¹⁷ .ñānasampannā¹⁸ pahīnamantassa
mama puna pasīdatha¹⁹.

Atha²⁰ nam ācariyo „tāta, tvaṃ kiṃ kathesi, andho¹⁵ hi dinnāya saññāya²¹ sobbhādīni pariharati, mayā paṭhamam eva kathitam, idāni kimattham mama santikam āgato sīti“ vatvā

- 25 11. Dhammena mante²² tava sampadāsim,
tvam pi dhammena paṭiggahesi,
pakatim pi te attamano asamsim²³:
dhamme ṭhitam tam na jaheyya manto²⁴. 11.

¹ Bd tha. ² Ck āgacchanti. Cs āgacchatī. ³ Bd omits mante. ⁴ Ck rajjūni eū, Bd jotim vā, Bf rājūti vā. ⁵ Bd -meyya. ⁶ Bd anto. ⁷ so Bf: Cks Bd sapaññāni. ⁸ Bd punasampadāhī, Bd -sampsīdā. ⁹ Bd saman. ¹⁰ Bd khalita-. ¹¹ Cks -rakkhe. ¹² Bd sussitvā. ¹³ Cks matetassamūle. ¹⁴ Bd vā in the place of jātesu. ¹⁵ Bd anto. ¹⁶ Bd vanditvā. ¹⁷ Bd sapaññānti. ¹⁸ Bd -nnaṃ. ¹⁹ Bd pidethā ti. ²⁰ Cks omit atha. ²¹ Bd paññāya dinnāya in the place of d. s. ²² Bd mantam. ²³ all four MSS. -si. ²⁴ Cks Bf -tā.

19. Yo¹ bāla mantam kasirena laddham
yam dullabham ajja manussaloke'
kicchāpi² laddhā jīvikam³ appañña⁴
vināsayi⁵ alikam bhāsamāno 12.

18. Bālassa mūlhasa akataññuno ca⁶ 5
musā bhaṇantassa asaṇṇatassa
mante mayam tādisake na dema,
kuto mantā, gaccha na mayha⁷ ruccasīti 13.

imā gāthā āha.

Tattha dhammena 'ti aham pi tava ācariyabhāgam hiraññaṃ vā su- 10
vaṇṇam vā agahetvā dhammen' eva mante⁸ sampadāsim. tvaṃ pi kiñci adatvā
dhammena samena' eva paṭiggabesi, dhamme tthitaṃ ti ācariyapūjake dhamme
tthitaṃ, tādisake ti tathārūpe akāle⁹ phalaganhāpake¹⁰ mante na dema.
gaccha na me ruccasīti.

So evaṃ ācariyena uyyojito¹¹ „kim mayham jīvitena“ 'ti 15
araññaṃ pavasitvā anāthamarapaṇam mari.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto ācari-
yam paccakkhāya mahāvīnāsaṃ patto“ ti vatvā j. s. „Tadā akataññū¹²
mānava Devadatto ahosi. rājā Anando, caṇḍālaputto¹³ aham evā“ 'ti.
Ambajātakaṃ. 20

2. Phandanajātaka.

Kuṭṭhārihattho puriso ti. Idaṃ S. Rohiṇīnadītire¹⁴ nāta-
kānam kalahaṃ ā. k. Vatthum¹⁵ Kuṇālaajātake āvibhavissati.
Tadā pana S. nātaka āmantetvā mahārāja¹⁶

A. B. Br. r. k. bahinagare vadḍhakīgāmo ahosi. Tatth' 25
eko¹⁷ brāhmaṇavaddhakī araṇṇā¹⁸ dārūni āharitvā ratham katvā
jīvikam¹⁹ kappesi. Tadā Himavantapadese mahāphandanurukkho

¹ Cks so. ² B^d kiñcāpi. ³ C^s B^d jīvitam. ⁴ B^d -pañño. ⁵ C^k -sasi, B^d vinā-
seti. ⁶ B^d omits ca. ⁷ B^d mayham. ⁸ B^d omits mante. ⁹ B^d -la ¹⁰ B^d
phalaṃ-. ¹¹ B^d uyyojetvā. ¹² Cks omit ak-. ¹³ B^d adds pana. ¹⁴ B^d jeta-
vane viharanto in the place of Ro-. ¹⁵ B^d adds pana. ¹⁶ B^d omits mahā.
¹⁷ B^d tatteko. ¹⁸ B^d -ññato. ¹⁹ B^d -tam.

ahosi. Eko¹ kālasīho gocaraṃ pariyesitvā āgantvā tassa mūle
 nipajji. Ath' assa ekadivasam vāte paharante eko sukkha-
 danḍako patitvā khandhe avatthāsi². So thokaṃ khandhena
 rujantena bhītatasi to uṭṭhāya pakkhanditvā puna nivatto āgata-
 5 maggaṃ³ olokento kiñci adisvā „aṇṇo me⁴ siho vā vyaggho
 vā anubandhanto n' atthi, imasmiṃ pana rukkhe nibbatta-
 devatā maṃ ettha nipajjantaṃ na sahati maṇṇe, hotu jānissā-
 mīti⁵ atthāne kopam⁶ bandhitvā rukkham paharitvā „n' eva
 tava rukkhe⁷ pattam khādāmi na sākham bhañjāmi⁸, aṇṇe
 10 mige idha vasante sahasi maṃ na⁹ sahasi, ko mayham doso
 atthi¹⁰, katipāham āgamehi, samūlan¹¹ te rukkham uppāṭāpetvā¹²
 khaṇḍākhāṇḍikam chedāpessāmiti¹³ rukkhadevataṃ tajjetvā
 ekam purisaṃ upadhārento vicari. Tadā so brāhmaṇavaḍḍhakī
 dve tayo manusse ādāya rathadārūnaṃ atthāya yānakena taṃ
 15 padesaṃ gantvā ekasmiṃ thāne yānakaṃ ṭhapetvā vāsiphara-
 suhattho rukkhe upadhārento phandanarukkkhasamīpaṃ¹⁴ aga-
 māsi. Kālasīho taṃ disvā „ajja mayā paccāmittassa piṭṭhiṃ
 datṭhum vaṭṭatīti¹⁵ gantvā rukkkhamūle atthāsi, vaḍḍhakī ca ito
 c' ito ca olokento¹⁶ phandanasamīpena pāyāsi. So¹⁷ „yāva
 20 eso nātikkamati tāvad ev' assa kathessāmiti¹⁸ cintetvā paṭha-
 maṃ gātham āha:

1. Kuṭṭhārihattho puriso vanam ogayha¹⁹ tiṭṭhasi²⁰,
- puṭṭho me samma akkhāhi, kiṃ dāruṃ chetum icchasīti²¹. 14.

Tattha puriso ti tvam²² kuṭṭhārihattho eko puriso, imam vanam
 25 ogayha²³ tiṭṭhasīti

So tassa vacanaṃ sutvā „acchariyaṃ bho, na vata me²⁴
 ito pubbe migo²⁵ mānusiṃ vācam bhāsanto diṭṭhapubbo, esa

¹ B¹ tatreko. ² so C²; B¹ khante atthāsi. ³ B¹ āgamaṇa-. ⁴ B¹ maṃ. ⁵ C²
 khopam, B¹ kova. ⁶ B¹ rukkhassa. ⁷ C² B¹ bhu-. ⁸ B¹ sahasī ma na, C²
 omits sah-. ⁹ C² aṇṇa, C³ aṇṇe. ¹⁰ B¹ -lakam. ¹¹ B¹ -ṭetvā. ¹² B¹ ban-
 danasamīpena. ¹³ B¹ -ketvā. ¹⁴ B¹ adds pi. ¹⁵ B¹ ogga-. ¹⁶ C² -ti. ¹⁷
 C² hetthamicchatīti. ¹⁸ B¹ kiṃ tvam. ¹⁹ B¹ vatato mēṇavaka in the place
 of bho - - ²⁰ C² add vā.

rathānucchavikaṃ dāruṃ jānissati¹, pucchāmi tan² ti cintetvā
dutiyaṃ gātham āha:

2. Iso vanāni carasi samāni visamāni ca,
puṭṭho me samma akkhāhi, kiṃ dāruṃ nemiyaṃ dāhan ti. 15.

Tattha iso ti tvam pi eko kālasīho vanāni carasi, tvam rathānucchavikaṃ³
dāruṃ² jānissasi.

Tam sutvā⁴ „ito dani me manoratho matthakaṃ pāpuṇis-
satīti⁵“ cintetvā tatiyaṃ gātham āha:

3. N’ eva sālo na khadiro n’ assakaṇṇo kuto dhavo,
rukkho va⁶ phandano nāma, tam dāruṃ nemiyaṃ dāhan ti. 16. 10

So⁵ tam sutvā somanassajāto „sudivasena vat’ amhi⁶ ajja
araññaṃ pavitt’ho, tiracchānagato me rathānucchavikaṃ dāruṃ
ācikkhati, aho sādhu⁷ ti pucchanto catuttham gātham āha:

4. Kidisāni ’ssa pattāni, khandho vā pana kīliso,
puṭṭho me samma akkhāhi, yathā jānemu phandanan ti. 17. 15
Ath’ assa ācikkhanto dve gāthā abhāsi:

5. Yassa sakhā palambanti⁷ namanti na ca bhañjare
so rukkho phandano nāma yassa mūle aham⁸ thito. 18.

6. Arānaṃ cakkanābhīnaṃ isānemirathassa ca
sabbassa te kammaniyo ayaṃ hessati phandano ti. 19. 20

Tattha arānan ti idaṃ so kadāc’ esa imaṃ rukkhaṃ na gaṇheyya
guṇam assa kathessāmīti cintetvā evam āha, tattha isānemirathassa cā
’ti rathasāya ca⁹ nemiyaṃ ca sesassa ca rathassa sabbassa te esa¹⁰ kammaniyo
kammakkhamo bhavissatīti.

So evaṃ ācikkhitvā tutthamānaso ekamante cari¹¹. Vad- 25
ḍhakī pi rukkhaṃ chinditum ārabhi. Rukkhadevatā cintesi:
„mayā etassa upari na kiñci pātitaṃ, ayaṃ aṭṭhāne āghātaṃ¹²
bandhitvā mama vimānaṃ nāseti, ahaṃ ca nassissāmi, eken’

¹ B^d -titi vatvā. ² B^d rathamrukkhami. ³ B^d adds kālasīho. ⁴ C^k ca. ⁵ B^d omits so. ⁶ C^k sudivasopavanamhi, B^d -jāto na purimadivaso va imaṃ. ⁷ C^k pha-, B^d pathampanti. ⁸ B^d mūlesvāhaṃ. ⁹ B^d omits ratha and ca. ¹⁰ B^d nemiyaṃ ca rathassa ca sesaṇṇa sabbassa rathassa esa. ¹¹ B^d vicari. ¹² B^d -tam.

upāyena imaṃ ca īsaṃ nāsessāmīti¹“ sā² vanakammikapuriso
 viya hutvā tassa santikaṃ āgantvā pucchi: „bho purisa,
 manāpo te rukkho laddho. imaṃ chinditvā kiṃ karissasīti“.
 „Rathe³ nemim karissāmīti“. „Iminā rukkheṇa ratho bha-
 5 vissatīti kena te akkhātan“ ti. „Ekena kālasīheṇa“ 'ti.
 „Sādhu, suṭṭhu tena akkhātaṃ: iminā rukkheṇa ratho sundaro
 bhavissatīti, kālasīheṇa pana galacammaṃ⁴ uppāṭetvā catu-
 raṅgulamatte ṭhāne ayapaṭṭena viya nemimaṇḍale parikkhitte
 nemi ca thirā bhavissati, bahum⁵ dhanam labhissasīti“.
 10 „Kālasīhacammaṃ kuto lacchāmīti“. „Kiṃ lālako si. ayam
 tava rukkho vane ṭhito⁶ na palāyati, tvaṃ yena te rukkho
 akkhāto tassa santikaṃ gantvā 'sāmi tayā dassitarukkhaṃ
 kataratṭhāne chindāmīti' vañcetvā ānehi, atha naṃ nirāsamkaṃ
 'idha ca ettha ca chindā' 'ti tuṇḍam⁷ pasāretvā ācikkhantaṃ
 15 tikkheṇa mahāpharasunā koṭṭetvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā cam-
 maṃ ādāya varamamsaṃ khādītva rukkhaṃ chindā“ 'ti
 veraṃ appesi.

Tam atthaṃ pakāseto S. imā gāthā āha:

7. Iti phandanarukkho pi tāvade⁸ ajjhabhāsatha:
 20 mayham pi vacanaṃ paṭṭhi, Bhāradvāja suṇohi me. 20.
 8. Issassa⁹ upakhandhamhā okkacca¹⁰ caturaṅgulaṃ
 tena nemim pariharesi¹¹, evaṃ dāḥataraṃ siyā. 21.
 9. Iti phandanarukkho pi veraṃ appesi¹² tāvade
 jātānaṃ ca ajātānaṃ īsaṇaṃ dukkhaṃ¹³ āvahīti. 22.
 25 Tattha Bhāradvājā 'ti taṃ gottenālapati¹⁴, upakhandhamhā ti
 khandhato, okkaccā 'ti okkantitvā¹⁵

Vaḍḍhakī rukkhadavatāya vacanaṃ sutvā „aho ajja
 mayhaṃ maṅgaladivaso“ ti kālasīhaṃ ghātetvā rukkhaṃ chin-
 ditvā pakkāmi.

¹ B^d imassa va ime vināse-. ² B^d omits sā. ³ B^d -a. ⁴ B^d omits pana gala.
⁵ B^d adds ca. ⁶ C^{ks} vanatthato. ⁷ B^d mukhacu-. ⁸ B^d devatā. C^s tāvadeva.
⁹ so C^{ks}; B^d imassa. ¹⁰ B^d ukk-. ¹¹ so C^{ks}; B^d pasāresi, B^f pasādesi. ¹²
 B^d appeti. ¹³ B^d rukkham, B^f rukkha. ¹⁴ B^d -na ā-. ¹⁵ B^d ukkacā ti upagantvā.

Tam atthaṃ pakāsento S.

10. Icc-eva phandano īsaṃ īso ca pana phandanāṃ
aṇṇamaṇṇāṃ vivādena aṇṇamaṇṇāṃ aghātayum. . 23.
11. Evam eva manussesu¹ vivādo yattha jāyati
mayūranaccaṃ naccanti² yathā ne⁴ īsaphandanā. 24. 5
12. Tam vo vadāmi, bhaddaṃ vo⁴, yāvant' ettha samāgatā:
sammodatha mā vivadittha, mā hotha īsaphandanā. 25.
13. Sāmaggiṃ eva⁵ sikkhetha, buddheh' etaṃ pasamsitaṃ,
sāmaggirato⁶ dhammaṭṭho yogakkhemā na dhamṣatitī āha. 26.

Tattha aghātayun ti ghātāpesum, mayūranaccaṃ naccantīti ma- 10
hārāja yattha hi manussānaṃ vivādo hoti tattha yathā nāma mayūrā naccantā
paṭicchādetabbaṃ⁷ rahassaṅgaṃ pākāṃ karonti evaṃ te manussā aṇṇa-
maṇṇassa randhaṃ pakāsenta⁸ mayūranaccaṃ naccanti⁹ nāma, yathā te īsa-
phandanā aṇṇamaṇṇassa randhaṃ pakāsenta¹⁰ naccimsu nāma, tam vo ti tena
kāraṇena tumhe vadāmi, bhaddaṃ vo¹¹ ti bhaddaṃ tumhākaṃ hotu, yāvan- 15
tetthā 'ti yāvanto ettha īsaphandanasadisā mā ahuvattha, sāmaggimevā¹²
'ti samaggaḥvāvaṃ¹³ eva tumhe sikkheyyātha¹⁴, idaṃ paṇṇāvuddhehi paṇḍitehi
pasamsitaṃ, dhammaṭṭho ti sucaritadhamme thito, yogakkhemā ti yogehi
khemā nibbānā¹⁵ na dhamṣati na parihāyatitī nibbānena desanāya kūṭaṃ gaṇhi.

Rājāno¹⁶ dhammakathaṃ sutvā samaggā jātā. 20

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā tam kāraṇaṃ disvā¹⁷ tasmiṃ vanasaṇḍe¹⁸
devatā¹⁹ ahan“ ti. Phandana-jātakaṃ.

3. Javanahamsajātakaṃ.

Idheva hamsa nipatā 'ti. Idaṃ S. J. v. Daḷhadhamma'sut-
tanta desanaṃ²⁰ ā. k. Bhagavatā hi „seyyathāpi bhikkhave cattāro daḷ- 25
hadhammā dhanuggahā susikkhitā²¹ katahatthā katūpāsana²² catuddisā
ṭhitā assu atha²³ puriso āgaccheyya 'ahaṃ imesaṃ catunnaṃ daḷha-
dhammānaṃ dhanuggahānaṃ susikkhitānaṃ katahatthānaṃ katūpāsa-

¹ Bā -ssānaṃ. ² Bā -rānaccaṃ naccantā. ³ Bāf te. ⁴ Bā bhaddante, Bf bhadante.

⁵ Bāf sāmagyameva. ⁶ Ck Bā sāmagya-, C³ maggaratho. ⁷ Bā -bba. ⁸ all three MSS. -to. ⁹ Bā -tā. ¹⁰ all three MSS. -to. ¹¹ Cks ho, Bā bhadanto. ¹² Bā sāmagyam-. ¹³ Bā sāmaggi-. ¹⁴ Bā tumhehi sikkhatha. ¹⁵ Bā -na. ¹⁶ Bā sakyarā-. ¹⁷ Bā viditvā. ¹⁸ Bā adds vutte. ¹⁹ Bā adds pana. ²⁰ Bā -dhammadhanuggahasu-. ²¹ Cks omit su. ²² Cs -sakā. ²³ Bā atheke.

nānam catuddisā kaṇḍe khitte appatiṭṭhite puthaviyam¹ gahetvā
 āgamissāmīti² tam kim maññatha bhikkhave³ javano³ puriso paramena
 javena samannāgato⁴ ti alam vacanāyā⁴ ti evaṃ bhante, yathā ca⁴
 bhikkhave tassa purisassa javo yathā ca⁴ candimasuriyānam javo tato
 5 sīghataro yathā ca bhikkhave tassa purisassa javo yathā ca⁵ candi-
 masuriyānam javo yathā ca yāva devatā va⁶ candimasuriyānam pu-
 rato dhāvanti tāsāṃ devatānam javo tato sīghataro yathā ca bhik-
 khave tassa purisassa -pe- tāsāṃ devatānam javo tato sīghatarā⁷
 āyusamkhārā khīyanti tasmā ti ha bhikkhave evaṃ sikkhitabbaṃ
 10 'appamattā bhavissāmā'⁸ ti evaṃ⁹ hi vo bhikkhave sikkhitabbaṃ⁸ ti (—?).
 Imassa suttassa kathitadivasato¹⁰ dutiyadivase¹¹ dh. k. s.: „āvuso S.
 attano Buddhavisaye thatvā imesaṃ sattānaṃ āyusamkhāre ittare¹²
 dubbale katvā paridīpento puthujjanabhikkhū ativiya santāsaṃ pāpesi,
 aho Buddhabalaṃ nāmā¹³ ti. S. āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave
 15 e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā¹⁴ ti vutte „anacchariyaṃ bhik-
 khave, sv-āhaṃ idāni sabbaññutaṃ patto, āyusamkhārānaṃ ittara-
 bhāvaṃ dassetvā bhikkhū samvejetvā dhammaṃ desemi¹⁵, mayā hi
 pubbe ahetukam¹⁴ haṃsayoniyaṃ nibbattenāpi¹⁵ āyusamkhārānaṃ
 ittarabhāvaṃ dassetvā Bārāṇasirājānaṃ ādīm katvā sakalarājaparisam
 20 samvejetvā dhammo desito¹⁶ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. M. javanaḥsayoniyaṃ nibbattitvā na-
 vutthiḥsayasahassaparivuto Cittakūṭe paṭivasati. So ekadivasam
 Jambudīpatale ekasmiṃ sare saparivāro sayamjātasālīm khā-
 ditvā ākāse suvaṇṇakilañjaṃ pattharanto viya mahantena pari-
 25 varena Bārāṇasinagarassa matthakamatthakena¹⁶ manda-
 mandāya¹⁷ vilāsagatiyā Citrakūṭam gacchati. Atha naṃ
 Bārāṇasirājā disvā „imināpi mādisena raññā bhavitabbaṃ¹⁸ ti
 amaccānaṃ vatvā tasmīṃ sinehaṃ uppādetvā mālāgandhavile-
 panam gahetvā M-am olokento¹⁹ sabbaturiyāni paggaṇhāpesi.
 30 M. tam¹⁹ attano sakkāraṃ karontaṃ disvā haṃse²⁰ pucchi:

¹ Bā pa-. ² Cks -o. ³ Bā javena dhāvanto. ⁴ Bā omits ca. ⁵ Cks omit ca.
⁶ Ck yāvatāvadeva, Bā devatā in the place of yāvadevatāva. ⁷ Bā -rā. ⁸ Bā
 viharissāmā. ⁹ Bā evaṃ. ¹⁰ Bā adds pathāya. ¹¹ Bā adds bhikkhū. ¹² Bā
 omits i-. ¹³ Bā dhamme desesi. ¹⁴ Bā -ka. ¹⁵ Bā -tte pi. ¹⁶ Bā omits
 matthaka. ¹⁷ Bā omits manda. ¹⁸ Bā -ketvā. ¹⁹ Bā omits tari. ²⁰ Cks
 haṃsesu.

„rājā mama evarūpaṃ sakkāraṃ karonto kiṃ paccāsimsatīti“.
 „Tumhehi saddhiṃ mittabhāvaṃ devā“ 'ti. „Tena hi rañño
 amhehi saddhiṃ mittabhāvo hotū“ 'ti raññā saddhiṃ mitta-
 bhāvaṃ katvā pakkāmi. Ath' ekadivasaṃ raññā¹ uyyānaṃ
 gatakāle Anotattadahaṃ² gantvā ekena pakkhena udakaṃ 5
 ekena candanacunṇaṃ ādāya gantvā rājānaṃ tena udakena
 nahāpetvā candanacunṇena okiritvā mahājanassa passantass'
 eva saparivāro Cittakūtaṃ agamāsi. Tato paṭṭhāya rājā
 M-aṃ daṭṭhukāmo hutvā „sahāyo me ajja āgamissatīti“ āga-
 manamaggaṃ olokento va³ acchati. Tadā M-assa kaniṭṭhā dve 10
 haṃsapotakā „suriyena saddhiṃ javissāmā“ 'ti mantetvā M-assā-
 rocesuṃ⁴: „mayāṃ suriyena saddhiṃ javissāmā“ 'ti. „Tāta
 suriyavego⁵ nāma sīgho⁶, suriyena saddhiṃ javitum na sak-
 khissatha, antarā va vinassissatha, mā gamitthā“ 'ti. Te
 duttiyaṃ pi tatiyaṃ pi yācimsu. B.⁷ te yāva tatiyaṃ vāresi 15
 yeva. Te mānatthaddhā attano balaṃ ajānanta M-assa anā-
 cikkhitvā va „suriyena saddhiṃ javissāmā“ 'ti suriye anug-
 gate yeva gantvā Yugandharamatthake nisidimsu. M. te adisvā
 „kahan nu kho gatā“ ti pucchitvā taṃ pavattiṃ sutvā cintesi:
 „te suriyena saddhiṃ javitum na sakkhissanti, antarā va 20
 vinassissanti, jīvitāṃ tesāṃ dassāmīti“ so pi⁸ gantvā Yugan-
 dharamatthake yeva nisīdi. Ath' uggate⁹ suriyamaṇḍale haṃ-
 sapotakā uppatitvā suriyena saddhiṃ pakkhandimsu. M. pi
 tehi saddhiṃ pakkhandi. Kaniṭṭhabhātiko yāva pubbaṇha-
 samayā javitvā kilami, pakkhasandhīsu aggiutṭhānakālo viya 25
 ahosi. So B-assa saññaṃ adāsi: „bhātika¹⁰ na sakkomīti“.
 Atha naṃ M. „mā bhāyi, jīvitāṃ te dassāmīti“ pakkhapañ-
 jarena parikkhipitvā assāsetvā Cittakūtapabbataṃ netvā haṃ-
 sānaṃ majjhe ṭhapetvā puna pakkhanditvā suriyaṃ patvā
 itarena saddhiṃ pāyāsi. So pi¹¹ yāva upakattṭhamajjhantikā¹² 30

¹ Bā -o. ² Bā -he. ³ Bā omits va. ⁴ Bā m-assa āro-. ⁵ Bā -javo. ⁶ Bā
 sīghataro. ⁷ Bā adds pi. ⁸ Bā omits pi. ⁹ Bā atha u-. ¹⁰ Ck^s -tiya. ¹¹ Bā
 esāpi. ¹² Bā upakathakā maj-.

suriyena saddhiṃ javitvā kilami, pakkhasandhīsu aggiutṭhāna-
 kālo viya ahoṣi. Tato B-assa saññaṃ adāsi: „bhātika¹ na
 sakkomīti“. Tam pi M. tath' eva samassāsetvā pakkhapañ-
 jarenādāya Cittakūṭam eva agamāsi. Tasmīṃ khane suriyo
 5 nabhamajjhaṃ pāpuṇi. Atha M. „ajja mama sarīrabalaṃ vī-
 maṃsissāmīti“ cintetvā ekavegena pakkhanditvā Yugandhara-
 matthake nisīditvā tato uppatitvā ekavegen' eva² suriyaṃ
 pāpuṇitvā kālena purato kālena pacchato javitvā cintesi: „may-
 haṃ suriyena saddhiṃ³ javanaṃ nāma niratthakaṃ ayoniso-
 10 manasikārasambhūtaṃ, kiṃ me iminā, Bārāṇasīṃ gantvā mama
 sahāyassa⁴ rañño atthadhammayuttamāṃ kathaṃ kathessāmi“
 so nivattitvā suriye nabhamajjhaṃ anatikkante yeva sakala-
 cakkavālaṃ antantena anusaṃyāyitvā⁵ vegaṃ parihāpento sa-
 kala-Jambudīpaṃ antantena anusaṃyāyitvā⁵ Bārāṇasīṃ pā-
 15 puṇi. Dvādasayojanikaṃ sakalanagaraṃ haṃsacchannaṃ⁶
 viya ahoṣi, chiddaṃ nāma na paññāyati⁷, anukkamena vege
 parihāyante⁸ ākāse chiddāni⁹ paññāyimsu. M. vegaṃ pari-
 hāpetvā ākāsa¹⁰ otaritvā sīhapañjarassa abhimukhaṭṭhāne
 atṭhāsi. Rājā „āgato me sahāyo“ ti somanassappatto tassa
 20 nisīdanatthāya kañcanapīṭhaṃ paññāpetvā „samma pavisa,
 idha nisīdā“ ti vatvā paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

1. Idh' eva haṃsa nipata, piyaṃ me tava dassanaṃ,
 issaro si anupatto: yaṃ idh' atthi pavedayā 'ti. 27.

Tattha idhā 'ti kañcanapīṭhaṃ sandhāyāha, nipatā 'ti nisīda, issaro
 25 sīti tvaṃ imassa ṭhānassa issaro sāmī hutvā āgato ti vadati, yaṃ idhatthīti
 yaṃ imasmiṃ nivesane atthi taṃ aparisaṃkanto ambhakaṃ kathehi¹¹.

M. kañcanapīṭhe nisīdi. Rājā satapākasahassapākehi
 telehi tassa pakkhantarāni makkhetvā kañcanataṭṭake madhu-
 lāje ca¹² sakkarodakaṃ ca dāpetvā¹³ madhuraṭṭisaṇṭhāraṃ

¹ Cks -tiya. ² Fd -na, omitting eva. ³ Cks omit saddhiṃ. ⁴ Bā -yakassa.
⁵ Bā anuyāyitvā. ⁶ Cks -sacha-. ⁷ Cks -yasi. ⁸ Ck adds parihāriyante, C^s
 parihāyante. ⁹ Bā chiddāpi. ¹⁰ Fd -sato. ¹¹ Bā -hīti. ¹² Bā madhulā-
 medhurodakaṃ. ¹³ Bā khādāpetvā.

katvā „samma tvaṃ¹ ekako va āgato si, kuhiṃ² āgamitthā“
 'ti³. So taṃ pavattiṃ vitthārena kathesi. Atha naṃ rājā
 āha: „samma mama pi suriyena saddhiṃ javitavegaṃ dasse-
 hīti“. „Mahārāja na sakkā so vego⁴ dassetun“ ti. „Tena hi
 sarikkhakamattaṃ dasseshīti“. „Sādhu mahārāja, sarikkha- 5
 kamattaṃ dassessāmi, akkhaṇavedhidhanuggahe sannipātehīti“.
 Rājā sannipātesi. M. cattāro⁵ gahetvā rājanivesanā⁶ oruḃha
 rājaṅgaṇe silāthambhaṃ nikhaṇāpetvā attano gīvāya ghaṇṭaṃ
 bandhāpetvā silāthambhamatthake nisīditvā cattāro dhanug-
 gahe silāthambhaṃ nissāya cātuddisābhimukhe ṭhapetvā „ma- 10
 hārāja ime cattāro janā⁷ ekappahāren' eva cātuddisābhimukhā
 cattāri kaṇḍāni khipantu, tān' āhaṃ⁸ paṭhaviṃ appattān' evā-
 haritvā⁹ etesaṃ pādamūle pātesāmi¹⁰, mama kaṇḍatthā¹¹
 gatabhāvaṃ ghaṇṭāsaddasaññāya¹² jāneyyāsi, ahaṃ pana na
 paññāyissāmīti“ vatvā tehi¹³ ekappahāren' eva khittakaṇḍāni 15
 āharitvā tesāṃ pādamūle pātetvā silāthambhake nisinnam eva
 attānaṃ dassetvā „diṭṭho te mahārāja mayhaṃ vego“ ti vatvā
 „mahārāja, ayaṃ vego mayhaṃ n' eva uttamo na¹⁴ majjhimo,
 paritto lāmakavego esa, evaṃsiḡho mahārāja amhākaṃ¹⁵
 vego“ ti āha. Atha naṃ rājā pucchi: „samma atthi pana 20
 tumhākaṃ vegato añño siḡhataro vego“ ti. „Āma samma¹⁶
 amhākaṃ uttamavegato pi sataguṇena sahaṣṣaguṇena sata-
 sahaṣṣaguṇena imesaṃ sattānaṃ āyusaṃkhārā khīyanti bhijjanti
 khayaṃ gacchantīti“ khaṇikanirodhavasena rūpadhammānaṃ
 bhedaṃ dassesi. Rājā¹⁷ M-assa kathaṃ sutvā maraṇabhaya- 25
 bhīto satiṃ paccupaṭṭhāpetuṃ asakkonto bhūmiyaṃ papati¹⁸.
 Mahājano utrāsappatto ahosi, rañño mukhaṃ udakena siñcitvā
 satiṃ paṭilabhāpesuṃ. Atha naṃ M. „mahārāja, mā bhāyi,

¹ Cks omit tvaṃ. ² Cks -sīti, all three MSS. kuhiṃ. ³ Bā adds pucchi. ⁴
 Bā sakkomi vegaṃ. ⁵ Bā cattāro dhanuggahe, Cks tesāṃ sabbajetthaka cattāro.
⁶ Bā omits rāja. ⁷ Bā dhanuggahajānā. ⁸ Bā tāni ahaṃ. ⁹ Bā eva ā-. ¹⁰
 Bā -miti. ¹¹ Bā -āya. ¹² Bā ghaṇḍīanusadda-. ¹³ Bā tesāṃ. ¹⁴ Bā nāpi.
¹⁵ Bā omits a-. ¹⁶ Bā mahārāja. ¹⁷ Bā dasseti tato nāmadhammānaṃ rājā.
¹⁸ Bā pati.

maraṇasatiṃ bhāvehi¹, dhammaṃ cara², dānādini puññāni
karoḥi³, appamatto hohi⁴“ ovadi⁴. Taṃ⁵ rājā „sāmi mayaṃ
tumhādisena nāṇasampannenācariyena⁶ vinā vasituṃ⁷ na sak-
khissāmi, Cittakūṭapabbataṃ āgantvā mayhaṃ dhammaṃ de-
5 sento mayhaṃ ovādācariyo hutvā idh' eva vasā⁸“ 'ti yācanto
dve gāthā abhāsi:

2. Savanena c' ekassa⁹ piyā bhavanti,
disvā pan' ekassa viheti chando¹⁰,
disvā ca sutvā ca piyā bhavanti,
10 kaccin¹¹ nu me piyyasi¹² dassanena. 28.
3. Savanena piyo me si bhiyyo cāgama dassanaṃ,
evaṃ piyadassano samāno vasa haṃsa mama santike ti. 29.

Tāsaṃ attho: samma haṃsarāja savanen' eva¹³ ekassa ekacce piyā honti¹⁴,
evaṃguṇā¹⁵ nāmā ti sutvā savanena¹⁶ piyāyati, ekassa pan' ekacce¹⁷ disvā
15 chando vigacchati pemaṃ¹⁸ antarādhāyati khādītum āgatā yakkhā viya upaṭṭha-
hanti¹⁹, ekassa ekacce disvā ca²⁰ sutvā cā 'ti ubhayatthāpi piyā honti²². tena
taṃ pucchāmi: kaccin²³ nu me piyyasi²⁴ dassanena, kaccin²⁵ nu tvaṃ maṃ
piyāyasi. mayhaṃ pana tvaṃ savanena piyo dassanaṃ paṇāgama atipiyo va,
evaṃ mama piyadassano samāno²⁶ Citrakūṭaṃ²⁷ āgantvā idha maṃ eva²⁸
20 santike vasā 'ti²⁹.

B. āha:

4. Vaseyyāma tavāgāre niccaṃ sakkatapūjitaṃ,
matto va³⁰ ekadā vajjā³¹ 'haṃsarājaṃ³² pacantu me'. 30.

Tattha matto va³³ ekadā ti mahārāja mayaṃ tavāgāre niccaṃ pūjitaṃ
25 vaseyyāma, tvaṃ pana kadāci surāmadamatto maṃsakhādānatthaṃ haṃsarājaṃ³⁴
pacantu me ti vadeyyāsi, atha tavānujivino³⁵ maṃ māretvā pacceyyuṃ, tadā-
haṃ kiṃ kariṣṣāmi.

¹ Bā maraṇānussati bhāveṭṭha. ² Bā carāṭṭha. ³ Bā karoṭṭha. ⁴ Bā hotha devā
ti āha. ⁵ Bā atha. ⁶ Bā nāṇaphalasampannena ā-. ⁷ Bā vattitum. ⁸ Bā
vasāhi. ⁹ Bā savanekassa. ¹⁰ Bā disvā ekassa piyo vigacchanto. ¹¹ Bā kicci,
Bf kiñci. ¹² Bā piyāsi, Bf piyāssi. ¹³ Bā savanena. ¹⁴ Bā piyo hoti. ¹⁵ Bā -o.
¹⁶ Cks savane, Bā savanana. ¹⁷ Bā pana e-. ¹⁸ Bā khemaṃ. ¹⁹ Bā āgatayakkho
viya upaṭṭhāhati. ²⁰ Cks va. ²¹ Cks vā. ²² Bā -ttha pi pahoti. ²³ Bā kiñci.
²⁴ Bā piyāti. ²⁵ Bā -nāti kiñci. ²⁶ Bā omits sa-. ²⁷ Bā citta-. ²⁸ Bā mama.
²⁹ Bā seḥiti. ³⁰ Cks ca. ³¹ Bā majjāṃ, Bf vajje. ³² Bā -ja. ³³ Cks ca. ³⁴ Bā
-rānājānaṃ. ³⁵ Bā -yyā ti ettha evaṃ tava anu-.

Ath' assa¹ rājā „tena hi majjam eva na pivissāmīti“
patiññam dātum²

5. Dhi-r-atthu taṃ annapānaṃ yaṃ me piyātaraṃ tayā,
na cāpi majjam pāyāmi yāva me vacchasī ghare ti³ 31.
gātham āha. Tatoparaṃ B. cha gāthā abhāsi: 5
6. Suvijānaṃ sigālānaṃ sakuntānaṃ ca vassitaṃ,
manussavassitaṃ rāja dubbijānataraṃ tato. 32.
7. Api ce maññatī poso 'nātimitto' 'sakhā' ti vā
yo pubbe sumano hutvā pacchā sampajjate diso. 33.
8. Yasmiṃ mano nivasati avidūre sahāpi so⁴, 10
santike hi pi so dūre yasmā vivasate mano. 34.
9. Anto pi yo⁵ hoti pasannacitto⁶
pāraṃ samuddassa pasannacitto.
anto pi yo⁷ hoti paduṭṭhacitto⁸
pāraṃ samuddassa paduṭṭhacitto. 35. 15
10. Saṃvasanto vivasanti ye disā te rathesabha⁹.
ārā santo¹⁰ saṃvasanti manasā raṭṭhavaḍḍhana¹¹. 36.
11. Aticiraṃnivāsena piyo bhavati appiyo,
āmaṇṭa kho taṃ gacchāma purā te homa¹² appiyā ti. 37.

Tattha vassitaṃ ti mahārāja tiracchānagatā hi¹³ ujuhadayā. tena tesam²⁰
vassitaṃ suvijānaṃ, manussā pana kakkhalā¹⁴, tasmā tesam vacanaṃ dubbijānataran ti attho, yo pubbe ti yo puggalo pathamam eva attamano hutvā tvaṃ mayhaṃ nātako mitto pānasamo sakhā ti api evaṃ¹⁵ maññati sv-eva pacchā diso¹⁶ verī sampajjati¹⁷, evaṃ durājānāni¹⁸ manussahadayāni, nivissatīti mahārāja yasmiṃ puggale pemavasena mano nivasati so dūre vasanto pi²⁵ avidūrena¹⁹ so vasati yeva²⁰ nāma, yasmā pana puggalā²¹ mano vivasati²² apeti so santike vasanto pi dūre yeva, anto pi yo²³ hotīti mahārāja yo sahāyo pasannacitto so cittaṇa allinattā²⁴ pāraṃ samuddassa vasanto

¹ B^d only atha. ² B^d adds imaṃ gāthamāha. ³ B^d nā cāpi rajjam pivissāmi yāva me vaccharighati. ⁴ C^k yo. ⁵ C^s B^d so. ⁶ C^k B^f paduṭṭha-. ⁷ B^d so. ⁸ C^k B^f pasannacitto. ⁹ B^d saṃvasanti ye tādīsā rathessa? ¹⁰ B^d ārodhitā. ¹¹ C^k -naṃ, B^d -vaḍḍhana, B^d -vaḍḍhanaṃ. ¹² B^d parato ahoṣi. ¹³ B^d omits hi. ¹⁴ C^s -lattā, B^d -la. ¹⁵ so C^k; B^d abhi in the place of api evaṃ. ¹⁶ B^d tā-diso. ¹⁷ C^k -ri-, B^d veraṃ sammajjati. ¹⁸ B^d duvijānaṃ nāma. ¹⁹ B^d -re, C^k add kevalaṃ avidūre sahāpi. ²⁰ B^d yo. ²¹ B^d yasmiṃ pana puggale. ²² B^d na visati. ²³ C^k B^d so. ²⁴ C^k allinattā corr. to anallī-, B^d aliyaṃtattā.

pi anto yeva hoti, yo pana dutthacitto so cittena anallinattā¹ anto vasanto²
pi pārāṃ samuddassa hoti nāma, ye disā te ti³ ye va verino paccatthikā
ekato⁴ vasantāpi te dūre⁵ vasanti yeva, santo⁶ pana paṇḍitā ārā thitāpi mettā-
bhāvitena manasā āvajjantā saṃvasanti yeva, purā te homā⁷ 'ti yāva appiā
5 na homa⁸ tāvad eva taṃ āmantetvā gacchāmā⁸ 'ti vadati.

Atha naṃ⁹ rājā āha:

12. Evaṃ ce yācamānānaṃ añjalim nāvabujjhasi
paricārakānaṃ sattānaṃ vacanaṃ na karosi no
evaṃ taṃ abhiyācāma⁶: puna kayirāsi pariyāyan ti. 38.

10 Tattha evaṃ ce ti sace¹⁰ haṃsarāja evaṃ añjalim paggayha yācamānā-
naṃ ambhakaṃ imaṃ añjalim nāvabujjhasi tava paricārakānaṃ samānānaṃ¹¹
vacanaṃ na karosi atha naṃ evaṃ¹² yācāma⁶, puna kayirāsi pariyāyan
ti kālānukāle¹³ idha gamanāya¹⁴ vāraṃ kareyyāsīti attho.

Tato B. āha:

15 13. Evaṃ ce no viharataṃ antarāyo na hessati
tuyhaṃ vāpi¹⁵ mahārāja mayhaṃ vā raṭṭhavaddhana¹⁶
app-eva nāma passema¹⁷ ahorattānaṃ accaye ti. 39.

Tattha evaṃ ce no ti mahārāja mā cintayī¹⁸, sace ambhakaṃ evaṃ
viharantānaṃ jīvitantarāyo na bhavissati app-eva nāma ubho aññamaññaṃ
20 passissāma, api ca tvaṃ mayā dinnam¹⁹ ovādam eva mama thāne thapetvā²⁰ evaṃ
ittarajīvite²¹ lokasannivāse appamatto hutvā dānādīni puññāni karonto dasarāja-
dhamme akopetvā dhammena rajjaṃ kāresi, evaṃ hi me²² ovādam karonto maṃ
passissasi²³ yevā 'ti.

Evaṃ M. rājānaṃ ovaditvā Cittakūṭam eva gato.

25 S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave pubbe²⁴ tiracchānayoṇiyam nib-
battenāpi mayā āyusamkhārānaṃ dubbalabhāvaṃ dassetvā dhammo
desito“ ti vatvā j. s.: „Tadā rājā Ānando ahosi, kaniṭṭho Moggallāno,
majjhimo Sāriputto, sesaṃsagaṇo²⁵ Buddhaparisā, javanahaṃso pana
aham evā“ 'ti. Javanahaṃsajātakaṃ²⁶.

¹ Bā analliyatthā. ² Ck ava-. ³ Bā ye tādīsā ti. ⁴ Ck ekako. ⁵ Bā dure, omitting te; Ck te, omitting dūre. ⁶ Bā ye. C^s sananto. ⁷ Bā purato homī. ⁸ Bā -mi. ⁹ Bā omits naṃ. ¹⁰ Ck^s omit sace. ¹¹ Ck samānaṃ. ¹² Ck^s etaṃ. ¹³ Bā kālānukālānaṃ. ¹⁴ Bā idhāga-. ¹⁵ Ck cāpi, Bā tumhākaṇca. ¹⁶ Bā -vad-
dhana. ¹⁷ Ck passeva. Bā assemaṃ. ¹⁸ Bā cittayittha. ¹⁹ Ck^s dinna-. ²⁰ Bā thapetvā. ²¹ Ck -rā-. ²² Ck^s cime. ²³ Ck^s -ti, Bā passati. ²⁴ Bā adds pi. ²⁵ Bā sesā - ganā. ²⁶ Bā haṃsa-.

4. Cullanāradajātaka.

Na te kaṭṭhāni bhinnānīti. Idam S. J. v. thullakumārikapalobhanam ā. k. Sāvattvivāsino kir' ekassa Kulassa solasavassikā¹ dhītā ahosi² sobhaggappattā, na pana tam koci vāresi³. Ath' assā⁴ mātā cintesi: „mama dhītā veyyappattā na ca nam koci 5 vāreti⁵, āmisena maccham viya etāya ekam Sākiyabhikkhum palobhetvā uppabbajetvā tam nissāya jivissāmā⁶ 'ti. Tadā ca Sāvattvivāsi⁶ eko kulaputto sāsane uram datvā pabbajitvā upasampannakālato⁷ paṭṭhāya sikkhākāmatam pahāya ālasiyo sarīramaṇḍanānuyutto⁸ vibhāsi. Mahāupāsikā gehe yāgukhādaniyabhojanīyāni sampādetvā dvāre ṭhatvā 10 antarāvithiyā⁹ gacchantesu bhikkhūsu¹⁰ rasataphāya bandhitvā gahetum sakkuneyyārūpam ekam upadharentī Tepitakaabhidhammikavinayadharānam mahantena parivārena gacchantānam antare kañci gayhūpakam adisvā tesam pacchato gacchantānam madhuradhammakathikānam¹¹ chinnavalāhakasadisānam¹² piṇḍapātikānam pi antare kañci adisvā va 15 ekam yāva bahiapaṅgā akkhīni añjetvā¹³ kese osañhetvā¹⁴ dukūlantaravāsakam nivāsetvā ghaṭṭitamattacivaram pārupitvā mañivannaṇapattam ādāya manoramam chattam dhārayamānam¹⁵ vissatthindriyam¹⁶ kāyadaḍḍhibahulam¹⁷ puggalam āgacchantam disvā „imam sakkā gaṇhitun¹⁸ ti vatvā¹⁹ vanditvā pattam gahetvā²⁰ „etha bhante“ ti gharam atinetvā²⁰ nisidā- 20 petvā yāguādīhi parivisitvā katabhattakiccānam „bhante ito paṭṭhāya idh' evāgaccheyyāthā²¹ 'ti āha. So pi tato paṭṭhāya tatth' eva gantvā²¹ aparabhāge vissāsiko²² ahosi. Ath' ekadivasam mahāupāsikā tassa savanapathe ṭhatvā „imasmin gehe upabhogamattā²³ atthi, tathārūpo pana me putto vā jāmāto²⁴ vā geham vicāretum²⁵ 25 samatto n' atthitī“ āha. So tassā vacanam sutvā „kimattham nu kho kathetīti²⁶“ thokam hadayaiddho²⁷ viya ahosi. Sā dhītaram āha: „imam palobhetvā tava vase vattāpehiti“. Sā tato paṭṭhāya maṇḍitapasādhitā itthikuttavilāsehi²⁸ tam palobhesi. Thullakumārikā

¹ Bā pannarasasolasavassuddesikā. ² Bā adds sā. ³ C^s parivā-, Bā nam na koci nivā-. ⁴ all three MSS. assa. ⁵ Bā nivāresi. ⁶ C^s -si, Bā -siko. ⁷ Bā upasampada-. ⁸ Bā -nāmanu-. ⁹ Bā -ravattiyā-. ¹⁰ Bā ekabhikkhum. ¹¹ Bā -rakathākathitānam. ¹² Bā acchannā loha sasānam. ¹³ Bā bahi āṅga-paṇcaṅgāni añcitvā. ¹⁴ Bā omits kese-. ¹⁵ C^k chatta dhāriya-, Bā chattam doriya-. ¹⁶ Bā visattindriya. ¹⁷ Bā kādali phahunam. ¹⁸ C^s gantvā. ¹⁹ Bā omits vanditvā -. ²⁰ Bā omits ati. ²¹ Bā evā-. ²² Bā visāsiko, C^s vissāso. ²³ Bā paribhogamatthā. ²⁴ Bā cāmābharo, B^s jāmātarō. ²⁵ Bā vitire-. ²⁶ Bā -sīti. ²⁷ Bā hadare vaddho. ²⁸ C^k kuttha-, Bā kutam vi-.

- ti na ca thullasarīrā ti datṭhabbā. thūlā vā hotu kisā vā pañca-
 kāmagaṇikarāgena¹ thūlatāya thullakumārikā ti vuccati. So daha-
 rako² kilesavasiko hutvā „na dān' āham Buddhasāsane patitṭhātum
 sakkhissāmīti“ cintetvā vihāraṃ gantvā³ pattacīvaraṃ niyyādetvā⁴
 5 „ukkaṇṭhito smīti“ ācariyupajjhāye āha. Te taṃ ādāya Satthu
 santikaṃ netvā⁵ „bhante ayaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti ārocesum.
 S. „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito sīti“ pucchitvā „saccaṃ
 bhante“ ti „kena ukkaṇṭhāpito sīti“ „thullakumārikāya bhante“ ti
 vutte „bhikkhu pubbe p' esā tava araṇṇe vasantassa brahmacariyan-
 10 tarāyaṃ katvā mahantaṃ anattam akāsi, puna tvaṃ etam eva
 nissāya kasmā ukkaṇṭhito sīti“⁶ vatvā⁷ bhikkhūhi yācito a. ā.:

- A. B. Br. r. k. Bo. Kāsiraṭṭhe mahābhoge brāhmaṇa-
 kule nibbattitvā uggahitasippo⁸ kuṭumbaṃ saṇṭhapesi. Ath'
 assa bhariyā ekaṃ puttaṃ vijāyitvā kālam akāsi. So „yath'
 15 eva me piyabhariyāya evaṃ mayi pi maraṇaṃ na lajjissati⁹,
 kiṃ me gharāvāsena, pabbajjissāmīti“ cintetvā kāme pahāya
 puttaṃ ādāya Himavantaṃ pavāsitvā tena saddhiṃ isipabbajjaṃ
 pabbajitvā jhānābhinnānaṃ nibbattetvā vanamūlaphalāhāro araṇṇe
 vihāsi. Tadā paccantavāsino corā janapadaṃ pavāsitvā gāmaṃ
 20 paharitvā¹⁰ karamare¹¹ gahetvā bhaṇḍikā ukkhipāpetvā puna
 paccantaṃ pāyesum¹². Tesam¹³ antare ekā abhirūpā kumārikā
 kerāṭikapaṇṇāya¹⁴ samannāgatā cintesi¹⁵: „ime amhe netvā¹⁶
 dāsibhogena¹⁷ bhuñjissanti¹⁸, ekena upāyena palāyitum vatta-
 tīti“ sā „sāmi sarīrakiccaṃ kātukāmaṃ amhi¹⁹, thokaṃ paṭikka-
 25 mitvā²⁰ ṭhitā“ ti vatvā core vañcetvā palāyitvā araṇṇe vi-
 carantī B-assa puttaṃ assame katvā phalāphalathāya gata-
 kāle pubbaṇhasamaye taṃ assamaṃ pāpunītvā taṃ tāpasa-

¹ B_d adds pana. ² B_d hadayo. ³ C_k omits vihāraṃ gantvā. ⁴ C_ks add asukatṭhānaṃ nāma gamissāmīti tatra me vatthāni pesethā“ 'ti vatvā vihāraṃ gantvā pattacīvaraṃ gaṇhatha gaṇhatha. ⁵ B_d gantvā. ⁶ C_ks omit sī. ⁷ B_d adds tuṇhi ahoṣi. ⁸ B_d uggaṇṭhita-. ⁹ B_d lajjassatīti. ¹⁰ B_d hāretvā. ¹¹ B_d kumārake. ¹² B_d pāpayisu. ¹³ B_d atha tāsaṃ. ¹⁴ C_k karo-. B_d kira tikkha-panṇāya. ¹⁵ B_d -tetvā. ¹⁶ B_d gahetvā. ¹⁷ B_d dāsa-. ¹⁸ B_d paribhu-. ¹⁹ C_ks kātum-, B_d -māmi. ²⁰ B_d attikk-.

kumāraṃ kāmaraṭṭiyā palobhetvā sīlam assa bhinditvā attano vase vattetvā¹ „kin te araṇṇe vāseṇa, ehi gāmaṇassāṃ gacchāma², tatra hi rūpādayo kāmagaṇā sulabbhā“ ti āha. So³ „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā „pitā tāva⁴ me araṇṇato phalā-phalaṃ āharitum gato⁵, tam disvā ubho pi ekato va gamissāmā“ 5 'ti āha. Sā cintesi: „ayaṃ taruṇadārako kiñci na⁶ jānāti, pitarā pan' assa mahallakakāle pabbajitena bhavitabbaṃ⁷, so āgantvā 'tvaṃ idha kiṃ karosīti' maṃ pothetvā pāde gahetvā kaḍḍhetvā araṇṇe khipissati⁸, tasmim anāgate yeva palāyissāmīti“ atha naṃ „ahaṃ purato gacchāmi, tvaṃ pacchā 10 āgaccheyyāsīti“ vatvā maggasaṇṇaṃ ācikkhitvā pakkāmi. So tassā gatakālato paṭṭhāya uppannadomanasso yathā pure kiñci vattaṃ⁹ akatvā sasisaṃ¹⁰ pārupitvā antopaṇṇasālāya pajjhāyanto¹¹ nipajji. M. phalāphalaṃ ādāya āgantvā¹² tassā pādavalaṇṇaṃ¹³ disvā „ayaṃ mātugāmaṇassa pādavalaṇṇo¹⁴, 15 puttassa me¹⁵ sīlaṃ bhinnaṃ bhavissatīti“ cinto pannaṣālāṃ pavisitvā phalāphalaṃ otāretvā puttaṃ pucchanto paṭṭhamam gātham āha:

1. Na te kaṭṭhāni bhinnāni, na te udakam ābhataṃ,
aggī pi¹⁶ te na hāpito, kin nu mando va jhāyasīti. 40. 20

Tattha aggī pi te na hāpito ti aggī pi te na jalito, mando vā 'ti nippaṇṇo andho bālo viya.

So pitu kathaṃ sutvā utṭhāya pitarāṃ vanditvā gāraven' eva araṇṇavāse anussāhaṃ¹⁷ pavedento gāthadvayam āha:

2. Na ussahe vane vatthum, Kassapāmantayāmi taṃ, 25
dukkho vāso araṇṇasmiṃ¹⁸, raṭṭhaṃ icchāmi gantave. 41.
3. Yathā ahaṃ¹⁹ ito gantvā²⁰ yasmaṃ janapade vasaṃ
ācāraṃ brahme²¹ sikkheyyaṃ taṃ dhammaṃ anusāsa man ti. 42.

¹ Bā vasaṃ katvā ² Bā gāmaṇ katvā vassissāma. ³ Bā adds pi. ⁴ Bā ca. ⁵ Ck āharatu. ⁶ Bā na kiñci. ⁷ Bā -nti. ⁸ Bā khipissatīti. ⁹ Bā omits va-. ¹⁰ Bā omits sa. ¹¹ Ck Bā pajjā-. ¹² Ck gantvā. ¹³ Bā pādavalaṇṇaṃ, Bā pādavalaṇṇaṃ. ¹⁴ Ck pādavalaṇṇo, Bā pādavalaṇṇo. ¹⁵ Bā mama. ¹⁶ Bā aggisi ¹⁷ Bā aññaraṇṇaṇvāsā manussā vāsa gamanattāya taṃ. ¹⁸ Bā -amhi. ¹⁹ Bā yathāhaṃ. ²⁰ Bā -tvāna. ²¹ Bf brahma, Bā ācaridhammaṃ.

Tattha Kassapāmantayāmitan ti Kassapa āmantayāmi taṃ, gantave ti gantum, ācāraṇ¹ ti yasmim janapade vasāmi tatra² vasanto yathā ācāraṇ janapadacārittaṃ sikkheyyaṃ jāneyyaṃ³ taṃ dhammaṃ anusāsa ovaḍā⁴ 'ti vadati.

5 M. „sādhū tāta, desacārittaṃ te kathessāmīti“ vatvā gāthadvayaṃ āha:

1. Sace araṇṇaṃ hitvāna vanamūlaphalāni ca
raṭṭhe rocayase⁵ vasaṃ taṃ dhammaṃ nisāmehi me: 43.
5. Visaṃ mā patisevittho, papātaṃ parivajjaya⁶,
10 paṃke⁷ ca mā visidittho yatto⁸ cāsivise⁹ care ti. 44.

Tattha dhammaṃ ti sace raṭṭhe vasaṃ rocesi tena hi tvaṃ janapada-cārittaṃ dhammaṃ nisāmehi, yatto cāsivise¹⁰ ti āsivisassa santike yatta-paṭiyatto careyyāsi, sakkonto¹¹ āsivaṃ parivajjeyyāsi attho.

Tāpasakumāro saṃkhittena bhāsitaṃ atthaṃ ajānanto
15 pucchi:

6. Kin nu visaṃ papāto vā paṃko vā brahmacāriṇaṃ,
kaṃ tvaṃ¹² āsivisaṃ brūhi, taṃ me akkhāhi pucchito ti. 45.
Itaro pi 'ssa vyākāsi:
7. Āsavo tāta lokasmiṃ surā nāma pavuccati
20 manuñṇā¹³ surabhī vaggū sādukkhuddarasūpāmā¹⁴,
visaṃ tad āhu ariyāse¹⁵ brahmacariyassa Nārada. 46.
8. Itthiyo tāta lokasmiṃ pamattaṃ pamathenti tā
haranti yuvino¹⁶ cittaṃ tūlaṃ bhaṭṭhaṃ va māluto,
papāto eso akkhāto brahmacariyassa Nārada. 47.
- 25 9. Lābho siloko sakkāro pūjā parakulesu ca
paṃko eso va¹⁷ akkhāto brahmacariyassa Nārada. 48.
10. Sasatthā¹⁸ tāta rājāno āvasanti mahim imāṃ,
te tādise¹⁹ manussinde²⁰ mahante tāta Nārada. 49.

¹ Bā ācariyaṇ. ² Bā tattha. ³ Bā omi's jā-. ⁴ Bā -dāhi. ⁵ Ck corācayase, Cs socayase ⁶ Bā -jjeya. ⁷ Cks -o, Bf pako, Bā paṅge. ⁸ Ck satto, Cs yanto, Bā rattho, Bf yattho. ⁹ Cks cāsivise, Bdf vāsivise. ¹⁰ Ck Bā vā-. ¹¹ Bā akkanto. ¹² Cks omit tvaṃ. ¹³ Cks -am, Bf -ñño. ¹⁴ Bf -mo. ¹⁵ so Bf; Cks ariyāyo. ¹⁶ Bf yatino; āsavā - - yuvino wanting in Bā. ¹⁷ Bf ca, Cks omit va ¹⁸ Bdf mahantā. ¹⁹ Bā mā tādise. ²⁰ Cks -do.

11. Issarānaṃ adhipatīnaṃ na tesāṃ pādato care,
āsīviso so¹ akkhāto brahmacariyassa Nārada. 50.
12. Bhattattho² bhattachāle yaṃ yaṃ gehaṃ upasaṃkame³
yad' ettha kusalaṃ jaṇṇā tattha ghāsesanaṃ care. 51.
13. Pavisitvā parakulaṃ⁴ pānattho bhojanāya vā⁵ 5
mitaṃ khāde mitaṃ bhuñje na ca rūpe manāṃ kare. 52.
14. Goṭṭhaṃ majjaṃ⁶ kirāsaṃ vā⁷ sabhāni kiranāni⁸ ca
ārakā parivajjehi yān iva⁹ visamaṃ pathan ti. 53.

Tattha āsavo ti pupphāsavādivisaṃ¹⁰, tadāhū 'ti taṃ āsavaṃkhātāṃ
surāṃ ariyā brahmacariyassa visaṃ ti vadanti, pamattan ti muṭṭhassatiṃ¹¹, 10
tūlaṃ bhaṭṭhaṃ vā 'ti rukkhato¹² bhassitvā patitatūlaṃ viya, akkhāto ti
Buddhādīhi kathito, siloko ti kittivanno, sakkāro ti añjalikammādi, pū jā
ti gandhamālādīhi pūjā, paṃko ti esa osidāpanatthena paṃko ti akkhāto,
mahante ti mahantabbhāvappatte, na tesāṃ pādato care ti tesāṃ san-
tike na care¹³, rājakulūpako na siyā¹⁴ ti attho, rājāno hi āsīvisā¹⁵ viya mu- 15
huttan' eva kujjhivā anayavyasanaṃ pāpenti api ca ant'purappavesane vuttā-
dīnavavasena p' ettha attho¹⁶ veditabbo, bhattattho¹⁷ ti bhattena atthiko
huvā, yadettha kusalaṃ ti yaṃ tesu¹⁸ upasaṃkamitabbabhogesu¹⁹ kusalaṃ
anavajjaṃ pañcaagocaraṃ hitaṃ jāneyyāsi tattha ghāsesanaṃ careyyāsīti attho,
na ca rūpe manāṃ kare ti parakule²⁰ mātānñū huvā bhojanaṃ bhuñjanto 20
pi tattha itthirūpe manāṃ mā careyyāsi²¹, cakkhum ummīletvā itthirūpe ni-
mittaṃ mā gaṇhēyyāsīti vadati, gutthimaṃ cchaṃ gharāsaṃ vā²² ti ayam pottha-
kesu pāṭho aṭṭhakathāyaṃ pana goṭṭhimajjakirāsaṃ vā²³ ti vatvā goṭṭhin ti²⁴
gunnaṃ thitattānaṃ majjaṃ ti pānūgāraṃ kirāsaṃ ti dhuttakerāṭṭikajanaṃ²⁵
ti vuttaṃ, sabhāni kiranāni cā²⁶ 'ti sabhāyo ca hiraññasuvannānaṃ kara- 25
natthānaṃ cā²⁷, ārakā ti etāni sabbāni dūrato parivajjēyyāsi, yānivā 'ti
sappitelayānena gacchauto visamaṃ maggaṃ viya.

Māṇavo pitu kathentassa²⁸ kathentass' eva satim paṭi-
labhitvā „tāta alaṃ me²⁹ manussapathenā“ 'ti āha. Ath' assa

¹ Cks B/ omit so. ² Bd attattho, Cks bhattattho. ³ Bd -kālo ca sa gahesum pa-
saṃkame. ⁴ Bd -le. ⁵ Bd pānatthā bhodhanatthā vā. ⁶ Ck gutthimajjaṃ, C^s
gutthimaṃ cchaṃ. ⁷ Bd -sañca. ⁸ Ck kiranāni, C^s karanāni, Bd karanāni. ⁹ Cks
ca. ¹⁰ Bd -savāsītaṃ. ¹¹ Bd muṭṭhissati, Cks muṭṭhimattaṃ. ¹² Bd rukkhā.
13 Cks add ti. ¹⁴ Bd bhavēyyāsi. ¹⁵ C^s Bd -so. ¹⁶ Bd vuttānīti catasā
ayametta attho. ¹⁷ Cks bhattattho. ¹⁸ Bd te. ¹⁹ Bd -tabbesu gehesu, Ck -tabbe
yogesu. ²⁰ Bd paraloke. ²¹ Ck Bd -sīti. ²² so Cks; Bd goṭṭhaṃ majjaṃ kirāsaṃ.
23 Ck -kīrāsīcā, C^s gutthimajjakirāsaṃ vā, Bd goṭṭhaṃ majjakirāsaṃ vā. ²⁴ Cks goṭṭhīti,
Bd goṭṭhanti. ²⁵ Bd vuttakerāṭṭika-. ²⁶ Cks vā, Bd kāra-. ²⁷ Ck tīkīnatthā-,
C^s nīkīnatthā-. Bd karanatthānaṃ ²⁸ Bd omits ka-. ²⁹ Bd alameva.

pitā mettādibhāvanam¹ ācikkhi. So tass' ovāde ṭhatvā nacirass' eva jhānābhiññam nibbattesi. Ubho pi⁴ pitāputtā³ aparihīnajjhānā⁴ Brahmaloke nibbattiṃsu.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā sā dārikā⁵ ayaṃ thullakumārikā⁶ ahosi,
5 tāpasakumāro ukkaṇṭhitabhikkhu. pitā⁷ aham eva“⁸ ti. Cullānāradaajātakam.

5. Dūtaajātaka.

Dūte te brahme pāhesin ti. Idam S. J. v. attano paññāpasamaṃsanam ā. k. Dh.⁹ k. s.: „passathāvuso⁹ Dasabalassa upāyako-
10 sallam, Nandassa kulaputtassa¹⁰ accharāgaṇam¹¹ dassetvā arahattam adāsi, cullapanthakassa pilotikam datvā saha paṭisambhidāhi arahattam adāsi, kammāraputtassa padumam dassetvā¹⁴ arahattam adāsi, evam
nānāupāyehi satte vinetiti“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave
e. k. s.“¹² ti pucchitvā „imāya nāmā“¹³ ti vutte „na bhikkhave Tathā-
15 gato idān' eva 'iminā idam hotīti' upāyajānana¹³ upāyakusalo, pubbe pi upāyakusalo yevā“¹⁴ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. janapado ahirañño¹⁴ ahosi. So hi¹⁵ janapadam pīletvā dhanam¹⁶ eva samkaḍḍhi. Tadā B. Kāsīgāme brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto Takkaṣilaṃ gantvā
20 „pacchā dhammena bhikkham caritvā ācariyadhanam āharissāmīti“¹⁷ vatvā sippam paṭṭhapetvā niṭṭhitasippo anuyogam datvā „ācariya tumhākam ācariyadhanam āharissāmīti“¹⁸ apucchitvā nikkhamma janapade caranto dhammena samena pariyesiṭvā satta nikkhe labhitvā „ācariyassa dassāmīti“¹⁹ gacchanto antarā-
25 magge Gaṅgam taritum¹⁷ nāvaṃ abhirūhi¹⁵. Tassa tattha nāvāya viparivattamānāya¹⁹ tam suvaṇṇam udake pati²⁰. So cintesi: „dullabhahirañño janapado²¹, puna ācariyadhane²² pariyesi-

¹ Bā -bhāvam. ² Ck omits pi. ³ Cs -o. ⁴ Bā adds kālam katvā. ⁵ Bā kumārikā. ⁶ Bā omits thulla. ⁷ Bā adds pana. ⁸ Bā adds bhikkhu. ⁹ Bā -tha ā-. ¹⁰ Bā sakyapu-. ¹¹ Ck -rāṇam, Cs -rāṇam, Bā acchare. ¹² Bā datvā. ¹³ Ck -ne. ¹⁴ Bā sahi-. ¹⁵ Bā omits hi. ¹⁶ Bā janam. ¹⁷ Bā ota-. ¹⁸ Bā -rūyhi. ¹⁹ Bā vicari-, Bā omits vipari. ²⁰ Bā -titi. ²¹ Bā -bhamhiraññaṃ janapade. ²² Bā ācariyassatāgam.

yamāne papañco bhavissati, yaṇ nūnāhaṃ Gaṅgātīre yeva nirā-
hāro nisīdeyyaṃ, tassa me nisinnabhāvaṃ anupubbena rājā
jānissati. tato amacce pesessati, ahaṃ tehi saddhiṃ na man-
tessāmi¹, tato rājā sayāṃ āgamissati, iminā upāyena tassa
santikā² ācariyadhaṇaṃ labhissāmīti“ so³ Gaṅgātīre uttarisāṭa- 5
kaṃ pārupitvā yaññasuttaṃ bahi ṭhapetvā rajatapattavanne
vālukātale suvaṇṇapaṭimā viya nisīdi. Taṃ nirāhāraṃ ni-
sinnaṃ disvā mahājano „kasmā nisinno sīti“ pucchati. Kas-
saci na kathesi. Punadivase dvāragāmaṃvāsino tassa tattha ni-
sinnabhāvaṃ sutvā āgantvā pucchimsu, tesam pi na kathesi, 10
te tassa kilamathaṃ⁴ disvā paridevantā⁵ pakkamimsu. Tatiya-
divase nagaravāsino āgamimsu, catutthadivase nagarato issara-
jano⁶, pañcamadivase rājaparisā⁷, chaṭṭhe divase rājā amacce
pesesi, tehi pi saddhiṃ na kathesi. Sattame divase rājā bha-
yappatto hutvā tassa santikaṃ gantvā pucchanto paṭhamāṃ 15
gātham āha:

1. Dūte te brahme pāhesiṃ Gaṅgātīrasmiṃ jhāyato,
tesaṃ puṭṭho na vyāhāsi⁸, dukkhaṃ gūyha⁹ mataṃ nu te. 54.

Tattha gūyha¹⁰ mataṃ nu te ti kin nu kho brāhmaṇa yaṃ tava¹¹
dukkhaṃ uppannaṃ taṃ te gūyhaṇ ti mataṃ¹² na aññassa āciṅkhitaḥ ti. 20

Taṃ sutvā M. „mahārāja dukkhaṃ nāma harituṃ sam-
atthass' evāciṅkhitabbaṃ, na aññassā“¹³ ti vatvā satta gāthā āha¹⁴:

2. Sace te dukkhaṃ uppajji Kāsīnaṃ raṭṭhavaddhana¹⁵
mā kho no tassa¹⁶ akkhāhi yo taṃ dukkhā na mocaye. 55.
3. Yo ca tathā¹⁷ dukkhajātassa ekantam apī bhāsato¹⁸ 25
vippannoceyya¹⁹ dhammena kāmaṃ tassa pavedaya²⁰. 56.
4. Suvijānaṃ sigālānaṃ sakuntānaṃ²¹ ca vassitaṃ (= supra ²¹⁷/₆)
manussavassitaṃ rāja dubbijānataraṃ tato. 57.

¹ Ck -mīti, Bđ lapissāmīti. ² Bđ -ke. ³ Bđ omits so. ⁴ Bđ -mantattaṃ. ⁵
Bđ -vitvā. ⁶ Bđ imassarajānā. ⁷ Bđ rājapūrisā. ⁸ Bđf byākāsi. ⁹ Bđf tuyhaṃ.
¹⁰ Bđ tuyhaṃ dukkhaṃ. ¹¹ Bđ kiñci. ¹² Bđ tuyhameva maṃ taṃ ¹³ Bđ abhāsi.
¹⁴ Bđf -vaḍḍhana. ¹⁵ Bđ mā na kho tassa. ¹⁶ Ck ca taṃ, C^s va taṃ, Bđ tathā?
Bf yo tassa. ¹⁷ Bđ ekañkhamāti āgato, Bf ekaṅgamahibhāgaso ¹⁸ Ck^s so vi-,
Bđ vippannoceyya, omitting so. ¹⁹ Bđ -deyya, Bf mavedayaṃ ²⁰ Bđ -nānaṃ.

5. Api ce maññatī poso 'nātimitto' 'sakhā' ti vā (= supra ²¹⁷/₈)
yo pubbe sumano hutvā pacchā sampajjate diso. 58.
6. Yo attano dukkham anānuputtḥo
pavedaye¹ jantu akālarūpe
5 ānandino² tassa bhavant'³ amittā
hitesino tassa dukkhī bhavanti. 59.
7. Kālāñ ca nātvaṇa tathāvidhassa
medhāvinam ekamanam veditvā
akkheyya tippāni parassa dhīro,
10 saṇham giram atthavatim pamuñce. 60.
8. Sace ca⁴ jaññā avisayham attano
'nāyam nīti'⁵ mayha sukhāgamāya'
eko va tippāni sahetha⁶ dhīro
saccam hirottappam apekkhamāno⁷ ti. 61.
- 15 Tattha uppajjatīti sace tava uppajjeyya, mā akkhāhi ti mā kathayi,
dubbijānataram tato ti⁸ tiracchānagatavassitato⁹ dubbijānataram, tasmā
tatvato¹⁰ ajānitvā haritum asamatthassa attano dukkham na kathetabham devā
'ti, api ce ti gāthāya kathitattā¹¹, anānuputtḥo ti punappuna puttḥo¹²,
pavedaye ti katheti¹³, akālarūpe akāle, kālan ti attano guyhassa kathana-
20 kalam¹⁴, tathāvidhassa ācikkheyya, tippānīti kharāni¹⁷, sace ti yadi¹⁸
attano dukkham avisayham attano vā parassa vā purisakārena atikicchaṇ¹⁹
jāneyyā²⁰ ti²¹, nīti²¹ lokapaveni²², atthalokadhammā²³ ti attho, idaṇ vuttam
hoti: atha²⁴ ayam lokapaveni²² na mayham eva²⁵ sukhāgamāya uppanā,
25 atṭhahi²⁶ lokadhammehi parimutto nāma n' atthi, evaṇ sante sukham eva
patthentena parassa dukkhāropanam²⁷ ayuttam, n' etaṇ hirottappasampanneva
kattabham, atthi ca me hirottappan ti saccam samvijjamānam attani²⁸ hirot-
tappam apekkhamāno²⁹ va aññassa anārocetvā eko va³⁰ tippāni sahetha³¹
dhīro ti.

¹ Cks -yam. ² Cks -dito, Bđ ānindino. ³ Ck -tu, Bdf -ti. ⁴ Bdf va ⁵ nīti? Cks
neti, Bđ na tehi in the place of nāyam nīti, Bf nāyam tehi. ⁶ Bdf saheyya.
⁷ Cks -ppasamokkha-, Bđ -ppapamokkha-. ⁸ Cks add tato. ⁹ Bđ -gatassāpi.
¹⁰ Bđ tattato. ¹¹ Bđ gāthāvuttatā. ¹² Bđ anupu-. ¹³ Bđ -si. ¹⁴ Cks -le. ¹⁵
Cks -sam. ¹⁶ Ck ekamantam. ¹⁷ Ck carāni, Bds dukkhāni. ¹⁸ Cks yadidaṇ.
¹⁹ Bđ atikicca. ²⁰ Cks -yyanti. ²¹ Ck ti, Cs tīnīti, Bđ tehi ti teeve. ²² Ck
-pameni. ²³ Bđ kā atṭha-. ²⁴ Bđ atthavidhā. ²⁵ Bđ evam. ²⁶ Bđ uppannehi,
omitting atṭhahi. ²⁷ Bđ adds nāma, Cks -rocanam. ²⁸ Bđ -no. ²⁹ Cks samekkh-.
³⁰ Cks vā. ³¹ Bđ -heyya.

Evaṃ M. sattahi gāthāhi rañño¹ dhammaṃ desetvā attano ācariyadhanassa pariyesitabhāvaṃ dassento catasso gāthā abhāsi:

9. Ahaṃ raṭṭhāni vicaranto² nigame rājadhāniyo
bhikkhamāno mahārāja ācariyassa dhanatthiko 62. 5
10. Gahapati rājapurise mahāsāle ca brāhmaṇe
alatthaṃ satta nikkhāni suvaṇṇassa janādhipa,
te³ me naṭṭhā mahārāja, tasmā socāma⁴ ahaṃ bhusaṃ⁴. 63.
11. Purisā te mahārāja manasānuvicintitā⁵
nālaṃ dukkhā pamocetuṃ, tasmā tesāṃ na vyāharim. 64. 10
12. Tvaṃ ca kho⁶ me mahārāja manasānuvicintito⁷
alaṃ dukkhā pamocetuṃ, tasmā tuyhaṃ pavedayin ti. 65.

Tattha bhikkhamāno ti ete gahapatiādayo yācamāno, te me ti satta nikkhā mama Gaṅgaṃ tarantassa naṭṭhā, Gaṅgāya⁸ patitā, purisā te ti mahārāja tava dūtapurisā manasā⁹ anucintitā ti nālaṃ ime maṃ¹⁰ dukkhā 15
mocetuṃ ti mayā nāta, tasmā ti tena kāraṇena tesāṃ attano dukkhaṃ nā-
cikkhīm, pavedayin ti kathesiṃ.

Rājā tassa dhammakathaṃ¹¹ sutvā „mā cintayi brāhmaṇa, ahaṃ te ācariyadhanam dassāmi¹²“ diguṇaṃ¹² adāsi.

Tam atthaṃ pakāsento S. osānagātham āha: 20

- 1a. Tassādāsi pasannatto¹³ Kāsinaṃ raṭṭhavaddhana¹⁴
jātarūpamaye nikkhe suvaṇṇassa catuddasā¹⁵ 'ti. 66.

Tattha jātarūpamaye ti te suvaṇṇassa cuddasa nikkhe pi¹⁵ jātarūpa-
maye yeva adāsi, na yassa vā tassa vā suvaṇṇassā¹⁶ 'ti attaho.

M. rañño ovādaṃ datvā¹⁶ ācariyassa dhanam datvā dānā- 25
dīni puñṇāni katvā rājāpi¹⁷ tass' ovāde ṭhito dhammena rajjaṃ
kāretvā ubho pi yathākammaṃ gatā.

¹ Bā omits rañño. ² Bā raṭṭho vaca-. ³ Bā tena. ⁴ Bā tuyhaṃ. ⁵ Cks -sā anu-. ⁶ Bā tvaṃ jano. ⁷ Cks -sā anu-, Bā so mayā anu-. ⁸ Bā -yaṃ. ⁹ Bā omits ma-. ¹⁰ Bā me in the place of ime maṃ. ¹¹ Bā omits dhamma. ¹² Bā dviguṇaṃ. ¹³ Bāsf pasannacitto. ¹⁴ Bāsf -vaḍḍhana. ¹⁵ Bā omits pi. ¹⁶ Ck nātvā. ¹⁷ Bā omits pi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. upāyakuśalo yevā“ 'ti vatvā j. s.: Tadā rājā Ānando ahoṣi, ācariyo Sāriputto, māṇavo¹ aham evā“ 'ti. Dūtājātakam.

6. Kālīṅgabodhi-jātaka.

- 5 Rājā Kālīṅgo cakkavattīti. Idam S. J. v. Anandattherena² katam mahābodhipūjam ā. k. Veneyya-saṅgahatthāya hi³ T-te⁴ janapadacārikam pakkante Sāvattihivāsino gandhamālādihattā Jetavanam gantvā aññam pūjanīyaṭṭhānam alabhivā gandhakuṭṭidvāre pātetvā gacchanti. Tena⁵ ulārapāmojjā honti. Tam kāraṇam nātvā
10 Anāthapiṇḍiko T-assa Jetavanam āgatakāle Ānandattherassa santikam gantvā „bhante ayaṃ vihāro T-te cārikam pakkante nippaccayo⁶ hoti, manussānam gandhamālādīhi pūjanīyaṭṭhānam na hoti, sādhu bhante T-assa imam attham ārocetvā ekassa⁷ pūjanīyaṭṭhānassa sakkuṇeyya-bhāvam vā asakkuṇeyyabhāvam vā jānāthā“ 'ti. So „sādhū“ 'ti sam-
15 paṭicchitvā T-am pucchi: „kati nu kho bhante cetiyāniti“. „Tīpi Ānanda“ 'ti. „Katamāni bhante⁸“. „Sāriṇikam pāribhogikam udde-sikan“ ti. „Sakkā pana bhante tumhesu dharantesu yeva cetiyam⁹ kātum“ ti. „Ananda, sāriṇikam na sakkā¹⁰, tam hi Buddhānam parinibbutakāle¹¹ hoti¹², udde-sikam avatthukam manamattakena hoti¹³,
20 Buddhēhi pana¹⁴ paribhutto Mahābodhi¹⁵ dharantesu pi parinibbutesu pi¹⁶ cetiyam evā“ 'ti. „Bhante tumhesu cārikam¹⁷ pakkantesu Jetavanamahāvihāro appatisaraṇo hoti, manussā¹⁸ pūjanīyaṭṭhānam na labhanti¹⁹, Mahābodhito bījam āharitvā Jetavanādvāre ropemi²⁰ bhante“ ti. „Sādhu Ananda, ropehi²¹, evam sante Jetavane mama nibaddha-
25 vāso viya bharissatīti“. Thero Anāthapiṇḍikassa ca Visākhāya ca rañño ca ārocetvā²² Jetavanadvāre bodhiropanaṭṭhāne āvātam sodhā-petvā²³ Mahāmoggallānatheram āha: „bhante aham Jetavanadvāre bodhim ropessāmi²⁴. Mahābodhito me²⁵ pakkam āharathā“ 'ti. Thero „sādhū“ 'ti sampāṭicchitvā ākāseṇa Bodhimandaṃ gantvā vaṇṇato²⁶

¹ Eds brāhmaṇa mā- ² Ck Ed -dathe-. ³ Ed omits hi. ⁴ Cks -to. ⁵ Eds te. ⁶ Ed a; a-. ⁷ Ed etassa. ⁸ Ed adds tini. ⁹ Ed tesam. ¹⁰ Ed adds kātum. ¹¹ Ed parinibbāna-. ¹² Ed sakkā kātum. ¹³ so Cs; Ck manamattthane hoti, Ed udissakam paribhogikaṇca sakkā hoti. ¹⁴ Ed omits pana. ¹⁵ Ed adds rukkho buddhesu. ¹⁶ Ed omits pari- pi. ¹⁷ Ed omits cā-. ¹⁸ Ed mahājano. ¹⁹ Ed labhati. ²⁰ Ed ropessāmi. ²¹ Ed -hīti. ²² Ed -cesi. ²³ Eds khanāpetvā. ²⁴ Ed -mā ti. ²⁵ Ed adds bodhi. ²⁶ Ed vandā

parigalantum¹ pakkam² bhūmiṃ appattam³ eva cīvarena paṭicchitvā
 āharitvā adāsi⁴. Ānandatthero „ajja bodhiṃ ropessāmīti“ Kosala-
 rājānaṃ ārocesi. Rājā sāyaṇhasamaye mahantena parivārena sabbū-
 pakaraṇāni⁵ gāhāpetvā āgami⁶, tathā Anāthapiṇḍiko Visākhā ca añño
 ca saddho jano⁷. Thero mahābodhiropanattḥāne⁸ mahantaṃ suvaṇṇa-
 kaṭāhaṃ ṭhapetvā heṭṭhā⁹ chiddaṃ kāretvā gandhakalalassa pūrā-
 petvā¹⁰ „idaṃ¹¹ bodhipakkam ropehi mahārājā“ ‘ti raṇño adāsi. So
 cintesi: „rajjam nāma na sabbakālāṃ amhākaṃ hatthe tiṭṭhati, idaṃ
 mayā Anāthapiṇḍikena¹² ropāpetum¹³ vaṭṭatīti“ so taṃ pakkam mahā-
 setṭhissa hatthe ṭhapesi. Atha naṃ Anāthapiṇḍiko gandhakalalāṃ¹⁴
 viyūhitvā tattha pātesi, tasmīṃ tassa¹⁵ hatthato muttamatte¹⁶ sabbe-
 saṃ passantānaṃ ōeva naṅgalasīsappamāṇo bodhirukkho¹⁷ paṇṇāsa-
 hatthubbedho utṭhahi, catūsu disāsu uddhaṃ cā ‘ti pañca mahāsākhā
 paṇṇāsahatthā va¹⁸ nikkhamiṃsu, iti so taṃ khaṇaṃ ōeva vana-paṭi-
 jetṭhako¹⁹ hutvā atṭhāsi, mahantaṃ paṭihāriyam ahoṣi²⁰. Rājā atṭha-
 satamatte²¹ suvaṇṇarajataghaṭe gandhodakapūre²² nīluppalahatthakādi-
 patimaṇḍite²³ mahābodhiṃ parikkhipitvā puṇṇaghaṭapantiṃ nāma
 ṭhapāpesi²⁴, sattaratanamayaṃ vedikāṃ kāresi, suvaṇṇamissikāṃ²⁵
 vālukaṃ okiri, pākāraparikkhepaṃ kāresi, sattaratanamayaṃ dvāra-
 koṭṭhakaṃ kāresi. Sakkāro mahā²⁶ ahoṣi. Thero T-aṃ upasaṃ-
 kamitvā „bhante tumhehi Mahābodhimūle samāpannasamāpattiṃ mayā
 ropitabodhimūle²⁷ nisīditvā mahājanassa hitatthāya samāpajjathā“ ‘ti.
 „Ānanda, kiṃ kathesi, mayi Mahābodhimaṇḍe²⁸ samāpannasamāpattiṃ
 samāpajjitvā nisīdante²⁹ añño padeso dhāretum na sakkotīti“. „Bhante
 mahājanassa hitatthāya³⁰ imassa bhūmippadesassa vahananiyāmena³¹
 samāpattisukhena taṃ bodhimūlaṃ paribhuñjathā“ ‘ti. S. ekarattiṃ
 samāpattisukhena taṃ paribhuñji. Thero Kosalarājādīnaṃ kathetvā
 bodhimahaṃ nāma kāresi. So pi kho Ānandattherena ropitattā
 „Ānandabodhi“ yevā ‘ti paññāyittha³². Tadā dh. k. s.: „āvuso
 āyasmā Ānando dharante yeva T-te bodhiṃ ropāpetvā³³ mahāpūjaṃ³⁴

¹ Ck parigalantam, Bđ -galanta. ² C^s adds phalaṃ. ³ Bđ asampattam. ⁴ Bđ gahetvā ādāya ānandattherassa adāsi. ⁵ Bđ -kāraṇi. ⁶ Bđ āgacchati. ⁷ Bđ sappo mahājano jāti. ⁸ Ck -dhiṃ-. ⁹ Bđ omits he-. ¹⁰ Bđ pūretvā. ¹¹ C^s idha. ¹² Bđ -kassa. ¹³ Bđ ropetum, ¹⁴ C^s tatthassa. Bđ omits tassa. ¹⁵ Bđ adds yeva. ¹⁶ Bđ bodhikhandhe. ¹⁷ Ck ca. ¹⁸ Bđ^s vanappati-. ¹⁹ Bđ omits mahantaṃ -. ²⁰ Bđ aṭṭhasamatte. ²¹ so Ck^s; Bđ -kena pūretvā. ²² Bđ -paṭi-. ²³ Bđ -ghaṭe paṭipāṭiyā ṭhapesi. ²⁴ Bđ -ssa-. ²⁵ Bđ mahāsakkāro. ²⁶ Bđ ropite. ²⁷ Bđ -mūle. ²⁸ Bđ nisinne. ²⁹ Bđ hitasukhāya. ³⁰ so Ck^s; Bđ caniyāmena. ³¹ Bđ paññāyi. ³² Bđ ropetvā.

kāresi, aho mahāguṇo thero“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Ānando saparivāresu¹ catūsu mahādīpesu manusse gahetvā bahugandhamālaṃ āharāpetvā² Mahābodhimande bodhimaham
 5 kāresi yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

Atīte Kālīngaratthe³ Dantapuranagare Kālīṅgo rajjaṃ kāresi. Tassa Mahākālīṅgo Cullakālīṅgo ti dve puttā ahesuṃ. Tesu⁴ nemittā jeṭṭhaputtaṃ⁵ „pitu accayena rajjaṃ kāressatīti“⁶ vyākariṃsu, kaniṭṭhaṃ⁷ pana „ayaṃ isipabbajjaṃ pabbajitvā bhikkhaṃ⁸ carissati, putto pan' assa cakkavattī bhavissatīti“⁹ vyākariṃsu. Aparabhāge jeṭṭhaputto pitu accayena rājā ahosi, kaniṭṭho⁹ uparājā. So „putto kira me¹⁰ cakkavattī bhavissatīti“¹¹ puttaṃ nissāya mānaṃ¹¹ akāsi. Rājā asahanto¹² „Cūlakālīṅgaṃ gaṇhā“ 'ti ekaṃ atthacarakaṃ āṇāpesi.
 15 So gantvā „kumāra, rājā taṃ gaṇhāpetukāmo, tava jīvitaṃ rakkhā“¹² 'ti āha. So attano lañchanamuddikaṃ ca sukhuma-kambalaṃ ca khaggaṃ cā 'ti imāni tīṇi atthacarakaṃ amaccassa¹³ dassetvā „imāya saññāya mama puttassa rajjaṃ dadeyyāthā“ 'ti vatvā araṇṇaṃ pavisitvā ramaṇīye bhūmibhāge assamaṃ
 20 katvā isipabbajjaṃ pabbajitvā nadītīre vasaṃ kappesi. Maddaratthe pi Sāgalanagare Maddaraṇṇo dhītā jāyi¹⁴, taṃ pi nemittikā „ayaṃ bhikkhaṃ caritvā jivissati“¹⁵, putto pan' assā cakkavattī bhavissatīti“¹⁶ vyākariṃsu. Sakala-Jambudīpe¹⁷ rājāno taṃ pavattiṃ sutvā ekappahāren' eva āgantvā nagaraṃ¹⁸
 25 rundhiṃsu. Maddarājā cintesi: „sac' āhaṃ imaṃ ekassa dassāmi sesarājāno kujjhissanti, mama dhītaraṃ rakkhissāmi“¹⁹ dhītaraṃ ca bhariyaṃ ca gahetvā aṇṇātakavesena¹⁹ palāyitvā araṇṇaṃ pavisitvā Kālīṅgakumārassa²⁰ assamato²¹ Uparigaṇge²²

¹ Ck^s -re. ² E^d āhari. ³ E^d ka - throughout. ⁴ E^d omits tesu. ⁵ B^d -putto.

⁶ E^d sīti. ⁷ B^d -niṭho. ⁸ Ck^s bhikkhā, B^d bhikkhāya. ⁹ B^d adds pana. ¹⁰

B^d omits me. ¹¹ B^d pana kalahaṃ. ¹² B^d apasādentō. ¹³ E^d -āhi. ¹⁴ B^d

-rikāma-. ¹⁵ B^d -ṇo aggamaheṣi dhītaraṃ vijāyi. ¹⁶ B^d vītaṃ kappessati.

¹⁷ B^d omits sakala. ¹⁸ E^d sāgalana-. ¹⁹ Ck^s aṇṇātara-. ²⁰ B^d cūlaka-. ²¹

E^d -mapadato. ²² B^d uparibhāge.

assamaṃ katvā pabbajitvā uñchācariyāya jīvikaṃ kappento
 tattha paṭivasi¹. Mātāpitaro „dhītaraṃ rakkhissāma“² 'ti taṃ
 assamapade katvā phalāphalatthāya gacchanti. Sā tesāṃ gatakāle
 nānāpupphāni gahetvā pupphacumbaṭakaṃ katvā - Gaṅgātīre³
 ṭhapitasopānapantī viya jāto⁴ supupphito ambarukkho atthi - 5
 taṃ abhirūhitvā⁵ kīlītvā pupphacumbaṭakaṃ uduke khipati. Taṃ
 ekadivasam gantvā Gaṅgāya nahāyato Kālīṅgakumārassa⁶ sise
 laggi. So taṃ oloketvā „idaṃ ekāya⁷ itthiyā kataṃ, no ca
 kho mahallikāya⁸ taruṇakumārīkāya katakammaṃ⁹, taṃ vīmaṃ-
 sissāmi tāva na“ ti kilesavasena Uparigaṅgaṃ gantvā tassā 10
 ambarukkhe nisiditvā madhurena sarena gāyantiyā saddaṃ
 sutvā rukkhamūlaṃ gantvā taṃ disvā „bhadda tvaṃ kā nāmā“
 ti āha. „Mānusi aham¹⁰ asmi sāmīti“. „Tena hi otarāhīti“.
 „Na sakkā sāmi, ahaṃ khattiyā“ ti. „Bhadde, ahaṃ pi
 khattiyō¹¹, otarāhīti“. „Na sakkā sāmi, na vacanamatten' 15
 eva¹² khattiyō hoti¹³, yadi si¹⁴ khattiyō khattiyamāyaṃ kathethā“
 'ti¹⁵. Te ubho pi aṇṇamaṇṇaṃ khattiyamāyaṃ kathayimāsu¹⁶.
 Rājadhītā otarati¹⁷. Te aṇṇamaṇṇaṃ ajjhācarimāsu¹⁸. Sā
 mātāpitūsu āgatesu tassa Kālīṅgarājaputtabhāvaṃ c' eva araṇ-
 ṇaṃ¹⁹ pavitṭhakāraṇaṃ ca vitthārena tesāṃ kathesi. Te „sā- 20
 dhū“ 'ti sampatīcchitvā taṃ tassa adamsu. Tesāṃ piyaṣaṃ-
 vāsena vasantānaṃ rājadhītā gabbhaṃ labhitvā dasamāsacca-
 yena dhaṇṇapuṇṇalakkaṇaṃ²⁰ puttaṃ vijāyi, Kālīṅgo ti 'ssa
 nāmaṃ akāmsu. So vayappatto pitu c' eva ayyakassa ca
 santike sabbasippe nipphattiṃ pāpuni. Ath' assa pitā nak- 25
 khattayogavasena bhātu matabhāvaṃ nātvā „tāta mā tvaṃ
 araṇṇe vasa²¹, peteyyo te²² Mahākālīṅgo kālakato, tvaṃ
 Dantapuraṃ gantvā kulasantakaṃ rajjaṃ²³ gaṇhā²⁴ 'ti vatvā

¹ Bā pativasati. ² Cks omit gaṅgātīre ³ Cj jāte, Bā eko ⁴ Bā -rūyhi-. ⁵
 Bā vatvā gaṅgāyaṃ nahāyantassa cūlaka-. ⁶ Bā adds taruniyā kumārīkāya. ⁷
 Bā adds kataṃ. ⁸ Bā kataṃ. ⁹ Bā manussi haṃ. ¹⁰ Bā adds yeva. ¹¹ Ck
 vacanena matteneva. ¹² Bā ahosi. ¹³ Bā omits si. ¹⁴ Cks paṭṭhāhīti. ¹⁵ Cks
 paṭṭhāyimsu. ¹⁶ Cs Bā otari. ¹⁷ Bā ajjhācāraṃ carisu ¹⁸ Bā -a. ¹⁹ Ck -ṇa,
 Bā -nasampannaṃ. ²⁰ Bā vasi. ²¹ Bā mettayo rājā. ²² Bā sakara-. ²³ Bā gaṇhāhi.

attanā ānītañ muddikañ ca kambalañ ca khaggañ ca datvā
 „tāta, Dantapuranagare asukavīthiyaṃ amhākaṃ atthacarako
 amacco atthi, tassa gehe sayanamajjhe otaritvā imāni tīṇi¹
 tassa dassetvā mama puttabhāvaṃ ācikkha, so taṃ rajje
 5 patitṭhāpessatīti“ uyyojesi. So mātāpitāro ca ayyake² ca van-
 ditvā puññamayiddhiyā ākāse³ gantvā amaccassa sayana-
 pitthe yeva otaritvā „ko si tvaṃ“ ti puṭṭho „Cullakālīṅgassa
 putto 'mhitī“ ācikkhitvā tāni ratanāni dassesi. Amacco rāja-
 parisāya ārocesi, amaccā nagaraṃ alaṃkārapetvā tassa chat-
 10 taṃ⁴ ussāpayimsu. Ath' assa Kālīṅgabhāradvājo⁵ nāma puro-
 hito dasa⁶ cakkavattivattāni ācikkhi, so taṃ vattaṃ pūresi.
 Ath' assa paṇṇarasauposathadivase Cakkadahato cakkaratanaṃ
 Uposathakulato⁷ hatthiratanam Valāhassarājakulato⁸ assarata-
 nam Vepullato⁹ maṇiratanam āgami¹⁰, itthigahapatiparināya-
 15 karatanāni pātubhavimsu¹¹. So¹² sakalacakkavālagabbhe rajjaṃ
 gaṇhitvā ekadivasam chattimsayojanāyāmaparisāya parivuto
 sabbasetam Kelāsakūṭa-paṭibhāgaṃ hatthim abhiruyha¹³ ma-
 hantena sirivilāsena mātāpitunnam santikaṃ payāsi. Ath' assa
 sabbabuddhānam jayapallaṅkassa puthavinābhībhūtassa¹⁴ Mahā-
 20 bodhimandassa uparibhāgena gantum nāgo nāsakkhi¹⁵, rājā
 punappuna codesi¹⁶, so nāsakkhi¹⁷ yeva.

Tam attham pakāseto S. paṭhamam gātham āha:

1. Rājā Kālīṅgo cakkavattī
 dhammena paṭhavim anusāsam¹⁸
 25 agamā¹⁹ Bodhisamīpam
 nāgena mahānubhāvenā 'ti. 67.

Atha²⁰ rañño purohito raññā saddhim gacchanto „ākāse
 āvaraṇam nāma n' atthi, kin nu kho rājā hatthim pesetum na

¹ Bā adds ratanāni ² Bā ayyikāyakañ. ³ Bā -nā. ⁴ Bā setaccha-. ⁵ Bā
 -gassa bhā-, Bā kālībhāra-. ⁶ Bā tassa. ⁷ Bā -thakusalo. ⁸ Bā valāhakakulako.
⁹ Bā vepūla pappatato. ¹⁰ Bā adds uttarakuruto. ¹¹ Bā -vanti. ¹² Bā adds ca
¹³ Bā āyuyha. ¹⁴ Ck^s jayamaṅgalassa-, Bā jayapallaṅkassa ca paṭhavi-. ¹⁵ Bā
 -bhāge nāgo gantum na sakkhi ¹⁶ Bā -ti. ¹⁷ Bā na-. ¹⁸ Ck^s -sāyam, Bā pa-
 thaviṃ manussāti, Bf pathaviṃmanussāsi. ¹⁹ Ck^s āgamā, Bā āgamāsi, Bf āgamāsi.
²⁰ Bā athassa

sakkoti, vīmaṁsissāmīti¹ ākāsa¹ oruyha sabbabuddhānaṁ² jāyapallamkaṁ puthavinābhim³ Mahābodhimaṇḍaṁ⁴ passi. Tadā kira tattha⁵ rājakarīsamattatṭṭhāne⁶ sasakamassumattam⁷ pi tiṇaṁ nāma n' atthi, rajatapattāvannaṁvālukaṁ vippakiṇṇā va hoti, samantā tiṇalatāvanaspatiyo⁸ Bodhimaṇḍaṁ padakkhiṇaṁ⁵ katvā āvattitvā bodhimaṇḍābhimukhā va aṭṭhaṁsu. Brāhmaṇo taṁ bhūmibhāgaṁ oloketva „idaṁ⁹ sabbabuddhānaṁ sabba-kilesaviddhamsanatṭṭhānaṁ, imassa uparibhāgena¹⁰ Sakkādihi pi na sakkā gantun¹¹ i cintetvā Kālīṅgaraṇṇo santikaṁ gantvā Bodhimaṇḍassa vaṇṇaṁ kathetvā rājānaṁ „otarā¹² 'ti āha. 10

Tam atthaṁ pakāsento S. imā gāthā āha:

2. Kālīṅgabhāradvājo¹¹ rājānaṁ Kālīṅgaṁ¹² samaṇakolaṇṇaṁ cakkam vattayato¹³ pariṇetvā¹⁴ pañjali idam avoca: 68.
3. Paccoroha mahārāja, bhūmibhāgo yathā samanugīto, idha anadhiparā Buddhā abhisambuddhā virocanti. 69. 15
4. Padakkhiṇato āvattā¹⁵ tiṇalatā asmiṁ bhūmibhāgasmiṁ, puthaviyāyaṁ maṇḍo¹⁶, iti no sutam¹⁷ mahārāja. 70.
5. Sāgarapariyantāya mediniyā sabbabhūtaḍḍharāṇiyā puthaviyāyaṁ¹⁸ maṇḍo¹⁹, orohitvā namo karohi. 71.
6. Ye te bhavanti nāgā²⁰ abhijātā mātito ca²¹ pitito ca ettāvataṁ padesaṁ te nāgā n' eva-m-upayanti. 72. 20
7. Abhijāto te²² nāgo, kāmaṁ pesehi kuñjaraṁ dantiṁ²³ ettāvataṁ padeso sakkā nāgena-m-upagantum²⁴. 73.
8. Tam sutvā rājā Kālīṅgo veyyaṇjaniyavaco nisāmetvā sampesesi nāgaṁ, ṇassāma mayaṁ²⁵ yathā idaṁ²⁶ vacanaṁ. 74. 25
9. Sampesito va²⁷ raṇṇā nāgo koṇco va ānaditvā²⁸ paṭisakkitvā²⁹ nisīdi garubhāram asahamāno ti. 75.

¹ Bā -sato. ² Bā adds yeva. ³ Bā pathavinābhibhūta ⁴ Bā maṇḍalabhūtaṁ bhūmibhāgaṁ. ⁵ Bā aṭṭha. ⁶ Bā -matte ṭhāne. ⁷ Bā kesamassu-. ⁸ Bā -va-nappa-. ⁹ Bā adds hi. ¹⁰ Bā -ge. ¹¹ Ck kālībha-, Bā kālīṅgo bhāradvāco ca, Bf alīṅgo bhāradvājo va. ¹² Bā kālīṅge, Bf kālīṅga. ¹³ Bā -yatto, Bf cakkavattayato. ¹⁴ Bā parigahetvā. ¹⁵ Cā avattā. ¹⁶ Ck puthaviyānaṁ, Cā -macco, Bā pathaviyā nāhiya maṇḍo, Bā -paṇḍo. ¹⁷ Bāf add mante. ¹⁸ Bā pa-. ¹⁹ Cā macco. ²⁰ Bā add ca. ²¹ Bā omits ca. ²² Bāf omit te. ²³ Ck Bf danti, Bā pesesikuñcaranti. ²⁴ Bā ettāvataṁ va padeso ca na sakkā nādena mupagantum. ²⁵ Ck maṇyaṁ. ²⁶ Bā yathidaṁ. ²⁷ Cā ca. ²⁸ Ck anādayitvā, Bā abhinaditvāna, Bf abhinivāna. ²⁹ Bf patikkamitvā.

Tattha samaṇakolaññan ti tāpasānaṃ puttaṃ, cakkam vattayato ti cakkam vattayamānaṃ, cakkavattin ti attho, parinetvā¹ 'ti bhūmibhāgaṃ vīmaṃsivā, anuḍiṭṭo² ti sabbabuddhehi vānito, anadhivārā ti atulā appameyyā, virocantīti vigatasabbakilesandhakārā³ taruṇasuriyo viya idha nisinnā
 5 virocanti, tiṇaḷatā ti tināni ca latāni ca, maṇḍo ti catunahutādhikadviyojana-satasabassabahalāya⁴ puthaviyā⁵ maṇḍo⁶ sāro nābhībhūto acalatthānaṃ, kappe santhahante paṭhamāṃ santhahati vinassante jaccā vinassati, 'ti no sutan ti evaṃ amhehi lakṣhanamantavaṣeṇa sutam⁷, orohitvā ti ākāśa otaritvā, imassa sabbabuddhānaṃ kilesapaṇjaravidhamsanattānassa⁸ namakkāraṃ⁹ karohi, pūja-sakkāraṃ anuvīdhehi¹⁰, ye te ti ye te cakkavattirañño hatthiratanasamkhātā
 10 uposathakule nibbattā nāgā, ettāvatā ti sabbe pi te ettakaṃ padesaṃ n'eva-m-upayanti, koṭṭhiyamānāpi¹¹ na upagacchanti yeva, abhijāto ti gocariyādīni atthahatthikulāni abhībhavitvā atikkamītvā uposathakule jāto, kuṇḍjaraṇ ti uttamaṃ, ettāvatā ti ettako¹² padeso¹³ sakkā¹⁴ etena nāgena upagantum, ito
 15 uttarim na sakkā, ākaṃkhanto vajiraṃkusena¹⁴ saññaṃ datvā peseḥīti, veyyañ-janiyakavaco¹⁵ nisāmetvā ti bhikkhave so rājā tassa lakṣhanapāthassa¹⁶ veyyañjanikassa¹⁷ Kālīṅga-Bhāradvājaṃ vaco nisāmetvā upadhāretvā ñassāma mayāṃ yathā imassa vacanaṃ yadi vā saccaṃ yadi vā alikaṃ ti vīmaṃsanto nāgaṃ pesesīti¹⁷ attho, koṇco va ānaditvā¹⁸ 'ti bhikkhave so nāgo tena
 20 rañña¹⁹ vajiraṃkusena²⁰ codetvā pesito koṇcasakuno viya naditvā paṭiosakkī-tvā²¹ sonḍam ukkhipitvā gīvaṃ unnūmetvā²² garubhāvaṃ vahitum asakkonto viya ākāse yeva nisīdi.

So tena punappuna vijjhiyamāno²³ vedanaṃ sahitaṃ asak-konto kalam akāsi. Rājā pan' assa matabbhāvaṃ ajānanto
 25 tathā²⁴ nisinno²⁵ va ahoṣi. Kālīṅgabhāradvājo „mahārāja tava nāgo niruddho, aññaṃ hatthim saṃkamā“ 'ti avoca²⁶.

Tam atthaṃ pakāsento S. dasamaṃ gātham āha:

10. Kālīṅgabhāradvājo nāgaṃ khīṇāyukaṃ²⁷ viditvā
 rājānaṃ Kālīṅgaṃ taramāno ajjhabhāsīttha²⁸:
 20 aññaṃ saṃkama²⁹ nāgaṃ, nāgo khīṇāyuko mahārājā ti. 76.

¹ Bā pariḍḍahitvā. ² Bā samanagito, B^s samanuggato. ³ Bā -kāravidhamsanā. ⁴ Bā -dhikāya dvi-, B^s -sahassāya ba-, Ck^s -sahassāba-. ⁵ Bā -pa ⁶ Ck^s macco. ⁷ Bā vuttaṃ. ⁸ Ck^s -sañjara-, Bā^s kilesavidhamsanattānaṃ ⁹ Bā^s namo. ¹⁰ Bā karohi. ¹¹ Bā koti-. ¹² Ck^s -e. ¹³ Bā na sakkā ¹⁴ Bā ati-janta jiraṅgusena. ¹⁵ Bā veyyañcāni-. ¹⁶ Bā -pātakassa. ¹⁷ Ck^s peseḥīti, Bā pesesēti. ¹⁸ Ck^s ānadhī-, Bā abhinanditvā, B^s abhināditvā ¹⁹ Ck^s omits rañña. ²⁰ Bā adds rañño. ²¹ Bā paṭiosakkīmitvā. ²² Bā upanā-. ²³ Bā vija-māno? ²⁴ Bā pithe. ²⁵ C^s omits tathā nisinno. ²⁶ Bā āha. ²⁷ Ck^s khīṇā-māyu-, C^s khīṇāmāyu-. ²⁸ Bā -bhāsata. ²⁹ Bā saṃgama.

Tattha nāgo khīnāyuko ti nāgo te jīvitakkhayaṃ patto, yaṃ kiñci karontena pi na sakkā¹ hatthipiṭṭhe nisinnena bodhimaṇḍamatthakena gantuṃ, aññaṃ nāgaṃ saṃkamā² 'ti.

Raṇṇo puṇṇiddhibalena añño nāgo uposathakulato āgantvā piṭṭhiṃ upanāmesi. Rājā taṣṣa piṭṭhiyaṃ nisīdi. Tasmiṃ 5
khaṇe matahatthi bhūmiyaṃ pati.

Tam atthaṃ pakāsento S. itaraṃ gātham āha:

11. Tam sutvā Kāliṅgo taramāno
saṃkami³ nāgaṃ, saṃkante ca⁴ raṇṇo
nāgo tatth' eva pati bhūmyā⁵, 10
veyyañjaniyavaco yathā tathā ahu nāgo ti. 77.

Atha rājā ākāsa⁶ oruyha Bodhimaṇḍaṃ⁷ oloketvā pāṭihariyaṃ disvā Bhāradvājassa thutiṃ karonto

12. Kāliṅgabhāradvājaṃ⁸ Kāliṅgo brāhmaṇaṃ idam avoca:
tvam evāsi sambuddho sabbaññū sabbadassāvīti. 78. 15

Brāhmaṇo taṃ anadhivāsento attānaṃ nīcatṭhāne ṭhapetvā buddhe yeva ukkhipitvā vaṇṇesi.

Tam atthaṃ pakāsento S. imā gāthā āha:

13. Tam vacanaṃ¹⁰ anadhivāsento Kāliṅgabrahmaṇo idam avoca:
veyyañjaniyā¹¹ mayaṃ, buddhā sabbaññuno va¹² mahārāja. 79. 20
14. Sabbaññū sabbavidū ca buddhā lakkhaṇe na jānanti,
āgamapurisā¹³ mayaṃ, buddhā sabbaṃ pajānanti¹⁴. 80.

Tattha veyyañjanikā ti mahārāja mayaṃ vyañjanaṃ disvā vyākaraṇa-samatthā sutabuddhā nāma¹⁵, buddhā pana sabbaññū sabbavidū, buddhā hi atitādibhedāṃ sabbaṃ jānanti c' eva vadanti¹⁶ ca, sabbaññūtañāpen' ete¹⁷ sab- 25
baṃ jānanti na lakkhaṇena, mayaṃ pana āgamapurisā¹⁸ attano sippabalen' eva jānāma, taṃ¹⁹ ekadesam eva, buddhā pana sabbaṃ pajānanti²⁰.

Rājā Buddhagūṇe sutvā somanassappatto hutvā sakala-cakkavāḷavāsikehi bahuṃ gandhamālaṃ āharāpetvā Mahābodhi-
maṇḍe sattāhaṃ bodhipūjaṃ²¹ kāresi. 30

¹ B^d karonto pi, na sakkā, B^e karonte pi na-, C^k karonto na hi-, C^s karonte na hi-.

² C^s saññamā, B^d saṃgammā ti. ³ B^d saṃgammī. ⁴ B^d sakante na, Ff saṃkante va. ⁵ B^d bhūmyā, Ff patitā bhūmyā. ⁶ B^d -sato. ⁷ C^k -maṇḍalaṃ.

⁸ C^k kāliḥhāra-, C^s kāli-, B^d kāliṅgo-. ⁹ B^d abhāsi. ¹⁰ B^d omits va-. ¹¹ B^d veyyañjanikā hi, Ff veyyañjanikā ni. ¹² B^d omits va. ¹³ B^d āgamabalasāhi.

¹⁴ B^d sabbapajānatāni. ¹⁵ B^d adds mahārāja. ¹⁶ B^d passanti. ¹⁷ B^d -na te.

¹⁸ B^d āgamanabalassā ti. ¹⁹ B^d tañca. ²⁰ B^d -tīti. ²¹ B^d -pūraṃ.

Taṃ atthaṃ pakāseto S. imaṃ gāthadvayam āha:

15. Mahāyitrāna sambodhiṃ¹ nānāturiyehi vajjanānehi
mālāgandhavilepanaṃ āharitvā² pakāraparikkhepaṃ
kāresi³, atha rājā pāyāsi. 81.
5 16. Saṭṭhivāhasahassānaṃ pupphānaṃ sannipātayi
pūjesi rājā Kālīṅgo Bodhimāṇḍam anuttaraṃ ti. 82.

Tattha pāyāsīti mātāpitunnaṃ santikaṃ agamāsi, so Mahābodhimāṇḍe
atthārasaṭṭhaṃ suvaṇṇatthambhaṃ ussāpesi, tassa sattaratanamayam⁴ vedikaṃ⁵
kāresi, ratanamissakaṃ vālukaṃ okiritvā⁶ pakāraparikkhepaṃ⁷ kāresi, satta-
10 ratanamayam dvāraṇatthakam kāresi, devasikaṃ pupphānaṃ saṭṭhivāhasahassāni⁸
sannipātayi, evaṃ Bodhimāṇḍam pūjesi. Pāliyaṃ pana saṭṭhivāhasahassānaṃ
pupphānaṃ ti ettakaṃ eva vuttaṃ⁹.

Evaṃ Mahābodhipūjaṃ katvā gantvā¹⁰ mātāpitara¹¹ ādāya
Dantapuram eva āgantvā¹² dānādīni puññāni katvā Tāvatisa-
15 bhavane nibbatti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idāṃ” eva pubbe p’ Anando¹¹ Bodhi-
pūjaṃ akāsi¹⁴ yevā” ti vatvā j. s. „Tadā Kālīṅgo¹¹ Anando ahoṣi.
Kālīṅgabharadvājo¹⁶ pana aham evā” ti. Kālīṅgabodhi-jātakaṃ¹¹.

7. Akittijātakaṃ.

- 20 Akittim disvāna sammataṃ¹⁸ ti. Idam S. J. v. ekaṃ
Sāvattvivāsiṃ dānapatim¹⁹ ā. k. So kira S-raṃ nimantevā sattā-
haṃ Buddhapamukhassa saṃghassa²⁰ mahādānaṃ datvā pariyoṣāna-
divase ariya-saṃghassa sabbaparikkhāre adasi. Ath’ assa S. parisa-
majjhe anumodanaṃ karonto „upāsaka, mahā te pariccāgo, atidukka-
25 raṃ²¹ tayā kataṃ, ayaṃ hi²² dānavamso nāma porāṇakapaṇḍitānaṃ
vamso, dānaṃ nāma gihināpi pabbajitenāpi dātubbam eva, porāṇaka-
paṇḍitā²³ pabbajitvā araṇṇe vasantā aloṇadhūpanaṃ²⁴ udakamattasittam²⁵

¹ Bdsf mamāyitrāna-, Bd taṃ bodhiṃ. ² Bds abhiharāpetvā, Bf abharitvā. ³ so Cks; Bdsf omitt pakā - - kāresi. ⁴ Cks -ya, Bd omitts satta. ⁵ Cks vedikā. ⁶ Bds okirāpetvā. ⁷ Bd -kkhitta. ⁸ Bd -ssānaṃ. ⁹ Bds āgataṃ. ¹⁰ Bd omitts ga-. ¹¹ Bd adda ayyākāyīke ca. ¹² Bd ānetvā. ¹³ Bd pi ā-, C^s omitts p. ¹⁴ Bd kāresi. ¹⁵ Bd tadāpi mānavakakālīṅgo pi. ¹⁶ Ck kālībha-. ¹⁷ Bd kālīṅgajā-. ¹⁸ Cks sammantana. ¹⁹ Bd dvānapati upāsaka. ²⁰ Bd bhikkhu sa-. ²¹ Bd aho dukkhaṃ. ²² Bd adda upāsaka. ²³ Bd adda pana. ²⁴ Bd alonakaṃ vidhūpanaṃ. ²⁵ Ck udakamattasittam, C^s -mattasinnam, Bd udakasithamattam, B^s -sittamattam.

kārapaṇṇam khādamānāpi sampattayācakānam yāvadattham datvā
sayam pītisukhena yāpayimsū¹ 'ti vatvā „bhante idam tāva sabba-
parikkhāradānam mahājanassa pākāṭam tumhehi vuttam apākāṭam,
tam¹ no kathethā² 'ti tena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. asītikoṭivibhavassa brāhmaṇamahā- 5
sālassa kule nibbatti. Akittīti³ 'ssa nāman karimsu. Tassa
padasāgamanakāle bhaginī jāyī². Yasavatīti tassā³ nāman
karimsu. M. soḷasavassakāle Takkasilaṃ gantvā sabbasippāni
uggaṇhitvā paccāgamāsi. Ath' assa mātāpitaro kalam akaṃsu.
So tesam petakiccāni⁴ kāretvā ratanavolokanam⁵ karonto 10
„asuko nāma⁶ ettakaṃ dhanam saṇṭhapetvā atīto, asuko etta-
kan⁷ ti vacanam sutvā samviggaṃ mānaso hutvā „idam⁷ dhanam
eva paññāyati⁸ na dhanassa sambhārakā⁹, sabbe¹⁰ imam dhanam
pahāy⁷ eva gatā, aham pana tam¹¹ ādāya gamissāmīti⁸ bhagi-
nīm pakkosāpetvā „tvam imam dhanam paṭipajjā¹² ti. „Tuy- 15
ham¹³ pana ko ajjhāsaya¹⁴ ti. „Pabbajitukāmo 'mhīti¹⁴,
„Tāta, aham tumhehi chaḍḍitakhelaṃ sirena na paṭicchissā-
mīti¹⁵, na me iminā attho, aham pi pabbajissāmīti¹⁶. So rājā-
nam āpucchitvā bheriṃ carāpesi: „dhanen' atthikā¹⁶ paṇḍi-
tassa¹⁷ geham gacchantū¹⁷ 'ti. So sattāham mahādānam 20
pavattetvā dhane akkhīyamāne cintesi: „mayham āyusamkhārā
khīyanti, kim me dhanakīlāya, atthikā¹⁹ gaṇhissantīti¹⁸ nivesana-
dvāram vivaritvā „dinnaṃ ōeva²⁰ harantū¹⁹ 'ti sahiraññasu-
vaṇṇam geham pahāya nātimaṇḍalassa paridevantassa bhagi-
nīm gahetvā Bārāṇasito yena dvārena nikkhami tam Akitti- 25
dvāram nāma jātam yena titthena nadim otiṇṇo tam pi Akitti-
tittham nāma jātam. So dve tīpi yojanāni gantvā ramaṇīye
ṭhāne paṇṇasālam katvā bhaginiyā saddhim pabbaji, tassa²¹

¹ Bā omits tam. ² Bā vijāyī. ³ Bā ssā. ⁴ Bā mata-. ⁵ Bā dhanavilo-. ⁶ Bā adds nam. ⁷ Bā imam. ⁸ Cks -yatīti. ⁹ Bā -ko. ¹⁰ Bā omits sa. ¹¹ Cks nam? ¹² Bā -jjāhi. ¹³ Bā tumhākam. ¹⁴ Bā -kāmambhiti. ¹⁵ Bā -tam khelaṃ na siso sampaticchāmiti. ¹⁶ Bā -na a-. ¹⁷ Bā akattipaṇḍi-. ¹⁸ Bā āg-. ¹⁹ Bā adds tam. ²⁰ Bā adds dhana me. ²¹ Bā omits tassa.

pabbajitakālatō paṭṭhāya bahugāmanigamarājadhānīvāsino pi pabbajimsu, mahāparivāro ahosi, mahālābhasakkāro nibbatti, Buddhuppādo viya pavatti¹. Atha M. „ayaṃ mahālābhasakkāro, atimahāparivāro pi mahanto², mayā ekaken' eva³ viharitum
 5 vaṭṭatitī“ cintetvā avelāya antamaso bhaginim pi ajānāpetvā ekako va nikkhamitvā anupubbena Damiḷaratṭhaṃ patvā Kāvīrapaṭṭanasamīpe uyyāne viharanto jhānābhīṇṇaṃ nibbatesi, tatrāpi 'ssa mahālābhasakkāro uppajji. So taṃ jigucchanto⁴ chaḍḍetvā ākāseṇa gantvā Nāgadīpasamīpe Kārādīpe⁵ otari. Tadā Kārādīpo Ahidīpo nāma hoti⁶. So tattha mahantaṃ kārarukkhāṃ upanissāya paṇṇasālāṃ māpetvā vāsāṃ kappesi. Tassa tattha vasanabhāvaṃ⁷ na koci jānāti. Ath' assa bhaginī bhātaraṃ gavesamānā anupubbena Damiḷaratṭhaṃ patvā taṃ adisvā tena vasitattṭhāne yeva vasi,
 15 jhānaṃ pana⁸ nibbattetum nāsakkhi⁹. M. appicchatāya kattāci¹⁰ agantvā¹¹ tassa rukkhassa phalakāle phalāni khādati pattakāle pattāni udakasittāni¹² khādati. Tassa sīlatejēna Sakkaṃ Paṇḍukambalasīlāsanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. Sakko „ko nu kho maṃ ṭhānā cāvetukāmo“ ti āvajjanto paṇḍitaṃ¹³ disvā
 20 „kimatthaṃ nu kho esa tāpaso sīlaṃ¹⁴ rakkhati, Sakkattaṃ nu kho pattheti udāhu aññaṃ¹⁵, vīmaṃsissāmi naṃ, ayaṃ hi dukkhena jīvikaṃ kappeti, udakasittāni¹² kārapattāni khādati, sace Sakkattaṃ pattheti attano sittāni¹⁶ pattāni¹⁷ mayhaṃ dassati no ce na dassatīti“ brāhmaṇavaṇṇena tassa santikaṃ
 25 āgami¹⁸. B. pi kārapattāni¹⁹ sedetvā otāretvā „sītalabhūtāni khādissāmīti“ paṇṇasāladvāre nisīdi. Ath' assa purato Sakko bhikkhatthāya aṭṭhāsi. M. taṃ disvā somanassappatto hutvā „lābhā vata me, yācakaṃ²⁰ passāmi, ajja mama manorathaṃ

¹ Bḍ -ttati. ² Bḍ lābhasakkāro mahāparivāro pi mahanto. ³ Bḍ ekako va
⁴ Bḍ jigujjhivā. ⁵ Ck kārā-. ⁶ Bḍ ahosi. ⁷ Bḍ tattha tassa pasanna-
 bhāvaṃ. ⁸ Bḍ omits pana. ⁹ Bḍ na-. ¹⁰ Ck kacchati. ¹¹ Ck -āg-. ¹²
 Cks -sinnāni, Bḍ -sithāni. ¹³ Bḍ akatti paṇḍi-. ¹⁴ Bḍ sīlāni. ¹⁵ Bḍ añ-
 ñanti. ¹⁶ Cks sinnāni, Bḍ sithāni. ¹⁷ Bḍ omits pa-. ¹⁸ Bḍ agamāsi. ¹⁹ Bḍ
 -paṇṇāni. ²⁰ Bḍ me yo haṃ yācake.

matthakaṃ pāpetvā dānaṃ dassāmi¹“ pakkabhājanen’ evā-
dāya¹ gantvā „idaṃ me dānaṃ, sabbaṇṇūtaññaṇassa paccayo
hotū“² ‘ti attano asesetvā va tassa bhikkhāya² bhājane pakkhipi.
Brāhmaṇo dānaṃ³ gahetvā thokaṃ gantvā antaradhāyi. M. pi
tassa datvā puna apacitvā pītisukhen’ eva vītināmetvā puna-
divase pi pacitvā tatth’ eva⁴ paṇṇasāladvāre nisīdi. Sakko
puna brāhmaṇavesena āgami⁵, puna pi tassa⁶ datvā M. tath’
eva vītināmesi. Tatiyadivase pi tath’ eva datvā „aho⁷ me
lābhā, kārapattāni⁸ nissāya mahantaṃ puññaṃ pasavāmi⁹“
somañassappatto tayo divase anāhāratāya dubbalo pi samāno
majjhantikasamaye paṇṇasālato nikkhamitvā dānaṃ āvajjanto¹⁰
paṇṇasāladvāre nisīdi. Sakko pi cintesi: „ayaṃ brāhmaṇo
tayo divase nirāhāro hutvā evaṃ dubbalo pi dānaṃ dento
tutthacitto va deti, cittassa aññathattamattaṃ¹¹ n’ atthi, ahaṃ
imaṃ¹² ‘idaṃ nāma patthetvā dānaṃ detīti’ na jānāmi,
pucchitvā ajjhāsayaṃ assa sutvā dānakāraṇaṃ jānissāmi¹³“ so
majjhantike vītivattento mahantena sirisobhaggena¹³ taruṇa-
suriyo viya jalamāno āgantvā M-assa purato thatvā „ambho
tāpasa evaṃ¹⁴ uṇhavāte paharante evarūpe¹⁵ loṇajalaparikkhite¹⁶
araññe¹⁷ kimatthaṃ tapokammaṃ karosīti“ pucchi. 20

Tam atthaṃ pakāsento S. paṭhamāṃ gāthā āha:

1. Akittim disvā¹⁶ sammataṃ¹⁹ Sakko bhūtapati bravi:

kimatthiyaṃ²⁰ mahābrahme eko sammasi²¹ ghammanīti. 83.

Tattha kimatthiyaṃ²² ti kim manussasampattim patthento²³ udāhu
Sakkasampattiadināṃ aññatarān ti. 25

M. taṃ sutvā Sakkabhāvaṃ c’ assa ñatvā „nāhaṃ etā
sampattiyo patthemī, sabbaññūtaṃ pana patthento tapokammaṃ
karomīti“ pakāsetuṃ dutiyaṃ gāthā āha:

¹ Bḍ bhājaneneva ādāya, omitting pakka. ² C^s bhikkhā, Bḍ omits bhi-. ⁴ Bḍ taṃ. ⁴ C^s tatheva. ⁵ Bḍ agamāsi ⁶ Bḍ ssa. ⁷ Bḍ adds vada. ⁸ Bḍ -paṇ-
ṇāni. ⁹ Bḍ pasutanti. ¹⁰ C^s -jjento. ¹¹ C^k aññatattā matthamattaṃ, Bḍ
aññatattampi. ¹² Bḍ omits imaṃ. ¹³ Bḍ adds gaganatale. ¹⁴ Bḍ evarūpe. ¹⁵
Bḍ omits evarūpe ¹⁶ Bḍ kārarukkhe pari-. ¹⁷ so C^s; C^k Bḍ aññe ¹⁸ C^s
add na, Bḍ has disāna. ¹⁹ C^s sammantaṃ, Bḍ sampati. ²⁰ C^k kimittiyaṃ,
Bḍ kipaṭhayaṃ. ²¹ Bḍ sampati. ²² C^k kimittiyaṃ, Bḍ kimattiyaṃ. Bḍ kim
paṭhayan. ²³ Bḍ paṭhanto.

2. Dukkho punabbhavo Sakka sarīrassa ca bhedanam,
sammohamaraṇam dukkham, tasmā sammāmi Vāsavā 'ti. 85.

Tattha tasmā ti yasmā punappuna jāti punappuna khandhānaṃ bhedanam
sammohamaraṇaṃ ca dukkham tasmā yatth' etāni n' atthi taṃ nibbānaṃ pat-
5 thento idha sammāmiti evaṃ attano nibbānajjhāsayataṃ¹ dipesi².

Taṃ sutvā Sakko tuṭṭhamānaso „sabbabhavesu kirāyaṃ
ukkaṇṭhito nibbānatthāya araṇṇe viharatī, varam assa dassā-
mīti“ varena taṃ nimantento tatiyaṃ gātham āha:

3. Etasmiṃ te sulapite patirūpe subhāsīte (. p. 10, 4 etc.)
10 varam Kassapa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasīti. 85.

Tattha manasicchāsīti yaṃ kiñci manasā icchasi taṃ dammi³, varam
gaṇhāhīti.

M. varam gaṇhanto catuttham gātham āha:

4. Varam ce me ado⁴ Sakka sabbabhūtānam issara
15 yena putte ca dāre ca dhanadhaññaṃ piyāni ca
laddhā narā na tappanti⁵ so lobho na mayī vase ti. 86.

Tattha varam ce me ado⁴ ti sace mayham varam desi. piyāni eā 'ti
aññāni ca yāni piyabhaṇṇāni, na tappantīti⁵ punappuna puttādayo patthenti
yeva, na tittim upagacchanti⁷, na mayī vase ti mayi mā vasatu mā uppajjatu.

- 20 'Ath' assa Sakko tussitvā uttarim pi varam dento Mahā-
satto ca gaṇhanto imā gāthā abhāsimsu:

5. Etasmiṃ te sulapite patirūpe subhāsīte
varam Kassapa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasi. 87.
6. Varam ce me ado⁴ Sakka sabbabhūtānam issara
25 khettaṃ vatthum hiraññaṃ ca gavāssaṃ dāsaporisaṃ
yena jātena jīyanti⁶ so doso na mayī vase ti. 88.
7. Etasmiṃ te sulapite -pe-. 89.
8. Varam ce me ado⁴ Sakka sabbabhūtānam issara
bālaṃ na passe na suṇe na ca bālena samvase,
bālen' allāpasallāpaṃ⁹ na kare na ca rocase. 90.

¹ Ck -yanam, Bđ -jjhānasayataṃ. ² Bđ -ti. ³ Bđ adds taṃ. ⁴ C^s adā. ⁵ Bđ
laddhā nuññāni na tappenti, Bf laddhā nanutappenti. ⁶ Bđ tappe-. ⁷ Bđ omits
upa. ⁸ Bđ khiyanti. ⁹ C^s bālena allāpa-.

9. Kin nu te akaraṃ¹ bālo², vada Kassapa kāraṇaṃ!
kena Kassapa bālassa dassanaṃ nābhikaṃkhasi. 91.
10. Anayaṃ nayati dummedho adhurāyaṃ niyuñjati,
dunnayo seyyaso hoti, sammā vutto pakuppati³,
vinayaṃ so na jānāti, sādhu tassa adassanaṃ. 92. 5
11. Etasmiṃ te sulapite -pe-. 93.
12. Varaṃ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara
dhīraṃ passe suṇe dhīraṃ dhīrena saha saṃvase,
dhīren' allāpasallāpaṃ⁴ taṃ kare taṃ ca rocaḃe. 94.
13. Kin nu te akaraṃ¹ dhīro, vada Kassapa kāraṇaṃ 10
kena Kassapa dhīrassa dassanaṃ abhikaṃkhasi. 95.
14. Nayaṃ nayati medhāvī adhurāyaṃ na yuñjati,
sunayo seyyaso hoti, sammā vutto na kuppati,
vinayaṃ so pajānāti, sādhu tena samāgamo. 96.
15. Etasmiṃ te sulapite -pe-. 97. 15
16. Varaṃ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara
tato ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
dibbā⁵ bhakkhā pātubhaveyyuṃ sīlavanto ca yācakā. 98.
17. Dadato ca⁶ me na khīyetha, datvā nānutapeyy' ahaṃ,
dadaṃ cittaṃ pasādeyyaṃ, etaṃ Sakka varaṃ vare. 99. 20
18. Etasmiṃ te sulapite patirūpe subhāsīte
varaṃ Kassapa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasi. 100.
19. Varaṃ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara
na maṃ puna upeyyāsi⁷, etaṃ Sakka varaṃ vare. 101.
20. Bahūhi vatacariyāhi⁸ narā ca atha nāriyo 25
dassanaṃ m' ābhikaṃkhanti, kin nu me dassane bhayaṃ. 102.
21. Taṃ tādīsaṃ devavaṇṇiṃ⁹ sabbakāmasamiddhinaṃ¹⁰
disvā tapo pamajjeyyaṃ¹¹, etaṃ te dassane bhayan ti. 103.

Tattha yena jātenā 'ti yena cittena jātena kuddhā sattā pāṇavadhā-
dīnaṃ vā katattā rājadandaḃvasena visaṃ khādanādīhi vā attano¹² maraṇa- 30

¹ so all four MSS. ² B^d tato. ³ B^d viku-. ⁴ C^{ks} dhīrena allā-. ⁵ B^d -a.
⁶ B^d omits ca. ⁷ B^d mameva ujhidheyaṃ. ⁸ P^f vatta, B^d bahu vatta-. ⁹ B^d
-vaṇṇaṃ. ¹⁰ C^k -itam? ¹¹ all four MSS. -yya. ¹² C^{ks} artānaṃ.

vasena etāni khetṭādīni jīyanti so doso mayi na vaseyyā 'ti yācati, na suṇe
 ti asukaṭṭhāne nāma vasatīti pi¹ imehi kaṇṇehi² na suṇeyyaṃ, kinnu te
 akaraṇaṃ ti³ tava bālena mātā mārītā⁴ udāhu⁵ pitā aññāṃ vā pana te kin
 nāma bālo anattāṃ akaraṇi⁶, anayaṃ nayatīti akāraṇaṃ kāraṇaṃ ti gaṇ-
 5 hāti⁷, pāpātipātādīni katvā jīvikaṃ kappessāmiti evarūpāni anattakammāni⁸
 cinteti, adhurāyaṃ ti saddhādhurasīladhurapaññādhuresu ayojetvā ayoge
 niyuñjati, dunnayo seyyaso hotīti dunnayo va⁹ tassa seyyo hoti, pañca
 dussīlakammāni samādāya vattanam eva seyyo ti gaṇhāti, hitapaṭipattiya vā
 dunnayo hoti¹⁰ netum¹¹ asakkuṇeyyo, sammā vutto ti hetunā kāraṇena
 10 vutto pi kuppati, vinayaṃ ti evaṃ abhikkamitabbhaṃ ti ādikaṃ ācāravīnayaṃ
 na jānāti, ovādaṃ¹² na sampaticchati, sādhu tassā 'ti etehi kāraṇehi tassa
 adassanaṃ eva sādhu, suriyassuggamaṇaṃ patīti suriyass' uggamaṇavelāya,
 dībā bhakkhā ti dībbabhojanaṃ, yācakā ti tassa dībbabhojanaṃ paṭiggā-
 hakā, vatacariyāhīti¹³ dānaśīlauposathakammehi. dassanaṃ mābhikaṃ-
 15 khantīti dassanaṃ mama abhikaṃkhanti, taṃ tādīsaṃ ti āyasmantaṃ¹⁴
 evarūpaṃ dībbālaṃkāravibhūsitam, pamañjeyyaṃ¹⁵ ti pamādam āpañjeyyaṃ¹⁶,
 tava sirisampattim pattheyyaṃ evaṃ nibbānatthāya pavattite tapokamme Sak-
 kaṭṭhānaṃ patthento pamatto nāma bhavēyyaṃ, etaṃ¹⁷ tava dassane¹⁸ mayhaṃ
 bhayaṃ ti.

20 Sakko „sādhu bhante, na te ito paṭṭhāya santikaṃ āga-
 missāmiti¹⁹“ taṃ abhivādetvā khamāpetvā pakkāmi. M. yāva-
 jīvaṃ tatth' eva vasanto brahmavihāre bhāvetvā Brahma-loke
 nibbatti.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā Sakko Anuruddho ahosi, Akittipaṇḍito²⁰
 25 aham evā“ 'ti. Akittijātakam²¹.

8. Takkāriyajātakā.

Ahameva dubbhāsitaṃ bhāsiṃ bālo ti. Idam S. J. v.
 Kokālikam ā. k. Ekasmim hi antovasse dve aggasāvaka gāṇaṃ
 vihāya²² vivittakāvāsam²³ vasitukāmā S-ram āpucchitvā Kokālikaratṭhe
 30 Kokālikassa²⁴ vasanaṭṭhānaṃ gantrā evaṃ āhaṃsu: „āvuso Kokālika

¹ B^d omits pi. ² B^d kāraṇehi. ³ so all three MSS., B^d adds ki nu. ⁴ B^d nihatā. ⁵ B^d adds tava. ⁶ so Cks; B^d -raṃ, B^s -ri. ⁷ B^d akaraṇena karonti gaṇhiti. ⁸ B^d akāraṇaṃ kammāni. ⁹ C^k ca, B^d ga. ¹⁰ B^d ti. ¹¹ C^k netam. ¹² B^d -dañca. ¹³ B^d vatta-. ¹⁴ B^d omits ā-. ¹⁵ B^d -yya. ¹⁶ B^d -yya na. ¹⁷ B^d evaṃ. ¹⁸ B^d -naṃ. ¹⁹ B^d -mā ti. ²⁰ B^d akatti- and adds pana. ²¹ B^d akatti-, cfr. Morris, B. & C. p. 73. ²² B^d pahāya. ²³ B^d -ttāvāsam. ²⁴ B^d -ka.

taṃ nissāya amhākaṃ amhe ca nissāya tav' eva¹ phāsuvihāre sati²
 imaṃ temāsāṃ idha vaseyyāma³ 'ti. „Ko paṇāvuso maṃ nissāya
 tumhākaṃ phāsuvihāro“ ti³. „Sace tvam āvuso 'dve aggasāvaka
 idha viharantīti' kassaci na āroceyyāsi mayam sukhaṃ vihareyyāma,
 ayam taṃ nissāya amhākaṃ phāsuvihāro“ ti. „Atha tumhe nissāya 5
 mayham ko phāsuvihāro“ ti. „Mayam tuyham antotemāse⁴ dham-
 maṃ vācessāma dhammakathaṃ kathessāma, esa tuyham amhe nis-
 sāya phāsuvihāro“ ti. „Vasatha āvuso⁵ yathājjhāsayaṇa⁶“ 'ti so tesam
 paṇītasenāsaṇaṃ⁶ adāsi. Te phalasamāpattisukhena sukhaṃ vasiṃsu,
 na koci tesam tattha vasanabhāvaṃ jānāti⁷. Te vutthavassā pavāre- 10
 tvā „āvuso, taṃ nissāya vutth' amha, S-raṃ vanditum gacchāma“ 'ti
 taṃ āpucchīṃsu. So „sādhū“ 'ti sampatiṇṇhitvā te ādāya dhura-
 gāmaṃ⁸ piṇḍāya carī⁹. Therā katabhattakiccā gāmato nikkhamīṃsu.
 Kokāliko te uyyojetvā nivattitvā manussānaṃ ārocesi: „upāsakā,
 tumhe tiracchānaśādisā, dve aggasāvake temāsāṃ dhuravihāre vasante 15
 na jānittha¹⁰, idāni te gatā¹¹“ ti. Manussa „kasmā pana bhante
 amhākaṃ na ārocayitthā¹²“ 'ti vatvā bahuṃ sappitelādibhesajjā¹³ c'
 eva vatthacchādānaṃ ca gahetvā there upasamkamitvā vanditvā „kha-
 matha no bhante, mayam tumhākaṃ aggasāvakabhāvaṃ na jānāma,
 ajja no Kokālikabhadantassa vacanena nātā, amhākaṃ anukampāya 20
 imāni¹⁴ bhesajjavatthacchādānāni gaṇhathā¹⁵“ 'ti. Kokāliko „therā
 appicchā santuṭṭhā, imāni vatthāni attanā¹⁵ agahetvā mayham dassan-
 tīti“ cintetvā upāsakehi saddhiṃ yeva therānaṃ santikaṃ gato. Therā
 bhikkhupariṇāpātā¹⁶ tato kiñci n' eva attanā gaṇhīṃsu na Kokāli-
 kassa dāpesum. Upāsakā „bhante idāni agaṇhantā¹⁷ puna amhākaṃ 25
 anuggahatthāya¹⁸ idhāgaccheyyāthā¹⁹“ 'ti yācīṃsu. Therā adhi-
 vetvā²⁰ Satthu santikaṃ agamīṃsu²¹. Kokāliko „ime therā attanā²²
 na²³ gaṇhantā mayham pi na dāpesun“ ti āghātaṃ bandhi. Therāpi
 Satthu santike thokaṃ vasitvā attano parivāre pañcasate bhikkhū
 ādāya bhikkhusahassena saddhiṃ cārikaṃ caramānā Kokālikaratthāṃ 30
 pattā. Te upāsakā paccuggamaṇaṃ katvā there ādāya tam eva
 vihāraṃ netvā devasikaṃ mahāsakkāraṃ karīṃsu. Pahūtabhesajja-

¹ Bā tava, Ck tatheva. ² Bā-ro bhavissati. ³ Ck omīti. ⁴ Bā-saṃ. ⁵
 Bā-thāvuso. ⁶ Bā paṇīrūpas-. ⁷ Bā koci nesaṃ - - na jānāti. ⁸ Bā-me
⁹ Bā-ritvā. ¹⁰ Ck-nitvā. ¹¹ Bā āga-. ¹² Bā nāroceṭṭhā. ¹³ Bā-jje. ¹⁴
 Bā omīti i-. ¹⁵ Bā-no. ¹⁶ Bā imaṃ bhikkhuṃ paṭicca dinnattā. ¹⁷ Bā
 gaṇhantā, C ga- corr. to aga-. ¹⁸ Bā anukamāya. ¹⁹ Bā idha āg-. ²⁰ Bā
 anadhi-. ²¹ Ck āg- corr. to ag-, Bā āgamisum. ²² Bā-no. ²³ Bā a

- vatthacchādanam¹ uppajjati². Therehi saddhim gatabhikkhū³ cīvarāni vicārentā saddhim āgatabhikkhūnān nēva denti Kokālikassa na denti, therāpi tassa na⁴ dāpentī. Kokāliko cīvaram na⁵ labbitvā „pāpicchā Sāriputta-Moggallānā, pubbe diyyamānalābham agahetvā idāni gaṇhanti,
- 5 pūretum na sakkā, aññam⁶ na oloketitī“ there akkosati paribhāsati. Therā „ayam amhe nissāya akusalam pasavatīti“ saparivārā nikkhamitvā „aññam bhante katipāham vasathā“⁷ ti manussehi yāciyamānāpi nivattitum na icchimsu. Ath’ eko daharabikkhu⁸ āha: „upāsakā, katham therā vasissanti, tumhākam kulūpakathero⁹ imesam vāsam na
- 10 sahatitī“. Te tassa santikam gantvā „bhante, tumhe kira therānam idha vāsam⁹ na sahatha, gacchatha, ne khamāpetvā vā¹⁰ nivattetha palāyitvā vā aññattha vasathā“¹¹ ti. So upāsakānam bhayena gantvā there yāci. Therā „gacchāvuso, na mayam nivattāmā“¹² ti pakkamimsu. So¹¹ nivattetum asakkonto vihāram eva paccāgato. Atha
- 15 nam¹⁴ upāsakā pucchimsu: „nivattitā te bhante therā“ ti. „Nivattetum nāsakkhim“. „Kim āvuso“ ti. Atha nam „imasmiṃ pāpadhamme idha vasante¹³ pesalā bhikkhū na vasissanti, nikkaddhāma nan“ ti cintetvā „bhante, mā tvam idha vasi, amhe nissāya tuyham kiñci n’ atthitī“ āhamsu. So¹⁴ tehi abahumānakato¹⁵ puttacīvaram ādāya
- 20 Jetavanam gantvā S-rānam upasamkamitvā „pāpicchā bhante Sāriputta-Moggallānā pāpakānam icchānam vāsam gatā“¹⁶ ti¹⁶ āha. Atha nam S. „mā h’ evam Kokālika¹⁷, pasādehi Kokālika¹⁸ Sāriputta-Moggallānesu cittam, ‘pesalā, bhikkhū’ ti dhārehi¹⁹“. Kokāliko „tumhe bhante tumhākam aggasāvākānam saddahatha, aham paccakkhato
- 25 addasam, pāpicchā ete paṭicchannakammantā dussilā“ ti vatvā yāvatatiyam S-rā vārito pi tath’ eva vatvā utthāyāsanaṃ pakkāmi. Tassa pakkantamattass’ eva²⁰ sakalasarīre²¹ sāsapamattā piḷakā utthahitvā anupubbena vadḍhitvā beluvapakkamattā hutvā bhijjitvā pubbalohitam²² paggharimsu. So nitthananto²³ vedanāmatto²⁴ Jetavanadvārakoṭṭhake
- 30 nipajji. „Kokālikena dve aggasāvakā akkuṭṭhā²⁵“ ti yāva Brahma-lokā ekakolāhalam ahosi. Ath’ assa upajjhāyo Tudū²⁶ nāma

¹ C^s pahūtam-, B^d bahutam-. ² B^d -jji. ³ B^d āg-. ⁴ B^d na tassa. ⁵ B^d a. ⁶ B^d -e. ⁷ B^d robhi-. ⁸ B^d -kothe-, and adds idha. ⁹ B^d vasanam. ¹⁰ B^d omits vā. ¹¹ B^d adds there. ¹² B^d omits nam. ¹³ B^d vasante idha. ¹⁴ B^d omits so. ¹⁵ B^d nikkaddhito. ¹⁶ B^d adds ca. ¹⁷ B^d -lika and adds avaca. ¹⁸ C^s -liya. ¹⁹ B^d vāreti vārito pi. ²⁰ B^d pakkantasessa. ²¹ B^d omits sakala. ²² B^d -lohikāni. ²³ B^d nitthu-. ²⁴ B^d -patto. ²⁵ B^d ākuddhā. ²⁶ B^d tūrisa, B^s turisa.

Brahmā taṃ kāraṇaṃ nātvā gantvā¹ „there khamāpessāmīti“ āgantvā ākāse thatvā „Kokālika, pharusam te kammaṃ kataṃ, aggasāvake pasādehīti“ āha. „Ko pana tvaṃ āvuso“ ti. „Tudu² Brahmā nāṃ ahan³“ ti. „Nanu tvaṃ⁴ āvuso Bhagavatā anāgāmīti⁵ vyākato, anāgāmī⁶ anāvattidhammo tasmā⁷ lokā ti vuttaṃ⁸, tvaṃ saṃkāraṭṭhāne 5 yakkho bhavissasīti⁹“ Mahābrahmānaṃ¹⁰ apasādesi. So¹¹ taṃ attano vacanaṃ gāhāpetuṃ asakkonto „tava vācāya tvaṃ eva paccassū“ 'ti¹² suddhavāsaṃ eva gato. Kokāliko pi kālaṃ katvā Padumaniraye uppajji. Tassa tattha nibbatta bhāvaṃ nātvā Sahampati Mahābrahmā¹³ Tathāgataṃ ārocesi¹⁴. S. bhikkhūnaṃ ārocesi. Bhikkhū tassa 10 aggaṇaṃ kathentā dh. k. s.: „āvuso Kokāliko kira Sāriputta-Moggallāne akkositvā attano mukhaṃ nissāya Padumaniraye uppanno“ ti. S. āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāma“ 'ti vutte „na bhikkhave Kokāliko idāṃ eva vacanena hatto attano mukhaṃ nissāya dukkhaṃ anubhoti, pubbe p' esa¹⁵ 15 mukhaṃ nissāya dukkhaṃ anubhavi¹⁶ yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. tassa purohito Piṅgalo nikkhantadāṭho ahoṣi. Tassa brāhmaṇī aññena brāhmaṇena saddhiṃ aticari. So pi tādiso va purohito brāhmaṇiṃ¹⁷ punappuna vārento pi vāretuṃ asakkonto cintesi: „imaṃ mama verim sahatthā mā- 20 retuṃ na sakkā, upāyena naṃ māressāmīti“ so rājānaṃ upasaṃkamitvā āha: „mahārāja, tava nagaraṃ sakala-Jambudīpe agganagaraṃ, tvaṃ aggarājā, evaṃ aggarañño nāma tava dakkhiṇadvāraṃ duyuttaṃ amaṅgalaṃ¹⁸“ ti. „Ācariya idāni kiṃ katabban“ ti. „Maṅgalaṃ¹⁹ katvā yojetabban“ ti. „Kiṃ 25 laddhuṃ vaṭṭatīti“. „Purāṇadvāraṃ hāretvā²⁰ maṅgalayuttāni dārūni²¹ gahetvā nagarapariggāhakānaṃ²² bhūtānaṃ balim datvā maṅgalanakkhattena paṭiṭṭhāpetuṃ²³ vaṭṭatīti“. „Tena hi evaṃ karoṭhā“ 'ti. Tadā B. Takkāriyo nāma māṇavo

¹ Bā omits ga-. ² Bā turisa. ³ Bā nāmāhan. ⁴ Ck nahūtvam, Cs nanutvā. Bā naṃ ca ⁵ Cks -mi, Bā -miti ⁶ all three MSS. -mi, Bā adds ca. ⁷ Bā asmā. ⁸ Bā -e-. ⁹ all three MSS. -tīti. ¹⁰ Bā -hmaṇ. ¹¹ Bā omits so. ¹² Bā tvaññeva paññāyissasīti vatvā. ¹³ Bā omits mahā. ¹⁴ Bā -tassāro-. ¹⁵ Bā adds attano. ¹⁶ Bā -bhosi. ¹⁷ Cks -nī, Bā -nī. ¹⁸ Bā duruttaṃ avama-. ¹⁹ Cks -le. ²⁰ Bā nīharitvā ²¹ Cks -ruṃ, Bā -runi. ²² Bā paṭi-. ²³ Bā pari-

hutvā tassa santike sippam uggaṇhāti¹. Purohito purāṇa-
 dvāram hāretvā² navam niṭṭhāpetvā rājānam āha: „niṭṭhitam
 deva dvāram, sve bhaddanakkhattam³, tam anatikkamitvā⁴
 balim katvā dvāram patitṭhāpetum vaṭṭatīti⁵. „Ācariya bali-
 5 kammattāya kim laddhum vaṭṭatīti⁶. „Deva mahesakkhā
 dvāram mahesakkhadevatāhi⁷ adhiggahitam⁸, ekam piṅgalam
 nikkhantadāṭham ubhato visuddham brāhmaṇam māretvā tassa
 maṃsalohitena balim⁹ katvā sarīram heṭṭhā khipitvā dvāram
 patitṭhāpetabbam, evam tumhākaṃ ca nagarassa ca sotthim¹⁰
 10 bhavissatīti¹¹. „Sādhū ācariya, evarūpaṃ brāhmaṇam māretvā
 dvāram patitṭhāpehīti¹². So tuṭṭhamānaso „sve paccā-
 mittassa piṭṭhim passissāmīti¹³“ ussāhajāto attano geham gantvā
 mukham rakkhitum asakkonto turitaturito bhariyam āha:
 „pāpacandāli¹⁴, ito paṭṭhāya kena saddhim abhiraṃsasi, sve
 15 te jāram māretvā balikammaṃ karissāmīti¹⁵. „Niraparādham
 kimkāraṇa māressasīti¹⁶. „Rājā ‘kalārapiṅgalassa brāhma-
 ṇassa maṃsalohitena balim¹⁷ katvā¹⁸ nagaradvāram patitṭhā-
 pehīti¹⁹ āha, jāro te kalārapiṅgalo, tam māretvā balim²⁰
 karissāmīti²¹. Sā jārassa santikaṃ²² pāhesi: „rājā kira kalāra-
 20 piṅgalam brāhmaṇam māretvā balim kātukāmo, sace jivitu-
 kāmo aññe pi tayā sadise brāhmaṇe gahetvā sve²³ kālāss’ eva
 palāyassū²⁴ ‘ti. So tathā akāsi. Tam nagare pākataṃ ahosi.
 Sakalanagarato sabbe kalārapiṅgalā palāyimsu²⁵. Purohito
 amittassa²⁶ palātabhāvaṃ ajānitvā pāto va rājānam upasaṃ-
 25 kamitvā „deva asukaṭṭhāne kalārapiṅgalo brāhmaṇo atthi,
 tam gaṇhāpethā²⁷ ‘ti āha. Rājā manusse²⁸ pesesi, te apassantā
 āgantvā „palāto kira²⁹ ‘ti ārocesum. „Aññattha upadhārethā³⁰

¹ Bā omits ug.² Bā nihā-.³ Bā -ddakam na-.⁴ C^k -kkamemitvā, C^s-kkamētvā, Bā -kkhamitvā. ⁵ Bā adds āha. ⁶ Bā -kkhāhi de-.⁷ Bā pari-.⁸ Bā balikammaṃ. ⁹ C^s -i. ¹⁰ katva - - - pehīti wanting in Bā. ¹¹ Bā pāpe-.¹² Bā adds sarīram heṭṭhā khipetvā dvāram paṭṭatitṭhāpetabba evam tumhākaṃ
 nagarassa vuddhi bhavissatīti so sādhū ācariya evarūpaṃ brāhmaṇam māretvā
 nagaradvāram patitṭhāpehīti. ¹³ Bā -ke. ¹⁴ Bā sa. ¹⁵ Bā palāyantīti. ¹⁶ Bāpaccāmi. ¹⁷ Bā amacce.

'ti. Sakalanagare upadhārentāpi na passimsu¹. Tato „saṇi-
kaṃ upadhārethā“ 'ti vutte „deva ṭhapetvā purohitam añño
evarūpo n' atthiti²“ vadiṃsu. Purohitam na sakkā māretun-
ti. „Deva kiṃ vadetha³, purohitassa kāraṇā ajja dvāre apa-
tiṭṭhāpite⁴ nagaram aguttam bhavissati, ācariyo kathento 'ajja⁵ 5
atikkametvā⁶ ito samvaccharaccayena nakkhattam labhissatīti'
kathesi, samvaccharam⁷ nagare advārake⁸ paccatthikānam okāso
bhavissati⁹, yaṃ kañci¹⁰ māretvā aññena vyattena brāhmaṇena
balikammaṃ¹¹ kāretvā dvāram patitṭhāpessamā“ 'ti. „Atthi
pana añño¹² ācariyasadiso paṇḍito brāhmaṇo“ ti¹³. „Atthi 10
deva tass' eva¹⁴ antevāsī Takkāriyamānavo nāma, tassa puro-
hitatṭhānam datvā dvāre¹⁵ maṅgalam karoṭhā“ 'ti. Rājā tam
pakkosāpetvā sammānam kāretvā purohitatṭhānam datvā tathā
kātum ānāpesi. So mahantena parivārena nagaradvāram aga-
māsi. Purohitam rājānubhāvena bandhitvā ānayimsu. M. 15
dvāram patitṭhāpanatṭhāne¹⁶ āvātam khaṇāpetvā sāṇim¹⁷ parik-
khipāpetvā¹⁸ ācariyena saddhim antosāṇiyam atṭhāsi. Ācariyo
āvātam oloketvā attano patitṭham alabhanto „attho tāva me
nipphādito¹⁹ ahoṣi, bālatāya pana mukham rakkhituṃ asakkonto
vegena pāpitthiyā kathesin ti attanā va me²⁰ attano vadho 20
ābhato²¹“ ti M-am ālapanto paṭhamam gātham āha:

1. Aham eva dubbhāsitaṃ bhāsi²² bālo
bheko²³ v' araṇṇe ahim avhayāno²⁴,
Takkāriye²⁵ sobbham imaṃ patāmi²⁶,
na kir' eva sādhu²⁷ ativelabbhāṇīti. 104.

95

¹ B^d adds sadisaṃ. ² B^d omits n. ³ B^d kathetha. ⁴ B^d -ṭhite. ⁵ B^d omits
ajja. ⁶ B^d -mi-. ⁷ C^{ks} -re. ⁸ C^k dvārake, B^d dvārike añṭhite. ⁹ B^d -tīti.
¹⁰ C^{ks} yaṃ kiñci, B^d tam in the place of yaṃ kañci. ¹¹ C^{ks} kamme. ¹² C^{ks}
rañño. ¹³ B^d omits ti. ¹⁴ B^d tassa. ¹⁵ B^d omits dvāre. ¹⁶ B^d dvāratha-
panatṭhāne. ¹⁷ B^d sāṇiya. ¹⁸ B^d adds āvāte. ¹⁹ B^d attano atthāya niyyābyādito
in the place of attho -. ²⁰ B^d omits va me. ²¹ C^k āha-, B^d āga-. ²² C^{ks}
-siṃ. ²³ B^d bālabhake. ²⁴ B^d avhayamāno. ²⁵ C^{ks} -yo. ²⁶ B^d takkāriye
sobbhamhi aham pahāmi. ²⁷ B^d -dhu ti.

Tattha dubbhāsitaṃ bhāsīti dubbhāsitaṃ bhāsīm¹, bheko vā 'ti yathā araṇṇe maṇḍuko vassanto attano khāḍakaṃ ahīm² avhayamāno dubbhāsitaṃ bhāsati³ nāma evaṃ aham eva dubbhāsitaṃ bhāsīm⁴. Takkāriye⁵ ti tassa Takkāriyā ti itthiliṅgaṃ nāma

5 Ten' etaṃ⁶ ālapanto gātham āha:

9. Pappoti macco ativelabbhānī
evaṃ vadham⁷ sokapariddavaṇ⁸ ca,
attānaṃ yeva garahāsi ettha⁹
ācera yan taṃ¹⁰ nikhaṇanti¹¹ sobbhe ti. 105.

10 Tattha ativelabbhāpiti velātikkaṇṭaṃ¹² pamānātikkaṇṭaṃ¹³ katvā ka-
thanaṃ nāma na sādhu kira¹⁴, ativelabbhānī puriso na sādhu 'ti pi¹⁵ attho,
sokapariddavaṇ¹⁶ cā 'ti ācariya evaṃ eva¹⁷ ativelabbhānī puriso vadha-
bandhanaṃ¹⁸ ca sokaṇ ca mahantena saddena paridevaṇ ca pappoti, garahasīti
param āgarahitvā attānaṃ yeva garaheyyāsi¹⁹, etthā²⁰ 'ti etasmim kārane,
15 ācera yantaṃ ti ācariya²¹ yena kāraneṇa taṃ nikhaṇanti sobbhe²² taṃ tāyā
va kataṃ²³, tasmā attānaṃ eva garaheyyāsi²⁴ vadati.

Evaṇ ca²⁴ naṃ vatvā „ācariya vācaṃ arakkhitvā na kevalaṃ tvam eva dukkhappatto aṇṇe pi pattā yevā“ 'ti vatvā atītaṃ āharitvā dassesi.

20 Pubbe kira Bārānasiyaṃ Kālī nāma gaṇikā ahosi, tassā Tuṇḍilo nāma bhātā. Kālī²⁵ ekadivasaṃ sahasaṃ gaṇhāti. Tuṇḍilo pana itthidhutto surādhutto akkhadhutto va²⁶, sā tassa dhanam deti, so laddham laddham vināseti. Sā taṃ vārentī²⁷ vāretuṃ nāsakkhi. So ekadivasaṃ dūtaparājito²⁸ nivattha-
25 vatthāni datvā kaṭasātakakhaṇḍaṃ²⁹ nivāsetvā tassā gehaṃ āgami. Tāyā va³⁰ dāsiyo āṇattā³¹ honti: „Tuṇḍilassa āgata-

¹ Bā abhāsi. ² Cks add avheti viya so taṃ. ³ Bā -si. ⁴ Bā abhāsi. ⁵ Cks -yo. Bā -yena. ⁶ Bā itthiṅganāmaṃ parivannaṇaṃ. ⁷ Ck evaṃ dham, Bā bandhaṃ taṃ. ⁸ Bā sokaṃ-. ⁹ Cks etto. ¹⁰ Bā ācariyataṃ. ¹¹ Ck nikhaṇ-, Bā nikkhaṇ- ¹² C -ta, Bā -nīti bhaṇanto ti velato atikkantaṃ, Ck -tikkantaṃ. ¹³ Ck has added pa-, Bā omits it. ¹⁴ Bā omits kira. ¹⁵ Bā omits pi. ¹⁶ Bā sokaṃ-, Cks -vā, omitting cā. ¹⁷ Cks etaṃ. ¹⁸ Bā vadham-. ¹⁹ Ck -yyāsi, C -yya ²⁰ Cks etto. ²¹ Cks ācari. ²² Bā adds ti ²³ Bā taṃ tathā kataṃ re. ²⁴ Bā adds pana. ²⁵ Bā sā. ²⁶ Bā omits va. ²⁷ Cks -ti, Bā omits vā-. ²⁸ Bā jato parā-. ²⁹ Ck -sāraṇḍaṃ, C -sāraṇḍaṃ, Bā -sātakakhaṇḍā. ³⁰ Bā ayaṇ ca in the place of tāyā va. ³¹ Ck ānanta, Bā ānāpesi.

kāle kiñci¹ adatvā gīvāya naṃ gahetvā nīhareyyāthā² 'ti. Tā³ tathā karimsu. So dvāramūle rodanto atṭhāsi. Ath' eko setṭhiputto niccakālaṃ Kāliyā sahaṣsaṃ āharanto⁴ taṃ divasaṃ taṃ disvā „kasmā Tuṇḍila rodasīti“ pucchi. „Sāmi, jūte⁵ parājito mama bhaginiyā santikaṃ āgato 'mhi, taṃ⁶ maṃ dāsiyo gīvāya gahetvā nīharimsū“ 'ti. „Tena hi⁷ tiṭṭha, bhaginiyā te kathessānūti“ so gantvā⁸ „bhātā te kaṭasātakakhaṇḍaṃ⁹ nivāsetvā ṭhito, vatthāni 'ssa¹⁰ kimatthaṃ na desīti“ āha. „Ahaṃ tāva¹¹ na demi, sace¹² pana te sineho atthi tvaṃ dehīti“. Tasmim̐ pana gaṇikāghare¹³ idaṃ¹⁴ cārittaṃ: ābhatam̐ sahaṣsato, pañca satāni gaṇikāya honti¹⁵, pañca satāni vatthagandhamālāmūlaṃ¹⁶ honti, āgatapurisā¹⁷ tasmim̐ ghare laddhavatthāni nivāsetvā rattim̐ vasitvā punadvase gacchantā¹⁸ nivāsetvā¹⁹ ābhatavatthān' eva²⁰ nivāsetvā gacchanti²¹. Tasmā so setṭhiputto tāya dinnam̐ vattham̐²² nivāsetvā attano sātaka²³ 15 Tuṇḍilassa dāpesi. So nivāsetvā nadanto gantvā surāgehaṃ pāvisi. Kālī pi dāsiyo ānāpesi: „sve etassa gamanakāle vatthāni acchindeyyāthā“ 'ti. Tā tassa nikkhamanakāle ito c' ito ca upadhāvitvā vilumpamānā viy' assa²⁴ sātaka gahetvā „idāni yāhi kumārā“ 'ti naggam̐ katvā vissajjesuṃ. So naggo²⁵ 20 va nikkhami, jano parihāsaṃ karoti, so lajjitvā „mayā v' etaṃ²⁶ kataṃ, aham̐ eva attano mukhaṃ rakkhituṃ nāsakkhin' ti paridevi. Idaṃ tāva dassetuṃ tatiyaṃ gātham̐ āha:

a. Kim ev' ahaṃ²⁷ Tuṇḍilam̐ ānupuccheyyaṃ²⁸

Kareyya²⁹ saṃ³⁰ bhātaram̐ Kālikā yaṃ³¹,

25

naggo v' ahaṃ³² vatthayugaṇ ca jīno³³,

ayam̐ pi attho bahu tādiso vā 'ti. 106.

¹ Cks ka-. ² Ck Bā tāta. ³ Bā -rāpento. ⁴ Cks dūte, Bā jute. ⁵ Bā i. ⁶ Bā so pi in the place of tena hi. ⁷ Bā āg-. ⁸ Cks -sārākaṇḍam̐, Bā -sāṭarakakhaṇḍam̐. ⁹ Cks yassā. ¹⁰ Ck va, Bā omits tāva. ¹¹ Bā avi ca, omitting pana. ¹² Bā -kāyagha-. ¹³ Bā inam̐. ¹⁴ Ck hotīti, C^s hoti. ¹⁵ Bā vattamālāmūlāni. ¹⁶ Bā -o ¹⁷ so Cks; Bā taṃ thapetvā in the place of ni-. ¹⁸ Cks āgata-. ¹⁹ Bā -ati. ²⁰ Bā dinnavatthāni. ²¹ Bā omits viyassa. ²² Cks cetam̐. ²³ all three MSS. evāham̐. ²⁴ Bā anupuccham̐. ²⁵ C^s kareyyam̐. ²⁶ Bā ta. ²⁷ Bā kālikāya, C^s kālikālaya, C^s kālikāliya. ²⁸ Bā vāham̐. ²⁹ Cks jito, Bā vattayuggaṇca jano.

Tattha bahu tādiso vā 'ti seṭṭhiputto pi¹ hi attanā katen' eva² dukkham³ patto, tvaṃ pi⁴ tasmā ayam pi tuyhaṃ dukkhuppattitī⁵ attho bahūhi kāraṇehi tādiso va⁶.

Aparo pi: Bārāṇasiyaṃ ajapālānaṃ pamādena gocara-
 5 bhūmiyaṃ dvīsu meṇḍesu yujjhantesu eko kulīṅgasakuṇo⁷ „ime
 idāni bhinnehi sīsehi marissanti, vāressāmi vata no“ ti⁸ „mātula
 mā yujjhathā“ 'ti vāretvā tesāṃ⁹ kathaṃ agahetvā yujjhantānaṃ
 yeva piṭṭhiyaṃ¹⁰ pi sīse pi nisīditvā yācītvā vāretuṃ asakkonto
 „tena hi maṃ māretvā yujjhathā“ 'ti ubhinnaṃ¹¹ sīsamanantaraṃ¹²
 10 pāvisi. Te aññamaññaṃ paharīṃsu yeva. So saṇhakarāṇiyaṃ¹³
 piṃsito¹⁴ viya attanā katen' eva vināsaṃ patto. Idaṃ¹⁵ aparaṃ
 kāraṇaṃ dassento¹⁶ cattuthaṃ gātham āha:

4. Yo yujjhamānānaṃ ayujjhamāno
 meṇḍantaraṃ accupatī kulīṃko
 15 so piṃsito meṇḍasirehi tattha,
 ayam pi attho bahu tādiso vā 'ti. 107.

Tattha meṇḍantaran ti meṇḍānaṃ antaraṃ, accupatīti¹⁷ atigantvā
 uppati, ākāse sīsanaṃ vemajjhe atthāsīti attho, piṃsito ti pīlito.

Aparo pi: Bārāṇasivāsino va¹⁸ gopālakapālitaṃ¹⁹ tāla-
 20 rukkhāṃ disvā ekaṃ phalatthāya²⁰ rukkhāṃ āropesaṃ, tasmīṃ
 phalāni pātente eko kaṇhasappo vammikā nikkhamitvā tālaṃ
 abhirūhi²¹, heṭṭhā ṭhitā daṇḍādihi paharantāpi taṃ vāretuṃ
 nāsakkhīṃsu. Te „sappo tālaṃ abhirūhatīti²²“ itarassa ācik-
 khīṃsu, so²³ bhīto mahāviraṇaṃ viraviḷ, heṭṭhā ṭhitā ekaṃ
 25 thirasāṭakaṃ catūsu kaṇṇesu gahetvā „imasmīṃ sāṭake patā“
 'ti taṃ āhaṃsu. So parigalitvā²⁴ catunnaṃ pi antare sāṭaka-
 majjhe pati, tassa vātavegena sandhāretuṃ asakkontā añña-

¹ Bā omits pi. ² Bā katena. ³ Bā dukkha. ⁴ Bā adds hi. ⁵ C^{ks} -ppatīm, Bā dukkhaḥ atto ti. ⁶ C^k ca. ⁷ Bā adds nāma. ⁸ Bā vāriṣṣāmīti, omitting vata no. ⁹ Bā adds taṃ. ¹⁰ Bā piṭhe. ¹¹ Bā adds pi. ¹² Bā sisanta-. ¹³ C^{ks} -nīyaṃ, Bā saṇhikarāṇiyaṃ. ¹⁴ Bā pisito, C^{ks} piṃsato. ¹⁵ Bā idampi. ¹⁶ Bā dassetuṃ. ¹⁷ C^s adds accūpatatīti, C^k accuppatatīti accuppatati. ¹⁸ Bā omits va. ¹⁹ C^k gopālakapālitaṃ, C^s gopālitaṃ, Bā gopālakāphalīnaṃ. ²⁰ Bā tāla pha-. ²¹ Bā āruya. ²² C^k -hīti, Bā -hiti. ²³ Bā puriso. ²⁴ C^k -gilivā, C^s -gilivā, Bā patanto.

maññaṃ sīsehi paharitvā bhinnehi sīsehi jīvitakkhayaṃ pattā.
Idaṃ kāraṇaṃ dassento pañcamaṃ gātham āha:

5. Cāturo janā potthakaṃ aggahesum,

ekaṃ ca posaṃ anurakkhamānā

sabbe va te bhinnasirā sayimsu,

5

ayam pi attho bahu tādiso vā 'ti. 108.

Tattha potthakan ti ghanasātakaṃ¹, sabbeva te ti te pi cattāro janā
attanā katen' eva bhinnasīsā sayimsu.

Apare: Bārāṇasivāsino eḷakacorā rattiṃ ekaṃ ajaṃ thene-
tvā² „araññe khādissāmā“ 'ti tassā avassanattāya mukhaṃ 10
bandhitvā veḷugumbe ṭhapesum. Punadivase taṃ khāditaṃ
gacchantā āvudhaṃ pammussitvā³ agamaṃsu. Te „ajaṃ māretvā
maṃsaṃ pacitvā khādissāma, āharathāvudhan“ ti ekassāpi hatthe
āvudhaṃ adisvā „vinā āvudhena etaṃ māretvāpi maṃsaṃ ga-
hetum na sakkā“ ti⁴ „vissajjetha naṃ⁵, puññaṃ⁶ assa 15
atthīti“ vissajjesum. Tadā eko veḷukāro⁷ veḷum gahetvā „puna
pi āgantvā gahessāmīti“ nalakārasatthiṃ veḷupattantare ṭha-
petvā pakkāmi. Ajā „mutt' amhīti“⁸ tussitvā veḷumūle kīla-
mānā⁹ pacchimapādehi paharitvā taṃ satthiṃ pātesi. Corā
satthisaddaṃ sutvā upadhāretvā taṃ disvā tuṭṭhamānasā ajaṃ 20
māretvā maṃsaṃ khādimsu¹⁰. Iti sāpi ajā¹¹ attanā katen' eva
matā ti idaṃ dassetum chaṭṭhamaṃ gātham āha:

6. Ajā yathā veḷugumbasmiṃ baddhā

avekkhipantī asik' ajjhagañchi¹²

ten' eva tassā galak' āvakantaṃ¹³,

25

ayam pi attho bahu tādiso vā 'ti. 109.

Tattha avekkhipantīti¹⁴ kīlamānā pacchimapāde khipantī.

¹ C^k saṇāsā-, C^s ghana-, B^d omits ghana. ² B^d adds divā. ³ B^d pamusetvā.
⁴ B^d omits ti. ⁵ C^k add aññaṃaññaṃ. ⁶ C^k puññaṃ. ⁷ B^d nalakāro. ⁸
B^d -o muttombhīti. ⁹ B^d -no. ¹⁰ B^d khādanti bhūjanti kira. ¹¹ C^k -ī. ¹² C^k
-gañji, B^d -penti asimacche gacchi, B^f asimajjhagacchi. ¹³ C^s -kāvantaṃ, B^d
-kāvikanti, B^s -kāyavikanti, B^f galayāyavikantaṃ. ¹⁴ B^d -penti.

Evañ ca pana vatvā „attano vacanam rakkhitvā mitabhā-
ṇino nāma maraṇadukkhā muccantīti“ dassetvā kinnaravatthum
āhari:

- Bārāṇasivāsī kir' eko luddaputto¹ Himavantam gantvā eken'
5 upāyena jayampatike dve kinnare gahetvā ānetvā rañño adāsi.
Rājā aditṭhapubbe kinnare disvā² „ludda imesaṃ ko guṇo“ ti
pucchi. „Deva, ete madhurena sarena³ gāyanti, manuññaṃ
naccanti, manussā evaṃ gāyituṃ ca naccituṃ ca na jānantīti“.
Rājā luddassa bahuṃ dhanam datvā kinnare „gāyatha naccathā“
10 'ti āha. „Sace⁴ mayam gāyantā vyañjanam paripuṇṇam kātum
na sakkissāma duggitāṃ hoti⁵, amhe garahissanti vadhissanti,
bahuṃ kathentānaṃ ca pana musāvādo hotīti“ musāvāda-
bhayena rañño punappuna vuttāpi na bhāsimsu na naccimsu.
Rājā kujjhitvā „ime māretvā maṃsam pacitvā āharathā“ 'ti
15 āṇāpento sattamaṃ gātham āha:

7. Na-y-ime⁷ devā na pi gandhabbaputtā,
migā ime atthavasābhatā⁸ ime,
ekaṃ ca naṃ sāyamāse pacantu
ekaṃ ca naṃ⁹ pātarāse pacantū 'ti. 110.

- 20 Tattha migā ime ti sace devā vā gandhabbā vā bhaveyyum nacceyyum
c' eva gāyeyyum ca, ime pana migā tiracchānagatā, atthavasābhatā¹⁰ ime ti
attham paccāsuṃsantena luddenānitattā¹¹ atthavasena mama ābhatā¹², etesu
ekam sāyamāse ekam pātarāse paccantū ti.

- Kinnarī cintesi: „rājā kuddho, nissamṣayaṃ māressati,
25 idāni kathetum kālo“ ti anantaram gātham āha:

8. Sataṃ sahaṣsaṃ¹³ dubbhāsītānaṃ
kalam pi naḡghanti¹⁴ subhāsitassa,
dubbhāsitaṃ saṃkamāno kilesa,
tasmā tuṇhī kimpurisā, na balyā¹⁵ ti. 111.

¹ B^d luddako. ² B^d adds tusitvā. ³ B^d saddena. ⁴ C^s gāye - - nacce-. ⁵ B^d
kinnarā sace. ⁶ C^s koti, B^d dugitake ti, B^s duggitake ti. ⁷ B^d na i-. ⁸ B^d
-vasagatā, B^f vasāgathā. ⁹ C^{ks} omit naṃ, all three MSS. add puna. ¹⁰ C^k
-sāhatā, B^d -sam gatā. ¹¹ B^d -na anivattā ca. ¹² C^{ks} āhatā. B^d hattham gatā.
¹³ B^s sahaṣṣāni, B^d sattam māsāmi. ¹⁴ B^d naḡgh-. ¹⁵ C^k kimpuriso balyā, C^s
kimpurise na balyā, B^d kimpurisā nalyā.

Tattha saṃkamāno kilesa ti kadāci ahaṃ bhāsamāno dubbhāsitaṃ bhāseyyaṃ ti¹ evaṃ dubbhāsitaṃ saṃkamāno² kilissati³ kilamati, tasmā ti tena kārānena tumhākaṃ nāgāyinaṃ na⁴ bālabbhāvenā 'ti.

Rājā kinnariyā tussitvā anantaraṃ gātham āha:

9. Yā mēsā vyāhāsi⁵ pamuñcath' etaṃ⁶, 3
giriṇ ca naṃ⁷ Himavantaṃ nayantu,
imaṇ ca kho dentu mahānasāya
pāto ca naṃ pātārāse pacantū 'ti. 112.

Tattha yā mēsā ti yā me esā, dentū 'ti mahānasatthāya dentu.

Kinnaro rañño vacanaṃ sutvā „ayaṃ maṃ akathentaṃ 10
avassaṃ māressati, idāni kathetuṃ vaṭṭatīti“ itaraṃ gātham āha:

10. Pajjunnānāthā pasavo, pasunāthā ayaṃ pajā,
tvamñātho⁸ 'smi⁹ mahārāja, nātho 'haṃ bhariyāya ca¹⁰,
dvinnam aññataraṃ ñatvā mutto gaccheyya pabbatan ti. 113.

Tattha pajjunnānāthā ti tiṇṇabhakkhā pasavo meghanāthā¹¹ nāma, 15
pasunāthā ti ayaṃ pana manussapajā pañcagorasena upajivanta¹² pasunāthā
pasupatitṭhā, tvamñātho¹³ smīti¹⁴ ahaṃ pana tvamñātho, tvam mama pa-
tiṭṭhā¹⁵, nātho haṃ ti¹⁶ mama pana bhariyāya¹⁷ ahaṃ¹⁸ nātho¹⁹, ahaṃ assā
patiṭṭhā²⁰, dvinnamaññataraṃ ñatvā mutto gaccheyya pabbatan ti
ambhākaṃ dvinnam antare eko²¹ ekaṃ matam ñatvā sayam²² maraṇato mutto 20
pacchā²³ Himavantaṃ gaccheyya, jivamānā pana mayaṃ aññamaññaṃ na jābāma,
tasmā sace si²⁴ imaṃ Himavantaṃ pesetukāmo paṭhamam maṃ māretvā
pacchā pesehīti.

Evaṃ ca pana vatvā „mahārāja, na mayaṃ tava vacanaṃ
akātukāmatāya tuṇhī ahoṣimha²⁵, kathāya pana dosaṃ disvā 25
na kathayimhā“ 'ti dīpento imaṃ gāthadvayaṃ āha:

11. Na ve nindā suparivajjayā ce²⁶
nānā janā sevittabbā janinda,

¹ Bā -yyaṃ, omitting ti. ² Bds bhāsamānā. ³ Cks kile-. ⁴ Cks nāgāyinaṃ, Bā
bhāsi na ambhākaṃ in the place of nā-. ⁵ Bds byākāsi. ⁶ Bā pamuñcathetu. ⁷
Ck omits naṃ, Bā reads giriṇ ravaṃ, Bs giriṇ varam. ⁸ Cks taṃ- ⁹ Bds si ¹⁰ Cs
mama nāthā mama bhariyā mama nāthā in the place of nāthohaṃ - -, Ck only
mama bhariyā. ¹¹ Bā meghā-, Bs megho-. ¹² Cks -to, Bds uppajjanato. ¹³
Cks tuṃ- ¹⁴ Bds sīti. ¹⁵ Bā -tiṭṭho ¹⁶ Cks mama nāthā ti. ¹⁷ Cks bhariyā. ¹⁸
Cks mama. ¹⁹ Cks nāthā. ²⁰ Cks -ttho, Bds tvam mama patiṭṭho asi nātho hanti
mama bhariyāya ahaṃ nātho ahamassa patiṭṭho in the place of ahaṃ pana - - -.
²¹ Bā omits eko. ²² Bds ahaṃ. ²³ Bā omits pa-. ²⁴ Bds pi. ²⁵ Ck ahe-
simha, Bds ahumha. ²⁶ so Cks; Bds -jjayetha.

yen' eva eko labhate pasaṃsaṃ
ten' eva añño labhate ninditāraṃ. 114.

12. Sabbo loko paracitto¹ acitto²,
sabbo loko cittavasamhi³ citto⁴,
5 paccekacittā puthu sabbasattā,
kass' idha cittassa vase na vatte ti⁵. 115.

Tattha suparivajjayā ce⁶ ti mahārāja nindā nāma sukhena parivaj-
jetum na sakkā, nānā janā ti nānā chandajanā, yenevā 'ti yena sīlādiguṇen'
eko pasaṃsaṃ labhati ten' eva añño ninditāraṃ labhati, amhākaṃ⁷ kinnarānaṃ
10 antare akathanena pasaṃsaṃ labhati, manussānaṃ antare nindaṃ, iti nindā
nāma dupparivajjayā, sv-āhaṃ kathaṃ tava santikā pasaṃsaṃ labhissāmi⁸,
sabbo loko paracitto⁹ acitto¹⁰ ti mahārāja asappuriso¹¹ hi pāṇātipātādi-
cittena sappuriso pāṇātipātā veramanīdicittena acitto ti¹², evaṃ sabbo loko
paracittena acitto¹³ ti attho, cittavasamhi citto¹⁴ ti sabbo pana¹⁵ attano
15 hīnena vā papītena vā cittena cittaṃ jānāti¹⁶, evaṃ paccekacittā ti¹⁷ pāṇi-
yekacittā puthuppabhedā sabbe sattā, tesu kass' ekassa tava¹⁸ vā aññassa vā
citte na¹⁹ mādiso vā añño vā vatteyya, tasmā ayaṃ²⁰ mama cittavasena na
vattatīti²¹ mā mayhaṃ kujjhi, sabbasattā hi attano cittavase na gacchanti devā
'ti kimpuriso rañño dhammaṃ desesi.

- 20 Rājā „sabhāvaṃ eva katheti, paṇḍito kinnaro“ ti soma-
nassappatto hutvā osānagātham āha:

13. Tuṇhī ahū kimpuriso sabhariyo²²,
yo dāni vyāhāsi²³ bhayassa bhīto
so dāni mutto sukhito arogo,

- 25 vācā kir' ev' atthavatī narānaṃ ti. 116.

Tattha vācā kirevatthavatī narānaṃ ti vācā kir' eva imesaṃ sattā-
naṃ atthavatī hitāvahā hotīti attho.

- Rājā kinnare²⁴ suvaṇṇapañjare nisīdāpetvā tam eva luddaṃ
pakkositvā²⁵ „gacch' ime²⁶ gahitattāhāne yeva vissajjehīti“
30 vissajjāpesi.

¹ Ck -citte, Cs -citto corr. to -e, Bds paricitto. ² Ck amitto, Bd aticitto. ³ Cks
-vā-. ⁴ Ck citte, Cs citto? Bd patto. ⁵ Bd kariyā dha cittavasena vattīti. ⁶
Cs omits ce; Bds -yethā. ⁷ Bd adds hi. ⁸ Bds -mīti. ⁹ Bd pari-. ¹⁰ Bd omits
a-. ¹¹ Bd adds nāma. ¹² Bds va. ¹³ Bd paracitto atici-. ¹⁴ Cks citte, Bd
patto. ¹⁵ Bds adds loko. ¹⁶ so Bd: Cks cittena vā nāma in the place of cittaṃ
jānāti. ¹⁷ Cks -citta, omitting ti. ¹⁸ Bd nātassa in the place of kass-. ¹⁹
Bd adds vā kinnarā vā. ²⁰ Bds ahaṃ. ²¹ Bd -vase na vattissāmitī. ²² Bd añ-
gāhīni. ²³ Bds byākāsi. ²⁴ Ck rājākinnaro, Cs rājākinnaro. ²⁵ Bd -sāpetvā.
²⁶ Bd gaccha bhāpe.

M. pi „passācariya¹, evaṃ kinnarā² vācam rakkhitvā pattakāle kathitena sabhāsiten³ eva muttā², tvaṃ pana dukkathitena mahādukkhaṃ patto⁴“ ti idaṃ udāharanaṃ dassetvā „ācariya, mā bhāyi, jīvitan te dassāmīti⁵“ assāsesi, „api³ kho pana tumhe maṃ rakkheyyāthā⁴“ 'ti vutte „na tāva 5 nakkhattayogo labbhatīti⁶“ divasaṃ vītināmetvā majjhima-yāmasamanantare mataṃ eḷakaṃ āharāpetvā „brāhmaṇa yattha katthaci gantvā jīvāhīti⁷“ kiñci ajānāpento⁸ uyyojetvā eḷakamaṃsena balim katvā dvāraṃ patitthāpesi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān⁹ eva pubbe pi Kokāliko vācā- 10 hato yevā⁷“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā kaḷāraṇṅgalo Kokāliko ahosi, Takkāriyapaṇḍito⁸ aham evā⁹“ 'ti. Takkāriyajātakam.

9. Rurujātaka.

Kassa⁹ gāmaṇḍarāṃ dammīti. Idaṃ S. Veḷuvane v. 15 Devadattaṃ ā. k. So kira bhikkhu „bahūpakāro te āvuso Devadatta S., tvaṃ Tathāgataṃ nissāya pabbajjāṃ labhi, tñi piṭakāni uggaṇhi, lābhasakkāraṃ pāpuṇīti¹⁰“ vutto¹⁰ „āvuso S-rā mama tiṇagga-matto pi upakāro na kato, ahaṃ sayam eva pabbajim sayam tñi piṭakāni uggaṇhim sayam lābhasakkāraṃ pāpuṇin¹¹“ ti kathesi. Bhik- 20 khū dh. k. s.: „akataññū āvuso Devadatto akatavedīti¹¹“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā¹²“ 'ti vutte „na bhikkhave Devadatto idān⁹ eva akataññū pubbe pi akataññū yeva, pubbe p¹³ esa mayā jīvite dinne pi mama guṇamattaṃ na jānātīti¹⁴“ vatvā a. ā.: 25

A. B. Br. r. k. eko asītikoṭivibhavo seṭṭhi puttaṃ labhitvā Mahādhanako ti 'ssa nāmaṃ katvā „sippaṃ uggaṇhanto me putto kilamissatīti¹⁵“ kiñci sippaṃ na uggaḥāpesi¹². So gītanaccakhādanabhojanato uddhaṃ na kiñci aññāsi. Taṃ vayappattaṃ paṭirūpena dārena saṃyojetvā mātāpitara kalam akamsu. So 30 tesam accayena itthidhuttasurādhuttaakkhadhuttādīhi¹³ parivuto

¹ Bā omit pass. ² Bā -o. ³ Bā adds ca. ⁴ Cks -yyathā. ⁵ Bā adds taṃ. ⁶ Bā -petvā. ⁷ Cks -hatevā, Bā vācārahato yevā. ⁸ Bā adds pana. ⁹ Cfr. Morris, B. & C. p. 87. ¹⁰ Bā tassa. ¹¹ Bā -e. ¹² Bā adds tasseva agunakathaṃ kathesuṃ. ¹³ Bā uggaṇhā-. ¹⁴ Cks -suradhuttādīhi.

- nānāvyaśanamukhehi sabbaṃ dhaṇaṃ viddhaṃsetvā iṇaṃ ādāya taṃ dātuṃ asakkonto iṇāyikehi codiyamāno cintesi: „kiṃ mayhaṃ jīvitaṇa, ten' ev' amhi¹ attabhāvena añño viya jāto, mataṃ seyyo“ ti so iṇāyike āha: „tumbhākaṃ iṇapaṇṇāni gahetvā
- 5 āgacchatha, Gaṅgātīre me nihitaṃ kulasantakaṃ dhaṇaṃ atthi, taṃ vo dassāmīti“. Te tena saddhiṃ agamaṃsu. So „idha dhaṇaṃ idha dhaṇaṇa“ ti nidhiṭṭhānaṃ ācikkhanto viya „Gaṅgāya patitvā marissāmīti“ palāyitva Gaṅgāya pati. So caṇḍa-sotena vuyhanto kāruṇṇaravaṃ viravi. Tadā M. ruruṃiga-
- 10 yoniyāṃ nibbattitvā parivāraṃ chaḍḍetvā ekako va Gaṅgani-vattane ramaṇīye sālamiśake supupphitambavane vasati², tassa sarīracchavi sumajjitakaṇḍanapaṭṭavaṇṇo³ ahośi, hatthapādālakkhā parikkammakatā viya⁴, naṅguṭṭhaṃ camarinaṅguṭṭhaṃ⁵ viya, siṅgāni rajatadāmaṇṇāni⁶, akkhini sumajjitamaṇigulikā viya,
- 15 mukhaṃ odahitvā ṭhapitarattakambalabheṇḍukā⁷ viya⁸. So addharattasamaye tassa karuṇasaddaṃ sutvā „manussasaddo sūyati, mā mayi dharante maratu, jīvitaṃ assa dassāmīti“ cintetvā sayanaḡumbā utṭhāya nadītīraṃ gantvā „ambho purisa, mā bhāyi, jivitaṃ te dassāmīti“ assāsetvā sotaṃ chindanto⁹
- 20 gantvā taṃ piṭṭhiyāṃ āropetvā tīraṃ pāpetvā attano vasaṇaṭṭhānaṃ netvā¹⁰ palāphalāni datvā dvīhatihaccayena „bho purisa, ahaṃ taṃ ito araṇṇā¹¹ nīharitvā Bārāṇāsimagge ṭhapessāmi, tvaṃ sotthinā gamissasi, api kho pana ‘asukatṭhāne nāma kaṇḍanamigo vasatīti’ dhanakāraṇā maṃ raṇṇo vā rājamahā-
- 25 mattassa vā mā ācikkhā¹²“ ti āha. So „sādhū sāmīti“ sam-paṭicchi. M. tassa paṭiṇṇāṃ gahetvā taṃ attano piṭṭhe āro-petvā Bārāṇāsimagge otāretvā nivatti. Tassa Bārāṇasiṃ pavisaṇadivase yeva Khemā nāma raṇṇo aggamaheśi paccūsakāle supinantaṇa suvaṇṇavaṇṇaṃ migāṃ attano dhammaṃ desentaṃ

¹ Bā etenamhi. ² Bā adds uposāthaṃ upavūṭṭhāya. ³ Bā sumajjhitakaṇḍa-nakaphalakavanno ⁴ Bā rasaparikkammagatāpi. ⁵ Bā cā-. ⁶ Bā -dāmasadisāni.

⁷ Bā -lakenḍu. ⁸ Bā adds evarūpaṃ tassa rūpaṃ ahośi. ⁹ Bā adds viya. ¹⁰ Bā adds assāsetvā. ¹¹ Bā -ato. ¹² Bā -asīti. ¹³ Bā -iyaṃ.

disvā cintesi: „sace evarūpo migo na¹ bhaveyya nāhaṃ supinena passeyyam, addhā bhavissati². rañño ārocessāmīti“ sā rājānaṃ upasaṃkamitvā „mahārāja, ahaṃ suvaṇṇavaṇṇassa migassa dhammaṃ sotukāmā, labhissāmi ce jīvissāmi, no ce n’ atthi me jīvitā“ ti āha. Rājā naṃ assāsetvā „sace ma- 5 nussaloke atthi labhissasīti“ vatvā brāhmaṇe pakkosāpetvā „suvaṇṇavaṇṇamigā nāma hontīti“ pucchitvā „āma deva hontīti“ sutvā alaṃkatabhatthikkhandhe suvaṇṇacaṇḍoṭake sahas-satthavikaṃ ṭhapetvā yo suvaṇṇamigaṃ ācikkhissati tassa saddhiṃ sahas-satthavikasuvaṇṇacaṇḍoṭakehi³ taṃ ca hatthiṃ tato 10 va uttariṃ dātukāmo hutvā suvaṇṇapaṭṭe gātham likhāpetvā ekaṃ amaccaṃ pakkositvā⁴ „ehi tvaṃ tāta, mama vacanena imaṃ gātham nagaravāsīnaṃ kathehīti“ imasmiṃ jātaka paṭhamam gātham āha:

1. Kassa⁵ gāmaṇaṃ dammi nāriyo ca alaṃkatā. 15

ko me taṃ migam akkhāti migānaṃ migam uttaman ti. 117.
Amacco suvaṇṇapaṭṭaṃ gahe tvā sakalanagare vācāpesi. Atha so seṭṭhiputto Bārānaṣiṃ pavisanto va taṃ katham sutvā amaccassa santikaṃ gantvā „ahaṃ rañño evarūpaṃ migam ācikkhissāmi. maṃ rañño dassēhīti“ āha. Amacco hatthito 20 otaritvā taṃ rañño santikaṃ netvā „ayaṃ kira deva taṃ migam ācikkhissatīti“ dassesi. Rājā „saccaṃ bho purisā“ ti pucchi. So „saccaṃ mahārāja, tvaṃ etaṃ yasaṃ mayhaṃ dassasīti“⁶ vadanto dutiyaṃ gātham āha:

2. Mayhaṃ gāmaṇaṃ dehi nāriyo ca alaṃkatā, 25

ahaṃ te migam akkhissaṃ migānaṃ migam uttaman ti. 118.
Taṃ sutvā rājā tassa mittadūbhissa tussitvā „ambho kuhiṃ so migo vasatīti“ pucchitvā „asukaṭṭhāne nāma devā“ ti vutte taṃ eva maggadesakaṃ katvā mahantena parivārena taṃ ṭhānaṃ agamāsi. Atha naṃ so mittadūbhī „senam deva 30

¹ Ck omits na, Cs evarūpe na ² Bd -tīti ³ Cks -vikaṃsu-, Bd -kenaca. ⁴ Bd -sāpetvā. ⁵ Bd s tassa-. ⁶ Cks -tīti, Bd dehīti.

sannisīdāpehīti¹“ vatvā² sannisinnāya³ senāya „eso⁴ so deva suvaṇṇamigo etasmiṃ ṭhāṇe⁵ vasatīti“ hatthaṃ pasāretvā ācikkhanto tatiyaṃ gātham āha:

3. Etasmiṃ vanasaṇḍasmiṃ ambā sālā ca pupphitā
5 indagopakasañchannā, etth' eso⁶ tiṭṭhati⁷ migo ti. 119.

Tattha indagopakasañchannā ti etassa vanasaṇḍassa bhūmi indagopakavaṇṇāya rattāya sukkhasamphassāya tinajātiyā sañchannā tivassikasasakassa⁸ kucchi viya mudukā, ettha evaṃ⁹ ramanīye vanasaṇḍe so tiṭṭhatī dassesi.

- Rājā tassa vacanaṃ sutvā amacce ānāpesi: „tassa mi-
10 gassa palāyitum adentā khippaṃ āvudhahatthehi purisehi sad-
dhiṃ vanasaṇḍaṃ parivārethā“ 'ti. Te tathā katvā unna-
dīmsu. Rājā katihi¹⁰ pi janehi¹¹ saddhiṃ ekamante atṭhāsi.
So pi 'ssa¹² puriso avidūre atṭhāsi. M. taṃ saddaṃ sutvā
cintesi: „mahato balakāyassa saddo, tamhā me¹³ purisā bha-
15 yena uppannena bhavitabban“ ti so utṭhāya sakalaparisam
oloketvā rañño ṭhitatṭhānaṃ disvā „rañño ṭhitatṭhāne yeva me
sotthiṃ bhavissati, etth' eva mayā gantum vattatīti“ cintetvā
rājābhimukho pāyāsi. Rājā taṃ āgacchantam disvā „nāga-
balo migo avattharanto¹⁴ āgaccheyya¹⁵, saraṃ sannahitvā
20 imam migaṃ santāsetvā sace palāyati vijjhivā¹⁶ dubbalaṃ
katvā gaṇhissāmīti“ dhanuṃ āropetvā bodhisattābhimukho
va ahosi:

Taṃ atthaṃ dassento S. gāthadvayaṃ āha:

1. Dhanuṃ adejjhaṃ¹⁷ katvāna usuṃ sandhāy' upāgami¹⁸, (III ²⁷⁴/₁₂)
25 migo ca disvā rājānaṃ dūrato ajjhabhāsatha: 120.
5. Āgamehi mahārāja, mā me vijjhi rathesabha,
ko nu te idham¹⁹ akkhāsi: etth' eso tiṭṭhatī migo ti. 121.

¹ Bā sannipātehi. ² Bā omits va. ³ Bā adds ca. ⁴ Bā ehiṭi vatvā in the place of eso. ⁵ Bā vane. ⁶ C² Bā etthaso. ⁷ Bā vasati. ⁸ Bā only sasa. ⁹ Bā etasmiṃ. ¹⁰ C² katihi. ¹¹ Bā katipayehi. ¹² Bā omits ssa. ¹³ Bā omits me. ¹⁴ Bā adds viya. ¹⁵ Bā -yyā ti. ¹⁶ Bā visajjhivā. ¹⁷ Bā sarejjhaṃ. ¹⁸ Bā sannāy-. ¹⁹ so all three MSS.

Tattha adejjhan¹ ti jiyāya ca sarena ca saddhim ekam eva katvā, sandhāyā² 'ti sandahitvā³, āgamehīti titttha mahārāja mā mañ vijjhi jīva-gāham eva mañ gaṇhā 'ti madhurāya manussavācāya abhāsi.

Rājā tassa madhurakathāya bajjhivā⁴ dhanuñ otāretvā gāravena aṭṭhāsi. M. pi rājānañ upasaṃkamitvā madhura-
patisanthāraṃ katvā ekamantañ aṭṭhāsi. Mahājano pi sabbā-
vudhāni chaḍḍetvā āgantvā rājānañ parivāresi. Tasmiñ
khane M. suvannakiṃkiṇikaṃ cāleno viya madhurassarena
rājānañ pucchi: „ko nu te idham akkhāsi: etth' eso tiṭṭhati
migo" ti. Tasmiñ khane so pāpapuriso thokaṃ paṭikkamitvā 10
sotapathe aṭṭhāsi. Rājā „iminā me tvañ dassito" ti kathento
chaṭṭhañ gātham āha:

6. Esa pāpacaro⁵ poso samma tiṭṭhati ārakā,
so hi me idham akkhāsi: etth' eso tiṭṭhate migo ti. 122.

Tattha pāpacaro⁵ ti visatthācāro⁶. 15

Taṃ sutvā M. tañ mittadūbhiñ garahitvā raññā saddhim
sallapanto sattamañ gātham āha:

7. Saccaṃ kir' evaṃ āhaṃsu: narā ekacciyā idha, (I, 326)
kaṭṭhañ viplāvitāñ⁷ seyyo na tv-ev' ekacciyo naro ti. 123.

Tattha viplāvitāñ⁸ ti uttāntāñ⁹, ekacciyo ti ekacco pana mitta-
dūbhī pāpappuggalo udake patanto¹⁰ pi uttārito⁹ na tv-eva seyyo, kaṭṭhañ hi
nānappakārena upakārāya sañvattati, mittadūbhī pana vināsāya, tasmā tato¹¹
kaṭṭham eva varatarān¹² ti porāṇakapaṇḍitā kathayimāsu, mayā pana na tesāñ
vacanañ katan ti. 20

Taṃ sutvā rājā itarañ gātham āha: 25

8. Kin nu¹³ rurū¹⁴ garahasī¹⁵ migānañ
kiṃ pakkhinañ¹⁶ kiṃ pana mānusānañ,

¹ Bā sarejja katvānā. ² Ck^s sandhiyā, Bā omits sandhāyā ti. ³ Bā sanhayitvā.
⁴ Bā bandhetvā. ⁵ so Bā; Ck^s pādaoro, C^s pādacaro. ⁶ Bā visatthācāro. ⁷ Ck^s
vipalā-, Bā nippabbhavitāñ? B^s viplapatam. ⁸ Ck^s viphalā-, C^s vipalā-, Bā ni-
plavi-, B^s viplapatan. ⁹ Bā^s uddhari. ¹⁰ Ck^s maranto. ¹¹ Bā tesāñ. ¹² Bā
varan. ¹³ Bā adds tvañ. ¹⁴ Ck^s rūru, C^s rurū, Bā nunu. ¹⁵ Ck^s -si, Bā garaha
¹⁶ Ck^s pakkhinañ, Bā pakkhina.

bhayaṃ¹ hi maṃ vindati napparūpaṃ
sutvāna taṃ mānuṣiṃ bhāsamānaṃ. 124.

Tattha migānaṃ ti migānaṃ aññataraṃ garabasi udūhu pakkhīnaṃ ādu²
manussānaṃ ti puechi, bhayaṃ³ maṃ vindatīti bhayaṃ maṃ patilabhati.
5 ahaṃ attani⁴ añissaro bhayasantako viya homi, anapparūpaṃ ti mahantaṃ.

Tato M. „mahārāja, na migam na pakkhiṃ garahāmi,
manussaṃ pana garahāmīti“ dassento navamaṃ gātham āha:

9. Yam uddharim vāhane vuyhamānaṃ
mahodake salile sīghasote
10 tatonidānaṃ bhayaṃ āgataṃ mama.
dukkho have rāja asabbhi saṅgamo ti. 125.

Tattha vāhane ti patitapatite⁵ vahitum samatthe Gaṅgāvahe⁶, mahodake salile ti mahāudake⁷ mahāsalile ti attho, ubhayenāpi Gaṅgāvahassa⁸ eva⁹ bahūdakatam dasseti, tatonidānaṃ ti mahārāja yo mayham tayā dassito puriso⁹ mayā¹⁰ Gaṅgāya vuyhamāno aḍḍharattasamaye karunaṃ¹¹ viravanto uttārito¹² tatonidānaṃ me va¹³ idaṃ ajja¹⁴ bhayaṃ āgataṃ, asappuri-sehi samāgamo nāma dukkho mahārāja 'ti

Taṃ sutvā rājā tassa kujjhitvā „evaṃ bahūpakārassa
nāma guṇaṃ na jāni¹⁵, vijjhitvā naṃ jīvitaḥkhayaṃ pāpessā-
20 mīti“ dasamaṃ gātham āha:

10. So 'haṃ catuppattam idaṃ¹⁶ vihaṅgamaṃ
tanuccidaṃ hadaye ossajāmi,
hanāmi mittaddum¹⁷ akiccekāriṃ
yo tādisaṃ kammakataṃ na jānātīti. 126.

25 Tattha catuppattan ti 'catūhi vājapattehi¹⁸ samannāgataṃ. vihaṅgaman ti ākāsagāmiṃ, tanuccidaṃ ti sarīrachindanaṃ, ossajāmīti etassa hadaye vissajjemi.

Tato M. „mā esa maṃ nissāya nassatū“ 'ti cintetvā
ekādasamaṃ gātham āha:

1 Cks -yā. 2 Cs āhu, Bđ ca. 3 Cks omit bhayaṃ. 4 Bđ attano. 5 Bđ omits patita 6 Ck gaṅgāyavahe. 7 Cks omit salile ti mahāudake. 8 Cks vahasso va omitting gaṅgā, Bđs gaṅgāvatassa ca. 9 Bđ adds eso. 10 Bđ mahā. 11 Bđ kāruṇārava. 12 Bđ uddhirito. 13 Cs omits va. 14 Bđ omits idamajja. 15 Bđ jānāti. 16 Ck idaṃma, Bđ imam. 17 Bđ tam mittadubbhi. 18 Bđ omits vāja.

11. Dhī-r-assa bālassa have janinda,
santo vadham na-ppasamsanti jātu¹,
kāmaṃ gharaṃ gacchatu pāpadhammo,
yaṇ c' assa bhaṭṭham tad etassa dehi,
ahaṇ ca te kāmakaro bhavāmīti. 127.

5

Tattha kāmaṇ ti kāmena yathāruciyaṃ attano gharāṇi gacchatu. yaṇcassa bhaṭṭham² tadetassa dehīti yaṇ c' assa idam nāma te dassāmīti tayā kathitaṃ tassa dehi, kāmakaro³ ti icchākaro, yaṇ icchasi taṃ karohi maṇsaṃ vā me khāda kilāmigam vā karohi, sabbattha te⁴ anukūlavattanī bhaviṣṣāmiti attho.

10

Taṃ sutvā rājā tuṭṭhamānaso M-assa thutiṃ karonto anantaraṃ gātham āha:

12. Addhā rurū aññataro sataṃ so⁵
yo dūbhatō⁷ mānussa⁷ na` dubbhi,
kāmaṃ gharaṃ gacchatu pāpadhammo,
yaṇ c' assa bhaṭṭham tad⁹ etassa dammi,
ahaṇ ca te kāmācāraṃ¹⁰ dadāmīti. 128.

15

Tattha sataṃ so¹¹ ti addhā tvaṃ sataṃ paṇḍitānaṃ aññataro, kāmācāraṇ¹² ti ahaṃ tava dhammakathāya¹³ pasāditvā tuyhaṃ¹⁴ kāmācāraṃ¹⁵ abhayaṃ dadāmi, ito patthāya tumhe nibbhayaṃ yathāruciyaṃ viharathā¹⁶ ti M-assa varaṃ adāsi.

20

Atha naṃ M. „mahārāja, manussā nāma aññaṃ mukhena bhaṇanti¹⁶ aññaṃ karontiti“ parigaṇhanto¹⁷ dve gāthā abhāsi:

13. Suvijānaṃ sigālānaṃ sakuntānaṃ¹⁸ ca vassitaṃ, (=supra²²⁵₂₇)
manussavassitaṃ rāja dubbijānatarāṃ tato. 129.

25

14. Api ce maññatī poso 'ñātimitto¹⁹ 'sakhā' ti vā (= supra²²⁶₁)
yo pubbe sumano hutvā pacchā sampajjate diṣo ti. 130.

Taṃ sutvā rājā „migarāja, mā maṃ evaṃ maññi, ahaṃ hi rājjaṃ jahanto pi tuyhaṃ dinnavaṃ na vijahissaṃ, saddaha²⁰

¹ Bā kātun. ² Bā bhattam. ³ Cks kāmāṇ- ⁴ Cks to. Bā tenu. ⁵ Cks sey ⁶ Bā dubbalo. ⁷ Bā manussa; read: mānussa dūbhatō? ⁸ Bā omits na. ⁹ Ck Bā dad. ¹⁰ Bā gāmavaraṇ. ¹¹ Ck sataṃ, Cs satam se. ¹² Bā gāmavaraṇ. ¹³ Bā dhammaṇ. ¹⁴ Bā tamhākaṇ. ¹⁵ Bā gāmavaraṇ ca ¹⁶ Bā bhāsanti. ¹⁷ Bā parigga-. ¹⁸ Bā sakunānaṃ. ¹⁹ Cks -tta, Bā -ttā. ²⁰ Bā saddhahatha.

mayhan“ ti varam adāsi. M. tassa santikā varam gaṇhanto
attānaṃ ādiṃ katvā sabba-attānaṃ abhayadānaṃ varam gaṇhi.
Rājāpi taṃ varam¹ datvā B-aṃ nagaraṃ netvā nagaraṃ ca
M-aṃ ca alaṃkārapetvā deviyā dhammaṃ desāpesi. M. devin
5 ādiṃ katvā rañño ca rājapariśāya ca madhurāya manussa-
bhāsāya dhammaṃ desetvā rājānaṃ dasahi rājadhammehi
ovaditvā mahājanaṃ anusāsetvā araññaṃ pavisitvā miga-
gaṇaparivuto vāsaṃ kappesi. Rājā „sabbasattānaṃ² abhayaṃ
dammīti“ nagare bheriṃ carāpesi. Tato paṭṭhāya migapakkhi-
10 naṃ koci hatthaṃ pasāretuṃ samatto nāma na hosi. Miga-
gaṇo manussānaṃ sassāni khādati, koci vāretuṃ na sakkoti³.
Mahājano rājāṇagaṇaṃ⁴ gantvā upakkosi⁵.

Tam atthaṃ pakāseto S.⁶ imaṃ gātham āha:

15. Samāgatā jānapadā⁷ negamā ca samāgatā:

15 migā dhaññāni khādanti, tam devo paṭisedhatu⁸ 'ti. 131.

Tattha taṃ devo ti tam migaganam devo patisedhetu.

Taṃ sutvā rājā gāthadvayam āha:

16. Kāmaṃ janapado māsi, ratṭhaṃ cāpi vinassatu,
na tv-evāhaṃ ruruṃ dubbhe datvā abhayadakkhiṇaṃ. 132.

20 17. Mā me janapado āsi, ratṭhaṃ cāpi vinassatu⁹,
na tv-evāhaṃ migarājassa varam datvā musā bhaṇe ti. 133.

Tattha māsiti kāmam mayham janapado mā¹⁰ mā hotu¹¹, ruruṃ ti na
tv-eva ahaṃ suvaṇnavannassa ruruṃmigarājassa abhayaṃ datvā dubbhissāmi.

Mahājano rañño vacanaṃ sutvā kiñci vattum avisahanto
25 paṭikkami¹². Sā kathā vitthārikā¹³ ahosi. Taṃ sutvā M.
migagaṇaṃ sannipādetvā¹⁴ „ito paṭṭhāya manussānaṃ sassāni¹⁵
mā khāditthā¹⁶“ 'ti ovaditvā „attano khettesu paṇṇasaññaṃ

¹ Bā omits t v. ² Bā sabbesaṃ sa-. ³ Bā khādanto kenaci nivāretuṃ na sakkhissasi. ⁴ Bā -ne. ⁵ Bā -sisu. ⁶ Bā omits satthā. ⁷ Bā ja-. ⁸ Ck mā maṃ janapado ahuṃ in the place of mā maṃ - -. ⁹ Ck vā, Bā omits one mā. ¹⁰ Bā hosi. ¹¹ Bā paṭipakkāmi. ¹² Ck vitthārikatā, C^s -kathā, Bā vitthāritā. ¹³ Bā -pātāpetvā. ¹⁴ Bā sassāni. ¹⁵ Bā -dathā.

bandhantū“ 'ti manussānaṃ pesesi. Manussā tathā kariṃsu¹.
Tāya saññāya migā yāvaṃ ajjakālā² sassam na khādanti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva³ Devadatto akataññū yevā“
'ti vatvā j. s.: „Tadā seṭṭhiputto Devadatto ahosi, rājā Ānando, ruru-
migo⁴ aham evā“ 'ti. Rurumigajātakaṃ.

5

10. Sarabhamigajātaka.

Asimsetheva puriso ti. Idam S. J. v. attanā¹ saṃkhuttena
pucchitassa pañhassa dhammasenāpatino² vitthārena vyā-
karaṇam ā. k. Tadā pana S. theram saṃkhuttena pañham pucchi.
Devorohane tatrāyaṃ saṃkhepato anupubbikathā: Rājagahe seṭṭhino
hi santike caṇḍanappatte³ āyasmatā Piṇḍola-Bhāradvājena iddhiyā
gahite S. bhikkhūnaṃ iddhipāṭihāriyakāraṇam paṭikkhipi. Tadā tit-
thiyā „paṭikkhittam samaṇena Gotamena iddhipāṭihāriyakāraṇam, idāni
sayam pi na karissatīti“ cintetvā maṃkubhūtehi attano sāvakehi
„kiṃ bhante iddhiyā pattam na gaṇhitthā“ ti vuccamānā „n' etaṃ“
āvuso ambhākaṃ dukkaraṃ, chavassa pana dāruppattass' atthāya⁴
attano saṃhasukhumaguṇam⁵ ko gihīnaṃ pakāsesatīti⁶ na gaṇ-
himha⁷, samaṇā pana Sakyaputtiyā lolabālatāya⁸ iddhiṃ dassetvā
gaṇhiṃsu, mā 'ambhākaṃ iddhikaraṇam bhāro' ti cintayittha, mayam
hi, tiṭṭhantu samaṇassa Gotamassa sāvaka. ākaṃkhamānā pana
samaṇena Gotamen' eva saddhiṃ iddhiṃ pi dassēyyāma. sace
hi⁹ samaṇo G. ekaṃ pāṭihāriyam karissati mayam¹⁰ duguṇam¹¹
karissāmā“ 'ti kathayimisu. Tam sutvā¹² bhikkhū Bhagavato ārocesum:
„bhante tiṭṭhiyā kira pāṭihāriyam karissantīti“. Satthā¹³ „bhik-
khave“¹⁴, karontu, aham pi karissāmīti¹⁵. Tam sutvā Bimbisāro
āgantvā Bhagavantaṃ pucchi: „bhante pāṭihāriyam¹⁶ karissathā“ 'ti.
„Āma mahārājā“ 'ti „Nanu bhante sikkhāpadaṃ paññattan“ ti. „Mahā-
rāja, tam mayā sāvakanam paññattam, Buddhānaṃ pana sikkhāpadaṃ

15

20

25

¹ Bḍ phinnasaññam bandhāpetvā manussānaṃ ghoṣāpesi te tathā bandhimsu.

² Bḍ yāvajjatanāya. ³ Bḍ adds pubbe pi ⁴ Bḍ -nigārājā. ⁵ Bḍ omits attanā.

⁶ Ck -nā. ⁷ Bḍs -o. C^s -ttena pucchitassa ⁸ Bḍ gaṇhatthā ⁹ Bḍ natam ¹⁰ Bḍ dārupattattāya ¹¹ Bḍ -na ¹² Bḍ pakāsesatīti. ¹³ Ck^s gaṇhimahā. Bḍ gaṇ-
hāma ¹⁴ Bḍ omits bāla. ¹⁵ Bḍ pi ¹⁶ Ck^s add dve karissāma tatiyam sa-
mano G. karissati ¹⁷ Bḍ dviguṇam ¹⁸ Ck^s omit sutvā ¹⁹ Ck^s vissatthā.

²⁰ Bḍ sace karontu ²¹ Bḍ adds āha. ²² Bḍ adds kira

- nāma n' atthi, yathā hi mahārāja tava uyyāne pupphaphalaṃ aṇṇe-
 sam¹ cāritam² na tava evaṃ sampadam idaṃ datṭhabban³ ti. „Ka-
 ham³ pana bhante pāṭihāriyam karissathā⁴ ti. „Sāvattinagare gaṇ-
 ḍambarukkhamūle⁵ ti. „Amhehi⁴ tattha kiṃ kattabban⁶ ti. „Na
 5 kiñci mahārājā⁷ ti. Punadivase S. karabbhattakicco cārikam pakkāmi.
 Manussā „kuhiṃ bhante S. gacchatīti⁸ pucchanti. „Sāvattināgara-
 dvāre gaṇḍambarukkhamūle titthiyamaddanam⁹ yamakapāṭihāriyam
 kātun¹⁰ ti tesaṃ bhikkhū kathayanti⁶. Mahājano „acchariyarūpaṃ⁷
 kira⁸ pāṭihāriyam bhavissati⁹, passissāma nan¹⁰ ti gharadvārāni chaḍ-
 10 detvā Satthārā saddhiṃ ñeva agamāsi. Aṇṇatitthiyā „mayam pi
 samaṇassa G-assa pāṭihāriyakaraṇatṭhāne pāṭihāriyam karissāmā¹¹ ti
 upatṭhākehi saddhiṃ S-aṃ eva anubandhimsu. S. anupubbena pana
 Sāvattim gantvā raṇṇā¹² „pāṭihāriyam kira bhante karissathā¹³ ti
 pucchito „karissāmiti¹⁴ vatvā „kadā bhante¹⁵ ti vutte „ito sattame
 15 divase, āsālhipuṇṇamāsiyan¹⁶ ti āha¹⁷. „Maṇḍapam karomi bhante¹⁸
 ti. „Alaṃ mahārāja, mama pāṭihāriyakaraṇatṭhāne Sakko¹⁹ dvādaśa-
 yojanikam ratanamaṇḍapam karissatīti²⁰. „Etaṃ kāraṇam nagare
 ugghosāpemi bhante²¹ ti. „Ugghosāpehi mahārājā²² ti. Rājā dhamma-
 ghosakam alaṃkatahatthipitṭhiṃ āropetvā „S.²³ kira Sāvattidvāre
 20 gaṇḍambarukkhamūle titthiyamaddanam pāṭihāriyam karissati ito sat-
 tame²⁴ divase²⁵ ti devasikam ghosanam kāreti²⁶. Titthiyā „gaṇḍa-
 mbarukkhamūle kira karissatīti²⁷ sāmikanam dhanam datvā²⁸ Sāvatti-
 sāmante ambarukkhe chindāpayimsu. Dhammaghosako puṇṇamadivase²⁹
 „pāto va ajja³⁰ pāṭihāriyam bhavissatīti³¹ ugghosesi³². Devatānu-
 25 bhāvena sakala-Jambudīpe dvāre thatvā ugghositam viya ahosi, ye ye
 gantum cittam uppādeti te te Sāvattim pattaṃ³³ eva attānam pas-
 sīmsu. dvādaśayojanikā parisā ahosi. S. pāto va Sāvattim piṇḍāva
 pavisitum nikkhami. Gaṇḍo nāma³⁴ rājuyyānapālo piṇḍipakkam eva
 kumbhappamāṇam mahantaṃ ambapakkam raṇṇo haranto S-raṃ nagara-
 30 dvāre disvā „idaṃ T-ass³⁵ eva anucchavikan³⁶ ti³⁷ adāsi. S. paṭigga-
 hetvā³⁸ tatth³⁹ eva ekamante⁴⁰ nisinno paribhuñjitvā⁴¹ „Ānanda, imam
 atṭhiṃ⁴² uyyānapālassa imasmim ṭhāne ropanatthāya dehi, esa gaṇ-

¹ Bā aṇṇam. ² C^s Bā vāri-. ³ Bā kattha. ⁴ Bā omits a-. ⁵ Bā -na. ⁶ Bā
 thesaṃ bhikkhunam katham sutvā. ⁷ Bā anacchariyam evarūpaṃ. ⁸ Bā omits kira.
⁹ Bā -tīti. ¹⁰ C^s raṇṇo, Eā araṇṇā. ¹¹ Eā aham. ¹² Bā adds devarājā. ¹³ Bā
 bhagavā. ¹⁴ Bā -ma. ¹⁵ Eā -si. ¹⁶ Bā adds sāmikā. ¹⁷ Bā punadivase. ¹⁸
 Bā bhagavato. ¹⁹ Bā -ti. ²⁰ C^s pattham, Bā sāvattipattaṃ. ²¹ Bā pana. ²²
 Bā adds tam. ²³ C^s -ggaḥāpetvā. ²⁴ Bā -tam. ²⁵ Bā -janto. ²⁶ Bā ampathi.

ḍambo nāma bhavissatīti¹ āha. Thero tathā akāsi. Uyyānapālo
 paṃsum viyūhitvā ropesi. Taṃ khaṇaṃ űeva aṭṭhīm² bhijjivā mūlāni
 otarīṃsu, naṅgalisappamaṇo rattamīkuro uṭṭhahi³, mahājanassa olo-
 kentass' eva paṇṇāsahattbhakkhandho paṇṇāsahattasākhā⁴ ubbedhena
 ca hatthasatiko ambarukkho sampajji⁵, tāvad ev' assa pupphāni ca 5
 phalāni ca uṭṭhahīṃsu. so madhukaraparivuto⁶ suvaṇṇavaṇṇaphala-
 bharito⁷ nabhaṃ pūretvā aṭṭhāsi, vātappaharaṇakāle madhukara-
 pakkāni⁸ patīṃsu, pacchā āgacchantā bhikkhū paribhuṇṇitvā va āga-
 miṃsu⁹. Sāyaṇhasamaye devarāja āvajjanto „sattaratanaṃaṇḍapaka-
 raṇaṃ¹⁰ ambhākaṃ bhāro¹¹ kato¹² ti űatvā Vissakammaṃ pesetvā dvādasas- 10
 yojanikaṃ nīluppalasaṇḍhannaṃ sattaratanaṃaṇḍapaṃ kāresi. Evaṃ
 dasasahassacakkavāladavatā sannipatīṃsu. S. titthiyamaddanaṃ asā-
 dhāraṇaṃ sāvahehi yamakapāṭihāriyaṃ katvā bahuno¹³ janassa pasanna-
 bhāvaṃ űatvā oruyha Buddhāsane ni-inno dhammaṃ desesi. Visati-
 pāṇakoṭiyo amatapānaṃ pivīṃsu. Tato „purimabuddhā pana pāṭi- 15
 hāriyaṃ katvā kattha gacchantīti¹⁴ āvajjanto „Tāvatiṃsabhavanaṃ¹⁵ ti
 űatvā Buddhāsaṇā uṭṭhāya dakkhiṇapādaṃ Yugandharamuddhāni ṭha-
 petvā vāmapādena Sinerumatthakaṃ akkanitvā Pāricchattakamūle
 Paṇḍukambala-silāya vassaṃ upagantvā antotemāsaṃ devānaṃ Abhi-
 dhammakathaṃ¹⁶ katheti¹⁷. Parisā Satthu gatattṭhānaṃ ajānanti¹⁸ 20
 disvā¹⁹ va „gamissāmi²⁰ 'ti tatth' eva temāsaṃ vasi. Upakattṭhāya
 pavāraṇāya Mahāmogallānatthero gantvā Bhagavato ārocesi. Atha
 naṃ S. pucchi: „khaṃ pana etarahi Sāriputto²¹ ti. „Esa bhante
 pāṭihāriye pasiditvā pabbajitehi paṇcahi bhikkhusatehi saddhīm Saṃ-
 kassanagare²² vasatīti²³. „Moggallāna, ahaṃ ito sattame divase Saṃ- 25
 kassanagaradvāre otarissāmi, T-aṃ datṭhukāmaṃ Saṃkassanagare sanni-
 patantū²⁴ 'ti. Thero „sādhū²⁵ 'ti patīsuṇitvā āgantvā²⁶ parisāya āro-
 cetvā²⁷ sakalapariasaṃ Sāvattṭhito tiṃsayojanaṃ Saṃkassanagaraṃ eka-
 muhuttaṇ²⁸ eva pāpesi. S. vutthavasso²⁹ pavāretvā „mahārāja manussa-
 lokaṃ gamissāmi³⁰ Sakkassa ārocesi. Sakko Vissakammaṃ āmantetvā 30
 „Dasabalassa manussalokagamaṇattṭhāya sopānaṃ³¹ karohīti³² āha. So
 Sinerumatthake sopānasāsaṃ Saṃkassanagaradvāre dhurasopānaṃ katvā
 majjhe maṇimayaṃ ekasmiṃ passe rajatamayaṃ ekasmiṃ passe so-

¹ Ck Bđ -i - Ck^s utthahitva ² so all three MSS ³ Bđ sampajjetvā
⁴ Bđ madhurapattajjāripunno. ⁵ Bđ -bhā- ⁶ Bđ madhura-? ⁷ Ck^s satthāra-
 maṇḍapaṃ-, C^s satthārāmaṇḍapa-, Bđ satthuratanaṃaṇḍapa-. ⁸ Bđ kāro,
 omitting kato ⁹ Bđ bahu. ¹⁰ Bđ -maṇḍitakam ¹¹ Bđ -si ¹² Ck^s -ti, Bđ -tā
¹³ Bđ adi-. ¹⁴ Bđ radvāre. ¹⁵ so all three MSS. ¹⁶ Bđ -cesi. ¹⁷ Bđ vuttha-
 vasso, Ck^s emit vu- ¹⁸ Bđ tiṃ sopānaṃ

vaṇṇamayan ti tiṇi sopānāni māpesi. sattaratanamayā vedikāparikkhepā
 ti¹. S. lokavivaraṇaṃ pāṭihāriyaṃ katvā majjhe maṇimayena sopā-
 nena otari. Sakko pattacīvaram aggahesi. Suyāmo vālavijjāni. Sa-
 hampati Brahmā² chattaṃ dhāre-si, dasasahassacakkavāladevatā dibba-
 5 gandhamālādīhi pūjayiṃsu. S-ram dhurasopāne patṭhitaṃ³ paṭhamam
 eva Sāriputtatthero vandi. pacchā sesaparisa Tasmim samāgame S.
 cintesi: „Moggallāno iddhiṃvā ti pākato. Upāli vinayadharo ti. Sāri-
 puttassa pana mahāpaṇṇāguṇo na pākato. ṭhapetvā⁴ mam⁵ añño etena
 sadiso samapaṇṇo⁶ nāma n⁷ attu. paṇṇāgunam assa pākataṃ karissā-
 10 miti⁸ paṭhamam tāva puthujjanapaṇṇam⁹ pucchi. tam puthujjanā va
 kathayiṃsu¹⁰. Tato sotāpannānaṃ visaye paṇham pucchi. tam pi
 sotāpannā va kathayiṃsu. puthujjanā na jāniṃsu. Evam¹¹ sakadā-
 gāmivisaye anāgāmivisaye khīṇāsavavisaṃ mahāśāvakavisaṃ ca paṇ-
 ham pucchi. tam pi heṭṭhimā heṭṭhimā¹² na jāniṃsu. uparimā upari-
 15 mā¹³ kathayiṃsu¹⁴. aggasāvakavisaṃ puṭṭhapaṇṇam pi aggasāvakā
 va kathayiṃsu¹⁵. añño na jāniṃsu. Tato Sāriputtattherassa visaye
 paṇham pucchi, tam therō va kathesi. añño na jāniṃsu. Manussā
 „ko nāma esa therō S-rā saddhim kathesi¹⁶“ pucchitvā „dhamma-
 senāpati Sāriputto nāma¹⁷“ ti sutvā „aho mahāpaṇṇo“ ti vadimsu.
 20 Tato puṭṭhāya devamanussānaṃ antare therassa mahāpaṇṇāguṇo pā-
 kaṭo jāto. Atha naṃ S.

Ye ca saṃkhatadhammāse ye ca sekhā puthū idha
 tesam m nipako iriyam puṭṭho pabrūhi mārisā¹⁸ ti
 Buddhavisaye paṇham pucchitvā imassa nu kho Sāriputta saṃkhattena
 25 bhāsitaṃ katham vitthārena attho datṭhabbo¹⁹ ti āha. Thero paṇ-
 ham²⁰ oloketvā „S. maṃ sekhā-ekhanam²¹“ bhikkhūnaṃ āgamanapaṭi-
 padaṃ pucchati²² „paṇhe nikkamkho²³ hutvā „āgamanapaṭipadaṃ²⁴
 nāma khandhādivasena bahūhi mukhehi sakkā kathetum, katarākārena²⁵
 nu kho kathento Satthu ajjhāsayaṃ gaṇhitum sakkhissāmi²⁶“ ajjhāsaye
 30 kamkhi²⁷. S. „Sāriputto paṇhe nikkamkho. ajjhāsaye pana me kam-
 khati. mayā naye adinne kathetum na sakkhissati. nayam assu

¹ Bḍ parikkemā, omitting ti ² Bḍ mahābra-. ³ Bḍ patithahantam. ⁴ Bḍ adds
 kira ⁵ Bḍ sammā-ambuddham ⁶ Bḍ sārīputtaterassa paṇṇā pāpūmitu sa-
 mattho in the place of etena - - ⁷ Bḍ -jjananam visaye paṇham ⁸ Bḍ patha-
 mam tāva puthujjanā kath- ⁹ Bḍ tato ¹⁰ Bḍ only one he-. ¹¹ Bḍ only one
 u- ¹² Bḍ vakathe-um. ¹³ puthujjanā - - kathayiṃsu wanting in C^s. ¹⁴ Bḍ
 so therō-. ¹⁵ Bḍ satthāra brūhi mārisā ti ¹⁶ C^s pucchati ¹⁷ Bḍ nikaṇkhā.
¹⁸ C^s -dā ¹⁹ Bḍ katham kena kārārena ²⁰ C^s -i

dassāmīti¹ nayaṃ dassento¹ ..bhūtaṃ idan ti², Sāriputta samanupassā³ ‘ti āha, Evam kir’ assa ahoṣi, ..Sāriputto mam’ ajjhāsayāṃ gahetvā kathento khandhavasena kathessatīti⁴ therassa saha naya-dānena so pañho nayasatena nayasabhassena upatthāsi⁴, so S-rā dinnanaye⁵ thatvā Buddhavisaye pañhaṃ kathesi, S. dvādasayojanikāya 5
parisāya dhammaṃ desesi, tiṃsapāṇakoṭiyo amatapāṇaṃ pivimsu, S.⁶ parisam uyyojetvā cārikaṃ caranto anupubbena Sāvattihim⁷ gantvā punadivase Sāvattihyaṃ piṇḍāya caritvā piṇḍapātaṭṭhikkanto bhikkhūhi vatte dassite gandhakuṭim pāvisi, Sāyaṇhasamaye bhikkhū therassa guṇakatham kathentā dhammasabbhāyaṃ nisīdmsu: mahāpaṇḍo āvuso 10
Sāriputto puthupaṇḍo javanapaṇḍo tikkhapaṇḍo nibbedhikapaṇḍo, Dasabalena saṃkhitena pucchitapaṇḍhaṃ vitthārena kathesi⁸ti, S. āgantvā ..kāyaṃ nu ‘ttha bhikkhave c, k, s, ti pucchitvā ..imāya nāmā⁹ ‘ti vutte ..na bhikkhave idān’ eva pubbe p’ esa saṃkhitena bhāsitaṃ vitthāren’ atthaṃ katheti⁹ yevā⁹ ‘ti vatvā a, ā: 15

A. B. Br. r. k. Bo. sarabhamigayoniyaṃ nibbattitvā⁹ araṇṇe paṭivasati¹⁰, Rājā migavittako ahoṣi thāmasampanno, aññaṃ manussaṃ manusso ti pi¹¹ na ganeti¹², So ekadivasaṃ migavaṃ gantvā amacce āha: „yassa passena migo palāyati ten’ eva so daṇḍo¹³ dātabbo“ ti, Te cintayimsu: „kadāci 20
gehamajjhe thitāpi koṭṭhakaṃ virajjhanti¹⁴, utthitamigaṃ¹⁵ yena kenaci upāyena raṇḍo thitattṭhānam eva āropessāmā“ ‘ti cintetvā¹⁶ ca pana katikaṃ¹⁷ katvā raṇḍo dhuramaggaṃ adamsu, Te mahantaṃ gumbaṃ parikkhipitvā muggarādīhi bhūmiṃ hanāpesuṃ¹⁷, Paṭhamam eva sarabhamigo utthāya tikkhattuṃ gumbaṃ 25
anuparigantvā¹⁹ palāyanokāsaṃ olovento sesadisāsu manusse bāhāya bāhaṃ dhanunā dhanuṃ āhacca nirantare²⁰ thite disvā raṇḍo thitattṭhāne yeva okāsaṃ addasa, So ummīlitesu²¹

¹ Bā dadanto ² Bā idam, omitting ti ³ Ck -passasī, Cs passasī, ⁴ Bā upatthāpesi, ⁵ Bā -yena, Cs -yena corr. to -ye, ⁶ Bā devalokato otaritvā saṅkassanagaradvāre thito satthā ⁷ Cks -iyaṃ ⁸ Bā -rena kathesi ⁹ Ck Bā -etvā, ¹⁰ Bā omits pati, ¹¹ Bā añṇe manusse, omitting manusso ti pi ¹² Cks bhaneti, ¹³ Cks omit dando ¹⁴ so Cs; Ck virajjhanti, Bā vemajjhe thitamigavaṃ virajjhanti, Bā vemajjhe thitagavaṃ virajjhanti, ¹⁵ Bā uruddhitam pi, ¹⁶ Bā -entā, ¹⁷ Bā kathitam ¹⁸ Bā pothayisu, ¹⁹ Bā anuvivaranto, Bā anuparicaranto, ²⁰ Bā nicarante, ²¹ Bā ummīlitvā tesam.

akkhīsu vālukam khipamāno viya rājānam abhimukho agamāsi. Rājā tam lahusampattam¹ disvā saram khipitvā virajjhi. Sarabhamigā nāma saram vañcetum chekā honti: sare abhimukham āgacchante vegam gāhāpetvā² tiṭṭhanti, pacchato āgacchante
 5 vegena purato va³ javanti⁴, uparibhāgenāgacchante⁵ piṭṭhim nāmenti, passenāgacchante thokam apagacchanti, kucchimajjham⁶ sandhāyāgacchante⁷ parivattitvā patanti, sare atikkante vātachinnavalāhakavegena palāyanti. So pi rājā tasmim parivattitvā patite „sarabho me viddho“ ti nādam muñci. Sarabho utthāya
 10 vātavegena palāyi balamaṇḍalam bhijjitvā, ubhosu passesu thitā⁸ amaccā sarabham palāyamānam disvā ekato hutvā pucchimsu: „migo kassa⁹ thitattṭhānam abhirūhīti¹⁰“. „Rañño thitattṭhānan“ ti. „Rājā ‘viddho me’ ti vadati, ko nena¹¹ viddho ti, nibbiraajho¹² bho amhākam rājā, bhūmi nena¹³ viddho¹⁴“ ti iti tenā-
 15 nappakārena raññā saddhim kelim karimsu. Rājā cintesi: „ime maṃ paribhāsanti¹⁵, mama pamānam na jānantīti“ gāham nivāsetvā pattiko va khaggaṃ ādāya „sarabham gaṇhissāmīti“ vegena pakkhandi. Atha nam disvā tīṇi yojanāni anubandhi. Sarabho araṇṇam pāvisi, rājāpi pāvisi yeva. Tattha¹⁶ sara-
 20 bhamigassa gamanamagge satṭhihatthamatto¹⁷ mahāpūtipādanarakāvāto¹⁸ atthi, so tim-sahatthamattam¹⁹ udakena puṇṇo tiṇehi²⁰ paṭicchanno. Sarabho udakagandham ghāyitvā va āvātabhavam²¹ nātvā thokam osakkitvā gato²². Rājā pana ujukam eva āgacchanto tasmim papati. Sarabho tassa pada-
 25 saddam asuṇanto nivattitvā tam apassanto „narakāvāte patito bhavissatīti“ nātvā āgantvā²³ olokeno nam gambhīraudake appatiṭṭham kilamantam disvā tena katam aparādham hadaye

¹ Bā phalasampanna. ² Bā khapetvā vijhi. ³ Bā hāpetvā. ⁴ Bā omits puratova

⁵ Bā jahanti. ⁶ Bā -gena. ⁷ C* kucchima ajjham, Bā only kucchi. ⁸ Bā sarniyāgacchante. ⁹ Bā -ta. ¹⁰ Bā adds passe ¹¹ Bā -ruyhitī. ¹² Bā tena.

¹³ Bā nibbujho ¹⁴ Bā viddhā, C* vijjho. ¹⁵ so all three MSS. ¹⁶ Bā so tattha.

¹⁷ Bā sathimattahatto. ¹⁸ C* -kaāvāto, Bā -pādakāpāto ¹⁹ Bā -hatthapatto. ²⁰ Pā adds ca ²¹ Bā avātam ²² Bā okkami in the place of o. g.

²³ Pā omits ā.

akatvā sañjātakāruṇṇo ..mā mayi passante va rājā¹ nassatu,
 imambā naṃ dukkhā mocessāmīti“ āvāṭṭitvā tṭhito „mā bhāyi
 mahārāja, ahaṃ taṃ dukkhā mocessāmīti“ vatvā attano piya-
 puttaṃ uddharitum ussāhaṃ karonto viya tass’ uddharaṇatthāya
 silāya yoggam² kaivā va „vijjhissāmīti“ āgataṃ³ rājānaṃ satṭhi- 5
 hatthā narakā uddharitvā assāsetvā piṭṭhiṃ āropetvā araṇṇā
 nibharitvā senāya avidūre otāretvā ovādam assa datvā pañcasu
 sīlesu patitṭhāpesi. Rājā M-aṃ viḥāya gantum⁴ asakkonto
 āha: „sāmi sarabharāja⁵, mayā saddhiṃ Bārānasiṃ ehi, dvāda-
 sayojanikāya te⁶ Barānasiyā⁷ rajjaṃ dammi. taṃ karohīti“⁸. 10
 „Mahārāja, mayā tiracchānagatā, na no rajjen’ attho, sace te mayi
 sineho atthi mayā diṇṇāni sīlāni rakkhanto ratṭhavāsino pi sīlaṃ⁹
 rakkhāpehīti“ taṃ ovaditvā araṇṇaṃ eva pāvīsi. So assu-
 punnehi nettehi tassa guṇe saranto va senaṃ sampāpunitvā
 senaṅgaparivuto nagaraṃ gantvā „ito paṭṭhāya sakalaratṭhavāsino 15
 pañcasīlāni rakkhantū“¹⁰ ti dhammabheriṃ carāpesi. M-ena paṇa
 attano katagūṇaṃ kassaci akathetvā sāyaṃ nānaggarasabhojanaṃ
 bhuñjitvā alaṃkatasayane¹¹ sayitvā paccūsakāle M-assa guṇaṃ
 saritvā utṭhāya sayanapiṭṭhe pallaṃkena nisiditvā pītipunṇena
 hadayena chaḥi gāthāhi udānaṃ udānesi: 20

1. Āsimseth’ eva¹¹ puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (J. I. p. 267.)
 passāmi vo ’haṃ attānaṃ, yathā icchīm tathā ahu. 134.
2. Āsimseth’ eva¹¹ puriso, na nibbindeyya paṇḍito,
 passāmi vo ’haṃ attānaṃ udakā thalam ubbhataṃ. 135.
3. Vāyameth’ eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (J. I. p. 450.) 25
 passāmi vo ’haṃ attānaṃ, yathā icchīm tathā ahu. 136.
4. Vāyameth’ eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (J. I. p. 268.)
 passāmi vo ’haṃ attānaṃ udakā thalam ubbhataṃ. 137.
5. Dukkhūpanīto pi naro sapaṇṇo
 āsaṃ na chindeyya sukhāgamāya, 30

¹ Cks add ko ² Bā silayogam. ³ Bā āgantvā. ⁴ Bā vinā vasitum ⁵ Bā
 -bhamigārāja. ⁶ Bā tam ⁷ Cks -siyam. ⁸ Bā karohīti ⁹ Cks pañcasīlaṃ.
¹⁰ Bā -nena. ¹¹ Bā āsisattheva.

bahū hi phassā ahitā hitā ca.

avitakkitā maccum upabbajanti. 138.

6. Acintitam pi bhavati, cintitam pi vinassati,

na hi cintāmayā bhogā itthiyā purisassa vā ti. 139.

- 5 Āsīmsethēvā¹ 'ti āsacchedakakammaññā akatvā attano kamme āsāññā ka-
roth' eva, na ukkantheyya, yathā icchin ti ahim hi satthihattā narakā
uṭṭhānaññā icchin, so 'mbhī tath' eva jāto, tato utthito yevā 'ti dīpeti, ahitā
hitā cā 'ti dukkhaphassā ca sukhaphassā ca maranaphassā ca jīvītapassā cā
'ti pi attho², sattānaññā hi maranaphasso ahito jīvītapassō hito, tesāññā avitakkito
10 acintito pi³ maranaphasso⁴ va āgacchatīti dasseti, acintitampīti mayā āvāte
patissāmīti na cintitāññā, sarabhaññā māressāmīti cintitāññā, idāññā pana me cintitāññā
natthāññā, acintitāññā eva jātaññā, bhogā ti yasaparivāra, ete cintāmayā na honti.
tasmā nānavatā viriyāññā eva kātabbaññā, viriyavato hi acintitāññā pi hoti yeva.

Tass' evaññā udānentass' eva arunaññā uṭṭhahi. Purohito

- 15 pāto va sukhasēyyapucchanatthāññā āgantvā dvāre⁵ thito tassa
udānagītasaddhāññā sutvā cintesi: „rājā hīyo migavaññā agamāsī,
tatha sarabhamigāññā viraddho bhavissati, tato amaccehi ava-
hasiyamāno „māretvā taññā ānessāmīti⁶“ khattiyamāneññā eva
taññā anubandhanto satthihatthe narake patito bhavissati, da-
20 yālunā sarabharājena rañño dosāññā acintetvā rājā⁷ uddharito⁸
bhavissati, tena maññe udānaññā udānetīti⁹“. Evaññā brāh-
maṇassa rañño paripunṇavyaṇṇaṇñā udānaññā sutvā sumajjite
ādhāse mukhaññā olokentassa chāyā viya raññā ca sarabhena ca
katakāraṇaṇñā¹⁰ pākataññā ahosi. So nakhaggena dvāraññā koṭ-
25 thesi¹¹. Rājā „ko eso“ ti pucchi. „Ahaññā deva purohito“ ti.
Ath' assa dvāraññā vivaritvā „ito eh' ācariyā¹²“ 'ti āha. So
pavisitvā rājānaññā jayāpetvā ekamantaññā thito „ahaññā mahārāja
tayā araññe katakāraṇaṇñā jānāmi, tvaññā ekaññā sarabhamigāññā
anubandhanto narake patito, atha naññā so sarabho silāya yoggaññā¹³

¹ Bā āsisatthēvā. ² Bā pi pātho attho. ³ Bā upamaranaphasena ahitā jīvīta-
maranena hitā tesāññā vitakkitho pi cintito in the place of sattānaññā ---. ⁴ Bā
-ssā. ⁵ Bā rājadvāre. ⁶ Bā āharissāmīti. ⁷ Cās rājānaññā. ⁸ Bā uddharittho.
⁹ Bā -nesīti. ¹⁰ Bā katakammaññā. ¹¹ Bā Cā ākoṭesi. ¹² Bā ito evatha ā-. ¹³
Bā silāyoggaññā.

katvā narakato uddhari, so tvaṃ tassa guṇaṃ saritvā¹ udānaṃ
udānesīti² vatvā dve gathā abhāsi:

7. Sarabhaṃ gīriduggasmiṃ yaṃ tvaṃ anusarī pure
alīnacittassa tvaṃ³ vikkantaṃ anujīvasi⁴. 140.

8. Yo taṃ viduggā narakā samuddhari⁵ 5
silāya yoggaṃ⁶ sarabho karitvā
dukkhūpanītaṃ maccumukhā pamocayi
alīnacittaṃ ta migaṃ vadesīti⁷. 141.

Tattha anusarīti⁷ anubandhi, vikkantaṃ ti uddharanattāya⁸ kata-
parikammaṃ, anujīvasīti⁹ upajīvasi¹⁰, tassānubhāvena tayā¹¹ jīvitaṃ laddhaṃ 10
ti attho, samuddharīti¹² uddhari¹³, ta migaṃ vadesīti⁶ taṃ suvanna-
sarabhamigaṃ idha sirisayane nisīno vamesi.

Taṃ sutvā rājā „ayaṃ mayā saddhiṃ na¹⁴ migavaṃ
āgato¹⁵ sabbaṃ pavattiṃ jānāti, kathaṃ nu kho jānāti¹⁶, puc-
chissāmi na¹⁷“ ti cintetvā navamaṃ gātham āha: 15

9. Tvaṃ nu¹⁷ tatth¹⁸ eva¹⁹ tadā ahoṣi
udāhu te koci naṃ¹⁹ etad akkhā²⁰,
vivattacchaddo²¹ nu si sabbadassī,
ñāṇaṃ nu te brāhmaṇa bhīṃsarūpan ti. 142.

Tattha bhīṃsarūpan ti kin nu te²² ñāṇaṃ balavajātikaṃ²³, ten²⁴ 20
etaṃ²⁴ jānāsīti.

Brāhmaṇo „nāhaṃ sabbaññū Buddho, vyañjanaṃ amakkhe-
tvā²⁵ tayā kathitagāthānaṃ pana mayhaṃ attho upatṭhātī²⁶“
dīpento dasamaṃ gātham āha:

10. Na c' ev' ahaṃ tattha tadā ahoṣiṃ. 25
na cāpi me koci naṃ etad akkhā,

¹ Bā anussaretvā ² Cks tvaṃ, Bā tuva ³ Bā -taṃ jivitaṃ labhi. ⁴ Ck ya
uddhari, Cs uddhari only. ⁵ Bā yoggaṃ. ⁶ Bā tamevadesīti in the place
of ta - . ⁷ Bā anussasaritī. ⁸ Bā uttara- ⁹ Bā jivita labhissatīti. ¹⁰
Bā omits u-. ¹¹ Bā tava. ¹² Bā -rinti, Cks uddharitī. ¹³ Bā uttāresi.
¹⁴ Cks add ca ¹⁵ Bā gato ¹⁶ Bā omits kathaṃ - . ¹⁷ Bā kin tvaṃ. ¹⁸
Ck taḷava? Bā tatheva. ¹⁹ Bā ta. ²⁰ Cks akkho ²¹ Bā vivattacchādo, Cs vi-
vattacchaddā ²² Bā bhisarūpan tava in the place of kinnute. ²³ Cks -jāni-
taṃ. ²⁴ Bā kenetaṃ. ²⁵ Bā samekkhitvā. ²⁶ Bā -hīti.

gāthāpadānañ ca subhāsītānañ

attham tad ānenti janinda dhīrā ti. 14.

Tattha subhāsītānañ ti vyañjanañ amakkhetvā¹ sutthu bhāsītānañ.
attham tad ānenti² so tesam attho, tam ānenti² upadhārentīti

- 5 Rājā tassa tussitvā bahum dhanam adāsi. Tato paṭṭhāya
ca dānādipuññābhirato ahoṣi, manussāpi³ puññābhiratā hutvā
matamatā saggapadam eva pūrayimsu. Ath' ekadivasam rājā
„lakkhañ vijjhissāmīti“ purohitam ādāya uyyānam gato. Tadā
Sakko devarājā bahū⁴ nave deve ca⁵ devakaññāyo ca⁶ disvā
10 „kin nu kāraṇaṇ“ ti āvajjanto sarabhamigena narakā uddha-
ritvā rañño sīlesu paṭiṭṭhāpitabbhāvaṃ⁷ ñatvā „rañño ānubhāvena
mahājano puññāni karoti, tena devaloko paripūrati. idāni kho
pana rājā lakkhañ vijjhituñ uyyānam gato“ ti⁸ vīmaṃsitvā
„sihanādañ nadāpetvā sarabhamigassa gunam kathāpetvā attano
15 ca Sakkabhāvañ jānāpetvā ākāse tṛhito dhammañ desetvā
mettāya c' eva pañcannañ ca sīlānañ gunam kathāpetvā⁹ āga-
missāmīti“ cintetvā uyyānam agamāsi. Rājāpi „lakkhañ vijjhissā-
mīti“ dhanam āropetvā saram sandahi¹⁰. Tasmiñ khaṇe Sakko
rañño ca lakkhassa ca antare attano ānubhāvena sarabhañ
20 dassesi. Rājā tam disvā saram na muñci. Atha nañ Sakko
purohitassa sarīre adhimuccitvā¹¹ gāthāya ajjhabhāsi¹²:

11. Ādāya pattin¹³ paraviriyaghātin¹⁴

cāpe saram kiñ vicikicchase tuvañ,

nunno¹⁵ saro sarabhañ hantu khippaṇ,

- 25 annaṇ hi etañ varapañña rañño ti. 144.

Tattha pattin¹⁶ ti vājapattēhi¹⁷ samannāgatañ, paraviriyaghātin ti
paresaṇ viriyaghātakañ, cāpe sarañ ti etañ pattisañkhātāñ¹⁸ saram cāpe
ādāya sannahitvā¹⁹ idāni tvañ vicikicchasi, hantū ti tayā vissatṭho hutvā esa

¹ Bā apekkhivā. ² Bā tesam attham jānanti in the place of so tesam -. ³ Cks -ssāhi, Bā omits puññā -. ⁴ Cs -u ⁵ Ck na vedo ce va, Bā pahu pābunake deve. ⁶ Bā omits deva-. ⁷ Bā paṭiṭṭhita- ⁸ Bā pi, Cks tam. ⁹ Bā kathetvā. ¹⁰ Bā sañhayi. ¹¹ Bā -muñjitvā. ¹² Bā gūthā abhāsi. ¹³ Bā paṭṭam. ¹⁴ Bā ghāti. ¹⁵ Ck nunno, Cs nunne. Bā tunho, Bs tunne. ¹⁶ Bā pattan. ¹⁷ Bā vāca-. ¹⁸ Bā paṭṭasahitañ ¹⁹ Cs sannayhitvā, Bā sañhayitvā.

saro khippam imam sarabham hantu¹, annam hi etan ti varapañña ma-
hārāja sarabho nāma rañño āhāro bhakkho ti attho

Tato rājā gātham āha:

12. Addhā pajānāmi aham pi etaṃ:

annam migo brāhmaṇa khattiyassa,

5

pubbe kataṃ ca apacāyamāno,

tasmā migam sarabham no hanāmīti. 145.

Tattha pubbekatañcā¹ 'ti brāhmaṇa aham etaṃ² ekaṃsena jānāmi yathā
migo khattiyassa annam, pubbe pana iminā mayham katagunam pūjemi, tasmā
na hanāmīti

10

Tato Sakko gāthadvayam āha:

13. N' eso³ migo mahārāja, asur' eso⁴ disampati,

etaṃ hantvā manussinda bhavassu amarādhipo. 146

14. Sace ca⁵ rāja⁶ vicikicchase tuvaṃ

hantum migam sarabham 'sahāyakaṃ me'

15

saputtadāro nara viriyasetṭha

gantā tuvaṃ⁷ Vetaraṇim Yamassā 'ti. 147.

Tattha asuro⁸ eso⁹ ti asuro esa⁹ asurajetṭhako Sakko¹⁰ eso ti adhippā-
yena vadati, amarādhipo ti tvam etaṃ Sakkaṃ māretvā sayam Sakko deva-
rājā hohīti vadati. Vetaraṇim Yamassā ti sace etaṃ sahāyo me ti cintetvā¹¹
na hanissasi¹² saputtadāro¹³ Yamassa Vetaraṇim nirayaṃ¹⁴ gato¹⁵ bhavissa-
sīti¹⁶ tam¹⁷ tāsesīti.

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

15. Kāmaṃ aham jānapadā ca sabbe

puttā ca dārā ca sahāyasaṃghā

25

gacchemu taṃ Vetaraṇim Yamassa

na tv-eva hañño¹⁷ yo mama pāṇad' assa¹⁸. 148.

¹ Bā hanatu. ² Bā petam. ³ Bā naso. ⁴ Cks -roso. ⁵ Ck va. ⁶ Bā -jā. ⁷
Bā gantvā-, Cks gantvā tvam. ⁸ Cks -roso. ⁹ Bā eso. ¹⁰ Bā omits sakko ¹¹
Bā māressasi. ¹² Bā -rena. ¹³ Ck -ṇi nirayaṃ, C* -nī-, Bā -raniyaṃ. ¹⁴ Bā
gantvā. ¹⁵ all three MSS. -tīti. ¹⁶ Bā nam. ¹⁷ Bā hañhi. ¹⁸ Bā pāṇadado.

16. Ayaṃ migo kicchagatassa¹ mayhaṃ
ekassa kattā vivanasmiṃ² ghore³,
taṃ tādisaṃ pubbakiccaṃ saranto
jānaṃ mahābrahme⁴ kathaṃ haneyyaṃ⁵ ti. 149.

5 Tattha yo mama pāṇadassā⁶ 'ti brāhmaṇa yo mama pāṇado⁶ assa
yena me piyaṃ⁷ jīvitaṃ dīnaṃ narakāṃ pavisantenāpi mayā so⁸ na tv-eva
hañño⁹ na hantabbo¹⁰, avajjho eso ti vadati, ekassa kattā vivanasmiṃ¹¹
ghore ti dārune araññe paccatthikassa¹² sato ekassa asahāyassa¹³ mama kattā
kāraḷo jīvitaṃ dāyako, sv-āhaṃ taṃ iminā kataṃ¹⁴ tādisaṃ pubbekiccaṃ
10 saranto taṃ guṇaṃ jānanto yeva kathaṃ haneyyaṃ¹⁵

Atha Sakko purohitassa sarīrato apagantvā¹⁶ Sakkatta-
bhāvaṃ māpetvā ākāse ṭhatvā rañño guṇaṃ pakāseto

17. Mittābhirādhi¹⁷ ciraṃ eva¹⁸ jīva,
rajjaṃ imaṃ¹⁹ dhammaguṇe²⁰ pasāsa²¹,
15 nārīgaṇehi paricārayanto
modassu ratṭhe tidive Vāsavo. 150.

18. Akkodhano niccapasannacitto
sabbātithiyācayogo [ca] bhavitvā²²
datvā ca bhutvā ca yathānubhāvaṃ
20 anindito saggam upehi ṭhānaṃ ti 151.
gāthadvayaṃ āha.

Tattha mittābhirādhi²³ mitte ārādhento toseto tesu adubbhamāno,
sabbātithi²⁴ sabbe dhammikasamanabrāhmaṇe²⁵ atithipāhūnake yeva katvā
pariharanto²⁶ yācittabbayuttako²⁷ hutvā, anindito ti dānādini puññāni²⁸ ka-
25 raṇena pamudito devalokena²⁹ abhinandito³⁰ hutvā saggatṭhānaṃ upehi³¹.

¹ C^s kiechā-, B^d kicchakatassa. ² B^d vivarasmiṃ. ³ C^k -rā ⁴ C^k -ma. ⁵
C^k bhane-, C^s bhane-. ⁶ B^d -dado. ⁷ B^d piya. ⁸ C^s yo. ⁹ C^s haññe, B^d
tatheva ¹⁰ B^d hani, omitting na. ¹¹ B^d piva-. ¹² B^d pavithassa. ¹³ B^d
-yakassa. ¹⁴ C^s add tam ¹⁵ C^k haneyyaṃ, C^s bhaneyya, B^d pāhaneyyaṃ.
¹⁶ B^d -gato ¹⁷ C^s -dhi. C^k mittāhivarādhi, B^d mittādhirāvi. ¹⁸ B^d ciname,
¹⁹ B^d rajjavimaṃ, C^s rajjamimaṃ. ²⁰ B^d imassagane? ²¹ B^d vassāsā. ²²
B^d -titti, āhūnake katvāni ²³ B^d mittādhirā. ²⁴ B^d -tittiti. ²⁵ B^d -nā, C^k
-ṇo. ²⁶ B^d paricārayanto. ²⁷ B^d sāmicitabba-. ²⁸ C^s puñña-. ²⁹ C^k meva-
lokena, C^s cadeva-, B^d parato ceva loke ca ³⁰ B^d anindito ³¹ B^d upetiti.

Evam vatvā Sakko devarājā „aham mahārāja tam pariganhitum āgato, tvaṃ attānaṃ pariganhitum¹ nādāsi, appamatto hohīti“ tam ovaditvā sakatṭhānam eva gato.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Sāriputto saṃkhittena bhāsitassa vitthārena atthaṃ jānāti yevā“ 'ti vatvā j. s.: 5
„Tadā rājā Anando ahosi, purohito Sāriputto, sarabho² aham evā“ 'ti.
Sarabhamigajātakaṃ³. Terasanipāta vaṇṇanā niṭṭhitā⁴.

¹ Cs pariggahi-, B^d pariggahetabbaṃ. ² B^d -bhamigo pana. ³ B^d adds dasamaṃ yattha yattha bhava jāto puriso homi paṇḍito abhirūpo mahāpaṇḍo dhāremi piṭakattayaṃ labhivāna metteyo karaṇaṃ bhavēyyaṃ. ⁴ B^d omits terasa - -.

XIV. PAKIṆṆAKANIPĀTA.

1. Sālikedārajātaka.

Sampannam sālakedāran ti. Idam S. J. v. mātiposaka-
bhikkhum¹ ā. k. Vatthum² Sāmājātake āvibhavissati. S. pana
tam bhikkhum pakkosāpetvā „saccam kira tvaṃ bhikkhu gihī⁴ pose-
sīti“ pucchitvā „saccam bhante“ ti vutte „kin te hontīti“⁵ „mātā-
pitaro⁶ bhante“ ti vutte „sādhu bhikkhu porāṇakapaṇḍitā tiracchānā
hutvā⁷ suvaṇṇiṇi⁸ nibbattitvāpi⁹ jīṇṇake⁹ mātāpitaro kulāvake ni-
pajjāpetvā mukhatuṇḍakena gocaram¹⁰ āharitvā posesun¹¹“ ti
10 vatvā a. ā.:

A. Rājagahe Magadharājā nāma rajjam kāreti¹². Tadā
nagarato pubbuttarāya¹³ disāya Sālindiyo¹⁴ nāma brāhmaṇa-
gāmo ahosi. Tassa pubbuttaradisāya Magadhakhettaṃ¹⁵.
Tattha Kosiyagotto nāma Sālindiyavāsī¹⁶ brāhmaṇo sahassa-
15 karīsamattaṃ khettaṃ gahetvā sālīm vapāpesi¹⁷. Uṭṭhite¹⁸
sasse¹⁹ vatim thiraṃ kāretvā kassaci pannāsakarīsamattaṃ
kassaci saṭṭhikarīsamattan ti evaṃ pañcakarīsasatamattaṃ²⁰
kattikhettaṃ²¹ attano purisānaṃ ñeva ārakkhatthāya datvā

¹ Bds mātu- ² Bd paccuppannam vatthu. ³ Bd gihino. ⁴ Cks honti. ⁵ Bd
adds me ⁶ Bd hutvāpi ⁷ Bd suvakayo- ⁸ Ck nibbattitvāpi, Bd nippattetvā
⁹ Bd jinna ¹⁰ Bd adds āharam. ¹¹ Bd posisu. ¹² Bd -si. ¹³ Bd -ra. ¹⁴
Bds sāliddi-. ¹⁵ Bds add atthi ¹⁶ Ck -si, Bd sāliddiyavāsī. ¹⁷ Bd vappesi.
¹⁸ Bd adds ca pana. ¹⁹ Ck vasse ²⁰ Bd pañcasatakarīsamattam. ²¹ Ck
kanti-, Bd omits katti.

sesaṃ pañcakaṛīsasatamattam¹ bhatim katvā² ekassa bhata-
 kassa adāsi, so tattha kuṭim katvā rattimdivaṃ vasati. Khet-
 tassa pana pubbuttarabhāge³ ekasmiṃ sānupabbate mahantaṃ
 simbalivanaṃ⁴. tattha⁵ anekāni suvasatāni vasanti. Tadā B.
 tasmim suvasaṃghe suvaraṇṇo putto hutvā nibbatti, so va- 5
 yappatto abhirūpo thāmaṃ⁶, sakataṇābhippamāṇo sariro ahosi.
 Ath' assa pitā mahallakakāle „aham idāni dūraṃ gantum na
 sakkomi, tvaṃ imaṃ gaṇaṃ pariharā“⁷ 'ti rajjam⁸ niyyādesi.
 So punadivasato paṭṭhāya mātāpitunnaṃ gocarathāya gantum
 nādāsi, suvaṇaṇaparivuto⁹ Himavantaṃ gantvā sayamjāta- 10
 sālivanesu¹⁰ yāvadatthaṃ sālīm khāditvā āgamanakāle mātā-
 pitunnaṃ pahonakaṃ gocaraṃ ādāya gantvā¹¹ mātāpitaro
 poseti¹². Ath' assa ekadivasam suvā ārocesum: „pubbe
 imasmim kāle Magadhakhetto sālī paccati¹³, idāni kin nu kho
 jātan ti¹⁴ tena hi jānāthā“¹⁵ 'ti dve suve pahinimsu. Suvā¹⁶ 15
 gantvā Magadhakhetto otarantā tassa bhatiyā rakkhaṇaka-
 purisassa khetto otarivā¹⁷ sālīm khāditvā ekaṃ sālīsisaṃ
 ādāya simbalivanaṃ gantvā¹⁸ sālīsisaṃ M-assa pādamūle pā-
 tetvā¹⁹ „evarūpā tattha²⁰ sālīti“ vadimsu. So punadivase
 suvaṇaṇaparivuto tattha gantvā tasmim khetto otari. So²¹ 20
 puriso suve sālīm khādante²² ito c' ito ca dhāvitvā vārento pi
 vāretum na sakkoti. Sesā suvā²³ sālīm khāditvā tucchamukhā
 va gacchanti²⁴. suvarājā pana bahūni sālīsīsāni ekato katvā
 haritvā²⁵ mātāpitunnaṃ deti. Suvā punadivasato paṭṭhāya
 tatth' eva sālīm khādimsu. Atha so puriso²⁶ „sace ime 25

¹ C¹ tesam - -, C² sesam aṇcakaṛīsamattam, B¹ sesapañcasatakarīsamattam
 khettaṃ attano purisosaṇam. ² C¹ datva. ³ B¹ -radisā bhāge ⁴ C¹ sibba-,
 B¹ sippa- and adds atthi ⁵ B¹ attha ⁶ B¹ thāmasampanno. ⁷ B¹ omits
 rajjam ⁸ B¹ -gaṇam pariharanto. ⁹ C¹ jātaśaresusālī-, B¹ sayamjātasālīvanena.
¹⁰ B¹ āharitvā in the place of ā g ¹¹ B¹ -si ¹² B¹ paccanti ¹³ C¹ kathanti.
¹⁴ B¹ te ¹⁵ B¹ otarisu. ¹⁶ B¹ āg- ¹⁷ B¹ thapetvā ¹⁸ B¹ tattha evarūpā.
¹⁹ B¹ adds pana ²⁰ B¹ adds disva ²¹ B¹ adds yāvadatthaṃ. ²² B¹ gac-
 chisu ²³ B¹ tehi parivuto hutvā āharitvā. ²⁴ B¹ adds suve sālī khādente
 disva ito cito ca dhāvitvā vārento pi vāretum nasakkhi

aññaṃ katipāhaṃ evaṃ khādissanti kiñci na bhavissati, brāhmaṇo sāliṃ agghāpetvā mayhaṃ iṇaṃ karissati, gantvā tassa ārocemīti¹ so sālimuṭṭhinā saddhiṃ tathārūpaṃ paṇṇā-kāraṃ gahetvā² brāhmaṇaṃ passitva vanditvā³ ekamantaṃ
5 t̥hito „kiṃ bho purisa sampannaṃ sālikhettan“ ti putt̥ho „āma brāhmaṇa sampannan“ ti vatvā dve gāthā abhāsi:

1. Sampannaṃ sālikedāraṃ, suvā bhuñjanti Kosiya,
paṭivedemi⁴ te brahme: na naṃ⁵ vāretum ussahe. 1.
2. Eko va⁶ tattha sakūṇo, so⁷ tesaṃ sabbasundaro
10 bhutvā sāliṃ yathākāmaṃ tuṇḍenādāya gacchatīti. 2.

Tattha sampannan ti paripuṇṇaṃ avikalaṃ⁸, kedāraṃ ti khettaṃ, sabbasundaro ti sabbehi koṭṭhāsehi sundaro rattatundo jīṇjukasanni-bhakkhi rattapādo⁹ t̥hi rāj̥ihi parikkhittagīvo mahāmayūrappamāno so yāva-datthaṃ sāliṃ khādītva aññaṃ¹⁰ tuṇḍena gahetvā gacchati¹¹.

- 15 Brāhmaṇo tassa kathaṃ sutvā suvarāje sinehaṃ uppādetvā khettapālaṃ pucchi: „ambho purisa pāsāṃ oḍḍetum jānāsīti“.
„Āma jānāmīti“. Atha naṃ gāthāya ajjhabhāsi:
a. Oḍḍentu¹² vālapāsāni yathā bajjhetha¹³ so diyo,
jīvaṇ ca naṃ gahetvāna ānayetha¹⁴ mam' antike ti. 3.

20 Tattha oḍḍentū¹⁵ 'ti oḍḍayantu, vālapāsānīti assavālādīrajjumayā pāsā, jīvaṇca naṃ ti jīvaṇtaṃ nēva ca¹⁶.

Taṃ sutvā khettapālo sāliṃ agghāpetvā iṇassa akata-bhāvena tuṭṭho gantvā assavāle¹⁷ vaṭṭetvā „ajja imasmiṃ t̥hāne otarissatīti“ sutvā suvaraṇṇo otaraṇaṭṭhānaṃ sallakkhetvā
25 punadivase pāto va cātippamāṇaṃ pañjaraṃ¹⁸ katvā pāsāṃ¹⁹ oḍḍetvā suvānaṃ āgamaṇaṃ olokento kuṭiyāṃ nisīdi. Suvarā-jāpi suvagaṇaparivuto āgantvā aloluppacārātāya hiyyo²⁰

¹ Bā -cessāmiti. ² Bā adds sāliddhiyagāmaṃ gantvā. ³ Bā paṇṇākāraṃ datvā.
⁴ Bā -va-. ⁵ Bā taṃ. ⁶ Bā ca. ⁷ Bā yo. ⁸ Bā avekallaṃ. ⁹ Ck^s -sanni-bhakkhi, Bā -sannibho bhakkhi. ¹⁰ Bā aññe. ¹¹ Bā -titi. ¹² Bā ujhantu. ¹³ Bā bajheyya. ¹⁴ Bā -yehi. ¹⁵ Bā ujhantū. ¹⁶ Bā adds ānayehiti ānehi. ¹⁷ Bā -laṃ. ¹⁸ Ck^s -se vātappahāre tesaṃ caraṇakāṃ. ¹⁹ Bā -saṇca. ²⁰ Bā vi-hiyo, Ck^s bhiyyo, C^s hiyyo.

khāditatṭhāne odḍitapāse¹ pādaṃ² pavesento va otari. So attano baddhabhāvaṃ ñatvā cintesi: „sac’ āhaṃ³ idān’ eva baddharāvaṃ ravissāmi ñatakā⁴ bhayatajjitā gocaraṃ agahetvā va palāyissanti, yāva etesaṃ gocaragahaṇaṃ⁵ adhivāsessāmīti“ so tesaṃ suhitabhāvaṃ ñatvā maraṇabhayatajjito hutvā tik-
khattuṃ baddharāvaṃ ravi. Sabbe⁶ palāyimsu. Suvarājā
„ettakesu me⁷ ñātisu⁸ nivattitvā olokento pi n’ atthi, kin nu kho mayā⁹ pāpaṃ¹⁰ katan“ ti vilapanto

4. Ete bhutvā ca¹¹ pītvā ca pakkamanti vihaṅgamā,
eko baddho ’smi pāsena, kiṃ pāpaṃ pakatam mayā ti 4. 10
gātham āha. Khetṭapālo suvarājassa baddharāvaṃ suvānaṃ
ca ākāse pakkhandanasaddaṃ sutvā „kin nu kho“ ti kuṭṭito¹²
oruyha pāsattṭhānaṃ gantvā suvarājānaṃ¹³ disvā „yass’ eva
me¹⁴ pāso odḍito so eva¹⁵ baddho“ ti tuṭṭhamānaso suvarā-
jānaṃ pāsato mocetvā dve pāde ekato¹⁶ bandhitvā¹⁷ Sālindiya- 15
gāmaṃ gantvā suvapotaṃ brāhmaṇassa adāsi. Brāhmaṇo¹⁸
balavasinehena M-aṃ ubhohi hatthehi daḥhaṃ gahetvā aṃke
nisīdāpetvā tena saddhiṃ sallapanto dve gāthā abhāsi:

5. Udaraṃ nūna aññesaṃ suva accodaraṃ tava,
bhutvā sāliṃ yathākāmaṃ tuṇḍenādāya gacchasi¹⁹. 5. 20
6. Koṭṭhan nu tattha pūresi, suva veran nu te mayā,
putṭho me samma akkhāhi: kuhiṃ sāliṃ nidhīyasīti²⁰. 6.

Tattha udaraṃ nūnā ’ti aññesaṃ udaraṃ udaram eva maññe tava
udaraṃ pana atīudaraṃ, tatthā ’ti tasmiṃ simbalivane, pūresīti vassā-
rattatthāya pūresi, nidhīyasīti nidhesi. 25

Taṃ sutvā suvarājā madhurāya manussabhāsāya sattamaṃ
gātham āha:

¹ Bā odḍiyaṃ. ² Bā pāsaṃ pāse. ³ Bā sace haṃ. ⁴ Bā adds me. ⁵ Bā -nā
tāva. ⁶ Bā atha sabbe te suvā. ⁷ Bā omits me. ⁸ Bā ñatakesu. ⁹ Bā me.
¹⁰ Bā paramapā-. ¹¹ Bā pi ¹² Bā -ṭiyā. ¹³ Cks -jā. ¹⁴ Bā omits me. ¹⁵
Bā sveva. ¹⁶ Bā adds katvā. ¹⁷ Bā adds daḥhaṃ ādāya. ¹⁸ Bā adds taṃ
disvā. ¹⁹ Cks -ti. ²⁰ Bā nidayāsīti. Cks -tīti.

7. Na me veraṃ tayā saddhiṃ, koṭṭho mayhaṃ na vijjati,
 iṇaṃ muñcāṃ' iṇaṃ¹ dammi sampatto koṭṭisimbaliṃ,
 nidhiṃ pi tattha nidahāmi, evaṃ jānāhi Kosiya² 'ti. 7.

Tattha iṇaṃ muñcāmināṃ dammiti² tava sāliṃ haritvā iṇaṃ muñ-
 5 cāmi c' eva³ dadāmi ca 'ti vadati⁴. nidhimpīti ekam tattha simbalivane
 anugāmikanidhiṃ pi nidahāmi.

Atha naṃ brāhmaṇo pucchi:

8. Kīdisan te iṇadānaṃ, iṇamokkho te kīdiso,
 nidhiṃnidhānaṃ akkhāhi, atha pāsā pamokkhasīti. 8.

10 Tattha iṇadānaṃ ti iṇassa dānaṃ, nidhiṃnidhānaṃ ti nidhino
 nidhānaṃ.

Evaṃ brāhmaṇena puṭṭho suvarājā tassa vyākaraṇto
 catasso gāthā abhāsi:

9. Ajātapakkhā taruṇā puttakā mayha Kosiya,
 15 te maṃ tathā⁵ bharissanti, tasmā tesāṃ iṇaṃ dade. 9.
 10. Mātāpitā ca me vuddhā⁶ jīṇṇakā gatayobbanā,
 tesāṃ tuṇḍena⁷ hātūna muñce⁸ pubbakataṃ⁹ iṇaṃ. 10.
 11. Aññe pi tattha sakunā khīṇapakkhā sudubbālā,
 tesāṃ puññatthiko dammi, taṃ nidhiṃ āhu paṇḍitā. 11.
 20 12. Edisaṃ¹⁰ me iṇadānaṃ, iṇamokkho me ediso¹¹,
 nidhiṃnidhānaṃ akkhātaṃ¹², evaṃ jānāhi Kosiya² 'ti. 12.

Tattha hātūnā 'ti haritvā, taṃ nidhiṃ ti taṃ puññakammam paṇḍitā
 anugāmikanidhiṃ nāma kathenti. nidhiṃnidhānaṃ ti nidhino nidhānaṃ.
 nidhānanidhiṃ¹³ ti pi pātho, ayam eva attho

- 25 Brāhmaṇo M-assa dhammakathaṃ sutvā pasannacitto dve
 gāthā abhāsi:

13. Bhaddako vat' ayaṃ¹⁴ pakkhī¹⁵ dijo paramadhammiko,
 ekaccesu manussesu ayaṃ dhammo na vijjati. 13.

¹ C^s -mināṃ, B^d muñjāminna. ² C^s -mi naṃ. B^d muñjāminnaṃ. ³ B^d adds
 iṇaṃ. ⁴ B^d omits va-. ⁵ C^k te ma hātā, C^s te maṃ bhātā. ⁶ B^d vuḍḍhā.
⁷ C^s tutthena. ⁸ C^s pubbe ca, B^d pañce. ⁹ B^d pubbe-. ¹⁰ B^d īdisaṃ. ¹¹
 B^d ca īdiso. ¹² B^d akkhāmi. ¹³ so B^d; C^s nidhiṃnidhānaṃ for nidhīni-?
¹⁴ B^d vatāya. ¹⁵ all three MSS. -i.

14. Bhuñja sālin yathākāmaṃ saha sabbehi nātibhi¹,
puna pi suva passemu, piyaṃ me tava dassanan ti. 14.

Tattha bhuñja sālin ti ito paṭṭhāya nibbhayo hutvā bhuñjā² 'ti karīsa-
sabassam pi tass' eva niyyādentō evaṃ āha, passemū 'ti attano ruciya āgataṃ
aññesu divasesu taṃ passeyyāma ti

Evam³ M-am yācitvā piyaputtaṃ viya muducittena olo-
kento pādato bandhanaṃ mocetvā satapākātēna pāde mak-
khetvā bhaddapīṭhe nisīdāpetvā kañcanatattake madhulāje
khādāpetvā sakkharodakaṃ⁴ pāyesi. Ath' assa suvarājā
„appamatto hohi brāhmaṇā“ 'ti vatvā ovadanto

15. Bhuttaṃ ca pītaṃ ca tav' assamamhi
ratī⁵ ca no Kosiya te sakāse,
nikkhittadaṇḍesu dadāhi dānaṃ,
jiṇṇe ca mātāpitāro bharassū 'ti gātham āha. 15.

Tattha tavassamamhīti tava nivesane, ratīti abhirati.

- Taṃ sutvā brāhmaṇo tuṭṭhahadayo⁶ udānaṃ udānento
16. Lakkhī vata me udapādi ajja
yo⁷ addasāsīṃ pavaraṃ dijānaṃ,
suvassa sutvāna subhāsītāni
kāhāmi puññāni anappakānīti gātham āha. 16.

Tattha lakkhīti sirī pi puññaṃ pi paññāpi.

M. brāhmaṇena attano dinnam karīsasahassam paṭikkhi-
pitvā aṭṭhakarīsamattam eva gaṇhi. Brāhmaṇo thambhe
nikkhaṇitvā tassa taṃ khettaṃ niyyādetvā añjalim paggayha
„gaccha sāmi, assumukhe matāpitāro assāsehi⁸“ vatvā⁹ taṃ
uyyojesi. So tuṭṭhamānaso sālīsisaṃ ādāya gantvā mātā-
pitunnaṃ purato nikkhipitvā „amma tāta uṭṭhethā“ 'ti āha.
Te assumukhā va bhāsamānā⁹ uṭṭhahiṃsu. Tāvad eva suva-

¹ Ck -hi. ² Bd -jāhiti. ³ Bd adds brāhmaṇo ⁴ Bd sakkāro- ⁵ Cks ratīṃ.
Bd ratti ⁶ Bd tuṭṭhamānaso. ⁷ Cks so. ⁸ Cks assāsetvā, Bd niyyādetvā
gandhamālādīhi pūjetvā khamāpetvā pacchāmi suvarājā ti assumukhe rodamāne
mātāpitāro assāsehi. ⁹ C⁹ hasamānā, Bd rodamānā

gaṇā sannipatitvā „kathaṃ mutto si devā“¹ 'ti pucchimsu¹. So nesaṃ² sabbaṃ vitthārato kathesi. Kosiyo pi suvaraṇṇo ovādaṃ datvā tato paṭṭhāya dhammikasamaṇabrāhmaṇaṇaṃ mahādānaṃ paṭṭhapesi.

- 5 Tam atthaṃ pakāsento S. osānagātham āha:
 17. So Kosiyo attamano udaggo
 annaṃ ca pānaṃ ca bhisam karitvā
 annena pānena pasannacitto
 santappayī samaṇe³ brāhmaṇe cā 'ti. 17.

- 10 Tatha santappayīti gahitāni bhājanāni pūrento santappesi.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhu mātāpitiposanaṃ⁴ nāma paṇḍitānaṃ vaṃso“ ti vatvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiphale paṭiṭṭhahi): „Tadā suvagaṇo⁵ Buddhaparisā ahoṣi⁶, mātāpitaro mahārājakulāni, khetṭapālo Channo, brāhmaṇo Anando, suva-
 15 rāja aham evā“ 'ti. Sālikedārajātakaṃ⁷.

2. Candakinnarajātaka.

- Upanīyatīdaṃ maṇṇe ti. Idam S. Kapilapuraṃ⁸ nissāya nigrodhārāme viharanto rājanivesane Rāhulamātaraṃ ā. k. Idam pana jātakam Dūrenidānato paṭṭhāya kathetabbam. Sā pan'esā Nidāna-
 20 kathā yāva⁹ Laṭṭhivane Uruvelakassapassa sīhanādā¹⁰ Apaṇṇakajātake kathitā, tatoparam yāva Kapilavatthugamanā Vessantarajātake āvi-
 bhavissati. S. pana pītu nivesane nisīditvā antarabhattachasamaye Mahā-
 dhammapālajātakaṃ kathetvā katabhattakicco „Rāhulamātu vasanaṭṭhāne¹¹ nisīditvā tassā¹² guṇaṃ vaṇṇento¹³ Candakinnarajātakaṃ¹⁴ ka-
 25 thessāmīti“ rājānaṃ pattam gāhāpetvā dvihi aggasāvakehi saddhim Rāhulamātu vasanaṭṭhānaṃ pāyāsi. Tadā tassā pamukhe¹⁵ cattālisasa-
 hassā¹⁶ nātakittiyo vasanti, tāsu¹⁷ khattiyakaṇṇānaṃ nēva navutiadhi-
 kasabhassam. Sā T-assa āgamanam nātvā „sabbā¹⁸ kāsāvaṇ' eva¹⁹ nivaśentū“ 'ti tāsam ārocāpesi, tā tathā karimsu. S. āgantvā paṇṇattā-

¹ Bā -isu, Cks -i. ² Bā te-. ³ Cks -ṇa. ⁴ Cs -tupo-, Bā -tūnaṃ po-. ⁵ Bā s -nā.

⁶ Bā ahesum. ⁷ Bā kedāra-. ⁸ Bā -lavatthupu-. ⁹ Cks omit yāva. ¹⁰ Bā -dam.

¹¹ Bā nivesane. ¹² Bā omits tassā. ¹³ Bā guṇe kathento. ¹⁴ Bā -ri-. ¹⁵ Bā s

-khā. ¹⁶ Bā -ssa. ¹⁷ Bā s tāsam. ¹⁸ Bā sabba. ¹⁹ Ck -vaneva, Bā -sāve

sane nisīdi. Atha tā¹ sabbāpi ekappahāren' eva viravimsu, mahā
 paridevasaddo ahoṣi. Rāhulamātā² paridevitvā sokaṃ vinodetvā S-ram
 vanditvā rājagatena³ bahumānena sagāravena nisīdi. Rājā tassā⁴
 guṇakatham ārabhi: „bhante mama suṇhā 'tumhehi kāsāvāni nivatthā-
 nīti' sutvā kāsāvān' eva nivāsesi, 'mālādīni pariccattānīti' sutvā⁵ mālā- 5
 dīni pariccajitvā bhūmisayanā va jātā⁶ tumhākaṃ pabbajitakāle vidhavā
 hutvā aññehi rājūhi pesitaṃ paṇṇākāraṃ na gaṇhi, evaṃ tumhesu
 asaṃhīracittā esā⁷ ti nānappakārehi tassā guṇakatham kathesi. S.
 „anacchariyaṃ mahārāja yaṃ esā idāni mama pacchime attabhāve
 mayi sasnehā⁸ asaṃhīracittā anaññaneyyā⁹ bhaveyya⁹, sā¹⁰ tiracchā- 10
 nayoniyāṃ nibbattāpi mayi asaṃhīracittā anaññaneyyā¹¹ ahoṣīti¹¹ vatvā
 tena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. M. Himavantapadese kinnara yoniyāṃ
 nibbatti. Candā nām' assa bhariyā. Te ubho pi Candanā-
 make¹² rajatapabbate vasimsu. Tadā Bārāṇasirājā amaccānaṃ 15
 rajjaṃ niyyādetvā dve kāsāvāni nivāsetvā sannaddhapañcā-
 vudho ekako va Himavantaṃ pāvisi. So migamaṃsaṃ khā-
 danto ekaṃ khuddakanadiṃ anussaranto¹³ uddhaṃ abhirūhi¹⁴.
 Candapabbatavāsino kinnarā vassārattasamaye¹⁵ anotaritvā
 pabbate yeva vasanti nidāghe¹⁶ otaranti. Tadā¹⁷ so Canda- 20
 kinnaro attano bhariyāya saddhiṃ otaritvā tesu tesu thānesu
 gandhe vilimpanto¹⁸ pupphareṇuṃ khādanto¹⁹ pupphapate²⁰
 nivāsento pārumpanto latādolāhi²¹ kīlanto madhurassarena
 gāyanto taṃ khuddakanadiṃ patvā ekasmim²² nivattaṭṭhāne²³
 otaritvā uduke pupphāni vikiritvā udakakīlaṃ kīlitvā puppha- 25
 pate²⁰ nivāsetvā pārupitvā rajatapattavannāya vālukāya puppha-
 sayanaṃ²⁴ paññāpetvā ekaṃ veṇudaṇḍaṃ²⁵ gahetvā sayane

¹ C^s B^d sā. ² B^d -rāpi. ³ B^d rājagehe, B^s rājagehe ⁴ C^k B^d tassa ⁵ C^k
 omits mālādīni - - - ⁶ so C^k; B^d pariccajji bhūmiyaṃ sayatīti sutvā bhūmi-
 susayanāvajātā ⁷ C^k -ho, B^d snehā. ⁸ C^k anaññeeyya, C^s ānaññeeyya, B^d
 ānaññaneyyā, B^s anaññaneyyā. ⁹ C^s omits bhaveyya. ¹⁰ C^s esā, B^d omits sā.
¹¹ C^s ān-. ¹² C^k caudānāmā, C^s candānāmāya. ¹³ B^d anusañcaranto. ¹⁴ B^d
 -ruyhi. ¹⁵ C^k vassa-, B^d vassavutthāsa- ¹⁶ B^d -ghasamaye. ¹⁷ B^d adds ca.
¹⁸ B^d adds tesu tesu thānesu ¹⁹ C^k omits pukkā-. ²⁰ B^d -paṭakena. ²¹ C^k
 -lābhi, B^d -lādihi. ²² C^k eta-. ²³ B^d nivattanāthāne. ²⁴ B^d pupi āsanaṃ. ²⁵
 B^d veludaṇḍakaṃ.

nisīdīmsu¹. Tato Candakinnaro veṇuṃ² vādentō madhura-
saddena³ gāyi. Candakinnari muduke hatthe⁴ nāmetvā tassā-
vidūre ṭhitā nacc' eva⁵ gāyi ca. So rājā tesam saddam sutvā
padasaddam asāvento saṇikam āgantvā⁶ paṭicchanne ṭhatvā te
5 kinnare disvā kinnariyā⁷ paṭibaddhacitto hutvā „tam kinnar-
am vijjhitvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā imāya saddhim saṃvāsam
kappessāmīti“ cintetvā⁸ Candakinnaram vijjhi. So vedanā-
matto⁹ paridevamāno catasso gāthā āha¹⁰:

1. Upanīyatīdam¹¹ maññe, Cande lohitamadena¹² majjāmi¹³,
- 10 vijahāmi¹⁴ jīvitam, pāpā me Cande¹⁵ nirujjhanti. 18.
2. Osadhi¹⁶ me, dukkham me¹⁷, hadayaṃ me dayhate, nitammāmi
tava Candiyā socantiyā na naṃ aṇṇehi sokehi. 19.
3. Tiṇam iva vanam iva miyyāmi¹⁸ nadi¹⁹ aparipuṇṇiyā va sussāmi
tava Candiyā socantiyā na naṃ aṇṇehi sokehi. 20.
- 15 4. Vassam va sare²⁰ pabbatapāde²¹ imāni assūni vattare mayham
tava Candiyā socantiyā na naṃ aṇṇehi sokehīti. 21.

Tattha upanīyatīti²² santativiechedam upanīyati²³ idan ti jīvan.
pānā me ti bhadde Cande mama jīvitapānā²⁴ nirujjhanti, osadhi¹⁶ me ti
jīvitam me osidati, nitammāmīti atikilamāmi, tava Candiyā ti idam mama
20 dukkham, na naṃ aṇṇehi sokehīti²⁵ atha kho tava Candiyā socantiyā
sokahetu, yasma tvaṃ mama viyogena socissasi²⁶ tasmā ti attho, tiṇam iva
vanam iva²⁷ ti tattha pāsāne khittatīnam iva mūle chinnavanam iva ca milā-
yāmīti vadati, sare pabbatapāde²⁷ ti yathā nāma pabbatapāde patīram
vassam saritvā acchinnaḍḍharam vattati

- 25 M. imāhi catūhi gāthāhi paridevitvā pupphasayane²⁸ ni-
panno²⁹ va satim vissajjetvā parivattitvā sayi³⁰, rājā paṭiṭṭhito³¹
va, itarā Mahāsatte paridevante pi attano ratiyā mattā hutvā

¹ Bā nisidīdvā. ² Bā veṇu. ³ Bā manuñña-. ⁴ Bā muduhatthena. ⁵ Bā nicei
ceva. ⁶ Bā gantvā ⁷ Cks -riyaya ⁸ Bā ṭhatvā. ⁹ Bā -patto ¹⁰ Pā abbāsi.
¹¹ Ck Bā -tidam. ¹² Bā -maddane ¹³ Bā paññāmi ¹⁴ Bā jahāmi. ¹⁵ Cks
-do. ¹⁶ so Cks; Bā osadhi. ¹⁷ Bā omits me. ¹⁸ Bā milāyāmi ¹⁹ Cks
nadiṃ. Bā nadi ²⁰ Bā vassam va, omitting sare ²¹ Bā pabbate-, Cks omit
pabbata ²² Cks -yantīti. ²³ Bā upanīyyati, Cks niyyāsi ²⁴ Bā -te-. ²⁵ Bā
-hiti, Cks -hi. ²⁶ Cks -ti. ²⁷ Bā pabbatarepāde, Cks omit pabbata. ²⁸ Bā
pabbāsane ²⁹ Bā misinno. ³⁰ Bā omits sayi ³¹ Bā paṭiṭṭhito, Cks pi ṭhito.

tassa viddhabbhāvaṃ na jānāti, visaññaṃ pana naṃ¹ parivattitvā nipannaṃ disvā „kin nu kho me sāmikassa² dukkhan“ ti upadhārentī³ pahāramukhato⁴ paggharantaṃ lohitaṃ disvā piyasāmike uppannaṃ⁵ balavasokaṃ sandhāretuṃ asakkonti mahāsaddena paridevi. Rājā „kinnaro mato bhavissatīti“⁶ 5 nikkhamitvā attānaṃ dassesi. Candā taṃ⁷ disvā „iminā me corena piyasāmiko viddho bhavissatīti“ kampamānā palāyitvā pabbatamatthake thatvā rājānaṃ aribhāsenti pañca gāthā āha⁷:

5. Pāpo kho⁸ rājaputto yo me icchitapatiṃ varākiyā 10 vijjhi⁹ vanamūlasmiṃ¹⁰, so yaṃ¹¹ viddho chamā seti¹². 22.
6. Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ paṭimuñcatu rājaputta tava mātā yo mayhaṃ hadayasoko¹³ kimpurisaṃ apekkhamānāya¹⁴. 23.
7. Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ paṭimuñcatu¹⁵ rājaputta tava jāyā yo mayhaṃ hadayasoko kimpurisaṃ apekkhamānāya¹⁶. 24. 15
8. Mā ca putte mā ca patiṃ addakkhi rājaputta tava mātā yo kimpurisaṃ avadhi adūsakaṃ mayhaṃ kāmāhi¹⁷. 25.
9. Mā ca putte¹⁷ mā ca patiṃ¹⁸ addakkhi¹⁹ rājaputta tava jāyā yo kimpurisaṃ avadhi adūsakaṃ mayhaṃ kāmāhīti. 26.

Tattha varākiyā ti kapanāya, paṭimuñcatu²⁰ ti patilabhatu phusatu²⁰ pāpunātu, mayhaṃ kāmāhīti mayham kāmēna.

Rājā naṃ²¹ pañcahi gāthāhi paridevitvā²² pabbatamatthake thataṃ yeva assāsento

10. Mā tuvaṃ²³ Caude rodi²⁴, mā soci vanatimiramattakkhi, 25
mama tvaṃ hohisi bhariyā rājakule pūjitā nārīti 27.
- gāthāṃ āha.

¹ Ck pannaṃ. ² Bđ piya sā-. ³ all three MSS. -ti ⁴ Bđ mahāsattassa dukkhato. ⁵ Cks -nna. ⁶ Ck naṃ. ⁷ Bđ abhāsī ⁸ Bđ adds si. ⁹ Bđs vijjhasi. ¹⁰ Ck cinamū-, Bđ thanamū-. ¹¹ Bđ yāha in the place of so yaṃ ¹² Bđ sesi. ¹³ Cks -kaṃ. ¹⁴ Cks ave-. ¹⁵ Cks -muccatu, Bđ -muñjatu ¹⁶ this verse is wanting in Bđ. ¹⁷ Bđ -aṃ ¹⁸ Bđ putti. ¹⁹ Bđ tamayi. ²⁰ Cks -muccatū, Bđ muñjatū ²¹ Bđ taṃ. ²² Bđ paribhāsetvā ²³ Bđ tvaṃ. ²⁴ Ck rucci, Cs ruci.

Tattha Cande ti M-assa paridevanakāle nām¹ assā¹ sutattā evaṃ āha, vanatimiramattakkhīti vanatimirapupphasamānakkhī², pūjitā ti solasannaṃ itthisahassānaṃ jethhikā aggamaheṣī³ hessasi.

Candā tassa vacanaṃ sutvā „tvam⁴ kim⁴ maṃ⁴ vadesīti⁵“
5 sīhanādaṃ nadantī anantaraṃ gātham āha:

11. Api nūnāhaṃ marissaṃ na ca panāhaṃ rājaputta tava hessaṃ
yo kimpurisaṃ avadhi adūsakaṃ mayhaṃ kāmāhīti. 28.

Tattha api nūnāhaṃ ti api ekamsen⁶ eva ahaṃ marissam.

So tassā vacanaṃ sutvā nicchandarāgo hutvā itaraṃ
10 gātham āha:

12. Api bhīruke api jīvitukāmike kimpurisi gaccha Himavantaṃ,
tālissatagarabhojane⁶ araṇṇe taṃ⁷ migā ramissantīti⁸. 29.

Tattha api bhīruke ti bhīrujātike⁹, tālissatagarabhojane¹⁰ ti tvam¹⁰
tālissapattatagarabhojanā¹¹ migā¹², tasmā araṇṇe taṃ migā va¹³ ramissantī, na
15 tvam¹⁴ rājakulārahā¹⁴, gacchā¹⁵ 'ti nam¹⁵ avaca

Vatvā ca pana nirapekkho hutvā pakkāmi. Sā tassa
gatabhāvaṃ űatvā oruyha M-am¹⁶ āliṅgitvā pabbatamatthakaṃ
āropetvā pabbatatale nipajjāpetvā sīsam assa attano űrusu katvā
balavaparidevaṃ¹⁶ paridevamānā dvādasa gāthā abhāsi:

20 13. Te pabbatā tā¹⁷ ca kandarā tā ca¹⁸ giriguhāyo,
tattha taṃ¹⁹ apassantī kimpurisa kathaṃ ahaṃ kāsā²⁰. 30.

14. Te paṇṇasanthatā²¹ ramaṇīyā vāḷamigeḥi anuciṇṇā,
tattha²² taṃ apassantī kimpurisa kathaṃ ahaṃ kāsā²⁰. 31.

15. Te pupphasanthatā²³ ramaṇīyā vāḷamigeḥi anuciṇṇā,
25 tattha taṃ -pe-²⁴. 32.

¹ Ck^s nāmassa. ² Ck^s -pupphamānakkhī, C^s -pupphapamānakkhī, B^d -samānā
akkhī. ³ all three MSS -sī. ⁴ Ck^s kimam, B^d kim, omitting maṃ. ⁵ Ck^s
-hīti. ⁶ Ck^s -no, C^s -nagarabhojano, B^d tālissatagarabhojanātasamā ⁷ B^d tvam.
⁸ Ck^s rasminti, C^s ramissantī, B^d ramissantīthi. ⁹ B^d atibhirukajā-, B^s api
atibhīru-. ¹⁰ B^d tālissatagarabhojanā. ¹¹ B^d tālissapattatagarapattabbo-. ¹²
B^d sīti ¹³ B^d omits va. ¹⁴ B^d -le arahā. ¹⁵ B^d omits nam. ¹⁶ Ck^s omit
paridevaṃ. ¹⁷ B^d omits tā. ¹⁸ B^d omits tā ca ¹⁹ B^d yo ca tatheva tiḥanti
tattheva taṃ ²⁰ B^d akāsi. ²¹ B^d -sandātā? ²² B^d tattheva. ²³ Ck^s -santha,
C^s -santharā, B^d -saṇṭhatā. ²⁴ B^d tattheva taṃ apassantaṃ kimpurisa kathaṃ
ahaṃ akāsi.

16. Acchā¹ savanti giricaranadiyo² kusumābhikiṇṇasotāyo,
tattha -pe-³. 33.
17. Nīlāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴,
tattha -pe-³. 34.
18. Pītāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴, 5
tattha -pe-⁵. 35.
19. Tambāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴ -pe-. 36.
20. Tuṅgāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴ -pe-. 37.
21. Setāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴ -pe-,
tattha -pe-. 38. 10
22. Citrāni Himavato -pe-. 39.
23. Yakkhagaṇasevite Gandhamādane osadhehi sañchanne,
tattha taṃ apassantī kimpurisa kathaṃ ahaṃ kāsaṃ. 40.
24. Kimpurisaevite Gandhamādane osadhehi sañchanne,
tattha taṃ apassantī kimpurisa kathaṃ ahaṃ kāsaṃ ti. 41. 15

Tattha te pabbatā ti yesu mayaṃ ekato⁶ abhiramimhā⁷ ime te pabbatā
tā ca kandarā tā ca giriguhāyo, tatth' eva⁸ thitā tesu ahaṃ idāni taṃ apassantī⁹,
kathaṃ kāsaṃ ti¹⁰ kim karissāmi, tesu pupphaphalappallavādisobhaṃ taṃ¹¹
apassantī¹² kathaṃ adbhivāsetuṃ sakkhissāmi¹³ paridevati, paṇṇasanthatā¹⁴
ti tālisa; attādigandhapannasantharā¹⁴, acchā ti passannodikā¹⁵, nīlāni¹⁶
maṇimayāni, pītāni¹⁷ sovanamayāni, tambāni¹⁸ manosilamayāni, tuṅgā-
ni¹⁹ uccāni tikkhinaggāni, setāni²⁰ rajatamayāni, citrāni²¹ sattaratana-
missakāni, yakkhagaṇasevite ti bhummadevatāsevite²².

Iti sā dvādasahi gāthāhi paridevitvā M-assa ure hatthaṃ
ṭhapetvā santāpabhāvaṃ nātvā „Cando jīvati yeva, tāvad 25
eva¹⁸ ujjhānakammaṃ¹⁹ katvā jīvitam assa dassāmi²⁰“ cintetvā
„kin nu kho lokapālā nāma n' atthi, udāhu vippavutthā ādu

¹ Bā accā. ² Bā girivananadiyo. ³ Bā tattheva taṃ ete ⁴ Bā -niyāni. ⁵ Bā
tattheva taṃ etc. ⁶ Bā adds va. ⁷ Bā -ruhimhā ⁸ Ck natheva. ⁹ Bā ta-
theva. ¹⁰ all three MSS. -ti ¹¹ Cks kathaṃ tāsā ¹² Cks -bhaṃ, omitting
taṃ, Bā -bhantaṃ taṃ ¹³ Cks passanti, Bā apassanti ¹⁴ Bā -sanhatā. ¹⁵
Bā -gandharasadanasantarā. ¹⁶ Bā vippasannodakā. ¹⁷ Cks vici-. ¹⁸ Cks
bhumma - - tā, Bā -tāhi sevite. ¹⁹ Bā devatāni in the place of tāvadeva, Bā
devatā ²⁰ Bā uccāna-.

matā me¹ piyasāmikam na rakkhantīti² devujjhānakammaṃ³ akāsi. Tassā sokavegena Sakkassāsanam⁴ uṇham ahoṣi. So⁵ āvajjanto taṃ kāraṇam űatvā brāhmaṇavaṇṇenāgantvā⁶ kuṇḍi-
kato⁷ udakam gahetvā M-am siñci⁸. Tāvad eva visam⁹ an-
5 taradhāyi, vaṇṇo rūhi, „imasmim ṭhāne viddho“ ti pi¹⁰ na
paññāyi¹¹, M. sukhito utṭhāsi¹². Candā arogam piyasāmikam
disvā somanassappattā Sakkassa pāde vandantī anantaram
gātham āha:

25. Vande te ayirabrahme¹³ yo me icchitapatim¹⁴ varākiyā
10 amatena abhisināci samāgatasmim piyatamenā 'ti. 42.

Tattha amatenā 'ti udakam amatam maññamānā evam āha, piya-
tamenā 'ti piyatarena, ayam eva vā pātho.

Sakko tesam ovādam adāsi: „ito patṭhāya Candapabba-
tato¹⁵ oruyha manussapatham mā gamittha, idh' eva vasathā“
15 'ti evaṇ ca pana ovaditvā sakatṭhānam eva gato. Candāpi
„kin no sāmi iminā paripanthatṭhānena¹⁶, ehi Candapabba-
tam eva gacchāmā¹⁷“ 'ti vatvā osānagātham āha:

26. Vicarāma¹⁸ dāni girivaranadiyo¹⁹ kusumābhikiṇṇasotāyo²⁰
nānādumasavanāyo²¹ piyamvadā aññamaññassā 'ti. 43.
20 S. i. d. ā. „na idān' eva pubbe p' eṣā mayi asamhīracittā
anaññaneyyā yevā²²“ 'ti vatvā j. s. „Tadā rājā Anuruddho ahoṣi²³.
Candā Rāhulāmātā, kinnaro aham evā“ 'ti. Candakinnara-
jātakam²⁴.

3. Mahānkkusajātaka.

25 Ukkā milācā²⁵ bandhantīti. Idam S. J. v. Mitta-
gandhakaupāsakam²⁶ ā. k. So kira Sāvatthiyam parijjṇa-

¹ C's tename ² B'd devatā uccānā-. ³ B'd -ssa ās-. ⁴ B'd sakko ⁵ B'd -na
ag-. ⁶ B'd tunhigato. ⁷ B'd āsañci ⁸ B'd adds nivattetvā ⁹ B'd omits pi. ¹⁰
B'd -yati ¹¹ B'd adds pi. ¹² B'd ayyare-. ¹³ B'd -taṃ a-. ¹⁴ C's candā-. ¹⁵
C's imināya, C's paripatta-, C's parinata-, B'd paripanhā- ¹⁶ C's gacchā. ¹⁷
C's B'd vivarāma. ¹⁸ C's -diyā, B'd girivananadiyo. ¹⁹ B'd -sotayo, C's -sotāye.
²⁰ B'd -dumasavanāyo. ²¹ B'd evā. ²² B'd rājā devadatto ahoṣi sakko anuruddho.
²³ B'd -rī-. ²⁴ C's vi-, B'd ci-. ²⁵ B'd mittabandha-.

kulassa putto saḥāyaṃ pesetvā aṇṇataraṃ kuladhītaṃ vārāpetvā
 „atthi paṇ’ assa uppannakiccaṃ¹ nittharaṇasamatto mitto vā saḥāyo
 vā“ ti „n’ atthīti²“ „tena hi mitte tāva ganthetū³“ ti vutte tasmiṃ
 ovāde tathavā paṭhamam tāva catūhi dovārikehi saddhiṃ mettiṃ akāsi.
 Athānupubbena nagaraguttikagaṇakamahāmattādīhi⁴ saddhiṃ mettiṃ 5
 katvā senāpatināpi uparājenāpi saddhiṃ⁵, tehi pana saddhiṃ ekato
 hutvā raṇṇā saddhiṃ akāsi, tato asītiyā mahātherehi⁶ Anandattherena⁷
 saddhiṃ ekato hutvā T-ena saddhiṃ mettiṃ⁸ akāsi. Atha naṃ S.
 saraṇesu ca sīlesu ca paṭiṭṭhāpesi, rājāpi⁹ ssa issariyaṃ adāsi, so
 Mittagandhako⁹ yevā¹⁰ ti pākaṭo jāto. Ath’ assa rājā mahantaṃ 10
 gehaṃ datvā āvāhaṃgalaṃ kāresi, rājānaṃ ādiṃ katvā mahājano
 paṇṇākāre¹⁰ paṇiṇi. Ath’ assa bhariyā raṇṇā pahitaṃ paṇṇākāraṃ
 uparājassa uparājena pahitaṃ senāpatissā¹¹ ti eten’ upāyena sakala-
 nagaravāsino ābandhitvā gaṇhi. Sattame divase mahāsakkāraṃ
 katvā¹¹ Dasabalānaṃ nimantetvā pañcasatasamkhātassa¹² Buddha- 15
 pamukhassa saṃghassa¹³ mahādānaṃ datvā bhattakiccāvasāne S-rā
 katānumodanaṃ¹⁴ sutvā ubho pi jāyampatikā sotāpattiphale paṭiṭṭha-
 himsu. Dh. k. s.: „āvuso Mittagandhakaupāsako¹⁵ attano bhariyaṃ
 nissāya tassā vacanaṃ sutvā¹⁶ sabbehi mettiṃ¹⁷ katvā raṇṇo santikā
 makāsakkāraṃ labhi, S-rā¹⁸ saddhiṃ pana mettiṃ katvā ubho pi 20
 jāyampatikā sotāpattiphale paṭiṭṭhitā“ ti. S. āgantvā „kāya nu ttha
 bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāma“¹⁹ ti vutte „na bhik-
 khave idān’ ev’ esa etaṃ¹⁹ mātugāmaṃ nissāya mahantaṃ yasaṃ
 patto, pubbe²⁰ tiracchānayaṇiyaṃ nibbatto pi paṇ’ esa etissā vaca-
 nena bahūhi saddhiṃ²¹ mettiṃ²² katvā puttāsokato mutto“ ti 25
 vatvā²³ a. ā.:

A. B. Br. r. k. eke²⁴ paccantavāsino yattha yattha²⁵
 bahuṃ maṃsaṃ labhanti tattha tattha gāmaṃ nivesetvā²⁶
 araṇṇe vicaritvā²⁶ migādayo māretvā maṃsaṃ āharitvā

¹ Cs Bā -nnaṃ-. ² Bā natthīti ³ Bā bandhetū. ⁴ Bā omit sgaṇaka. ⁵ Bā adds
 mitti, Bā metti. ⁶ Bā adds saddhiṃ ⁷ Bā adds pi. ⁸ Bā mitti. ⁹ Bā mid-
 dhaban-. ¹⁰ Bā -raṇ. ¹¹ Bā ābandhitvā bho jāyampatikā sotāpattiphale paṭi-
 tthavā in the place of ābandhitvā gaṇhi - - - katvā. ¹² Bā pañca satassa. ¹³
 Bā -pamukha bhikkhusaṃghassa. ¹⁴ Bā kathitaṃ anu-. ¹⁵ Bā -bandhaka-. ¹⁶
 Bā katvā. ¹⁷ Bā mittam ¹⁸ Bā tathāgatena. ¹⁹ Bā ekaṃ. ²⁰ Bā adds pi.
²¹ Cs omit sa-. ²² Bā mitti. ²³ Bā tehi yācito. ²⁴ Bā ekacce. ²⁵ Bā
 nivā-. ²⁶ Bā omits vi.

puttadāraṃ¹ posenti. Tesāṃ gāmato avidūre mahājātassaro²,
 tassa dakkhiṇapasse eko senasakuṇo pacchimapasse ekā sena-
 sakuṇī uttarapasse siho migarājā pācīnapasse ukkusasakuṇa-
 rājā vasati. jātassaramajjhe pana unnataṭṭhāne kacchapo vasati.
 5 Tadā so seno senim̐ „bhariyā me hohīti“ vāresi³. Atha naṃ
 sā āha: „atthi pana te koci mitto“ ti. „N’ atthi bhadde“ ti.
 „Amhākaṃ uppannabhayaṃ vā dukkhaṃ vā haraṇasamatthaṃ⁴
 sahāyakam̐⁵ laddhum̐ vaṭṭati, mitte tāva gaṇhāhīti“. „Kena⁶
 saddhim̐ mettīm̐⁷ karomi bhadde“ ti. „Pācīnapasse vasa-
 10 tena ukkusarājena uttarapasse sihena jātassaramajjhe kaccha-
 pena saddhim̐⁸ karohīti“. So tassā vacanaṃ sampaticchitvā
 tathā akāsi. Tadā te ubho saṃvāsaṃ kappetvā - tasmim̐ yeva
 sare ekasmiṃ dīpake kalambarukkho⁹ atthi samantā udakena
 parikhitto tasmim̐ - kulāvakaṃ katvā paṭivasimsu. Tesāṃ
 15 aparabhāge dve potakā jāyimsu, tesāṃ pakkhesu asaṃjātesu
 yeva ekadivasaṃ te jānapadā divasaṃ¹⁰ araṇṇe carantā¹¹
 kiñci alabhitvā „na sakkā tucchahatthehi gharaṃ gantum, mac-
 che vā kacchape vā gaṇhissānā¹² ’ti“ saraṃ otaritvā taṃ dīpakaṃ
 gantvā tassa kalambassa¹³ mūle nipajjitvā makasādīhi khajja-
 20 mānā tesāṃ palāpanatthāya¹⁴ araṇim̐ manthetvā¹⁵ aggim̐ nib-
 battetvā¹⁶ dhūmaṃ karimsu. Dhūmo uggantvā¹⁷ sakūṇe pa-
 hari¹⁸, sakūṇapotakā viravimsu. Jānapadā taṃ sutvā
 „ambho sakūṇapotakānaṃ saddo, utṭhetha ukkā bandhatha,
 chātā sayitum̐ na sakkoma, sakūṇamaṃsaṃ khāditvā va sa-
 25 yissāmā¹⁹ ’ti vatvā aggim̐ jāletvā²⁰ ukkā bandhimsu. Sakūṇikā
 tesāṃ saddaṃ sutvā „ime amhākaṃ potake khāditukāmā,
 mayaṃ evarūpassa bhayassa haraṇatthāya mitte gaṇhimha,
 sāmikaṃ ukkusarājassa santikaṃ pesessāmīti“ cintetvā „gaccha

¹ Bā -re. ² Bā adds atthi. ³ Bā vadati. ⁴ Bā nītharaṇa-. ⁵ Bā mittam̐ vā
 sahāyam̐ vā. ⁶ Bā kehi. ⁷ Bā mittim̐. ⁸ Bā adds mitti. ⁹ Bā kadappa-. ¹⁰
 Bā tisaṃ. ¹¹ Bā caritvā. ¹² Bā kadappassa. ¹³ Ck^s palāyana-, Bā palā-
 panatthā. ¹⁴ Ck^s mante-, Bā bandhitvā. ¹⁵ Bā adds na sakkā tuccha. ¹⁶
 Bā dhume uggatte. ¹⁷ Bā omits s. p. ¹⁸ Ck^s jalitvā.

sāmi, puttānaṃ no uppannabhayaṃ ukkusa-rājassa ārochēhīti¹
paṭhamāṃ gāthāṃ āha :

1. Ukkā milācā² bandhanti dīpe³,
pajā mamaṃ⁴ khādituṃ patthayanti,
mittaṃ sahāyaṇī ca vadehī⁵ senaka⁶, 5
ācikkha nātivyaśanaṃ dijaṇaṃ ti. 44.

Tattha milācā⁷ ti jānapadā, dīpe ti dīpakamhi, pajā mamaṃ ti
mama puttake, senakā 'ti senakasakunaṃ nāmena-lapati, nātivyaśanaṃ ti
puttassa vyasanaṃ, dijaṇaṃ ti ambhakaṃ nātinaṃ dijaṇaṃ, idaṃ⁹ vyasanaṃ
ukkusa-rājassa santikaṃ gantvā ācikkhāhīti vadati. 10

So vegena tassa vasaṇaṭṭhānaṃ gantvā vassitvā¹⁰ attano
āgatabbhavaṃ jānāpetvā katokāso upasaṃkamitvā vanditvā
„kimkāraṇā āgato sīti“ puṭṭho¹¹ dutiyaṃ gāthāṃ āha :

2. Dijo dijaṇaṃ pavaro si pakkhi¹²,
ukkusa-rāja saraṇaṃ taṃ upemi, 15
pajā mamaṃ khādituṃ patthayanti
luddā milācā¹³, bhava me sukhāyā 'ti. 45.

Tattha dijo ti tvaṃ dijo c' eva dijo¹⁴ pavaro ca.

Ukkusa-rājā senakaṃ „mā bhāyīti“ assāsetvā tatiyaṃ
gāthāṃ āha : 20

3. Mittaṃ sahāyaṇī ca karonti paṇḍitā
kāle akāle sukham āsayānā¹⁵,
karomi te senaka etaṃ atthaṃ,
ariyo hi ariyassa karoti kiccaṃ ti. 46.

Tattha kāle akāle ti divā ca rattiṇī ca, ariyo ti idaṃ ācāra-ariyo 25
adhippeto, ācārasampanno hi ācārasampannassa kiccaṃ karoti-eva, kim ettha
ācariyaṃ¹⁶ ti vadati.

¹ Bā adds vatvā. ² Bā cilābha, Bc ci-. ³ Bā rathādipe. ⁴ Bā mama. ⁵
Cks parehī. ⁶ Bā -kaṃ. ⁷ Bā tilācā, Bc ci-. ⁸ Bā mamā. ⁹ Bā imaṃ. ¹⁰
Bds vassetvā. ¹¹ Bā āgatakaranaṃ dassento. ¹² Ck pakkhira, Bā pakkhima.
¹³ Bā cilā. ¹⁴ Cks dije, Bā dijaṇaṃ. ¹⁵ Bā esamānaṃ. ¹⁶ Bā karaṇiyaṃ.

Atha naṃ pucchi: „kiṃ samma rukkhāṃ ārūḷhā¹ milācā²“
 ti. „Na tāva abhirūhanti³, ukkā yeva bandhantīti⁴“. „Tena hi tvaṃ
 sīghaṃ gantvā⁴ mama sahāyikaṃ assāsetvā mama āgama-
 bhāvaṃ ācikkhā⁵“ 'ti. So tathā akāsi. Ukkusarājāpi gantvā⁵
 5 kalambassāvidūre⁶ milācānaṃ² abhirūhanaṃ olovento ekasmiṃ
 rukkhagge nisīditvā ekassa milācassa² abhirūhanakāle tasmiṃ
 kulāvakassa avidūraṃ⁷ abhirūḷhe sare nimujjitvā pakkhehi ca
 mukhehi ca udakaṃ āharitvā ukkāya upari āsiñci, sā nibbāyi.
 Milācā „imaṃ ca senakasakuṇaṃ⁸ potake c' assa⁹ khādissāmā⁹“
 10 'ti otaritvā puna ukkāṃ jalāpetvā¹⁰ abhirūhimsu¹¹, puna ukkuso
 vijjhāpesi¹². Eten' upāyena baddhabaddhaṃ¹³ vijjhāpentass'
 ev' assa¹² aḍḍharatto jāto. So ativiya kilami¹⁴, heṭṭhā udare
 kilomakaṃ tanuttagataṃ¹⁵, akkhīni ratāni jātāni. Taṃ disvā
 sakuṇikā sāmikaṃ āha: „sāmi atikilanto¹⁶ ukkusarājā, etassa
 15 thokaṃ vissamanatthāya gantvā kacchaparājassa kathehīti¹⁶.
 So tassā vacanaṃ sutvā ukkusaṃ upasaṃkamitvā gāthāya
 ajjhabhāsi:

4. Yaṃ hoti kiccaṃ anukampakena
 ariyassa ariyena kataṃ tava-y-idaṃ¹⁷,
 20 attānurakkhī bhava mā aḍayha,
 lacchāma putte tayi jīvamāne ti. 47.

Tattha kataṃ tavayidaṃ¹⁸ ti tayā idaṃ, ayam eva vā pāṭho.

So tassa vacanaṃ sutvā sīhanādaṃ nadanto pañcamaṃ
 gātham āha:

25 1. Tav' eva¹⁹ rakkhāvaraṇaṃ karonto
 sarīrabhedāpi na santasāmi,
 karonti h' ete²⁰ sakhinaṃ²¹ sakhāro:
 pāṇaṃ cajanti, satān' esa²² dhammo ti. 48.

¹ Bā abhirulā. ² Ck Bā ci-. ³ Bā -ruḷā. ⁴ Bā katvā. ⁵ Eā āg-. ⁶ Bā kad-.
⁷ Bā -re. ⁸ Bā senaka sakuṇa, Ck kārana sakuna. ⁹ Bā ca. ¹⁰ Bā jā-. ¹¹
 Bā abhiruhi, Ck abhiharimsu. ¹² C vijjha-, B vijjā-. ¹³ C baddhaṃbaddha,
 B bandhabandha. ¹⁴ B -mati. ¹⁵ B ānukāṃgataṃ. ¹⁶ B ativiya kilamanto.
¹⁷ so Ck for tavēdaṃ, Bā tayidaṃ. ¹⁸ Bā tayidaṃ. ¹⁹ Bā tameva. ²⁰ so Ck
 for etaṃ? Eā heke. ²¹ Ck Bā -naṃ. ²² Ck satañimesa.

Cattham pana S. abhisambuddho hutvā tassa guṇaṃ vaṇṇento āha:

6. Sudukkaraṃ kammam akā aṇḍaj' āyaṃ vihaṅgamo
atthāya kuraro¹ putte² aḍḍharatte anāgate ti. 49.

Tattha kuraro³ ti ukkura-jā⁴, putte² ti senassa putte⁵ rakkhanto
tesaṃ atthāya aḍḍharatte anāgate⁶ yāva diyaḍḍhayāmaṃ vāyāmaṃ karonto 5
dukkaraṃ akāsi.

Seno pi „ukkusa⁷ thokaṃ vissamāhi sammā“ 'ti vatvā
kacchapassa santikaṃ gantvā taṃ utthāpetvā „kiṃ samma
āgato sīti“ vutte „evārūpaṃ nāma bhayaṃ uppannaṃ, ukkusa-
rājā paṭhamayāmato paṭṭhāya vāyamanto kilami, ten' amhi 10
tava santikaṃ āgato“ ti vatvā sattamaṃ gātham āha:

7. Cutāpi eke⁸ khalita-ssakammunā
mittānukampāya patiṭṭhahanti,
puttā mam' aṭṭā⁹, gatim āgato 'smi,
atthaṃ caretha¹⁰ mama vārichannā¹¹ 'ti. 50. 15

Tass' attho: sāmi ekaccehi yasato vā dhanato vā cutāpi sakammanā¹²
khalitāpi¹³ mittānaṃ anukampāya patiṭṭhahanti, mamaṃ ca puttā aṭṭā¹⁴ āturā,
tenāhaṃ¹⁵ taṃ gatim patisaraṇaṃ¹⁶ katvā āgato¹⁷, puttānaṃ jīvitadānaṃ
dadanto atthaṃ me carāhīti¹⁸.

Taṃ sutvā kacchapo itaraṃ gātham āha: 20

8. Dhanena dhañṇena ca attanā va
mittaṃ sahāyaṃ ca karonti paṇḍitā,
karomi te senaka etam atthaṃ,
ariyo hi ariyassa karoti kiccaṃ ti. 51.

Ath' assa putto avidūre nipanno pitu vacanaṃ sutvā „mā 25
me pitā kilamatu, ahaṃ pitu kiccaṃ karissāmīti“ cintetvā
navamaṃ gātham āha:

9. Appossukko tāta tuvaṃ nisīda,
putto pitu caratī¹⁹ atthacariyaṃ²⁰,

¹ Bā guruyo. ² Cks putto. ³ Bā gururo, C^s kurare. ⁴ C^s -ja. ⁵ C^k putto.
⁶ Bā adds ti. ⁷ Bā -saṃ. ⁸ C^k ete, Bā heke. ⁹ Bā mapatṭā, C^{ks} mamajja.
¹⁰ Bā caratha. ¹¹ C^k -janaṇā, Bā -carati. ¹² Bā -mmunā. ¹³ Bā cali-, ¹⁴
C^{ks} ajja. ¹⁵ Bā tenaneva. ¹⁶ Bā omits paṇi. ¹⁷ Bā adds smim. ¹⁸ Bā caretha
vāricarati. ¹⁹ C^k arati. ²⁰ Bā omits caratī attha.

ahaṃ carissāmi tav' etam¹ atthaṃ
senassa putte paritāyamāno ti. 52.

Atha naṃ pitā gāthāya ajjhabhāsi:

10. Addhā hi tāta satān' esa dhammo
5 putto pitu yaṃ² caretha atthacariyaṃ,
app-eva maṃ disvā pavaddhakāyaṃ³
senassa puttā na viheṭhayeyyūn⁴ ti. 53.

Tattha satānesa dhammo ti paṇḍitānaṃ esa dhammo, puttā nā 'ti⁵
senassa putte milācā⁶ na hethayeyyūn⁷.

- 10 Evaṃ vatvā mahākacchapo „samma mā bhāyi, tvaṃ purato
gaccha, idān' ahaṃ āgamiṣṣāmi⁸“ taṃ uyyojetvā uduke pa-
titvā⁹ kalalaṇ ca saṃkaḍḍhitvā¹⁰ ādāya dīpakaṃ gantvā aggim
pajjhāpetvā¹¹ nipajji. Milācā⁶ „kiṃ no senapotehi¹², imaṃ
kāṇakacchapaṃ¹³ parivattetvā māressāma, ayaṃ no sabbesaṃ
15 pahossatīti¹⁴“ valliyo uddharitvā jiyā¹⁵ gahetvā nivatthapiloti-
kāpi¹⁶ mocetvā tesu ṭhānesu bandhitvā kacchapaṃ parivatte-
tuṃ na sakkonti. Kacchapo te ākaḍḍhanto gantvā¹⁷ gam-
bhīraṭṭhāne uduke pati. Te pi kacchapalobhena tena¹⁸ saddhim
yeva patitvā udakapunnāya kucchiyā kilantā¹⁹ nikkhamitvā
20 „bho ekena²⁰ no ukkusena yāva aḍḍharattā ukkā vijjhāpitā,
idāni iminā kacchapena uduke pātetvā²¹ udakaṃ pāyetvā
mahodarā kat' ambhā²², puna aggim karitvā aruṇe uggate pi
ime senapotake khādisṣāmi²³“ 'ti aggim kātuṃ ārabhiṃsu.
Sakuṇikā tesam saddam²⁴ sutvā „sāmi, ime yāya²⁵ kāyaci
25 velāya²⁶ amhākaṃ puttake khāditvā gamissanti, sahāyassa no
sīhassa santikaṃ²⁷ gacchā²⁸“ 'ti āha. So taṃ khaṇaṃ ñeva

¹ Ck tametam, Bā tatheva. ² Bā naṃ. ³ Ck pañcaddha-. Bā vavaḍḍha-. ⁴ so Ck; Bā puttāni na hethayeyyūn. ⁵ all three MSS. puttānīti. ⁶ Ck Bā ci-.
⁷ Bā nabodaye-. ⁸ Ck nāgami-. Bā idānāhūgami-. ⁹ Bā pavattetvā. ¹⁰ Bā
vallayo uddharitvā vallikālaṃ laṇḍasevāḍhaṇa saḍhitvā in the place of kala-
laṇḍa -. ¹¹ Bā vijjhā-. ¹² Bā -takehi. ¹³ Bā kāla-. ¹⁴ so Ck; Ck piyā,
Bā vallitoṭṭiyo. ¹⁵ Bā -kāhi. ¹⁶ Bā omits ga-. ¹⁷ Bā omits tena. ¹⁸ Ck
-to, Bā kilamanto. ¹⁹ Ck etena. ²⁰ Bā patitvā. ²¹ Bā gakatādhannā. ²²
Bā kathaṃ. ²³ Bā sāya. ²⁴ Bā -yaṃ. ²⁵ Bā -ke

tassa santikaṃ gantvā „kiṃ avelāya āgato sīti“ vutte¹ ādito
paṭṭhāya taṃ pavattiṃ ārocetvā ekādasamaṃ gātham āha:

11. Pasū manussā mīgaviriyaseṭṭha
bhayadditā seṭṭham upabbajanti²,
puttā mam' aṭṭā³, gatim āgato 'smi,
tvan no si rājā, bhava me sukhāyā 'ti. 54. 5

Tattha pasū ti sabbatiracchāne āha, idaṃ vuttaṃ hoti: sāmi migesu
viriyena seṭṭha⁴, lokasmiṃ hi sabbatiracchānāpi manussāpi bhayatajjitā⁵
huvā seṭṭham upagacchanti⁶, mama ca puttā aṭṭā⁷, sv-āhan taṃ va gatim⁸ katvā
āgato 'mhi⁹, tvaṃ ambhākaṃ rājā, sukhāya me bhavā 'ti¹⁰. 10

Taṃ sutvā sīho gātham āha:

12. Karomi te senaka etam attham,
āyāma te taṃ disataṃ¹¹ vadhāya,
kathaṃ hi viññū bahu sampajāno
na vāyame attajanassa guttiyā¹² ti. 55. 15

Tattha taṃ disatan¹³ ti taṃ disasamūhaṃ¹⁴, taṃ tava paccatthikaṃ
ganaṃ¹⁵ ti attho, bahū ti amitte¹⁶ hautuṃ samattho, sampajāno ti mit-
tassa bhayappattam¹⁷ jānanto¹⁸, attajanassā 'ti attasamassa¹⁹ aṅgasamassa²⁰
mittassā 'ti attho.

Evaṃ ca pana vatvā „gaccha tvaṃ, putte samassāsehi“²⁰
taṃ uyyojetvā maṇivaṇṇaṃ udakaṃ maddamāno pāyāsi. Milācā
taṃ²¹ āgacchantam disvā „kurarena“²² tāva ambhākaṃ ukkā
vijjhāpitā²³, kacchapena ambhākaṃ²⁴ nivatthapilotikānam pi
assāmikā katā, idāni pana natth' ambhā, sīho no jīvitakkhayaṃ
eva pāpessatīti“ maraṇabhayatajjitā yena vā tena vā²⁵ pāla- 25
yimsu. Sīho āgantvā rukkkhamūle na kiñci addasa. Atha naṃ

¹ Bđ . o ² Bđ -gacchanti. ³ Cks mamaṇja. ⁴ Bđ -o. ⁵ Ck -tvā, Bđ apatti-
titā. ⁶ Bđ upajjanti. ⁷ Bđ attā atuyā. Cks addhā. ⁸ Bđ gatim, omitting va,
Cks va hatim. ⁹ Ck omits mhi. ¹⁰ Ck sukhāyamevāti, Bđ sukhāyamebhavā-
hiti; tatha pasūti - - - wanting in C. ¹¹ Bđ dipakam ¹² Bđ vu-. ¹³ Bđ
dipakan. ¹⁴ Bđ verasamoham. ¹⁵ Ck ganhan. ¹⁶ Bđ samitte ¹⁷ Bđ bhayup-
patti. ¹⁸ Bđ ajā- ¹⁹ Ck attham samatthassa, Bđ athasamassa ²⁰ Bđ adds
jānassa. ²¹ Ck milānaṃ, Cs milāmatam, Bđ cilātataṃ. ²² Bđ kuruyena. ²³
Bđ adds tathā. ²⁴ Cks -penambhāti ²⁵ Cks omit vā.

kuraro¹ ca kacchapo ca seno ca upasāṃkamtivā vandimsu.
 So tesam mittānisaṃsam kathetvā „ito paṭṭhāya mittadhammaṃ
 abhinitvā appanattā hothā“² ti ovaditvā pakkāmi. Te pi sa-
 kaṭṭhānāni³ gatā. Senasakuṇikā attano putte oloketvā „mitte
 5 nissāya amhehi dārakā laddhā“⁴ ti sukhasamaye⁵ senena saddhim
 sallapantī mittadhammaṃ pakāsamānā cha gāthā abhāsi:

13. Mittaṇ ca kayirātha sakhāgharaṇ ca⁶,
 ayiraṇ ca kayirātha sukhehi ayiro⁷.
 nivatthakojo va sare 'bhiantvā⁸
 10 modāma puttehi samaṅgibhūtā. 56.
 14. Sakamittassa kammena sahāyassāpalāyino⁹
 kūjantaṃ upakūjanti lomasā¹⁰ hadayaṅgamaṃ. 37.
 15. Mittaṃ sahāyaṃ adhigamma paṇḍito
 so bhuñjati puttapaśuṃ dhanam vā,
 15 ahaṇ ca puttā ca patī ca mayhaṃ
 mittānukampāya samaṅgibhūtā. 58.
 16. Rājāvatā sūravatā ca attho¹¹,
 sampannasakkhissa bhavanti h' ete,
 yo¹² mittavā yasavā uggatatto¹³
 20 asmiṇ ca loke modati¹⁴ kāmakāmi¹⁵. 59.
 17. Karaṇīyāni mittāni daliddena¹⁶ pi senaka,
 passa mittānukampāya samagg' amhā sa ṇātake¹⁷. 60.
 18. Sūrena balavantena yo mettiṃ¹⁸ kurute dijo
 evaṃ so sukhito hoti yathāham tvaṇ ca senakā 'ti. 61.

25 Tattha mittānā ca 'ti yaṃ kañci¹⁹ attano mittāṇ ca suhajjaṇ ca suhadaya-
 sahāyaṇ ca sāmīthānikam²⁰ ayiraṇ ca karoth' eva²¹, nivatthakojo va sare bhi-
 hantvā²² ti ettha kojo ti kavacaṃ²³, yathā nāma paṭimukkaṃ²⁴ kavacaṃ sare
 abhihanti²⁵ nivāreti evaṃ mayaṃ²⁶ mittabalena paccatthike abhihantvā puttehi

¹ Bḍ kakkuro ² Bḍ yathāthā-. ³ Bḍ suhanisinnasamaye. ⁴ so C^s; C^k
 -garañca, Bḍ suhadayañca. ⁵ Bḍ sukhāgamāya. ⁶ C^k hi-. ⁷ C^k yassam-
 palāyino. ⁸ Bḍ lomahaṃsa. ⁹ C^k attā, C^s atthā. ¹⁰ Bḍ so. ¹¹ Bḍ upaga-.
¹² so C^k for lokasmi cā modati? Bḍ asmi dha loke dati. ¹³ Bḍ -kāsi. ¹⁴
 C^k si ṇā-. ¹⁵ C^k mittiṃ, Bḍ mittāṃ. ¹⁶ all three MSS. kiñci. ¹⁷ Bḍ sāpisa-
 kaṃsaṃkhātā ¹⁸ Bḍ karoteva ¹⁹ C^s Bḍ sarehiantvā. ²⁰ Bḍ vajo. ²¹ Bḍ
 paṭimutta. ²² C^s Bḍ -hanati. ²³ Bḍ add pi.

saddhīm modāmā 'ti vadati, sakamittassa kammenā 'ti sakassa mittassa parakkamena, sahāyassāpalāyino¹ ti sahāyassa apalāyino migarājassa, lomassā² ti pakkhino, amhākaṃ puttakā mañ ca³ tañ ca kūjantañ⁴ hadayaṅgamañ madhurassarañ nicchāretvā upakūjanti. samaṅgibhūtā ti ekaṭṭhāne ṭhiṭā, rājāvata sūravatā ca attho ti yassa sihasadiso rājā ukkusakacchapasadisā ca sūrā mittā ca⁵ honti tena rājavatā sūravatā ca⁶ attho sakkā pāpuṇitunī, bhavanti hete ti yo⁷ ca sampannasakhī⁸ paripunnamittadhammo tassa te⁹ sahāyā bhavanti¹⁰, uggatatto ti sirisobhaggena uggatabhāvo. asmiñ ca loke ti idhalokasamkhāte asmiñ ca loke modatī, kāmakāmi ti sāmikaṃ ālapatī, so hi kāme kāmanato¹¹ kāmakāmi nāma, samaggamhā¹² ti samaggā¹³ 10 jāt' amhā, sañātake ti¹⁴ nātakehi puttakehi¹⁵ saddhīm

Evam sā chahi gāthāhi mittadhammassa guṇaṃ kathesi.
Te sabbe pi sahāyakā mittadhammaṃ abhinditvā va yāvata-yukam thatvā yathākammaṃ gatā.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva sa¹⁶ bhariyaṃ nissāya su- 15 khappatto pubbe pi sukhappatto yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā seno ca senī ca jayampatikā abhesum¹⁷, puttakacchapo Rāhulo, pitā Moggallāno, ukkuso Sāriputto¹⁸, siho pana aham evā“ 'ti. Mahā-ukkusajātakaṃ.

4. Uddālakajātaka.

20

Kharājina¹⁹ jaṭilā paṃkadantā ti. Idam S. J. v. ekaṃ kuhakaṃ²⁰ ā. k. So hi niyyānikasāsane pabbajitvāpi catupaccayattham²¹ tividham kuhakavatthum²² pūresi. Ath' assa aguṇaṃ pakāsentā bhikkhū dh. k. s.: „āvuso asuko nāma bhikkhu evarūpe niyyānike Buddhasāsane²³ pabbajitvā kuhanam²⁴ nissāya jīvikaṃ kappeti²⁵. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa kuhako yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

¹ Cks -ssamapal-. ² Bā lomassā ³ Bā puttakānañca. ⁴ Ck kuñj-. ⁵ Cks omit ca. ⁶ Cs Bā omit ca. ⁷ Ck so. ⁸ Ck -sakkhī, Cs -sakkhi, Bā -sakhā. ⁹ Bā tassete. ¹⁰ Bā saubha-. ¹¹ Bā rato. ¹² Cks -mhāsī. ¹³ Ck samaggamhā. ¹⁴ Cks omit sañātake ti. ¹⁵ Ck omits pu-; Bā reads puttehi. ¹⁶ Bā so. ¹⁷ Ck ahoṣi. ¹⁸ Ck adds ahoṣi. ¹⁹ Cks -dinā. ²⁰ Bā adds bhikkhu. ²¹ Cs Bā -tthāya. ²² Cs kuhana-, Bā kuhaṇa-? ²³ Bā -nikasāsane, omitting buddha ²⁴ Ck Bā kuhakaṃ. ²⁵ Bā -sīti.

A. B. Br. r. k. Bo. tassa purohito ahosi paṇḍito vyatto. So ekadivasam uyyānakīlaṃ gato ekaṃ abhirūpaṃ gaṇikaṃ disvā paṭibaddhacitto tāya saddhiṃ saṃvāsaṃ kappesi. Sā taṃ paṭicca gabbhaṃ paṭilabhi, paṭiladdhabhāvaṃ¹ nātvā
 5 taṃ āha: „sāmi gabbho me patiṭṭhito, jātakāle nāmaṃ karontī ayyakassa² nāmaṃ karomīti“. So „vaṇṇadāsiyā kucchismiṃ nibbattassa na sakkā kulanāmaṃ kātun“ ti cintetvā „bhadde, ayaṃ vātaghātarukkho³ Uddālo nāma, idha paṭiladdhattā ‘Uddālako’ ti ‘ssa nāmaṃ kareyyāsīti“ vatvā aṅgulimuddikaṃ
 10 adāsi: „sace dhītā hotu⁴ imāya naṃ poseyyāsi, sace putto atha naṃ vayappattaṃ mayhaṃ dasseyyāsīti“. Sā aparabhāge puttaṃ vijāyitvā Uddālako ti ‘ssa nāmaṃ akāsi. So vayap-
 patto mātaraṃ pucchi: „amma ko me pitā“ ti. „Purohito tātā“ ti. „Yadi evaṃ vede uggaṇhissāmīti“ mātu hatthato
 15 muddikaṃ ca ācariyabhāgaṃ ca gahetvā Takkaṣilaṃ gantvā disāpāmomkhlassa ācariyassa⁵ santike sippaṃ uggaṇhanto ekaṃ tāpasagaṇaṃ disvā „imesaṃ santike varasippaṃ bhavissati, taṃ uggaṇhissāmīti“ sippalobhena pabbajitvā tesam vattapaṭi-
 vattaṃ katvā „ācariyā maṃ tumhākaṃ jānanasippaṃ⁶ sikkhā-
 20 pethā“ ti āha. Te attano jānananiyāmena taṃ sikkhāpesuṃ. Pañcannaṃ tāpasasatānaṃ eko pi etena⁷ atirekapaṇṇo nāhosi, so yeva⁸ tesam paṇṇāya aggo, ath’ assa te sannipatitvā ācari-
 yaṭṭhānaṃ adamsu. Atha ne so āha: „mārisā tumhe niccaṃ vanamūlaphalāhārā araṇṇe yeva vasatha, manussapathaṃ
 25 kasmā na gacchathā“ ti. „Mārisa, manussā nāma dānaṃ⁹ datvā anumodanaṃ kārāpentī¹⁰ dhammakathaṃ¹¹ kathāpentī paṇhaṃ pucchanti, mayaṃ tena bhayena tattha na gacchāma“. „Mārisā sace pi cakkavattirājā bhavissati maṃ¹² gahetvā kathanaṃ nāma mayhaṃ bhāro, tumhe mā bhāyathā“ ti vatvā
 30 tehi saddhiṃ cārikaṃ caramāno anupubbena Bārāṇasīyaṃ¹³

¹ Bā gabbhassa patiṭṭhitabhāvaṃ ² Bā assā kām in the place of ayyakassa ³ Bā -ghāta- ⁴ Bā -ti. ⁵ Bā -mokkhācariyassa ⁶ Ck jānasi-. ⁷ Bā tena ⁸ Bā sveva ⁹ Bā mahādā-. ¹⁰ Ck karontī. ¹¹ Ck dhamma, Bā dhammakatham. ¹² Ck manam, Ck manam. ¹³ Bā -sī.

patvā rājuyyāne vasitvā punadivase sabbehi saddhiṃ dvāra-
gāme bhikkhāya cari. Manussā mahādānaṃ adaṃsu. Tāpasā
punadivase nagaraṃ pavisīṃsu. Manussā mahādānaṃ adaṃsu.
Uddālakatāpasō anumodanaṃ¹ karoti maṅgalaṃ vadati pañhaṃ
vissajjeti. Manussā pasīditvā bahupaccaye adaṃsu. Sakala- 5
nagaraṃ „paṇḍito gaṇasatthā dhammikatāpasō āgato“ ti saṃ-
khubhi. Taṃ rañño pi kathayīṃsu. Rājā „kuhiṃ vasantīti“
pucchitvā „uyyāne“ ti sutvā „sādhu ajja nesaṃ“² dassanāya
gamissāmīti³ āha. Eko⁴ gantvā „rājā kira vo passitum
āgacchatīti“ Uddālakassa kathesi. So⁵ isigaṇaṃ āmantetvā 10
„mārisā, rājā āgamissati, issare⁶ ca nāma ekadivasaṃ ārā-
dhetvā yāvajjivam⁷ alaṃ hotīti“. „Kiṃ pana kātappaṃ āca-
riyā“⁸ ti. So evam āha: „tumhesu ekacce vaggulivataṃ⁹
carantu ekacce ukkuṭṭikappadhānam anuyuñjantu ekacce kaṇ-
ṭakapassayikā¹⁰ bhavantu ekacce pañcatapaṃ¹¹ tapantu ekacce 15
udakorohanakammaṃ¹² karontu ekacce tattha tattha mante
sajjhāyāntu“¹³ ti. Te tathā karīṃsu. Sayam pana aṭṭha
vā dasa vā paṇḍite vādine¹⁴ gahetvā manohare¹⁵ ādhārake ra-
maṇiyaṃ potthakaṃ ṭhapetvā antevāsikaparivuto paññatte
sāpassaye¹⁶ āsane nisīdi. Tasmiṃ khaṇe rājā purohitaṃ ādāya 20
mahantena parivārena uyyānaṃ āgantvā¹⁷ te micchātapaṃ ca-
rante disvā „apāyabhayehi¹⁸“ muttā¹⁹ ti pasīditvā Uddālakassa
santikaṃ gantvā paṭisanthāraṃ katvā ekamante²⁰ nisinno tuṭṭha-
mānaso purohiteṇa saddhiṃ sallapanto paṭhamam gātham āha:

1. Kharājīnā jaṭilā paṃkadantā (Jāt. III. p. 236-37.)

25

dummukharūpā²¹ ye 'me²² japanti

kaccim²³ nu te mānusaḥ payoge

idaṃ vidū parimuttā apāyā ti. 62.

¹ Bā dānaṃ. ² Bā te-. ³ Bā gamissāmi sveva gamissāmi ti. ⁴ Bā adda
puriso ⁵ Bā adda pi ⁶ Bā -ro. ⁷ Bā adda jivitaṃ ⁸ Bā -vattam. ⁹ Bā
kaṇḍikesayikā ¹⁰ Bā pañcā-. ¹¹ Bā udakaro-. ¹² Bā | an.litapādino. ¹³ Bā
manorame. ¹⁴ Bā omits sā-. ¹⁵ Id gantvā. ¹⁶ Bā -yamhā. ¹⁷ Bā mutto, C^s
vuttā. ¹⁸ Bā -taṃ. ¹⁹ C^s rummakharupā, C^s rupā. ²⁰ Bā mantam. ²¹ C^k
kacca, Bā kicci.

Tattha kharājīnā ti kharehi¹ ajinacammehi samannāgatā, paṃka-
dantā ti dantakatthassa akhādanena malaggahitadantā², dummukharūpā³
ti anañjitakkhā⁴ amanditarūpā lūkhasaṃghāṭidharā⁵, mānusake payoge ti
manussehi kattabbakiriye, idaṃ vidū ti idaṃ tapakaraṇaṃ⁶ ca mantajjhānaṃ
5 ca jānantā⁷, apāyā ti kacci ācariya⁸ ime⁹ catūhi apāyehi muttā ti pucchati

Taṃ sutva purohito „ayaṃ rājā atthāne pasanno, tuṇhī
bhavītum na vaṭṭatīti“ cintetvā dutiyaṃ gātham āha:

2. Pāpāni kammāni karotha rāja
bahussuto ce na careyya dhammaṃ,
10 sahassavedo pi na taṃ paṭicca
dukkhā pamuñce caraṇaṃ apatvā ti. 63.

Tattha bahussuto ce ti sace mahārāja¹⁰ bahussuto¹¹ pagunāivedo¹²
dasakusalakammaṃ¹³ na careyya tīhi dvārehi pāpānā¹⁴ eva kareyya, tiṭṭhantu tayo
vedā sahassavedo¹⁴ pi samāno¹⁵ taṃ¹⁶ bāhusaccaṃ paṭicca atthasamāpatti-
15 saṃkhātāṃ caraṇaṃ apatvā apāyadukkhato na muñceyyā¹⁷ ti.

Tassa vacanaṃ sutvā Uddālako cintesi: „rājā yathā vā
tathā vā isigaṇassa pasīdī, ayaṃ pana brāhmaṇo aticarantaṃ¹⁷
goṇaṃ tuṇḍe¹⁸ paharati¹⁹, vaḍḍhitabhatte²⁰ kacavaraṃ nipatati²¹,
kathessāmi tena saddhim“ ti so²² tena saddhim²³ kathento
20 tatiyaṃ gātham āha:

3. Sahassavedo pi na taṃ paṭicca
dukkhā pamuñce caraṇaṃ apatvā,
maññāmi: vedā aphaḷā bhavanti,
sasaṃyamaṃ²⁴ caraṇaṃ²⁵ ñeva saccaṃ ti. 64.

25 Tattha aphaḷā²⁶ ti tava vedā ca sesasippāni ca aphaḷāni āpajjanti, tāni
kasmā uggaṇhanti, sīlasaṃyamena saddhim caraṇaṃ²⁵ ñeva ekaṃ saccaṃ
āpajjatīti

¹ Bā pakhurehi. ² kharājīnā - - - dantā wanting in Ck. ³ Ck rummakkarūpā.
⁴ Bā -tamukkhā. ⁵ Bā lukhacivarasaṃghāti-. ⁶ Bā imaṃ pañcātapacaraṇaṃ. ⁷
Bā mantasajjhāyananti pañcaparimuttā apāyānantā. ⁸ Ck -yaṃ. ⁹ Ck Bā imehi.
¹⁰ Bā adds aham. ¹¹ Bā adds mhi. ¹² Bā paguṇamanto pi. ¹³ Bā -kamma-
pathadhammaṃ. ¹⁴ Bā -bedāpi. ¹⁵ Bā -nā. ¹⁶ Bā adds bedaṇca. ¹⁷ Bā
caṇḍaṃ in the place of ati - -. ¹⁸ Bā danḍena. ¹⁹ Bā -ranto viya. ²⁰ Bā
viddhita-. ²¹ so C; Ck nipati, Bā khīpanto viya in the place of nipatati. ²²
Ck omits so. ²³ Bā ṇa in the place of so - -. ²⁴ C sasaṇṇa-. ²⁵ C -naṇ.
²⁶ Ck -lāyi

Tato purohito catuttham¹ gātham āha:

1. Na h' eva vedā aphaḷā bhavanti,
 asaṃyamaṃ² caranaṃ³ ñeva⁴ saccaṃ,
 kittiṃ hi⁵ pappoti adhicca vede,
 santiṃ pun' eti⁶ caraṇena danto ti. 65.

5

Tattha na heva 'ti nāhaṃ vedā aphaḷā ti vadāmi, api⁷ kho pana asaṃyamaṃ caraṇaṃ saccaṃ eva sabhāyabbūtaṃ uttamaṃ, tena hi sakkā dukkhā muccitum⁸, santiṃ punetīti⁹ samāpattisaṃkhātena caranena danto hadaya-santikaraṃ nibbānaṃ pāpunāti¹⁰.

Taṃ sutvā Uddālako „na sakkā iminā saddhiṃ paṭi- 10
 pakkhavasena ṭhātum¹¹, 'putto tavā¹²' ti vutte sinehaṃ akaronto
 nāma n' atthi, puttabhāvaṃ assa kathessāmi¹³“ cintetvā pañca-
 maṃ gātham āha:

5. Bhaccā mātāpitā bandhū,
 yena jāto sa¹³ yeva so,
 Uddālako ahaṃ bhoto
 sotthiyākulavaṃsako ti. 66.

15

Tattha bhaccā ti mātāpitā ca sesabandhū¹⁴ ca bharitabbā nāma, yena pana jāto so yeva¹⁵ so hoti. attā yeva hi attano jāyati, ahaṃ ca tayā va Uddālarukkhamaṃ jāto¹⁶, tayā vuttam eva nāmaṃ kataṃ. Uddālako ahaṃ 20
 bho ti¹⁷.

So „ekaṃsena tvaṃ¹⁸ Uddālako“ ti vutte¹⁹ „āmā“ 'ti
 vatvā „mayā te mātu saññānaṃ²⁰ dinnam, taṃ kuhin“ ti „idaṃ
 brāhmaṇā“ 'ti muddikaṃ tassa hatthe ṭhapesi. Brāhmaṇo
 muddikaṃ sañjānitvā „nicchayena tvaṃ²¹ brāhmaṇo²², brāh- 25
 maṇadhamme²³ pana²⁴ jānāsīti“ vatvā brāhmaṇadhamme²³
 pucchanto chaṭṭhaṃ gātham āha:

¹ Cks omit catuttham. ² Cs -nañ. ³ Cks -lāyī. ⁴ Bā yeva. ⁵ Bā kittiṃca.
⁶ Bā puṇāti. ⁷ Bā adds ca. ⁸ Bā muñji-. ⁹ Bā puṇāti. ¹⁰ Bā -tīti. ¹¹ Bā
 vāretum. ¹² Bā adds tavā. ¹³ Bā sva. ¹⁴ Bā -dhuno. ¹⁵ Cks eva. ¹⁶ Bā
 janito. ¹⁷ Cks hoti, Bā bhotīti. ¹⁸ Ck omits tvaṃ. ¹⁹ Bā vutto. ²⁰ Bā
 saññam. ²¹ Cks taṃ. ²² Bā omits brā-. ²³ Bā -sīm. ²⁴ Bā omits pana.

6. Kathaṃ bho brāhmaṇo hoti, katham bhavati kevalī,
kathaṃ ca parinibbānaṃ dhammaṭṭho kin ti vuccatīti. 67.
Uddālako pi tassa ācikkhanto sattamaṃ gātham āha:
7. Niraṃkatvā aggim ādāya brāhmaṇo
5 āpo sijaṃ yajaṃ usseti¹ yūpaṃ,
evaṃkaro brāhmaṇo hoti khemī,
dhamme ṭhitaṃ tena amāpayimsū² 'ti. 68.

Tattha niraṃkatvā aggimādayā ti niraṇṇaraṃ katvā aggim³ gahetvā
paricarati, āpo sijaṃ yajaṃ usseti¹ yūpaṃ ti abhisecanakkammaṃ⁴
10 karonto sammāpāsaṃ vājapeyyaṃ⁵ vā niraggalaṃ vā yajanto suvaṇṇayūpaṃ
ussāpeti, khemīti khemappatto, amāpayimsū⁶ 'ti ten' eva ca naṃ⁷ kāraṇena
dhamme ṭhitaṃ kathaṃti⁸.

Taṃ sutvā purohito tena kathitaṃ brāhmaṇadhammaṃ
garahanto aṭṭhamaṃ gātham āha:

- 15 8. Na suddhī⁹ secanen' atthi¹⁰ na pi¹¹ kevali¹² brāhmaṇo
na¹³ khanti na pi¹⁴ soraccaṃ, na pi¹⁵ so parinibbuto ti. 69.

Tattha secanena¹⁶ 'ti tena vuttesu brāhmaṇadhammesu ekaṃ dassetvā
sabbhaṃ patikkhipati, idaṃ vuttaṃ hoti: aggiparicaraneṇa¹⁷ vā udakaseṇaṇa
vā pasughātayaṇīṇena vā¹⁸ suddhī¹⁹ nāma n' atthi, na pi¹⁵ ettakena brāhmaṇo
20 kevalaparipunno hoti, na adhiyāsanakhaṇṭi²⁰ na sīlasoraccaṃ na pi¹⁵ kilesa-
parinibbāneṇa²¹ parinibbuto nāma hotīti.

Tato naṃ Uddālako „yadi evaṃ brāhmaṇo²² na hoti atha
kathaṃ hotīti“ pucchanto navamaṃ gātham āha:

9. Kathaṃ so brāhmaṇo hoti, katham bhavati kevalī,
25 kathaṃ ca parinibbānaṃ dhammaṭṭho kin ti vuccatīti. 70.

¹ Ck dasseti, C^o dassesi, B^d āpo siṇja yajaṃ usseti ² B^d samāpayimsū. ³ B^d jotiaggi. ⁴ B^d abhisekaka-. ⁵ B^d vāca-. ⁶ B^d samāpayimsū. ⁷ B^d neva
ca in the place of tenevacanam. ⁸ B^d kathayimsū. ⁹ C^o suddhiṃ, C^k B^d
suddhi. ¹⁰ B^d secane navā atthi. ¹¹ C^k omits na pi; B^d has nāpi. ¹² C^k
-lī ¹³ B^d sace ¹⁴ B^d omits napi. ¹⁵ B^d nāpi. ¹⁶ B^d secanena atthi. ¹⁷
B^d aggiessa pa-. ¹⁸ B^d -ghāṭa-, C^o omits pa --. ¹⁹ C^o suddhiṃ, B^d -i. ²⁰
B^d -ti, C^k -tiṃ. ²¹ B^d omits pari -- ²² B^d adds kevaliparipunno.

Purohito tassa¹ kathento itaraṃ gātham āha:

10. Akhettabandhū amamo nirāso
nillobhapāpo bhavalobhakhīno
evaṃkaro brāhmaṇo hoti² khemī,
dhamme ṭhitaṃ tena amāpayimsū³ 'ti. 71.

5

Tattha akhettabandhū ti akhetto abandhū³ khattavattugāmanigama-
pariggahena c' eva nātibandhavagottabandhavamittabandhavasahāyabandhava-
sippabandhavapariggahena ca rahito, amamo ti sattaṃkhāresu taṇhādittīhi-
mamāyanārahito, nirāso ti lābhadhanaputtajīvitāsāvirahito, nillobhapāpo ti
pāpalobhena visamalobhena rahito, bhavalobhakhīno ti⁴ khīṇabbavarāgo. 10

Tato Uddālako gātham āha:

11. Khattiyā brāhmaṇā vessā suddā⁵ caṇḍālapukkusā
sabbe va soratā dantā sabbe va parinibbutā,
sabbesaṃ sītibhūtānaṃ atthi seyyo va pāpiyo ti. 72.

Tattha atthi seyyo va pāpiyo ti ete khattiyādayo sabbe pi hi soraccā- 15
dīhi samannāgatā hontī, evambhūtānaṃ pana tesāṃ ayaṃ seyyo ayaṃ pāpiyo
ti evaṃ hīnukkaṭṭhatā atthi n' atthīti pucchati.

Ath' assa „arahattapattito paṭṭhāya hīnukkaṭṭhatā nāma
n' atthīti“ dassetuṃ brāhmaṇo gātham āha:

12. Khattiyā brāhmaṇā vessā suddā⁵ caṇḍālapukkusā 20
sabbe va soratā dantā sabbe va parinibbutā,
sabbesaṃ sītibhūtānaṃ n' atthi seyyo va pāpiyo ti. 73.
Atha naṃ garahanto Uddālako gāthadvayam āha:
13. Khattiyā brāhmaṇā vessā suddā caṇḍālapukkusā
sabbe va soratā dantā sabbe va parinibbutā, 25
sabbesaṃ sītibhūtānaṃ n' atthi seyyo va⁶ pāpiyo.
panaṭṭham⁷ carasi brāhmaṇānaṃ sotthiyākulavaṃsatan
ti⁸. 74.

¹ B^d pissa. ² B^d sammāpayisu. ³ B^d akhettabandhukena. ⁴ C^{ks} add te. ⁵
C^k B^d suddhā. ⁶ B^d a. ⁷ C^k vana-. B^d paraṭṭha ⁸ C^k sotthiyākulavaṃs-
sananti; pana - - satanti wanting in C^s.

Tass' attho: yadi etehi guṇehi samannāgatānaṃ viśeso n' atthi eko va vaṇṇo hoti, evaṃ sante taṃ¹ ubhatosujātabhāvaṃ nāsento panaṭṭhaṃ² carasi brāhmaṇṇaṃ³ caṇḍālasamo hoṣi sotthiyakulavaṃsaṃ⁴ nāsesīti⁵.

Atha naṃ purohito upamāya saṇṇāpento gāthadvayam aha:

- 5 14. Nānārattehi vatthehi vimānam bhavati chāditaṃ,
na tesam chāyā vatthānaṃ, so rāgo anupajjatha. 75.
15. Evamevaṃ⁶ manussesu sadā sujjhanti mānavā⁷,
na tesam jātiṃ pucchanti dhammam aṇṇāya subbatā ti. 76.

Tattha vimānaṃ ti gehaṃ vā mandapaṃ vā, chāyā ti tesam vatthānaṃ
10 chāyā, so nānāvidho⁸ rāgo na hoti⁹, sabbachāyā ekavannā va hoti, evam-
evan¹⁰ ti manussesu pi evamevaṃ⁶ ekacce aṇṇānā brāhmaṇā akāraṇen' eva
cātuvanne¹¹ suddhiṃ paṇṇāpenti, esā atthīti mā gahī, yadā pana ariyamaggena
mānavā¹² sujjhanti tadā tehi pavittham¹³ nibbānadhammaṃ jānitvā subbatā
silavanto paṇḍitapurisā tesam jātiṃ me pucchanti¹⁴, nibbānappattito patthāya
15 jāti nāma niratthakā ti.

Uddālako pana¹⁵ paccāharitum na¹⁶ sakkonto appaṭibhāno
nisīdi¹⁷. Atha brāhmaṇo rājānam āha: „sabbe ete mahārāja
kuhakā, sakala-Jambudīpaṃ kohaṇṇen' eva nāsessanti, Uddā-
lakaṃ uppabbajāpetvā upapurohitaṃ¹⁸ karoṭha, sese uppabbā-
20 jetvā phalakāvudhāni datvā sevake karoṭhā“ 'ti. „Sādhu
ācariyā“ 'ti rājā tathā kāresi¹⁹. Te rājānaṃ upaṭṭhahantā
va²⁰ gatā.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa kuhako yevā“
'ti j. s.: „Tadā Uddālako kuhakabhikkhu ahosi, rājā Ānando, purohito
25 aham evā“ 'ti. Uddālaka jātakam²¹.

5. Bhisajātakam.

Assaṃ gavaṃ rajataṃ jātārūpan ti. Idaṃ S. J. v. uk-
kaṇṭhitabhikkhum ā. k. Vatthum Kusajātake āvibhavissati.

¹ Bā tvaṃ. ² Bā sethaṃ, C^s pānaṭṭhaṃ. ³ all three MSS. brah-. ⁴ Bā -sataṃ.
⁵ Bā -setitī. ⁶ Eā -va. ⁷ C^s Eā -na-. ⁸ Bā add. citro. ⁹ C^s na upeti, Bā
rāgo pi na hoti. ¹⁰ C^s -vā. ¹¹ Eā -a. ¹² C^s Bā -ṇa-. ¹³ Bā paṭividdham.
¹⁴ Bā sujhati. ¹⁵ C^s puna. ¹⁶ Bā a. ¹⁷ Bā -dati. ¹⁸ Bā omits upa. ¹⁹
Bā akāsi. ²⁰ Eā yathākamman. ²¹ C^s uddālajā-. 5. Morris, B & C. p. 94.

Tadā pana S. „saccam kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“¹ ti pucchitvā „saccam bhante“ ti vutte „kiṃ paṭicca“² ti „kilesaṃ bhante“ ti vutte „bhikkhu evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā kasmā kilesaṃ paṭicca ukkaṇṭhasi“³, porāṇakapaṇḍitā anuppanne Buddhē bāhirapabbajjāṃ pabbajitvā vatthukāmakilesakāme ārabha uppajjanakasaṇṇāṃ sa- 5 pathaṃ katvā harimsū“⁴ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. asītikoṭivibhavassa brāhmaṇamahāsālassa⁵ putto hutvā nibbatti, Mahākaṇcanakumāro ti 'ssa nāmaṃ karimsu. Ath' assa padasāpi⁶ caranākāle aparo pi putto jāyi⁷, Upakaṇcanakamāro ti 'ssa nāmam akaṃsu. Evaṃ paṭipāṭiyā⁸ 10 satta puttā ahesuṃ. Sabbakanitṭhā pan' ekā dhītā, tassā Kaṇcanadevīti nāmaṃ karimsu. Mahākaṇcanakumāro vayap-
patto Takkasilato sabbasippāni uggahetvā⁹ āgañchi¹⁰. Atha naṃ mātāpitāro gharāvāsena bandhitukāmā „attanā¹¹ samāna-
jāṭiyakulato te dārikaṃ ānema“¹², gharāvāsaṃ saṇṭhapehīti“¹³ 15 vadimsu. „Amma tāta na mayhaṃ gharāvāsen' attho, mayhaṃ hi tayo bhavā ādittā viya sappatibhayā bandhanāgāraṃ viya palibuddhā¹⁴ ukkārabhūmi viya jegucchā hutvā upatṭhahanti,
mayā supinena pi methunadhammo na diṭṭhapubbo, aññe¹⁵ vo puttā atthi, te gharāvāsena nimantethā“¹⁶ ti vatvā punappuna¹⁷ 20 yācito pi¹⁸ sahāye pesetvā tehi yācito pi na icchi. Atha naṃ sahāyā „samma kiṃ pana tvaṃ patthento kāme pari-
bhūñjitum na icchasīti“¹⁹ pucchiṃsu. So tesāṃ nekkhammajjhā-
sayataṃ²⁰ ārocesi²¹. Taṃ sutvāssa²² mātāpitāro sesaputte
nimantesuṃ, te pi na icchiṃsu. Kaṇcanadevī pi na icchi²³ 25 yeva. Aparabhāge mātāpitāro kalam akaṃsu. Mahākaṇcana-
paṇḍito mātāpitunnaṃ kattabbakiccaṃ katvā asītikoṭidhanena
kapaṇḍhikānaṃ mahādānaṃ datvā cha bhātāro bhaginīṃ ekaṃ
dāsaṃ ekaṃ dāsīṃ ekaṃ sahāyaṃ ca ādāya mahābhinnikkha-

¹ Bā adds sī. ² Ck -ṭhāsī, Bā -ṭhito. ³ Bā -sālakusalassa ⁴ Ck -sāhi.

⁵ Bā vijāyi ⁶ Bā uggaṇhitvā. ⁷ Bā āgacchā. ⁸ Bā adds ca. ⁹ Bā ānessāmi.

¹⁰ Bā balibandhanā ¹¹ Ck āṇāṃ. ¹² yācantāpi na lasu. ¹³ Bā nikkhama-

¹⁴ Bā adds sādhu samma sahāya bodhisattassa kathitameva kathesīti. ¹⁵ Bā omits ssa.

manam nikkhamitvā Himavantam pāvisi. Te tattha paduma-
 saram nissāya ramaṇiye bhūmibhāge assamam katvā pabba-
 jītvā vanamūlaphalāhārehi¹ yāpayimsu. Te araṇṇam gac-
 chantā ekato va gantvā yatth' eko phalam vā pattam vā
 5 passati tattha itare pi pakkositvā diṭṭhasutāni kathentā ucci-
 nanti, gāmassa kammanatṭhānam viya hoti. Athācariyo
 Mahākaṇṇanāpaso cintesi: „ambhākam asītikoṭidhanam chaḍ-
 detvā pabbajitānam evam loluppavasena² phalāphalass' atthāya
 vicaraṇan nāma appatirūpaṃ, ito paṭṭhāya aham eva phalā-
 10 phalam āharissāmīti“ so assamam patvā sabbe pi te sā-
 yaṇhasamaye sannipādetvā tam attham ārocetvā „tumhe idh'
 eva samaṇadhammam karontā acchatha. aham phalāphalam
 āharissāmīti“ āha. Atha nam Upakaṇṇanādayo „mayam
 ācariya tumhe nissāya pabbajitā. tumhe idh' eva samaṇa-
 15 dhammam karoṭha, bhaginī pi no idh' eva hotu, dāsī pi tassā
 santike acchatu, mayam atṭha janā varena phalāphalam āha-
 rissāma, tumhe pana tayo vāramuttakā³ hothā“ 'ti vatvā
 paṭiṇṇam gaṇhimsu. Tato paṭṭhāya atṭhasu janesu ekeko
 varena phalāphalam āharati, sesā attano attano pāpuṇana-
 20 koṭṭhāsam ādāya vasanaṭṭhānam gantvā attano paṇṇasālāyam
 eva honti, akāraṇena ekato bhavitum na labhanti. Vārappatto
 phalāphalam āharitvā - eko mālako atthitatta⁴ - pāsānaphalake
 ekādasakoṭṭhāse katvā gaṇḍisaṇṇam datvā attano koṭṭhāsam
 ādāya vasanaṭṭhānam pavisati⁵, sesā gaṇḍisaṇṇāya nikkha-
 25 mitvā ullolam⁶ akatvā gāravaparihārena gantvā attano attano
 pāpuṇanakoṭṭhāsam ādāya vasanaṭṭhānam gantvā paribhuñjitvā
 samaṇadhammam karonti. Te aparabbhāge bhisāni āharitvā
 khādantā⁷ tattatapā ghoratapā parimāritindriyā kasiṇapari-
 kammaṃ karontā vihariṃsu. Atha tesam silatejena Sakka-
 30 bhavanam kampi. Sakko pi⁸ „kāma⁹ vimuttā¹⁰ nu kho ime

¹ Ck - rāya ² Bā loluppacāravasena. ³ Bā - muttāva. ⁴ Bā tassa. ⁵ Bā
 - thānam gantvā bhuñjitvā pativasati. ⁶ Bā loluppaṃ. ⁷ Bā adantā ⁸ Bā
 adds āvajjanto tam kāraṇam ūtvā. ⁹ Ck kāmā. ¹⁰ Bā dhimuttā.

isayo no¹ ti saññā² karoti yeva, so „ime tāva isayo pariggaṇhissāmīti“ cintetvā attano ānubhāvena M-assa koṭṭhāsam tayo divase antaradhāpesi. So paṭhamadivase koṭṭhāsam adisvā „mama koṭṭhāso³ pammutṭho⁴ bhavissatīti“ cintesi⁵, dutiyadivase „mama dosena⁶ bhavitabbam, paṇāmanavasena⁷ 5 mama koṭṭhāsam na paṭṭhapesi, maññe⁸ ti cintesi, tatiyadivase „kena nu kho kāranena mayham koṭṭhāsam na paṭṭhapenti⁹, sace me doso bhavissati¹⁰ khamāpessāmīti“ sāyaṇhasamaye gaṇḍikasaññā¹¹ adāsi. Sabbe¹² sannipatitvā „kena gaṇḍisaññā¹³ dinnā“ ti āhamasu. „Mayā tātā¹⁴ ti. „Kena kāra- 10 ṇena ācariyā“ ti¹⁵. „Tātā tatiyadivase kena phalāphalam ābhatan“ ti. Eko utṭhāya „mayā ācariyā“ ti vanditvā atṭhāsi. „Koṭṭhāse karontena te¹⁶ mayham koṭṭhāso kato“ ti. „Āma ācariya. jeṭṭhakoṭṭhāso me¹⁷ kato“ ti. „Hiyyo kenābhatan“ ti. Aparo utṭhāya „mayā“ ti vanditvā atṭhāsi. 15 „Maṃ¹⁸ anussarīti“. „Tumhākaṃ me jeṭṭhakoṭṭhāso ṭhapito“ ti¹⁹. „Ajja kenābhatan“ ti. Aparo utṭhāya vanditvā atṭhāsi. „Koṭṭhāsam karonto maṃ anussarīti“. „Tumhākaṃ²⁰ jeṭṭhakoṭṭhāso kato“ ti. „Tātā, ajja mayham koṭṭhāsam alabhan-tassa tatiyo divaso²¹, paṭhamadivase²² koṭṭhāsam adisvā²³ 20 ‘koṭṭhāsam karonto maṃ pammutṭho²⁴ bhavissatīti’ cintesiṃ, dutiyadivase ‘mama koci doso bhavissatīti’ cintesiṃ, ajja pana ‘sace me doso atthi khamāpessāmīti’ cintetvā gaṇḍikasaññāya²⁵ tumhe sannipātesim²⁶, ‘ete bhisakoṭṭhāse²⁷ tumhe karimhā’ ti vadatha, aham na labhāmi, etesaṃ thenetvā khādakaṃ nātum 25 vaṭṭati²⁸, kāme pahāya pabbajitānaṃ bhisamattaṃ thenaṃ²⁹ nāma appatirūpan“ ti. Te tassa katham sutvā „aho sāha-

¹ Bā āsaṅka. ² Cks -sam. ³ Bā pamutho. ⁴ Bā -tetvā. ⁵ Ck dāsena, Bā dosana. ⁶ Bā tena. ⁷ Ck -ṭṭhā-. ⁸ Ck bhavitabbassati, Bā atthi te. ⁹ Bā gaṇḍisañ- ¹⁰ Bā adds te. ¹¹ Cks -aṃ ¹² Bā tāta katā. ¹³ Bā adds vanditvā aṭṭhamsum. ¹⁴ Bā -te, Cks Bā omit te. ¹⁵ Bā mayā ¹⁶ Bā karonto maṃ. ¹⁷ Cks pi. ¹⁸ Bā adds me. ¹⁹ Bā tayo divaso, Cks tatiyadivase. ²⁰ Ck omits pa-. ²¹ Bā omits ko- ad-. ²² Bā pamutho. ²³ Bā gaṇḍisañ-. ²⁴ Bā -temi. ²⁵ Ck hi-. ²⁶ Cks -titi. ²⁷ Bā thenanam.

sikakamman¹ ti sabbe va ubbegappattā¹ ahesum. Tasmim²
 assamapade vanajetthakarukkhe nibbattadevatāpi¹ otaritvā
 āgantvā tesañ ñeva santike nisīdi. Ānañjakāraṇaṃ³ kāri-
 yamāno⁴ dukkhaṃ adhivāsetum asakkonto ālānaṃ⁵ bhinditvā
 5 palāyitvā araññaṃ pavittho eko vāraṇo kālena kālaṃ isigaṇaṃ
 vandati, so pi āgantvā ekamantaṃ atthāsi. Sappakīlāpanako⁶
 eko vānaro ahikunḍikassa⁷ hatthato muñcitvā araññaṃ pavi-
 sitvā tatth⁸ eva assame vasati, so pi taṃ divasaṃ isigaṇaṃ
 vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Sakko „isigaṇaṃ parigaṇhissā-
 10 mīti“ tesaṃ santike adissamānakāyo⁹ atthāsi. Tasmim¹⁰ khane
 B-assa kaṇiṭṭho Upakañcanatāpaso utthāyāsanaṃ B-aṃ vanditvā
 sesānaṃ apacitiṃ dassetvā „ācariya ahaṃ aññe apatthapetvā⁹
 attānañ ñeva sodhetum labhāmīti“ pucchi. „Āma labhasīti“.
 So isigaṇamajjhe thatvā „sace te mayā bhisāni khādītāni eva-
 15 rūpo nāma homīti“ sapathaṃ karonto paṭhamāṃ gātham āha:

1. Assaṃ gavaṃ rajataṃ jātārūpaṃ
 bhariyañ ca so idha labhataṃ manāpaṃ
 puttehi dārehi samañgi¹⁰ hotu
 bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsīti. 77.

20 Tattha assaṃ gavaṃ ti idaṃ so yattakāni¹¹ piyavatthūni honti tehi
 vippayoge¹² tattakāni sokadukkhāni uppajjanāti vatthukāme garahanto āhā¹³
 'ti veditabbaṃ¹⁴.

Taṃ sutvā isigaṇo „mārisa¹⁵ mā evaṃ kathetha¹⁶. atibhā-
 riyo te sapatho¹⁷“ ti kaṇṇe pidahi. Bo. pi naṃ „tāta, ati-
 25 bhāriyo te sapatho, na tvaṃ khādasi, tava pattāsane nisīdā“
 'ti āha. Tasmim¹⁸ sapathaṃ katvā nisinne dutiyo pi bhātā¹⁹
 utthāya M-aṃ vanditvā sapathena attānaṃ sodhento dutiyaṃ
 gātham āha:

¹ Bā ubbigga-. ² Bā asmiṃ. ³ Bā āṇ-. ⁴ Bā ka-. ⁵ Ck ālānaṃ, C^s alānaṃ,
 Bā alāhanaṃ, B^s ālāhaṇaṃ. ⁶ Bā sabbakīlā-. ⁷ C^s -gunṭhi-, Bā -kunḍa-. ⁸
 Bā -kārena. ⁹ Bā aññesaṃ apanāpetvā. ¹⁰ Ck samaggi. ¹¹ Ck ettha-, C^s etta-.
¹² Bā -gehi. ¹³ Bā abhāsi. ¹⁴ Cks -bbo. ¹⁵ Cks -sā. ¹⁶ Cks mā kathayaṃ ti.
¹⁷ Bā adds kato. ¹⁸ Bā adds pathamaṃ. ¹⁹ Cks bhātu, Bā adds sahasa.

9. Mālāñ ca so kāsiyam¹ candanañ ca
dhāretu putt² assa bahū bhavanti²
kāmesu tibbāñ kurutañ apekkhañ
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsīti. 78.

Tattha tibban ti vatthukāmakesakāmesu bahalañ apekkhañ karotū 'ti 5
idañ so yass' etesu tibbā apekkhā hoti³ so tehi vippayoge⁴ mahantañ dukkhañ
pāpuñāfti dukkhapaṭikkhepavaśen' evaṃ āha.

Tasmim nisinne sesâpi attano attano ajjhāsayanurūpena
taṃ taṃ gātham abhāsimsu:

3. Pahūṭadhañño kasimā yasassī 10
 putte gihi dhanimā sabbakāme
 vayaṃ apassaṃ gharam āvasātu
 bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 79.

4. So khattiyo hotu⁵ pasayhakārī
rājābhirājā⁶ balavā yasassī 15
sa cāturantaṃ mahim āvasātu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 80.

5. So brāhmaṇo hotu avītārāgo
 muhuttanakkhattapathesu yutto
 pūjetu nam raṭṭhapatī yasassī
 bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 81.

6. Ajjhāyakam⁷ sabbasamattavedanam⁸
tapassinam⁹ maññatu sabbaloko
pūjetu nam jānapadā samecca¹⁰
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 82.

7. Catussadaṃ gāvavaṃsaṃ samiddhaṃ
dinnāṃ hi so bhuñjatu Vāsavena
avītārāgo maraṇāṃ upetu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 83.

¹ B^d -sika. ² so all three MSS. for -tu? ³ B^d honti. ⁴ B^d -gehi. ⁵ C^k hoti. ⁶ B^d rājādhi-. ⁷ B^d -yi-. ⁸ B^d -samanta-. ⁹ C^s tapassinīna, B^d tapassina, C^k tapassītinam. ¹⁰ B^d samajha.

4. So gāmaṇī hotu sahāyamajjhe
 naccehi gītehi pamodamāno
 mā¹ rājato vyasanam alattha kiñci
 bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 84.
- 5 9. Yaṃ ekarājā paṭhaviṃ vijetvā²
 itthisahassassa³ ṭhapetu aggaṃ
 sīmantinīnaṃ pavarā bhavātu
 bhisāni te brāhmaṇa yo⁴ ahāsi. 85.
- 10 10. Dāsīnaṃ hi sā⁵ sabbasamāgatānaṃ
 bhuñjeyya sāduṃ avikampamānā
 carātu lābhena vikatthamānā
 bhisāni te brāhmaṇa yo⁶ ahāsi. 86.
- 11 11. Āvāsiko⁷ hotu mahāvihāre
 navakammiko hotu Kajaṇḍalāyaṃ
 ālokasandhiṃ divasā⁸ karotu
 bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 87.
- 12 12. So bajjhatū⁹ pāsasatehi chambhī¹⁰
 rammā vanā niyyatu rājadhāniṃ
 tuttehi so haññatu pācanehi
 bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 88.
- 13 13. Alakkamālī tipukannaviddho¹¹
 latṭhihato sappamukhaṃ upetu
 sakkacca baddho visikhaṃ carātu
 bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 89.
- 14 25. Tattha tatiyena vuttagāthāya kasimā ti saṃpannakasikammo, putte
 gihī dhanimā sabbakāme ti putte labhatu gihī hotu sattavidhena ratana-
 dhanena dhanimā hotu rūpādibhede sabbakāme labhatu, vāyaṃ apassan ti
 mahallakakāle pabbajjānuruṇṇam pi attano vāyaṃ apassanto pañcakāmagunaṃ¹²
 samiddhagharam eva āvasatū¹³ ti, idaṃ so pañcakāmagunagiddhā¹⁴ kāmagna-
 30 vippayogena mahāvināsaṃ pāpunantīti¹⁵ dassetuṃ kathesi, catutthena vutta-
- ¹ B^d so. ² B^d vijetvā. ³ B^d -ssānaṃ. ⁴ so all three MSS. ⁵ B^d dāsīnaṃ
 hisā, C^k sīnaṃ bhisā ⁶ B^d yā? ⁷ C^k -sa-. ⁸ B^d -santidivasāṃ. ⁹
 C^k bajjhatuṃ, C^s -taṃ, B^d -tu. ¹⁰ C^k jambhī, B^d sambhī. ¹¹ C^k -napitthe
¹² B^d -kāmā. ¹³ C^k -gunāgiddhā, B^d -gunagiddho, C^s omits gāmagunagiddhā.
¹⁴ B^d -nātīti

gāthāya rājābhirājā¹ ti rājūnaṃ antare atirājā ti, idaṃ so issarānaṃ nāma
 issariye² parigalite mahantaṃ dukkhaṃ uppajjati³ rajje dosaṃ dassento kathesi,
 pañcamena vuttagāthāya avītarāgo ti purohitaṭṭhānatanhāya satanho³, idaṃ
 so purohitassa purohitaṭṭhāne parigalite⁴ mahantaṃ domanassaṃ uppajjati
 dassetuṃ kathesi. chatthena vuttagāthāya tapassinan ti tapasīlasampanno ti 5
 naṃ maññatu, idaṃ so lābhasakkārāpagame⁵ mahantaṃ domanassaṃ uppajjati
 lābhasakkārāgarahāvasena kathesi, sahāyatāpasena⁶ vuttagāthāya catussadan ti
 ākinnamanussatāya manussehi pahūtaḍḍhaññatāya dhaññena sulabbhadrutāya⁷
 dārūhi sampannodakatāya udakenā⁸ ti catūhi ussannaṃ catussadasamannāgatan
 ti attho, Vāsavenā⁹ ti Vāsavena dinnam viya acalam Vāsavato laddhavarānu- 10
 bhāven⁹ ekam rājānaṃ āradhetvā tena dinnan ti pi attho, avītarāgo ti kad-
 dame sūkaro viya kāmāpamke nimuggo va hutvā, iti so pi kāmānaṃ ādīnavam
 eva kathento evam āha, dāsena vuttagāthāya gāmaṇīti gāmajetthako, ayam pi
 kāme garahanto yeva evam āha, Kañcanadeviyā vuttagāthāya yaṇ ti yaṇ itthiṃ ti⁸
 attho, eka rājā ti aggarāja, itthi saḥ assassa⁸ ti vacanamattatāya vuttaṃ, soḷa- 15
 sannaṃ itthisaḥ assānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapetū ti attho, sīmantinīnaṃ ti sī-
 mantadharānaṃ itthi naṃ ti attho, iti sā itthibhāve ṭhatvāpi duggandhaṃ gūtha-
 rāsiṃ viya kāme garahantī yeva evam āha, dāsiyā vuttagāthāya sabbasamāga-
 tānaṃ ti sabbesaṃ sannipatitānaṃ majjhe nisīditvā akampamānā anosakka-
 mānā sādurasāṃ bhuñjatū ti attho, dāsīnaṃ kira sāmikassa santike nisīditvā 20
 bhuñjanaṃ nāma appiyaṃ, iti sā attano appiyattā va evam āha⁹, caratu lā-
 bhena vikatthamānā ti lābhahetu kuhanakammaṃ karontī lābhasakkārānaṃ
 uppādentī caratū ti attho, iminā sā dāsibhāve¹⁰ thitāpi kilesavattthum eva¹¹ garahati,
 devatāya vuttagāthāya āvāsiko ti āvāsajaggaṇako, Kajaṅgalāyaṇ ti evaṇi-
 nāmake nagare, tattha kira dabbasambhārā sulabhā, āloka sandhiṃ divasā 25
 ti ekadivaseṇ¹¹ ekam eva vārapānaṃ karotu. so kira devaputto Kassapabuddha-
 kāle Kajaṅgalanagaraṃ nissāya yojanike jinnamahāvihāre āvāsikasamghatthero
 hutvā jinnavihāre navakammaṃ karonto va mahādukkham anubhavi, tasmā tad
 eva dukkhaṃ ārabha evam āha, hatthina vuttagāthāya pāsasatehīti bahūhi
 pāsehi, chambhīti¹² catusu pādesu gīvāya kaṭṭbhāge cā ti chasu ṭhānesu, 30
 tuttehi¹² dvikaṇṭakehi dīghalatthīhi, pācanehīti dasapācanehi¹³ amkusakehi
 vā, so kira attanā anubhūta dukkhaṃ nēva ārabha evam āha, vānarena vutta-
 gāthāya alakkamālīti ahigunṭhikena kaṇṭhe parikkhipitvā ṭhapitāya alakkamālāya
 samannāgato, tipukanna vidhō ti tipupilandhanena pilandhakappa¹⁴, latthi-
 hato ti sappakīlaṃ sikkhāpiyamāno¹⁵ latthiyāpi bato hutvā eso pi ahi- 35
 gunṭhikahatthe¹⁶ attanā anubhūta dukkham sandhāy¹⁶ evam āha:

¹ Bā rājādhi-. ² Bā adds hi. ³ Bā samantāhāti. ⁴ Bā purohitaṭṭhāne hi pari-
 galite, Cks purohite galite. ⁵ Bā -mena ⁶ Bā sahāyakena pana. ⁷ Bds su-
 bhadā-. ⁸ Bds yantiyaṃ itthīti? Cks santitāṃ itthīti. ⁹ Ck adds catūti, Cs has
 evamaññarātūti ¹⁰ Ck -bhāge. ¹¹ Bs kilesakāma vatthukāme. ¹² Ck jamhīti.
¹³ Cks rasa-. ¹⁴ Cks tipukannapitthe ti tipupilandhantena pilandhakanne. ¹⁵
 Cks sappam kīlaṃ sikkhāpa-. ¹⁶ Cs -attho.

Evam tehi terasahi janehi sapathe kate M. cintesi: „kadāci ime ‘ayaṃ anattḥam eva natṭhan ti kathetīti’ mayi āsaṃkaṃ kareyyum, aham pi sapaṭhaṃ karomīti“. Atha naṃ karonto cuddasamaṃ gātham āha:

- 5 14. Yo ve anattḥaṃ natṭhan ti cāha
 kāme va so labhataṃ bhuñjatan ca
 agāramajjhe maraṇaṃ upetu
 yo vā² bhonto saṃkati kañcid evā³ ti. 90.

Tattha bhonto ti ālapanā, idaṃ vuttaṃ hoti: bhonto yo anattḥa-
10 kotṭhāsaṃ natṭhaṃ me ti vadati yo vā tumhesu kañci āsaṃkati so pañcakāma-
guṇe labhatu c¹ eva bhuñjatu ca ramaṇiyaṃ pabbajjaṃ alabbhitvā agāramajjhe
yeva³ maratū³ ti.

Isīhi pana sapathe kate Sakko „mā bhāyittha, ahaṃ ime
vīmaṃsanto bhisāni antaradhāpesiṃ, ime ca chaḍḍitakhela-
15 piṇḍaṃ viya kāme garahantā⁴ sapaṭhaṃ karonti, kāmagara-
hanakāraṇaṃ te pucchissāmīti“ cintetvā dissamānarūpo B-aṃ
vanditvā pucchamāno anantaragātham āha:

15. Yad esaṃānā⁵ vicaranti loke
 iṭṭhaṃ ca kantaṃ ca bahunnam etaṃ
90 piyaṃ manuññaṃ idha jīvaloke,
 kasmā isayo na-ppasaṃsanti kāme ti. 91.

Tattha yadesaṃānā⁴ ti yaṃ vatthukāmaṃ kilesakāmaṃ ca kasigorakkhā-
dīhi samavisamakammehi pariyesaṃānā⁶ sattā loke vicaranti etaṃ bahunnam
devamanussānaṃ iṭṭhaṃ ca kantaṃ ca piyaṃ ca manuññaṃ ca, kasmā isayo na-
25 ppasaṃsantīti attho, kāme ti iminā taṃ vatthuaṃ sarūpato dasseti.

Ath’ assa pañhaṃ vissajjento M. dve gāthā abhāsi:

16. Kāmesu ve haññare bajjhare ca,
 kāmesu dukkhaṃ ca bhayaṃ ca jātaṃ,
 kāmesu bhūtādhipatī pamattā
30 pāpāni kammāni karonti mohā. 92.
 17. Te pāpadhammā pasavetva⁷ pāpaṃ
 kāyassa bhedaṃ nirayaṃ vajanti,

¹ Cks -entīti. ² Cs vo, Bds yaṃ. ³ Ck -jjheneva ⁴ Cks -tāya. ⁵ Cks sad-.
⁶ Ck -nāya. ⁷ Ck Bd -tvā.

ādīnavam kāmagaṇesu disvā (Suttanipāta v. 50.)

tasmā isayo na-ppasaṃsanti kāme ti. 93.

Tattha kāmesū 'ti kāmahetu kāme nissāya kāyaduccarītādini karontīti
attho, haññare ti daṇḍādīhi haññanti, bajjhare ti rajjubandhādīhi bajjhanti.
dukkhan ti kāyikacetasikaṃ asātaṃ, bhayan ti attānuvādārikaṃ sabbam pi 5
bhayaṃ, bhūtādhipatīti Sakkaṃ ālapati, ādīnavan ti evarūpaṃ dosaṃ, so
pan' esa ādīnavo Dukkhaḥkhandhādīhi suttehi dīpetabbo

Sakko M-assa kathaṃ sutvā saṃviggamānaso anantaraṃ
gātham āha:

18. Vīmaṃsamāno isino bhisāvi 10
tīre gahetvāna thale nidhesiṃ,
suddhā apāpā isayo vasanti,
etāni te brahmacārī bhisānīti. 94.

Tattha vīmaṃsamāno ti bhante ahaṃ ime isayo kāmādhimuttā vā no
vā ti vīmaṃsanto, isino ti tava mahesino santakāni bhisāni, tīre gahetvānā 15
'ti tīre nikkhittāni gahetvā thale ekamante nidhesiṃ, suddhā ti idāni mayā
tumbhakaṃ sapaṭhakiriyāya nātaṃ: ime isayo suddhā apāpā hutvā vasantīti.

Taṃ sutvā Bo. gātham āha:

19. Na te naṭā no pana kīlaneyyā
na bandhavā no pana te sahāyā, 20
kismiṃ paratthambha saḥassanetta
isihi tvaṃ¹ kīlasi devarājā 'ti. 95.

Tattha na te naṭā ti devarāja mayaṃ tava naṭā vā kīlittabbayuttakā vā²
kenaci na homa na pi tava nātakā na sahāyā, atha tvaṃ³ kismiṃ⁴ parattham-
bhaṃ kiṃ upatthambhaṃ katvā kiṃ nissāya isihi saddhiṃ kīlasīti attho. 25

Atha naṃ Sakko khāmapento vīsatiṃ gātham āha:

20. Ācariyo me si pitā va mayhaṃ,
esā patitṭhā khalitassa brahme,
ekāparādhāṃ khama bhūripaṇṇa,
na paṇḍitā kodhabalā bhavantīti. 96. 30

Tattha esā patitṭhā ti esā tava paṭicceyā⁵ ajja mama khalitassa aparā-
dhassa patitṭhā hotu, kodhabalā ti paṇḍitā nāma khaṇṭibalā bhavanti na
kodhabalā ti.

¹ C^s Bā tuvaṃ. ² C^k -baṇyuttakāsā. ³ C^s taṃ. ⁴ Bā kivā. ⁵ so C^{ks}; Bā pādacchāyā.

M. ca Sakkassa devarañño khamitvā sayam isiganam
khamāpento itaram gātham āha :

21. Suvositam isinam ekarattam
yam Vāsavam bhūtapat' addasāma,
5 sabbe va bhonto sumanā bhavantu
yam brāhmaṇo paccapādi' bhisāniti. 97.

Tattha suvositam isinam ekarattam ti āyasmantānam isinam eka-
rattam pi inasmim araṇṇe vasitā suvasitam eva, kimkāraṇā: yam Vāsavam
bhūtapatim addasāma, sace hi mayam nagare avasimhā na imam addasāma.
10 bhonto ti bhavanto sabbe pi sumanā bhavantu tussantu Sakkassa devarañño
khamantu, kimkāraṇā: yam brāhmaṇo paccapādi' bhisāniti² yasmā tum-
hākaṃ ācariyo bhisāni patilabhiti.

Sakko isiganam vanditvā devalokam eva gato. Isigano
pi jhānābhinnam nibbattevā Brahmaloṅkūpago ahoṣi.

- 15 S. i. d. ā. „evam¹ bhikkhū porāṇakapaṇḍitā sapatham katvā kilese
jahimsū²“ ti vatvā saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne ukkaṇṭhita-
bhikkhu sotāpattiṭṭhale patiṭṭhahi. Jātakam samodhānento³ tisso
gāthā abhāsi:

21. Ahañ ca Sāriputto ca Moggallāno ca Kassapo
20 Anuruddho Puṇṇo Anando tadāsum satta bhātaro. 98.
22. Bhaginī Uppalavaṇṇā⁴, dāsī Khujjuttarā tadā,
Citto gaḥapati dāso, yakkho Sātāgiro tadā. 99.
23. Pārileyyo⁵ tadā nāgo, Madhuvāsetṭhavanaro⁶,
Kāḷudāyi tadā Sakko, evam dhāretha jātakan ti 100.
25 Bhisajātakaṃ.

6. Surucijātaka.

- Mahesi Rucino bhariyā ti. Idam S. Sāvattim⁹ upa-
nissāya Migāramātu pāsāde viharanto Visākhāya mahāupāsikāya
laddhe aṭṭha vare ā. k. Sā hi ekadivasam Jetavane dhammakatham
30 sutvā Bhagavantam saddhim bhikkhusamghena svātanāya nimantevā
pakkāmi. Tassā pana rattiya accayena cātuddipako mahāmegho

¹ Bā paccapādi. ² Cks -sāni. ³ Cks omit evam. ⁴ Bā paja-. ⁵ Bā adds
puna satthā. ⁶ Pā adds ca. ⁷ Bā pālile- ⁸ so Cks: Bā pothapādo ca vanayo.
⁹ Bā -iyam.

vassi. Bhagavā bhikkhū āmantetvā „yathā bhikkhave Jetavane vassati evaṃ catūsu dīpesu vassati, ovassāpetha¹ bhikkhave kāyaṃ. ayaṃ pacchimako me² cātuddīpako mahāmegho³ ti vatvā ovassāpitakāyehi³ bhikkhūhi saddhim⁴iddhibalena Jetavane antarahito Visākhāya koṭṭhake pātur ahoṣi. Upāsikā „acchariyaṃ vata bho, abbhutaṃ vata bho, T-assa mahiddhikatā mahānubhāvata yatra hi nāma jaṇṇukamattakesu⁴ pi oghesu vattamānesu kaṭimattesu pi oghesu vattamānesu na hi nāma ekabhikkhussa⁵ pi pādā vā cīvarāni vā allāni bhavissanti⁶ haṭṭhā udaggā Buddha-pamukhaṃ bhikkhusaṃghaṃ parivisittvā katabhattakiccaṃ Bhagavantam etad avoca: „addhāhaṃ bhante Bhagavantam varāni yācāmi⁷“. „Atikkantavarā kho Visāke⁸ Tathāgata⁹“ ti. „Yāni ca bhante kappanti yāni ca anavajjāniti¹⁰“. „Vadehi Visāke¹¹“ ti. „Icchāṃ ahaṃ bhante bhikkhusaṃghassa yāvajjivaṃ vassikasāṭikaṃ dātuṃ āgantukabhattaṃ dātuṃ gamikabhattaṃ dātuṃ¹² gilānabhattaṃ dātuṃ gilānupaṭṭhākabhattaṃ dātuṃ gilānabhesajjaṃ¹³ 15 dātuṃ dhuvayāguṃ dātuṃ bhikkhunisaṃghassa yāvajjivaṃ udakasāṭikaṃ dātuṃ“ ti. S. „kaṃ pana tvaṃ Visāke atthavaṣaṃ“ sampassamānā T-aṃ aṭṭha varāni yācasīti¹⁴ pucchitvā tāya varānisamse¹⁵ 20 kathite „sādhū sādhū Visāke, sādhū kho tvaṃ Visāke imaṃ ānisaṃsaṃ sampassamānā T-aṃ aṭṭha varāni yācasīti¹⁶“ vatvā 25 „anujānāmi¹⁷ Visāke aṭṭha varāni¹⁸“ aṭṭha vare datvā anumodanaṃ katvā pakkāmi. Ath’ ekadivaṣaṃ Satthari pubbārāme viharante¹⁹ dh. k. s.: „āvuso Visākhā mahāupāsikā mātugāmabhāve²⁰ 30 tthātvā²¹ Dasabalassa santikā aṭṭha vare labhi, aho mahāguṇā“ ti. S. āgantvā „kāya nu tthā bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya 35 nāmā“ ti vutte „na bhikkhave Visākhā idān’ eva mama santikā vare labhi. pubbē pi²² labhi yevā“ ti vatvā a. ā.:

Atīte Mithilāyaṃ Suruci nāma rājā rajjaṃ karento puttāṃ paṭilabhittvā tassa Surucikumāro t-eva²³ nāmaṃ akāsi. So veyappatto „Takkasilāya²⁴ sippaṃ uggaṇhissāmīti²⁵“ gantvā 30 nagaradvāre sālāyaṃ nisīdi. Bārānasiraṇṇo pi²⁶ putto Brah-

¹ C^k ossāpetha. ² B^d omits me. ³ C^k ossāpita- ⁴ B^d jānukamattesu. ⁵ B^d -ssā. ⁶ C^k -khā, C^s -khā corr. to -khe. ⁷ B^d omits g. d. ⁸ B^d salākabhattaṃ. ⁹ B^d athavarānisānisam. ¹⁰ C^{ks} -saṃghe. ¹¹ pucchitvā - - yācasīti wanting in C^s. ¹² B^d adds te. ¹³ B^d adds satthā. ¹⁴ B^d adds bhikkhu. ¹⁵ B^d -gāmattabhāve. ¹⁶ B^d adds pi. ¹⁷ B^d pesā. ¹⁸ C^s B^d tveva. ¹⁹ B^d -yaṃ. ²⁰ B^d omits ug. ²¹ B^d omits pi.

- madattakumāro nāma tath' eva gantvā Surucikumārassa nisinnaphalake yeva nisīdi. Te aññamaññaṃ pucchitvā vissāsikā hutvā ekato va ācariyassa santikaṃ gantvā ācariyabhāgaṃ datvā sippaṃ paṭṭhapetvā nacirass' eva niṭṭhāpitasippā' ācari-
- 5 yaṃ āpucchitvā thokaṃ maggaṃ ekato va gantvā dvedhāpathe' ṭhitā aññamaññaṃ āliṅgitvā mittadhammānurakkhanatthaṃ katikaṃ akaṃsu³: „sace mama putto jāyati tava dhītā tava putto⁴ mama dhītā tesāṃ āvāhavivāhaṃ karissāmā“ 'ti. Tesu rajjaṃ kārentesu' Surucimahārājassa putto jāyī⁶, Suruci-
- 10 kumāro t' ev' assa⁷ nāmaṃ kariṃsu. Brahmaddattassa dhītā jāyī⁶, Sumedhā ti 'ssā⁸ nāmaṃ kariṃsu. Surucikumāro va-yappatto Takkasilaṃ gantvā sippaṃ uggahetvā⁹ āgañchi¹⁰. Atha naṃ pitā rajje abhisiñcitukāmo¹¹ „sahāyassa kira me Bārāṇasirañño dhītā atthi, tam ev' assa aggamaheṣiṃ karissā-
- 15 mīti“ tassā atthāya bahūṃ paṇṇākāraṃ datvā amacce pesesi. Tesāṃ anāgatakāle yeva Bārāṇasirājā devīṃ pucchi: „bhadde mātugāmassa nāma kiṃ atirekadukkhān“ ti. „Sapattirosa-dukkhāṃ¹² devā“ 'ti. „Tena hi bhadde amhākaṃ ekadhītaraṃ Sumedhadevīṃ¹³ tamhā dukkhā mocetvā yo etaṃ ekikaṃ eva
- 20 gaṇhissati tassa dassāmā¹⁴“ 'ti āha. So tehi amaccehi āgantvā tassā nāme gaṇhite¹⁵ „tātā kāmaṃ mayā pubbe va mayhaṃ sahāyassa paṭiññātā¹⁶ dārikā, imaṃ pana mayā na itthighaṭṭāya¹⁷ antare khīpitukāmā, yo etaṃ¹⁸ ekikaṃ eva gaṇhāti tassa dātukāmaṃ amhā“ 'ti āha. Te rañño santikaṃ paṇiṇiṃsu.
- 25 Rājā¹⁹ „amhākaṃ mahantaṃ rajjaṃ sattayojanikaṃ Mithilana-garaṃ tīṇi yojanasatāni rajjapariccheto²⁰, heṭṭhimantena soḷasa itthisahassāni laddhum vaṭṭatīti“ vatvā na rocesi. Surucikumāro pana Sumedhāya rūpasampadaṃ sutvā savanasāma-

¹ Bā niṭṭhita-, Ck^s -sippo. ² Ck omits pathe. ³ Bā kariṃsu. ⁴ Bā adds vā. ⁵ Bā karon-. ⁶ Bā vij-. ⁷ Bā tveva. ⁸ Ck^s tissa. ⁹ Bā uggahetvā. ¹⁰ Bā āgañchi. ¹¹ Bā add hutvā. ¹² Bā sampattirosaṃ-. ¹³ Bā -dhamdevi. ¹⁴ Bā -mī. ¹⁵ Ck nāmagahito, C^s nāmeḥito. ¹⁶ Bā paṭiññātā, omitting dārikā. ¹⁷ Bā -gaṭṭāya. ¹⁸ Bā ekam. ¹⁹ Bā add pana. ²⁰ Bā paṭṭha-.

saggena bajjhitvā „ahan taṃ ekikam eva gaṇhissāmi, na mayhaṃ itthighaṭṭāya¹ attho, taṃ yeva² ānetū³“ ’ti mātāpi-tunnaṃ pesesi. Te tassa manaṃ abhinditvā bahuṃ dhanam pesetvā mahantena parivārena taṃ ānāpetvā⁴ kumārassa agga-mahesiṃ katvā ekato va abhisiñciṃsu. So Surucimahārājā 5 nāma hutvā dhammena rajjaṃ kārento tāya saddhiṃ piyasaṃ-vāsaṃ vasi. Sā pana dasavassasahassāni tassa gehe vasantī n’ eva puttaṃ na dhītaraṃ alattha⁵. Atha⁶ nāgarā sannipatitvā rājaṅgaṇe upakkositvā⁷ „kiṃ etan“ ti vutte „aṇṇo” doso n’ atthi vaṃsānupālako vo⁸ putto n’ atthi¹⁰, tumhākaṃ 10 ekā va¹¹ devī, rājakulaṃ¹² nāma heṭṭhimantena soḷasaḥi itthisahashehi bhavitabbam, itthighaṭṭaṃ gaṇha deva, ekā¹³ puṇṇa-vatī puttaṃ labhissatīti“ vatvā „tātā, kiṃ kathetha, ‘ahaṃ aṇṇaṃ na gaṇhissāmīti’ paṭiṇṇaṃ datvā mayā esā ānītā,” na sakkā musāvādaṃ kātuṃ, na mayhaṃ itthighaṭṭāya attho“ ti 15 raṇṇā paṭikkhittā pakkamiṃsu. Sumedhā taṃ kathaṃ sutvā „rājā tāva saccavādītāya aṇṇā itthiyo na āneti¹⁵, ahaṃ eva pan’ assa ānessāmīti“ raṇṇo mātu samabharīyāya¹⁶ tṭhāne tṭhatvā attano ruciya¹⁷ khattiyakaṇṇānaṃ saḥassaṃ amacca-kaṇṇānaṃ saḥassaṃ gahapatikaṇṇānaṃ saḥassaṃ sabbasama- 20 yanātakitthīnaṃ¹⁸ saḥassan ti cattāri itthisahassāni ānesi. Tāpi dasavassasahassāni rājakule vasitvā n’ eva puttaṃ na dhītaraṃ labhiṃsu. Eten’ ev’ upāyena aparāni tikkhattuṃ cattāri cattāri saḥassāni ānesi. Tāpi n’ eva puttaṃ na dhītaraṃ labhiṃsu. Ettāvata soḷasa itthisahassāni ānesuṃ. Cattālīsa vassahassāni 25 atikkamiṃsu, tāni tāya¹⁹ ekikāya vutthehi²⁰ dasahi saddhiṃ paṇṇāsa vassasahassāni honti. Atha nāgarā sannipatitvā puna upakkositvā „kiṃ nāṃ’ etan²¹“ ti vutte „deva tumhākaṃ

¹ Cks -gatāya. ² Bd tameva. ³ Bds ānetū. ⁴ Bds ānetvā. ⁵ Bds labhi. ⁶ Bds add naṃ. ⁷ Bds -siṃsu. ⁸ Bds raṇṇo. ⁹ Bds nāma pana te in the place of vo. ¹⁰ Bds na vijjati. ¹¹ Bds omit va. ¹² Bds -le ca. ¹³ Bds devā ti addhā tāsū. ¹⁴ Bd -haṇṇa. ¹⁵ Bds -si. ¹⁶ Bds -riyā. ¹⁷ Bds add va. ¹⁸ Bs sabbesavassanāja-, Bd sabbesamassanā-, Bs sabbesavassanā-. ¹⁹ Bds add ānītāya. ²⁰ all three MSS. vutthehi. ²¹ Bds kimetaṃ.

itthiyo¹ puttāṃ patthetum ānāpethā² 'ti vadiṃsu. Rājā
 „sādhū³ 'ti sampaticchitvā „bhadde⁴ puttāṃ patthethā⁵ 'ti
 āha. Tā tato paṭṭhāya puttāṃ patthayamānā⁶ nānā devatā
 namassanti nānā vatāni caranti⁷, putto n' uppajjat' eva. Atha
 5 rājā Sumedham āha: „bhadde puttāṃ patthethi⁸. Sā „sādhū⁹
 'ti¹⁰ pannarasuposathe aṭṭhaṅgasamannāgataṃ uposathaṃ samā-
 dāya sirigabbhe silāni āvajjamānā kappiyamañcake nisīdi. Sesā
 ajavatagovatā hutvā¹¹ uyyānaṃ agamaṃsu¹². Sumedhāya silate-
 jena Sakkabhavanaṃ kampi. Sakko āvajjitvā¹³ „Sumedhā put-
 10 taṃ pattheti, puttāṃ assā dassāma¹⁴, na kho pana sakkā yaṃ
 vā taṃ vā dātuṃ, anucchavikāṃ assā puttāṃ upadhāressāmīti¹⁵
 upadhārento Naḷakāradevaputtāṃ passi. So hi puññasam-
 panno satto purimattabhāve Bārāṇasiyaṃ vasanto vappakāle¹⁶
 khettaṃ gacchanto ekaṃ paccekabuddhaṃ disvā dāsakamma-
 15 kare¹⁷ „vapathā¹⁸ 'ti pahīnitvā sōyaṃ nivattitvā pacceka-
 buddhaṃ gehaṃ netvā bhojetvā puna Gaṅgātīraṃ¹⁹ netvā
 puttena saddhiṃ ekato hutvā udumbarabhittipādaṃ²⁰ naḷabhitti-
 kaṃ paṇṇasālāṃ katvā dvāraṃ yojetvā caṃkamaṃ katvā
 paccekabuddhaṃ tattha²¹ temāsāṃ vasāpetvā vutthavassaṃ dve
 20 pi pitāputtā ticivarena acchādetvā uyyojayimṃsu²². Eten' eva
 niyāmena satta²³ paccekabuddhe tāya paṇṇasālāya vasāpetvā
 ticivārāni adāṃsu. Dve pi pitāputtā naḷakārā hutvā Gaṅgātīre
 veḷuṃ upadhārentā paccekabuddhaṃ disvā evaṃ akamsū 'ti pi
 vadanti yeva. Te kālāṃ katvā Tāvatisabhavane nibbattitvā²⁴
 25 chasu kāmasaggesu²⁵ anulomapaṭilomena²⁶ mahantaṃ devissa-
 riyaṃ²⁷ anubhavanta²⁸ vicaranti. Te tadā²⁹ cavitvā uparideva-
 loke nibbattitukāmā³⁰. Sakko Tathāgatabhāvaṃ űatvā tesu

¹ Bds deviyā. ² Bds tumbe. ³ Cks patthi-. ⁴ Bds vattāni paricaranti. ⁵ Bds
 add sampaticchi. ⁶ Bds add puttāṃ alabhitvā. ⁷ Cs āg-. ⁸ Bds -ijanto. ⁹
 Cs -mi, Bds -miti. ¹⁰ Cks vāyapattakāle. ¹¹ Ck -karo, Cs -kammare. ¹²
 Bds gacchathā. ¹³ Bds -re. ¹⁴ B -pāram. ¹⁵ Bds tattheva. ¹⁶ Hds -jesuṃ.
¹⁷ Ck -e, Bs tassa, Bā sattaṭṭha. ¹⁸ all three MSS. nibbatte-? ¹⁹ Bds kāmā-
 vacarasa-. ²⁰ B anulomena. ²¹ Bds omit dev. ²² Bds -ti. ²³ Bds tato. ²⁴
 Bds add honti.

ekassa vimānadvāraṃ gantvā taṃ āgantvā vanditvā ʒhitam āha: „mārisa tayā manussalokaṃ gantum vattatīti“. „Mahārāja. manussaloko nāma jeguccho paṭikkūlo, tattha ʒhitā dānādīni puññāni katvā devalokaṃ patthenti, tatra gantvā kiṃ karissāmīti“. „Mārisa devaloke paribhuñjitabbaṃ sampattiṃ 5 manussaloke paribhuñjissasi¹ pañcavīsatiyojanubbedhe² ratanapāsāde vasissasi³. adbhivāsehitī“. So adbhivāsesi. Sakko tassa paṭiññaṃ gahetvā isivesena⁴ rājuyyānaṃ gantvā tasmaṃ itthīnaṃ upari ākāse caṃkamanto attānaṃ dassetvā „kassā⁵ puttavaraṃ demi, kā puttavaraṃ ganhatīti“ āha. „Bhante, mayhaṃ dehi, 10 mayhaṃ dehitī“ hatthasahassāni ukkhipiṃsu. Tato⁷ āha: „ahaṃ sīlavatīnaṃ⁸ puttaṃ dammi, tumhākaṃ kiṃ sīlaṃ ko ācāro“ ti. Tā ukkhittahatthe sammiñjetvā „sace sīlavatīyā dātukāmo Sumedhāya santikaṃ gacchā“⁹ ti vadīṃsu. So ākāse yeva gantvā tassā vāsāgāre⁹ sīhapañjare aṭṭhāsi. Ath' assā¹⁰ 15 ārocayīṃsu: „etha devī, eko devarājā 'tumhākaṃ puttavaraṃ dassāmīti' ākāsenāgantvā sīhapañjare ʒhito“ ti. Sā garuparihārenāgantvā sīhapañjaraṃ ugghāṭetvā „saccaṃ kira bhante tumhe sīlavatīyā puttavaraṃ dethā“¹¹ ti āha. „Āma demitī“. „Tena hi mayhaṃ dethā“¹² ti. „Kiṃ pana te sīlaṃ, kathehi¹¹, 20 sace me ruccissati¹² dassāmi te varan“ ti. Sā tassa vacanaṃ sutvā „tena hi suṇāhīti“ vatvā attano sīlaguṇaṃ¹³ kathenti pannarasa gāthā abbāsi:

1. Mahesī Rucino bhariyā ānītā paṭhamam ahaṃ,
dasavassasahassāni yaṃ maṃ Suruci-m-ānaṃ. 101. 25
2. Sāhaṃ brāhmaṇa rājānaṃ Vedehaṃ Mithilaggahaṃ
nābhijānāmi kāyena vācāya uda cetasā,
Suruciṃ atimaññittha¹⁴ āviṃ vā yadi vā raho. 102.

¹ B^s -sīti, B^d -tīti. ² B^d add atthayojanavittāre. ³ C^k -ti ⁴ B^s -se. ⁵ B^d kassāhaṃ. ⁶ B^d gahissatīti ⁷ B^d adū sakko. ⁸ B^d -vantānaṃ. ⁹ B^d pāsādadvāre ¹⁰ B^d add tā itthiyo ¹¹ C^k -si, B^d -hīti. ¹² B^d ruccati. ¹³ B^s omits sīla. ¹⁴ so B^d = atimaññi ttha? B^d -maññattho, C^k -maññittho.

5. Etena saccavajjena putto uppajjataṃ¹ ise,
musā me² bhaṇamānāya muddhā phalatu sattadhā. 103.
4. Bhattu manāpassa³ pitā mātā cāpi suvāmīno⁴
te maṃ brahma⁵ vinetāro yāva aṭṭhaṃsu jīvite. 104.
5. Sāhaṃ ahimsāratinī kāmasā dhammacārini
sakkaccaṃ te upatṭhāsiṃ rattindivam atanditā. 105.
6. Etena saccavajjena -pe-. 106.
7. Soḷasitthisahassāni sahabhāriyāni⁶ brāhmaṇa
tāsu issā vā kodho vā nāhu mayhaṃ kudācanam. 107.
8. Hitena tāsaṃ nandāmi, na ca me kāci⁷ appiyā,
attānaṃ vānukampāmi⁸ sadā sabbā sapattiyo. 108.
9. Etena saccavajjena -pe-. 109.
10. Dāse kammakare pesse⁹ ye c' aññe anujīvino
posemi saha dhammena sadā pamuditindriyā. 110.
11. Etena saccavajjena -pe-. 111.
12. Samaṇe brāhmaṇe cāpi aññe cāpi vanibbake
tappemi annapānena sadā payatapānini. 112.
13. Etena saccavajjena -pe-. 113.
14. Cātuddasiṃ¹⁰ pannarasim¹⁰ yāva pakkhassa aṭṭhamim^{10*}
pāṭihāriyapakkhaṇ ca aṭṭhaṅgasusamāhitam
uposathaṃ upavasāmi¹¹ sadā sīlesu samvutā. 114.
15. Etena saccavajjena putto uppajjataṃ ise,
musā me bhaṇamānāya muddhā phalatu sattadhā ti. 115.

Tattha mahesīti aggamahesī, Rucino ti Surucirañño, pathaman ti
25 soḷasannaṃ itthisahassānaṃ sabbapaṭhamam, yaṃ man ti yasmiṃ kālā maṃ¹²
Suruci ānaya tato paṭṭhāyāhaṃ¹³ dasavassasahassāni ekikā va imasmiṃ gehe
vasiṃ, atimaññitthā¹⁴ ti muhuttam pi sammukhā vā parammukhā vā atimaññiṃ
ti¹⁵ idaṃ atikkamitvā maññamānaṃ¹⁶ na jānāmi na sarāmi, ise ti taṃ ālapati,
te man ti sasuro ca sassu cā 'ti te ubho maṃ, vinetāro ti tehi vinīti' amhi.

¹ Cks -nain. ² Cks ce. ³ Cs manussa, Bđ bhattu mamaṃ sassu. ⁴ Bđs cāpi
ca sassurā. ⁵ Cs Bđ -me. ⁶ Cks -yāti. ⁷ Cks kañci. ⁸ Cks attānaṃ va anu-.
Bđs attānaṃ vānammāmi? ⁹ Bđ pose. ¹⁰ Cks Bđ -ī. * (Min., Gram. Palie
XXIV, v. 24, Morris Therig. p. 126, Dh. p. 404). ¹¹ Bđ -vasi. ¹² Bđs add
sukhasamvāsāya ¹³ Bđs paṭṭhāya sāhaṃ. ¹⁴ Cks -ittho. ¹⁵ Bđs -maññati. ¹⁶
Cks maññanaṃ.

te me yāva jīvīṃsu tāva ovādam adamsu, ahimsāratinīti ahimsāsambhātāya
 ratiyā samannāgatā, mayā hi kunthakipilliko¹ pi na himsitapubbo, kāmāsā ti
 ekanten' eva, dhammacārīnīti dasakusalakammapathe pūremi², upatthāsīn
 ti jādaparikkammādīni kiccāni karonti upatthahim³, sahabbhariyānīti mayā
 saha ekasāmikassa bhariyābhūtāni, nāhū 'ti kilesaṃ nissāya issādammo vā
 kodhadhammo vā mayhaṃ na bhūtapubbo, hitenā 'ti yaṃ tāsāṃ hitaṃ ten' eva
 nandāmi, ure⁴ vutthā⁵ dhītarō viya tā disvā tussāmi, kācīti⁶ tāsū ekāpi
 mayhaṃ apjiyā nāma n' atthi, sabbā piyavādītāy' eva⁷ anukampāmīti
 muducittena sabbā solasasahassāpi tā⁸ attānaṃ viya anukampāmi, saha
 dham'menā 'ti nayena⁹ kāraṇena, yo yaṃ kātum sakkoti taṃ tasmīṃ kamme
 yojemīti¹⁰ attho, pamuditindriyā ti¹¹ pesenti ca niccaṃ pamuditindriyā
 va hutvā pesemi, are dutthadāsa idan nāma karohīti evaṃ kujjhitvā na me
 koci kathaci pesitapubbo, payatapānīnīti dhotabhatthā pasāritabhatthā va
 hutva, pātiḥārikapakkaḥānā 'ti¹² atthamīcātuddasipannarasānaṃ¹³ pac-
 cuggamanānuggamanavasena cattāro divase¹⁴, sadā ti niccakāle¹⁵ pañcasu
 sīlesu saṃvutā tehi¹⁶ pibitagopitattabhāvā va homīti

Evam tassā gāthāsatenā pi sahasseṇa pi vaṇṇiyamānānaṃ
 guṇānaṃ pamāṇan nāma n' atthi, tāya pana paṇṇarasahi
 gāthāhi attano guṇānaṃ vaṇṇitakāle yeva Sakko attano
 bahukaranīyatāya tassā kathaṃ avicchinditvā „pahūtā abbhutā
 yeva te guṇā“ ti taṃ pasaṃsanto gāthadvayam āha:

16. Sabbe va te dhammaguṇā rājaputti yasassini

saṃvijjanti tayi bhadde ye tvaṃ kittesi attani. 116.

17. Khattiyo jātisampanno abhijāto yasassimā

dhammarājā Videhānaṃ putto uppajjate tavan ti. 117. 25

Tattha dhammaguṇā ti sabhāvagūṇā bhūtaguṇā, saṃvijjantīti ye
 tayā vuttā te sabbe va tayi upalabbhanti, abhijāto ti atijāto¹⁷, yasassimā
 ti yasasampannena parivārena samannāgato, uppajjatīti evarūpo tava putto
 uppajjissati, mā cintayīti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā somanassajātā taṃ pucchanti
 dve gāthā abhāsi:

¹ Ck kunta-. B³ -kādiko pi ² Ck sūremi. ³ B³ upatthemi. ⁴ Ck vure. ⁵
 B³ vuṭṭha. ⁶ Cks kāmīti. ⁷ B³ piyakāyeva. ⁸ B³ -sahassānīpi, B³ sabba
 sahassāni pi. ⁹ B³ yena. ¹⁰ B³ payo-. ¹¹ Cks omīti. ¹² B³ add pañ-
 camī. ¹³ Cks -dasapannarasānaṃ. ¹⁴ Cks -sā, B³ divase labhati. ¹⁵ B³
 -lām. ¹⁶ Cks te. ¹⁷ Cks abhijāto, B³ atijāto suddhajāto.

18. Rummī¹ rajojalladharo aghe vehāsayaṇ ṭhito
manuññam bhāsasi² vācam yaṁ mayham hadayaṁgamaṁ. 118.
19. Devatā nu si saggambhā isi vāsi³ mahiddhiko,
ko vāsi tvaṁ anuppatto, attānam me pavedayā 'ti. 119.

5 Tattha rummiti⁴ anañjitāmaṇḍito, Sakko āgacchanto ramañyena tā-
pasavesenāgato, pabbajitavesenāgatattā pana sā evaṁ āha, aghe ti appaṭighe
thāne, yaṁ mayhan ti yaṁ etaṁ⁵ mayham manuññavācam bhāsasi taṁ
bhāsamāno tvaṁ devatā nu si saggambhā idhāgato isi vāsi mahiddhiko ti
yakkhādisu ko vā tvaṁ asi idhānuppatto attānam me pavedaya yathābhūtaṁ
10 kathehīti vadati.

So tassā kathento cha gāthā āha:

20. Yaṁ devasaṁghā vadanti Sudhammāyaṁ samāgatā
so 'ham Sakko sahasakkho āgato 'smi tav' antike⁶. 120.
21. Itthi yā⁷ jīvalokasmiṁ yā hoti⁸ samacārini
15 medhāvinī sīlavatī sassudevāpatibbatā⁹. 121.
22. Tādisāya sumedhāya sucikammāya nāriyā
devā dassanam āyanti mānusiya amānusa. 122.
23. Tvaṁ bhadde¹⁰ suciṇṇena pubbesucaritena ca
idha rājakule jātā sabbakāmasamiddhinī. 123.
20 24. Ayaṁ ca te rājaputti ubhayattha kaṭaggaho
devalokūpapattī ca kittī ca idha jīvite. 124.
25. Ciraṁ sumedhe sukhinī dhammam attani pālaya.
esāham Tidivaṁ yāmi, piyam me tava dassanam ti. 125.

Tattha sahasakkho ti atthasahasassa¹¹ taṁ muhuttaṁ dassanavasena
25 sahasakkho, itthi yā¹² ti itthī, samacārini ti tīhi dvārehi samacariyāya
samannāgatā, tādisāya¹³ 'ti yathārūpāya, sumedhāya 'ti supaññāya, ubha-
yatthakaṭaggaho ti ayaṁ tava¹⁴ imasmiṁ ca attabhāve anāgate ca jayaggāho.
tesu¹⁵ anāgatesu¹⁶ devalokūpapatti¹⁷ idha jīvite pavattamāne¹⁸ kitti cā¹⁹ 'ti
ayaṁ ubhayattha kaṭaggāho nāma, dhammaṁ ti evaṁ sabhāvagunaṁ ciraṁ
30 attani pālaya, esāhaṁ ti eso ahaṁ, piyam me ti mayham tava dassanam
piyam.

¹ B^s dummi. ² B^d -se. ³ B^d cāpi ⁴ B^d dummiti. ⁵ B^s evaṁ. ⁶ B^d bha-
vantike. ⁷ B^s atthiyo, B^d itthiyo. ⁸ B^d honti. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ C^k
bhante, B^s tvaṁ ca bhadde ¹¹ C^k atthasahassa, B^s atthahi sahasassa cintitani.
¹² B^d yo. ¹³ C^k tādisiā. ¹⁴ B^d tāva ¹⁵ B^s adds idhalokaparalokesu. ¹⁶
B^d -te. ¹⁷ B^d add ca. ¹⁸ C^k pamatta- ¹⁹ C^k mā.

„Devaloke pana me kiccakaraṇīyaṃ atthi, tasmā gacchāmi, tvaṃ appamattā hohīti“ tassā ovādaṃ datvā pakkāmi. Naḷa-kāradevo¹ paccūsakāle cavitvā tassā kucchimhi paṭisandhiṃ gaṇhi. Sā² ñatvā rañño ārocesi. Rājā gabbhaparihāraṃ adāsi. Sā dasamāsaccayena puttaṃ vijāyi, Mahāpanādo ti³ 'ssa nāmaṃ karimsu. Ubhayaṛaṭṭhavāsino „sāmi puttassa no khīramūlan“ ti ekekaṃ kahāpaṇaṃ rājaṅgaṇe khipimsu, mahārāsi ahosi. Raññā paṭikkhattāpi ca „sāmi puttassa vaḍḍhitakāle paribbayo bhavissatīti“ agahetvā va pakkamimsu. Kumāro mahāparivārena vaḍḍhitvā vayappatto soḷasavassa-¹⁰ kāle yeva sabbasippe nipphattiṃ pāpuṇi. Rājā puttassa vayaṃ oloketvā devīṃ āha: „bhadde puttassa me rajjābhisekakāle ramaṇīyaṃ assa pāsādaṃ kāretvā abhisekaṃ kāressāmā“ 'ti. Sā „sādhū deva“ 'ti sampaṭicchhi. Rājā vatthuvijjācariye pakkosāpetvā „tātā vaḍḍhakiṃ gahetvā am-¹⁵ hākaṃ nivesanato avidūre puttassa me pāsādaṃ māpetha, rajjena naṃ abhiśiñcissāmā“ 'ti āha. Te „sādhū“ 'ti bhūmippadesaṃ vīmaṃsanti. Tasmīṃ khaṇe Sakkassāsanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. So taṃ kāraṇaṃ ñatvā Vissakammaṃ āmantetvā „gaccha tāta Mahāpanādakumārassa āyāmaṇḍita-²⁰ rato³ adḍhayaṇikaṃ⁴ ubbedhena pañcaviṣatiyojanaṃ⁵ ratana-pāsādaṃ māpehīti“ pesesi. So vaḍḍhakivesena vaḍḍhakīnaṃ santikaṃ āgantvā „tumhe pātarāsaṃ bhuñjitvā ethā“ 'ti te pesetvā daṇḍakena bhūmiyaṃ pahari, tāvad eva vuttappakāro sattabhūmiko pāsādo utṭhahi. Mahāpanādassa pāsādamaṇ-²⁵ galaṃ⁶ chattamaṅgalaṃ āvāhamaṅgalan ti tīṇi maṅgalāni⁷ ekato va ahesuṃ. Maṅgalatṭhāne ubhayaṛaṭṭhavāsino sannipatitvā maṅgalacchaṇena sattavassāni vītināmesuṃ, n' eva ne rājā uyyojeti⁸, tesāṃ vatthālaṃkārakhādaniyabhojani-

¹ Eds -devaṇutto pana. ² Bs adds gabbhapatiṭṭhitabhāvaṃ, Bd patiṭṭhitabhāvaṃ.

³ Eds āyāmena yojanaṃ vitthārato. ⁴ Bs atthayo-. ⁵ Bds -jamkaṃ ⁶ Ck Bs -daṃ. ⁷ Cks omīti maṅgalāni. ⁸ Bs -si, Bd -suṃ

yādim¹ sabbam rājakulasantakam űeva ahosi. Te sattasam-
 vaccharaccayena upakkositvā Surucimahārājena „kim etan“ ti
 puṭṭhā „mahārāja amhākam maṅgalam bhuñjantānam satta-
 vassāni gatāni², kadā maṅgalassa osānam bhavissatīti“
 5 āhaṃsu. Tato rājā³ „tātā puttena me ettakam kalam na
 hasitapubbam, yadā so hasissati tadā gamissathā“⁴ ti.
 Atha⁴ mahājano bheriṇ carāpetvā naṭe sannipātesi. Naṭasa-
 hassāni⁵ sannipatitvā satta koṭṭhāsā hutvā naccantā rājānam
 hasāpetum nāsakkhiṃsu. Tassa hi dibbanāṭakānam diṭṭhattā
 10 tesam naccam amanuñnam ahosi. Tadā Bhaṇḍukaṇṇa-
 Paṇḍukaṇṇā⁶ nāma dve nāṭakā chekā⁷ „mayam rājānam hasā-
 pessāmā“⁸ ti. Bhaṇḍukaṇṇo⁸ nāma⁹ rājadvāre mahantaṃ
 Atulam nāma ambam māpetvā suttagulam khipitvā tassa
 sākḥāya laggāpetvā suttena Atulambam¹⁰ abhirūhi. Atulambo
 15 pi¹¹ kira¹² Vessavaṇaambo¹³. Ath tam pi¹⁴ Vessavaṇassa
 dāsā gahetvā aṅgapaccaṅgāni chinditvā pātesum. Sesanaṭā
 tāni¹⁵ samodhānetvā udakena siñciṃsu¹⁶. So¹⁷ pupphapaṭam
 nivāsetvā ca pārupitvā ca naccanto va utṭhahi. Mahāpanādo
 tam pi disvā n' eva hasi. Paṇḍukaṇṇanaṭo¹⁸ rājāṅgaṇe dāru-
 20 citakam kāretvā attano parisāya saddhiṃ aggiṃ pāvisi.
 Tasmim nibbute citakam udakena siñciṃsu. So sapariso
 pupphapaṭam nivāsetvā ca pārupitvā na naccanto va utṭhahi.
 Tam pi disvā rājā n' eva hasi. Iti tam hasāpetum asakkontā¹⁹
 manussā upaddutā ahesum. Sakko tam kāraṇam űatvā
 25 „gaccha tāta, Mahāpanādam hasāpetvā ehīti“ devanaṭakam
 pesesi. So āgautvā rājāṅgaṇe ākāse ṭhatvā upaḍḍharaṅgam²⁰

¹ Ck Bā -di. ² Ck gatā ti. ³ C -vassāni dvitināmesum nevano gatā ti. ⁴ Ck
 omit tato rājā. ⁵ Bā athassa. ⁶ Ck panathata- corr. to panata-, C janata-.
⁷ B -kaṇḍo ca- kando ca. Bā -kaṇḍo ca- kaṇḍo ca. ⁸ C nāṭakajekā, Bā
 -kajethakā. ⁹ B -kaṇḍo, Bā -kaṇḍo. ¹⁰ Bā tāva. ¹¹ hi dibba - - - atulambam
 wanting in Ck. ¹² Ck ti. ¹³ Ck kī. ¹⁴ B -sse ambo? ¹⁵ Bā tam hi.
¹⁶ C tāti, B -natakāti, Bā sesanāṭakā. ¹⁷ Bā abhisi-. ¹⁸ Ck adds saparisa
¹⁹ B -kaṇḍo naṭo, Bā -kaṇḍo naṭo. ²⁰ C Bā -to, C -te, B -tā? ²¹ Bā
 upaḍḍha āgam.

nāma dassesi, eko va hattho eko va pādo ekaṃ akkhiṃ ekā dāṭhā¹ naccati² calati³ phandati, sesaṃ niccalaṃ ahosi. Taṃ disvā Mahāpanādo thokaṃ sitaṃ akāsi. Mahājano pana hasanto hasanto hassaṃ dhāretuṃ satim⁴ paccupaṭṭhāpetuṃ⁵ asakkonto aṅgāni vissajjetvā rājaṅgaṇe yeva papati⁶. Tasmim 5 kāle maṅgalaṃ niṭṭhitaṃ. Sesam ettha

Panādo nāma so rājā

yassa yūpo suvaṇṇayo⁷ (II, 334, Therag. p. 22)

ti Mahāpanādajātakena⁸ vaṇṇetabbaṃ. Rājā Mahāpanādo dānādīni puñṇāni katvā āyupariyosāne devalokaṃ eva gato. 10

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave Visākhā pubbe pi mama santikā varam labhi yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Mahāpanādo Bhaddaji ahosi. Sumedhā devī Visākhā. Vissakammo Anando, Sakko⁹ aham evā“ 'ti. Surucijātakaṃ.

7. Pañcūposathajātaka.

15

Appossukko dāni tvaṃ kapoṭā 'ti. Idam S. j. v. uposathike pañcasate upāsake ā. k. Tadā hi S. dhammasabhāyaṃ catuparisamajjhe alaṃkatābuddhāsane nisiditvā muducittena parisam oloketvā „ajja upāsakānaṃ kathaṃ paṭicca desanā samuṭṭhahissatī“ 20 ūtvā upāsake āmantetvā „uposathik' attha upāsakā“ ti pucchitvā „āma bhante“ ti vutte „sādhu vo kataṃ, uposatho nāṃ' esa porāṇa- kapanditānaṃ vaṃso, porāṇakapanditā hi rāgādikilese niggahatthaṃ uposathavāsaṃ vasiṃsū“ 'ti vatvā tehi yācito a. ā.:

Atīte Magadharatṭhādīnaṃ tiṇṇaṃ ratṭhānaṃ antare aṭavi ahosi. Bo. Magadharatṭhe brāhmaṇamahāsālakule 25 nibbattitvā vayappatto kāme pahāya nikkhamitvā taṃ aṭaviṃ pavisitvā assamaṃ katvā vāsaṃ kappesi. Tassa pana assa- massa avidūre ekasmiṃ veṇugahane attano bhariyāya saddhiṃ

¹ Ck^s ṭhitā, C^s dāṭhikā, B^s dāṭha? B^d dādhi. ² Ck^s kaccati ³ B^d add upa-
dham. ⁴ Ck^s hāsaṃtiṃ, B^s patiṃ? B^d sati. ⁵ B^s paccupaṭṭhetuṃ. ⁶ B^d
patati. ⁷ B^d -ṇamayo. ⁸ B^d -ke. ⁹ B^d add pana.

kapoṭasakuṇo vasati, ekasmiṃ vammike ahi¹, ekasmiṃ vana-
gumbe sigālo, ekasmiṃ vanagumbe accho. Te cattāro pi
kālena kālaṃ isiṃ upasaṃkamitvā dhammaṃ suṇanti. Ath'
ekadivasaṃ kapoṭo bhariyāya saddhiṃ kulāvakā nikkhamitvā
5 gocarāya pakkāmi. Tassa pacchato gacchantiṃ kapoṭiṃ eko
seno gahetvā palāyi. Tassā viravasaddaṃ sutvā kapoṭo
nivattitvā olokeno taṃ tena hariyamamaṇaṃ passi. Seno pi
taṃ viravantiṃ yeva māretvā khādi. Kapoṭo tāya viyogena
rāgapariḷāhena pariḍayhamāno cintesi: „ayaṃ rāgo maṃ ati-
10 viya kilameti, na dāni imaṃ aniggahetvā gocarāya pakka-
missāmīti“ so gocarapathaṃ pacchinditvā tāpasassa santikaṃ
gantvā rāganiggahāya² uposathaṃ samādiyitvā ekamante ni-
pajji. Sappo pi „gocaraṃ pariyessāmīti“ vasaṇaṭṭhānā
nikkhamitvā paccantaḡāme gāvīnaṃ caraṇaṭṭhāne gocaraṃ
15 pariyesati. Tadā gāmaḡbhajakassa sabbaseto maṅgalaḡsabho
gocaraṃ gahetvā ekasmiṃ vammikapāde jaṇṇunā patiṭṭhāya
siṅgehi mattikaṃ gaṇhanto kīlati. Sappo gāvīnaṃ pada-
saddena bhūto taṃ vammikaṃ pavisitum pakkhanto. Atha
naṃ usabho pādena akkami, so taṃ kujjhितvā ḡasi, usabho
20 tatth' eva jīvitakkhayaṃ patto. Gāmaḡvāsino „usabho kira
mato“ ti sutvā sabbe ekato va āgantvā kanditvā taṃ gandha-
mālādīhi pūjetvā āvāṭe nikaṇṇitvā pakkamiṃsu. Sappo
tesaṃ gatakāle nikkhamitvā „ahaṃ kodhaṃ nissāya imaṃ
jīvitā voropetvā mahājanassa hadaye sokaṃ pavesesiṃ, na
25 dāni imaṃ kodhaṃ aniggahetvā gocarāya pakkamissāmīti“
nivattitvā assamaṃ gantvā kodhaniggahāya uposathaṃ saṃ-
ādiyitvā ekamante nipajji. Sigālo pi gocaraṃ pariyesanto
ekaṃ matahatthiṃ disvā „mahā me gocaro laddho“ ti tuṭṭho
gantvā soṇḡāya ḡasi, thambhe³ datṭhakālo viya ahosi, tattha
30 assādaṃ alabhitvā dante ḡasi, pāsāṇe⁴ datṭhakālo viya ahosi,
kucchiyaṃ ḡasi, kusūle⁵ datṭhakālo viya ahosi, naṅgutṭhe ḡasi,

¹ B^s āsiviso. ² B^d rāḡāḡdini. ³ B^s -bho. ⁴ C^k -sāno. ⁵ cfr. J I, 502; B^d kapāle.

ayathāle¹ daṭṭhakālo viya ahosi, vaccamagge ḍasi, ghatapūve² daṭṭhakālo viya ahosi. So lobhavasena khādanto antokucchiyam pāvisi, tattha chātakāle³ māmsaṃ khādati pipāsita-kāle lohitaṃ pivati nipajjanakāle antāni ca papphāsaṃ ca avattharitvā nipajjati. So „idh' eva me annapānaṃ ca sayanaṃ ca 5 nipphannaṃ, aññattha kiṃ karissāmīti“ cintetvā tatth' eva abhirato bahi anikkhamitvā antokucchiyam yeva vasi. Aparabhāge vātātapena hatthikunape sukkhante karīsamaggo pihito. Sigālo antokucchiyam upapacciyamāno⁴ appamaṃsalohito paṇḍusarīro hutvā nikkhamanamaggaṃ na passi. Ath' eka- 10 divasaṃ akālamegho vassi, karīsamaggo temiyamāno mudu⁵ hutvā vivaraṃ dasseti. Sigālo chiddaṃ disvā „aticiraṃ kilanto iminā chiddena palāyissāmīti“ karīsamaggaṃ sīsena pahari. Tassā⁶ sambādhatṭhānena⁷ vegena nikkhantassa⁸ siṇṇasarīrassa⁹ sabbāni lomāni karīsamagge laggāni, tālak- 15 khandho¹⁰ viya nillomasarīro hutvā nikkhami. So „lobhaṃ nissāya mayā idaṃ dukkhaṃ anubhūtaṃ, idāni imaṃ aniggahetvā gocaraṃ na gaṇhissāmīti“ cintetvā taṃ assamaṃ gantvā lobhaniggahāya uposathaṅgaṃ samādiyitvā ekamante nipajji. Accho pi araṇṇā nikkhamitvā atricchābhībhūto Malaratṭhe¹¹ 20 paccantagāmaṃ gato. Gāmaṃvāsino „accho kirāgato“ ti dhanudaṇḍādihattā nikkhamitvā tena pavitṭhaṃ gumbaṃ parivāresuṃ. So mahājanena parivāritabhāvaṃ ūatvā nikkhamitvā palāyi, palāyantam eva ca naṃ dhanūhi c' eva daṇḍena¹² ca pothesuṃ. So bhinnena sīsena lohiteṇa galanteṇa¹³ 25 attano vasanaṭṭhānaṃ gantvā „idaṃ dukkhaṃ mama atricchālobhavasena uppannaṃ, na dāni naṃ¹⁴ aniggahetvā gocaraṃ gaṇhissāmīti“ taṃ assamaṃ gantvā atricchāniggahāya uposathaṃ

¹ Bds ayakapāle. ² Bs ghaṇa-, Bđ ghana-. ³ Cs jāta-, Ck natthachānakāle. ⁴ Bds uppajjamāno. ⁵ Cks muduṃ. ⁶ Bs tassa, Bđ tassa pa. ⁷ Ck sambāda-. ⁸ Cs sambādṭṭhānena, Bs -ṭṭhāne? Bđ sampādhatṭhāne. ⁹ Bds nikkhamantassa. ¹⁰ Cks sinna-. ¹¹ Bs bhiona-, Bđ bhinnaṃ-. ¹² Bs kāla-, Bđ kālakanto. ¹³ Bđ mallakaratṭhe, Bs malaya-. ¹⁴ Bds daṇḍādihī. ¹⁵ Cs ga|. ¹⁶ Cks nā -, Bđ na idāni imaṃ

samādiyivā ekamante nipajji. Tāpaso pi attano jātim nissāya mānavasiko hutvā jhānaṃ uppādetuṃ na sakkoti. Ath' eko paccekabuddho tassa mānanissitabhāvaṃ ñatvā „ayaṃ na lāmakasatto¹, Buddhamkuro esa, imasmiṃ yeva kappe sab-

5 baññūtaṃ pāpuṇissati, imassa mānaniggahaṃ katvā samāpattinibbattanākāraṃ karissāmīti“ tasmiṃ paṇṇasālāya nisinne yeva Uttarahimavantato āgacchvā tassa pāsānaphalake nisīdi. So nikkhamitvā taṃ attano āsane nisinnaṃ disvā mānanissita-

10 paharitvā „nassa⁴ vasala kālakaṇṇi muṇḍa samaṇaka, kimatthaṃ mama nisīdanaphalake nisinno sīti“ āha. Atha naṃ so⁵ „sappurisa kasmā mānanissito si, ahaṃ paṭividdhapacceka-

bodhiñāṇo, tvaṃ imasmiṃ yeva kappe sabbaññubuddho bhavissasi, Buddhamkuro si, pāramitā⁶ pūretvā āgato aññaṃ⁷

15 ettakaṃ nāma kālaṃ atikkamitvā Buddho bhavissasi, Buddhat-

tabhāve⁸ Siddhattho nāma bhavissasīti⁹“ nāmaṃ ca gottaṃ ca kulaṃ ca aggasāvakaḍḍayo ca sabbe ācikkhitvā „kimatthaṃ mānanissito hutvā pharusso hosi, na-y-idaṃ tavānucchavikaṃ“

ti ovādam adāsi. So tena evaṃ vutte pi n' eva naṃ vandi

20 n' eva „kadā ahaṃ Buddho bhavissāmīti“ ādīni pucchi. Atha naṃ paccekabuddho „tava jātiyā¹⁰ mama guṇānaṃ¹¹ mahanta-

bhāvaṃ jāna¹², sace sakkosi ahaṃ viya ākāse vicārāhīti“ vatvā ākāse uppatitvā attano pādapaṃsuṃ tassa jaṭamaṇḍale viki-

ranto Uttarahimavantam eva gato. Tāpaso tassa gatakāle

25 samvegappatto hutvā „ayaṃ samaṇo evaṃgarusaṃvīro vāta-

mukhe khittatūlapicu viya ākāse pakkhanto, ahaṃ jātimānena evarūpassa paccekabuddhassa n' eva pāde vandim n' eva

‘kadā’¹³ Buddho bhavissāmīti’ pucchim, jāti nāma¹⁴ esā kiṃ karissati, imasmiṃ loke silacaraṇam eva mahantaṃ, ayaṃ kho

¹ Ck -karissatto. ² Cks ananta-. ³ Ck sutvā. ⁴ Cks tassa. ⁵ Bds add āha.

⁶ Bs pāramiyo, Bds pāramiro. ⁷ Cks aññā. ⁸ Bds adds thito. ⁹ Cks -tīti. ¹⁰ Cks add vā. ¹¹ Bds adds neva. ¹² Bds jānāsi. ¹³ Bds kadāhaṃ.

pana me māno vaḍḍhanto nirayaṃ upanessati, na dāni imaṃ
 mānaṃ aniggahetvā phalāphalattāya gamissāmīti“ paṇṇasālam
 pavisitvā mānaniggahāya uposathaṃ samādāya kaṭṭhattharikāya
 nisinno mahāñāṇo kulaputto mānaṃ niggahetvā kaṣiṇaṃ bhā-
 vetvā¹ abhiññāsamāpattiyo nibbattetvā nikkhamitvā caṃkamana- 5
 koṭiyaṃ pāsānaphalake nisīdi. Atha naṃ kapoṭādayo upa-
 samkamitvā vanditvā ekamantaṃ nisīdiṃsu. M. kapoṭaṃ
 pucchi² „tvaṃ aññesu divasesu na imāya velāya āgacchasi,
 gocaraṃ pariyesasi, kin nu ajja uposathiko jāto sīti“. „Āma
 bhante“ ti. Atha naṃ „kena kāraṇeṇā“³ 'ti pucchanto⁴ pa- 10
 ṭhamaṃ gātham āha:

1. Appossukko dāni tuvaṃ¹ kapoṭa,
 vihaṅgama⁵ na tava bhojanattho,
 khudaṃ pipāsaṃ adhivāsayaṃto
 kasmā bhavaṃ posathiko kapoṭo ti. 126. 15

Tattha appossukko ti nirālayo⁶, bhojanattho ti⁷ kiṃ⁸ ajja tava
 bhojanena attho n' atthi

Taṃ sutva kapoṭo dve gāthā abhāsi:

2. Ahaṃ pure giddhigato kapoṭiyā
 asmiṃ padesasmim ubho ramāma, 20
 ath' aggahī sākuṇiko kapoṭim,
 akāmakō tāya vinā ahosiṃ. 127.
3. Nānābhavā⁹ vippayogena tassā
 manomayaṃ vedanaṃ vediyāmi,
 tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi, 25
 rāgo mamaṃ mā punar āgamāsīti. 128.

Tattha ramāmā 'ti imasmim bhūmibhāge kāmaratīyā ramāma, sākuṇiko
 ti senasakuno

¹ Eds vaḍḍhetvā. ² Cks pucchitvā. ³ Bs -taṃ. ⁴ Ck tvaṃ. ⁵ so all three
 MSS. ⁶ Bds add nivātasutti. ⁷ Cks nattho ti, Bds omit bhojanattho ti, Cs
 ki. ⁸ Bā kaṃ. ⁹ Bds -bhavā

Kapoṭena attano uposathakamme¹ vaṇṇite M. sappādisu ekamekaṃ pucchi. Te pi yathābhūtaṃ vyākariṃsu:

4. Anujjagāmi² uraga-ddujivha³
dāḥāvudho⁴ ghoraviso si sappa⁵,
5 khudaṃ pipāsaṃ adhivāsayaṃto
kasmā bhavaṃ posathiko nu dīgho⁶. 129.
5. Usabho ahū balavā gāmikassa
calakkakū vaṇṇabalūpapanno.
[so] maṃ akkamī, taṃ kupito aḍassim⁸,
10 dukkhābhitunno⁹ maraṇaṃ upāgami. 130.
6. Tato janā nikkhamitvāna gāmā
kanditva roditva upakkamiṃsu,
tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi,
kodho mamaṃ mā punar āgamāsi. 131.
7. Matāna¹⁰ maṃsāni bahū susāne,
15 manuññārūpaṃ tava bhojan' etaṃ,
khudaṃ pipāsaṃ adhivāsayaṃto
kasmā bhavaṃ posathiko sigālo. 132.
8. Pavissaṃ¹¹ kucchiṃ mahato gajassa
20 kuṇape rato hatthimaṃse pagiddho¹²,
uṇho ca vāto tikhinā ca¹³ rasmiyo
te sosayum tassa karīsamaggaṃ. 133.
9. Kiso ca paṇḍū ca ahaṃ bhadante,
na me ahuṃ nikkhamanāya¹⁴ maggo.
25 mahā ca meggho sahasā pavassi,
so temayi tassa karīsamaggaṃ. 134.
10. Tato ahaṃ nikkhamissaṃ bhadante
Cando yathā Rāhumukhā pamutto,

¹ C^k B^sḍ-ena. ² C^{ks} -i, B^d anuṭṭagāmi. ³ C^s -gadu-, B^d urādujivha. ⁴ C^{ks} -dhā, B^d dādhāvudho. ⁵ B^s samma. ⁶ B^ds dīgha. ⁷ C^{ks} B^d -i. ⁸ C^{ks} aṇḍajim, B^s aḍassi, B^d adassi. ⁹ B^d dukkhāritunno. ¹⁰ C^{ks} B^d -naṃ. ¹¹ so all three, MSS. ¹² C^s pahittho, B^ds sugiddho, C^k pagiddhe. ¹³ C^{ks} va. ¹⁴ B^ds -manassa.

tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi,
lobho mamaṃ mā punar āgamāsi. 135.

11. Vammīkathūpasmim̐ kipillikāni
nippothayanto tuvaṃ pure carāsi,
khudaṃ pipāsaṃ adhivāsayanto 5
kasmā bhavaṃ posathiko nu accho¹. 136.
12. Sakan niketaṃ atihīlayāno²
atricchatāya Malataṃ³ agañchīm¹,
tato janā nikkhamitvāna gāmā
kodaṇḍakena paripothayimsu maṃ. 137. 10
13. So bhinnasīso ruhirakkhitaṅgo⁵
paccāgamāsim̐ sakaṃ⁶ niketaṃ,
tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi,
atricchatā mā punar āgamāsīti. 138.

Tattha anujjugāmiti ādihi taṃ ālapati, calakkakū ti calamānaka- 15
kudho, dukkhābhītunno ti so usabbo dukkhena abhītunno āturo hutvā,
bahū ti bahūni, pavissan ti pāvisim̐, rasmiyo ti suriyarasmiyo, nikkha-
missan ti nikkhamim̐, kipillikāniti⁷ upacikāyo⁸, nippothayanto ti
khādamāno, atihīlayāno⁹ ti atimaññanto¹⁰ garahanto, kodaṇḍakenā¹¹ ti
dhanudandehi c' eva muggarehi ca. 20

Evam̐ te cattāro pi attano¹² uposathakammaṃ vaṇṇetvā
utthāya M-am̐ vanditvā „bhante tumhe aññesu divasesu imāya
velāya phalāphalatthāya gacchatha, ajja agantvā kasmā uposa-
thik' atthā“ 'ti pucchantā¹³ gātham āhaṃsu:

14. Yan no¹⁴ apucchittha tuvaṃ bhadante¹⁵ 25
sabbe va vyākariṃhā yathāpajānaṃ¹⁶,
mayam̐ pi pucchāma¹⁷ tuvaṃ bhadante¹⁸:
kasmā bhavaṃ posathiko va¹⁹ brahme ti. 139.

¹ B^s accha, B^d ajja. ² B^d atipolayāno. ³ C^s malanaṃ, B^s mallayanaṃ, B^d mahalla ayaṃ taṃ. ⁴ B^d agacchi. ⁵ so C^{ks} for - añkitaṅgo? B^d rukiramakkhi-
taṅgo. ⁶ so all three MSS. for mamaṃ? ⁷ C^s -nanti. ⁸ B^d -kādayo. ⁹
B^d atipolayāno. ¹⁰ B^s adās nindanto, B^d niddanto. ¹¹ B^s kāda-. ¹² B^d,
repeat attano. ¹³ C^k B^s -to, ¹⁴ C^k to, C^s te ¹⁵ B^d bhaddante. ¹⁶ C^{ks}
-jānanaṃ. ¹⁷ C^{ks} tucchāma. ¹⁸ C^k ca, B^d nu.

So pi nesaṃ vyākāsi:

15. Anūpalitto mama assamamhi
paccekabuddho muhuttaṃ nisīdi,
so maṃ avedī gatim āgatiṃ ca¹
nāmaṃ ca gottaṃ caranaṃ ca sabbaṃ. 140.
16. Eṃvaṃ p' ahaṃ na-ggahe² tassa pāde,
na cāpi naṃ mānagatena pucchim,
tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi,
māno mamaṃ mā punar āgamāsīti. 141.
- 10 Tattha yanno³ ti yaṃ atthaṃ tvam amhe pucchi, yathāpajānan⁴ ti
attano pajānananiyūmena⁵ taṃ mayaṃ vyākariṃha, anupalitto ti sabbakile-
sehi alitto⁶, so maṃ avedīti so mama idāni gantabbatthānaṃ ca gatatthānaṃ
ca⁷ anāgate tvam evaṃnāmo nāma⁸ Buddho bhavissasi evaṃgotto evarūpaṃ te
sīlacaranaṃ⁹ bhavissatīti¹⁰ evaṃ nāmaṃ ca gottaṃ ca caranaṃ ca sabbaṃ maṃ
15 avedī jānāpesi kathesi me ti attho, evaṃ paṇaṃ¹¹ naggāhe ti¹² evaṃ
kathentassāpi tassāham¹³ attano mānaṃ nissāya pāde na vandim.

Evaṃ M. attano uposathakaraṇaṃ¹⁴ kathetvā te ovaḍitvā
uyyojetvā paṇṣasālaṃ pāvīsi, itare pi yathāthānāni gamimsu¹⁵.
M. aparihīnajjhāno Brahmālokaparāyano ahoṣi, itare ca¹¹ tass'
20 ovāde thatvā saggaparāyanā ahesuṃ.

S. i. d. ā. „evaṃ upāsakā uposatho nāma¹ esa porāṇakapaṇḍitānaṃ
vaṃso, vasitabbo posathavāso“ ti⁷ j. s.: „Tadā kapoṭo Anuruddho
ahoṣi. accho Kassapo, sigālo Moggallāno, sappo Sāriputto, tāpaso¹⁵
ahaṃ evā“ ti. Pañcūposathajātakaṃ.

25

8. Mahāmorajātakā.

Sace hi tyāhaṃ dhanahetu gaḥito ti. Idam S. J. v. ekaṃ
ukkaṇṭhitabhiḥkhuṃ ā. k. Tam¹⁹ hi²¹ bhikkhuṃ S. „saccaṃ kira

¹ Eḍ gatim māgatiṃca ² Es navandi ³ Cks yanto ⁴ Eḍs -jānanan ⁵ Cs
pajāyana-, Eḍ pajānani- ⁶ Eḍs anupalitto. ⁷ Cks omit gataṭṭhānaṃ ca. ⁸ Eḍ
omits nāma. ⁹ Es sīlaṃ te caranam, Ck sīlāca-, Eḍ sīlamcaranaṃ ¹⁰ Cks
-sīti. ¹¹ Eḍs evampāhaṃ ¹² Eḍ naṃ gandhiṭi. ¹³ Es tassa ahaṃ, Cs kathen-
tassāhaṃ. ¹⁴ Eḍs -kā- ¹⁵ Es āg-, Eḍ ag-. ¹⁶ Cks itarā, omitting ca. ¹⁷ Eḍs
add ca vatvā ¹⁸ Eḍs add pana. S. Cfr. V Fausböll's Ten Jātakas p. 141.
¹⁹ Ck tan. ²⁰ Eḍ omits hi.

tvam ukkaṇṭhito“ ti pucchitvā „saccaṃ bhante“ ti vutte „bhikkhu, ayaṃ nandirāgo tādisaṃ kiṃ nāma nāloṇissati¹, na hi Sineru-uppā-
ṭanakavāto sāmante² purāṇapaṇṇassa lajjati, pubbe sattavassasatāni
antokilesasamudācāraṃ vāretvā³ viharante⁴ visuddhasatte⁵ p’ esa⁶
āloṇesi⁷ yevā“ ti vatvā a. ā.:

5

A. B. Br. r. k. Bo. paccantapadese mora sakunīyā kucchis-
miṃ paṭisandhiṃ aggahesi. Gabbhe paripākagate mātā go-
carabhūmiyaṃ aṇḍaṃ pātetvā pakkāmi. aṇḍaṃ ca⁸ nāma mātu
ārogabhāve sati aṇṇasmiṃ dīghajātikādiparipantho avijjamāne
na nassati⁹, tasmā taṃ aṇḍaṃ kaṇikāramakulaṃ viya suvaṇṇa- 10
vaṇṇaṃ hutvā pariṇatakāle attano dhammatāya bhijji. suvaṇṇa-
vaṇṇo moracchāpo nikkhami, tassa dve akkhini jīṇjukaphala-
sadisāni, tuṇḍaṃ pavāḷavaṇṇaṃ, tisso rattarājiyo gīvaṃ
parikkhipitvā piṭṭhimajjhena agamaṃsu. So vayappatto bhaṇḍa-
sakaṭamattasarīro abhirūpo ahosi, taṃ sabbe nīlamorā sanni- 15
patitvā rājānaṃ katvā parivārayiṃsu. So ekadivasaṃ udaka-
sonḍiyaṃ pāṇiyaṃ pivanto attano rūpasampattiṃ disvā cintesi:
„ahaṃ sabbamorehi atirekarūpasobho¹⁰, sac’ āhaṃ imehi sad-
dhiṃ manussapathe vasissāmi paripantho me uppajjissati¹¹,
Himavantaṃ gantvā eka¹⁰ va phāsukaṭṭhāne vasissāmi¹² so¹² 20
rattibhāge moresu patisallīnesu¹³ kaṇci ajānāpetvā¹⁴ Hima-
vantaṃ pavisitvā tisso pabbatarājiyo atikkamma catutthāya¹⁵
-ekasmim araṇṇe padumasañchanno mahājātassaro, tassāvidūre¹⁶
ekaṃ pabbataṃ nissāya ṭhito mahānigrodharukkho atthi, tassa
sākhāya - nīliyi. Tassa pana pabbatassa vemajjhe manāpā 25
guhā¹⁷ atthi, so tattha vasitukāmo hutvā tassā¹⁸ pamukhe
pabbatatale nīliyi. Taṃ pana ṭhānaṃ n’ eva heṭṭhābhāgena
abhirūhitaṃ na uparibhāgena otaritaṃ sakkā, pakkhibilāla-

¹ so Ck; Cs nālāṇissati, Bđ nālōṇissati. ² Bds mahanto. ³ Bds adds ācāretvā, Bđ ācāretvā. ⁴ Bds -to. ⁵ Bds -satto ⁶ Bds pi. ⁷ Cs āloṇisēsi, Bds lolesi.
⁸ Bs aṇḍajā, Bđ aṇḍā ca. ⁹ Bds -nti ¹⁰ Bđ -sobhaggo. ¹¹ Bđ -titi. ¹² Bđ
adds kira ¹³ Bđ pati-. ¹⁴ Bds add uppattitvā. ¹⁵ Bds add pabbatarājiyā ¹⁶
Bđ tassāpi avi-. ¹⁷ Bds -po guho. ¹⁸ Bđ tassa.

dīghajātikamanussabhayehi vimuttaṃ¹. So „idaṃ me phāsu-
 katthānan“ ti taṃ² divasaṃ tatth' eva vasitvā punadivase
 pabbataguhato utthāya pabbatamatthake puratthābhimukho ni-
 sinno udentam³ suriyamaṇḍalam disvā attano divārakkhā-
 5 varanattthāya⁴ „udet' ayaṃ cakkhumā ekarājā“ ti parittam
 katvā gocarabhūmiṃ otaritvā gocaram gahetvā sāyaṃ āgantvā
 pabbatamatthake pacchābhimukho nisinno atthamentam⁵ suriya-
 maṇḍalam disvā rattirakkhāvaranattthāya⁶ „apet' ayaṃ cak-
 khumā ekarājā“ ti parittam katvā eten' upāyena vasati. Atha
 10 naṃ ekadivasaṃ eko luddaputto araṇṇe vicaranto pabbata-
 matthake nisinnaṃ⁷ disvā attano nivesanaṃ āgantvā maraṇa-
 kāle⁸ puttaṃ āha: „tāta catutthāya pabbatarājiyā araṇṇe su-
 vaṇṇavaṇṇo moro atthi, sace rājā pucchati ācikkheyyāsīti“. Ath'
 ekasmiṃ divase Bārāṇasiraṇṇo Khemā nāma aggamaheṣi
 15 paccūsakāle supinaṃ passi, evarūpo supino ahosi: suvaṇṇa-
 vaṇṇo moro dhammaṃ desesi, sā sādhu-kāram datvā dhammaṃ
 suṇāti, moro dhammaṃ desetvā utthāya pakkāmi, sā „mora-
 rājā gacchati“⁹, gaṇhatha naṃ“ ti vadanti¹⁰ yeva pabujjhi,
 pabujjhivā¹¹ pana supinabhāvaṃ ñātvā „supino ti vutte rājā
 20 na ādaraṃ“¹² karissati, dohaḷo me ti vutte karissatīti“ cintetvā
 dohaḷinī viya¹³ hutvā nipajji. Atha naṃ rājā upasaṃkamitvā
 pucchi: „bhadde kin te aphāsukaṃ“ ti. „Dohaḷo me uppanno“
 ti. „Kiṃ icchasi bhadde“ ti. „Suvannaṇavaṇṇassa morassa
 dhammaṃ sotuṃ devā“¹⁴ 'ti. „Bhadde kuto tādisaṃ“¹⁵ moram
 25 lacchāmā¹⁶ 'ti. „Deva sace na labhāmi jīvitam me n' atthīti“. „Bhadde, mā cintayi, sace katthaci atthi labhissasīti“ rājā¹⁷
 naṃ¹⁸ assāsetvā gantvā¹⁹ rājāsane nisinno amacce pucchi:
 „ambho, devī suvaṇṇavaṇṇassa morassa dhammaṃ sotukāmā,

¹ Bā vinimu-. ² Ck omits taṃ. ³ Bā udayanta. ⁴ Bds divārakkhaṇattthāya.
⁵ Bds attham gamitam. ⁶ Bā rattirakkhaṇattthāya. ⁷ Bā adds moram. ⁸ Bā
 -nāsannakāle. ⁹ Bds morarājāṃ gacchantam disvā. ¹⁰ all three MSS. -ti. ¹¹
 Bds add ca. ¹² Bā rājā anāda-. ¹³ Bds dohaḷiyam, C's omit viya. ¹⁴ Bds eva-
 rūpaṃ. ¹⁵ Bā -mī. ¹⁶ Bds omit rājā. ¹⁷ Bds taṃ. ¹⁸ Bā omits ga-.

morā nāma suvaṇṇavaṇṇā hontīti¹. „Brāhmaṇā jānissanti
 devā“² 'ti. Rājā brāhmaṇe³ pucchi. Brāhmaṇā evam āhaṃsu:
 „mahārāja, 'jalajesu macchā kacchapā kakkaṭakā, thalajesu
 migā haṃsā morā tittirā, ete tiracchānagatā manussā ca su-
 vaṇṇavaṇṇā hontīti' amhākaṃ lakkhaṇamantesu āgatan⁴“ ti. 5
 Rājā attano vijite luddaputte sannipāṭāpetvā „suvaṇṇavaṇṇo
 moro vo diṭṭhapubbo“ ti pucchi. Sesā „na diṭṭhapubbo“ ti
 āhaṃsu. Yassa pana pitarā ācikkhitaṃ so āha: „mayāpi na
 diṭṭhapubbo, pitā ca pana me 'asukatṭhāne nāma suvaṇṇavaṇṇo
 moro atthīti' kathesi⁵“. Atha nam rājā „samma mayhaṃ ca 10
 deviyā ca jīvitāṃ dinnāṃ bhavissati, gantvā taṃ bandhitvā
 ānehīti“ bahuṃ⁶ dhanāṃ datvā uyyojesi. So puttadārassa
 dhanāṃ datvā tattha gantvā M-aṃ disvā pāse oḍḍetvā „ajja⁷
 bajjhissati, ajja bajjhissatīti“⁸ abandhitvā⁹ va mato. Devī
 patthanāṃ alabhanti matā. Rājā „taṃ me moraṃ nissāya 15
 piyabhariyā¹⁰ matā“ ti kujjhivā veravasiko¹¹ hutvā „Himavante
 catutthāya pabbatarājiyā suvaṇṇavaṇṇo moro carati, tassa
 maṃsaṃ khāditvā ajarāmarā hontīti“ suvaṇṇapātṭe likhāpetvā
 paṭṭaṃ sārāmañjūsāyaṃ¹² ṭhapetvā kālam akāsi. Ath' añño
 rājā ahoṣi, so paṭṭe akkharāṇi disvā „ajarāmaro bhavissamīti“ 20
 tassa gahaṇatthāya ekaṃ luddaṃ¹³ pesesi. so pi tatth' eva
 mato. Evaṃ cha rājaparivattā¹⁴ gatā, cha luddaputtā Hima-
 vante eva¹⁵ matā. Sattamena¹⁶ pana raññā pesito sattamo
 luddo „ajja ajj' evā“¹⁷ 'ti satta saṃvaccharāṇi bandhitaṃ¹⁸
 asakkonto cintesi: „kin nu kho imassa morarājassa pāde 25
 pāsassa asaṅcaraṇakāraṇaṃ¹⁹“ ti. Atha nam parigaṇhanto
 sāyaṃpātāṃ²⁰ parittaṃ karontaṃ disvā²¹, „imasmiṃ ṭhāne añño
 moro n' atthi, iminā brahmacārinā²² bhavitabbaṃ, brahma-

¹ Bds add pakkosāpetvā. ² Bd -u ³ Cs a ⁴ Bd abajjhivā. ⁵ Bd omits me.

⁶ Bd adds me. ⁷ Bd kodha va-. ⁸ Bd sārāmañjāyaṃ ⁹ Bd luddakaputtaṃ, Ps luddaputtaṃ. ¹⁰ Bds -vattaṃ katvā himavantaṃ. ¹¹ Bd yeva ¹² Bd -me

¹³ Bd bajhi-. ¹⁴ Bds abajhanakā-. ¹⁵ Cs -pānaṃ, Ck -pānaṃ. ¹⁶ Bds -cariyena.

cariyānubhāvena c' eva parittānubhāvena c' assa pādo pāse¹
na bajjhatīti²“ nayato pariggahetvā paccantajanapadaṃ gantvā
ekaṃ moriṃ bandhitvā yathā sā³ accharāya pahaṭṭāya⁴ vassati
pāṇimhi pahaṭṭe naccati evaṃ sikkhāpetvā ādāya gantvā B-assa
5 parittakaraṇato puretaram eva pāsāṃ oḍḍetvā accharaṃ pa-
haritvā moriṃ vassāpesi. Moro tassā saddaṃ suṇi, tāvad ev'
assa⁴ satta vassasatāni sannisinnaḱilesa⁵ phanaṃ katvā pa-
haṭṭāsiviso viya utṭhahi, so kilesāturo hutvā parittaṃ kātuṃ
asakkunitvā vegena tassā santikaṃ gantvā pāde pāsāṃ⁶ pave-
10 sento yeva ākāsā otari, satta vassasatāni asaṇcaraṇapāso⁷ taṃ
khaṇaṃ yeva saṇcaritvā pādaṃ bandhi. Atha naṃ luddaputto
laṭṭhiagge⁸ olambantaṃ disvā cintesi: „imaṃ morarājānaṃ cha
luddā bandhituṃ na sakkhimsu, aham pi sattavassāni nā-
sakkhiṃ, ajja pan' esa imaṃ moriṃ nissāya kilesāturo hutvā
15 parittaṃ kātuṃ asakkunitvā āgama pāse baddho heṭṭhāsīsako
olambati, evarūpo me sīlavā kilamito, evarūpaṃ aṇṇassa⁹
panṇākārattthāya netuṃ ayuttaṃ, kim me raṇṇā dinnena sakkā-
rena, vissajjessāmi naṃ“ ti. Puna cintesi: „ayaṃ nāgabalo
thāmasampanno, mayi upasāṃkamante¹⁰ ‘esa maṃ māretuṃ
20 āgacchatīti’ maraṇabhayaatajjito hutvā¹¹ phandamāno¹² pādaṃ
vā pakkhaṃ vā bhindeyya, anupagantvā va naṃ¹³ paṭicchanno
ṭhatvā khurappen' assa pāsāṃ chindissāmi¹⁴, tato sayam eva
yathāruciyaṃ gamissatīti¹⁵“ so paṭicchanno¹⁵ ṭhatvā dhanuṃ āro-
petvā khurappaṃ sandahitvā¹⁶ kaḍḍhi¹⁷. Moro pi „ayaṃ
25 luddo maṃ kilesāturaṃ katvā baddhabhāvam me ñatvā na
nirussukko¹⁸ acchissati¹⁹, kahaṃ²⁰ nu kho so“ ti cintetvā ito
c' ito ca oloketvā²¹ dhanuṃ āropetvā ṭhitaṃ disvā „maṃ

¹ Bā pādena pāso, Bs pādo pāso? ² Bds omit sā ³ Bā -tāya ⁴ Bā sunanto
tāvadeva ⁵ Bds -sinno-. ⁶ Bds ; āse pādaṃ. ⁷ Bds -nakapā- ⁸ Bā yaṭhi-
⁹ Bds raṇṇo. ¹⁰ Cks -to. ¹¹ Bā omits hutvā. ¹² Bā bandha-. ¹³ Bā pa na
¹⁴ Bds -mīti. ¹⁵ Bā -e, Bs -am. ¹⁶ Bds sannaḱhitvā. ¹⁷ Bds ākaḍḍhi. ¹⁸
Bds nirāsāṃko ¹⁹ Bds āgacchissati. ²⁰ Bds kahaṃ. ²¹ Bds vilo-.

māretvā ādāya gantukāmo bhavissatīti¹ maññamāno maraṇa-
bhayatajjito hutvā jīvitam yācanto paṭhamam gātham āha:

1. Sace hi ty-āham dhanahetu gāhito¹
mā maṁ vadhī. jīvagāham gahetvā
rañño va² maṁ samma upanti nehi³, 5
maññe dhanam lacchasi napparūpan ti. 142.

Tattha sace hi tyāhan ti sace hi te aham, upantīnehīti⁴ upantikam
nehi, lacchasi napparūpan ti lacchasi anapparūpan.

Tam sutvā luddaputto cintesi: „morarājā ayaṁ ‘maṁ
vijjhītukāmatāya khurappam sandahīti⁵’ maññeti⁶, assāsessāmi¹⁰
naṁ“ ti so assāsento dutiyam gātham āha:

2. Na me ayaṁ tuyha⁷ vadhāya ajja
samāhito cāpavare khurappo,
pāsāṁ ca ty-āham adhipātayissam,
yathāsukham gacchatu morarājā ‘ti. 143. 15

Tattha adhipātayissan ti chindayissam

Tato moro dve gāthā abhāsi:

3. Yaṁ⁸ sattavassāni mam ānubandhi⁹
rattimdivam khuppiṭpāsāṁ sahanto
atha kissa maṁ pāsavas’ ūpanītam 20
pamuttave¹⁰ icchasi bandhanasmā. 144.
4. Pāṇātipātā virato nu s’ ajja,
abhayan nu te sabbabhūtesu dinnam,
yaṁ maṁ tuvaṁ pāsavas’ ūpanītam
pamuttave¹¹ icchasi bandhanasmā ti. 145. 25

Tattha yaṁ ti yasmā maṁ ettakam kalam tvaṁ anubandhi tasmā tvaṁ
pucchāmi: atha kissa maṁ pāsavasam¹² ūpanītam bandhanasmā pamocetuṁ
icchasīti attho, virato nu sajjā ‘ti virato nu si ajja, sabbabhūtesu¹³ ‘ti
sabbasattānam.

¹ B^d gahito, C^s gahito, C^k gahito. ² C^k B^ds ca. ³ B^d upantikam nehi. ⁴
B^ds upantikam ne- ⁵ B^ds sannayhīti. ⁶ B^ds maññati. ⁷ B^ds -am. ⁸ C^ks
sam. ⁹ C^ks -im. ¹⁰ C^k pamuttame, B^ds pamuñcare. ¹¹ C^k pamuttaṁ va, B^ds
pamuñcare. ¹² B^ds -vase. ¹³ C^ks su, omitting ti.

Itoparam¹:

3. Pāṇātipātā viratassa brūhi
abhayaṇ ca yo sabbabhūtesu deti:
- pucchāmi taṃ morarāja² tam attham -
5 ito cuto³ kiṃ labhate sukhaṃ so. 146.
6. Pāṇātipātā viratassa brūmi
abhayaṇ ca yo sabbabhūtesu deti:
diṭṭhe va dhamme labhate paṇāsaṃ
saggaṇ ca so yāti sarīrabhedā. 147.
- 10 7. Na santi devā, iccāhu eke,
idh' eva jīvo vibhavaṃ upeti.
tathā phalaṃ sukatadukkatānaṃ.
dattupaññattaṇ ca⁴ vadanti dānaṃ.
tesaṃ vaco arahataṃ saddahāno
15 tasmā ahaṃ sakune bādhayāmi. 148.

Imā uttānasambandhā⁵ gāthā pālinayen' eva veditabbā. tattha iccāhu
eke te ekacce samanabrāhmaṇā evaṃ kathenti. tesaṃ vaco arahataṃ
saddahāno ti tassa kira kulūpakā ucchedavādino naggasamanakā, te taṃ
paccekabodhiññānassa upanissayasampannam pi sattam⁶ ucchedavādaṃ gaṇhā-
20 pesuṃ, so tesaṃ⁷ samsaggena kusalākusalaṇ⁸ n' atthiti gaṇetvā sakune māreti,
evaṃ mahāsavajjā esā⁹ asappurisasevanā¹⁰ nāma, te yeva cāyaṇ¹¹ arahanto ti
maññamāno evaṃ āha.

Taṃ sutvā M. „tass' eva¹² paralokassa atthibhāvaṃ ka-
thessamīti¹³“ pāsalaṭṭhiyaṃ¹⁴ adhosiro olambāno va

- 25 8. Cando ca suriyo ca ubho sudassanā
gacchanti obhāsayaṃ antalikkhe,
imassa lokassa parassa vā te,
kathaṃ nu te āhu manussaloke ti gātham āha. 149.

¹ B^d adds vacanasambandho veditabbo, B^s vacanapativacanāṃ sambandho veditabbo. ² C^{ks} -je. ³ C^{ks} cito. ⁴ B^d dutthu-, B^s datthu-. ⁵ B^d -a. ⁶ C^{ks} santam. ⁷ B^d tehi. ⁸ B^d -laphalaṃ. ⁹ B^d -vajjo esa. ¹⁰ C^s asappurusevanā. B^d asappurisassa sevanā. ¹¹ B^d ayaṇ, B^s tayaṇ. ¹² C^{ks} tayāva. ¹³ C^{ks} kathāpessamīti. ¹⁴ B^d pāsāyathiyam.

Tattha imassā 'ti kin nu te imassa lokassa santakā¹ udāhu paralokassā
'ti bhummatthe vā² sāmivacanāṃ, kathan nu te ti tesu vimānesu candasuriya-
devaputte³ kathan nu kathenti, kiṃ athhīti⁴ udāhu n' athhīti kiṃ vā devā ti⁵
udāhu manussā ti vā

Luddaputto gātham āha :

5

9. Cando ca suriyo ca ubho sudassanā
gacchanti obhāsayaṃ antalikkhe,
parassa lokassa na te imassa,
devā ti te āhu manussaloke. 150.

Atha naṃ⁶ M. āha :

10

10. Etth' eva te nihatā⁷ hīnavādā
ahetukā ye na vadanti kammaṃ;
tathā phalaṃ sukata dukkatānaṃ
dattupaññattam⁸ ye ca vadanti dānaṃ ti. 151.

Tattha ettheva te nihatā ti sace candasuriyā devaloke tthitā na ma- 15
nussaloke sace ca te devā na manussā etth' eva⁹ ettbake vyākaraṇe te tava¹⁰
kulūpakā hīnavādā nihatā honti, ahetukā ti visuddhiyā vā saṃkilesassa vā
hetubhūtakammaṃ¹¹ n' athhīti evaṃvādā, dattupaññattan¹² ti ye ca¹³
dānaṃ lālakehi¹⁴ paññattan ti vadanti

So M-tte kathente sallakkhetvā gāthadvayaṃ āha :

20

11. Addhā hi saccam vacanaṃ tav' etaṃ,
katham hi dānaṃ aphalaṃ vadeyya.
tathā phalaṃ sukata dukkatānaṃ,
dattupaññattaṃ¹² ca katham bhaveyya. 152.

12. Kathaṃkaro kintikaro kim ācaraṃ¹⁵

25

kiṃ sevamāno kena tapogūḇena.
akkhāhi me morarāja¹⁶ tam attham
yathā aham no nirayaṃ pateyyan ti. 153.

¹ Bds santikā ² Bd adds etaṃ ³ Bds ti etesu candimasuriyadevaputtesu. ⁴
Bd adds kathenti ⁵ Bds omit ti. ⁶ Bd athassa. ⁷ Cks nī-. ⁸ Bd datthu-,
Bs datthu-. ⁹ Bd ettho ¹⁰ Bds omit tava ¹¹ Bd -taṃka-. ¹² Bd datthu-.
¹³ Cs se ca. Bd yaṃ ca ¹⁴ Cs lāa-. Bds līma- ¹⁵ Bds kimsamārāraṃ. ¹⁶
Cks -je, Bd -jā

Tattha dattupaṇṇattaṇcā¹ 'ti dānaṇ ca dattupaṇṇattaṇ¹ nāma kathaṇ
bhaveyyā 'ti attho, kathamkaro ti katarāṇ kammaṇ karonto² ahaṇ nīrayaṇ
na gaccheyyaṇ, itarāṇi tass' eva vevacanāṇi.

Taṇ sutvā M. „sac' āhaṇ³ imaṇ paṇhaṇ kathessāmi
5 manussaloko tuccho viya kato⁴ bhavissati, tatth' ev' dhammi-
kānaṇ samaṇabrāhmaṇaṇaṇ atthibhāvaṇ kathessāmīti“ cintetvā
dve gāthā abhāsi:

12. Ye keci atthi samaṇā pathavyā
kāśāvavatthā⁵ anagāriyā te,
10 pāto va piṇḍāya caranti kāle,
vikālacariyāvīratā hi santo. 154.
14. Te tattha kālen' upasaṇkamitvā
pucchehi sante⁶ manaso pi yaṇ siyā,
te te⁷ pavakkhanti yathāpajānaṇ
15 imassa lokassa parassa c' atthan ti. 155.

Tattha santo ti santapāpā panditā paccekabuddhā, yathāpajānaṇ ti
te tuyhaṇ attano jānananiyāmena⁸ vakkhanti, kaṇkkhaṇ te chinditvā kathessanti,
parassa catthan ti iminā nāma kammena manussaloke nibbattanti iminā
devaloke iminā nīrayēdīsū 'ti evaṇ imassa ca parassa ca lokassa atthaṇ
20 ācikkhissanti, te pucchā 'ti.

Evaṇ ca pana vatvā nīrayabhayaṇa tajjesi. So pana
pūritapāraṇipaccekabodhisatto suriyarasmisaṇphassaṇ⁹ olo-
ketvā ṭhitaṇ pariṇatapadumaṇ viya pariṇāgataṇāno vicarati.
So tassa dhammakathaṇ suṇanto ṭhitapaden' eva ṭhito saṇ-
25 khāre pariṇāhitvā tilakkhaṇaṇ sammasanto paccekabodhiṇā-
naṇ paṭivijjhi. Tassa paṭivedho ca M-assa pāsato makkho
ca ekakkhaṇe yeva ahoṇi. Paccekabuddho sabbakilese padā-
letvā bhavapariyante ṭhito udānaṇ udānento

¹ Bā dāthu- ² Bās add kintikaro ti kena kāraṇena karonto. ³ Cks svāhaṇ.

⁴ Bā jāto. ⁵ Bās kāśāya. ⁶ Cks pucchesi sante, Bā pucchāhi yaṇ te. ⁷ Bās
taṇ. ⁸ Ck jānanīyā-, Bā jānanani-. ⁹ Bā adds parassa ca.

15. Tacaṃ va jīṇaṃ urago purānaṃ
paṇḍūpalāsaṃ harito dumo va
esa-ppahīno mama luddabhāvo,
pajahāṃ' ahaṃ¹ luddakabhāvaṃ ajjā 'ti 156.

gātham āha.

5

Tass' attho: yathā jīṇaṃ purānaṃ² tacam urago jahāti yathā ca harito sampajjamāno nilapatto dumo katthaci katthaci³ t̥hitaṃ paṇḍūpalāsaṃ jahāti⁴ evaṃ ahaṃ pi ajja luddakabhāvaṃ dāruabhāvaṃ pajahitvā t̥hito⁵, so⁶ dāni esa pahīno mama luddabhāvo, sādhu vata pajahāṃ' ahaṃ luddakabhāvaṃ ajjā 'ti⁷, pajahāmahanti ti pajahim ahaṃ ti attho⁷. 10

So⁸ imaṃ udānaṃ udānetvā „ahaṃ tāva sabbakilesa-bandhanehi mutto, nivesane pana⁹ bandhitvā me¹⁰ t̥hapitā bahū saṇṇā atthi, te kathaṃ mocessāmīti“ cintetvā M-aṃ pucchi: „morarāja, nivesane me bahū saṇṇā baddhā atthi, te kathaṃ mocessāmā“ 'ti¹¹. Paccekabuddhato pi¹² sabbaññū- 15
Bodhisattānaṃ ñeva upāyapariggahaññaṃ mahantataraṃ hoti, tena taṃ¹³ āha: „yaṃ vo maggena¹⁴ kilese khaṇḍetvā pacceka-bodhiññaṃ paṭividdhaṃ taṃ ārabba saccakiriyaṃ karotha, sakala-Jambudīpe bandhanagato satto nāma¹⁵ na bhavissatīti“. So B-ttena dinnanayadvāre¹⁶ t̥hatvā saccakiriyaṃ karonto 20

16. Ye cāpi me saṇṇā atthi baddhā
satāni nekāni nivesanasamim
tesam p' ahaṃ jīvitāṃ ajja dammi
mokkhaṃ ca, te pattā¹⁷ sakaṃ niketan ti 157.

gātham āha.

25

Tattha mokkhaṇca ne patto ti sv-āhaṃ¹⁸ mokkhaṃ patto pacceka-bodhiññaṃ paṭivijjhivā t̥hito te satte jīvitadāneṇa anukampāmi, etena saccena sakaṃ niketan ti sabbe pi te sattā attano¹⁹ vasaṇat̥thānaṃ gacchantū 'ti vadati

¹ Bā ja- ² C's -na ³ Bā only one ka- ⁴ all three MSS. jahati. ⁵ Bā nit̥thito. ⁶ Bā omits so. ⁷ Bā ajja naṃ luddakabhāvaṃ pajahāmi ahaṃ ti attho in the place of pajahāmahanti - -. ⁸ Bā evaṃ so. ⁹ Bā add me. ¹⁰ Bā omit me ¹¹ C's -māti. ¹² Bā hi. ¹³ Bā naṃ. ¹⁴ Bā yaṃ yena bodhi-magge, Bā āha yena bodhimaggena ¹⁵ Bā pana. ¹⁶ Bā -nayaṭhāne. ¹⁷ so Bā; C's ne patto, Bā te patto. ¹⁸ Bā sacāhaṃ. ¹⁹ Bā repeats attano.

Ath' assa saccakiriyāya akālam eva sabbe¹ bandhanā muccitvā² tuṭṭharāvaṃ³ ravantā sakatṭhānam eva gamimsu. Tasmim̐ pana khaṇe tesam̐ tesam̐ gehesu biḷāle ādim̐ katvā sakala-Jambudīpe bandhanagato satto nāma nāhosi. Pacceka-
 5 buddho hattham̐ ukkhipitvā sīsam̐ parāmasi, tāvad eva gihi-
 liṅgam̐ antaradhāyi. pabbajitaliṅgam̐ pātur ahoṣi. So satṭhi-
 vassathero⁴ viya ākappasampanno aṭṭhaparikkhāraddharo hutvā
 „tvam̐ me mahatī⁵ patiṭṭhā ahoṣīti“ morarājassa añjalim̐ pag-
 gayha padakkhiṇam̐ katvā ākāse uppatitvā Nandamūlaka-
 10 pabbhāram̐ agamāsi. Morarājāpi laṭṭhiaggato⁶ uppatitvā go-
 caram̐ gahetvā attano vasanaṭṭhānam eva gato.

Idāni luddassa sattavassāni pāsahatthassa caritvāpi⁷ morarājānam̐
 nissāya dukkhā muttabhāvam̐ pakāseto S. osānagātham āha :

17. Luddo carī pāsahatto araṇṇe
 15 bādhetum̐⁸ morādhīpatim̐ yasassim̐,
 bandhitva morādhīpatim̐ yasassim̐
 dukkhā pamuñcī yathāham̐⁹ pamutto ti. 158.

Tattha bādhetum̐ ti haretum̐¹⁰, ayam eva vā pātho, bandhitvā ti¹¹
 tassa dhammakatham̐ sūtvā patiladdhasamvegō hutva ti attho, yathāham̐¹² ti
 20 yathā aham̐ sayam̐thūṇaena mutto evam̐ eva so pi mutto ti.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇṭhita-
 bhikkhu arabhattam̐ pāpuṇi): „Tadā morarājā aham̐ eva ahoṣin“ ti.
 Mahāmorarājātakam.

9. Tacchasūkararājātakam.

95 Yadesamānā¹³ vicarimhā¹⁴ ti. Idam̐ S. J. v. dve ma-
 hallakattthere ā. k. Mahākosalo kira¹⁵ Bambisārassa dhītaram̐
 deuto dhītu nahāṇīyamulattthāya¹⁶ Kāsīgānam̐ adāsi. Pasenadirājā¹⁶

¹ C^s saccakiriyāyamakīlameva sabbe. C⁴ -yasamakīlameva sabbe. B^d -yāya sam-
 antarameva. B^e -yāya samantara. B^f mocetva. ² B^d tuṭṭharavām. ³ P^d
 -vassikatthero. ⁴ P^d tvameva manā. ⁵ B^d yathīti. ⁶ B^d -retvāpi. ⁷ so C^s
 tor -tu. B^d maretum̐. ⁸ C^s -et yathā aham̐. B^f pamodiyavattham̐. ⁹ C^s bādhe-
 tuntū bādhetum̐. P^d haretum̐ ti bādhetum̐ in the place of bādhetum̐ ti haretum̐.
¹⁰ B^e adds bandhi. ¹¹ C^s yathā aham̐. ¹² Cfr Jāt vol II, p. 404. ¹³ C^s
 yadesa-. ¹⁴ B^f adds araṇṇo. ¹⁵ B^d nānāya. ¹⁶ P^d kosalap.-

Ajātasattunā pitari mārīte¹ tam gāmam acchindi. Tesu tass' atthāya
 yujjhantesu paṭhamam Ajātasattussa jayo ahoṣi. Kosalarājā parā-
 jayappatto amacce pucchi: „kena nu kho upāyena Ajātasattum gaṇ-
 heyyāmā”² ti. „Mahārāja. bhikkhū nāma mantakusalā honti, cara-
 purise pesetvā vihāre bhikkhūnam katham parigaṇhitum vaṭṭatīti”³. 5
 Rājā „sādhū” ti paṭisunivā „etha. tumhe vihāram gantvā paṭi-
 channā hutvā bhadantānam katham parigaṇhathā”⁴ ti puri-e⁵ payojesi.
 Jetavane pi bahū rājapurisā pabbajitā honti. tesu dve mahallakatherā
 vihārapaccante paṇṇasālāya vasanti. eko Dhanuggahatisatthero nāma.
 eko Mantidattatthero nāma. Te sabbarattim supitvā paccūsakāle pa- 10
 bujjhimsu. Tesu Dhanuggahatisatthero aggim jāletvā āha: „bhante
 Dattattherā”⁶ ti. „Kim bhante” ti. „Niddāyatha tumhe” ti. „Na⁷
 niddāyāmi”⁸, kim kātabbam” ti. „Bhante lālako⁹ vatāyam Kosalarājā.
 cātummattam bhojanam eva bhuñjitum jānātīti”. „Atha¹⁰ kim” bhante”
 ti. „Attano kucchumhi pānakamattena Ajātasattunā parājito”¹¹ ti¹². 15
 „Kim¹³ pana bhante kātuṃ vaṭṭatīti”. „Bhante Dattatthera¹⁴.
 yuddham nāma sakatabyūhacakkabyūhapadumabyūhavasena tvi-
 dham. tesu¹⁵ Ajātasattum gaṇhantena sakatabyūham katvā gaṇhitum
 vaṭṭatīti. asukasum nāma pabbatakhandaṃhi¹⁶ dvīsu passesu sūra-
 puri-e ṭhapetvā purato balaṃ dassetvā antopaviṭṭhabhāvaṃ ṇatvā 20
 naditvā vaggitvā kumhe pavuṭṭhamacchaṃ viya antomuṭṭhiyam katvā
 va naṃ gaḥetum sakkā” ti¹⁷. Payogitapurisā tam katham sutvā
 raṇṇo ārocesum. Rājā mahatīyā senāya gantvā tathā katvā Ajāta-
 sattum gaḥetvā saṃkhalakalandhanena bandhivā katipāham nimma-
 dam¹⁸ katvā „puna evarūpam mā karitvā assāsetvā moetvā dhitarāmi”¹⁹
 Vajirakumārīkam nāma tassa datvā mahantena parivārena vissajjesi.
 „Kosalarāṇṇā Dhanuggahatissattherassa saṃvidhāneṃna Ajāta-sattu ga-
 hito” ti bhikkhūnam antare kathā samuṭṭhahi. dhammasabbhāyam pi
 tath' eva katham samuṭṭhāpesum. S. āgantvā „kāya nu ttha bhik-
 khave etarahi kathāya sannisinā” ti pucchitvā „imāya nāmā” ti 20
 vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Dhanuggahatissu yuddha-
 saṃvidhāne cheko yevā” ti vatvā a. ā.

¹ C¹ te. B¹ pitara mate. B² pitari mate. ² B¹ caraka pu-. ³ B² mantidatta-
⁴ C¹ B¹ omitt niddāyatha tumhe ti na. ⁵ B² -matti. ⁶ C¹ lala-. C² lila-. B²
 baṇato. B² lālako. ⁷ C¹ and naṃ. ⁸ C¹ omitt kim. ⁹ C¹ and raja for 'parā-
 jito'. ¹⁰ C¹ and vadapeti. C² and vā. ¹¹ B² kiṃ. ¹² B¹ mantida-. ¹³
 B² add bhāzimeyyam. ¹⁴ B² pabbatakathe. ¹⁵ B² sakkotit. B² nim-
 maddanata.

Atīte Bārāṇasiyaṃ nagarassa dvāragāmaṃvāsī¹ eko
vaḍḍhakī dāruatthāya araṇṇaṃ gantvā āvāṇe patitaṃ ekaṃ
sūkarapotakaṃ disvā ānetvā tacchasūkaro² ti 'ssa nāmaṃ katvā
posesi. So tassa upakārako ahosi: tuṇḍena rukke parivatte-
5 tvā deti, dāṭhāya veṭhetvā kālasuttaṃ kaḍḍhati, mukhena
ḍasitvā vāsinihādanamuggare āharati. So vuddhippatto³
mahābalo mahāsarīro ahosi. Vaddhakī⁴ tasmiṃ puttapemaṃ
paccupatṭhāpetvā „imaṃ idha vasantaṃ kocid eva himseyyā“
'ti araṇṇe vissajjesi. So cintesi: „ahaṃ imasmiṃ araṇṇe ekako
10 vasitum na sakkhissāmi, nātake pariyesitvā tehi parivuto
vasissāmīti“ so vanaghaṭṭāya sūkare pariyesanto bahusūkare
disvā tussitvā tisso gāthā abhāsi:

1. Yad esaṃānā⁵ vicarimha pabbatāni vanāni ca
anvesaṃ vicariṃ⁶ nātī te 'me adhigatā mayā. 159.
- 15 2. Bahum idaṃ⁷ mūlaphalaṃ, bhakkho cāyaṃ anappako,
rammā c' imā girinadiyo, phāsu vāso bhavissati. 160.
3. Idh' evāhaṃ vasissāmi saha sabbehi nātibhi
appossukko nirāsaṃki⁸ asoko akutobhayo ti. 161. (= p. 371).

Tattha yadesaṃānā ti yaṃ nātiganaṃ pariyesantā mayaṃ vicarimha,
20 anvesan ti ciraṃ vata anvesanto vicariṃ, te me ti te ime, bhakko ti sv-eva
vanamūlaphalaśaṃkhāto⁹ bhakkho, appossukko ti anussusuko hutvā.

Sūkarā tassa kathaṃ¹⁰ sutvā catutthaṃ gātham āhaṃsu:

4. Aññaṃ hi¹¹ lenaṃ¹² pariyesa, sattū no idha vijjati,
so taccha sūkare hanti idhāgantvā varaṃ varan ti. 162.
- 25 Tattha tacchā 'ti tam nāmaṇālapati, varaṃ varan ti¹³ hananto ca¹⁴
thūlamāsaṃ varaṃ varaṃ nēva hanti¹⁵, itoparaṃ uttānaśambhaḍḍhā
Pāḷināyen' eva veditabbā.

5. Ko n' amhākaṃ¹⁶ idha sattū, ko nātī susamāgate
appadhamse¹⁷ padhamseti, tam me akkhātha¹⁸ pucchitā¹⁹. 163.

¹ all three MSS. -si. ² Bds tacchakasū- ³ Bds vaḍḍhi- ⁴ Bds atha vaḍḍhakī
pi. ⁵ Cks yaṃdesa-. ⁶ Bds vipulaṃ, Bs vipule ⁷ Cs bahūcidaṃ, Bds bahu-
cidaṃ. ⁸ Bds -ko. ⁹ Cks svetamū-, Cs svevatamū- ¹⁰ Bds vacanaṃ. ¹¹ Bds
aññañhi. ¹² Cs -naṃ ¹³ Bds add sūkare. ¹⁴ Bds omits ca. ¹⁵ Bds hanati.
¹⁶ Bds numhā- ¹⁷ Cs appadamse, Bds duppadhamse. Bds duppadamse, Cks omits
appadamse. ¹⁸ Cks -ta. Bds -āhi. ¹⁹ Bds -to

6. Uddhaggarāji migarājā balī dāṭhāvudho migo,
so taccha sūkaram¹ hanti idhāgantvā varam varam. 164.
7. Na no dāṭhā na vijjanti, balaṃ kāye samūhataṃ²,
sabbe samaggā hutvāna vasaṃ kāhāma ekakaṃ. 165.
8. Hadayaṃgamaṃ kaṇṇasukhaṃ vācaṃ bhāsasi tacchaka,
yo pi yuddhe palāyetha³ tam pi pacchā hanāmase ti. 166.

Tattha ko namhākaṃ⁴ ti ahaṃ⁵ tumhe disvā va ime sūkara appa-
maṃsalohitā bhayena tesāṃ⁶ bhavitabban ti cintesiṃ, tasmā no⁷ ācikkhatha:
ko nu⁸ ambhākaṃ idha sattū, uddhaggarājīti uddhaggāhi sarīrarājīhi sa-
mannāgato, vyagghaṃ sandhāy⁹ evaṃ āhaṃsu, yo pīti yo ambhākaṃ antare eko
pi palāyissati tam pi mayaṃ pacchā hanissāmā¹⁰ ti

Tacchasūkaro sabbe sūkare ekacitte katvā pucchi: „kāya
velāya vyaggho āgamissatīti“. „Ajjā pāto va ekaṃ gahetvā
gato, sve pāto va āgamissatīti“. So yuddhakusalo „imasmim
ṭhāne ṭhitena¹⁰ sakkā jetuṃ“ ti bhūmisīsaṃ jānāti¹¹. tasmā
ekaṃ padesaṃ sallakkhetvā rattim eva sūkare gocaraṃ gāhā-
petvā balavapaccūsato¹² paṭṭhāya „yuddhaṃ nāma sakata-
vyuhādivasena tividhaṃ hotīti“ vatvā padumavyūhaṃ samvi-
dahi¹³: majjhaṭṭhāne khīrapāke¹⁴ sūkarapotake ṭhapesi¹⁵, te
parivāretvā tesāṃ mātaro, tā parivāretvā vaṃjhasūkariyo¹⁶,
tāsaṃ anantarā sūkarapotake, tesāṃ anantarā makuladāṭhe
taruṇasūkare, tesāṃ anantarā mahādāṭhe¹⁷, tesāṃ anantarā jarā-
sūkare¹⁸. Tato tattha tattha¹⁹ dasavaggaṃ vīsativaggaṃ tim-
savaggaṃ ca²⁰ katvā balagumbhaṃ ṭhapesi. Attano atthāya ekaṃ
āvātaṃ vyagghassa patanattāya ekaṃ suppasanṭhānaṃ pab-
bhāraṃ katvā khanāpesi, dvinnāṃ āvātānaṃ antare attano
ṭhānatthāya²¹ piṭhakaṃ kāresi. So thāmasampanne²² yodha-
sūkare gahetvā tasmim tasmim ṭhāne sūkare assāsento vicari.

¹ Bds -re. ² Bs samo-, Bđ sahatum. ³ Bđ -seyya. ⁴ Bđ num-. ⁵ Bds ayam

⁶ Bđ ne- ⁷ Bds me. ⁸ Bđ pana ⁹ Bđ māriṣṣāmā. ¹⁰ Bđ -to. ¹¹ Bđ pajā-

¹² Cks balaca, Bđ phalava. ¹³ Bđ -dahati. ¹⁴ Bđ khirapivake, Bs bisivake. ¹⁵

Bđ vasāpesi. ¹⁶ Bds vajjhā-, cfr J II 4⁰⁶ ¹⁷ Ck omits mahā, Bđ tesāṃ -

dāṭhe. ¹⁸ Bds jinnasū- ¹⁹ Bđ only one ta- ²⁰ Bđ -vaggaṃ vīsativaggaṃ-

²¹ Bđ vasanattāya ²² Ck Bđ -o

Tass' evaṃ karontass' eva suriyo uggañchi¹. Atha vyaggha-
 rājā kūṭajaṭiḷassa assamapadā² nikkhamitvā pabbatatale aṭṭhāsi.
 Taṃ disvā sūkarā „āgato no bhante veritī“ vadimsu. „Mā
 bhāyatha, yaṃ esa karoti taṃ sabbaṃ paṭipakkhaṃ³ hutvā
 5 karoṭhā“⁴ ti. Vyaggho sarīraṃ vidhūnitvā osakkanto⁵ viya passā-
 vam⁶ akāsi. sūkarāpi tath' eva karimsu, vyaggho sūkare olo-
 kento⁷ mahānādaṃ naḍi, te pi tath' eva karimsu. So tesāṃ
 kiriyaṃ disvā cintesi: „na ime pubbasadisā⁸, ajja mayhaṃ⁹
 paṭisattuno hutvā vaggavagga¹⁰ ṭhitā, saṃvidahako tesāṃ¹¹ senā-
 10 nāyako pi atthi. ajja mayā etesaṃ santikaṃ gantuṃ na vaṭṭa-
 tīti“ maranabhayaabhūto va nivattitvā kūṭajaṭiḷassa santikaṃ
 gato. Atha naṃ so tucchahatthaṃ disvā navamaṃ gā-
 tham āha:

9. Pāṇātipātā virato nu ajja,
 15 abhayan nu te sabbabhūtesu dinnam,
 dāṭhā nu te miga viriyaṃ¹⁰ na santi
 yo¹¹ saṃghapatto kapaṇo va¹² jhāyasiti. 167.

Tattha saṃghapatto ti yo tvaṃ sūkarasaṃghaṃ patto¹³ hutvā kiñci
 locaram alabhivā kapaṇo viya jhāyasi

10. Atha vyaggho tisso gāthā abhāsi:
 10. Na me dāṭhā na vijjhanti, balam kāye samūhataṃ¹⁴.
 nāti ca disvāna samaṇgi¹⁵ ekato
 tasmā¹⁶ jhāyāmi vanamhi ekako. 168.
 11. Im' assudaṃ yanti disodisaṃ pure (= II $\frac{107}{12}$)
 15 bhayadditā lenagavesino¹⁷ puthu,
 te dāni saṃgamima rasanti¹⁸ ekato,
 yatthaṭṭhitā duppasah' ajja¹⁹ te mayā. 169.

¹ B^d uggaçchatī ² C^k -dena ³ B^d sabbapatipakkhā. ⁴ C^k B^s osakkanto. ⁵
 C^k passāmaṃ. ⁶ B^d -ketvā. ⁷ B^d pubbe-. ⁸ B^d mayam ⁹ B^d ne- ¹⁰
 so C^k for migaviriya? B^d vathaya, B^s vadhāya. ¹¹ C^k so. ¹² B^d -ṇā va,
 C^k karano va? ¹³ B^d -saṃghapatto. ¹⁴ B^d samo- ¹⁵ B^d sāmaggi. ¹⁶ add
 va? ¹⁷ B^d lenam- ¹⁸ C^k saranti, B^d saṃga vasanti ¹⁹ B^d -sahacca

12. Parīṇāyakasampannā sahita ekavādino¹

te maṃ samaggā himseyyuṃ, tasmā nesaṃ apatthave² ti. 170.

Tattha samaṅgi³ ekato ti sahite⁴ hutvā ekato t̥hite⁵. imassudan ti ime sudan mayā⁶ akkhīni ummiletvā olokitamattā va pubbe disā⁷ gacchanti. 5
puthū 'ti visuṃ visuṃ, yattha t̥hita ti yasmiṃ bhūmibhāge t̥hita, parinā-
yakasampannā ti senānāyakena sampannā, tasmā nesaṃ apatthave²
ti tena kāraṇena etesaṃ na patthemī⁸

Taṃ sutvā kūtajaṭilo

13. Eko va Indo asure jināti,

10

eko va seno hanti dije pasayha,

eko va vyaggho migasaṃghapatto

varam varam hanti, balaṃ hi tādisaṃ ti 171

gātham āha.

Tattha migasaṃghapatto ti migaganam patto hutvā varam varam 15
migaṃ hanti, balaṃ hi tādisaṃ ti tādisaṃ hi⁹ tassa balaṃ.

Atha vyaggho

14. Na h' eva Indo na¹⁰ seno na pi vyaggho migādhipo

samagge sahite nātī vyagghe ca¹¹ kurute vase ti 172.

gātham āha.

20

Tattha vyagghe cā¹² 'ti vyaggasadiṣe¹³ hutvā sariravidhūnanādini katvā
t̥hite vase na kurute, attano vasena¹³ vattipetuṃ na sakkotiti attho.

Puna jaṭilo taṃ ussāhento dve gāthā abhāsi:

15. Kumbhīlakā sakunakā saṃghino gaṇacārino

sammodamānā ekajjham uppatanti dayanti¹⁴ ca. 173.

25

16. Tesaṃ ca dayamānānaṃ¹⁵ ek' ettha apavattati¹⁶.

taṃ seno nitāleti¹⁷, veyyagghi yeva sā gatīti¹⁸. 174.

¹ Bds -cārino ² so Cks; Ed apathave, Bs apatthapesi. ³ Bds sāmaggi. ⁴ C^s B^d -to. ⁵ Bds -to. ⁶ Cks masā, B^d mahā. ⁷ Bds disodisaṃ. ⁸ B^d varam varam hantuṃ etesaṃ na patthemī, Bs varam varam hantisa na patthemī. ⁹ Cks omit tā-. ¹⁰ Cks na pi. ¹¹ B^d na byaggho. ¹² C^s vyaggho cā, B^d byaggho. ¹³ B^d vase. ¹⁴ so Cks for dayanti? B^d dayanti, Bs upasanti. ¹⁵ Cks dayhamā-, B^d dayamā-. ¹⁶ Bs apasakkati, B^d ekettha apasakkati ¹⁷ C^k titāletim, C^s nitāletim. ¹⁸ C^k hatiti.

Tattha kumbhīlakā ti evaṃnāmakā khuddakasakunā. uppatantīti gocare¹ carantā uppatanti, dayanti² cā 'ti gocaraṃ gahetvā ākāseṇa gacchanti, ekettha apavattatīti³ eko etesu⁴ osakkivā⁵ ekappaṇṇa⁵ visuṃ gacchati, nitāletīti⁶ paharivā⁷ gauhati, veyyagghi yeva sā gatīti vyag-
 5 ghānaṃ⁸ esā ti veyyagghi. samaggānaṃ gacchantānaṃ pi esā, evarūpā gati vyagghānaṃ⁹ gati yeva nāma hoti, na hi sakkā sabbehi¹⁰ ekato gantuṃ, tasmā yo evaṃ tattha eko gacchati tam gahāti¹¹.

Evaṃ ca pana vatvā „vyaggharāja, tvaṃ attano balaṃ na jānāsi, mā bhāyi. kevalaṃ tvaṃ naditvā pakkhanda¹², dve
 10 ekato gacchantā nāma na bhavissantīti“ ussāhesi. So¹⁴ tathā akāsi.

Tam atthaṃ pakāseto S.¹⁴

17. Ussāhito jaṭilena¹⁵ luddenāmisacakkhunā

dāṭhī dāṭhisu pakkhandi maññamāno yathā pure ti 175.

15 gātham āha.

Tattha dāṭhīti sayam dāṭhāvudho itaresu dāṭhāvudhesu pakkhandi, yathā pure ti yathā pubbe maññeti tath' eva¹⁶ maññamāno.

So kirāgantvā¹⁷ pabbatatale tāva atṭhāsi. Sūkarā „punā-
 gato sāmi coro“ ti tacchakassa ārocesuṃ. So „mā bhāyitthā“
 20 'ti te assāsetvā utṭhāya dvinnāṃ āvātānaṃ antare pīṭhikāya atṭhāsi. Vyaggho vegaṃ janetvā tacchasūkaraṃ sandhāya pakkhandi. Tacchasūkaro parivattitvā pacchāmukho purima-
 āvāte pati. Vyaggho¹⁸ vegaṃ sandhāretuṃ asakkonto gantvā
 25 vegen' utṭhāya²⁰ tassa antarasatthimhi dāṭhaṃ otāretvā yāva hadayā phārento²¹ gantvā²² maṃsaṃ khādītva mukhena ḍasitvā bahiāvāte pātetvā „gaṇhath' imaṃ dāsaṃ' ti āha. Paṭhamā-

¹ Bā -raṃ. ² so Ck; Bā dayanti. ³ Bā ekatte apasakkatīti ⁴ Bā tesu. ⁵ Cā Bā add vā. ⁶ Bā -le-. ⁷ Bā tassa pa- ⁸ Ck -na. ⁹ Bā gatīti byagghānaṃ samaggāvāsāṃ gacchantānaṃ pi esā evarūpā gati byagghāna. ¹⁰ Bā sabbeva ¹¹ Bā -hāhīti ¹² Bā -ditvā. ¹³ Bā adds pi. ¹⁴ Bā omits satthā and adds āha. ¹⁵ Ck -lakena. ¹⁶ Ck pubbe vāti maññāti tameva. ¹⁷ Bā kirāgantvā. ¹⁸ Bā adds ca. ¹⁹ Cā puñchakito. Bā pañchaliko, Bā puñchaliko. ²⁰ Bā vegena āvātā utṭhāya. ²¹ Ck pārento, Cā phārento, Bā phāletvā. ²² Bā omits ga-

gatā ekavāram eva tuṇḍotāraṇamattam eva labhiṃsu, pacchā
 āgatā „vyagghamaṃsaṃ nāma kīdisan“ ti vadiṃsu. Taccha-
 sūkaro āvātā uttaritvā sūkare oloketvā „kin nu kho na sutṭhu
 tussathā“ 'ti āha. „Sāmi, eko tāva vyaggho gahito, añño¹
 pan' eko dasavyagghanāyako² atthīti“. „Ko nām' eso“³ 5
 ti. „Vyagghena ābhataḥhatamaṃsakhādako kūṭajaṭilo“ ti.
 „Tena hi etha, gaṇhissāma nan“ ti tehi saddhim vegena
 pakkhandi. Jaṭilo „vyaggho cirāyatīti“ tassa āgamanamaggaṃ
 olokento sūkare⁴ āgacchante disvā „ime vyagghaṃ māretvā
 mam māraṇatthāya āgacchanti maññe“ ti palāyitvā ekaṃ 10
 udumbaram abhirūhi⁵. Sūkarā „ekaṃ⁶ rukkhaṃ ārūḷho“ ti
 vadiṃsu. „Kiṃ rukkhaṃ“ ti⁷. „Udumbararukkhan“ 'ti⁸. „Tena
 hi mā cintayittha, idāni naṃ gahessāma“⁹ 'ti taruṇasūkare
 pakkositvā¹⁰ rukkhamūlato paṃsum apabyūhāpesi, sūkarihi
 mukhapūraṃ udakaṃ āharāpesi, ekaṃ ujukaṃ¹¹ otiṇṇamūlaṃ¹² 15
 eva atthāsi. Tato sesasūkare „tumhe apethā“ 'ti ussāretvā
 jaṇṇukehi¹³ patiṭṭhahitvā dāthāya mūlaṃ pahari. pharasunā
 pahaṭaṃ viya chinditvā gataṃ, rukkho parivattitvā pati¹⁴,
 kūṭajaṭilaṃ patantam eva paṭicchinditvā¹⁵ maṃsaṃ bhakkhe-
 sum. Taṃ acchariyaṃ disvā rukkhadevatā 20

18. Sādhū sambahulā nātī¹⁶ api rukkhā araṇṇajā,

sūkarehi samaggehi vyaggho ekāyane hato ti 176.

gātham āha.

Tattha ekāyane hato ti ekagamanasmim yeva hato.

Ubhinnaṃ pi pana tesāṃ hatabhāvaṃ pakāsento S. itaraṃ 25
 gātham āha:

19. Brāhmaṇaṃ c' eva vyagghaṇ ca ubho hantvāna sūkarā
 ānandino pamuditā mahānādam anādīsū¹⁶ ti. 177.

¹ Cks -ū. ² Bā añño ko byagghanaṇyako, Cks vyagghagghanaṇyako, cfr II 408

³ Bā bahusū-. ⁴ Bā -ruyhi. ⁵ Bā etaṃ. ⁶ Cks omit ti ⁷ Bā omits udu-

⁸ Bā gaṇhissāmi. ⁹ Bā -osāpetvā ¹⁰ Cks ujū- ¹¹ Bā otinnaṃ. ¹² Bā ju-

¹³ Cs pati, Bā pati tam. ¹⁴ Bā sampatiṇṇhitvā. Cs paṭicchitvā. ¹⁵ all three
 MSS. -ti ¹⁶ Bā anādīsū, B^s panadīmsu.

Puna tacchasūkaro pucchi: „añño¹ pi vo amitto¹ atthīti“. Sūkara „n² atthi sāmīti“ vatvā „taṃ abhisiñcivā² rājānaṃ karissāmā“³ 'ti udakaṃ pariyesantā jaṭilassa pāṇīyasamkhaṃ disvā taṃ dakkhiṇāvattasamkharatanaṃ³ pūretvā udakaṃ
 5 āharitvā⁴ tacchakaṃ⁵ udumbararukkhamūle yeva abhisiñcimsu. abhisekaudakaṃ⁶ āsittam, sūkaṃ yev' assa aggamahesiṃ karimsu. Tato paṭṭhāya udumbarabhaddapīṭhake⁷ nisīdāpetvā dakkhiṇāvattasamkheṇa abhisekakaraṇaṃ pavattam.

Tam pi atthaṃ pakāsento S. osānagātham āha:

10 20. Te su udumbaramūlasmiṃ sūkara⁸ susamāgatā
 tacchakaṃ abhisiñcimsu: tvaṃ no rājasi⁹ issaro ti. 178.

Tattha te su udumbaramūlasmiṃ ti te sūkara, sukāro⁹ nipatamattam, udumbaramūlasmiṃ ti udumbarassa mūle

S. i. d. ā. „na bhikkhave idāṃ¹⁰ eva¹⁰ pubbe pi Dhanuggahatisso
 15 yuddhasamvidahanaccheke¹¹ yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā kūṭajaṭilo Devadatto ahoṣi. tacchasūkaro Dhanuggahatisso. rukkhadevatā aham evā“ 'ti. Tacchasūkarajātakaṃ.

10. Mahāvāṇijajātaka.

Vāṇijā samitīm katvā ti. Idam S. J. v. Sāvattvivāsino
 20 vāṇije ā. k. Te kira vohāratthāya gacchantā Satthu mahādānaṃ datvā saraṇesu ca sīlesu ca patitṭhāya „bhante sace ārogā¹² āga-
 missāma puna tumhākaṃ pāde vandissāmā“ 'ti vatvā pañcamattehi sakatasatehi nikkhamitvā kantāraṃ patvā maggaṃ asallakkhetvā
 25 maggamūlā nirūḍhake nirābhāre araṇṇe vicarantā ekaṃ nāgaparigga-
 hitaṃ nigrodharukkhaṃ disvā sakatāni mocetvā rukkhāmūle nisīdimsu. Te tassa udakatintāni viya¹³ siniddhāni pattāni udakapunnāni viya ca sākhaṇi disvā cintayimsu: „imasmiṃ rukkhe udakaṃ sañcarantaṃ viya paṇṇāyati, imassa puratthimasākhaṃ chindāma, pāṇīyaṃ no dassatīti“.

¹ B^d -ā. ² B^d add no. ³ B^d -vaṭṭam-. ⁴ B^d abbiha-. ⁵ B^d -kasūkaraṃ.
⁶ C^k -kaṃ ud-. ⁷ B^d -pithe. ⁸ C^d rājā ti. ⁹ C^k sūkāre. C^s sukaro. ¹⁰
 all three MSS. omit idāneva. ¹¹ B^d -ne cheko. ¹² C^k a-. ¹³ B^d add nīlāni.

Ath' eko¹ rukkhāṃ abhirūḥitvā sākhaṃ chindi². tālakkhandhappamāṇā udakadhārā pavatti³, tam nahāyitvā⁴ ca pivitvā ca dakkhiṇasākhaṃ⁵ chindiṃsu, tato nānaggarasabhojanam nikkhami. tam bhuṇṇitvā pacchimasākhaṃ chindiṃsu. tato alamkatakattithiyo nikkhamiṃsu, tāhi saddhiṃ abhiramitvā uttarasākhaṃ chindiṃsu, tato satta ratanāni nikkhamiṃsu, tāni gahetvā paṇca sakaṭasatāni pūretvā Sāvatthiṃ paccāgantvā dhanam saṃgopetvā gandhamālādihattā Jetavanam gantvā S-ram vanditvā pūjetvā ekamantaṃ nisinnā dhammakatham sutvā⁶ punadivase mahādānam datvā „bhante imasmiṃ dāne amhākaṃ dhanadāyikāya rukkhadevatāya pattiṃ demā“⁷ ti pattiṃ adāsiṃsu. S. niṭṭhitabhattakicco „katararukkhadevatāya pattiṃ dethā“⁸ ti pucchi. Vāṇijā nigrodharukkhe dhanassa laddhākāram⁹ T-tassa ārocayiṃsu¹⁰. S. „tumhe tāva mattaṇṇutāya taṇhāvasikā abutvā dhanam labhittha“¹¹. pubbe pana amattaṇṇu taṇhāvasikā dhanā ca jīvitaṃ ca jīyimiṃsu¹².
'ti vatvā tehi yācito a. ā.:

A. Bārāṇasīnagaram (add: nissāya?) tam eva¹³ pana kantāram sv-eva nigrodho. Vāṇijā maggamūḷhā hutvā tam eva nigrodham passiṃsu.

Tam attham S. abhisambuddho hutvā kathento

1. Vāṇijā samitim katvā nānārattihāto¹⁴ āgata¹⁵ dhanahārāya¹⁶ pakkamiṃsu ekam katvāna gāmaṇiṃ. 179.
2. Te¹⁷ tam kantāram āgama appabhakkhaṃ anodakam mahānigrodham addakkhuṃ sītaccchāyaṃ manoramaṃ. 180.
3. Te ca¹⁸ tattha nisīditvā tassa rukkhassa chādiyā¹⁹ vāṇijā samacintesuṃ bālā mohena pārutā: 181.
4. Addāyate²⁰ ayaṃ rukkho api vāri ca²¹ sandati. imgh' assa purimaṃ sākhaṃ mayam chindāma vāṇijā. 182.
5. Sā ca chinnā²² va pagghari acchaṃ vāriṃ anāvilaṃ, te tattha nahātvā²³ ca pivitvā ca yāvat' icchimiṃsu²⁴ vāṇijā 183.
6. Dutiyam samacintesuṃ bālā mohena pārutā: imgh' assa dakkhiṇam sākhaṃ mayam chindāma vāṇijā. 184.

¹ Bā atha ko, B^s atha kho. ² Bā^s add tato ³ Bā^s -ttati. ⁴ so C^{ks}; Bā^s te tattha nahātvā. ⁵ C^{ks} -nāyasākhaṃ ⁶ Bā^s add nimantetvā. ⁷ Bā^s laddhakāraṇam. ⁸ Bā^s -tassārocesuṃ. ⁹ Bā^s al- ¹⁰ Bā^s vijahimsū ¹¹ Bā^s -sīyam nagare tadeva. ¹² C^s Bā^s -ato. ¹³ Bā^s -rā. ¹⁴ Bā^s allāyate ¹⁵ Bā^s pi ¹⁶ Bā^s chāriyā ¹⁷ Bā^s allāyate. ¹⁸ Bā^s abhivāva. C^s api cārica. ¹⁹ Bā^s sū ca chindā. ²⁰ Bā^s nahatvā ²¹ Bā^s ta-.

7. Sā ca chinṇā¹ va pagghari sālīmaṃsodanaṃ bahū
appodavanṇe kummāse singiṃ bidalasūpiyo². 185.
8. Te tattha bhutvā ca pivitvā³ ca yāvat⁴ icchiṃsu vāṇijā
tatiyaṃ samacintesuṃ bālā mohena pārutā: 186.
9. Imgh' assa pacchimaṃ sākhaṃ mayā chindāma vāṇijā.
sā ca chinṇā⁴ va pagghari nāriyo samalāṃkatā 187.
10. Vicitravattthābharanā āmuttamaṇikuṇḍalā
api su vāṇijā ekā nāriyo paṇṇavīsati⁵. 188.
11. Samantā parikariṃsu⁶ tassa rukkhassa chādiyā⁷:
te tāhi parivāretvā⁸ yāvat⁹ icchiṃsu vāṇijā 189.
12. Catutthaṃ samacintesuṃ bālā mohena pārutā:
imgh' assa uttaraṃ sākhaṃ mayā chindāma vāṇijā. 190.
13. Sā ca chinṇā⁷ va pagghari muttā veḷuriyā bahū
rajataṃ jātārūpaṃ ca kuttiyo paṭiyāni ca 191.
14. Kāsikāni¹⁰ ca vatthāni uddiyāne ca¹¹ kambale:
te tattha bhāre bandhitvā yāvat¹² icchiṃsu vāṇijā 192.
15. Pañcamāṃ samacintesuṃ bālā mohena pārutā:
imgh' assa mūlaṃ chindāma. api bhiyyo labhāmase. 193.
16. Ath' utṭhahi¹¹ satthavāho yācamāno katañjali:
nigrodho kiṃ aparajjhati¹³ vāṇijā, bhaddam atthu te. 194.
17. Vāridā purimā sākha, annapāuaṃ ca dakkhiṇā,
nāridā pacchima sākha, sabbakāme ca¹⁴ uttarā,
nigrodho kiṃ aparajjhati¹⁵ vāṇijā, bhaddam atthu te. 195.
18. Yassa rukkhassa chāyāya nisideyya sayeyya vā
na tassa sākhaṃ bhañjeyya¹⁶, mittadūbho hi pāpako. 196.
19. Te ca tassa anādiyitvā¹⁷ ekassa vacanaṃ bahū
nisitāhi kuṭhārihi mūlato taṃ upakkamun ti 197.
- imā gāthā ūha¹⁸.

Tattha samitīm katvā ti Bārānasiyaṃ samāgamaṃ katvā, bahū ekato
hutvā ti attho, pakkamimāsu¹⁹ ti pañcahi sakatasatehi Bārāṇasīyakaṃ bhaṇ-
ḍam²⁰ ādāya pakkamimāsu, gāmanin ti ekaṃ pañṇavantaṭaraṃ satthavāhaṃ

¹ C^s sācchintā, B^d sāvacchindā ² B^d sīṅgaverala- ³ B^d khādītā. ⁴ C^s sācchinnā, B^d sā ca chindā. ⁵ B^d pañca-. ⁶ B^d paricārimāsu. ⁷ C^s chādiya, B^d chāriyā, B^s chāriya. ⁸ so C^s for -vāritā? B^d paricāretvā. ⁹ C^s sācchintā, C^s sā ca chintā? B^d sā va chindā. ¹⁰ B^d -yāni. ¹¹ B^d -yāni ca. ¹² B^d atu-
thehi, B^s athutthehi. ¹³ B^d marathati. C^s avarujjhati. ¹⁴ B^d va. ¹⁵ C^s ava-
rujjhati, C^s avirujjhati, B^s aparajjhatta. ¹⁶ B^d bhinde-. ¹⁷ C^s anāditvā, B^d
te tassa anādiyitvā. ¹⁸ B^d avoca. ¹⁹ B^d bārāṇasito sakatabhaṇḍam.

katvā, chādiyā ti chāyāya, addāyate¹ ti udakabharito² viya addo³ hutvā
 paññāyati. chinnā va pagghariti eko rukkhārohanakusalo abhirūhitvā taṃ
 chindi, sā⁴ chinnamattā va pagghariti dasseti, parato pi es' eva nayo, appo-
 davanne kummāse ti appodakapāyāsasadiṣe kummāse, siṅgin⁵ ti siṅgi-
 verādikaṃ uttaribhaṅgaṃ, bīdalasūpiyo ti muggasūpādayo, vāṇijā ekā ti 5
 ekekassa vāṇijakassa, yattakā vā tattha⁶ vāṇijā tesu ekekassa ekakā va, satthavāhassa
 pana santike pañcaviṣati tithā ti pi attho⁷, parikariṃsū⁸ 'ti parivāresuṃ, tāhi
 pana saddhiṃ nēva nāgānubhāvena sānivitānasayanādīni pagghariṃsu, kuttiyo
 ti hatthattharādayo, patiyāniti unṇāmayapaccattharanāni setakambalāni⁹ pi
 vadanti yeva, uddiyāneca kambale ti¹⁰ uddiyā nāma kambalā atthi, te 10
 tattha bhāre¹¹ bandhitvā ti yāvatakaṃ icchiṃsu tāvatakaṃ gahetvā pañca-
 sakaṭasatāni pūretvā ti attho, vāṇijā bhaddamatthu te ti ekekaṃ vāṇi-
 jaṃ ālapanto bhaddan te atthū 'ti āha, annapānānēcā 'ti annaṃ ca pānaṃ ca
 adāsi, sabbakāme cā 'ti sabbakāme ca adāsi, mittadūbho hīti mittānaṃ
 dūbhanapuriso hi pāpako lāmakko nāma, anādiyitvā ti¹² agahetvā, upa- 15
 kamun ti¹³ chinditum ārabhimsu.

Atha ne chindanattāyā rukkkhamūlam upagate¹⁴ disvā
 nāgarājā cintesi: „ahaṃ etesaṃ pipāsītānaṃ pāṇiyāṃ dāpesiṃ,
 tato dibbabhojanaṃ, atho¹⁵ sayanāni c' eva paricārikā¹⁶ ca
 nāriyo, tato pañcasakaṭasatapūraṃ¹⁷ ratanaṃ, idāni pana me 20
 rukkhaṃ mūlato chindissāmā 'ti vadanti, ativiya luddhā, ṭhapetvā
 satthavāhaṃ sese¹⁸ māretum vaṭṭatīti“ so „ettakā sannaddha-
 yodhā nikkhamantu, ettakā va¹⁹ dhanuggahā, ettakā vammīno“
 ti sēnaṃ vicāresi²⁰.

Tam atthaṃ pakāseto S.

25

20. Tato nāgā nikkhamiṃsu sannaddhā paṇṇaviṣati²¹

dhanuggahānaṃ tisatā cha sahaṣṣā ca vammīno ti 198.
 gātham āha.

Tattha sannaddhā ti suvaṇṇarajatādivammakavacikā²², dhanugga-
 hānaṃ tisatā ti meṇḍavisāṇadhanudharānaṃ tīpi satāni²³, vammīno ti 30
 ketakaphalakahatthā²⁴ chasahassā.

¹ Bds allā-. ² Bd -tā ³ Cks -ā, Bd allā ⁴ Cks yā. ⁵ Bd siṅgavarān ⁶ Bd omits vā tattha. ⁷ Bd pañcaviṣatikā ti attho. ⁸ Cks upari-, Bd parivāyimsu, B^s parivārayimsu. ⁹ Cks -baloti. ¹⁰ C^s -neva-, Bd uddiyāni ca kammalāniti. ¹¹ Cks raṃ. ¹² Bd adda tassa vacanam. ¹³ Bds adda mohā va. ¹⁴ Ck upagato, C^s upagato. ¹⁵ Bd aha. ¹⁶ Cks -rakā ¹⁷ Bd sakatamaraṃ satta. ¹⁸ Bd ave-
 sese. ¹⁹ Bd omits va. ²⁰ Bd -ti. ²¹ Bd pañca ²² Ck -vammagavacchikā,
 C^s -vammagavacchika, Bd vammikavacchitā. ²³ Cks adda ca ²⁴ Bd chakada-
 caranaphalakahatthā.

21. Ete hanatha bandhatha, mā vo muccittha¹ jīvitam,
 ṭhapetvā satthavāham² sabbe bhasmaṃ³ karotha ne ti 199.
 ayaṃ nāgarājena vuttagāthā.

Tattha mā vo⁴ muccittha⁵ jīvitam ti kassaci ekassa pi jīvitam mā
 5 muccittha⁵.

Nāgā tathā katvā uttarattharaṇādīni pañcasu sakaṭasatesu
 āropetvā satthavāham gahetvā sayam tāni sakaṭāni pāpentā
 Bārāṇasim gantvā sabbadhanam tassa gehe paṭisāmetvā tam
 āpucchitvā attano nāgabHAVANAM eva gatā.

- 10 Tam attham viditvā S. ovādasena gāthadvayam āha:
 22. Tasmā hi paṇḍito poso sampassam attham attano
 lobhassa na vasaṃ gacche haneyyārisakam⁶ manam. 200.
 23. Etam⁷ ādinavam űatvā taṇhā dukkhassa sambhavam
 vītatāṇho anādāno sato bhikkhu paribbaje. 201.

- 15 Tattha tasmā ti yasmā lobhavasagā⁸ mahāvināsam pattā satthavāho
 uttamasampattiṃ tasmā haneyyārisakam⁹ manam ti anto¹⁰ uppajjamā-
 nānam nānāvidhānam lobhasattūnam¹¹ santakam manam lobhasampayuttacittam¹²
 haneyyā 'ti attho, etamādinavam¹³ ti evam lobhe ādinavam jānitvā, taṇhā
 dukkhassa sambhavam ti jātiādidukkhassa ca taṇhā¹⁴ sambhavo tato etam
 20 dukkham nibbattati evam taṇhā va¹⁵ dukkhassa sambhavam űatvā vītatāṇho
 anādānena anādāno¹⁶ maggena āgatāya satiyā¹⁷ sato hutvā bhikkhu paribbaje¹⁸
 iriyetha vattethā 'ti arahattena kūtam gauhi.

- Imaṃ ca pana dhammaḍesaṇam āharitvā „evam upāsakā pubbe
 lobhavasikā vāṇijā mahāvināsam pattā, tasmā lobhavasikena na bhavi-
 25 tabban“ ti vatvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne te vāṇijā
 sotāpatti-phale paṭiṭṭhitā): „Tadā nāgarājā Sāriputto ahosi, satthavāho
 aham evā“ 'ti. Mahāvāṇijajātakam.

¹ Bā te muñjittha. ² Bā add va. ³ B^s bhasmī, Bā tasmiṃ. ⁴ B^s te. ⁵ Bā
 muñjittha. ⁶ C^k haneyya disatam, C^s haneyyā disatam, Bā haneyyārisakam.
⁷ Bā evam. ⁸ Bā -vasikā. ⁹ C^k -yyādisatam. ¹⁰ Bā attano. ¹¹ Bā -sutthu-
 nam. ¹² C^k -cittā, Bā -yuttam manam. ¹³ Bā evamā-. ¹⁴ Bā bhavataṇhā.
¹⁵ Bā omits va. ¹⁶ Bā anādāno ti taṇhāanādāno in the place of anādānena-.
¹⁷ C^k satī, Bā omits satiyā. ¹⁸ Bā adds ti

11. Sādhīnajātaka.

Abbhuto vata lokasmin ti. Idam S. J. v. uposathike
upāsake ā. k. Tadā hi S. „upāsakā porāṇakapaṇḍitā attano upo-
sathakammaṃ nissāya manussasarīren' eva devalokaṃ gantvā ciraṃ
vasimsū“ 'ti vatvā tehi yācito a. ā.

5

A. Mithilāyaṃ Sādhīno nāma rājā dhammena r. kāresi.
So catūsu dvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre ti cha dāna-
sālā¹ kāretvā sakala-Jambudīpaṃ unnaṅgalaṃ katvā mahā-
dānaṃ pavattesi. Devasikaṃ cha satasahassāni vayakaraṇaṃ²
gacchanti, pañca sīlāni rakkhati uposathaṃ upavasati³, ratṭha- 10
vāsino pi tassa ovāde ṭhatvā dānādīni puññāni katvā mata-
matā va devanagare yeva nibbattanti⁴. Sudhammadevasabhaṃ
pūretvā nisinnā devarañño sīlācārādiguṇaṃ eva vaṇṇayanti.
Taṃ sutvā sesadevāpi rājānaṃ daṭṭhukāmā ahesuṃ. Sakko
devarājā tesam manam viditvā āha: „Sādhīnarājānaṃ daṭṭhu- 15
kam' atthā“ 'ti. „Āma devā“ 'ti. So Mātaliṃ āṇāpesi:
„gaccha⁵ Vejayantaṃ rathaṃ yojetvā Sādhīnaṃ ānehīti⁶. So
„sādhū“ 'ti paṭisunṇitvā⁷ rathaṃ yojetvā Videharatṭhaṃ aga-
māsi. Tadā puñṇamadivaso⁸ hoti⁹. Mātali manussānaṃ
sāyamāsaṃ bhuñjitvā dvāresu sukhakathāya nisinnakāle canda- 20
maṇḍalena saddhiṃ rathaṃ pesesi. Manussā „dve candā
utṭhitā“ ti vadantā candamaṇḍalaṃ pahāya⁹ rathaṃ āgac-
chantam disvā „nāyaṃ cando, ratho esa¹⁰, devaputto¹¹ paññā-
yati, kass' etaṃ¹² manomayasindhavayuttaṃ dibbarathaṃ āneti,
na aññassa ambhākaṃ rañño bhavissati, rājā hi no dhammiko 25
dhammarājā“ ti somanassajātā hutvā añjaliṃ paggayha ṭhitā
paṭhamam gātham āhaṃsu:

1. Abbhuto vata lokasmiṃ uppajji lomahaṃsano:
dibbo ratho pātur ahu Vedehassa yasassino ti. 202.

¹ B^d -lāyo. ² B^d veyyākāraṇaṃ. ³ B^d -tīti. ⁴ B^d -imsu. ⁵ B^d adds tvaṃ.
⁶ B^d sampaṭicchitvā. ⁷ B^d -mi-. ⁸ B^d ahosi. ⁹ B^d ohāya. ¹⁰ B^d eso. ¹¹
B^d adds pi. ¹² C^k kassesa etaṃ, B^d kassa ekaṃ.

Tass' attho: abbhuto vata tesam amhākaṃ jāto¹ lokasmiṃ lomahaṃsano
upajji yassa dibbo ratho pātur ahoṣi Vedeḥassa yasassino ti.

Mātali pi rathaṃ ānetvā manussesu gandhamālādīhi²
pūjentesu tikkhattum nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā rañño nive-
5 sanadvāraṃ gantvā rathaṃ nivattetvā pacchābhāge³ siḥapañ-
jarummāre⁴ ṭhapetvā ārohanasajjaṃ katvā atṭhāsi. Tam
divasaṃ rājāpi dānasālā⁵ oloketvā „iminā niyāmena dānaṃ
dethā“⁶ 'ti ānāpetvā uposathaṃ samādāya⁷ divasaṃ vītina-
metvā amaccaganaparivuto alaṃkatamahātale pācīnasīhapañ-
10 jarābhimukho dhammayuttakaṃ⁸ kathento nisinna hoti. Atha
naṃ Mātali rathābhirūhanatthaṃ⁹ nimantesi¹⁰, nimantetvā ādāya
agamāsi.

Tam attham pakāseto S. imā gāthā āha:

2. Devaputto mahiddhiko Mātali devasārathī
15 nimantayittha rājānaṃ Vedehaṃ Mithilaggahaṃ: 203.
3. Eḥ' imaṃ rathaṃ āruya¹¹ rā aseṭṭha disampati,
devā dassanakāma te tāvatimsā sandakā,
saramānā hi te devā Sudhammāyaṃ samacchare. 204.
4. Tato ca rājā Sādhino¹ pamukho rathaṃ āruhi,
20 saḥassayuttam āruya¹² agā devāna santike. 205.
5. Tam devā paṭinandiṃsu disvā rājānaṃ āgataṃ:
svāgatan te mahārāja attho te adurāgataṃ,
nisīda dāni rājasi¹³ devarājassa santike. 206.
6. Sakko pi paṭinandittha Vedehaṃ Mithilaggahaṃ,
25 nimantayī ca¹⁴ kāmehi āsanena ca Vāsa-vo. 207.
7. Sādhu kho¹⁵ si anuppatto āvāsaṃ va-savattinam,
vasa devesu¹⁷ rājasi sabbakāmasamiddhisu,
tāvatimsesu devesu bhuñja kāme amānuse ti. 208.

Tattha samacchare ti acchanti, agā devāna santike ti devānaṃ
30 santikaṃ agamāsi. Tasmim hi rathaṃ abhirūhitvā¹⁸ thite ratho ākāsaṃ pak-
khandi, so mahājanassa oloketass' eva antaradhāyi, Mātali rājānaṃ deva-lokaṃ

¹ so B^d. C^k vatesamhākaṃ rāja. C^k -dīni. ² B^d -yena. ³ B^d -pañca-
raum- B^d -layo. ⁴ B^d -dayitva. ⁵ B^d -yuttakathaṃ. ⁶ C⁺ -na-. ⁷ B^d omits
ni-. ⁸ B^d abhāsi. ⁹ so all MNS for āruha? ¹⁰ B^d add vedeḥo
mithilaggaho. ¹¹ C^k abhiruya. ¹² B^d rājasi. ¹³ C^k ma. B^d -tayittha. ¹⁴
C^k ko. ¹⁵ C^k B^d devasu. ¹⁶ B^d abhirahitva.

nesi, tañ disvā devatā ca Sakkō ca hatthatuṭṭhā paccuggamanam katvā pati-
santhāram karimsu Tam attham dassetuñ tam devā ti ādi vuttañ Tattha
paṭinandiṃsū 'ti punappuna nandimsu, āsanena cā 'ti rājanam ālingitvā
idha nisidā 'ti attano Paṇḍukambalāsānena ca kāmehi ca nimantesi, upaddha-
rajjam katvā ekāsane nisidāpesīti attho.

5

Tassa Sakkena devaraññā dasayojanasahassam devana-
garam adḍhatiyā ca accharākoṭiyo Vejayantapāsādañ ca majjhe¹
bhinditvā dinnam sampattiñ anubhavantassa manussagaṇanāya
sattavassasatāni atikkantāni, ten' attabhāvena devaloke va
sakam² puññam khīnam, anabhirati uppannā, tasmā Sakkena
saddhiñ sallapanto

8. Aham pure saggagato ramāmi

naccehi gītehi ca vāditehi,

so dāni ajja na ramāmi sagge,

āyuna³ nu khīno⁴, maraṇam nu santike

15

udāhu mūlho 'smi janindasetṭhā⁵ 'ti gātham āha. 209.

Tattha āyuna nu khīno ti kin nu mama sarasena⁶ jīvītindriyam khīnam
udāhu upachedakakammavasena maraṇam santike jātan ti pucchati. janinda-
setṭhā 'ti janindānam devānam setṭhā 'ti⁷

Atha nam Sakko āha:

20

9. Na cāyu⁸ khīnam⁹, maraṇam te dūre,

na cāpi mūlho naraviriyasetṭha,

tavañ ca¹⁰ puññāni parittakāni

sesam vipākam idha vedayato¹¹. 210.

10. Vasa devānubhāvena rājasetṭha disampati,

25

tāvatiṃsesu devesu bhuñja kāme amānuse ti. 211.

Tattha parittakāniti idam ten attabhāvena¹² devaloke vipākadayakāni
puññāni sandhāya vuttam, itarāni pi tassa¹³ rañño puññāni pathaviyam pamsu
viya appamānāni, vasa devānubhāvenā 'ti aham te¹⁴ attano puññāni
majjhe bhinditvā dassāmi mamānubhāvena vasa 'ti nam¹⁵ samassāsento āha.

30

Bd mañcamajhe. ² Bd^s vasanākam in the place of va sakam. ³ Bd āyu ⁴
C^s khīnam, B^s khīno. ⁵ Bd janindānam devānam sethā ⁶ so C^s; B^s sarire.
⁷ gāthamāha - - - setṭhā ti wanting in Bd ⁸ C^s nāyu. C^s tāyu. ⁹ Bd^s -o ¹⁰
Bd tathe. ¹¹ C^s vedhayittho, C^s vedayittho ¹² Bd tena att- ¹³ Bd paṇassa.
¹⁴ C^s tena. ¹⁵ Bd tam

Atha naṃ patikkhipanto M. āha:

11. Yaṭhā yācitakaṃ yānaṃ yathā yācitakaṃ dhanāṃ
evaṃsampaḍaṃ ev' etaṃ yaṃ¹ parato dānapaccayā. 212.
12. Na cāhaṃ etaṃ icchāmi yaṃ¹ parato dānapaccayā,
5 sayamkatāni puññāni taṃ² me āveṇiyaṃ³ dhanāṃ. 213.
13. So 'haṃ gantvā manussesu kāhāmi kusalaṃ bahum
dānena samacariyāya saṃyamena damena ca
yaṃ katvā sukhito hoti na ca pacchānutappatīti. 214.

Tatha yaṃ parato dānapaccayā ti yaṃ parena dinnattā labhati⁴ taṃ
10 yācitasadisam⁵ eva hoti, yācitakaṃ hi tuṭṭhakāle denti tuṭṭhakāle⁶ acchinditvā
ganhantīti⁷ vadati, samacariyāyā 'ti kāyādīhi pāpassa akaranena, saṃya-
menā 'ti sīlasaṃyamena, damenā 'ti indriyadamanena, yaṃ katvā ti yaṃ
karitvā sukhito c' eva hoti na ca pacchā anutappati, tathārūpaṃ eva kammaṃ
karissāmīti.

- 15 Atha 'assa vacanaṃ sutvā Sakko Mātalim ānāpesi: „gac-
cha⁸, Sādhīnarājānaṃ Mithilaṃ netvā uyyāne otārehīti“. So
tathā akāsi. Rājā uyyāne caṃkamati, uyyānapālo disvā puc-
chitvā gantvā⁹ Nāradaṛaṇṇo ārocesi. So¹⁰ raṇṇo āgatabhāvaṃ
suttvā „tvaṃ purato gantvā¹¹ tassa ca mayhaṃ ca dve āsanāni
20 paññāpehīti“ uyyānapālaṃ uyyojesi. So tathā akāsi. Atha
naṃ rājā pucchi: „kassa dve āsanāni paññāpesīti“. „Ekaṃ
tumbhakaṃ, ekaṃ ambhakaṃ raṇṇo“ ti. Atha¹² rājā „ko aṇṇo
satto mama santike āsane nisīdissatīti“ vatvā ekasmiṃ nisī-
ditvā ekasmiṃ pāde ṭhapesi. Nāradaṛarājā āgantvā tassa pāde
25 vanditvā ekamantaṃ nisīdi, so kir' assa sattamo pana nattā¹³,
tadā kira vassasatāyukakālo va hoti¹⁴. M. pana attano
puññabalena ettakaṃ kālaṃ vītināmeti¹⁵. So Nāradaṃ hatthe
gahetvā uyyāne vicaranto tisso gāthā abhāsi:

14. Imāni tāni khettāni imaṃ nikkhaṃ sukaṇḍalaṃ
30 imā tā haritānopā imā najjo savantiyo 215.

¹ Bā yaṃ. ² Bā taṃ. ³ Ck āveṇim-, C^s āveni-, Bā āvenitam. ⁴ Ck^s labbhati.

⁵ Bā yācitakasa-. ⁶ Bā atuṭṭhakāle. ⁷ Ck^s gaṇhatīti. ⁸ Bā adds tāta. ⁹ Bā āg-.

¹⁰ Bā adds rājā. ¹¹ Bā adds uyyānaṃ samajjhettvā. ¹² Bā adds naṃ. ¹³ C^s
patanattā, Bā^s panatto. ¹⁴ Bā ahoṣi. ¹⁵ Bā -si.

15. Imā [tā] pokkharāṇiyo rammā cakkavākūpakūjitā
mandālakehi¹ sañchannā padumuppalakehi ca —
y' ass' imāni mamāyimsu kin nu te disataṃ gatā². 216.
16. Tānīdha³ khattāni so bhūmibhāgo
te ārāmā te vana 'me pacārā⁴ —
tam eva mayhaṃ janataṃ apassato
suññāni va⁵ me Nārada khāyate disā⁶ ti. 217.

Tattha khattānīti bhūmibhāge sandhāyāha, imaṃ nikkhan ti imaṃ
tādisaṃ eva udakaniddhamanaṃ⁷, sukundalan ti sobhanena⁸ musalapavesana-
kundalena⁹ samaññagataṃ, haritānopā¹⁰ ti udakaniddhamanassa ubhosu
passesu haritāṇasañchannā¹¹ anupabbhūmiyo¹², yassimāni mamāyimsu¹³ ti
tāta Nārada ye mama upatthākā ca orodhā ca imasmim uyyāne mahantena ya-
sena mayā saddhim vicarantā imāni tñānāni mamāyimsu piyāyimsu kataran nu
te disataṃ¹⁴ gatā kattha te pesitā, tānīdha khattānīti imasmim uyyāne
tāva¹⁵ etāni uparopakavirūhanatthānāni¹⁶, te vana me pacārā¹⁶ ti ime te
yeva vanapacārā¹⁷, vane vibhārabhūmiyo ti attho.

Atha naṃ Nārado āha: „deva tumhākaṃ devalokaṃ
gatānaṃ idāni sattavassasatāni, ahaṃ vo sattamo nattā¹⁸,
tumhākaṃ upatthākā¹⁹ sabbe²⁰ maraṇamukhaṃ pattā, idaṃ
vo attano santakaṃ rajjaṃ, anubhavatha nan²¹“ ti. Rājā
„tāta Nārada, nāhaṃ idhāgacchanto rajjatthāya āgato, puñña-
karaṇatthāy' amhi āgato, ahaṃ puññaṃ eva karissāmīti“ vatvā

17. Diṭṭhā mayā vimānā²² obhāsenta²³ catuddisā
sammukhā devarājassa tidasānaṃ ca sammukhā. 218.
18. Vuttham²⁴ me bhavanaṃ dibbaṃ bhuttā kāmā amānusa²⁵
tāvatiṃsesu devesu sabbakāmasamiddhisu. 219.
19. So 'haṃ etādisaṃ disvā puññāy' amhi idhāgato,
dhammam eva carissāmi, nāhaṃ rajjena atthiko. 220.

¹ Ck^s maddā-. ² so Ck; C^s kinnu te disatāgatā, B^d kin nu te tādisaṃ gatā.
³ B^d tāni ca. ⁴ C^s vanime-, B^d te yeva ārāme vaname sañcarā, B^s te vaname
sañcarā. ⁵ so Ck^s for suññā va? B^d suññaṇa. ⁶ B^d me nāya nāyate disā.
⁷ Ck^s -niddhanaṃ. ⁸ B^d -nena. ⁹ B^s puññapavesana-, B^d omits musalapa-
vesana. ¹⁰ B^d -nupā. ¹¹ Ck^s -tāṇasañchanno. ¹² B^d anupā-. ¹³ B^d katarāni
te idāni satta dāni sattavassasatāni disaṃ. ¹⁴ B^d tāneva. ¹⁵ Ck^s -kā-. ¹⁶
B^d sañcarā. ¹⁷ Ck^s caua-, B^d vanañcarā. ¹⁸ B^d panatto. ¹⁹ B^d add ca orodhā
ca. ²⁰ B^d omits sa-. ²¹ B^d anussāsā. ²² add va? B^d vimānāni. ²³ C^s B^d
-to. ²⁴ Ck^s vuttaṃ, B^d vuttham.

20. Adañḍāvacaraṃ maggaṃ Sammāsambuddha-desitaṃ

taṃ maggaṃ paṭipajjissam yena gacchanti subbatā ti āha. 220.

Tattha vuttham¹ me bhavanaṃ dibban ti Vejayantaṃ sandhāyāha, sohaṃ etādisan ti tāta Nārada so ahaṃ Buddhañānena aparicchindaniyaṃ² evarūpaṃ kāmāgūnasampattiṃ paḥāya puññakaraṇatthāya idhāgato, adañḍāvacaraṃ ti adañḍehi nikkhattadandasatthehi³ avacaritabbam⁴ sammāditthipurekkhāraṃ aṭṭhaṅgikamaggaṃ, subbatā ti yena maggena subbatā sabbaññū Buddhā gacchanti aham pi agatapubbaṃ disaṃ gantum bodhitale nisīditvā tam eva maggaṃ paṭipajjissāmīti.

10 Evam M. imā gāthā⁵ sabbaññutañānena⁶ saṃkhipitvā⁷ ka-
thesi. Atha naṃ Nārado puna pi āha: „rajjam deva anusāsā“
'ti. „Tāta na me rajjen' attho, satta vassasatāni⁸ niṭṭhita-
dānam⁹ pana sattāhen' eva dātukāṃ' amhīti¹⁰“. Nārado
„sādhū“ 'ti tassa vacanaṃ sampaṭicchitvā mahādānam paṭi-
15 yādesi. Rājā sattāhaṃ dānam datvā sattame divase kālaṃ
katvā Tāvatisabbhavane¹¹ nibbatti.

S. i. dhammadesanaṃ ā. „evam vasitabbayuttakam uposatha-
kammaṃ nāmā“ 'ti dassetvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne
upāsakesu keci sotāpattiphale keci sakadāgāmiphale¹² paṭiṭṭhahimsu):
20 „Tadā Nāradaṛājā Anando ahosi, Sakko Anuruddho, Sādhināṛājā aham
evā“ 'ti. Sādhināṛājātakam.

12. Dasabrāhmaṇajātaka.

Rājā avoca Vidhūran¹³ ti. Idam S. J. v. asadisadānam
ā. k. Tam Aṭṭhanipāte Sucirajātake¹⁴ vitthāritam eva. Rājā kira
25 tam dānam dadanto S-ram jeṭṭhakam katvā pañca bhikkhusatāni vi-
cinitvā gaṇhitvā mahākhīṇāsavānaṃ nēva adāsi. Ath' assa guṇam¹⁵
kathentā „āvuso rājā asadisadānam dento¹⁶ vicinitvā mahāphalaṭṭhāne
adāsīti“ dh. k. s. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti
pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „anacchariyaṃ bhikkhave yaṃ

¹ Bā vuttham, Ck vuttam. ² Ck -ecchitāniyam, Cs -ecchitāniyam, Bā -ecchindaniyam. ³ Bās -hatthehi. ⁴ Ck paritabbam, Cs pharitabbam. ⁵ Bā -āyo. ⁶ Ck -ne, Cs -no? ⁷ Cks khipitvā. ⁸ Cks -satā. ⁹ Bās vigatam dānam ¹⁰ Bā -momhiti. ¹¹ Bā adds yeva. ¹² Bā adds keci anāgāmiphale. ¹³ Bā vidū-. ¹⁴ so Cks; Bā vidūrajā-. ¹⁵ Bā guṇakatham. ¹⁶ Cks dento, Bā dadanto.

Kosalarājā mādisassa Buddhassa upaṭṭhāko hutvā viceyyadānaṃ deti¹,
porāṇakapaṇḍitā anuppanne Buddhhe pi viceyyadānaṃ dadamsū² 'ti
vatvā a. ā.:

A. Kururaṭṭhe Indapattanagare Yuddhiṭṭhilagotto Ko-
ravvarājā³ r. kāresi. Tassa Vidhūro⁴ nāma amacco atthañ 5
ca dhammaṃ ca anusāsi. Rājā sakala-Jambudīpaṃ kho-
bhento⁵ mahādānaṃ deti, taṃ gahetvā bhuñjantesu eko pi
pañcasīlamattaṃ rakkhanto nāma n' atthi, sabbe dussīlā va,
dānaṃ rājānaṃ na toseti. Rājā „viceyyadānaṃ⁶ mahapphalan“
ti sīlavantānaṃ dātukāmo hutvā cintesi: „Vidhūrapaṇḍitena⁴ 10
saddhiṃ mantayissāmīti“ so taṃ upaṭṭhānaṃ āgataṃ āsane
nisīdāpetvā pañhaṃ pucchi.

Tam atthaṃ pakāsento S. upaḍḍhagātham āha. Parato rañño
ca Vidhūrassa ca vacanapaṭivacanaṃ⁷ hoti.

1. Rājā avoca Vidhūraṃ dhammakāmo Yuddhiṭṭhilo: (III, 401.) 15
brāhmaṇe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 222.
2. Virate methunā dhammā ye⁸ me bhuñjeyyu⁹ bhojanaṃ,
dakkhiṇaṃ samma dassāma¹⁰
yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 223.
3. Dullabhā brāhmaṇā deva sīlavanto bahussutā 20
viratā methunā dhammā ye te bhuñjeyyu¹¹ bhojanaṃ. 224.
4. Dasa khalu¹² mahārāja yā tā¹³ brāhmaṇajātiyo,
tesaṃ vibhaṅgaṃ¹⁴ vicayaṃ¹⁵ vitthārena suṇohi me. 225.
5. Pasibbake gahetvāna puṇṇe mūlassa saṃvute
osadhikāyo¹⁶ ganthenti nahāyanti¹⁷ japanti ca 226. 25
6. Tikicchakasamā rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 227.

¹ Cks denti. ² Bā adamsū ³ Bā korabyo nāma rājā. ⁴ Bā vidū - throughout.

⁵ Bā -etvā. ⁶ Bā add katamaṃ. ⁷ Bā -naṃ pa-. ⁸ Cks yo. ⁹ Ck Bā -yyum.

¹⁰ Bā -mi. ¹¹ Cks Bā -yyum. ¹² Cks add mā. ¹³ Bā yathā, Cks omit yā tā.

¹⁴ Bā vibhagaṃ, Bā vibhāvaṃ. ¹⁵ Bā vicissaṃ. ¹⁶ Bā -ye. ¹⁷ Bā nāmayanti.

7. Apetā te brāhmaṇṇā¹, [iti rājā² Koravyo]
 na te³ vuccanti brāhmaṇā,
 aññe⁴ Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 228.
8. Virate⁵ methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ,
 5 dakkhiṇaṃ samma dassāma yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 229.
9. Kimkaṇikāyo gahetvāna ghosenti purato pi te,
 pesanāni pi gacchanti, rathacariyāsu sikkhare, 230.
10. Paricārakasamā⁶ rāja⁷, te pi vuccanti brāhmaṇā,
 akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 231
- 10 11. Apetā te brāhmaṇṇā⁸, [iti rājā² Koravyo]
 na te vuccanti brāhmaṇā,
 aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 232.
12. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ,
 dakkhiṇaṃ samma dassāma yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 233.
- 15 13. Kamaṇḍaluṃ gahetvāna vaṃkadaṇḍaṇ ca⁹ brāhmaṇā
 paccupessanti rājāno gāmesu nigamesu ca, 234.
14. 'Nādinne vuṭṭhahissāma¹⁰ gāmamhi ca vanamhi ca¹¹,
 niggāhakasamā rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
 akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 235.
- 20 15. Apetā te brāhmaṇṇā¹, [iti rājā² Koravyo]
 na te vuccanti brāhmaṇā,
 aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 236.
16. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ,
 dakkhiṇaṃ samma dassāma yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 237.
- 25 17. Parūḷhakacchanakhalomā¹² paṃkadantā rajassirā
 okiṇṇā rajareṇūhi¹³ yācakā vicaranti te, 238.
18. Khāṇughātasamā¹⁴ rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
 akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 239.

¹ Ck brahmaṇṇā, Bā brahmaṇṇā. ² Bā adds ca. ³ Bā te na. ⁴ Cks -o
⁵ Bā -tā. ⁶ Bā -rasamā ⁷ Ck cārāra, Bā carā. ⁸ Cks brahmaṇṇā, Bā
 brahmaṇṇā. ⁹ Bā paṃkadatanaṇca. ¹⁰ Ck -hessāmi, Bā vuṭṭhahissāma. ¹¹
 Bā gāme vā nigamamhi vā ¹² Bā -kacchānakhā-. ¹³ Cks -rāja-. ¹⁴ Bā
 khāṇunaghāṭa-.

19. Apetā te brāhmaṇṇā¹, [iti rājā² Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 240.
20. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanam,
dakkhiṇam samma dassāma 5
yattha dinnam mahapphalaṃ. 241.
21. Harīṭakam³ āmalakam³ ambajambuvibhīṭakam⁴
labujam⁵ dantaponāni beluvā padarāni ca 242.
22. Rājāyatanam ucchupuṭam dhūmanettaṃ madhuañjanam
uccāvacāni paṇiyāni vipaṇenti⁶ janādhipa, 243. 10
23. Vāṇijakasamā rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 244.
24. Apetā te brāhmaṇṇā¹, [iti rājā⁸ Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 245. 15
25. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanam,
dakkhiṇam samma dassāma
yattha dinnam mahapphalaṃ. 246.
26. Kasim vāṇijjam kārenti, posayanti ajeḷake,
kumāriyo pavecchanti, vivāhant⁹ āvahanti ca, 247. 20
27. Samā Ambaṭṭhavessehi, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 248.
28. Apetā te brāhmaṇṇā¹⁰, [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 249. 25
29. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanam,
dakkhiṇam samma dassāma
yattha dinnam mahapphalaṃ. 250.

¹ C^{ks} brahmaṇṇā, B^d brahmaṇā. ² B^ds add ca. ³ C^{ks} -kā, B^d haritakam. ⁴ B^d ambajambuvibhokam. ⁵ B^d pulapujam. ⁶ C^{ks} vipaṇenti, B^d tikiṇanti, B^s kiṇanti. ⁷ B^d brahmaṇṇā. ⁸ B^ds add ca throughout. ⁹ so C^s B^d for vivāhant? C^k vihānata. ¹⁰ C^k brahmaṇṇā, B^d brahmaṇṇā.

30. Nikkhantabhikkhaṃ¹ bhuñjanti gāmesv-eke purohitā,
bahū te paṭipucchanti² aṇḍacchedā³ tilañchakā⁴, 251.
31. Pasū pi tattha haññanti mahisā sūkarā ajā,
goghātakasamā rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
5 akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 252.
32. Apetā te brāhmaṇṇā⁵, [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 253.
33. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ,
10 dakkhiṇaṃ samma dassāma
yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 254.
34. Asicammaṃ gahetvāna khaggaṃ paggayha brāhmaṇā
vessapathesu⁶ tiṭṭhanti, satthaṃ abbāhayanti⁷ pi, 255.
35. Samā gopanisādehi, te pi vuccanti brāhmaṇā,
15 akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 256.
36. Apetā te brāhmaṇṇā⁵, [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute⁸ 257.
37. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ,
20 dakkhiṇaṃ samma dassāma
yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 258.
38. Araññe kuṭikaṃ katvā kuṭāni kārayanti te,
sasabīlāre⁹ bādhenti ā godhā¹⁰ macchakacchapam, 259.
39. Luddakā te mahārāja¹¹, te pi vuccanti brāhmaṇā,
25 akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 260.
40. Apetā te brāhmaṇṇā⁵, [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 261.

¹ so Cks; Bā nikkhitta-. ² Bā bahū jano pari-. ³ Bā antache-. ⁴ Ck nil-, C^s nilañji-, Bā nilañca-. ⁵ Ck brahmaṇṇā, Bā brahmaṇṇā. ⁶ Cks vessā-, Bā cessa-. ⁷ Cks abbhā-. ⁸ apetā - - bahussute wanting in C^s. ⁹ Bā^s sasam, Bā pīlāraṃ. ¹⁰ Cks agodhā, Bā agodha. ¹¹ Bā te luddakasamā rāja.

1. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanam,
dakkhiṇam samma dassāma
yattha dinnam mahapphalaṃ. 262.
42. Aññe dhanassa¹ kāmāhi heṭṭhā mañce pasakkhitā²,
rājāno upari nahāyanti somayāge upaṭṭhite, 263. 5
43. Malamajjanasamā³ rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 264.
44. Apetā te brāhmaṇā⁴, [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 265. 10
45. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanam,
dakkhiṇam samma dassāma
yattha dinnam mahapphalaṃ ti. 266.

Tattha sīlavante ti maggenāgatasīle, bahussute ti paṭivedhabahussute.
dakkhiṇam ti dānam, ye te ti ye dhammikā⁵ samaṇabrāhmaṇā tava dānam 15
bhuñjeyyum te dullabhā, brāhmaṇajātiyo⁶ ti brāhmaṇakulāni, tesam vi-
bhaṅgam vicayan ti⁷ tesam brāhmaṇānam vibhāgam⁸ mama paññāya vicita-
bhāvam⁹ vitthārena sunohi, samvute¹⁰ ti baddhamukhe¹¹, osadhikāyo¹²
ganthentīti idam imassa rogassa bhesajjam¹³ idam imassā¹⁴ 'ti evam pilo-
tike¹⁵ bandhitvā manussānam denti, nahāyantīti¹⁶ nahāpanam¹⁷ nāma 20
karonti, japanti cā 'ti bhūtavijjam parivattenti, tikicchakasamā ti vejja-
sadisā, te pi vuccantīti te pi brāhmaṇā vā mayam abrahmanā vā ti ajānitvā
va vejjakammena jivikaṃ kappentā vohārena brāhmaṇā ti vuccanti, akkhātā
te ti ime te mayā vejjabrāhmaṇā nāma akkhātā, nipatāmase ti vadehi dāni,
kim tādise brāhmaṇe nipatāma nimantanatthāya upasamkamāma, atthi te etehi 25
attho ti pucchati¹⁸, brāhmaṇā¹⁹ ti brāhmaṇadhammato²⁰, na te²¹ vuc-
cantīti te bāhitapāpatāya brāhmaṇā nāma na vuccanti, kim kanikāyo²² ti
mahārāja apare brāhmaṇā attano brāhmaṇadhammam chaḍḍetvā jivikatthāya
rājarājamahāmattānam purato kaṃsatāle gahetvā vādentā gayantā gacchanti,
pesanāni pīti dāsakammakarā vīya pesanāni pi gacchanti, rathacariyāsū 30
'ti rathasiṇṇam sikkhanti, paricārakasamā²³ ti dāsakammakarasadisā, daṇ-

¹ B^d dhanasā. ² so C^{ks}; B^d -mañje vamaṃkhitā. ³ B^d -majjasamā. ⁴ C^{ks}
brahmaṇā, B^d brahmaṇā. ⁵ B^d -ka. ⁶ C^{ks} -ṇa jātiyā. ⁷ C^{ks} vibhāgā-,
B^d vibhaṅga vicinīsanti. B^s vicinīsanti. ⁸ C^{ks} -gañca, B^d vibhaṅgam. ⁹ B^d
vicinitvā bhāvam. ¹⁰ C^{ks} -to, B^d -vutte. ¹¹ B^d bandhana-. ¹² B^d ye. ¹³
C^{ks} -jjā. ¹⁴ B^d imassa rogassa bhesajjam. ¹⁵ B^d silokena. ¹⁶ C^k nahāpay-
C^s nahāy- corr to nahāpay-, B^d nāpayantīti. ¹⁷ B^d nahāpanam. ¹⁸ B^d pucchi.
¹⁹ C^{ks} brahmaṇā, B^d brahmaṇā. ²⁰ B^d add aññā. ²¹ C^{ks} omit te. ²²
C^{ks} kimkha-. ²³ all three MSS. -rika-

dan ti vaṃkadanḍakattham¹, paccupessanti rājāno ti rājarājamahāmatte
 paṭicca āgama sandhāya paccupessanti², gāmesu nigamesu cā 'ti tesam
 nivesanadvāre nisīdanti, nigghāhakasamā ti nigghāhakakārakehi balisādhaka-
 rājapurisehi samā yathā te purisā agahetvā na gamissāmā 'ti nigghaṇṇam katvā
 5 gaṇhanti yeva tathā gāme vā vane vā aladdhā³ marantāpi⁴ na vuttahissāmā
 'ti upavasanti, te pīti te pi balisādhakasadisā pāpadhammā, rajarenūhīti
 rajena⁵ ca paṃsūhi ca okinnā, yācakā ti dhanayācakā, khānughātasamā⁶
 ti malinasarirātāya jhāmakhettakhānughātehi⁷ bhūmim khanitvā jhāmakhāpuka-
 uddharanakamanussehi samānā agahetvā na gamissāmā 'ti niccalabhāvena thitattā
 10 nikhaṇitvā thapitavatikhānu⁸ viyā 'ti pi attho, te pīti te pi tathā laddham⁹
 dhanam vaddhiyā payojetvā puna tath'eva thitattā¹⁰ dussīlabrahmaṇā¹¹, uccu-
 puṭan ti uccum c'eva phāpitaputaṇ¹² ca, madhuanjanan ti madhuṇ ca
 añjanā ca, uccāvacānīti mahagghasamagghāni¹³ paṇiyānīti¹⁴ bhaṇḍam,
 vipanentīti¹⁵ vikkinti, te pīti te pi imāni ettakāni vikkinitvā jīvīkakappa-
 15 kavāṇījakabrāhmaṇā, posentīti gorasavikkayena jīvīkakappaṇattham posenti, pa-
 vecchantīti¹⁶ attano dhītaro hiraññasuvannaṃ gahetvā paresam denti, te evam
 paresam dadamānā vivāhanti¹⁷ attano puttānam atthāya ganhamānā āvahanti nāma
 ambaṭṭhavessehi kutumbikehi c'eva gahapatīhi ca samānā te pi vohārasena
 brāhmaṇā ti vuccanti, nikkhanta bhikkhaṇ¹⁸ ti gāmapurohitā¹⁹ hutvā attano
 20 atthāya nibaddhabhikkham, bahū te²⁰ ti bahujanā te gāmapurohite nakkhatta-
 muhuttamaṅgalāni²¹ pucchanti, aṇḍacchedātīlañchakā²² ti bhaṭṭim gahetvā
 balivaddadinam aṇḍacchedakā c'eva tisūlādīmaṃkakaranena²³ lañchakā ca²⁴ lak-
 khaṇakārakā²⁵ ti attho, tatthā 'ti tesam gāmapurohitānam gehesu maṃsavikkīṇa-
 nattham ete pasuādayo pi haññanti, te pīti te pi goghātakasamā²⁶ brāhmaṇā 'ti
 35 vuccanti, asīcamman ti asilatthi c'eva²⁷ kaṇḍavāraṇaṇ ca, vessapathesū 'ti
 vāṇijānaṃ gamanamaggesu, sattham abbāhayanatīti²⁸ satthavāhānaṃ hatthato
 satam pi sahasam pi gahetvā satthe coraṇḍavim atibhenti²⁹, gopanisā-
 dehīti gopālakehi c'eva nisādehi³⁰ ca gāmaghātakacorehi³¹ samā ti vuttam,
 te pīti evarūpā brāhmaṇā ti vuccanti, kuṭāni kārayanti te ti kutapāsādāni
 30 ropenti, sasabīlāre³² ti sase ca bīlāre ca, etena thalacare³³ mige dasseti, ā
 godhā³⁴ macchakacchapan ti thalajesu tāva ā godhato³⁵ mahante ca
 khuddake ca paṇyo³⁶ bādhenti mārenti jalajesu macchakacchape, te pīti te pi

¹ Bā paṇkadantanti dantakatham, Bs taṃkadanḍanti dantakattham. ² Bā upa-
 servanti. ³ Ck aladdha, Cs aladdhe. ⁴ Bā mando pi. ⁵ Bā -ehi. ⁶ Bā -ghāṭa-
 kasamā. ⁷ Bā -khettegghātakāhi. ⁸ Bā -ṇukā. ⁹ Bā -a. ¹⁰ Bā vicarantā. ¹¹ Bā
 -lā-. ¹² Bā phalāṇita-. ¹³ Bā mahagghaappagghāni. ¹⁴ Ck paṇiyā-, Cs paṇi-,
 Bā paṇi-. ¹⁵ Ck -vipanotīti, Bā vīpanatīti. ¹⁶ Cks pavagacchantīti. ¹⁷ so
 Cks for vivāhenti? Bā vivāhantīti. ¹⁸ Cks -tā-, Bā nikkhitta-. ¹⁹ Bā to,
 Cks gāme purohito. ²⁰ Bā bahujanā, Es bahujane, Cks bahūne. ²¹ Cks
 -ttamuhuttaṃ-. ²² Ck nilacchi-, Cs nilaccha-, Bā nilañchakā. ²³ Bā sulādīn-
 gākāraṇena-. ²⁴ Bā omits la-ca ²⁵ Bā lancaṇakārāṇā. ²⁶ Cks goghātakasamaṇa.
²⁷ Bā asisattāṇ ceva. ²⁸ Cks avahayanatīti omitting sattham. ²⁹ Bā sattham corā
 āṇavi āvahanti. ³⁰ Bā ne-. ³¹ Bā adds ca. ³² Cks -rā, Bā sasam bīlāraṇ. ³³ Bā
 vanacare. ³⁴ Cks agodha. ³⁵ Bā agodhato pathāya. ³⁶ Ck paṇayo, Bā paṇāyo.

luddakasamā brāhmaṇā ti vuccanti, aññe dhanassa kāmāhīti apare brāhmaṇā dhanam patthentā¹, heṭṭhāmañce pasakkhitā² ti kalim pavāha-kammañ³ kāressamā⁴ 'ti ratanamayañ⁵ mañcam kāretvā tassa heṭṭhā nipannā acchanti, atha tesam⁶ somayāge utthite rājāno upari nahāyanti⁷, te kira yāge⁸ niṭṭhite āgantvā tasmim mañce nisīdanti, atha ne aññe brāhmaṇā kalim pavā-
hessamā⁹ 'ti¹⁰ nahāpenti¹¹, ratanamañco c' eva¹² rañño rājālamkāro ca sabbo¹³ heṭṭhā nipannass' eva hoti¹⁴, te pīti te pi malamajjanehi¹⁵ nahāpītehi¹⁶ sadisā brāhmaṇā ti vuccanti.

Evañ c' ime vohāramattabrāhmaṇe¹⁷ dassetvā idāni paramatthabrāhmaṇe dassento dve gāthā abhāsi:
10

46. Atthi kho brāhmaṇā deva sīlavanto bahussutā
viratā methunā dhammā ye te bhuñjeyyu bhojanam. 267.
47. Ekañ ca bhattam bhuñjanti na ca majjam pivanti te,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase ti. 268.

Tattha sīlavanto ti ariyasīlena samannāgatā, bahussutā ti pativedha-
bāhusaccena samannāgatā, tādise ti evarūpe bāhitapāpe paccekabuddhabrāhmaṇe
nimantanatthāya upasamkamāmā¹⁸ 'ti.

Rājā tassa katham sutvā pucchi: „samma Vidhūra evarūpā
aggadakkhiṇeyyā brāhmaṇā kham vasantīti“. „Uttara-Hima-
vante Nandamūlakapabbhāre mahārājā“ 'ti. „Tena hi paṇḍita
20 tava balena mayham te brāhmaṇe pariyesa“ 'ti tuṭṭhamānaso

48. Ete [kho] brāhmaṇā Vidhūra sīlavanto bahussutā,
ete Vidhūra pariyesa, khippañ ca te¹⁹ nimantayā 'ti 269.
gātham āha. M. „sādhū“ 'ti tassa vacanam sampatiṇcchitvā
„tena hi mahārāja 'nagaram alamkārapetvā sabbe nagara-
25 vāsino dānam datvā uposatham adhiṭṭhāya samādinnaṣīlā
hontū' 'ti bheriñ carāpetvā tumhe pi saddhim pariyanena
uposatham samādiyathā“ 'ti vatvā sayam pāto va bhuñjitvā
uposatham samādaya sāyaṇhasamaye jātipupphavannaṃ sa-
muggañ²⁰ āharāpetvā²¹ raññā saddhim pañcapatiṭṭhitañ²² 30

¹ Bđ patthenti ² Bđ mavekitā or malakitā ³ Bđ kalipavāhanakammañ. ⁴ Bđ tenamayañ. ⁵ Bđ ne-. ⁶ Bđ nhā-. ⁷ Bđ soma-. ⁸ Bđ -mā ti. ⁹ Bđ adda vattābhāraṇam, B* vattābhāraṇe. ¹⁰ Bđ -e. ¹¹ Bđ honti. ¹² Ck -maccha-.
¹³ Bđ -tte-. ¹⁴ Bđ ne. ¹⁵ Ck sumu-, Bđ suvannasamu-. ¹⁶ Bđ āhā-.

patiṭṭhahitvā¹ paccekabuddhānaṃ guṇe anussaritvā vanditvā
 „Uttara - Himavante Nandamūlakapabbhāre vāsino pañca
 paccekabuddhasatāni² sve amhākaṃ bhikkhaṃ gaṇhantū“³ 'ti
 nimantetvā ākāse atṭha pupphamutṭhiyo vissajjesi. Tadā
 5 tattha pañcasatā paccekabuddhā vasanti, pupphāni gantvā
 tesāṃ upari patimsu, te āvajjantā naṃ⁴ kāraṇaṃ ñatvā
 „mārisā Vidhūrapaṇḍitena nimantit' amhā, na kho paṇ' esa
 ittarasatto, Buddhamkuro esa, imasmiṃ ñeva kappe Buddho
 bhavissati⁴, karissāma assa saṅgahaṇa“ ti nimantanāṃ adhi-
 10 vāsayaṃsu. M. pupphānaṃ anāgamanasaññāya adhvāsita-
 bhāvaṃ ñatvā „mahārāja sve paccekabuddhā āgamissanti,
 sakkārasammānaṃ karohīti“ āha. Rājā punadivase mahā-
 sakkāraṃ katvā mahātale mahārahāni āsanāni paññāpesi.
 Paccekabuddhā Anotattadahe katasarīrapaṭijagganāvelaṃ sal-
 15 lakkhetvā ākāsenāgantvā rājāṅgaṇe otariṃsu. Rājā ca B. ca
 pasannamānasā tesāṃ hatthato pattāni gaḥetvā pāsādaṃ āro-
 petvā nisīdāpetvā dakkhiṇodakaṃ datvā paṇītena khādaniya-
 bhojanīyena parivisiṃsu. Bhattakiccapariyosāne ca puna-
 divasatthāyā 'ti evaṃ satta⁵ divase nimantetvā mahādānaṃ
 20 datvā sattame divase sabbaparikkhāre adaṃsu. Te⁶ anumo-
 danaṃ katvā ākāse na tatth' eva gatā, parikkhārāpi⁷ tēhi
 saddhiṃ yeva gamiṃsu⁸.

S. i. dhammadesanaṃ ā. „anacchariyaṃ bhikkhave Kosala-
 raṇṇo mama upaṭṭhākaṃ sato viceyyadānaṃ dātuṃ, porāṇaka-
 25 paṇḍitā anuppanne pi Buddhe adaṃsu yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā
 rājā Anando ahoṣi. Vidhūrapaṇḍito aham evā“ 'ti. Dasabrāh-
 maṇajātakaṃ.

¹ Bā -ṭhapetvā. ² Bā pañcasatā paccekabuddhā. ³ Bās taṃ. ⁴ Cks -vissatīti.
⁵ Cks sattame. ⁶ Bā tena. ⁷ Cks -rā hi pi. ⁸ Bā parikkhārāpi sapaṇḍitā mahā-
 dānaṃ datvā āyuhapariyosāne saggaṇḍitā pūrayiṃsu.

13. Bhikkhāparamparajāta.

Sukhumālarūpaṃ disvā ti. Idam S. J. v. aññataram kuṭumbikaṃ ā. k. So kira saddho¹ ahosi pasanno, T-tassa c' eva saṅghassa ca nibaddham mahāsakkāraṃ karoti. Ath' ekadivasaṃ cintesi: „aham Buddharatanassa c' eva saṅgharatanassa ca paṇitabhojanāni² 5 c' eva sukhumavatthāni ca dento niccam mahāsakkāraṃ karomi, idāni dhammaratanassāpi karissāmi, kin³ nu kho tassa sakkāraṃ karontena kattabban“ ti. So bahum gandhamālādīm⁴ ādāya Jetavanam gantvā S-ram vanditvā pucchi: „aham bhante dhammaratanassa sakkāraṃ kātukāmo⁵, kin³ nu kho tassa sakkāraṃ karontena kattabban“ ti. 10 Atha nam S.⁶ „sace⁷ dhammaratanassa sakkāraṃ kātukāmo dhammabhaṇḍāgārikassa Ānandassa sakkāraṃ karohīti“ āha. So „sādhū“ 'ti patisunitvā theram nimantetvā punadivase⁸ theram mahantena sakkārena attano geham netvā mahārahāsane nisīdāpetvā gandhamālādīhi pūjetvā nānaggarasabhojanaṃ datvā mahagghe tiṭṭharapahonake sātāke 15 adāsi. Thero pi „ayam sakkāro dhammaratanassa kato na mayham anucchaviko, aggassa⁹ dhammasenāpatissa anucchaviko“ ti cintetvā piṇḍapātāṃ ca vatthāni ca vihāraṃ haritvā Sāriputtatherassa adāsi. So pi „ayam sakkāro dhammaratanassa kato ekantena dhammasāmi-Sammāsambuddhass' eva¹⁰ anucchaviko“ ti cintetvā Dasabalassa adāsi. 20 S. attano uttaritarāṃ adisvā piṇḍapātāṃ paribhūñji, cīvarasātāke agga-besi. Bhikkhū dh. k. s. : „āvuso asuko nāma kuṭumbiko 'dhammaratanassa sakkāraṃ karomīti' dhammabhaṇḍāgārika-Ānandattherassa¹¹ dānaṃ adāsi, thero 'na mayham anucchaviko' ti dhammasenāpatino adāsi, so pi 'nāyam mayham anucchaviko' ti T-tassa adāsi, T. aññaṃ uttari- 25 tarāṃ apassanto attano dhammasāmitāya 'mayham ev' eso¹² anucchaviko' ti tam piṇḍapātāṃ paribhūñji, cīvarasātāke gaṇhi, evam so piṇḍapāto yathānucchavikatāya¹³ sāmīno¹⁴ va pādamūlam gato“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva piṇḍapāto paramparāyathā- 30 nucchavikaṃ gacchati. pubbe anuppanne Buddhhe agamāsi yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

¹ Bā saddhāsampanno. ² Bā paṇitāni khādaniyabhojanāni. ³ Bās katham. ⁴ Bā bahugandhamālādīni. ⁵ Bā adds mhi ⁶ Bā adds āha. ⁷ Bā adds pi ⁸ Bā places punadi- after patisunitvā ⁹ Bā aggasāvakaṃ ¹⁰ Cās -buddho tasseva. ¹¹ Bā -kassa ā. ¹² Cā dhammasāmināmaheveso, Cās -sāmitāmaheveso, Bā -sāmitāya mayā veveso. ¹³ Bā yathā a-. ¹⁴ Bā dhammasāmi-.

A. B. Brahmadatto ¹ agatigamanam pahāya dasa rājadhamme akopento dhammena r. kāresi. Evaṃ sante pi 'ssa vinicchayo' suñño viya ahosi. Rājā attano aguṇagavesako ³ hutvā antoni-
 vesanādīni ⁴ parigaṇhanto antopure ca antonagare ca dvāra-
 5 gāmesu ca attano aguṇaṃ kathentaṃ adisvā „janapade gave-
 sissāmīti“ amaccānaṃ rajjaṃ niyyādetvā purohitena saddhiṃ
 aññātakavesena Kāsiraṭṭhe caranto kañci aguṇaṃ kathentaṃ
 adisvā paccante ekaṃ nigamaṃ patvā bahidvārasālāya nisīdi.
 Tasmīṃ khaṇe nigamavāsī ⁵ asītikotivibhavo kuṭumbiko mahan-
 10 tena parivārena nahānatitthaṃ gacchanto sālāya nisinnaṃ su-
 vaṇṇavaṇṇaṃ sukhumālasarīraṃ rājānaṃ disvā uppannasineho
 sālāṃ pavisitvā ⁶ „idh' eva hothā“ 'ti vatvā gehaṃ gantvā
 nānaggarasabhojanaṃ sampādāpetvā mahantena parivārena
 bhattabhājanāni gāhāpetvā agamāsi. Tasmīṃ khaṇe Hima-
 15 vantavāsī ⁵ pañcābhīṇṇātāpaso ⁷ āgantvā tatth' eva nisīdi.
 Nandamūlakapabbhārato paccekabuddho pi āgantvā ⁸ tatth' eva
 nisīdi. Kuṭumbiko rañño hatthadhovanaṃ ⁹ datvā nānaggarasehi
 sūpavyañjanehi bhattapātiṃ sajjetvā rañño upanesi. Rājā taṃ ¹⁰
 gahetvā purohitabrāhmaṇassa ¹¹ adāsi. Brāhmaṇo ¹² gahetvā
 20 tāpasassa adāsi. Tāpaso paccekabuddhassa santikaṃ gantvā ¹³
 vāmahatthena bhattapātiṃ ¹⁴ dakkhiṇahatthena kamaṇḍalum ga-
 hetvā dakkhiṇodakaṃ datvā patte bhattaṃ pakkhipi. So kañci ¹⁵
 animantetvā anāpucchitvā paribhuñji. Tassa bhattakiccapari-
 yosāne kuṭumbiko cintesi: „mayā rañño bhattaṃ dinnaṃ raññā ¹⁶
 25 brāhmaṇassa brāhmaṇena tāpasassa tāpasena paccekabuddhassa,
 paccekabuddho kañci ¹⁷ anāpucchitvā va bhuñji ¹⁸, kin nu kho
 imesaṃ ettakaṃ ¹⁹ dānakāraṇaṃ, kiṃ imassa kañci ¹⁷ aññā-

¹ C's brahmadatte rajjaṃ, B'd-datte rajjaṃ kārente. ² C's vicchayo, B'ds anucchaviko na hoti in the place of vi-. ³ C's rājā guṇa-, C's rājā aguṇa-, both omitting attano. ⁴ C's attano ni-. ⁵ all three MSS. -si. ⁶ B'ds add patisanthāraṃ katvā. ⁷ C's -ñña-, B'd -ñño-. ⁸ C's gantvā. ⁹ B'ds -naudakam. ¹⁰ B'd naṃ. ¹¹ B'd -tassa-. ¹² B'd adds pi. ¹³ B'd āg-. ¹⁴ B'd adds gahetvā. ¹⁵ all three MSS. kiñci. ¹⁶ C's -o. ¹⁷ B'd ki-. ¹⁸ B'd paribh-. ¹⁹ B'd -kānaṃ.

pucchitvā va bhuñjanakāraṇaṃ, anupubbena¹ pucchissāmīti² so ekekaṃ upasaṃkamitvā vanditvā pucchi, te pi 'ssa kathesuṃ:

1. Sukhumālarūpaṃ disvāna ratthā vīvanaṃ āgataṃ
kūṭāgārarūpetāṃ mahāsayaṇaṃ upocitaṃ 269.
2. Tassa te³ pemakenāhaṃ adāsīm⁴ baddham⁵ odanaṃ 5
sālīnaṃ vīcitaṃ bhattaṃ suciṃ maṃsūpasēcanaṃ⁶, 270.
3. Taṃ tvaṃ bhattaṃ⁷ patiggayha brāhmaṇassa adāpayi⁸
attanā⁹ anasitvāna¹⁰, ko 'yaṃ dhammo, nam' atthu te. 271.
4. Ācariyo brāhmaṇo mayhaṃ kiccākiccesu vyāvaṭo
garu ca āmantanīyo¹¹ ca, dātum arahāmi bhojanaṃ. 272. 10
5. Brāhmaṇaṃ dāni pucchāmi Gotamaṃ rājapūjitaṃ:
rājā te bhattaṃ pādāsi suciṃ maṃsūpasēcanaṃ¹², 273.
6. Taṃ tvaṃ bhattaṃ¹³ patiggayha isissa bhojanaṃ adā,
akhettaññū si¹⁴ dānassa, ko 'yaṃ dhammo, nam' atthu te. 274.
7. Bharāmi putte dāre ca ghāresu gathito ahaṃ, 15
bhuñja¹⁵ mānusaṃ kāme anusāsāmi rājino. 275.
8. Āraññakassa¹⁶ isino cirarattaṃ¹⁷ tapassino
vaddhassa¹⁸ bhāvitattassa dātum arahāmi bhojanaṃ. 276.
9. Isiṇ ca dāni pucchāmi kisaṃ dhamanisanthataṃ¹⁹
parūlhakacchanakhalomaṃ paṃkadantaṃ rajassiraṃ: 277. 20
10. Eko araññe viharasi²⁰, nāvakaṃkhasi²¹ jīvitaṃ,
bhikkhu kena tayā seyyo yassa tvaṃ bhojanaṃ adā. 278.
11. Khaṇant' ālukalambāni²² bilālitaṃkalāni²³ ca
dhunaṃ sāmākanivāraṃ saṃghāriyaṃ pasāriyaṃ²⁴ 279.
12. Sākaṃ bhisaṃ madhum²⁵ maṃsaṃ badarāmalakāni ca 25
tāni ābhatva²⁶ bhuñjāmi, atthi me so pariggaho. 280.

¹ Bā adds te ² Bā tass eva. ³ all three MSS. -si. ⁴ Bā vadham. ⁵ Cks
-sevanaṃ. ⁶ Bā sattaṃ, Cks pattaṃ. ⁷ Bā adāpayi. ⁸ Bā attānaṃ. ⁹ Bā
anayitvāna, Cā anavaṃsitvā. ¹⁰ Bā āpanantiyo. ¹¹ all three MSS. suci, Ck
-sevanaṃ. ¹² Cā pattaṃ. ¹³ Cks -amñāsi. ¹⁴ so all three MSS. for bhuñjāmi?
¹⁵ Bā araññi-. ¹⁶ Cks -a. ¹⁷ Bā vuddhassa. ¹⁸ Bā kissaṃ dhamanisanthataṃ.
¹⁹ Bā vihāsi. ²⁰ Cks nāvakaṃ-. ²¹ Bā khaṇamālu-. ²² Bā bilāli-, Cks bilāni-.
²³ Bā saṃghāriya pasāriyaṃ, Cks saṃghāṭiyaṃ pasāṭiyaṃ. ²⁴ Bā -u. ²⁵ so Cks;
Bā āharitvā.

13. Pacanto apacantassa¹ amamassa sakiñcano²
anādānassa sādāno dātum arahāmi bhojanam. 281.
14. Bhikkhuñ ca dāni pucchāmi tuñhīm āsīna subbatam:
isi³ te bhattam pādāsi suciṃ maṃsūpasecanam⁴, 282.
- 5 15. Tam tvaṃ bhattam patiggayha tuñhī bhuñjasi ekako,
nāññamkañci⁵ nimantesi, ko 'yam dhammo, nam' atthute. 283.
16. Na pacāmi na pācemi na chindāmi na chedaye.
tam maṃ akiñcanam ñatvā sabbapāpehi āratam⁶ 284.
17. Vāmena bhikkham ādāya dakkhiṇena kamaṇḍalum
10 isi me bhattam pādāsi suciṃ maṃsūpasecanam⁴. 285.
18. Ete hi dātum arahanti⁷ samamā sapariggahā,
paccanīkam aham maññe yo dātāraṃ nimantaye ti. 286.

Tattha vivanaṃ⁸ ti nirūdakasadisam⁹ imam paccantaṃ āgataṃ, kūtā-
gāravarūpetan¹⁰ ti kūtāgāravare¹¹ upagataṃ, ekaṃ¹² varakūtāgāravāsinaṃ¹³
15 ti attho, mahāsayanamupocitan ti tatth'eva supaññattam sirisayanam¹⁴
upocitam, tassa te ti evarūpam taṃ¹⁵ disvā aham pemam akasim¹⁶, tassa
tava pemakena baddhamodanan¹⁷ ti uttamam odanan¹⁸, vicitan ti apa-
gatakhaṇḍakālakehi vicittatandulehi katam, adāpayīti¹⁹ adāsi²⁰, attānaṃ ti
attanā²¹, ayam eva vā pātho, anasitvānā²² 'ti abhuñjitvā, ko yaṃ dhammo
20 ti mahārāja ko esa tuṃhākaṃ sabhāvo, namatthu te ti namo tava atthu yo
tvaṃ attanā²¹ abhuñjitvā parassa adāsi, ācariyo ti kuṭumbiya esa mayhaṃ
ācārasikkhāpako ācariyo, vyāvaṇṇo ti uyyutto, āmantaniko²³ ti āmantetabba-
yuttako, mayā dinnam²⁴ gabetum anurūpo, dātumarahamīti tasmā aham
evarūpassa ācariyassa bhojanam dātum arahamīti rājā brāhmaṇassa gunam
25 vannesi. akhettaṃñūsīti²⁵ nāham tam dānassa khettaṃ mayi²⁶ dinnam
mahapphalam na²⁷ hotti evam attānaṃ dānassa akhettaṃ jānāsi²⁸ maññe ti²⁹,
anusāsāmiti attano atthaṃ pahāya³⁰ rañño atthiñ ca dhammañ ca anusā-
sāmi, evam attano agunam kathetvā³¹ āraññakassā³² 'ti isino gunam kathesi.
isino ti silādiguṇapariyesakassa, tapassino ti tapanissitakassa, vaddhassā³³

¹ B^d paccanto apaccassa. ² B^d kiñcino, C^k kisañcano, B^s akiñcano. ³ C^{ks} -i.
⁴ C^k sucimamsūpasevanam, B^d suci-. ⁵ B^d kiñci. ⁶ C^s -nam, B^d arakam. ⁷
B^d -ati. ⁸ C^k vicinan, C^s vica-. ⁹ B^d nirudakaaraññasa-. ¹⁰ C^k -varun, C^s
-carun. ¹¹ B^d -rena. ¹² C^{ks} okam, B^s evam. ¹³ B^d omits vara. ¹⁴ C^k -na.
¹⁵ B^d omits tam. ¹⁶ all three MSS -si ¹⁷ B^d vadḍha-. ¹⁸ B^d uttamod-.
¹⁹ C^{ks} -yinti, B^d -yiti. ²⁰ C^{ks} -sim ²¹ B^d -no. ²² C^{ks} anayi-. ²³ so C^{ks};
wanting in B^d. ²⁴ B^d adds bhattam ²⁵ B^d -ñūsiti. ²⁶ B^d mayā. ²⁷ B^d
omits na. ²⁸ C^{ks} -nasi ²⁹ C^{ks} maññesi. ³⁰ B^d atthāya, omitting pahāya
³¹ B^d gahetvā ³² B^d araññi-. ³³ B^d vadḍha-.

ti paṇḍitassa gunavaddhassa¹, nāvakaṃkhasīti² sayāṃ dullabhabhojano
 hutvā evarūpaṃ bhojanam aññassa desi³. kiṃ attano jīvitaṃ na kaṃkhasi,
 bhikkhu kenā⁴ ti ayaṃ bhikkhu katarena gunena tayā setthataro, khaṇa-
 mālulakambānīti⁵ khaṇanto ālukalambāni ālūni c' eva tālakandāni⁶ ca,
 bilālatakkalāni⁷ cā⁸ ti bilālīkandatakkalakandāni ca, dhunnaṃ ti sāmākaṇ⁹ 5
 ca nīvāraṇaṃ ca dhunivā, saṃghāriyaṃ pasāriyaṃ¹⁰ ti ete sāmākanivāre⁷
 dhunanto saṃsāretvā⁹ puna sukkhāpīte pasāretvā¹⁰ suppena pappotetvā koṭṭe-
 tvā taṇḍule ādāya pacitvā bhuñjāmīti vadati, sākaṃ ti yaṃ kiñci sūpeyya-
 paṇṇaṃ, māṃsaṃ ti sīhaviḡhāsādimaṃsaṃ, tāni āharitvā ti tāni sākādīni
 āharitvā, amamaṃsa¹¹ ti taṇhūditthimamattarahitassa¹², sakiñcana¹³ ti sapali- 10
 bodho¹⁴, anūdānassa¹⁵ ti niggahaṇassa, dātumaṃarahamīti evarūpassa¹⁶
 paccakabuddhassa attana¹⁷ laddhabhojanaṃ dātumaṃ arahamī, tunhīmāsīnaṃ
 ti kiñci avatvā nisīnaṃ. akiñcanaṃ ti rōgakiñcanādīhi¹⁸ rahitaṃ, ārataṃ
 ti virataṃ sabbapāpāni pahāya thitaṃ, kamaṇḍalaṃ ti kamaṇḍalaṃ, ete hiti
 ete rājādayo tayo janā ti hatthaṃ pasāretvā te niddisanto¹⁹ evaṃ āha, dātu- 15
 maraṇantīti mādisassa dātumaṃ arahanti, paccanīkaṃ ti paccanīkapatipadaṃ
 āyāyassa nimantanaṃ, ekavīsatiyā anesaṇāsu aññatarāya²⁰ pindaṃ patipinḍa-
 pariyesaṇāya²¹ jīvīkakaṇṇapaṇasamkhātā micchājīvaṃ patipattiṃ nāma hoti.

Tassa²² vacanaṃ sutvā kuṭumbiko attamano dve osāna-
 gāthā abbhāsi:

20

19. Atthāya vata me ajja idhāgacchi rathesabho,
 ito pubbe na jānāmi²³ yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 287.
 20. Ratthesu giddhā rājāno, kiccākicesu brāhmaṇā²⁴,
 isi²⁵ mūlaphale giddhā²⁶, vippamuttā ca bhikkhavo ti. 288.

Tattha rathesabho ti rājānaṃ sandhāyāha, kiccākicesu²⁷ ti rañño 25
 kiccakaraṇīye²⁸, bhikkhavo ti paccakabuddhā, bhikkhavo pana sabbabhavehi²⁹
 vippamuttā

Paccakabuddho tassa dhammam desetvā sakatthānaṃ eva
 gato, tathā tāpaso. Rājā pana katipāhaṃ tassa santike va-
 sitvā Bārāṇasim eva gato.

30

¹ Bā -vuddh-. ² Cks na ca-. ³ Bā desiti. ⁴ Cs naṃtā-, Bā khaṇamālu-. ⁵
 Bā latātantāni. ⁶ Bā pilāli-. ⁷ Cks sāma- ⁸ Bā saṃbhāriyapasāriyaṃ, Cks
 -ghātiyaṃ pasāriyaṃ. ⁹ so Bā for saṃghāretvā? Cks saṃsāretvā ¹⁰ Ck
 pasācetvā, Cs -vetvā. ¹¹ Cks -mamanta-? Bā -mamā-. ¹² Ck kiñcana, Bā
 akiñcana. ¹³ Bā apa-. ¹⁴ Bā adds anūdānassa, Bā adānassa. ¹⁵ Bā -no. ¹⁶
 Ck rāha-, Cs rājā. ¹⁷ Cs naddisanto, Bā nindayanto. ¹⁸ Cks -rā ¹⁹ Bā
 pinḍapātapi-. ²⁰ Bā adds taṃ. ²¹ Bā yo haṃ ajja pajānāmi. ²² Cks -no.
²³ Cs isi, Bā isi? ²⁴ Bā -o. ²⁵ Bā -yesu ²⁶ Cks -ve.

- S. i. dhammadesanaṃ ā. „na bhikkhave idān' eva piṇḍapāto
yathānucchavikaṃ gacchati, pubbe pi gato yevā" 'ti vatvā J. s.:
„Tadā kuṭumbiko' dhammaratanassa sakkārakuṭumbiko ahosi. rājā
Ānando, purohito Sāriputto, hemavatako² tāpaso aham evā" 'ti.
5 Bhikkhāparamparaajātakam. Pakinnakavaggavaṇṇanā nit-
ṭhitā .

¹ B^d dhamapujitaku-. ² C^{ks} -kā, B^d himavanta-. ³ pakinnaka - - wanting
in B^d

XV. VĪSATINIPĀTA.

1. Mātāṅgajāṭaka.

Kuto nu āgacchasi rummavāsiti¹. Idam S. J. v. Udena-
vaṃsarājānaṃ sandhāya kathesi. Tasmim hi kāle āyasmā Piṇḍola-
bhāradvājo Jetavanato ākāsenā gantvā yebbhuyyena Kosambiyaṃ 5
Udenassa raṇṇo uyyānaṃ divāvihārāya gacchati. Thero kira puri-
mabhave rajjaṃ karonto dīgham addhānaṃ tasmim uyyāne mahāpari-
vāro sampattim² anubhavi. So tena pubbāciṇṇena yebbhuyyena tatth'
eva divāvihāraṃ nisīditvā phalasamāpattisukhena³ vitināmeti. Tasmim
ekadivasaṃ tattha gantvā supupphitasālamūle nisinne⁴ Udeno sattāhaṃ 10
mahāpānaṃ pivitvā „uyyānakīlaṃ⁵ kīḷissāmīti“ mahantena parivārena
uyyānaṃ gantvā maṅgalasilāpaṭṭe aṇḍatarāya itthiyā amke nipanno
surāmadamattatāya niddaṃ okkami. Gāyantaṃ nisinnitthiyo turiyāni
chaddetvā uyyānaṃ pavisitvā pupphaphalādīni vicinantiyo therāṃ disvā
gantvā vanditvā nisīdimasu. Thero⁶ dhammakathaṃ kathento nisīdi. 15
Itarāpi itthi amkaṃ⁷ cāletvā rājānaṃ pabodhetvā „kuhiṃ tā vasaliyo
gatā“ ti rutte „ekaṃ samaṇaṃ parivāretvā nisinna“ ti āha. So
kuddho gantvā therāṃ akkositvā⁸ paribhāsivā „handa ca taṃ samaṇaṃ
tambakipillakehi⁹ khādāpessāmīti“ kodhavasena therassa sarīre tamba-
kipillakapuṭaṃ¹⁰ bhindāpesi. Thero ākāse ṭhatvā tass' ovādaṃ datvā 20
Jetavane gandhakuṭṭidvāre yeva otaritvā Tathāgatena „kuto āgato sīti“
puṭṭho¹¹ taṃ atthaṃ ārocesi. S. „na kho Bhāradvāja Udeno idān'
eva pabbajite viheṭṭheti, pubbe pi viheṭṭhay' evā¹²“ 'ti vatvā¹³ tena
yācito a. ā.:

¹ B^d du. ² B^ds -iyo. ³ B^ds add vasitvā divasam. ⁴ C^ks -o. ⁵ B^ds -likaṃ.

⁶ B^d adds tāsaṃ. ⁷ B^d aṅgaṃ ⁸ B^s pa-. ⁹ B^d tampakimili-. ¹⁰ B^d adds
thero. ¹¹ B^d vihesi yevā, B^s viheṭṭhesiyevā ¹² B^ds add tuṇhi ahoṣi.

A. B. Br. r. k. M. bahinagare caṇḍālayoniyam nibbatti,
 Mātaṅgo ti 'ssa nāmaṃ karimsu. Aparabhāge viññūtaṃ patto
 Mātaṅgapaṇḍito ti pākaṭo ahosi. Tadā Bārāṇasiseṭṭhino dhītā
 Diṭṭhamaṅgalikā nāma ekamāsadvemāsavārena mahāparivārā
 5 uyyānakīlikā¹ gacchati. Ath' ekadivasam M. kenaci kam-
 mena nagaram pavisanto antaradvāre Diṭṭhamaṅgalikam disvā
 ekamantaṃ apagantvā allīyitvā atṭhāsī. Diṭṭhamaṅgalikā sāṇi-
 antarena oloketi tam disvā „ko eso“ ti pucchitvā „caṇḍālo
 ayye“ ti vutte „adiṭṭhapubbayuttakam vata passāmā“ 'ti gan-
 10 dhodakena akkhīni dhovitvā tato nivatti. Tayā saddhim nik-
 khantajano „are² duṭṭha caṇḍāla, ajja tam nissāya ambhākam
 amūlakam surābhataṃ naṭṭhan“ ti kodhābhibhūto Mātaṅga-
 paṇḍitaṃ hatthehi ca pādehi ca pothetvā³ asaṇṇam⁴ katvā
 pakkāmi. So muhuttaṃ vītināmetvā paṭiladdhasaṇṇo cintesi:
 15 „Diṭṭhamaṅgalikāya pariṇāso maṃ niddosaṃ akāraṇena pothesi,
 Diṭṭhamaṅgalikam labhitvā va utṭhahissāmi no⁵ alabhitvā“ ti
 adhiṭṭhāya gantvā tassā pitu nivesanadvārena nipajji. So
 „kena kāraṇena nipanno sīti“ vutte „aṇṇam kāraṇam n' atthi:
 Diṭṭhamaṅgalikāya me attho“ ti āha. Eko divaso atīto, tathā
 20 dutiyo tatiyo catuttho pañcama chaṭṭho ca. Bodhisattānaṃ
 adhiṭṭhānaṃ nāma samijjhati⁶, tasmā sattame divase Diṭṭha-
 maṅgalikam nīharitvā tassa adamsu. Atha naṃ sā „utṭhehi
 sāmi, tumhākam geham gacchāmā“ 'ti āha. „Bhadde tava
 pariṇāso amhi supothito⁷, dubbalo, maṃ ukkhipitvā piṭṭhim
 25 āropetvā⁸ ādāya gacchā⁹“ 'ti. Sā tathā katvā nagaravāsinaṃ
 passantānaṃ űeva nagarā nikkhamitvā caṇḍālagāmaṃ¹⁰ gatā.
 Atha naṃ M. jātisambhedavītikkamaṃ akatvā va katipāham
 gehe vasāpetvā cintesi: „aham eva tam lābhaggayasaggappat-
 tam¹¹ karonto pabbajitvā va kātum sakkhissāmi¹² na itarathā¹³“

¹ Eds -naṃ kīlitaṃ. ² Bā hare. ³ Iā podhe-. ⁴ Eds vis-. ⁵ Cks add ce.
⁶ Bā -icchatī. ⁷ Cks supoth-, Bā pothito. ⁸ so Bds; Cs āropeta, Ck āropeti
 for āropenti? ⁹ Bā gacchāhi. ¹⁰ Bā -makam. ¹¹ Cks -ttā. ¹² Cks -mīti. ¹³
 Cks irathā.

ti. Atha naṃ āmantetvā „bhadde mayi araṇṇato kiñci anā-
 harante¹ amhākaṃ jīvikaṃ na-ppavattati², yāva mamāgamanā
 mā ukkaṇṭhi, ahaṃ araṇṇaṃ gamissāmi³“ vatvā gehavāsino³
 pi „imaṃ mā pamajjitthā“⁴ ti ovaḍitvā araṇṇaṃ gantvā sa-
 maṇakapabbajjaṃ⁴ pabbajitvā appamatto sattame divase aṭṭha 5
 samāpattiyo pañca abhiññā⁵ uppādetvā „idāni Diṭṭhamaṅgali-
 kāya⁶ avassayo bhavitum sakkhissāmi⁷“ iddhiyā gantvā caṇḍāla-
 gāmadvāre otaritvā Diṭṭhamaṅgalikāya gehadvāraṃ agamāsi.
 Tassāgamanam sutvā⁷ nikkhamitvā „sāmi kasmā maṃ anāthaṃ
 katvā pabbajito sīti“⁸ paridevi. Atha naṃ „bhadde, mā cin- 10
 tayi, tava porāṇakayasato idāni mahantataraṃ yasaṃ karissāmi,
 api⁹ kho pana ‘na’ mayhaṃ Mātāṅgo¹⁰ sāmiko, Mahābrahmā
 me sāmiko’ ti ettakaṃ parisamajjhe vattum sakkhissasīti¹¹.
 „Āma sāmi sakkhissāmi¹²“. „Tena hi ‘idāni te sāmiko kuhin’
 ti puṭṭhā ‘Brahmalokaṃ gato’ ti vatvā ‘kadā āgamissatīti’ 15
 vutte ‘ito sattame divase punṇamāya¹¹ candaṃ bhinditvā āga-
 missatīti’ vadeyyāsīti¹²“ naṃ vatvā¹³ Himavantam eva gato.
 Diṭṭhamaṅgalikāpi Bārāṇasiyaṃ mahājānamajjhe¹⁴ tesu tesu
 ṭhānesu tathā kathesi. Mahājano „aho¹⁵ Mahābrahmā samāno
 Diṭṭhamaṅgalikaṃ na gacchati. evam etaṃ bhavissatīti“¹⁶ sad- 20
 dahi. B. pi punṇamadvase candassa gamanamajjhe ṭhitakāle
 Brahmattabhāvaṃ māpetvā sakalaṃ Kāsiraṭṭhaṃ dvādasa-
 yojanikaṃ Bārāṇasinagaraṃ ca ekobhāsaṃ katvā candaṃ bhin-
 ditvā otaritvā Bārāṇasiyā¹⁶ uparupari tikkhattum paribbha-
 mitvā mahājānena gandhamālādīhi pūjyamāno¹⁷ caṇḍālagāmā- 25
 bhīmukho ahosi. Brahmabhaddā sannipatitvā caṇḍālagāmakaṃ¹⁸
 gantvā Diṭṭhamaṅgalikāya gehaṃ suddhavatthehi chādetvā
 bhūmiṃ ca¹⁹ catujātiyagandhehi opuñchetvā²⁰ pupphāni vikiritvā

¹ Ck anārabhante ² Bā -ttantiti ³ Pds -nam. ⁴ Bā tāpasapa-. ⁵ Bā -āyo.
⁶ Ck -kā. ⁷ Bds add gehato. ⁸ Bds add ca ⁹ Bds omit na. ¹⁰ Bā -gapan-
 -lito. ¹¹ Bā -yam ¹² Ck -sīti iti, Bā -si iti. ¹³ Bā adds mahāsatto. ¹⁴ Bā
 -janassa-. ¹⁵ Bā amhākaṃ. ¹⁶ Cks -yam ¹⁷ Ck pūjaya-. C^s pūjemāno. ¹⁸ Cks
 -ikam. ¹⁹ Cks -iyam, Bds -mica. ²⁰ Cks o; uñjetvā, Bds upalimpitvā

- dhūmaṃ datvā celavitānaṃ pasāretvā mahāsayaṇaṃ paññāpetvā gandhatelehi dīpaṃ jāletvā dvāre rajatapattavannaṇvālukaṃ¹ okiritvā pupphāni vikiritvā dhaje bandhiṃsu. Evaṃ alaṃkategehe M. otaritvā anto pavisitvā thokaṃ sayanapiṭṭhe nisīdi.
- 5 Tadā Diṭṭhamaṅgalikā utunī hoti², ath' assā³ aṅguṭṭhakena nābhiṃ parāmasi. kucchiyaṃ gabbho patiṭṭhāsi. Atha naṃ M. āmantetvā „bhadde gabbho te patiṭṭhito, tvaṃ puttaṃ vijāyissasi, tvaṃ pi putto pi te lābhaggaṃsaggappattā bhavissatha, tava pādadhovanaudakaṃ⁴ sakala-Jambudīpe rājūnaṃ abhiseka-
- 10 udakaṃ⁵ bhavissati, nahānodakaṃ pana te amatosadhaṃ bhavissati, ye naṃ⁶ sīse āsiṇcissanti te sabbadā⁷ rogehi muccissanti. Kālakaṇṇiṃ⁸ parivajjessanti, tava pādapiṭṭhe sīsaṃ ṭhapetvā vandantā sahaṃsaṃ dassanti, tathā savanaṭṭhāne ṭhatvā vandantā sataṃ dassanti, cakkhupathe ṭhatvā vandantā ekaṃ
- 15 kahāpaṇaṃ datvā vandissanti, appamattā hohīti“ naṃ ova-ditvā gehā nikkhamitvā mahājanassa passantass' eva uppatitvā candamaṇḍalaṃ pāvisi. Brahmaḥhattā sannipatitvā ṭhitakā va rattinā vītinaṃmetvā pāto va Diṭṭhamaṅgalikaṃ suvaṇṇasivikaṃ āropetvā sīseṇ' ukkhipitvā nagaraṃ pavisiṃsu. Mahābrahma-
- 20 bhariyā ti naṃ upasaṃkamitvā mahājano gandhamālādīhi pūjesi, pādapiṭṭhe sīsaṃ ṭhapetvā vanditūṃ labhantā sahaṃsatthavikaṃ denti, sotapathe ṭhatvā vanditūṃ labhantā sataṃ denti, cakkhupathe vanditūṃ labhantā ekaṃ kahāpaṇaṃ denti, evaṃ dvāda-dasojanikaṃ Bārāṇasīṃ gahetvā vicarantā aṭṭhārasakoṭṭidhanaṃ
- 25 labhiṃsu. Atha naṃ nagaraṃ pariharitvā ānetvā nagaramajjhe mahāmaṇḍapaṃ katvā sāṇiṃ⁹ parikkhipitvā¹⁰ mahantena siri-sobhaggena tattha vasāpesuṃ. Maṇḍapasantike yeva satta-dvāraṇṇakāṃ sattaḥbhūmakapāsādaṃ¹¹ kātuṃ ārabhiṃsu, mahantaṃ navakammaṃ ahoṣi. Diṭṭhamaṅgalikā maṇḍape yeva
- 30 puttaṃ vijāyī. Ath' assa nāmagahaṇadivase brāhmaṇā

¹ Bā -vaṇṇam-. ² Bāś ahoṣi. ³ Cks Bā assa. ⁴ Cs Bā -naṃ uda-. ⁵ Bā -sekodakam. ⁶ Cs ye nā, Ck Bā ye na. ⁷ Bāś sabba. ⁸ Cks -ī, Bā -ī. ⁹ Bā sāṇiyā. ¹⁰ Bāś add mahāsayaṇaṃ paññāpetvā. ¹¹ Bā -bhūmikaṃ.

sannipatitvā maṇḍape jātattā Maṇḍavyakumāro¹ ti² nāmaṁ
karimsu. Pāsādo pana dasahi māsehi niṭṭhito. Tato paṭṭhāya³
mahantena yasena tasmim̐ vasati. Maṇḍavyakumāro pi ma-
hantena parivārena vaḍḍhati, tassa sattatṭhavassakāle yeva
Jambudīpatale uttamācariyā sannipatimsu, te taṁ tayo vede⁵
ugghanhāpesuṁ, soḷasavassakālato⁴ paṭṭhāya brāhmanānaṁ bhat-
taṁ⁵ paṭṭhapesi. nibaddhaṁ soḷasa brāhmaṇasahassāni ca⁶
bhuñjanti, catutthe dvārakoṭṭhake brāhmaṇānaṁ dānaṁ diyati.
Ath' ekasmiṁ mahāmahadivase⁷ gehe bahuṁ pāyāsaṁ paṭiyā-
desuṁ, soḷasa brāhmaṇasahassāni catutthe dvārakoṭṭhake nisī-
ditvā suvaṇṇarasavannena⁸ navasappinā pakkamadhukhaṇḍa-
sakkharāhi⁹ ca abhisamkhattaṁ pāyāsaṁ paribhuñjanti, kumāro
pi sabbālāmaṁkārapatimaṇḍito suvaṇṇapāḍukā¹⁰ āruya hatthena
kañcanakadaṇḍaṁ¹¹ gahetvā „idha sappiṁ detha, idha madhū“
ti vicārento carati. Tasmim̐ khane Mātāṅgapaṇḍito Himavante¹⁵
assamaṇapade nisinna „ko¹² nu kho Diṭṭhamaṅgalikāya puttassa
pavattitī“ olokeno tassa atitthena pakkhantabhāvaṁ disvā
„ajj' eva gantvā māṇavaṁ dametvā yattha dinnāṁ mahapphalaṁ
hoti tattha dānaṁ dāpetvā āgamissāmi“ cintetvā ākāseṇa
Anotattadahaṁ gantvā mukhadhovanādīni katvā manosilātale²⁰
ṭṭhito rattadupattāma¹³ nivāsetvā kāyabandhanaṁ bandhitvā paṇi-
sukūlasaṁghātiṁ pārupitvā¹⁴ mattikāpattaṁ ādāya ākāseṇa
gantvā catutthe dvārakoṭṭhake dānagge yeva otaritvā eka-
mantaṁ aṭṭhāsi. Maṇḍavyo¹⁵ ito c' ito ca olokeno taṁ disvā
„evaṁvirūpo¹⁶ saṁkārayakkhasadiso¹⁷ ayaṁ pabbajito imaṁ¹⁸ 25
ṭṭhānaṁ āgacchanto kuto¹⁹ āgacchasīti“ tena saddhim̐ salla-
panto paṭṭhamaṁ gātham āha:

¹ Bā -ḍappa-. ² Bā adds ssa. ³ Bā adds sā. ⁴ Bā so sola-. ⁵ Bā adds
divase gehe. ⁶ Cs Bā omit ca. ⁷ Bā mahāsamaya-. ⁸ Bā suvaṇṇasarakena.
⁹ Bā sakkārapakka-. ¹⁰ Bā -kāni. ¹¹ Cs laṇḍaka-, Ck laṇḍanaka-. ¹² so all
three MSS. ¹³ Bā omits ratta. ¹⁴ Bā pāruppetvā. ¹⁵ Bā adds kumāro. ¹⁶
Bā evarūpo. ¹⁷ Cs saṁkhāra-. Bā saṁkararukkha-, Bā saṁkararukkha-. ¹⁸
Bā idaṁ pi. ¹⁹ Bā adds nu.

1. Kuto nu āgacchasi rummavāsi¹
 otallako paṃsupisācako va
 saṃkāracolaṃ paṭimuca² kaṇṭhe,
 ko re tuvaṃ hohisi adakkhineyyo ti. 1.

5 Tattha rummavāsi¹ anañjitaamanditaghattitasamghātitaṭṭhitikavasano³,
 otallako ti lāmakō olambavilambanantakadharo⁴ vā. paṃsupisācako vā 'ti
 saṃkāratthāne piṣāco viya. saṃkāracolaṃ ti saṃkāratthāne laddhapilotikam,
 paṭimuca⁵ 'ti paṃmuñcitvā⁶, adakkhineyyo ti tvam adakkhineyyo ime-
 sam paramadakkhineyyānaṃ nisinnatthānam eko⁷ hutvā⁸ āgato.

10 Taṃ sutvā M. muducittē⁹ eva tena saddhim sallapanto
 dutiyaṃ gātham āha:

2. Annaṃ tava idaṃ⁹ pakataṃ yasassi,
 taṃ khajjare bhuñjare piyyare ca,
 jānāsi¹⁰ tvaṃ paradattūpajivim,
 15 uttiṭṭha, piṇḍaṃ labhataṃ sapāko ti. 2.

Tattha pakataṃ ti paṭiyattam¹¹, yasassiti parivārasampanna¹², taṃ
 khajjare ti taṃ khajjanti¹³ c eva bhuñjanti¹⁴ ca, piyyare ti¹⁵ pivanti¹⁶ ca.
 kimkāraṇā mayhaṃ kujjhasi, uttiṭṭha piṇḍaṃ ti upatiṭṭhitvā labhitabbaṃ
 piṇḍaṃ utthāya thitehi vā diyyamānaṃ hetthā thatvā labhitabbaṃ piṇḍaṃ
 20 labhataṃ, sapāko ti sapākacandālo¹⁷ pi¹⁸ labhatu. jātisampannā hi yattha
 katthaci labhanti, sapākacandālassa pana ko deti¹⁹, dullabhapiṇḍo ahaṃ, tasmā
 me jīvitaṭṭhapattanattham bhojanaṃ dāpehi kumārā 'ti.

Tato Maṇḍavyo gātham āha:

3. Annaṃ mama idaṃ²⁰ pakataṃ brāhmaṇānaṃ²¹
 25 attatthāya saddahato mama idaṃ²².
 apehi ettho, kim idhaṭṭhito si,
 na mādisā tuyhaṃ dadanti jammā 'ti. 3.

¹ Bā du-. ² Bā -muñca. ³ so C^s; C^k -ghaṭṭisamvaseno. Bā ānañcitomandite
 samghātitaṃ pilo - - corr. to ānañcitamanditaghattitasamghātīpilo - -, B^s anañ-
 jinomandī - - ⁴ Bā -bananantakasuttadharo corr to -bakanantaka-, B^s -ba-
 kuttakadharo. ⁵ Bā -muñcā ⁶ C^ks -mucci-. ⁷ B^s -tthāna ko. ⁸ Bā add kuto.
⁹ so C^s for tavēdaṃ, Bā tava yidaṃ. ¹⁰ Bā C^s add maṃ. ¹¹ Bā pari-. ¹²
 all three MSS. -nnaṃ. ¹³ C^ks omit ti taṃ khajjanti. ¹⁴ C^ks -ati. ¹⁵ C^ks
 omit piyyareti. ¹⁶ C^ks piyyanti. ¹⁷ C^ks sā-. ¹⁸ C^ks hi pi. ¹⁹ B^s vadati. ²⁰
 so C^ks for mamēdaṃ, Bā mama yidaṃ ²¹ so all three MSS. for brahmānaṃ?
²² so all three MSS. for mamēdaṃ.

Tattha attatthāyā ti attano vadḍhiatthāya¹, a pehi ettho ti imambhī
tbhānā apagaccha, na mādisā ti mādisā jāti:sampannānaṃ² udiceabrahmaṇānaṃ³
denti na tuyham⁴ candālassa, gaccha jammā⁵ ti

Tato M. gātham āha:

4. Thale ca ninne ca vapanti bījaṃ 5
anūpakhetṭe phalam āsasānā⁶.
etāya saddhāya dadāhi dānaṃ,
app-eva ārādhaye dakkhiṇeyye ti. 4.

Tass' attho: kumāra sassaphalaṃ āsimsamānā tisu pi khettesu bījaṃ
vapanti, tattha ativuṭṭhikāle thale sassam sampajjati ninne pūṭikaṃ hoti ātape⁶ 10
nadiṃ ca talākaṃ ca nissāya kataṃ oghena vuyhati, mandavuṭṭhikāle thale khetṭe
vipajjati ninne thokaṃ sampajjati anūpe⁷ sampajjat' eva samavuṭṭhikāle thale
khetṭe⁸ thokaṃ sampajjati itaresu sampajjat' eva, tasmā yathā phalaṃ āsim-
samānā tisu pi khettesu vapanti tathā tvam pi etāya phalasaddhāya⁹ āgatā-
gatānaṃ sabbesam űeva dānaṃ dehi¹⁰, app-eva nāma evam dadanto dakkhiṇeyye 15
ārādheyyāsi labheyyāsi ti.

Tato Maṇḍavyo gātham āha:

5. Khettāni mayhaṃ viditāni loke
yes' āhaṃ bījāni patitṭhapemi,
ye brāhmaṇā jātīmantūpapannā 20
tānīdha¹¹ khettāni supesalānīti. 5.

Tattha yesūhaṃ ti yesu ahaṃ, jātīmantūpapannā ti jātīyā ca
mantehi ca upapannā

Tato M. dve gāthā abhāsi:

6. Jātīmodo¹² ca atimānitā ca 25
lobho ca doso ca mado ca moho
ete agunā yesu va¹³ santi¹⁴ sabbe
tānīdha khettāni apesalāni. 6.
7. Jātīmodo¹⁴ ca atīmanitā ca
lobho ca doso ca mado ca moho 30

¹ B^d vuḍhi-. ² C^k B^d mādisā-. ³ B^d adds dānaṃ. ⁴ B^ds tuyhanti. ⁵ B^d
āsīṇkhamānā corr to āsamānā, B^s āsasamānā? ⁶ B^ds anupakhetṭe. ⁷ B^d anu-
pakhetṭe. ⁸ C^ks -aṇi. ⁹ C^ks -sandhāya. ¹⁰ C^s deha, B^ds deti. ¹¹ B^d tāni ca.
¹² all three MSS. jāti-. ¹³ B^d ca. ¹⁴ C^k santi.

ete aguṇā yesu na santi sabbe
tānīdha¹ khetṭāni supesalānīti. 7.

Tattha jātimādo ti aham asmi jātisampanno ti evaṃ uppannamado²,
atimānitā eā 'ti³ añño mayā saddhim jātiādīhi sadiso n' atthīti atikkamma
5 pavattamāno, atilobhādayo⁴ lubbhanadussanamajjanamuyhanamattā⁵ ca, a-pe-
salānīti evarūpā hi puggalā āsivisabharitā viya vammikā appiyasīlā honti, eva-
rūpānam dinnadānam⁶ na mahapphalam hoti, tasmā mā⁷ etesaṃ pesalakkhettabhāvaṃ
maññittho⁸, na hi jātimāntā saggaḍāyākā, ye pana jātimānādirahitā ariyā tāni
khetṭāni supesalāni tesu dinnam mahapphalam te saggaḍāyākā hontīti.

10 Iti so M-tte punappuna kathente kujjhitvā „ayaṃ ativiya
bahum vippalapati, kuhiṃ gatā ime dovārikā, na imaṃ⁹ caṇ-
ḍālam nīharantīti“ gātham āha:

s. Katth' eva bhaṭṭhā¹⁰ Upajotiyo ca
Upajjhāyo athavā Bhaṇḍakucchi¹¹,

15 imassa dandaṇ ca vadhaṇ ca datvā (= supra p. 205.)
gale gahetvā khalayātha¹² jamman ti. 8.

Tattha kattheva¹³ bhaṭṭhā¹⁴ ti imesu tisu dvāresu ṭhapitā Upajotiyo¹⁵
ca Upajjhāyo ca Bhaṇḍakucchi¹⁶ eā ti tayo dovārikā kva gatā ti attho.

Te pi tassa vacanam sutvā vegenāgantvā vanditvā „kiṃ
20 karoma devā“ 'ti āhaṃsu. „Ayaṃ vo jammo caṇḍālo diṭṭho“
ti. „Na passāma deva, kutoci āgatabhāvaṃ na jānāma“ 'ti.
„Ko p' esa¹⁷ māyākāro vā vijjādharo vā¹⁸ bhavissatīti“. „Idāni
kiṃ piṭṭhathā“ 'ti. „Kiṃ karoma devā“ 'ti. „Imassa mukham
eva pothetvā bhindantā dandaveḷupesikāhi piṭṭhiṃ¹⁹ uppātentā²⁰
25 vadhaṇ ca datvā gale gahetvā etaṃ jammaṃ khalayātha¹²,
ito nīharathā“ 'ti. M. tesu attano santikaṃ anāgatesv-eva²¹
uppatitvā ākāse ṭhito gātham āha:

¹ Eā tāni ca ² C^s uppannamāno, B^d uppannamaddo, C^s uppannamāno
³ C^s -māntāni ⁴ P^d omits atī. ⁵ B^s rañjana, B^d rañcana in the place of
majjana. ⁶ B^d dinnam-. ⁷ C^s omits mā. ⁸ C^k mā nītho ⁹ B^d yimaṃ.
¹⁰ C^k kattham haṭṭhā, C^s kattha haṭṭhā, B^d s kvattha gatā. ¹¹ B^d gaṇḍa-. ¹²
B^d gala-. ¹³ C^s katthe, P^d s kvattha. ¹⁴ C^s haṭṭhā. B^d s gatā. ¹⁵ C^s upa-
yojito. ¹⁶ B^d s gaṇḍa-. ¹⁷ P^d s cesa. ¹⁸ B^d adds coro vā. ¹⁹ B^d s piṭṭhi
cammam. ²⁰ B^d uppādentō, B^s uppātantō, C^s s uddhaṇṭā. ²¹ C^s s -gateyeva

9. Girin nakhena¹ khaṇasi ayo dantena² khādasi
jātavedaṃ padahasi yo isiṃ paribhāsasīti. 9.

Tattha jātavedaṃ padahasīti aggim gilitum vāyamasī.

Imaṇ ca pana gātham vatvā M. passantass' eva māṇa-
vassa ca brāhmaṇānaṃ ca ākāse pakkhandi. 5

Tam attham pakāsento S. gātham āha:

10. Idaṃ vatvāna Mātāṅgo isi saccaparakkamo
antalikkhasmiṃ pakkāmi brāhmaṇānaṃ udikkhatan ti. 10.

Tattha saccaparakkamo ti sabhāvaparakkamo.

So pācīnadisābhimukho gantvā ekāya vīthiyā otaritvā 10
„padavalaṇjam³ paññāyatū“ 'ti adhiṭṭhāya pācīnadvārasamipe
piṇḍāya caranto missakabhattaṃ saṃkaḍḍhitvā ekissā⁴ sālāya
nisīditvā missakabhattaṃ paribhuñji. Nagaradevatā⁵ „ayaṃ
amhākaṃ ayyaṃ vibhettvā kathetīti“ asahamānā āgamiṃsu.
Ath' assa jeṭṭhakayakkho gīvaṃ gahetvā parivattesi, sesade- 15
vatā sesabrāhmaṇānaṃ⁶ gīvaṃ gaṇhitvā parivattesum. B-tte
muducittatāya pana „tassa putto“ ti taṃ⁷ na mārenti kevalaṃ
kilamenti⁸ yeva. Maṇḍavyassa sīsaṃ parivattitvā⁹ piṭṭhipassā-
bhimukhaṃ jātam, hatthapādā ujukā thaddhā va aṭṭhaṃsu.
akkhīni kālakatassēva viparivattiṃsu, so thaddhasarīro va 20
nipajji. Sesabrāhmaṇā mukhena kheḷaṃ vamaṇtā aparāparaṃ
parivattanti¹⁰. „Ayye puttassa te kiñci¹¹ jātan“ ti Diṭṭha-
maṅgalikāya ārocayiṃsu¹². Sā vegenāgantvā puttaṃ disvā
āha¹³ „kiṃ etan“ ti vatvā gātham āha:

11. Āveṭhitaṃ¹⁴ piṭṭhito uttamaṅgaṃ, 25
bāhaṃ pasāreti akammaneyyaṃ,
setāni¹⁵ akkhīni yathā matassa,
ko me imaṃ puttaṃ akāsi evan ti. 11.

¹ Ck girantakhena, Cs girannakhena, Pds girinakhena ² Pds -tehi ³ Ck -lan-
jam, Cs -lañchaṃ. ⁴ Bd -āya ⁵ Cks -re-. ⁶ Cks sesaṃ-. ⁷ Bd naṃ. ⁸ Bd
-manti. ⁹ Bd -etvā ¹⁰ Bd adda māṇavā. ¹¹ Bd kiṃ. ¹² Ck ācorayiṃsu. ¹³
Pds omit āha. ¹⁴ Bd āveli-. ¹⁵ Cks so-.

Tattha āvethitaṃ¹ ti parivattitaṃ

Ath' assā tasmim̐ ṭhāne ṭhitajano ārocetum̐ gātham āha:

12. Idhāgamā samaṇo rummavāsī²

otallako paṇṇisupisācako va³

5 saṃkārācolam̐ paṭimucca kaṇṭhe,

so te imam̐⁴ puttam akāsi evaṃ⁵ ti. 12.

Sā tam̐ sutvā cintesi: „aññass' etam̐ balaṃ n' atthi, nis-
saṃsayam̐ Mātāṇḍapaṇḍito bhavissati⁶, sampannamettābhāvano
kho pana dhīro na ettakam̐ janam̐ kilametvā gamissati, kataran
10 nu kho disam̐ gato bhavissatīti“ tato pucchantī gātham āha:

13. Katamam̐ disam̐ agamā bhūripaṇṇo.

akkhātha me māṇavā etam attham̐,

gantvāna tam̐ paṭikaremu⁷ accayam̐.

app-eva nam̐ puttam̐ labhemu jīvitam̐ ti. 13.

15 Tattha gantvānā⁸ ti tassa santikam̐ gantvā, tam̐ paṭikaremu⁷ acca-
yan ti⁹ accayam̐ paṭikarissāma desessāma khamāpessāma nan ti. puttam̐ la-
bbhemu jīvitam̐ ti app-eva nāma puttassa jīvitam̐⁹ labheyyāma

Ath' assā tattha ṭhitā māṇavā¹⁰ evam̐¹¹ āham̐su:

14. Vehāsayaṃ agamā bhūripaṇṇo

20 pathaddhuno pannarase va cando,

api cāpi so purimam̐ disam̐ agaṇṇhi

saccappaṭiṇṇo isi sādthurūpo ti. 14.

Tattha pathaddhuno¹² ti ākāsapathasam̐khātassa addhuno majjhe ṭhito
pannarase¹³ cando viya, api cāpi so ti api ca kho pana so¹⁴ puratthimam̐
25 disam̐ gato.

Sā tesam̐ vacanam̐ sutvā „mama sāmiṃ¹⁵ upadhāressā-
m̐ti“ suvaṇṇakalāsasuvāṇṇasarakāṇi gāhāpetvā dāsigaṇaparivutā
tena padavalaṇṇassa¹⁶ adhiṭṭhitatṭhānam̐ patvā tenānusārena
gacchantī tasmim̐ pīṭhikāya nisīditvā bhuñjamāne tassa¹⁷ santikam̐

¹ Bā āveli. ² Bā du-. ³ Bā ca. ⁴ Bā idam̐. ⁵ Cks etan. ⁶ Bā -titi. ⁷ Cks
paṭikiriyeṃmu. ⁸ Bā add tam̐. ⁹ Cks -tuṃ. ¹⁰ Ck -vakā. ¹¹ Bā kathentā
gātham. ¹² Ck paccuthaddhuno. ¹³ Bā -sa. ¹⁴ Cks omit so. ¹⁵ Bā -ikam̐. ¹⁶
Bā -laṇṇassa ¹⁷ Cks bhuñjamānassa.

gantvā vanditvā atṭhāsi. So¹ tam disvā thokaṃ odanaṃ patte
ṭhapesi. Diṭṭhamaṅgalikā suvaṇṇakalasena tassa udakaṃ adāsi.
So tatth' eva² hatthaṃ dhovitvā mukhaṃ vikkhālesi. Atha
naṃ sā „kena me puttassa vo vippakāro kato“ ti pucchantī
gātham āha:

15. Āveṭhitam³ piṭṭhito uttamaṅgaṃ,
bāhaṃ pasāreti akammaṇeyyaṃ,
setāni akkhīni yathā matassa,
ko me imaṃ puttam akāsi evaṃ ti. 15.

Tatoparā⁴ tesam vacanapativacanagāthā⁵ honti:

16. Yakkhā have santi mahānubhāvā
anvāgatā isayo sādthurūpā,
te duṭṭhacittaṃ kupitaṃ viditvā
yakkhā hi te puttam akaṃsu evaṃ. 16.

17. Yakkhā ca me puttam akaṃsu evaṃ,
tvaṃ nēva me mā kuddho brahmacāri,
tumhe va⁶ pāde saraṇaṃ gataṃ
anvāgatā⁷ puttasaṅgā bhikkhu. 17.

18. Tad eva hī⁸ etarahī⁹ ca mayhaṃ
manopadoso mama n' atthi¹⁰ koci,
putto ca te vedamadena matto
atthaṃ na jānāmi adhicca vede. 18.

19. Addhā have bhikkhu muhuttakena
sammuyhat' eva¹¹ purisassa saññā¹²,
ekāparādhaṃ¹³ khama bhūripaṇṇa, (supra p. 313.)
na paṇḍitā kodhabalā bhavantīti. 19.

Tattha yakkhā ti nagarapariggahakā¹⁴ yakkhā, anvāgatā ti anugatā¹⁵
isayo sādthurūpā guṇasampannā ti evaṃ jānamānā ti attho, te ti te isīnaṃ
guṇaṃ nātvā¹⁶ puttam duṭṭhacittaṃ kupitacittaṃ disvā¹⁷, tvaṃ nēva me ti

¹ Cks omit so. ² Bā tasseeva. ³ Cks avedhi-, Bā āveli-. ⁴ Bā -raṃ. ⁵ Bā
adds nāma. ⁶ Cs ca. ⁷ Cks addhā- ⁸ all three MSS. -i ⁹ Cks na matthi.
¹⁰ Bā -te ca. ¹¹ Cks -aṃ. ¹² Bā etā-. ¹³ Cs -ggā-, Bā -ggahaka. ¹⁴ Cks
omit anu-. ¹⁵ Bā guṇaṇṇūta ¹⁶ Bā viditvā.

sace yakkhā kupitā evam akamsu karontu¹, devatā nāma pānīyaulumka-
 mattenā² santappetum sakkā, tasmāham tesam na bhāyāmi, kevalam tvam ñeva
 me puttassa mā kujjhi, anvāgatā ti āgatā sāmi³, bhikkhū 'ti M-am ālapantī
 puttassa jīvitadānaṃ⁴ yāceti, ta de va hīti Dīṭṭhamaṅgalike⁵ tadā tava puttassa
 5 maṃ akkosanakāle ca mayhaṃ manopadoso n' atthi etarahi ca taya⁶ yācamānāya
 pi mama tasmim manopadoso n' atthi yeva, vedamadenā 'ti tayo me vedā
 uggahitā ti madena, adhiceā 'ti te⁷ vede uggahetvāpi⁸ atthānattham na jānāti.
 muhuttakenā 'ti yaṃ kiñci uggahetvā⁸ muhuttan' eva

Evam tāya⁹ khamāpiyamāno M. ..tena hi tesam¹⁰ yakkhā-
 10 naṃ palāyanatthāya¹¹ amatosadham dassāmīti¹² vatvā gā-
 tham āha:

20. Idañ ca mayhaṃ uttīṭṭhapinḍaṃ¹²
 Maṇḍavyo¹³ bhunḍjatu¹⁴ appapañño,
 yakkhā ca te naṃ¹⁵ na vihetṭhayeyyūṃ,
 15 putto ca te hohiti so arogo ti. 20.

Tattha uttīṭṭhapinḍaṃ ti ucchīṭṭhakaṃ¹⁶ pinḍan ti pi pāṭho.

Sā M-assa vacanaṃ sutvā „detha sāmi amatosadhan“ ti
 suvaṇṇasarakam upanāmesi¹⁷. M. ucchīṭṭhakañjikaṃ¹⁸ tattha
 āsiñcivā „paṭhamam ñeva ito upaḍḍham tava puttassa mukhe
 20 opitvā¹⁹ sesam cāṭiyam udakena missetvā sesabrāhmaṇānaṃ
 mukhe opehi²⁰, sabbe pi²¹ nirogā bhavissantīti“ vatvā up-
 patitvā Himavantam eva gato. Sāpi taṃ sarakam sisenādāya
 „amatosadham me laddhan“ ti vadantī²² nivesanaṃ gantvā
 paṭhamam puttassa mukhe kañjīm²³ opi²⁴. Yakkho palāyi,
 25 itaro paṃsum puñchanto²⁵ utṭhāya „amma kim etan“ ti āha.
 „Tayā kataṃ tvam eva jānissasi, ehi tāta²⁶ dakkhiṇeyyānaṃ
 te²⁷ vippakāraṃ passā²⁸“ 'ti. So te disvā vippaṭṭisārī ahoṣi.

¹ Ck -to, Cs -tā. ² Cks pānīyam-, Bđ -ulluṅga-, B^s -ulluṅka-. ³ Bds smi. ⁴ Cks -nañca. ⁵ Cks add na. ⁶ Cs tasi, Bds tati. ⁷ Bđ omits te. ⁸ Bđ -hi-
⁹ Bđ tāyam. ¹⁰ Cks te. ¹¹ so all three MSS. for palāpa-? ¹² Bđ uttitta-. ¹³ Ck taṃ man-, Cs ta man-, Bds tava man-. ¹⁴ Cks bhunḍjitu. ¹⁵ Cks saṃ. ¹⁶ Cks ucci-, Bđ ucchiṭṭa pinḍam ucchīṭṭha. ¹⁷ Cks -kāmesi. ¹⁸ Ck ucci-, Cs
 uddhiṭṭha-, Bđ ucchīṭṭhakiñciyabhataṃ. ¹⁹ Bđ ośañcivā, B^s ositvā. ²⁰ Bđ
 ośañcāpehi, B^s ośiñcāpehi. ²¹ Bđ va. ²² Bđ omits va-. ²³ Bđ kiñcikaṃ. ²⁴ Bđ
 ośiñci. ²⁵ Bđ puñc-, Cks puñj-. ²⁶ Bđ adds tava. ²⁷ Bds taṃ. ²⁸ Bđ passāhi.

Atha naṃ mātā „tāta Maṇḍavya, tvaṃ¹ bālo, dānassa mahapphalatṭhānaṃ na jānāsi, dakkhiṇeyyā nāma evarūpā na honti. Mātāṅgapaṇḍita-sadisā va honti, ito paṭṭhāya mā etesaṃ dussīlānaṃ dānam adāsi, sīlavantānaṃ dehīti“ vatvā²

21. Maṇḍavya bālo si parittapaṇṇo 5

yo puṇṇakhettānaṃ akovido si³,

mahakkasāvesu dadāsi⁴ dānaṃ

kiliṭṭhakammesu asaṇṇatesu. 21.

22. Jaṭā ca kesā ajināni vatthā

jarūdapānaṃ va⁵ mukhaṃ parūḷhaṃ.

10

pajaṃ imaṃ passatha rummarūpim⁶.

na jaṭājinan tāyati⁷ appapaṇṇaṃ. 22.

23. Yesaṃ rāgo ca doso ca avijjā ca virājitā

khīṇāsavā arahanto tesu dinnāṃ mahapphalā 23.

ti āha.

15

Tattha mahakkasāvesu⁸ 'ti mahākasāvesu⁹ mahantehi rāgakasāvādhi⁹ samannāgatesu, jaṭā ca⁹ kesā ti tāta Maṇḍavya¹⁰ dakkhiṇeyyesu ekaccānaṃ kesā jaṭā¹¹ katvā baddhā¹². ajinānivaṭṭhā ti sakburāṃ sammāni vatthāni, jarūdapānaṃ vā¹³ 'ti tinazahanena¹³ jinnakūpe¹⁴ viya mukhaṃ dīghamassutāya¹⁵ parūḷhaṃ¹⁶. pajaṃ imaṃ ti imaṃ evarūpaṃ anañjitānanditaṃ¹⁷ lūkhavesaṃ²⁰ pajam passatha, na jaṭājinan ti etam jaṭājinaṃ imaṃ appapaṇṇaṃ pajan tāyituṃ na sakkoti, sīlānānena¹⁸ tapokammāṃ¹⁸ eva imesaṃ sattānaṃ paṭiṭṭhā¹⁹ honti, yesaṃ ti tasmā²⁰ yesaṃ ete rañjanadussanamyahanasabluṇvā²¹ rāgādayo atthavattukā ca²² avijjā virājitā vigatā vigatattā yeva ca etesaṃ kilesānaṃ ye khīṇāsavā arahanto tesu dinnāṃ mahapphalāṃ

25

„Tasmā tvaṃ tāta ito paṭṭhāya evarūpānaṃ dussīlānaṃ adatvā loke atṭhasamāpattilābhino pañcābhiññādharmika-samaṇabrāhmaṇā ca paccekabuddhā ca (add: ye?) santi tesāṃ dānaṃ dehi, ehi tāta tava kulūpake amatosadhaṃ pāyevā

¹ Cks tam. ² Bā adds imaṃ gāthamāha. ³ Ck -kocidoyi. Cs akocidosi. ⁴ Cks dadāhi. ⁵ Ck Bā -ca. Cs charūpadānaṃ ca. ⁶ Bds du-. ⁷ Cks -te. ⁸ Cks -kā-. ⁹ Cks su. ¹⁰ Bā adds tava. ¹¹ Cks kesa jaṭā. Bā na kesā jaṭānaṃ. ¹² Bā bandhāya. ¹³ Cs -ne. Ck -no. ¹⁴ Bā -kupo. ¹⁵ Bā adds ca. ¹⁶ Bā parulakesā. ¹⁷ Cks anijjita-. ¹⁸ Bā sīlapaṇṇāna, Ck sīlānāne. ¹⁹ Bā -āni. ²⁰ Bā yasmā. ²¹ Cks rajjena - -. Bā rañjana - -. ²² Cks va.

aroge karissāmīti“ vacanaṃ vatvā ucchiṭṭhakañjikaṃ¹ gāhāpetvā
 udakacāṭiyaṃ pakkhipitvā soḷasannaṃ brāhmaṇasaḥassānaṃ
 mukhesu² āsiñcāpesi. Ekeko paṃsum puñchanto³ va utṭhahi⁴.
 Atha te brāhmaṇā „imehi caṇḍālucchiṭṭhakaṃ“ pītan“ ti
 5 abrahmaṇe karimsu. Te lajjitā Bārāṇasito nikkhamitvā Mejjha-
 ratṭhaṃ⁵ gantvā Mejjharañño⁶ santike vasimsu. Maṇḍavyo
 pana tatth’ eva vasi. Tadā Vettavatīnagaraṃ upanissāya
 Vettavatīnadītīre Jātimanto nām’ eko brāhmaṇo pabbajito jātiṃ
 nissāya mahantaṃ mānaṃ akāsi. M. „etassa mānaṃ bhindissā-
 10 mīti“ taṃ ṭhānaṃ āgantvā tassāsanne uparisote vāsaṃ kappesi.
 So ekadivasaṃ dantakaṭṭhaṃ khāditvā imaṃ dantakaṭṭhaṃ
 „Jātimantassa jaṭāsu laggatū“ ’ti adhiṭṭhāya nadiyaṃ pātesi,
 taṃ⁷ tassa udakaṃ ācamantassa⁸ jaṭāsu laggi. So taṃ disvā
 va „nassa vasalā“ ’ti vatvā „kuto ayaṃ kālakaṇṇī āgatā“,
 15 upadhāressāmi nan“ ti uddhasotaṃ gacchanto M-am disvā
 „kiṃjātiko sīti“ pucchi. „Caṇḍālo ’smīti“. „Tayā nadiyā
 dantakaṭṭhaṃ pātitaṃ“ ti. „Āma mayā“ ti. „Nassa vasala
 caṇḍāla kālakaṇṇī, mā idha vasi, heṭṭhāsote vasā“ ti vatvā
 heṭṭhāsote vasantenāpi tena pātite dantakaṭṭhe paṭisotaṃ
 20 āgantvā jaṭāsu laggante¹⁰ so¹¹ „nassa vasala, sace idha va-
 sissasi sattame divase sattadhā muddhaṃ phalissatīti“ āha.
 M. „sac’ āhaṃ etassa kujjhissāmi sīlaṃ me arakkhitaṃ bha-
 vissati, upāyen’ ev’ assa mānaṃ bhindissāmīti“ sattame divase
 suriyuggamaṇaṃ uivāresi. Manussā ubbālḥā¹² Jātimantaṃ¹³
 25 tāpasam upasamkamitvā „bhante tumhe suriyuggamaṇaṃ na
 dethā“ ’ti pucchiṃsu. So āha: „na me taṃ kammaṃ, nadītīre
 pan’ eko caṇḍālo vasati, tass’ etaṃ kammaṃ bhavissatīti“.
 Manussā M-am upasamkamitvā „tumhe bhante suriyass’ ug-

¹ C^{ks} ucci-, B^d -gañcetaṃ corr. to -kañcetaṃ. ² B^d mukhe. ³ B^d puñc-, C^{ks} puñj-. ⁴ C^{ks} utṭhi ⁵ C^k -lusiṭṭhakaṃ, C^s -lucci-, B^d -lucciṭṭhakaṃ corr. to -lucchi-. ⁶ B^d majha-. ⁷ B^d adds anusotaṃ gantvā. ⁸ B^d ācap-, C^s ācar-corr to ācam-. ⁹ all three MSS. -to. ¹⁰ B^{ds} -esu ¹¹ C^{ks} omit so. ¹² all three MSS. ubba- ¹³ C^k -tā, C^s -ta.

gantum¹ na dethā“ ’ti pucchimsu. „Āmāvuso“ ti. „Kim-
kāraṇā“. „Tumhākaṃ kulūpakatāpasō² maṃ niraparādham
abhisapi, tasmim āgantvā khamāpanatthāya mama pādesu patite
suriyaṃ vissajjessāmīti“. Te gantvā taṃ kaḍḍhantā ānetvā
M-assa pādamūle nipajjāpetvā khamāpetvā āhaṃsu: „suriyaṃ³
vissajjetha bhante“ ti. „Na sakkā vissajjetum, sac’ āhaṃ
vissajjessāmi imassa sattadhā muddhā phalissatīti“. Atha³
„bhante kim karomā“ ’ti. So „mattikāpiṇḍaṃ⁴ āharathā“ ’ti
āharāpetvā⁵ „imaṃ tāpasassa sīse ṭhapetvā tāpasam otāretvā
udake ṭhapethā“ ’ti ṭhapāpetvā suriyaṃ vissajjesi Suriyasmiṃ¹⁰
hi paḍaṃmatte mattikāpiṇḍo sattadhā bhijji, tāpasō udake
nimujji. M. taṃ dametvā „kahan nu kho⁶ soḷasa brāhmaṇa-
sahassāni vasantīti“ upadhārento „Mejjharaṇṇo santike“ ti
ñatvā „te damessāmīti“ iddhiyā gantvā nagarasāmaṇṇe otaritvā
pattam ādāya nagare piṇḍāya carī⁷. Brāhmaṇā taṃ disvā¹⁵
„ayaṃ idha ekadvedivase vasanto pi amhe appatitṭhe karissa-
tīti“ vegena gantvā „mahārāja māyākāro⁸ eko vijjādharo“ āgato,
gaṇhāpetha na“ ti raṇṇo ārocesum. Rājā „sādhū“ ’ti sam-
paṭicchī. M. pi missakabhattaṃ ādāya aññataraṃ kuḍḍaṃ
nissāya pīṭhikāya nisinnō bhuñjati. Atha naṃ¹⁰ aññavihitakaṃ²⁰
āhāraṃ paribhuñjamānaṃ eva raṇṇā pahitapurisā asinā¹¹ pa-
haritvā jīvitakkhayaṃ pāpesum. So kālaṃ katvā Brahmaloke
nibbatti. Imasmiṃ kira jātake B. koṇḍadamako ahosi, so ten’
eva paratantiyuttabhāvena¹² jīvitakkhayaṃ pāpuṇi. Devatā
kujjhivā sakalam eva Mejjharatṭhaṃ¹³ uṇhakallavassaṃ¹⁴ vassā-²⁵
petvā¹⁵ ratṭhaṃ aratṭhaṃ akaṃsu. Tena vuttaṃ¹⁶:

24. Upahaṇṇamāne¹⁷ Mejjhā¹⁸ Mātaṅgasmiṃ yasassine
sapārisajjo¹⁹ ucchinno Mejjharaṇṇaṃ²⁰ tadā ahū²¹ ti. 24.

¹ Bḍ sūriyuggamaṇaṃ. ² Bḍ -pako-. ³ Bḍ adds naṃ. ⁴ Bḍ -ka-. ⁵ Ck āhā-.
⁶ Bḍ adds dāni, Bḍ tāni. ⁷ Bḍ carati. ⁸ Ck -karo. ⁹ Ck -dhārā, Cḥ -dhara.
¹⁰ Cks omit atha naṃ. ¹¹ Bḍ adds gīvaṃ. ¹² Cḥ -sattabhāvena, Bḍ maritanti-
ayutta-. ¹³ Bḍ majharattha. ¹⁴ Bḍ uṇhakukkulavassaṃ. ¹⁵ Bḍ vasitvā ¹⁶ Cks
omit t v. ¹⁷ Bḍ -no, Ck upahaṇḍamaṇaṃ, Cḥ upahaṇḍavanaṃ. ¹⁸ so Ck; Cḥ
-o. Bḍ majho. ¹⁹ Cḥ -jje. ²⁰ so Ck Bḍ for -rājā? Cḥ mejjheraṇṇaṃ. ²¹ Cks
tadāhu, Bḍ tadā āhū.

S. i. d. ā. „na idān' eva pubbe pi Udeno pabbajite¹ vihettheti² yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Maṇḍavyo Udeno ahosi. Mātāṅgapañḍito³ aham evā“ 'ti. Mātāṅgajātakaṃ.

2. Citta-Sambhūta-jātaka.

5 Sabbam narānam saphalam suciṇṇan ti. Idam S. J. v. āyasmato Mahākassapassa piyasamvāse dve saddhivihārake⁴ ā. k. Te kira aññamaññam appaṭivibhattabhogā paramavissāsikā ahesum, piṇḍāya carantāpi ekato va gacchanti ekato va āgacchanti, vinābhavitum na sakkonti. Dhammasabhāyam bhikkhū tesam yeva vissāsam vaṇṇa-
10 yamāṇā⁵ nisīdimsu. S. āgantvā „kāya uu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „anacchariyam bhikkhave imesam ekasmiṃ attabhāve vissāsikattaṃ⁶, porāṇakapaṇḍitā tīṇi cattāri bhavantarāni gacchantāpi mittabhāvaṃ⁷ na vijahimsu yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. Avantiraṭṭhe Ujjeniyam⁸ Avantimahārājā nāma
15 r. kāresi. Tadā Ujjeniyā⁹ bahi caṇḍālagāmako hoti¹⁰. M. tattha nibbatti. Aparo pi satto tass' eva mātucchāputto hutvā nibbatti. Tesu eko Citto nāma ahosi, eko Sambhūto nāma¹¹. Te ubho pi vayappattā caṇḍālavamsadhopanaṃ nāma sippaṃ uggaṇhitvā ekadivasam „Ujjeninagaradvāre¹² sippaṃ dasses-
20 sāmā¹³“ 'ti eko uttaradvāre sippaṃ dassesi eko pācīnadvāre¹⁴. Tasmiṃ¹⁵ ca nagare dve dīṭṭhamaṇḍalikāyo ahesum ekā setthidhītā ekā purohitadhītā. Tā¹⁶ bahukhādaniyabhojaniyamālā-gandhādīni¹⁷ gāhāpetvā „uyyānakīlikāṃ kilīssāmā“ 'ti ekā uttaradvārena nikkhami ekā pācīnadvārena¹⁸. Tā te caṇḍāla-
25 putte sippaṃ dassente disvā „ke ete“ ti pucchitvā „caṇḍāla-puttā“ ti sutvā „apassitabbayuttakaṃ vata passimhā“ 'ti

¹ Ck -to. ² Ck pihetthako, Cs vihetthako, Bd vihedhate corr to vihedheti ³ Bd add pana ⁴ Bds -ike. ⁵ Bd vannayantā ⁶ Cks vissāsikaṃ ⁷ Ck mittā-, Cs mittā- corr. to mitta-. ⁸ Bd -yanagare. ⁹ Cs uddeniyam. ¹⁰ Bds ahosi. ¹¹ Bd add ahosi ¹² Bd -resu. ¹³ Cks -mī. ¹⁴ Ck -rena, Cs -rena corr. to -re ¹⁵ Cks tasmiṃ, Bd tasmi ¹⁶ Cs dhīnā tā, Bd dhītā corr. to dhītā tā, Bs dhīnā tā corr to dhītā ¹⁷ Ck bahum - - disi. Cs bahukhādaniyabhojaniyam mālāgandhādīhi, Bd bahukhādaniyambhojaniyam - - corr. to -yabhojaniya - - ¹⁸ Cks add nikkhami.

gandhodakena akkhīni dhovitvā¹ nivattiṃsu. Mahājano² „are³
 dutṭhacaṇḍāla, tumhe nissāya mayam amūlakāni surābhattādīni
 na labhimhā“ ’ti te ubho pi bhātike pothetvā anayavyasanam
 pāpesi⁴. Te paṭiladdhasaññā utṭhāya aññamaññassa santikam
 gacchantā ekasmiṃ ṭhāne samāgantvā aññamaññassa tam 5
 dukkhupattim ārocetvā roditvā paridevitvā⁵ „kin ti karissāmā“
 ’ti cintetvā⁶ „imam⁷ ambhākam jātim nissāya dukkham uppan-
 nam. caṇḍalakammaṃ kātuṃ na sakkhissāma⁸, jātim paṭicchā-
 detvā brāhmaṇamāṇavavaṇṇena⁹ Takkasilaṃ gantvā sippam
 ugghanhissāmā“ ’ti sannitṭhānam katvā tattha gantvā dham- 10
 mantevāsikā disāpāmokkhācariyassa santike sippam paṭṭha-
 pesum. Jambudīpatale dve kira caṇḍalā jātim paṭicchādetvā¹⁰
 sippam uggaṇhantīti sūyittha. Tesu Cittapaṇḍitassa sippam
 nitṭhitam, Sambhūtassa na tāva nitṭhāti¹¹. Ath’ ekadivasam
 eko gāma-vāsi¹² „brāhmaṇavācanakam¹³ karissāmīti“ ācariyam 15
 nimantesi. Tam eva¹⁴ rattiṃ devo vassitvā¹⁵ magge kandarā-
 dīni pūresi. Ācariyo pāto va Cittapaṇḍitam pakkosāpetvā
 „tāta aham gantum na sakkhissāmi, tvam māṇavehi saddhim
 gantvā māṇgalam vatvā tumhehi laddham bhuñjitvā amhehi
 laddham āharā“ ’ti pesesi. So „sādhū“ ’ti māṇavake¹⁶ ga- 20
 hetvā gato. Yāva māṇavā nahāyanti c’ eva mukhāni ca dho-
 vanti tāva manussā pāyāsam vadḍhetvā „nibbātū“ ’ti ṭhape-
 sum. Māṇavā tasmim anibbute yeva āgantvā nisidimsu.
 Manussā dakkhiṇodakam datvā tesam purato pātiyo ṭhapesum.
 Sambhūto muddhādhātuko¹⁷ viya hutvā sitalo ti saññāya pā- 25
 yāsapiṇḍam ukkhipitvā¹⁸ mukhe ṭhapesi, so tassa ādittaayogulo
 viya mukham dahi¹⁹, so kampamāno satim anupaṭṭhāpetvā
 Cittapaṇḍitam oloketvā caṇḍalabhāsāya „evam²⁰ khalu²¹“ ti

¹ Bā adds va ² Ck -nā. ³ Bā hare. ⁴ Bā -sum. ⁵ Bā adds bhāḍika. ⁶ Bā adds mantetvā ⁷ Ck idam. ⁸ Bā -mā ti. ⁹ Ck -vavattena. ¹⁰ Bā adds brahmaṇa māṇavavaṇṇena takkasilaṃ gantvā. ¹¹ Ck titṭhāti, Bā nitṭhitam. ¹² all three MSS. -i. ¹³ Bā -nikam ¹⁴ C tasmiṃ. ¹⁵ C vasi. ¹⁶ C māna- ¹⁷ C muddham-, Bā luddha-. ¹⁸ C ukkhitvā. ¹⁹ Bā dahati ²⁰ Bā eva ²¹ C khalu, Bā khalu khalu. C khalu?

āha. So pi tath' eva satim anupaṭṭhāpetvā caṇḍalabhāsāya¹
 „niggala' niggala'²“ ti āha. Māṇavā aññamaññaṃ oloketvā
 „kimbhāsā nām' esā“ ti vadiṃsu. Cittapaṇḍito maṅgalaṃ
 abhāsi. Māṇavā⁴ nikkhamitvā vaggavaggā hutvā tattha tattha⁵
 5 nisiditvā bhāsaṃ sodhentā „caṇḍalabhāsā“⁶ ti ṇatvā „are
 duṭṭhacaṇḍalā, ettakaṃ kālaṃ 'brāhmaṇa v' amhā" ti vatvā
 vañcayitthā⁸ 'ti ubho pi ne' pothayimṃsu. Ath' eko sappuriso
 „apethā“ 'ti vāretvā „ayaṃ tumhākaṃ jātiyā doso, gacchatha,
 katthacid eva¹⁰ pabbajitvā jīvathā“ 'ti te uyyojesi. Māṇavā
 10 tesāṃ caṇḍalabhāvaṃ ācariyassa ārocesuṃ. Te pi araṇṇaṃ
 pavisitvā isipabbajjaṃ pabbajitvā nacirass' eva¹¹ tato cavitvā
 Nerañjarāya tīre migiyā kucchismiṃ nibbattiṃsu. Te mātu-
 kucchito nikkhantakālaṃ paṭṭhāya ekato vicaranti, vinābhavi-
 tum na sakkonti. Te ekadivaṣaṃ gocaraṃ gahetvā ekasmiṃ
 15 rukkhamaṇe sīsena sīsaṃ siṅgena siṅgaṃ tuṇḍena tuṇḍaṃ
 alliyāpetvā romanthayamāne¹² ṭhite disvā eko luddo¹³ satthiṃ
 khipitvā ekappahāren' eva jivitā voropesi. Tato cavitvā
 Nammadātīre¹⁴ ukkusayoniyaṃ nibbattiṃsu. Tatrāpi te vud-
 dhippatte¹⁵ gocaraṃ gahetvā sīsena sīsaṃ tuṇḍena tuṇḍaṃ
 20 alliyāpetvā ṭhite disvā eko yaṭṭhiluddako ekappahāren' eva
 bandhitvā vadhi. Tato pana cavitvā Cittapaṇḍito¹⁶ Kosambi-
 yaṃ purohitassa putto hutvā nibbatti¹⁷. Sambhūta-
 paṇḍito Uttarapañcālarañño putto hutvā nibbatti. Te nāmagahaṇa-
 divasato paṭṭhāya attano jātiṃ sarimṃsu. Tesu¹⁸ Sambhūta-
 25 paṇḍito nirantaraṃ saritum asakkonto catutthaṃ caṇḍalajātiṃ eva
 anussarati, Cittapaṇḍito paṭipāṭiyā catasso pi¹⁹, (add: so?) soḷasa-
 vassakāle nikkhamitvā Himavantāṃ pavisitvā isipabbajjaṃ

¹ B^d adds eva, B^s evam. ² B^d omits niggala. ³ C^s niggila niggilā, B^s niggilī

⁴ B^d adds bahi. ⁵ C^k only one tattha. ⁶ B^d caṇḍalakabhāsaṃ. ⁷ C^ks camhā, B^d brahmaṇāmhā. ⁸ C^s vañcicithā. ⁹ B^d te. ¹⁰ B^ds ese. ¹¹ C^k cirasseneva, C^s cirassaneva. ¹² C^ks romaṇa-. B^d romadhayamāne corr to romandha-, B^s romayamāne. ¹³ B^d luddako. ¹⁴ B^d rammadānādītīre. ¹⁵ B^d vuḍhi-. ¹⁶ C^k adds pana vitva, C^s pana cavitvā cittapaṇḍito. ¹⁷ C^ks omit nibbatti. ¹⁸ B^d omits tesu. ¹⁹ B^d tisso jātiyo in the place of pi.

pabbajitvā jhānābhiññam¹ nibhattetvā jhānasukhena vitinā-
mento² vasi. Sambhūtapañño³ pitu accayena chattam⁴ ussā-
petvā chattamaṅgaladivase⁵ yeva mahājanamajjhe maṅgala-
gītāṃ katvā udānavasena dve gāthā abhāsi. Tam sutvā „am-
hākaṃ rañño maṅgalagītāṃ“ ti orodhāpi gandhabbāpi tam eva 5
gītāṃ gāyanti, anukkamena „rañño piyagītāṃ“ ti sabbe pi
nagaravāsino tam eva gāyanti. Cittapañño Himavantapadese
vasanto yeva „kiu nu kho mama bhātikena Sambhūtena chat-
tam laddham udāhu na tāvā“ ti upadhārento laddhabhāvaṃ
ñatvā „navarajjam⁶ tava idāni⁷ bodhetum na⁸ sakkhissāmi“, 10
mahallakakāle nam upasamkamitvā dhammaṃ kathetvā pabbā-
jessāmīti“ cintetvā paṇṇāsa vassāni agantvā⁹ rañño putta-
dhītāhi vadḍhitakāle iddhiyā gantvā uyyāne otaritvā maṅgala-
silāpatte suvaṇṇapaṭimā viya nisīdi. Tasmim¹⁰ khane eko
dārako¹¹ tam gītāṃ gāyanto dārūni uddharati. Cittapañño 15
tam pakkosi. So agantvā vanditvā¹² atthāsi. Atha nam āha:
„tvam pāto paṭṭhāya imam eva gītāṃ gāyasi, kim aññaṃ na
jānāsīti“. „Bhante aññāni pi bahūni jānāmi, imāni pana me¹³
rañño piyagītāni, tasmā imāni eva gāyāmīti“. „Atthi pana
rañño gītassa paṭigītāṃ gāyanto“ ti. „N¹⁴ atthi bhante“ ti. 20
„Sakkhissasi pana tvam paṭigītāṃ gāyitum“ ti. „Jānanto
sakkhissāmīti“. „Tena hi tvam rañña¹⁵ dvīsu gītesu gāyitesu¹⁶
idam tayena¹⁷ katvā gāyassū¹⁸“ ti gītāṃ datvā¹⁹ „gantvā²⁰ rañño
santike gāyi²¹, rājā te pasīditvā mahantaṃ issariyaṃ dassa-
tīti“ uyyojesi. So siṅham mātu santikaṃ gantvā attānaṃ 25
alamkārapetvā rājadvāraṃ gantvā „eko kira dārako tumhehi
saddhim²² paṭigītāṃ gāyissatīti“ rañño ārocāpetvā „āgacchatū“
ti vutte gantvā vanditvā²³ „tvam kira tāta paṭigītāṃ gāyissa-

¹ B^d -ññā. ² B^d -metvā. ³ -galika-. ⁴ B^d no vā. ⁵ B^d neva-. ⁶ B^d adds
gamtvāpi. B^d gantvāpi. ⁷ B^d nā, C^k omit na. ⁸ C^k -mi. ⁹ C^d āg-. ¹⁰
B^d adds rañño. ¹¹ B^d dve. ¹² C^k rañño. ¹³ C^k omit gāyitesu. ¹⁴ C^k na-
yena. C^d taya, B^d tatiyam. ¹⁵ C^k gāyissā. C^d gāyissa. B^d gāyissū. ¹⁶ C^k
bhatvā. ¹⁷ C^k adds satto. ¹⁸ so all three MSS for gāhi or gāyissasi. ¹⁹
B^d ekamantaṃ atthāsi.

siti“ puṭṭho „āma deva, sabbaṃ rājapariśaṃ sannipātāpetha“
 'ti sannipatitāya pariśāya rājānaṃ āha: „tumhe tāva deva
 tumbhākaṃ gītaṃ gāyatha. athāhaṃ paṭigītaṃ¹ gāyissāmīti“.
 Rājā²

- 5 1. Sabbaṃ narānaṃ saphalaṃ sucinnaṃ,
 na kammanā³ kiñcana⁴ moghaṃ atthi,
 passāmi Sambhūtaṃ mahānubhāvaṃ
 sakammanā³ puññaphalūpapaṇṇaṃ. 25.
 2. Sabbaṃ narānaṃ saphalaṃ sucinnaṃ,
 10 na kammanā³ kiñcana⁴ moghaṃ atthi,
 kaccin nu⁵ Cittassa⁶ pi evaṃ eva
 iddho maro tassa yathāpi mayhan ti 26.
 gāthadvayam āha.

Tattha na kammanā³ kiñcana⁴ moghamatthi: sukatadukkatesu
 15 kammesu kiñcana⁷ ekakamman pi mogham nāma n' atthi nipphalam na hoti,
 vipākam datvā va⁸ nasatīti aparāpariyavedaniyakamman⁹ sandhāyāha, Sam-
 bhūtaṃ ti passāmi¹⁰ aham āyasmantaṃ sambhūtaṃ sakena kammanā¹⁰ puñña-
 phalūpapaṇṇaṃ¹¹, sakammanāṃ nissāya puñña, balena upapaṇṇaṃ tam passāmīti
 attho, kaccin nu⁴ Cittassa⁶ pīti mayam hi dve janā ekato hutvā naciram
 20 silaṃ rakkhimha, aham tāva tassa phulena mahantaṃ yasāṃ patto, kacci nu¹²
 kho me bhūtikassa Cittassāpi evaṃ eva mano iddho samiddhoti.

Tassa gītāvasāne dārako gāyānto tatiyaṃ gātham āha:

3. Sabbaṃ narānaṃ saphalaṃ sucinnaṃ,
 na kammanā¹² kiñcana⁴ moghaṃ atthi,
 25 Cittaṃ vjānāhi tath' eva deva,
 iddho mano tassa yathāpi tuyhan ti. 27.
 Tam sutvā rājā catuttham gātham āha:
 4. Bhavaṃ nu Citto, sutam aññato te,
 udāhu te koci naṃ¹⁴ etad akkhā,
 30 gāthā sugītā, na mam' atthi kaṃkhā,
 dadāmi te gānavaraṃ sataṇ cā 'ti. 28.

¹ B^d omits gītam. ² B^{ds} add āha ³ B^d -unā. ⁴ B^d kiñcinu. ⁵ B^d kiñci nu.
⁶ B^d -ssā. ⁷ C^{ks} -nā, B^d kiñcinu. ⁸ B^d vi ⁹ B^d -paravedaniya- ¹⁰ B^d
 kammena. ¹¹ B^d -nanti ¹² B^d qñā. ¹³ read: nam?

Tattha sutamaññato¹ ti ahaṃ Sambhūtaṃ bhūtā Citto nāma² ti vaddantassa Cittass' eva nu te santikā sutan ti attho, koci naṃ ti udāhu mayā Sambhūtarāñño bhūtā Citto diṭṭho ti koci te etam atthaṃ ācikkhī³, sugītā ti sabbathāpi ayaṃ gāthā sugītā, n' atth' ettha mama kammhā, gāmaṃ varam satañca⁴ ti gāmaṃ varam te sataṃ dadāmi⁵ti vadati

5

Tato dāraḥ pañcamāṃ gāthā āha:

5. Na cāhaṃ⁶ Citto⁷, sutāṃ aññato me,

isi⁸ ca me etam atthaṃ asaṃsi,

gantvāna rañño paṭigāhi gāthāṃ.

api te varam⁹ attamano dadeyyā¹⁰ ti. 29.

10

Tattha etamattān ti tumbhākaṃ uyyāne nisinnā eko isi mayham etam atthaṃ ācikkhī

Tam sutvā rājā „so mama bhātā Citto bhavissati. idāṃ¹¹ eva naṃ gantvā passissāmīti“ purise ānāpento gāthadvayaṃ āha:

15

6. Yo jentu ve rājarathe sukate cittasibbane,

kacchaṃ nāgānaṃ bandhatha, gīveyyaṃ paṭimūcatha. 30.

7. Āhaññāraṃ¹² bherimudiṅgasamkhe,

sīghāni yānāni ca yojayantu,

ajj' ev' ahaṃ¹³ assamaṃ tam gamissaṃ

20

yatth' eva dakkhissaṃ¹⁴ isiṃ nisinnaṃ ti. 31.

Tattha āhaññāraṃ ti āhaññantu¹⁵, assamaṃ taṃ ti tam assamaṃ

So evaṃ vatvā vararathaṃ¹⁶ abhiruyha sīghaṃ gantvā uyyānadvāre rathaṃ ṭhapetvā Cittapaṇḍitaṃ upasamkamitvā vanditvā ekamantaṃ nisinnaṃ tuṭṭhamānaso atṭhamāṃ gāthā¹⁷ āha.

25

8. Suladdhalābhā¹⁸ vata me ahosi

gāthā sugītā parisāya majjhe,

so¹⁹ 'haṃ isiṃ silavatūpapannaṃ

disvā patīto sumano 'haṃ asmīti. 32

30

¹ Bds add te. ² all three MSS. -kkhīṃ ³ Cks vāhaṃ ⁴ Cks etto. ⁵ Ck Bā -i.

⁶ Bā api nu vo dhanāṃ. api nu te dhanāṃ ⁷ Bā āhaññantu. ⁸ Bds ajje-

vāhaṃ. ⁹ read: -ssam? ¹⁰ Bā āhaññantū ti āhanantu. ¹¹ Ck varathaṃ, Ck

vaparathaṃ. ¹² Bds -bho. ¹³ Ck yo.

Tass' attho: suladdhalābho vata¹ mayham chattamaṅgaladivase parisāya majjhe, gītagāthā sugītā vata ahosi, sv-āham ajja sīlavatasampannaṃ isinṃ disvā pītisomanassappatto jāto ti

So Cittapaṇḍitassa diṭṭhakālato paṭṭhāya somanassap-
5 patto „bhātikassa me pallaṃkaṃ attharathā“ 'ti ādīni āṇā-
pento navamaṃ gātham āha:

9. Āsanaṃ udakaṃ pajjaṃ² patigaṇhātu³ no bhavaṃ,
agghe bhavantaṃ pucchāma, agghaṃ kurutu no bhavan ti. 33.

Tattha agghe ti atithino dātabbayuttakasmīṃ agghe bhavantaṃ apucchāma,
10 kurutu no ti imaṃ no agghaṃ bhavaṃ patigaṇhātu⁴.

Evam madhurapaṭisanthāraṃ katvā rajjaṃ majjhe bhin-
ditvā dento itaraṃ gātham āha:

10. Rammaṃ ca te āvasathaṃ karontu,
nārīgaṇehi paricārayassu⁵,
15 karohi okāsaṃ anuggahāya,
ubho p' imaṃ issariyaṃ karomā 'ti. 34.

Tattha issariyan ti Kampillaraṭṭhe⁶ Uttarapañcālanagare rajjaṃ majjhe
bhinditvā dve pi janā karoma anubhavāma.

Tassa taṃ vacanaṃ sutvā Cittapaṇḍito dhammaṃ desento
20 cha gāthā abhāsi:

11. Disvā phalaṃ duccaritassa rāja
attho suciṇṇassa mahāvīpākāṃ
attānaṃ eva⁷ paṭisaññamissaṃ,
na paṭthaye⁸ puttaṃ pasuṃ dhanāṃ vā. 35.
25 12. Das' ev' imā vassadasā maccānaṃ idha jīvitaṃ,
appattaṃ űeva⁹ taṃ odhīm nalo chinno va sussati. 36.
13. Tattha kā nandikā khiḍḍā kā rati kā dhanesaṇā,
kim me puttehi dārehi, rāja mutto 'smi bandhanaṃ. 37.
14. So ahaṃ su-ppajānāmi¹⁰, maccu me na-ppamajjati,
30 antakenādhipannassa kā rati kā dhanesaṇā. 38.

¹ Bā adds me ti. ² Bā majjaṃ. ³ Bā pati-. ⁴ Bā omits pati. ⁵ Bā paricāri-, Cks parivāra-. ⁶ Bā kapila-. ⁷ Cks evaṃ. ⁸ Cks -yemi. ⁹ Cks appattaṃ űeva, Bā appattaññeva. ¹⁰ Bā so hametaṃ pa-

15. Jātī narāṇaṃ adhamā janinda
caṇḍālayonī dipadākanitthā¹,
sakehi kammehi supāpakehi
caṇḍālagabbhe avasimha pubbe. 39.

16. Caṇḍālāhumha Avantīsu² migā Nerañjaraṃ pati
ukkusā Nammadātīre . ty-ajja brāhmaṇakhattiyā. 40.

5

Tattha duccaritassā ti mahārāja tvaṃ sucaritass' eva phalaṃ jānāsi,
ahaṃ pana duccaritassāpi phalaṃ passāmi yeva, mayaṃ⁴ ubho duccarita-
phalena ito catutthe attabhāve caṇḍālayoniyaṃ nibbattā, tattha naciraṃ silaṃ
rakkhitvā tassa phalena tvaṃ khattiyakule nibbatto ahaṃ brāhmaṇakule, ev'
āhaṃ⁵ duccaritassa⁶ phalaṃ sucinnassa ca mahāvīpakaṃ disvā attānaṃ eva
silasaññaṃ paṭisaññaṃ nissāya, puttaṃ vā pasuṃ vā dhaṇaṃ vā na patthemi,
dasevīmā vassadasā ti mahārāja mandadasakaṃ khiddādasakaṃ vanna-
dasakaṃ baladasakaṃ paññādasakaṃ hānidasakaṃ⁷ pabbhāradasakaṃ vanna-
dasakaṃ⁸ momūhadasakaṃ sayanadasakaṃ ti imesaṃ hi dasaṇaṃ dasakaṇaṃ
vasena das' eva vassadasā imesaṃ⁹ maccānaṃ idha¹⁰ manussaloke jīvitaṃ, tayi-
dan nīyamaṇa¹¹ sabbā¹² ekādasā¹³ pāpunāti, atha kho appattaṃ ñeva taṃ
odhiṃ nalo chinno va sussati, ye pi sakalam vassasataṃ jīvanti tesam pi
mandadasake pavattarūpā¹⁴ rūḍadhammā¹⁵ chinditvā¹⁶ ātape khittanaḥ viya
tath eva sussanti antaradhāyanti, taṃ odhiṃ atikkamitvā khiddādasakaṃ na
pāpunāti, tathā khiddādasakādīsu pavattā vannaadasakādīni, tatthā 'ti tasmiṃ
evaṃ sussamāne jīvite kāmaṃ ca kāmāgūṇa nissāya abhinandanā¹⁷ kā kāyākā-
vasena¹⁸ khiddā kā somanassavasena rati kā dhanesana. kim me puttehi kiṃ
dārehi¹⁹, mutto 'smi etamhā puttadārabandhanā ti attho, antakenādhī-
panassā 'ti jīvitantakarena maccunā abhibhūtassa, dipadā²⁰ kanitthā ti
dipadānaṃ²¹ antare lāmakā, avasimhā ti dve pi mayaṃ vasimha, caṇḍālā-
humhā 'ti mahārāja ito pubbe catutthajātī²² Avantiratthe Ujjeninagare caṇḍālā
ahumhā²³. Tato cavitvā Nerañjaraṃ pati²⁴ Nerañjarātīre²⁵ ubho migā ahumhā,
tattha dve pi amhe ekasmiṃ rukkhamaṇe aññaṃaññaṃ nissāya thite eko lud-
dako eken' eva sattippahārena jīvitaṃ voropesi Tato cavitvā²⁶ Nammadānadi-
tīre²⁷ kurarā ahumhā²⁸, tatrāpi²⁹ no nissāya thite eko nesādo ekaṃ pahāren'
eva bandhitvā jīvitaṃ kkhayaṃ pāpesi. Tato cavitvā tyajja brāhmaṇakhattiyā

25

30

¹ B^d divi. ² B^d -humhā avantī ³ B^d ramma-. ⁴ B^d adds hi ⁵ B^d etāhaṃ.

⁶ phalaṃ jānāsi - - duccaritassa wanting in C^s ⁷ C^s omit dasakaṇi. ⁸ C^s pavamka-. ⁹ C^s imaṃ ¹⁰ so C^k; C^s tasidam na nīyamaṇa. B^d naṃ nīyamaṇa
corr. to na ni- ¹¹ B^d adds eva ¹² B^d -dasā corr. to dasa. ¹³ B^d -ttā- ¹⁴

C^s rūpā-. ¹⁵ B^d vich-. ¹⁶ B^d nanditā. ¹⁷ B^d -kilidivasena. ¹⁸ C^k adds murehi

¹⁹ B^d divi-. ²⁰ so both MSS. ²¹ C^k ahumhā. ²² B^d -tīti ²³ B^d -rānādītīre.

²⁴ B^d adds ukkusā. ²⁵ B^d rammadātīre. ²⁶ B^d ukkussāhumhā. ²⁷ B^d tatthāpi.

ti te mayam ajja brāhmanakhattiya jātā, aham Kosambiyam brāhmaṇakule nibbatto, tvam idha rājā jāto ti.

Evam assa¹ atīte² lāmakajātiyo pakāsetvā idāni imissāpi jātiyā āyusaṁkhārapparittatāṁ³ dassetvā puññassa⁴ ussāham
 5 janento catasso gāthā abhāsi:

17. Upanīyati⁵ jīvitam appamāyu,
 jarūpanītassa na santi tñā,
 karoḥi Pañcāla mam' eta⁶ vākyam,
 mā kāsī kammāni dukkhudrayāni⁷. 41.
18. Upanīyati⁵ jīvitam appamāyu,
 jarūpanītassa na santi tñā,
 karoḥi Pañcāla mam' eta⁶ vākyam,
 mā kāsī kammāni dukkhapphalāni. 42.
19. Upanīyati⁵ jīvitam appamāyu,
 15 jarūpanītassa na santi tñā,
 karoḥi Pañcāla mam' eta⁶ vākyam,
 mā kāsī kammāni rajassirāni. 43.
20. Upanīyati⁵ jīvitam appamāyu⁹,
 vaṇṇam jarā hanti narassa jīyato
 20 karoḥi Pañcāla mam' eta⁶ vākyam,
 mā kāsī kammaṁ¹⁰ nirayūpapattiyā¹¹ ti. 44.

Tattha upanīyatīti mahārāja idaṁ jīvitam maraṇam upagacchati¹², idaṁ
 hi imesaṁ sattānaṁ appamāyūṁ saṁkhārapparittatāya pi tthitiparittatāya pi¹³
 parittaṁ suriyuggamane tinagge ussāvabindusadisam, na santi tñā ti na hi
 25 jarāmaranaṁ upanītassa puttādayo tñā nāma honti, mama etaṁ vacanaṁ. mā kāsīti mā rūpādīkāmagaṇe¹⁵ hetu pamādaṁ āpajjitvā
 nirayādisu dukkhavaḍḍhanāni kaṁmāni kari, dukkhapphalānīti dukkha-
 vipākāni, rajassirānīti kilesarajena okinnasīsāni, vannaṁ ti jīramānassa
 narassa sarīravannaṁ jarā hanti, nirayūpapattiyā ti nirassāde niraye up-
 30 pajjanatthāya¹⁶.

¹ Bā evam tassa ² Bā -tā ³ Ck -tā, Bā -kaṁ ⁴ Bā puññesu. ⁵ both MSS. -ti ⁶ Bā eva ⁷ so Ck; Bā dukkhindriyāni. ⁸ both MSS. eva. ⁹ Bā -yūṁ. ¹⁰ Bā -ani ¹¹ Bā nirayupapattiyā, Ck nirayuppattiyā. ¹² Ck -gacchi. ¹³ Ck sarasaparipattitāya tthitipariyantitāya in the place of saṁkhāra - - -. ¹⁴ Bā eva. ¹⁵ so Ck; Bā -ṇā for nānaṁ⁹ ¹⁶ Ck -yam.

M-tte kathente rājā tussitvā¹ tisso gāthā abhāsi:

21. Addhā hi saccam vacanam tav' etam,
yathā isi² bhāsasi evam etam,
kāmā ca me santi anapparūpā,
te duccajā³ mādisakena bhikkhu. 45. 5
22. Nāgo yathā paṇkamajjhe vvasanno⁴
passam thalam nābhisambhoti⁵ gantum
evam p' aham⁶ kāmapaṇke vvasanno⁴
na bhikkhuno maggam anubbajāmi. 46.
23. Yathāpi mātā ca⁷ pitā ca⁷ puttam
anusāsare kinti sukhī bhaveyya⁸
evam pi mam tvaṁ anusāsa bhante
yam ācaram⁹ pecca sukhī bhaveyyan ti. 47. 10

Tattha anapparūpā ti aparittajātikā bahū aparimitā, te duccajā¹⁰ mādisakenā¹¹ ti bhātika tvaṁ kilese pahāya thito, aham pana kāmapaṇke¹² nimuggo, tasmā mādisakena¹¹ te kāmā duccajā. nāgo yathā ti iminā attano kāmapaṇke nimuggabhāvassa upamaṁ dasseti, tattha vvasanno¹³ ti visanno¹³ anupavitttho¹⁴, ayam eva vā pātho, maggaṁ ti tumhākaṁ ovādānusāsanimaggaṁ nānubbajāmi pabbajitum na sakkomi, idh' eva pana me thitassa ovādam dethā¹⁵ ti, anusāsare ti anusāsanti 20

Atha nam M. āha:

24. No ce tvaṁ¹⁵ ussahase¹⁵ janinda
kāme ime mānusake pahātum
dhammam¹⁷ balim patthapayassu¹⁵ rāja
adhammakāro ca¹⁹ te mā hu raṭṭhe. 48. 25
25. Dūtā vidhāvantu²⁰ disā catasso
nimantakā²¹ samanabrāhmaṇānam,
te annapānena²² upatthahassu
vatthena senāsanapaccayena ca. 49.

¹ Bā bujhivā. ² both MSS -i. ³ Ck duccakā ⁴ Ck vvasanto, Bā byasanno.
⁵ Bā -sabbhotu. ⁶ Ck evam-, Bā evamaham. ⁷ Ck va ⁸ tam odhum atikkamitvā - - - sukhī bhaveyya wanting in C^s. ⁹ Bā yathā ciraṁ. ¹⁰ Ck omit te duccajā. ¹¹ Bā -sena ¹² Ck vvasanto, Bā byasanno. ¹³ Ck visante, C^s visanne, Bā visannova ¹⁴ C^s pavitttho. ¹⁵ Ck tvaṁ. ¹⁶ all three MSS. ussā-
¹⁷ Bā dhammi. ¹⁸ Ck -passu, C^s -passu, Bā upathayassu. ¹⁹ Ck omit ca
²⁰ Bā -ti ²¹ Bā -ti. ²² Ck sanna-.

26. Anuena pānena pasannacitto
santappaya samanabrāhmaṇe ca,
datvā ca bhutvā ca yathānubhāvaṃ
anindito saggam upeti tñānaṃ. 50.
- 5 27. Sace ca taṃ¹ rāja mado saheyya
nārīgaṇehi² paricārayantaṃ³
imaṃ eva gāthaṃ manasīkarohi
bhāsehi c' enaṃ⁴ parisāya majjhe: 51.
28. Abbhokāsasayo jantu vajantya⁵ khīrapāyito
10 parikiṇṇo supānehi sv-ājja⁶ rājā ti vuccatīti. 52.
- Tattha⁷ dhammam⁸ balin ti dhammena samena anātirittabalin gaha
'ti attho, adhammakāro ti porāṇakarājūhi thapitaṃ vinicchayadhammaṃ
bhinditvā pavattā⁹ adhammakiriyā, nimantakā¹⁰ ti dhammikasamanabrāhmaṇe
nimantetvā pakkosakā, yathānubhāvaṃ ti yathābalaṃ yathāsattiṃ, imaṃ eva
15 gāthan ti idāni vattabbaṃ sandhāyāha, tatrāyaṃ adhippāyo: mahārāja sace
taṃ mado abhibhaveyya sace te nāriganaparivutassa rūpādayo vā¹¹ kāmagine
rajjasukhaṃ vā ārabha māno uppajjeyya ath' evaṃ¹² cinteyyāsī: ahaṃ pure
candālayoniyam nibbatto chaṇṇassa tinakutimattassa¹³ abhāvā abbhokāsasayo aho-
sīm. tadā hi me¹⁴ mātā candālī araṇṇam¹⁵ dārūpaṇṇādināṃ atthāya¹⁶ gacchantī
20 maṃ kukkuraganassa majjhe abbhokāse nipajjāpetvā attano khīraṃ pāyetvā
gacchati, so 'haṃ kukkurehi parivārito tehi yeva saddhīm sunakhiyā khīraṃ
pivitvā vaddhito, evaṃ nicajaccio hutvā ajja rājā nāma jāto ti. Iti kho tvaṃ¹⁷
mahārāja iminā atthena attānaṃ ovaḍanto yo¹⁸ pubbe abbhokāsasayo jantu
araṇṇam¹⁵ vajantiyā candāliya ito c' ito ca anusaṃcarantiyā¹⁹ sunakhiyā ca²⁰
25 khīraṃ pāyito supānehi²¹ parikiṇṇo²² vaddhito so ajja rājā ti vuccatīti²³ imaṃ
gāthaṃ bhāseyyāsīti.

Evaṃ M. tass' ovādaṃ²⁴ datvā „dinno te mayā ovādo,
idāni tvaṃ pabbaja vā mā vā attanā va attano kammaṃ²⁵
vipākāṃ paṭisevissāmiti²⁶“ vatvā ākāse uppatitvā tassa mat-
30 thake pādarajam²⁷ pātento Himavantaṃ eva gato. Rājāpi taṃ

¹ Cs sace taṃ? Bd sace taṃ ² all three MSS -ri-. ³ Bd -riyantaṃ. ⁴ Ck
bhāsehi me naṃ ⁵ Ck echantya. ⁶ Cc chanajatyā corr. to cchanatyā. ⁷ Bds
svajja. ⁸ Bd adds ussahase ti ussāhasi. ⁹ Bd dhammi. ¹⁰ Ck -tta. ¹¹ Bd -ti-.
¹² Bd omits vā ¹³ Cks atthemam ¹⁴ Bd -ssāpi. ¹⁵ Cks maṃ. ¹⁶ Bd -ññe.
¹⁷ Ck -paṇṇamakaviādinam ādāya, Cc -makaci ādinam ādāya. ¹⁸ Cks taṃ. ¹⁹
Bd yoso, Cks so ²⁰ Bd -samsar-. ²¹ Bd omits ca. ²² Cks -ṇe, Bd sunakhehi
²³ Cks -ṇṇa ²⁴ Bd vuccati ²⁵ Bd tassa o-. ²⁶ Cks kammaṃ. ²⁷ Cks rājāṃ
miti, Bd -vissatīti. ²⁸ Bd pādarajam, Cks rājāṃ

disvā uppannasamvego jetṭhaputtassa rajjam datvā balakāyam
nimantetvā Himavantābhimukho pāyāsi. M. tassa gamanam¹
ñatvā isigaṇaparivuto āgantvā tam² ādāya gantvā pabbājetvā
kaṣiṇaparikkammaṃ ācikkhi. So jhānābhiññaṃ nibbatesi. Iti
te ubho pi Brahmālokūpagā ahesum. 5

S. i. d. ā. „evam bhikkhave porāṇakapaṇḍitā tīṇi cattāri bha-
vantarāṇi gacchantāpi³ daḥavissāsā va ahesun“ ti vatvā j. s.: „Tadā
Sambhūta-panḍito Ānando ahoṣi, Cittapaṇḍito aham evā“⁴ ti. Citta-
Sambhūta-jātakaṃ.

3. Sivijātaka.

10

Dūre apassanthero ti. Idam S. J. v. asadisadānam ā. k.
Tam Aṭṭhanipāte Sovirajātake¹ vitthāritam eva. Tadā pana rājā
sattame divase sabbaparikkhāre datvā anumodanam yāci. S. akatvā²
va pakkāmi. Rājā bhuttapātarāso vihāram gantvā „kasmā bhante
anumodanam akatthā“³ ti āha. S. „asuddhā mahārāja parisā“ ti 15
vatvā „na ve kadariyā devalokaṃ vajantīti“ gāthāya dhammaṃ desesi.
Rājā pasīditvā saḥassagghanakena⁴ siveyyakena uttarāsaṃghena
T-tam pūjetvā nagaram pāvīsi. Punadivase dh. k. s.: „āvuso Kosala-
rājā asadisadānam datvā tādisenāpi dānena atitto Dasabalena dhamme
desite puna sataṣaḥassagghanakam⁵ siveyyakavattham adāsi, yāva 20
atitto vatāvuso⁶ dānena rājā“ ti. S. āgantvā „kāya nu ttha bhik-
khavē e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“⁷ ti vutte⁸ „bhikkhave
bāhirabhaṇḍam nāma sudinnaṃ⁹, porāṇakapaṇḍitā sakala-Jambudīpaṃ
unnaṃgalam katvā devasikam¹⁰ chasatasahassapariccāgena dānam
dadamānā bāhiradānena atittā ‘piyassa dātā piyaṃ labhatīti¹¹’ sam- 25
pattānam¹² yācakānam akkhīni uppāṭetvā adamsū“¹³ ti vatvā a. ā.:

A. Siviratṭhe Ariṭṭhapuranagare Sivimahārāje r.
kārente M. tassa putto hutvā nibbatti. Sivikumāro ti ssa
nāmaṃ karimsu. So vayappatto Takkaṣilaṃ gantvā uggahita-

¹ l'd tassāga-. ² Ck nam, Bd omits tam. ³ Bds gantvāpi. ⁴ 3. Cfr. Cariyāpi-
ṭaka p. 77. ⁵ so Cks, see vol. III, 469; Bd sivrājātake. ⁶ Ck katvā, Bds avatvā.
⁷ so Cks; Bd na karitthā, Bs na katvāritthā. ⁸ Bds sataṣaḥassagghani- ⁹ Ck
atittāvuso, Bd atitto vata ā-. ¹⁰ Bds add na. ¹¹ Cks suddam. ¹² Bd repeats de-
¹³ Cks -ntīti. ¹⁴ Bd -tta.

sippo āgantvā pitu sippaṃ dassetvā uparajjaṃ labhivā aparabhāge pitu accayena rājā hutvā agatigamaṇaṃ pahāya dasarājadhamme akopetvā dhammena r. kārento catūsu dvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre¹ ti cha dānasālā² kāretvā devasikaṃ chasatasahassapariiccāgena mahādānaṃ pavattesi, atthamicātuddasapannarasesu³ niccaṃ dānasālaṃ gantvā dānaṃ olokesi. So ekadā puṇṇamadivase pāto va samussitasetachatte rājapallaṃke nisinno attanā⁴ dinnadānaṃ āvajjanto bāhira-
 5 vatthum attanā adinnaṃ nāma adisvā „mayā bāhira-
 vatthum attanā adinnaṃ nāma n' atthi, na maṃ bāhira-
 10 dānaṃ toseti, aham ajjhakkadānaṃ dātukāmo, aho vat' ajja mama⁵ dānasālagata-
 kālā⁶ kocid' eva⁷ yācako bāhira-
 vatthum ayācitvā⁸ ajjhakkassa
 nāmaṃ gaṇheyya, sace⁹ me koci hadayamaṃsassa nāmaṃ
 gaṇheyya kaṇayena¹⁰ uraṃ paharivā pasannaudakato sanālaṃ
 15 padumaṃ uddharanto viya lohita-
 bindūni paggharantaṃ¹¹ hada-
 yaṃ niharitvā dassāmi, sace sarīramaṃsassa nāmaṃ gaṇheyya
 avalekhanasatthena¹² lekhe¹³ viya sarīramaṃsaṃ otāretvā
 dassāmi, sace me koci¹⁴ lohita-
 20 sassa nāmaṃ gaṇheyy' antamukhe
 pakkhipitvā¹⁵ upanītabhājanaṃ pūretvā lohitaṃ dassāmi, sace
 vā pana koci 'gehe me kammaṃ na-
 ppavattati¹⁶, gehe me dāsakammaṃ
 karohīti¹⁷ vadeyya rājavesaṃ apantvā
 bahiṭhatvā¹⁸ attānaṃ¹⁹ sāvetvā dāsakammaṃ
 karissāmi, sace me²⁰ koci ak-
 khīnaṃ nāmaṃ gaṇheyya tālamiṇjaṃ²¹
 niharanto viya akkhīni
 uppāṭetvā dassāmīti²² cintesi. Iti so²³

25 Yam kiñci mānusaṃ dānaṃ adinnaṃ me na vijjati
 yo pi yāceyya maṃ cakkhum dadeyyaṃ avikampito ti
 cintetvā soḷasahi gandhodakaghaṭehi nahātvā sabbālaṃkāra-
 paṭimaṇḍito nānaggarasabhojanaṃ bhuñjitvā alaṃkatahatthik-

¹ Bds add eā. ² Bds -lāyo. ³ Bds -catuddasipannarasesu. ⁴ Bd -no. ⁵ Cks mayi. ⁶ C^s lā -laṅga-. ⁷ Cks kodeva. ⁸ Ck āy-. ⁹ Bd adds hi. ¹⁰ Ck kanasena. ¹¹ C^s kanasena. ¹² Ck repeats pa-. ¹³ Bd -sattakena. ¹⁴ Cks lekhe. ¹⁵ Bd telasiṇḍa likkanto. ¹⁶ Bd omits me koci. ¹⁷ Bd pakkhanditvā. ¹⁸ Bd -vatti. ¹⁹ Bd bāhira katvā, Ck bāhiṭhatvā. ²⁰ Cks atta-. ²¹ Bd omits me. ²² Bds -bijaṃ. ²³ Bd adds āha.

khandhavaragato dānaggaṃ agamāsi. Sakko tassa ajjhāsayaṃ
 veditvā „Sivirājā ‘ajja sampattayācakānaṃ cakkhūni uppāṭetvā
 dassāmīti’ cintesi, sakkhissasi nu kho dātuṃ udāhu no“ ti
 tassa vīmaṃsanatthāya jarāpatto andhabrāhmaṇo viya hutvā
 rañño dānaggaṃ gamanakāle ekasmim unnatapadese hatthaṃ 5
 pasāretvā rājānaṃ jayāpetvā aṭṭhāsi. Rājā tadabhimukhaṃ
 vāraṇaṃ pesetvā „brāhmaṇa kiṃ vadesīti“ pucchi. Atha naṃ
 Sakko „mahārāja tava dānajjhāsayaṃ nissāya samuggagatena
 kittighosena sakalalokasannivāso nirantaro¹, ahañ ca andho,
 tvaṃ dvicakkhū“ ‘ti vatvā cakkhuṃ yācanto paṭhamāṃ gā- 10
 tham āha:

1. Dūre apassan therō va² cakkhuṃ yācitum āgato,
 ekanettā bhavissāma, cakkhum me dehi yācito ti. 53.

Tattha dūre ti ito dūre vasanto, therō³ ti jarājino³, therō⁴, ekanettā
 ti ekaṃ nettaṃ mayhaṃ dehi, evaṃ dve pi⁵ ekanettā bhavissāma⁶. 15

Taṃ sutvā M. „idān’ evāhaṃ pāsāde⁷ nisinno cintetvā
 āgato, aho me lābhā⁸, ajja vata me manoratho matthakaṃ
 pāpuṇissati, adinnapubbādānaṃ dassāmīti“ tuṭṭhamānaso duti-
 yaṃ gātham āha:

2. Kenānusiṭṭho idha-m-āgato si 20
 vanibbaka cakkhupathāni yācitum,
 suduccajaṃ yācasi uttamaṅgaṃ
 yaṃ āhu nettaṃ purisena duccajan ti. 54.

Tattha vanibbakā ‘ti taṃ ālapati, cakkhupathānīti cakkhūnaṃ⁹
 etaṃ¹⁰ nāmaṃ, yaṃ āhū ‘ti yaṃ paṇḍitā duccajan ti kathanti. Itoparam 25
 uttānasambandhā¹¹ gāthā Pālinayen’ eva veditabbā¹².

3. Yaṃ āhu devesu Sujampatīti
 Maghavā ti naṃ āhu manussaloke,

¹ Bds taraṃ phuto. ² Cks omit va. ³ Bd omits jarā. ⁴ Bd adds viya. ⁵
 Bd omits pi ⁶ Bd -miti, Bs -māti ⁷ Bd -dehi. ⁸ Bds -bho. ⁹ all three
 MSS. -unam. ¹⁰ Bd eva. ¹¹ Bd -a ¹² Cks -am, Bd -o.

tenânūsitt̃ho idha-m-āgato 'smi
vanibbako cakkhupathāni yācituṃ. 55.

4. Vanibbako mayha vaṇim¹ anuttaram²:
dadāhi me cakkhupathāni yācito,
5 dadāhi me cakkhupatham anuttaram
yam āhu nettaṃ purisena duccayaṃ³. 56.
5. Yena atthena⁴ āgañchi⁵ yam attham abhipatthayaṃ
te te ijjhantu saṃkappā: labha cakkhūni brāhmaṇa. 57.
6. Ekan te yācamānassa ubhayāni dadāmi⁶ ahaṃ,
10 sa⁷ cakkhumā gaccha janassa pekkhato,
yad icchase⁸ tvaṃ tan te⁹ samijjhatū 'ti. 58.

Tattha vanibbako ti yācan,¹⁰ tassa vaṇin ti yācanaṃ, te te⁸ ti te tava
tassa atthassa⁹ saṃkappā, sa cakkhumā ti so tvaṃ mama cakkhūhi cakkhumā
huvā, yadicchase¹⁰ tvaṃ tan te¹¹ samijjhatū 'ti yam tvaṃ mama san-
15 tikā icchasi taṃ te samijjhatu

Rājā ettakaṃ kathetvā „idh' eva mayā akkhīni uppāṭetvā
dātuṃ asāruppan“ ti cintetvā brāhmaṇaṃ ādāya antepuraṃ
gantvā rājāsane¹² nisīditvā Sīvakaṃ¹³ nāma vejjaṃ pakkosā-
petvā „akkhimi me sodhehi“ āha. „Amhākaṃ kira rājā
20 akkhīni uppāṭetvā brāhmaṇassa dātukāmo“ ti sakalanagare
ekakolāhalam ahoṣi. Atha senāpatiādayo rājavallabhā ca
nāgarā¹⁴ ca orodhā ca sabbe sannipatitvā rājānaṃ vārentā
tisso gāthā avocuṃ:

7. Mā no deva adā cakkhum, mā no sabbe parākari¹⁵,
25 dhanam dehi mahārāja muttā veḷuriyā bahū. 59.
8. Yutte deva rathe dehi ājāniye c' alaṃkate¹⁶,
nāge dehi mahārāja hemakappanāvāsase¹⁷. 60.

¹ Ck vaṇi, Bđ vani; read: vanibbino mayha vaṇim anuttaram? ² Bđs add rājā
āha. ³ Cks annena. ⁴ Cks -ji, Bđ āgacchati ⁵ Cks sama. ⁶ Bđs -si. ⁷
Cks dada te in the place of tan te. ⁸ Cks only one te ⁹ Bđ andhassa ¹⁰
Bđ -si. ¹¹ Ck natadāte in the place of yad - - te, Cs. tadate. ¹² Bđ rājanive-
sane. ¹³ Bđs sīvikaṃ. ¹⁴ Cks Bđ na ¹⁵ Bđ parakka-. ¹⁶ Bđ omits c. ¹⁷
Cks -kappaṇa-, Bđs -kaḥ paṇi-.

9. Yathā taṃ Sivayo¹ sabbe sayoggā sarathā sadā²
samantā parikareyyuṃ³ evaṃ dehi rathesabhā 'ti. 61.

Tattha parākīrīti⁴ pariccaji, akkhīsu hi dinnesu tvaṃ r. na kāressasi, añño rājā bhavissati, evaṃ tayā mayaṃ paricattā nāma bhavissāmā 'ti adhippā-
yen' evaṃ āhaṃsu, parikareyyuṃ³ ti parivāreyyuṃ, evaṃ dehīti yathā taṃ 5
avikalacakkhuṃ⁵ Sivayo⁶ parivāreyyuṃ evaṃ bāhiradhanam⁷ ev' assa dehi mā
akkhīni, akkhīn⁸ dinnesu na taṃ Sivayo⁶ parivāressantīti.

Atha rājā tisso gāthā abhāsi:

10. Yo ve dassan ti vatvāna adāne kurute mano
bhumyā⁹ so patitaṃ pāsam¹⁰ gīvāya¹¹ paṭimuṇcati. 62. 10
11. Yo ve dassan ti vatvāna adāne kurute mano
pāpā pāpataro hoti sampatto Yamasādanam¹². 63.
12. Yaṃ¹³ hi yāce taṃ¹⁴ hi dade, yaṃ na yāce na taṃ dade,
sv-āhaṃ tam eva dassāmi yaṃ maṃ yācati brāhmaṇo ti. 64.

Tattha patimuṇcatīti paveseti, pāpā 'pāpataro ti lāmakāpi lāma- 15
kataro nāma hoti, sampatto Yamasādanam¹² ti Yamassa āṇāpavattitṭhā-
nam, Ussadanirayaṃ esa-ppatto yeva nāma hoti, yaṃ hi yāce ti yaṃ yācako
yāceyya dāyako pi tam eva dadeyya na ayācitaṃ. ayaṃ ca brāhmaṇo maṃ
cakkhuṃ yācati na muttādikaṃ¹⁵ dhanam, tad ev' assāhaṃ¹⁶ dassāmīti vadati.

Atha naṃ amaccā „kiṃ patthetvā cakkhūni desīti“ 20
pucchantā

13. Āyun nu vaṇṇan nu sukhaṃ balan nu
kiṃ patthayāno nu janinda desi,
kathaṃ¹⁷ hi rājā Sivinaṃ¹⁸ anuttaro
cakkhūni dajjā parolokahetū 'ti gātham āhaṃsu. 65. 25

Tattha parolokahetū ti mahārāja kathaṃ nāma tumhādiso paṇḍita-
puriso sanditṭhikaṃ¹⁹ issariyaṃ pahāya parolokaketu cakkhūni dadeyya²⁰ 'ti.

¹ Cs siviyo, Bđ siviyo, Bś sīghayo. ² Cks saha. ³ Cks -ki-. ⁴ Bđ pa-
rakka-. ⁵ Bđ -kalla-. ⁶ Bđs sivi-. ⁷ Cks dehidhanam. ⁸ Bđ adds hi. ⁹ Bđ
bhūmaṃ ¹⁰ Cks pāyaṃ. ¹¹ Bđ -yaṃ. ¹² all three MSS. -dhanam. ¹³ Bđ
yaṃ. ¹⁴ Bđ taṃ, Ck na ¹⁵ Bđs omit kaṃ. ¹⁶ Bđ eva svāhaṃ. ¹⁷ Bđ kathaṃ.
¹⁸ Ck -vī-. ¹⁹ Cks -tṭha-. ²⁰ Bđs -yyāthā

Atha nesaṃ kathento rājā gātham āha:

14. Na v' āham etaṃ yasasā¹ dadāmi,
na puttam icche na dhanam na raṭṭham,
sataṇ ca dhammo carito purāṇo,
5 icc-eva dāne ramate² mano maman³ ti. 66.

Tattha na vāhan ti na ve ahaṃ, yasasā¹ ti dībassa vā mānussa vā yasassa kāraṇā⁴. na puttamicche ti imassa cakkhūdanassa⁵ phalena n' evāhaṃ puttam icchāmi na dhanam na raṭṭham, api ca sataṃ paṇḍitānaṃ sabbaññu-bodhisattānaṃ esa ācinno samācinno⁶ porānakamaggo yadidaṃ pāramīpūraṇaṃ
10 nāma, na hi pāramiyo pūretvā⁷ bodhitale⁸ sabaññutaṃ pāpuṇitum samattho nāma n' atthi⁹, ahaṃ ca pāramiyo pūretvā Buddho bhavitukāmo, icc-evaṃ dāne ramate¹⁰ mano maman¹¹ ti iminā¹² kāraṇena mama mano dāne yeva nirato¹³ ti vadati

Sammāsambuddho pi dhammasenāpati-Sāripattatherassa pana¹⁴ Cariyā-
15 piṭakaṃ desento, mayhaṃ dvīhi akkhīhi pi sabbaññūtaṇaṃ eva piyataran¹⁵ ti dīpetum

Na me dessā ubho cakkhū, attānaṃ me na dessiyaṃ¹⁶, (Cariyāp p 7S 16)
sabbaññūtaṃ piyaṃ mayhaṃ, tasmā cakkhūṃ adās' ahaṃ ti āha

Mahāsattassa pana katham sutvā amaccesu appaṭibhānes

20 M. Sīvakevijaṃ¹⁵ gāthāya ajjhabhāsi:

15. Sakhā ca mitto ca mamāsi Sīvaka¹⁷
susikkhito, sādhu karohi me vaco,
laddhatvaṇ¹⁸ cakkhūni mamaṃ jigimsato¹⁹
hatthesu ṭhāpehi²⁰ vanibbakassā²¹ 'ti. 67.

25 Tass' attho: samma Sīvaka tvaṃ mayhaṃ sahāyo ca mitto ca vejjasippe²²
cāsi²³ susikkhito, sādhu me vacanaṃ karohi, mama jigimsato²⁴ upadhārentassa oloketass' eva tālamiñjaṃ²⁵ viya me akkhīni uddharitvā imassa yācakassa hatthesu ṭhāpehīti.

Atha naṃ Sīvako āha: „cakkhūdanam nāma bhāriyaṃ,

30 upadhārehi²⁶ devā²⁷ 'ti. „Sīvaka. upadhāritaṃ mayā, tvaṃ mā

¹ Cks yassā. ² Bā -ti. ³ Bā mamā. ⁴ Cks -ṇaṃ. ⁵ Cks -dāna. ⁶ Bā omits sa- ⁷ Bā apū-. ⁸ Bā bodhipallaṇke ⁹ Bā atthi ¹⁰ Cks -ti, Bā -ti ¹¹ Bā mamā ¹² Cks add me. ¹³ Bā omits ni. ¹⁴ Bā omits pana. ¹⁵ Cs desi-, Bā desiya, Bā vedasiyo? ¹⁶ Bā sīvakam vajjaṃ. ¹⁷ Bā -vī-. ¹⁸ so Cks for uddhatva? Bā uddharetvā ¹⁹ Cs jhiṃ-, Bā mama jigīsato. ²⁰ so Bā for ṭhāpehi? Cks āvesi. ²¹ all three MSS. vaṇi- ²² Ck add cāsippe. ²³ Bā omits cāsi. ²⁴ Cks jhiṃ-, Bā jigīsato. ²⁵ Bā -bījaṃ. ²⁶ Cks -hīti

papañcam karohi, mā mayā saddhīm bahum kathehīti¹. So cintesi: „ayuttam mādisassa susikkhitavejjassa² rañño akkhīsu satthapātanan³“ ti so nānābhesajjāni ghaṃsitvā bhesajjacuppena nīluppale⁴ paribhāvetvā⁵ dakkhiṇaakkhim⁶ upasimghāpesi, akkhi⁷ parivatti⁸, dukkhā vedanā uppajji. „Sallakkhehi mahārāja, 5 paripākakaraṇam mayham bhāro“ ti. „Apehi tāta, mā papañcam karīti“. So paribhāvetvā puna upasimghāpesi, akkhi akkhikūpato muñci⁹, balavatarā vedanā udapādi. „Sallakkhehi mahārāja, sakkom’ aham paṭipākatikam¹⁰ kātun“ ti. „Mā papañcam karīti“. So tatiyavāre kharataram paribhāvetvā 10 upanāmesi, akkhi¹¹ osadhabalena paribbhamitvā akkhikūpato nikkhamitvā nahārusuttana¹² olambamānam aṭṭhāsi. „Sallakkhehi narinda, punapākatikakaraṇam mayham balan ti. „Mā papañcam karīti“. Adhimattā vedanā udapādi¹³, lohitaṃ pagghari, nivatthasātakā¹⁴ lohiteṇa temimsu. Orodhā ca amaccā 15 ca rañño pādamūle patitvā „deva akkhīni mā dehīti“ mahāparidevaṃ paridevimsu. Rājā vedanam adhivāsetvā „tāta mā papañcam karīti“ āha. So „sādhu devā“ ti vāmahatthena akkhīm dhāretvā¹⁵ dakkhiṇahatthena satthakam ādāya akkhisuttakam chinditvā akkhīm gahetvā M-assa hatthe ṭhapesi. 20 So vāmakkhinā dakkhiṇakkhim oloketvā vedanam adhivāsetvā „ehi brāhmaṇa“ ti brāhmaṇam pakkosivā¹⁶ „mama ito akkhito satagunena sahasagunena¹⁷ sabbaññūtaññakkhim eva piyam, tassa me idam¹⁸ paccayo hoti“ ti brāhmaṇassa¹⁹ adāsi. So tam ukkhipitvā attano akkhimhi ṭhapesi, tam tassānubhāvena 25 vikasitanīluppalam viya hutvā patitṭhāsi. M. vāmaakkhinā tassa tam akkhīm disvā „aho sudinnaṃ mayā akkhidānan“ ti²⁰

¹ B^d -tassa vejjassa. ² C^k satthāyapātanan, B^d satthapātun. ³ B^d -lam ⁴ all three MSS. -vi- ⁵ C^s -im. ⁶ B^d -ttitvā. ⁷ so B^d; C^s muñci for muccei? ⁸ C^k -pākakikam, C^s -pākkakam ⁹ C^k -ī. ¹⁰ B^d nahārusuttakena. ¹¹ C^k adds salakkhehi, C^s salla-. ¹² B^d -kānam. ¹³ B^d akkhīni dhovitvā. ¹⁴ B^d -sāpetvā. ¹⁵ B^d adds satahasagunena. ¹⁶ B^d piyataram tassa idam me. ¹⁷ B^d adds akkhīm. ¹⁸ C^k akkhīni and C^s akkhīni in the place of akkhidānanti

antosamuggatāya pītiyā¹ nirantaram putṭho² hutvā itaram pi akkhiṃ adāsi. Sakko tam pi attano akkhiṃhi ṭhapetvā rājā-nivesanā nikkhamitvā mahājanassa olokontass' eva nagarā nikkhamitvā devalokam eva gato.

5 Tam attham pakāsento S. diyaḍḍham gātham āha:

16. Codito Sivirājena Sīvako³ vacanamkaro

rañño cakkhūni uddhatvā⁴ brāhmaṇass' upanāmaṃ,
sacakkhu brāhmaṇo āsi, andho rājā upāvisīti. 68.

Rañño nacirass' eva akkhīni rūhiṃsu, ruyhamānāni⁵ ca
10 āvāṭabhāvaṃ⁶ appatvā⁷ kambalagenḍukena⁷ viya uggatena maṃsa-
pindena pūretvā cittakammarūpakassa viya akkhīni ahesuṃ,
vedanā pacchijji. Atha M. katipāham pāsāde vasitvā „kiṃ
andhassa rajjenā 'ti, amaccānaṃ rajjaṃ niyyādetvā uyyānaṃ
gantvā pabbajitvā samaṇadhammaṃ karissāmīti“ cintetvā amacce
15 pakkosāpetvā tesam tam attham ārocetvā „eko mukhadho-
vanādidāyako kappiyakārako ca mayham santike bhavissati.
sarīrakiccaṭṭhānesu pi me rajjukam bandhathā“ 'ti vatvā sā-
rathim āmantetvā „ratham yojehīti“ āha. Amaccā pan' assa
rathena gantum adatvā suvaṇṇasivikāya naṃ netvā pokkha-
20 raṇīti⁸ nisīdāpetvā ārakkham saṃvidhāya paṭikkamīsu.
Rājā pallaṃkena⁹ nisinno attano dānaṃ āvajjesi⁹. Tasmim
khaṇe Sakkassa āsanaṃ uṇhaṃ ahosi, so āvajjanto¹⁰ tam
kāraṇaṃ disvā „mahārājassa varaṃ datvā cakkhu paṭipāka-
tikam karissāmīti“ cintetvā tattha gantvā¹¹ M-assa avidūre
25 aparāparaṃ caṃkamī.

Tam attham pakāsento S.¹²

17. Tato so katipāhassa uparūḷhesu cakkhusu

sūtaṃ¹³ āmantayī rājā Sivinaṃ ratṭhavaddhano: 69.

¹ B^d omits pī-. ² Cs phuttho, B^d phutho ³ B^d -vi- ⁴ B^d uddharitvā. ⁵ B^d ruha- ⁶ B^ds pakatibhā-. ⁷ C^{ks} -heṇḍu-, B^d -gandu- ⁸ B^d pallaṅke ⁹ so all three MSS. ¹⁰ C^{ks} āvajjento. ¹¹ C^{ks} āg- ¹² B^d adds āha ¹³ all three MSS su-.

18. Yojehi sārathi yānaṃ. yuttañ ca paṭivedaya,
 uyyānabbhūmiṃ gacchāma pokkharāññe¹ vanāni ca. 70.

19. So ca pokkharāṇi yā tīre pallāṃkena upāvisi,
 tassa Sakko pātur ahu devarājā Sujampatīti 71.

imā gāthā āha.

5

Sakko pi² M-ttena padasaddaṃ sutvā „ko eso“ ti vutte

20. Sakko 'ham asmi devindo, āgato 'smi tav' antike,
 varaṃ varassu rājīsi³ yaṃ kiñci manas' icchasīti 72.

gātham āha.

Evam vutte rājā gātham āha:

10

21. Pahūtam⁴ me dhanam Sakka balaṃ⁵ koso c' anappako⁶,
 andhassa me sato dāni maraṇaṃ nēva⁷ ruccatīti. 73.

Tattha maraṇaṃ nēva ruccatīti devarāja idāni mayhaṃ andhabhāvena
 maraṇaṃ eva ruccati⁸, tam me dehīti.

Atha naṃ Sakko āha: „Sivirāja kiṃ pana tvaṃ maritu- 15
 kāmo hutvā maraṇaṃ rocesi udāhu andhabhāvenā“ 'ti.
 „Andhabhāvena devā“ 'ti. „Mahārāja dānaṃ nāma na keva-
 laṃ, samparāyattham eva dīyati⁹, diṭṭhadhammatthāya¹⁰ pi pac-
 cayo hoti, tvaṃ ca ekaṃ¹¹ cakkhuṃ yācito dve adāsi, tena
 saccakiriyaṃ karohīti“ gātham¹² samuṭṭhāpetvā 20

22. Yāni saccāni dipadinda¹³ tāni bhāsassu khattiya.

saccan te bhaṇamānassa puna cakkhuṃ bhavissatīti āha. 74.

Taṃ sutvā M. „Sakka, sace si¹⁴ mama cakkhuṃ dātu-
 kāmo aññaṃ upāyaṃ mā kari, mama dānanissanden' eva me¹⁵
 cakkhuṃ uppajjatū¹⁶“ 'ti vatvā Sakkena „mahārāja¹⁷, aham¹⁸ 25
 Sakko¹⁹ ahaṃ devarājā ti na²⁰ paresaṃ cakkhuṃ dātuṃ sak-
 komi, tayā dinnassa²¹ dānassa phalen' eva te cakkhuṃ
 uppajjissatīti“ vutte „tena hi mayā dānaṃ sudinnan“ ti vatvā
 saccakiriyaṃ karonto²²

¹ Bđ -raññe. B' -rañña ² Bds sakkassa, omitting pi ³ Bds -isi ⁴ Bđ pahu-

⁵ Bđ phalaṃ? ⁶ Bđ omits c ⁷ Bds -naññeva. ⁸ Cks ruccatīti ⁹ Ck jiyati,
 Cs jī-. Bđ diyati ¹⁰ Cks -ttāya ¹¹ Cks eka ¹² Bds kathaṃ ¹³ Bđ dvi-. ¹⁴
 Bđ pi ¹⁵ Bđ omits me ¹⁶ Bđ upapa-. ¹⁷ Cks -jena ¹⁸ Cks nevāhaṃ. ¹⁹
 Cks omit ahaṃ. ²⁰ Cks omit na. ²¹ Bđ dinnā. ²² Bđ adds gāthamāha.

23. Ye mañ¹ yācitum āyanti nānāgottā vanibbakā
 yo² pi mañ yācate tattha so pi me manaso piyo,
 etena saccavajjena cakkhum me upapajjathā 'ti 75.
 gātham āha.

5 Tattha so pi me ti³ ye⁴ mañ yācitum āgacchanti yo⁵ pi so pi tesu⁶ āga-
 tesu⁷ mañ yācati so pi me manaso piyo. etenā 'ti sace mama sabbe pi
 yācakā piyā saccam ev⁸ etañ mayā vuttañ etena me saccavacanena ekam⁹
 cakkhum upapajjetha¹⁰ upapajjati¹¹ 'ti āha

Ath' assa vacanānantaram eva paṭhamañ cakkhum uda-
 10 pādi. Tato dutiyassa uppajjanatthāya '

24. Yam mañ so yācitum āgā¹³ dehi cakkhun ti brāhmaṇo
 tas-sa cakkhūni pādāsīm brāhmaṇassa vanibbāno¹⁴. 76.

25. Bhiyyo mañ āvisi pīti somanassañ c' anappakañ.
 etena saccavajjena dutiyañ me upapajjathā 'ti 77.

15 gāthadvayam āha.

Tattha yañ mañ ti yo mañ¹⁵, so ti so cakkhuvikalabrahmaṇo¹⁶ dehi
 me cakkhun ti yācitum āgato, vanibbāno¹⁷ ti yācantassa, bhiyyo mañ
 āvisi ti brāhmaṇassa cakkhūni datvā andhakālatō¹⁸ tasmiñ andhakāle tathā-
 20 vipam¹⁹ vedanañ āganetvā aho sudinnañ me dānañ ti pariccekkañtam mañ
 bhiyyo atirekatārā pīti āvisi mama hadiyañ pavitthā, somanassañ ca me²⁰
 anantañ aparimānañ upapajji²¹, etenā 'ti sace mama tadā anappakañ jīti-
 somanassañ uppannañ²² saccam ev' etañ mayā vuttañ etena me sacca-
 vacanena dutiyañ pi cakkhum upapajjati²³ 'ti āha

Tañ khaṇaṃ ñeva dutiyañ pi cakkhum udapādi, tāni pañ
 25 assa cakkhūni n' eva pākatikāni na dībbāni, Sakkabrāhmaṇassa²⁴
 hi diñnacakkhūni²⁵ puna pākatikāñ kātuñ na sakkā, upahata-
 vatthuno²⁶ ca dībbacakkhūñ nāma na upapajjati²³, tāni pañ

¹ Ck sam, C³ samimā - Ck³ so. ³ B³ ye manti. ⁴ C³ yo ⁵ Ck³ ye. ⁶ B³
 te pi yācatesu in the place of yo pi so pi tesu, B³ te pi yo pi tesu ⁷ B³
 āgacchantesu. ⁸ B³ so yo mañ. ⁹ Ck³ eka. ¹⁰ Ck³ upapajjatha ¹¹ Ck³ upapaj-
 jantu ¹² B³ upapa-. ¹³ Ck³ āga, B³ agā. ¹⁴ B³ vanibbako. ¹⁵ B³ adds
 yācati ¹⁶ B³ -vikallo- ¹⁷ B³ vanibbako ¹⁸ Ck³ anandha-; B³ add patthāya.
¹⁹ Ck³ -pi. ²⁰ B³ mama ²¹ B³ upapa- ²² B³ -nnantu ²³ B³ upapa-. ²⁴
 B³ athassabrā- ²⁵ B³ diñnañ-. ²⁶ Ck³ -uto.

assa saccapāramitācakkhūṇīti¹ vuttāni, tesam uppatṭisamakālam
eva Sakkānubhāvena sabbā rājaparisā² sannipatitā va ahoṣi³.

Ath' assa Sakko mahājanamajjhe⁴ yeva thutim karonto

26. Dhammena bhāsītā gāthā Sivinaṃ raṭṭhavaddhana,

etāni tava nettāni dibbāni paṭidiyyare⁵. 78.

5

27. Tirokuḍḍam⁶ tiroselaṃ samatiggayha pabbataṃ

samantā yojanasataṃ dassanaṃ anubhontu⁷ te ti 79.

gāthadvayam āha.

Tattha dhammena bhāsītā ti mahārāja imā te gāthā dhammena sa-
bhāven' eva bhāsītā, dibbānīti dibbānubhāvayuttāni, paṭidiyyare ti paṭi- 10
diyyanti⁸, tirokuḍḍan ti mahārāja imāni te cakkhūni devatānaṃ cakkhūni
viya parakuḍḍam paraselaṃ yaṃ kiñci pabbataṃ⁹ samatiggayha atikkhamitvā
samantā dasadisā yojanasatam rūpadassanaṃ anubhontu sādhetū¹⁰ 'ti attho

Iti so ākāse ṭhatvā mahājanamajjhe imā gāthā bhāsitvā¹¹
„appamatto hohīti“ M-am ovaditvā devalokam eva gato. M. 15
pi mahājanaparivuto mahantena sakkārena nagaraṃ pavisitvā
Candakam¹² pāsādaṃ abhirūhi¹³. Tena cakkhūnaṃ paṭiladdha-
bhāvo sakala-Siviraṭṭhe pākaṭo¹⁴ jāto. Ath' assa dassanatthaṃ
raṭṭhavāsino¹⁵ bahum paṇṇākāraṃ gahetvā āgaminu¹⁶. M.
„imasmiṃ mahājanasannipāte mama dānaṃ vaṇṇessāmīti“
rājadvāre mahāmandapaṃ kāretvā samussitasetacchatte rāja- 20
pallaṃke nisinno nagare bheriṃ carāpetvā sabbaseniyo sanni-
pātetvā „ambho Siviraṭṭhavāsino, imāni me dibbacakkhūni disvā
ito paṭṭhāya¹⁷ adatvā mā bhuñjittā¹⁸“ 'ti vatvā dhammaṃ
desento catasso gāthā abhāsi:

28. Ko n' īdha vittaṃ na dadeyya¹⁹ yācito

25

api viṣiṭṭhaṃ supiyam pi attano.

tad imgha sabbe Sivayo²⁰ samāgatā

dibbāni nettāni mam' ajja passatha. 80.

¹ Bā -tā- corr. to -tānubhāvena-. ² Bā -purisā. ³ Bā ca ahesum ⁴ Bā
-janassa majhe ⁵ Bā -dissare. ⁶ Bā -kutaṃ ⁷ Ck -bhonti. ⁸ Bā -dissati
⁹ Bā adds pi ¹⁰ Bā sodh- ¹¹ Ck abhā- ¹² Bā suc-. ¹³ Bā -rūyha ¹⁴
Bā -to. ¹⁵ Bā sakalara- ¹⁶ Ck ag-. ¹⁷ Bā adds dānaṃ ¹⁸ Bā -jathā. ¹⁹
Bā nu dadeyyaṃ. ²⁰ Bā sivi-

29. Tirokuḍḍaṃ tiroselam samatiggayha pabbataṃ
samantā yojanasataṃ dassanaṃ anubhonti¹ me. 81.
30. Na cāgamattā param² atthi kiñci
maccānaṃ³ idha jīvite⁴,
5 datvāna mānusaṃ⁵ cakkhuṃ
laddham [me] cakkhuṃ amānusaṃ. 82.
31. Etam pi disvā Sivayo⁶ detha dānāni bhuñjatha,
datvā ca bhutvā ca yathānubhāvaṃ
aninditā⁷ saggaṃ upetha⁸ ṭhānaṃ ti. 83.
- 10 Tattha ko nīdhā 'ti ko nu idha, api viṣitthān ti uttamam pi sa-
mānaṃ, cāgamattā ti cāgapamāṇato aññaṃ varaṃ nāma n' atthi. idha
jīvite ti imasmim jīvaloke. idha jīvitaṃ⁹ ti pi pātho, imasmim jīvaloke jīva-
mānaṃ ti attho. amānusaṃ ti dibbacakkhuṃ mayā laddhaṃ, iminā kāraṇena
veditabbam etaṃ: cāgato uttamaṃ nāma n' atthīti, etampi disvā ti etaṃ
15 mayā laddham dibbacakkhuṃ disvāpi

Itimāhi¹⁰ catūhi gāthāhi dhammaṃ desetvā tato paṭṭhāya
anvaddhamāsaṃ pannarasuposathe¹¹ mahājanaṃ¹² sannipātā-
petvā niccaṃ imāhi¹³ eva gāthāhi dhammaṃ desesi. Taṃ sutvā
mahājano dānādīni puññāni katvā devalokaṃ pūrento va¹⁴
20 agamāsi¹⁵.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave porāṇikapapaṇḍitā bāhiradānena asan-
tutṭhasampattayācakānaṃ¹⁶ attano cakkhūni uppāṭetvā adamsū“ 'ti
vatvā¹⁷ j. s. Tadā Sīvakavejjo¹⁸ Anando abosi. Sakko Anuruddho.
sesaparisaṃ Buddhaparisaṃ, Sīvirājā pana aham evā“ 'ti. Sivijātakaṃ.

25

4. Sirimandajātaka.

Paññāyupetaṃ siriyā vihānaṃ¹⁹ ti. Ayaṃ Sirimandapaṇho²⁰
Mahāummagge āvibhavissati. Sirimandajātakaṃ²¹.

¹ Bḍ -te. ² Bḍs varam. ³ Ck^s mantānaṃ. ⁴ Bḍ -taṃ. ⁵ Ck^s datvā mānu-
sakam. ⁶ Bḍ -vi- ⁷ Bḍ anandiko, Bḍ anindito. ⁸ Bḍ upehi ⁹ so all three
MSS for jīvināṃ or jīvataṃ? ¹⁰ Bḍ iti ¹¹ Bḍ -thesu. ¹² Bḍ -ne ¹³ Bḍ
omits va ¹⁴ C^s Bḍ ṭṭg-. ¹⁵ Ck^s asantustha, C^s Bḍ asantutthā-. ¹⁶ Bḍs add
saccāni pakāsetvā. ¹⁷ Bḍ sīvakavejjo. ¹⁸ Ck^s vinihi-, Bḍ navihī-. ¹⁹ Bḍ
-menda-.

5. Rohantamigajātaka.

Ete yūthā¹ patiyantīti. Idam S. Veluvane v. āyasmato Anandassa jīvitapriccāgamā ā. k. So pan' assa jīvitapriccāgo Asītinipāte Cullahamsajātake Dhanapāladamane āvibhavissati. Evam tenāyasmata² Satthu atthāya jīvite pariccatte dh. k. s.: „āvuso āyasmā 5
Anando sekhapaṭisambhidappatto hutvā D-assāthhāya jīvitam paricca-
jīti“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā
„imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa mam'
atthāya jīvitam pariccaji yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k.² Khemā nām' assa aggamaheṣī ahoṣi. Tadā 10
B. Himavantapadese migayoniyam nibbattitvā suvaṇṇavanṇo
ahoṣi sobhaggappatto, kaṇiṭṭho pi 'ssa Cittamigo nāma su-
vaṇṇavanṇo va³ ahoṣi, kaṇiṭṭhabhaginī pi Sutanā nāma su-
vaṇṇavanṇā va ahoṣi. M. pana Rohanto⁴ nāma migarājā ahoṣi.
So Himavante dve pabbatarājiyo atikkamitvā tatiyāya antare 15
Rohantam nāma saram nissāya asītimigasahassaparivāro vāsam
kappesi. So andhe jinne mātāpitaro posesi. Ath' eko Bā-
rānasito avidūre nesādagāmaṁ vāsī nesādaputto Himavantam pa-
viṭṭho M-aṁ disvā attano gāmaṁ āgantvā aparabhāge kalam
karonto puttassa ārocesi: „tāta amhākam kammabhūmiyam 20
asukasmiṁ nāma thāne suvaṇṇavanṇo migo vasati. sace rājā
puccheyya katheyyāsīti“⁵. Ath' ekadivasam Khemā nāma
devī paccūsakāle supinam addasa, evarūpo supino hoti⁶: su-
vaṇṇavanṇo migo⁷ kaṇcanapīthe nisiditvā suvaṇṇakimkīkam
koṭṭento⁸ viya madhurena⁹ sarena deviyā dhammam deseti, sā 25
sādhukāram datvā dhammam suṇāti, migo¹⁰ dhammakathāya
aniṭṭhitāya eva utthāya gacchati, sā „migaṁ gaṇhathā“ 'ti
vadanti¹¹ yeva pabujjhi. Paricārikāyo tassā saddam sutvā
„supihitadvāravātapānam geham, vātassa¹² pi okāso n' atthi,
ayyā imāya velāya migaṁ gaṇhāpetiti“¹³ avahasimsu. Sā tasmiṁ 30

¹ all three MSS. yūdhā. ² Ck^s kāresi. ³ Bā omits va. ⁴ Bā rohano. ⁵ Bā^s
add aparabhāge kalamkato ahoṣi. ⁶ Bā ahoṣi. ⁷ Bā adds āgantvā. ⁸ Bā
ākoṭṭento. ⁹ Bā madhura. ¹⁰ Bā adds pi. ¹¹ all three MSS. -i. ¹² Bā^s
janassā. ¹³ Bā -pethā.

- khāṇe „supino ayaṇ“ ti ṇatvā cintesi: „supino¹ ti vutte² rājā anādaro bhavissati. dohaḷo³ ti vutte pana ādarena pariye-
sissatīti⁴ suvaṇṇavaṇṇamigassa⁵ dhammakatham suṇissāmīti“
sā gilānālayaṃ katva nipajji. Rājā āgantvā „bhadde kin te
5 aphāsukaṇ“ ti pucchi. „Deva aññaṃ⁶ n’ atthi: dohaḷo pana
me uppanno“ ti. „Kim icchasīti⁷“ „Suvāṇṇavaṇṇassa
dhammikamigassa dhammaṃ sotuṃ devā“ ti. „Bhadde, yaṃ
n’ atthi tattha te dohaḷo uppanno, suvaṇṇavaṇṇo⁸ nāma migo
yeva n’ atthīti“ Sā⁹ „sace na labhāmi idh’ eva me maraṇaṇ“ ti
10 raṇṇo piṭṭhiṃ datvā nipajji. Rājā „sace atthi labhissasīti“
parisamajjhe nisiditvā Moraḷātake vuttanayaṇ’ eva amacce
brāhmaṇe ca pucchitvā „suvāṇṇavaṇṇā migā nāma bontīti“
sutvā luddake sannipātāpetvā¹⁰ „ken’ evarūpo¹¹ migo diṭṭho.
kena suto“ ti pucchitvā tena nesādaputtēna pitu santikā
15 sutaniyāmena kathite „samma, tassa te migassa ānītakāle
mahantaṃ sakkāraṃ karissāmi, gaccha ānehi naṇ“ ti vatvā
paribbayaṃ datvā taṃ pesesi. So pi „sac’ āhaṃ deva taṃ
ānetuṃ na sakkhissāmi cammaṃ assa anessāmi, taṃ ānetuṃ
asakkonto lomāni pi ’ssa ānessāmi. tumhe mā cintayitthā“ ti
20 vatvā nivesanaṃ gantvā puttadārassa paribbayaṃ datvā tattha
gantvā taṃ migarājānaṃ disvā „kismiṃ nu kho thāne pāsāṃ
oḍdetvā imaṃ gaṇhituṃ sakkhissāmīti“ vīmaṃsanto pāṇīya-
titthe okāsaṃ passi, so daḷhaṃ cammayottaṃ vaṭṭetvā M-assa
pāṇīyapivanaṭṭhāne yaṭṭhiyā¹² pāsāṃ oḍdesi. Punadivase M.
25 asītiyā migasahashehi saddhiṃ gocare caritvā „pakatititthe
yeva pāṇīyaṃ pivissāmīti“ tattha gantvā otaranto yeva pāse
hajjhi. So „sac’ āhaṃ idān’ eva baddharāvaṃ¹³ ravissāmi
ñātigaṇo¹⁴ pāṇīyaṃ apivitvā va bhīto¹⁵ palāyissatīti¹⁶“ cintetvā

¹ Bd adds me ditho ² Bd sace vakkhāmi in the place of vutte. ³ Bd adds me upanno ⁴ Cks -ssati. ⁵ Bd -vannassa migassa-. ⁶ Cks añño ⁷ Bd -si devīti ⁸ Bd adds viya ⁹ Bd adds tassa vacanaṃ sutvā. ¹⁰ Bd -pāetvā. ¹¹ Bd keneva eva-. ¹² Bd yaṭhi. ¹³ Bd bhandhanaravaṃ. ¹⁴ Bd -ā ¹⁵ Bd -ā. adding vanaṃ. ¹⁶ Bd -antīti.

yaṭṭhiyaṃ allīyitvā attano vase vattetvā pāṇiyaṃ pivanto viya
 ahoṣi. Atha asītiyā migasahassānaṃ pāṇiyaṃ pivitvā uttaritvā
 ṭhitakāle „pāsaṃ chindissāmiti“ tikkhattuṃ ākaḍḍhi¹, paṭhama-
 vāre cammaṃ chijji, dutiye² maṃsaṃ. tatiye³ nahāruṃ chin-
 ditvā pāso aṭṭhiṃ ābacca aṭṭhāsi. So chinditūṃ asakkonto
 baddharāvaṃ⁴ ravi, migagano⁵ bhāyitvā tīhi ghaṭāhi palāyi⁶.
 Cittamigo tiṇṇaṃ pi gnaṭānaṃ⁷ antare M-aṃ adisvā „idaṃ
 bhayaṃ uppajjamānaṃ mama bhātu uppannaṃ bhavissatīti“
 cintetvā tassa santikaṃ gantvā⁸ taṃ baddhaṃ⁹ passi. Atha
 naṃ M. disvā „bhātika mā idha tiṭṭha, sāsamkaṃ idaṃ
 thānaṃ“ ti vatvā uyyojento paṭhamam gātham āha:

1. Ete yūthā⁹ patīyanti bhītā maraṇā¹⁰ Cittaka,
 gaccha tuvaṃ¹¹ pi. mā kaṃkhi. jīvissanti tayā sahā¹² 'ti. 84.

Tattha ete ti cakkhupatham atikkamitvā dūragate¹³ sandhāyāha. patī-
 yantīti patigacchanti palāyanti¹⁴ attho. Cittakā¹⁵ 'ti 'am ālapati, tayā sahā¹⁶
 'ti tvaṃ etesaṃ mama thāne thatvā rājā hohīti ete tayā saddhūṃ jīvissantīti

Tato ubhinnaṃ pi tisso ekantarikagāthā¹⁷ honti:

2. Nāhaṃ Rohanta¹⁸ gacchāmi, hadayaṃ me avakaḍḍhati¹⁹,
 na taṃ ahaṃ jahissāmi, idha hessāmi²⁰ jīvitam²¹. 85.
3. Te hi nūna marissantī andhā aparināyikā.
 gaccha tuvaṃ²² pi, mā kaṃkhi, jīvissanti tayā saha. 86.
4. Nāhaṃ Rohanta²³ gacchāmi, hadayaṃ me avakaḍḍhati²⁴,
 na taṃ baddhaṃ jahissāmi, idha hessāmi jīvitam²⁵ ti. 87.

Tattha Rohanta²⁶ 'ti M-aṃ nāmenālapati. avakaḍḍhatīti²⁷ galati²⁸,
 sokena avakaḍḍhiyati²⁹, te hi nūnā³⁰ 'ti te ambhakaṃ mātāpitaro ekamsen³¹ eva
 dvīsu pi amhesu idha matesu aparināyikā hutvā apatijaggiyamānā sussitvā ma-
 rissantī. tasmā bhātika Citta gaccha tvaṃ³², tayā saha te jīvissantīti attho,
 idha hessāmiti³³ imasmiṃ yeva thāne jīvitam jahissāmiti vatvā

¹ Bā -itvā. ² Bā -yavāre. ³ Bā bandharavaṃ. ⁴ Bā -ā. ⁵ Bā -yimsu. ⁶
 Bā -ṭhakānaṃ. ⁷ Cks āg-. ⁸ Bā baddhanam. ⁹ Cks yūthādhā. ¹⁰ Cks -nassa.
¹¹ Cks tvam. ¹² Bā dūram-. ¹³ Bā -āyo. ¹⁴ Bā rohana. ¹⁵ Cks Bā ava-
 kassati. ¹⁶ Bā hi-. ¹⁷ Bā addh bodhisatto āha. ¹⁸ all three MSS ava-
 kassati. ¹⁹ Bā rohanā. ²⁰ Bā -kassati. ²¹ Bā galayati. ²² Bā ka lhiyati. ²³
 Bā tuvaṃ. ²⁴ Bā hi-.

B-assa dakkhiṇapassam nissāya tam sandhāretvā assā-sento atthāsi. Sutanāpi nāma migapotikā palāyitvā migānam antare ubho bhātike apassanti „idaṃ bhayaṃ mama bhātikānam uppannam bhavissatīti“ nivattitvā tesam santikaṃ āgatā,
 5 nam¹ āgacchantim disvā M. pañcamam gātham āha:

5. Gaccha bhīru palāyassu, kūṭe baddho 'smi āyase,
 gaccha tuvaṃ² pi, mā kaṃkhi, jīvissanti tayā sahā 'ti. 88.

Tattha bhīrū 'ti mātugāmo nāma appamattikenāpi bhāyati, tena nam evam ālapati, kūṭe ti paṭicchannapāse, āyase ti so hi anto uduke ayakkhandham
 10 kottetvā³ tattha sārādāruṃ yatthim bandhitvā oḍḍito, tasmā evam āha. tayā sahā 'ti te asīsahassamigā tayā saddhim jīvissanti.

Tatoparā⁴ purimanayen⁵ eva tisso gāthā honti:

6. Nāham Rohanta⁵ gacchāmi, hadayam me avakaḍḍhati⁶,
 na tam aham jahissāmi, idha hessāmi jīvitam. 89.
 15 7. Te hi nūna marissanti andhā aparināyikā,
 gaccha tuvaṃ² pi, mā kaṃkhi, jīvissanti tayā saha. 90.
 8. Nāham Rohanta gacchāmi, hadayam me avakaḍḍhati⁷,
 na tam baddham jahissāmi, idha hessāmi⁸ jīvitam ti. 91.

Tattha te nūnā 'ti idhāpi mātāpitāro va sandhāyāha

- 20 Sāpi tath' eva paṭikkhipitvā M-assa vāmapassam nissāya assāsayaṃmānā⁹ atthāsi. Luddo pi te mige palayante disvā baddharāvaṇ¹⁰ ca sutvā „baddho bhavissati migarājā“ ti gāham kaccham bandhitvā migamāraṇasattim ādāya vegenā-gacchi¹¹. M. āgacchantam disvā navamam gātham āha:
 25 9. Ayaṃ so luddako eti ruddarūpo¹² sahāvudho,
 so¹³ no vadhissati ajja usunā sattiyā-m-apīti. 92.

Tattha ruddarūpo¹² ti dāruṇajātiko, sattiyāmapīti sattiyāpi no paharitvā vadhissati, tasmā yāva so nāgacchati tāva palāyathā 'ti.

¹ Bā tam. ² Ck^s tvaṃ. ³ Bā kote-. ⁴ Bā -raṃ. ⁵ Bā rohana. ⁶ Cs Bā -kas-sati. ⁷ Bā -kassati. ⁸ Bā hi-. ⁹ Bā assāsiyamānā ¹⁰ Bā bandharavaṇ. ¹¹ C^s vegenāñchi, Bā vegenāgacchati. ¹² Bā ludda-. ¹³ Bā yo.

Taṃ disvāpi Cittamigo na palāyi. Sutanā pana saka-
bhāvena saṇṭhātum¹ asakkontī maraṇabhayaabhītā thokaṃ palā-
yitvā „aham dve bhātike pahāya kuhiṃ palāyissāmīti“ attano
jīvitam jahitvā nalāṭena maccum ādāya punāgantvā bhātu
vāmapasse aṭṭhāsi.

5

Taṃ atthaṃ pakāsento S. dasamaṃ gātham āha

10. Sā muhuttaṃ palāyitvā bhayaṭṭhā² bhayatajjitā
sdukkaraṃ akara bhīru maraṇāy³ ūpanivattathā ti. 93.

Tattha maraṇāyūpanivattathā 'ti maraṇathāya upanivatti

Luddo pi āgantvā te tayo jane ekato ṭhite disvā metta- 10
cittaṃ uppādetvā ekakucchiyaṃ nibbattabhātaro³ viya te
maññaṃāno ciutesi: „migarājā tāva pāse baddho, ime pana
dve janā hīrottappabandhena baddhā, kin nu kho ime⁴ etassa
hontīti“ atha ne pucchanto

11. Kin nu te 'me migā honti, muttā baddhaṃ⁵ upāsare, 15
na taṃ cajitum icchanti jīvitassa⁶ pi kāraṇā ti. 94.

Tattha kin nu te me ti kin nu te ime, upāsare ti upāyanti

Ath' assa B. ācikkhi:

12. Bhātaro honti me ludda saudariyā ekamātukā,
na maṃ cajitum icchanti jīvitassa pi kāraṇā ti. 95. 20

So tassa vacanaṃ sutvā bhiyyosomattāya muducitto ahoṣi.
Citto⁷ migarājā tassa muducittaṃ⁸ nātvā „samma ludda“, mā
tvaṃ etaṃ migarājānaṃ 'migamatto¹⁰ yevā' 'ti maññittha,
ayaṃ hi asītiyā migasahassānaṃ rājā sīlācārasampanno sabba-
sattesu muducitto mahāpaṇṇo andhe jinṇe mātāpitaro poseti, 25
sace tvaṃ evarūpaṃ dhammikaṃ¹¹ māresi etaṃ mārento mātā-
pitaro ca no¹² mañ ca bhaginiṃ ca me ti amhe pañca pi jane
māresi yeva, mayhaṃ pana bhātu jīvitaṃ dento pañcannam pi
no¹³ jīvitadāyako sīti“ vatvā

¹ Bā sandhāretum ² Bā bhayattā. ³ Cks nibbattā- ⁴ Cks me. ⁵ Bā bandham.

⁶ Bā -ssā. ⁷ Bā -a. ⁸ Bā -ttatam ⁹ Bā -aka. ¹⁰ Bā migāmato ¹¹ Bā adda
migaṃ. ¹² Bā ma. ¹³ Bā janānaṃ.

18. Te hi nūna marissantī andhā aparināyikā,

pañcannaṃ jīvitāṃ dehi, bhātaraṃ muñca luddakā 'ti 96.
gātham āha. So tassa dhammakathaṃ sutvā pāsannacitto
„mā bhāyi sāmīti“ vatvā anantaraṃ gātham āha:

5 11. So vo ahaṃ pamokkhāmi mātāpettibharaṃ ' migam,
nandantu mātāpitāro muttam disvā mahāmigan ti. 97.

Tattha vo ti nipātamattāṃ, muttam² ti bandhanā muttam passivā.

Evañ ca pana vatvā cintesi: „rañño dinno yaso³ mayhaṃ
kiṃ karissati, sac' āhaṃ imaṃ migarājānaṃ vadhiṃsāmi ayaṃ
10 vā⁴ me paṭhavi bhinditvā⁵ vivaraṃ dassati asani vā me mattha-
kaṃ patissati, vissajjessāmi naṃ“ ti so M-aṃ upasaṃkamitvā
yaṭṭhiṃ pātetvā cammayottaṃ chinditvā migarājānaṃ ālīngitvā
udakapariyante nipajjāpetvā muducittena saṇikaṃ pāsā⁶ mo-
cetvā nahārūhi nahāruṃ maṃsena maṃsaṃ cammena cammaṃ
15 samodhānetvā udakena lohitaṃ dhovitvā mettācittena pu-
nappuna parimajji. Tassa mettānubhāvena M-assa ca pāra-
mitānubhāvena sabbāni nahārumaṃsacammāni sandhīyimsu,
pādo sañchannachavisañchannalomo⁷ ahosi, asukaṭṭhāne bad-
dho ahoṣīti pi na paññāyi, M. sukhappatto hutvā atṭhāsi.
20 Taṃ disvā Cittamigo somanassajāto luddassa anumodanaṃ
karonto

15. Evaṃ luddaka nandassu saha sabbehi ñātibhi

yathāham ajja nandāmi muttam disvā mahāmigan ti 98.
gātham āha.

25 Atha M. „kin nu kho esa luddo maṃ gaṇhanto attano
kammena gaṇhi udāhu aññassa āṇattiyā“ ti cintetvā gaṇhi-
kāṇaṃ pucchi. Luddaputto āha: „sāmi, na mayhaṃ tum-
hehi kammaṃ atthi, rañño pana aggamaheṣī Khemā nāma
tumhākaṃ dhammakathaṃ sotukāmā, tadatthāya rañño āṇattiyā
30 tvaṃ mayā gaṇhito“ ti. „Samma evaṃ sante maṃ vissajjento

¹ Bā -pitti- ² Ck^s muttā. ³ Bā dinnayasena. ⁴ Ck va, Bā ca. ⁵ Bā bhijjivā.

⁶ Ck^s -saṃ ⁷ Ck^s saṃhavi-.

atidukkaram karosi, ehi mam netvā rañño dassehi, deviyā dhammam kathessāmīti¹. „Sāmi¹, rājāno nāma kakkhālā, ko jānāti kiṃ bhavissati², mayham rañño dinnena yasena kammam n' atthi, gaccha tvaṃ yathāsukhan³ ti. Puna M. „iminā mam vissajjentena atidukkaram kataṃ, yasapaṭilābhaupāyam assa 5 kari-sāmīti⁴“ cintetvā „samma pitthim tava me hatthena parimajjā⁵“ 'ti āha. So parimajji, hattho suvaṇṇavaṇṇehi lomēhi pūri⁶. „Sāmi imehi lomēhi kiṃ karomīti⁷. „Samma imāni haritvā⁸ rañño ca deviyā ca dassetvā 'imāni tassa suvaṇṇavaṇṇamigassa lomanīti' vatvā mama ṭhāne ṭhatvā imāhi gāthāhi 10 deviyā dhammam desehi, tam⁹ sutvā yeva hi 'ssā⁷ dohaḷo paṭippassambhissatīti⁸“. „Dhammam cara mahārājā⁹“ 'ti dasa-dhammacariyagāthā ugganhāpetvā pañcasilāni datvā appamādena ovaditvā uyyoyesi. Luddaputto M-am ācariyatṭhāne ṭhapetvā tikkhattum padakkhiṇam katvā catūsu ṭhānesi van- 15 ditvā lomāni paduminipattena gahetvā pakkāmi. Te pi nam⁹ tayo janā thokaṃ anugantvā mukhena gocaraṃ ca pāṇiyan ca gahetvā mātāpitunnam santikaṃ gamimsu¹⁰. Mātāpitaro „tāta Rohanta¹¹, tvaṃ kira¹² baddho. katham mutto¹³ ti pucchanta¹³

16. Katham¹⁴ pamokkho āsi¹⁵ upanītasmiṃ jīvite, 20
katham putta amocesi kūṭapāsamha¹⁶ luddako ti 99.
gātham āhaṃsu.

Tattha upanītasmin ti tava jīvite maranantike¹⁷ upanīte katham pamokkho āsi¹⁵.

Tam sutvā B. tisso gāthā abhāsi:

25

17. Bhaṇam kaṇṇasukham vācam hadayaṅgam hadayanissitam subhāsītāhi vācāhi Cittako mam amocayi. 100.
18. Bhaṇam kaṇṇasukham vācam hadayaṅgam hadayanissitam subhāsītāhi vācāhi Sutanā mam amocayi. 101.

¹ Cks -ssāmī, omitting ti sami ² C^{ks} -tīti ³ Bā -āhī ⁴ all three MSS. puri ⁵ Cks nīha-. ⁶ Cks omit tam ⁷ Bā tassā ⁸ Bā pasam-. ⁹ Bā omits nam ¹⁰ Cks āg-. ¹¹ Bā rohana ¹² Bā adds pāse ¹³ Cks -to. ¹⁴ Bā adds tvaṃ for te? ¹⁵ Bā asi ¹⁶ Bā -hī ¹⁷ C^s maranasantike, Bā -santikaṃ

19. Sutvā kaṇṇasukhaṃ vācaṃ hadayaṅgaṃ hadayanissitaṃ
subhāsītāni sutvāna luddako maṃ amocayīti. 102.

Tattha bhaṇan ti bhaṇanto. hadayaṅgan ti hadayaṅgamāṃ, dutiya-
gāthāya bhaṇan ti bhaṇamānā, sutvā ti so imesaṃ ubhinnaṃ vācaṃ sutvā.

- 5 Ath' assa mātāpitaro anumodantā āhaṃsu:
20. Evaṃ ānandito¹ hotu saha dārehi luddako
yathā may' ajja nandāma disvā Rohantam² āgatan ti. 103.
Luddo pi araṇṇā nikkhamitvā rājakulaṃ gantvā rājānaṃ
vanditvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Taṃ disvā rājā³

- 10 21. Nanu tvaṃ avacā⁴ ludda: migacammāni āharim⁵,
atha kena nu vaṇṇena migacammāni nāharīti⁶. 104.

Tattha migacammānīti migāṃ vā cammāṃ vā, āharin ti āharissāmi,
idaṃ vuttaṃ hoti: ambho ludda, nanu tvaṃ evaṃ avaca: migāṃ ānetuṃ asa-
konto cammā āharissāmi⁷, taṃ asakkonto lomānīti. so tvaṃ kena kāraṇena
15 n' eva migāṃ na migacammāṃ āharīti⁸

Taṃ sutvā luddo

22. Āgamā⁹ c' eva hatthatthaṃ kūṭapāsaṃ ca so migo,
abajjhi, taṃ ca migarājaṃ taṃ ca muttā upāsare. 105.
23. Tassa me āhu¹⁰ saṃvego abbhuto lomahaṃsano,
20 imaṃ c' āhaṃ migāṃ haññe ajja hassāmi¹¹ jīvitan ti āha. 106.

Tattha āgamā¹² ti mahārāja so migo mama hatthatthaṃ hatthapassaṃ
c' eva¹³ mayā odditaṃ kūṭapāsaṃ ca āgato tasmiṃ ca kūṭapāse abajjhi, taṃ ca
muttā upāsare ti taṃ ca baddham apare muttā abaddhā ca dve migā assā-
senta¹⁴ taṃ nissāya aṭṭhaṃsu. abbhuto ti pubbe abhūtapubbo, imaṃ cāhaṃ
25 ti atha me saṃviggassa etad ahoṣi: sace ahaṃ imaṃ migāṃ hanissāmi ajj' eva
imasmiṃ yeva thāne jīvitan jāhissāmi¹⁵

24. Kīdisā te migā ludda, kīdisā dhammikā migā,
kathamvaṇṇā kathamaṃsīlā, bālhaṃ kho te paṃsaṃsāsi 107.
idaṃ so rājā vimhayavasena punappuna pucchati. Taṃ
30 sutvā luddo

¹ Cks anindito. ² Bđ rohanam. ³ Bds add āha. ⁴ Bđ -ca. ⁵ Bđ -ri, Cks -raṃ.
⁶ Bđ -rāti ⁷ Bđ ānessāmi ⁸ Bđ -rantīti. ⁹ Ck -ma, Bđ -mañ. ¹⁰ so all
three MSS ¹¹ Bđ ajjeva hissāmi. ¹² all three MSS. -man. ¹³ Bđ pāsānceva.
¹⁴ Cks assāseṣā ¹⁵ Bđ adds taṃ sutvā rājā āha.

25. Odātasīṅgā sucivālā jātarūpatacūpamā,
pādā lohitaḥ tesam, añjitaḥ khā manoramā ti gātham āha. 108.

Tattha odātasīṅgā ti rajatadāmasadisāsīṅgā, sucivālā ti camarī-
vālasadisena¹ sucinā vālena samannāgatā, lohitaḥ ti rattaromavālasadisā²,
pādā ti khurapariyantā, añjitaḥ khā ti añjitehi³ viya visuddhapañcappasādehi⁴ 5
akkhihi samannāgatā.

Iti so kathento va M-assa suvaṇṇavaṇṇāni lomāni rañño
hatthe ṭhapetvā tesam migānaṃ sarīraṇṇaṃ pakāsento

26. Edisā te migā deva, edisā dhammikā migā,
mātāpettibharā⁵ devā, na te so abhīhāraṇa⁶ ti 109. 10
gātham āha.

Tattha mātāpettibharā ti jinne andhe mātāpitāro posenti, etādisā
tesam⁷ dhammikā, na te so abhīhāraṇa⁸ ti so migarājā na sakkā kenaci
tava paññākāratthāya abhiharitun ti attho, abhihārayin⁹ ti pi pātho, so te
ahan taṃ¹⁰ paññākāratthāya nābhīhārayin¹¹, na āharin ti attho. 15

Ito so M-assa ca Cittamigassa ca Sutanāya ca miga-
potikāya guṇe kathetvā „mahārāja ahan tena migaraññā attano
lomāni dassetvā ‘mama ṭhāne ṭhatvā dasahi dhammacariyā-
gāthāhi¹² deviyā dhammaṃ katheyyāsīti*’ āṇatto“ ti vatvā

¹ Bā camari-. ² Bā rattanakhapa-. ³ Cks -te. ⁴ Bā -pitti-. ⁵ Cks -yun.
⁶ Cs Bā ne-. ⁷ Cks -hāraṇa. ⁸ Bā so ahaṃ te taṃ ⁹ Bā -yi, Cks -yun.
¹⁰ Bā rājadhā-.

* After katheyyāsīti B. reads as follows:

uggaṇhāpito āṇatto“ ti¹ Taṃ sutvā rājā taṃ sattaratanakhacite rājaṇaṃ ke
nisīdāpetvā sayam deviyā saddhim nicāsane ekamantaṃ nisīditvā taṃ añjalim
paggayha yāceti. So dhammaṃ desento āha:

- 1 Dhammaṃ cara mahārāja mātāpitūsu khattiya,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggam gamissati
- 2 Dhammaṃ cara mahārāja puttadāresu khattiya,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggam gamissati.
- 3 Dhammaṃ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggam gamissati.
- 4 Dhammaṃ cara mahārāja vāhanesu² balesu ca,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggam gamissati.

¹ Bā omits ti ² Bā vāhakesu? B^s vāhanesu.

kañcanapīṭhe nisīditvā tāhi gāthāhi dhammaṃ desesi. Deviyā dohaḷo paṭippassambhi. Rājā tussitvā luddaputtaṃ mahantena yasena santappento

27. Dammi nikkhasataṃ ludda thullaṃ ca maṇikuṇḍalaṃ
 5 catussadaṇ¹ ca pallaṃkaṃ ummāpupphasirinnibhaṃ² 110.
 28. Dve ca sādisiyo bhariyā usabhaṃ ca gavaṃ sataṃ,
 dhammena rajjaṃ kāressaṃ, bahukāro me si luddaka. 111.
 29. Kasī vanijjā iṇadānaṃ³ uñchācariyāya luddaka —
 etehi⁴ dāraṃ posehi, mā pāpaṃ akarā⁵ punaṃ⁶ ti 112.
 10 gāthā āha.

Tattha thullaṃ ti mahagghaṃ, maṇikuṇḍalaṃ ti pasādhanaṃ ca te dammi, catussadaṇ⁷ ti caturassadaṇ⁸, catuṣṣāsakaṃ ti attho. ummāpupphasirinnibhaṃ⁹ ti nilapaccattharaṇatāya⁹ ummāpupphasadisāya¹⁰ nibhāya obhāseṇa samannāgataṃ kūḷavaṇṇadārusāramayaṃ vā, sādisiyo ti añña-

¹ Bā caturassāṇ. ² Bā ummāpupphasirinnibhaṃ ³ Cks ina-. Bā iṇṇādānaṃ. ⁴ Bā etena. ⁵ Bā -ri, Ck -raṃ. ⁶ Bā -nā ⁷ Bā caturassan ⁸ Ck -rā-, Bā omits ca. ⁹ Ck -natthanāya, Ck -natthatāya, Bā nilapaccattaraṇatthā. ¹⁰ Cks bahupakāro, Bā bahūkāro.

- 5 Dhammaṃ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
- 6 Dhammaṃ cara mahārāja ratthesu janapadesu ca
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati
- 7 Dhammaṃ cara mahārāja samanabrāhmaṇesu ca
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati
- 8 Dhammaṃ cara mahārāja nigapakkhīsu khattiya,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
- 9 Dhammaṃ cara mahārāja, dhammo sucinno sukhaṃ āvahaṭi¹.
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
- 10 Dhammaṃ cara mahārāja, Indo devā sabrahmaṇā
sucinṇena divaṃ jattā, mā dhammaṃ rāja pamādo².
- 11 Tatth' ev' ete vattapadā³, esā va anusāsani,
sapaññaṃ seṇi Kalyāṇi sā eti tidivaṃ gatā ti.

Iti nesādaputto M-ena desitaniyāmena Akāsagaṅgaṃ otārento viya Buddha-hilhāya dhammaṃ desesi Mahājano sādhu-kārasahassāni pavatteti. Dhamma-kathaṃ sutvā yeva deviyā dohaḷo paṭippassambhi etc.

¹ read: dhammo āvahaṭi sukhaṃ? ² so both MSS. for pamādo; p. 111, 25, vol. III ⁴₁₂. Dh. v. 371 is likewise to be read pamādo, then the metre will be right ³ Bā tattheva te vatthapadā.

maññaṃ rūpena ca bhogena ca sadisā, usabhañca gavaṃ satan ti usabhaññakam katvā gavasataṃ ca te dammi, kāressan ti dasarājadhamme akopento dhammen' eva rajjaṃ kāressāmi, bahukāro¹ me sīti suvaṇṇa-vaṇṇassa migaraṇṇo thāne thatvā dhammassa desitattā tvaṃ mama bahūpakāro, migarājena² vuttaniyāmen' eva te ahaṃ pañcasu sīlesu paṭiṭṭhāpito, kaṣi³ 5 vanijjā ti samma luddaka, ahaṃ migarājānaṃ⁴ adisvā tassa vacanam eva sutvā pañcasu sīlesu paṭiṭṭhito, tvaṃ pi ito paṭṭhāya sīlavā hohi yāni tāni kaṣi vanijjā⁴ inadānaṃ⁵ uñchācariyā 'ti ājīvamukhāni etena sammājjīvena tava puttadāraṃ posehi, mā puna pāpaṃ karitī.

So raṇṇo katham sutvā „na me gharāvāsen' attho, 10 pabbajjaṃ anujāna⁶ devā“ 'ti⁷ anujānāpetvā raṇṇā dinnam⁸ dhanam puttadārassa datvā Himavantam pavisitvā isipabbajjaṃ pabbajitvā atṭha samāpattiyo nibbattetvā Brahmalo-ka-parāyano ahoṣi. Rājāpi M-assa ovāde thatvā sagga-padaṃ⁹ pūresi. Ovādo¹⁰ vassasahassaṃ¹¹ pavatti¹². 15

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe pi mam' atthāya Anandena jīvitam pariccattam evā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā luddo¹³ Channo ahoṣi, rājā Sāriputto, devī Khemā bhikkhunī, mātāpitāro mahārājakulāni, Sutanā Uppalavaṇṇā, Cittamigo Anando, asītimigasahassāni Sākiyagaṇo, Rohantamigarājā¹⁴ aham evā“ 'ti. Rohantamigajātakaṃ¹⁵. 20

6. Haṃsajātaka.

Ete haṃsā pakkamantīti. Idam S. Veluvane v. Anan-dattherassa jīvitapariccāgam eva ā. k. Tadāpi hi dhammasa-bhāyaṃ therassa guṇakatham kathentesu bhikkhusu S. āgantvā¹⁶ pucchitvā¹⁷ „na bhikkhave idān' eva pubbe p' Anandena¹⁸ mam' atthāya jīvitam pariccattam evā“ 'ti vatvā a. ā.: 25

A. B. Bahuputtako nāma rājā r. kāresi. Khemā¹⁹ nām' assa aggamaheṣi ahoṣi. Tadā M. suvaṇṇahaṃsayoniyaṃ nibbattitvā navutihaṃsasahassaparivuto²⁰ Cittakūṭe vasi. Tadāpi

¹ Cks bahupakāro, Bđ bahūkāro ² Cks -je. ³ Bđ -jānaṃ. ⁴ Bđ -āni ⁵ Cks ina-. ⁶ Bđ -nātha. ⁷ Ck omits anu - - ti ⁸ Bđ -a ⁹ Bđ sagga-pūram. ¹⁰ Bds tassa o-. ¹¹ Bđ vassasatasahassam ¹² Bđ -ttati ¹³ Bđ -ako. ¹⁴ Bđ omits rohanta. ¹⁵ Bds rohaṇa-. ¹⁶ Bđ adds kāya nuttha bhikkhave e k s ti. ¹⁷ Bđ adds imāya nāmā ti vutte. ¹⁸ Bđ pi ā-. ¹⁹ Bđ adds tveva ²⁰ Bds chana-

devī vuttanayen' eva supinaṃ disvā rañño suvaṇṇavaṇṇahaṃsassa¹
 dhammadesanāsavane² dohaḷaṃ ārocesi. Rājāpi pucchitvā
 „suvaṇṇavaṇṇahaṃsā nāma³ Cīttakūṭapabbate vasantīti“ ca
 sutvā Khemaṃ nāma saraṃ⁴ kāretvā nānappakārāni nivāpa-
 5 dhaññāni ropāpetvā catūsu kaṇṇesu devasikaṃ abhayaghosa-
 naṃ ghosāpesi ekaṃ ca luddaputtaṃ haṃsānaṃ gahaṇatthāya
 payojesi. Tassa payojitākāro ca tena tattha sakunānaṃ upa-
 parikkhitabhāvo ca suvaṇṇahaṃsānaṃ āgatakāle rañño āro-
 cetvā pāsaoḍḍitaniyāmo⁵ ca M-assa pāse baddhaniyāmo ca
 10 Sumukhassa haṃsasenāpatino tīsu haṃsaghaṭṭasu taṃ adisvā
 nivattanaṃ ca sabbaṃ Mahāhaṃsajātake āvibhavissati, idhāpi
 M. yatthipāse bandhitvā⁶ pāsayaṭṭhiyaṃ olambanto⁷ yeva gīvaṃ
 pasāretvā haṃsānaṃ gatamaggaṃ olokeno Sumukhaṃ āga-
 chantaṃ disvā „āgatakāle naṃ vīmaṃsissāmīti“ cintetvā tas-
 15 miṃ āgate tisso gāthā abhāsi:

1. Ete haṃsā pakkamanti vakkaṅgā bhayameritā,
 harittaca hemavaṇṇa kāmaṃ Sumukha pakkama. 113.
2. Ohāya maṃ nātigaṇā ekaṃ pāsavaṣaṃ gataṃ
 anapekkhamānā⁸ gacchanti, kiṃ eko avahīyasi. 114.
- 20 3. Pat' eva⁹ patataṃ¹⁰ seṭṭha. n' atthi baddhe¹¹ sahāyatā¹²,
 mā anīghāya hāpesi, kāmaṃ Sumukha pakkamā 'ti. 115.

Tattha bhayameritā ti bhayeritā bhayatajjitā bhayacalitā, harittaca
 hemavaṇṇā 'ti dvīhi¹³ vacanehi taṃ evālapati, kāmaṃ ti suvaṇṇattaca su-
 vannaṇa sundaramukha ekaṃsena pakkamāhi yeva. kiṃ te idhāgamanenā 'ti
 25 vadati, ohāyā 'ti maṃ jahitvā uppatitā¹⁴. anapekkhamānā¹⁵ ti te ca me¹⁶
 nātakā mayi anapekkhā va gacchanti. patevā 'ti uppat' eva¹⁷, mā anīghāyā¹⁸
 'ti ito¹⁹ gantvā pattaḃbāya niddukkhabhāvāya viriyam mā hāpesi

¹ Bā -nnaṣsa-. ² Ckṣ -nasavana. ³ Bāṣ add atthīti ⁴ Bṣ saraṇam. ⁵ Ckṣ
 pāsam-, Bā haṃsānaṃod- ⁶ so all three MSS. ⁷ Ckṣ -te. Bā -batto ⁸ Ckṣ -nam.
⁹ Ckṣ pate ca, Bā pageva ¹⁰ Ckṣ panataṃ, Cṣ pattaṃ, Bā pakaṭaṃ. ¹¹ Bā
 bhante. ¹² Ck -nā, Bā -kā. ¹³ Bā adds pi. ¹⁴ Ckṣ -to ¹⁵ Ckṣ -kkhā. ¹⁶
 Bā mania ¹⁷ Ckṣ uṣ pattaeva ¹⁸ all three MSS -ani-. ¹⁹ Bā etto. ²⁰ Bā
 pattabāyāya

Tato Sumukho paṃkapiṭṭhe nisīditvā

4. Nāhaṃ dukkhapareto ti¹ Dhataṛaṭṭha tavaṃ² jahe,
jīvitaṃ maraṇaṃ vā me tayā saddhiṃ bhavissatīti 116.
gātham āha.

Tattha dukkhapareto ti mahārāja tvaṃ maranaḍukkhapareto ti³ 5
ettaken' eva nāhaṃ⁴ jahāmi.

Evaṃ Sumukhena sīhanāde kate Dhataṛaṭṭho

5. Etad ariyassa kalyāṇaṃ yaṇ tvaṃ Sumukha bhāsasi,
taṇ ca vimaṃsamāno⁵ 'haṃ pata te taṃ⁶ avassajin ti 117.
gātham āha. 10

Tattha etad ariyassā ti yaṇ tvaṃ nāhaṃ tavaṃ⁷ jahe ti bhāsasi etaṃ
ācārasampannassa ariyassa kalyāṇaṃ uttamavacanaṃ, pata te taṇ ti ahaṇ ca
na taṃ vissajjetukāmo evaṃ avacaṃ atha kho taṃ vimaṃsamāno pata tu⁸ iti
etaṃ vacanaṃ avassajin, gacchā 'ti taṃ avocaṇ ti attho.

Evaṃ tesāṃ kathayantānaṃ⁹ ñeva luddaputto daṇḍaṃ¹⁰
ādāya vegenāgato. Sumukho Dhataṛaṭṭhaṃ assāsento¹⁰ tassā-
bhimukho gantvā apacitiṃ dassetvā haṃsaraṇṇo guṇe kathesi,
tāvad eva luddo muducitto ahosi, so tassa muducittataṃ ñatvā
puna gantvā haṃsarājāṃ eva assāsento aṭṭhāsi. Luddo pi
haṃsarājāṇaṃ upasaṃkamitvā chaṭṭhaṃ gātham āha: 20

6. Apadena padaṃ yāti antalikkhe caro dijo¹¹,
ārā pāsāṃ na bujji tvaṃ haṃsānaṃ pavaruttamo ti. 118.

Tattha apadena padaṇ ti mahārāja tumhādiso antalikkhacaro¹² dijo
apadena¹³ akāse padaṃ katvā yāti, na bujjhīti¹⁴ so tvaṃ evarūpo dūrato va
imaṃ¹⁵ pāsāṃ na bujji¹⁶ nāvajānīti¹⁷ pucchati. 25

M. āha:

7. Yadā parābhavo hoti poso jīvitasamkhaye (II⁵²/₆, III³³¹/₈)
atha jālaṇ ca pāsāṃ ca āsajjāpi¹⁵ na bujjhatīti. 119.

¹ Bḍ smi ² Bḍs tvaṃ. ³ Cks omit ti. ⁴ Bḍ nāhantaṃ. ⁵ Bḍ -nā. ⁶ so
all three MSS. for patā t etaṃ? ⁷ Bḍ tvaṃ. ⁸ so Bḍ; Ck panataṃ, Cs
pantaṃ. ⁹ Bḍ kathent- ¹⁰ Bḍ -setvā ¹¹ Bḍ dvi-. ¹² Cks -kkhe-. ¹³ Bḍ
-de. ¹⁴ Cks na bujjhati, Bḍ nibbujhīti. ¹⁵ Ck idaṃ, Bḍ omits imaṃ. ¹⁶ Cs
adds taṃ ¹⁷ Bḍ na jānāsīti ¹⁸ Bḍs -jjapi. Cks -jjhāpi

Tattha parābhavo ti samma luddaputta yadā parābhavo avaḍḍhi¹ vināso sampatto hoti atha so² poso jīvitasaṅkhaye patte jālaṇ ca pāsāṇ ca patvāpi na jānāṭṭi attho.

Luddo³ haṃsarañño kathaṃ abhinanditvā Sumukhena
5 saddhiṃ sallapanto tisso gāthā abhāsi:

8. Ete haṃsā pakkamanti vakkaṅgā bhayameritā,
harittaca hemavaṇṇa tvaṇ ca naṃ⁴ avahīyasi. 120.

9. Ete⁵ bhutvā pivitvā ca pakkamanti vihaṅgamā
anapekkhamānā vakkaṅgā, tvaṃ ñev⁶ eko⁶ upāsasi. 121.

10 10. Kin nu t' āyaṃ⁷ dijo hoti, mutto baddhaṃ upāsasi,
ohāya sakuṇā yanti⁸, kiṃ eko avahīyasīti. 122.

Tattha tvaṇ ca naṃ⁹ ti tvaṃ eva ohiyyasiti pucchati, upāsasiti
payirupāsasi.

Sumukho āha:

11. Rājā me so dijo mitto sakhā pāṇasamo ca me,
n' eva naṃ vijahissāmi yāva kālassa pariyāyan¹⁰ ti. 123.

Tattha yāva kālassa pariyāyan ti luddaputta yāva jīvitakālassa
pariyosānaṃ ahaṃ etaṃ na jahissāmi yeva.

Taṃ sutvā luddo pasannacitto hutvā „sac' āhaṃ evaṃ-
20 sīlasampannesu imesu aparajjhissāmi paṭhavī pi me vivaraṃ
dadeyya, kim me rañño santikā laddhena dhanena, vissajjes-
sāmi ne“ ti cintetvā:

12. Yo ca tvaṃ sakhino hotu¹¹ pāṇaṃ cajitum icchasi
so te sahāyaṃ muñcāmi, hotu rājā tavānugo ti 124.

25 gātham āha.

Tattha yo ca tvaṇ ti yo nāma tvaṃ, so te ti so ahaṃ, tavānugo ti
esa haṃsarājā tava vasam anugato hotu, tayā saddhiṃ ekatṭhāne vasatu

Evaṇ ca pana vatvā Dhataratṭhaṃ yatṭhipāsato otāretvā
tīraṃ¹² netvā pāsāṃ muñcitvā muducittena lohitaṃ dhovitvā

¹ Bḍ avuḍḍhi. ² Bḍ omits so. ³ Bḍ adds pi. ⁴ Ck tvaṇca na, Bḍs tvaṇcenam.

⁵ Bḍ eko. ⁶ Bḍ tvaṇceveko. ⁷ Bḍ kiṃ nu tyāyaṃ. ⁸ Cks hanti. ⁹ Bḍs tvaṇ-
cenam, Ck tvaṇcatan, Cs tvaṇcatan? ¹⁰ so al three MSS. for paryayan? ¹¹ so
all three MSS for hetu? ¹² Bḍ saratīraṃ.

nahāruādīni paṭipādesi. Tassa muducittatāya M-assa pārami-
tānaṃ ānubhāvena ca tāvad eva pādo sacchavi¹ ahoṣi, bandha-
natṭhānaṃ² pi na paññāyi. Sumukho M-aṃ³ oloketvā tuṭṭha-
citto anumodanaṃ karonto⁴

13. Evaṃ luddaka nandassu saha sabbehi nātibhi (III³³¹₁₂) 5

yathāham ajja nandāmi muttaṃ disvā dijādhipan ti. 125.

Taṃ sutvā luddo „gacchatha sāmīti“ āha. Atha naṃ M.
„kiṃ pana tvaṃ samma maṃ attano atthāya bandhi udāhu
aññassāṇattiyā“ ti pucchitvā⁵ tena tasmiṃ kāraṇe ārocite „kin
nu kho me ito va Cittakūṭaṃ gantuṃ seyyo udāhu nagaraṃ“ 10
ti vīmaṃsanto „mayi nagaraṃ gate luddaputto dhanāṃ la-
bhissati deviyā dohaḷo paṭippassamthissati Sumukhassa mitta-
dhammo pākato bhavissati⁶, tathā mama ñāṇabalena⁷ Khemaṃ
va saraṃ abhayadakkhiṇaṃ katvā labhissāmi⁸, tasmā nagaraṃ
eva gantuṃ seyyo“ ti saṇiṭṭhānaṃ katvā „ludda, tvaṃ amhe 15
kācenādaya rañño santikaṃ nehi, sace no rājā vissajjetukāmo
bhavissati vissajjessatīti“ āha. „Rājāno nāma sāmi kakkhaḷā,
gacchatha tumhe“ ti. „Mayaṃ tādisaṃ luddam pi muduka-
rimhā⁹, rañño ārādhane ambhākaṃ ko¹¹ bhāro, nehi yeva no
sammā“ ti. So tathā akāsi. Rājā haṃse disvā¹² somanassa- 20
jāto hutvā dve pi haṃse kañcanapīṭhe nisīdāpetvā madhulāje
khādāpetvā madhūdakaṃ¹³ pāyetvā añjalim paggayha dhamma-
kathaṃ āyāci. Haṃsarājā tassa sotukāmataṃ viditvā paṭha-
maṃ tāva paṭisanthāraṃ akāsi. Tatr' imā haṃsassa ca rañño
ca vacanapaṭivacanagāthā honti: 25

14. Kaccin nu¹⁴ bhoto kusalaṃ,
kacci¹⁵ bhoto anāmayāṃ,
kacci¹⁵ ratṭham idam phītaṃ
dhammena-m-anusāsati¹⁶. 126.

¹ Ck sañchavi. Cs sachavi. ² Bđ bandhathānaṃ. ³ Bđ bodhisattain. ⁴ Bđ
adds gāthamāha. ⁵ Bđ pucchi. ⁶ Cks -issatīti ⁷ Cks -laṃ ⁸ Bđ gamissāmi.
⁹ Cks -hehīti. ¹⁰ Bđ mudukam ka- ¹¹ Bđ omits ko ¹² Bđ adds va ¹³
Bđ madhurodakam. ¹⁴ Bđ kiñci in the place of kaccinnu ¹⁵ Bđ kiñci ¹⁶
so Cks, in the place of Bđ -sasi

15. Kusalam c' eva me haṁsa, atho haṁsa anāmayam.
atho raṭṭham idam phītam dhammena-m-anusāsati¹. 127.
16. Kacci² bhoto amaccesu doso koci na vijjati,
kacci³ āra amittā te chāyā dakkhiṇato-r-iva³. 128.
- 5 17. Atho pi me amaccesu doso koci na vijjati,
atho āra amittā me chāyā dakkhiṇato-r-iva⁴. 129.
18. Kacci² te sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā tava chandavasānugā⁵. 130.
19. Atho me sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
10 puttarūpayasūpetā mama chandavasānugā. 131.
20. Kacci² te bahavo puttā sujātā raṭṭhavadḍhana
paññājavena sampannā, sammodanti tato tato. 132.
21. Sataṁ⁶ eko ca me puttā Dhataratṭha mayā sutā,
tesaṁ tvaṁ kiccama⁷ akkhāhi. nāvarajjhanti⁸ te vaco ti. 133.
- 15 Tattha kusalan ti ārogyam, itaram tass' eva vevacanam, phītan ti
kacci⁷ te idam raṭṭham phītam subhikkham dhammena ca nam⁹ anusāsasīti¹⁰
pucchati, doso ti aparādhō, chāyā dukkhiṇatorivā⁴ ti yathā nāma dak-
khiṇadīsābhīmukham¹¹ chāyā na vadḍhati evam kacci' te amittā na vadḍhantīti
vadati, sādīsīti¹² jātigottakulapadesehi¹³ samānā, evarūpi hi aticārīnī na hoti,
20 assavā ti varanapatiggāhikā¹⁴, puttarūpayasūpetā ti puttehi ca rūpena
ca yasena ca upetā, paññājavena⁵ 'ti paññāvegena, paññam¹⁵ jāvēpetvā tāni
tāni kiccāni paricchinditum samatthā ti pucchati, sammodanti ti yattha yattha
niyuttā honti tato tato sammodant' eva¹⁶ na virujjhantīti pucchati, mayā sutā¹⁷
ti mayā vissutā¹⁷, nam hi loko bahuputtarājā ti vadati, iti te mam nissāya
25 pākāṭa jāta ti mayā sutā nāma hotīti vadati, tesaṁ tvaṁ kiccama⁷ akkhā-
hīti tesaṁ mama puttānam idam¹⁸ nāma karontū¹⁹ 'ti tvaṁ kiccama⁷ akkhāhi
na te vacanam avarajjhissanti²⁰, ovādam tesaṁ²¹ dehīti adhiḥpāyen' evam āha.

Tam sutvā M. tesaṁ ovādam dento pañca gāthā abhāsi:

22. Upapanno²² pi ce hoti jātiyā vinayena vā
30 atha pacchā kurute yogam kicce āpāsu²³ sīdati. 134.

¹ so Cks; Bā -nusāmi corr. to -sāsāmi, B^s -nusāsāmi. against the metre. ² Bā kiñci. ³ Cks -nakoriva ⁴ Cks teriva ⁵ Bā -dā-. ⁶ Bā -tam. ⁷ Bā kiñci. ⁸ Bā -ru- ⁹ Bā omit ca nam. ¹⁰ Cks -sayīti. ¹¹ so Cks; Bā -khi. ¹² Cks sa-. ¹³ Bā jātibhoga gotta-. ¹⁴ Cks -gga-. ¹⁵ Cks -ā ¹⁶ Bā -dento. ¹⁷ Bā visutā. ¹⁸ Bā imam. ¹⁹ Bā kārentu. ²⁰ Cks avajjhissanti, Bā avarujjhanti. ²¹ Bā ne- ²² Cks uppa-. ²³ Bā apadāsu, B^s āpadāsu.

23. Tassa saṁhīrapaññassa vivaro jāyate mahā.
nattamandho¹ va rūpāni phullāni-m-anupassati². 135.
24. Asāre sārāyogaññū matiṁ na tv-eva vindati,
sarabho va³ giriduggasmim antarā yeva sīdati. 136.
25. Hīnajacco pi ce hoti utṭhātā⁴ dhitimā naro 5
ācārasīlasampanno nise aggīva bhāsati. 137.
26. Etaṁ ve⁵ upamaṁ katvā putte vijjāsu vācāya,
saṁvirūhetha⁶ medhāvī khettabhijam⁷ va vuṭṭhiyā ti. 138.

Tattha vinayena¹ 'ti ācārena, pacchā kurute yogan ti so² ce sikkhi-
tabbasikkhāsu³ daharakāle yogam⁴ viriyam akatvā pacchā mahallakakāle karoti 10
evarūpo pacchā tathārūpe dukkhe vā āpadāsu vā uppannāsu sīdati⁵ attānam
uddharitum⁶ na sakkoti, tassa saṁhīrapaññassā 'ti tassa asikkhitattā⁷
tato haritabbapaññassa⁸ aniccalabuddhino⁹, vivaro ti bhogādīnam chiddam
parihānīti attho, nattamandho¹⁰ ti nattandho¹¹, idaṁ vuttam hoti: yathā
nattandho¹² rattikāno rattim candobbhāsādīhi thūlarūpāni passati sukhumāni¹³ 15
passitum na sakkoti evam¹⁴ asikkhito¹⁵ saṁhīrapañño kismīcid¹⁶ eva bhaye
uppanne sukhumakiccāni¹⁷ passitum na sakkoti olārikān¹⁸ eva passati, tasmā tava
putte daharakāle yeva sikkhā; etum vattatīti, asāre ti nissāre¹⁹ lokāyata-
vedasamaye²⁰, sārāyogaññū ti sārāyutto esa samayo ti maññamāno matiṁ
na tv-eva vindati, bahuṁ sikkhitvāpi²¹ paññam na labhati yeva, giriduggas- 20
smin ti so evarūpo yathā nāma sarabho attano vasanaṭṭhānam āgacchanto antarā-
magge visamam pi saman ti maññamāno giridugge vegenāgacchanto narakappa-
pātāni patvā²² antarā va²³ sīdati āvāsam na pā-unāti evam etaṁ²⁴ asāram
lokāyatavedasamayasaṁsārasaññāya²⁵ uggahetvā mahāvināsam pāpunāti, tasmā
tava putte atthanissitesu vaddhīvāhesu kicesu yojetvā sikkhāpehīti, nise ag- 25
gīvā 'ti mahārāja hīnajātiko pi utṭhānādiguṇasampanno rattim aggikkhandho
viya obhāsati, etaṁ ve²⁶ ti etaṁ²⁷ mayā vuttam natandhan²⁸ ca aggiṇ ca
upamaṁ katvā tava putte vijjāsu vācāya²⁹, sikkhitabbayuttāsu sikkhāsu yojehi,
evam yutto hi yathā sukhettesu vuṭṭhiyā bhijam virūhati³⁰ 'tath' eva medhāvī
saṁvirūhati³¹ yasena ca bhogehi ca vaḍḍhatīti 30

¹ Bds rattim-. ² Ck pullāni-. Bds thūlāni anu-. ³ Bd omits va ⁴ Cks utthe-.
⁵ Bd etaṁca. ⁶ Bd -rullhotha? ⁷ Bd khette ⁸ Bd -yo. ⁹ Cks -tabbam-. ¹⁰
Cks yoggam, Bd yoga ¹¹ Cks kiñci in the place of sīdati ¹² Bd uttari-. ¹³
Ck Bd -tatthā ¹⁴ Bd niccam phalanabuddhino ¹⁵ Bd rattimandho. ¹⁶ Bd
rattandho ¹⁷ Ck Bd sumukhāni ¹⁸ Cks asa- ¹⁹ Ck kismīcid, Cs kismīcid.
²⁰ Bd -māni- ²¹ Cks -ra ²² Bds -yataneveda- ²³ Cks omit pi ²⁴ Bd pa-
titvā. ²⁵ Id yeva ²⁶ Bd evam ²⁷ Bd -yatanabedasamayam sārāsāññāya. ²⁸
Cks evam ve, Bds etaṁ ce. ²⁹ Cks evam. ³⁰ Bd rattandhan. ³¹ Cks vācāya,
Bd dhāpaya. ³² Bd saṁvi- ³³ Cs saṁvi-, Bd yam virūhati.

Evam M. sabbarattim rañño dhammam desesi. Deviyā
dohaḷo paṭippassambhī. M. aruṇuggamanavelāyam eva rājā-
nam¹ sīlesu paṭiṭṭhāpetvā appamādena ovaditvā saddhim
Sumukhena uttarasīhapañjarena nikkhamitvā Cittakūṭam
5 eva gato.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe pi iminā mam’ atthāya jīvitam
pariccattam evā“ ti vatvā j. s.: „Tadā luddo Channo ahoṣi, rājā
Sāriputto, devī Khemā bhikkhunī, haṃsapaṛisā Sākiyagaṇo², Sumukho
Anando, haṃsarājā aham evā“ ti. Haṃsajātakaṃ.

10 7. Sattigumbajātaḷa.

Migaluddo³ mahārājā ti. Idam S. Maddakucchismim
migadāye v. Devadattam ā. k. Devadattena hi silāya pavitṭhāya
Bhagavato pāde sakalikāya⁴ khatē⁵ balavedanā uppajjimsu⁶. T-assa
dassanattṭhāya bahū bhikkhū sannipatimsu. Atha Bh. parisam sanni-
15 patitam divā „bhikkhave, imam senāsanaṃ ati-ambādhāṃ, sannipāto
mahā bhavissati, mamaṃ ca sīvīkāya Maddakucchim nethā“ ti āha.
Bhikkhū⁷ tathā karimsu. Jivako T-assa pādam phāsukaṃ akāsi.
Bhikkhū Satthu santike nisinnā va k. s.: „āvuso, Devadatto sayam
pi pāpo paṛisāpi ssa pāpā. iti so pāpo pāpaparivāro va viharatīti“.
20 S. „kiṃ kathetha bhikkhave“ ti pucchitvā „idam⁸ nāma“ ti vutte
„na bhikkhave idāṃ eva pubbe pi Devadatto pāpo pāpaparivāro
yevā“ ti vatvā a. ā.:

A. Uttarapañcālanagare Pañcālo nāma rājā r.
kāresi. M. araṇṇāyatane ekasmim sānupabbate simbalivane
25 ekassa suvaraṇṇo putto hutvā nibbatti, dve bhātaro ahesuṃ.
Tassa pana pabbatassa uparivāte coragāmaḷo ahoṣi pañ-
cannaṃ corasatānaṃ nivāso, adhovāte assamo pañcannaṃ
isisatānaṃ nivāso. Tesam suvapotaḷānaṃ⁹ pakkhanikkha-
manakāle vātamaṇḍalikā udapādi, tāya pahaḷo eko suvapotako¹⁰

¹ Bḍ adds pañcasu ² Bḍ -nā. ³ Bḍ -ddako. ⁴ Ck sakalikāyakhālikāya, Bḍ
sakkhalikāya. ⁵ Bḍ khitte. ⁶ Bḍs -jji. ⁷ Bḍ te bhī ⁸ Cks imāya ⁹ Cks
suka-. ¹⁰ Cks suvapoto

coragāmake corānaṃ āvudhantare patito, tassa tattha patitattā
 Sattigumbo t' eva¹ nāmaṃ karimsu, eko assame vālukathale
 pupphantare pati, tassa tattha patitattā Pupphako t' eva¹
 nāmaṃ karimsu. Sattigumbo corānaṃ antare vaḍḍhito, Pup-
 phako isīnaṃ. Ath' ekadivasam rājā sabbālaṃkārapatimaṇḍito 5
 rathavaraṃ abhirūhitvā mahantena parivārena migavaṃ² thāya³
 nagarato avidūre supupphitaphalitaramaṇīyaṃ upavanam¹ gan-
 tvā „yassa passena migo palāyati tass' eva⁴ gīvā“ ti vatvā
 rathā oruyha paṭicchādetvā dinne⁵ koṭṭhake dhanum ādāya
 aṭṭhāsi. Purisehi migānaṃ utṭhapanatthāya vanagumbesu poṭhi- 10
 yamānesu⁶ eko eṇimigo utṭhāya gamanamaggaṃ olokento raṇṇo
 ṭhitatṭhānass' eva vivittaṃ disvā tadabhimukho pakkhanditvā
 palāyi. Amaccā „kassa passena migo palāyito“ ti pucchantā
 „raṇṇo passenā“ ti ṇatvā raṇṇā saddhiṃ keḷim karimsu. Rājā
 asmimānena tesam keḷim asahanto „idāni taṃ migam gahissā- 15
 mīti“ ratham āruyha „sīgham pesehīti“ sārathim ānāpetvā
 migena gatamaggaṃ paṭipajji. Ratham vegena gacchantam
 parisā⁷ anubandhitum nāsakkhi⁸. Rājā sārathidutiyo⁹ yāva
 majjhantikā gantvā migam adisvā nivatto¹⁰ tassa coragāmassa
 santike ramaṇīyaṃ kandaram disvā rathā oruyha nahātvā¹¹ ca 20
 pivitvā ca paccuttari. Ath' assa sārathi rathassa uttarattha-
 raṇam otāretvā rukkhacchāyāya paññāpesi. So tattha nipajji,
 sārathi pi tassa pāde sambāhanto nisīdi, rājā antarantarā
 niddāyati c' eva pabujjhati ca. Coragāmakavāsino¹² corāpi raṇṇo
 ārakkhatthāya¹¹ araṇṇam eva pavisimsu, coragāmake Satti- 25
 gumbo c' eva bhattarandhako Patikolambo¹⁴ nām' eko puriso
 cā 'ti dve va¹⁵ ohīyimsu. Tasmiṃ khane Sattigumbo gāmakā
 nikkhamitvā rājānaṃ disvā „imaṃ niddāyamānaṃ eva māretvā
 ābharapaṇi gahessāmā“ 'ti cintetvā Patikolambassa¹⁵ santikaṃ
 gantvā taṃ¹⁶ kāraṇam ārocesi.

30

¹ Bā tvevassa ² Bā -vadhāya ³ Bā uparambhavanam. ⁴ Cks add so ⁵ so Cks;
 Bā's ninna ⁶ Ck potthi-, Bā ṭota- Bā's ṭu-. ⁸ Bā's -imsu ⁹ Bā -thinādu-
¹⁰ Bā nivattento. ¹¹ Bā nhāyitvā ¹² Bā omits ka ¹³ Bā -natthāya ¹⁴ Bā's
 -lu- ¹⁵ Ck vema, Cs ceva ¹⁶ Bā omits tam

Tam atthaṃ pakāśento S. pañcaⁱ gāthā abhāsi:

1. Migaluddo mahārājā Pañcālānaṃ rathesabho
nikkhanto saha senāya ogaṇo vanam āgamā. 139.
2. Tatth' addasā araṇṇasmiṃ takkarānaṃ kuṭim kataṃ,
5 tassā kuṭiyā nikkhamma suvo luddāni bhāsatī: 140.
3. Sampannavāhano poso yuvā sammatthakuṇḍalo²
sobhati lohituṇhiso divā suriyo va bhāsatī. 141.
4. Majjhantike sampatīke sutto rājā sasārathi,
hand' assābharaṇaṃ sabbam gaṇhāma sahasā mayam. 142.
- 10 5. Nisīthe pi raho dāni sutto rājā sasārathi,
ādāya vatthaṃ maṇikuṇḍalaṃ ca
hantvāna sākhāhi avattharāmā³ 'ti. 143.

Tattha migaluddo ti luddo viya miganaṃ gavesanto migaluddo ti vutto,
ogaṇo ti ganaṃ⁴ ohīno⁵ hutvā, takkarānaṃ kuṭim katan ti so rājā
15 tattha araṇṇe corānaṃ vasanattāya kataṃ gāmakam addasa, tassā ti tato
corakuṭito kato⁶, luddāni bhāsatīti Patikolambena⁷ saddhim dāruṇāni va-
canāni kathesi, sampannavāhano ti sampannaassavāhano, lohituṇhiso ti
rattena uṇhīsapattena⁸ samannāgato, sampatīke⁹ ti sampati idāni evarūpe
thitamajjhantikakāle ti attho, sahasā ti sāhasena pasayha kāraṇam¹⁰ katvā,
20 gaṇhāmā 'ti vadati, nisīthe pi raho dānīti nisīthe pi idāni pi raho, idam
vadati: yathā nisīthe aḍḍharattasamaye manussā kilantā sayanti raho¹¹ hoti
idāni pi¹² thitamajjhantike pi¹³ tath' evā 'ti. hantvānā 'ti rājānaṃ māretvā
vatthābharanāni ssa gahetvā atha naṃ pāde gahetvā kadāhitvā ekamante sākhāhi
paṭicchādemā, iti so vegena sakiṃ nikkhamati sakiṃ Patikolambassa⁷ santikaṃ
25 gacchati

So tassa vacanaṃ sutvā nikkhamitvā olokeno rājabhāvaṃ
ñatvā bhīto:

6. Kin nu ummattarūpo va Sattigumba pabhāsasi,
durāsadā hi rājāno aggi pajjalito yathā ti gātham āha. 144.
- 30 Atha naṃ suvo gāthāya ajjhabhāsi:
7. Atha tvaṃ Patikolamba¹⁴ matto thullāni gajjasi¹⁵,
mātari¹⁶ mayha¹⁷ naggāya kin nu tvaṃ vijigucchase ti. 145.

¹ C^{ks} -camam. ² B^{ds} -lī ³ C^{ks} apa- ⁴ E^d omits ga- ⁵ B^d adds parihino.

⁶ so all three MSS. for gato? ⁷ B^d paṭikolamb-. ⁸ C^k -paṭṭhena, B^d -pattena.

⁹ B^d -ti- ¹⁰ B^d kāraṇi. ¹¹ B^d adds nāma ¹² B^d omits pi. ¹³ B^d adds kāle.

¹⁴ B^d patikolum- ¹⁵ C^k gajjati, C^s gacchati, B^d gacchasi. ¹⁶ B^d -rā ¹⁷ B^{ds} mayham.

Tattha atha tvaṃ ti nanu tvaṃ, matto ti corānaṃ uccitṭhasuraṃ¹ labhivā taya matto hutvā pubbe, mahāgajjitāni gajjasi, mātari² corajeṭṭhakassa bhariyaṃ sandhāyāha, sā tadā sākhābhaṅgaṃ nivāsetvā carati, vijigucchasi³ ti mama mātari naggāya kin nu tvaṃ idāni corakammaṃ jigucchasi³.

Rājā pabujjhivā tassa tena saddhiṃ manussabhāsāya⁵ kathentassa vacanaṃ sutvā „sappaṭibhayaṃ idaṃ ṭhānaṃ“ ti sārathim utṭhāpento imaṃ gātham āha:

8. Utṭhehi samma taramāno, rathaṃ yojehi sārathi,
sakuṇo⁴ me na ruccati⁵, aññaṃ gacchāma assaman ti. 146.

So⁶ sīghaṃ utṭhahivā rathaṃ yojetvā: 10

9. Yutto ratho mahārāja, yutto ca balavāhano,
adhitiṭṭha mahārāja, aññaṃ gacchāma assaman ti 147.
gātham āha.

Tattha balavāhano ti balavāhano⁶ mahāthāmaassasampanno ti attho,
adhitiṭṭhā⁷ ti abhirūha⁸. 15

Abhirūlhamatte yeva tasmim sindhavā vātavegena pak-
khandimsu. Sattigumbo rathaṃ gacchantam disvā sambha-
mappatto⁹ dve gāthā abhāsi:

10. Ko nu 'me va¹⁰ gatā sabbe ye asmiṃ paricārakā¹¹,
esa gacchati Pañcālo mutto tesam adassanā. 148. 20

11. Kodaṇḍakāni gaṇhatha sattiyo tomarāni ca,
esa gacchati Pañcālo, mā vo muñcittha jīvitān ti. 149.

Tattha ko nu me ti kuhin nu ime¹², asmiṃ ti imasmim assame, pari-
cārakā¹³ ti corā, adassanā ti etesaṃ¹⁴ corānaṃ adassanena, mutto esa
gacchatīti¹⁵ etesaṃ hatthato mutto hutvā esa adassanaṃ gacchatīti pi attho, 25
kodaṇḍakānīti dhanūni¹⁶, jīvitān ti tumhākaṃ jīvitatṭhānaṃ¹⁷ mā muñ-
cittha, āyudhahatthā dhāvitvā gaṇhatha naṃ ti.

Evaṃ tassa viravitvā aparāparam vidhāvantass' eva rājā
isīnaṃ assamaṃ patto. Tasmim khaṇe isayo phalāphalatthāya

¹ Bā uccitṭha-. ² all three MSS. -rāti ³ Bā -si kātum na icchasīti. ⁴ C^s -nā. ⁵ C^s -anti ⁶ Bā adds pi. ⁷ C^k bā- ⁸ Bā -rūya. ⁹ Bā saivvegappatto.

¹⁰ C^s omit va. ¹¹ C^k parivā-, Bā -cārikā ¹² C^s imesam. ¹³ C^s Bā -rikā.

¹⁴ Bā tesam ¹⁵ C^s gacchati. ¹⁶ Bā -nuṃ. ¹⁷ C^s jīvinantānaṃ, Bā jīvantānaṃ.

gatā, eko Pupphasuvo¹ ca² assamapade³ hoti, so rājānaṃ disvā paccuggamaṇaṃ katvā paṭisanthāraṃ akāsi.

Tam atthaṃ pakāsento S. catasso gāthā abhāsi:

12. Athāparo paṭinandittha suvo lohitaṭṭṇako:
5 svāgatan te mahārāja, atho te adurāgataṃ,
issaro si anuppatto, yaṃ idh' atthi pavedaya: 150.
13. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni, bhuñja rāja varaṃ varaṃ. 151.
14. Idam pi pāṇiyaṃ⁴ sītaṃ ābhaṭaṃ girigabbharā,
10 tato piva mahārāja sace tvaṃ abhikaṃkhasi. 152.
15. Araññe uñchāya⁵ gatā ye asmim paricārakā⁶,
sayāṃ utthāya gaṇhavho, hatthā⁷ me n' atthi dātave ti. 153.

Tattha paṭinanditthā 'ti rājānaṃ disvā va tussi, lohitaṭṭṇako ti rattatṭṇo sobhaggappatto, madhuke ti madhukaphalāni, kāsūmāriyo ti
15 evaṃnāmākāni phalāni kārāphalāni⁸ vā, tato piva⁹ 'ti tato⁹ gahetvā pāṇiyaṃ¹⁰
pipa¹¹, ye asmim paricārakā⁶ ti mahārāja ye imasmim assame vicaraṇakā
isayo te araṇñaṃ uñchāya gatā, gaṇhavho ti phalāni¹² gaṇhatha, dātave ti dātum.

Rājā tassa paṭisanthāre pasīditvā

16. Bhadrako vat' ayaṃ¹³ pakkhī diyo paramadhammiko,
20 ath' eso itaro pakkhī suvo luddāni bhāsati. 154.
17. Etaṃ¹⁴ hanatha bandhatha, mā vo¹⁴ muñcitttha jīvitaṃ,
icc-evaṃ vilapantassa sotthiṃ patto 'smi assaman ti 155.
gāthadvayam āha.

Ettha itaro ti corakutiyaṃ suvako, iccevan¹⁵ ti ahaṃ pana tassa evaṃ
25 vilapantas,¹⁷ eva¹⁷ imaṃ assamaṃ sotthinā patto.

Rañño kathaṃ sutvā Pupphako dve gāthā abhāsi:

18. Bhātaro 'sma mahārāja sodariyā¹⁶ ekamātukā
ekarukkhasmim saṃvaddhā¹⁹ nānākhettagatā ubho. 156.
19. Sattigumbo ca corānaṃ ahañ ca isinaṃ idha,
30 asataṃ so sataṃ ahaṃ tena dhammena no vinā ti. 157.

¹ Bā -suko. ² Cs Bā va. ³ Bā adds tthito. ⁴ Cks -ni-, Bā -ṇi-. ⁵ Bā araṇñaṃ uccāya. ⁶ Bā -ri-. ⁷ Cs -aṇ. ⁸ Cks omit kārāphalāni. ⁹ Bā adds phālakato. ¹⁰ Bā pāṇiyamālakato, Cks Bā pāṇiyaṃ. ¹¹ Bā piva. ¹² Bā phālāphalāni. ¹³ Bā vatāyaṃ. ¹⁴ Bā evaṃ. ¹⁵ Bā te. ¹⁶ Cks -vā. ¹⁷ Bā -tassa. ¹⁸ Bā saud-. ¹⁹ Bā -vaḍḍhā

Tattha bhātaro smā 'ti mahārāja so cāhañ ca¹ ubho bhātaro homa, corānañ ti so corānañ santike sañvaddho² ahañ isīnañ santike, asatañ so satañ ahañ ti so asādhūnañ dussilānañ santikañ upagato³, ahañ sādūnañ silavantañ, tena dhammena no vinā ti mahārāja tañ Sattigumbañ corā coradhammena corakiriya vasesuñ mañ isayo isidhammena silācārena, tasmā so pi tena coradhammena no vinā hoti ahañ pi isidhammena no vinā homi

Idāni tañ dhammañ vibhajanto

20. Tattha vadho ca bandho ca nikatī vañcanāni ca

ālopā⁴ sahasākārā, tāni so tattha sikkhati. 158.

21. Idha saccañ ca dhammo ca ahimsā saññamo damo,

āsanūdakadāyīnañ⁵ amke vaddho 'smi⁶ Bhāratā 'ti 159.

gāthadvayam āha.

Tattha nikatīti patirūpakena⁷ vañcanā⁸, vañcanānīti ujukavañcanāñ⁹ eva⁹, ālopā ti divā gāmaghāto, sahasākārā ti gehañ pavisitvā maranena 15 tajjetvā sāhasikakammakaraṇāni, saccañ ti sabhāvo¹⁰, dhammo ti sucarita-dhammo, ahimsā ti mettacittapubbabhāvo¹¹, saññamo ti silāñ¹², damo ti indriyadamañ, āsanūdakadāyīnañ¹³ ti adhigatānañ¹⁴ āsanañ ca udakañ ca dānasilānañ, Bhāratā 'ti rājānañ ālapati.

Idāni rañño dhammañ desento imā gāthā abhāsi:

22. Yañ yañ hi rāja bhajati satañ¹⁵ vā yadivā asañ

silavantañ visilañ vā vasañ¹⁶ tass' eva gacchati. 160.

23. Yādisañ kurute mittañ yādisañ c' upasevati¹⁷

so pi tādīsako hoti sahavāso hi tādiso. 161.

24. Sevañño¹⁸ sevamānañ samphuṭṭho samphusañ¹⁹ parañ

saro diddho²⁰ kalāpañ va²¹ alittam upalimpati²². 162.

25. Upalepabhayā dhīro n' eva pāpasakhā siyā,

pūtimacchañ kusaggena yo naro upanayhati

kusāpi pūti²³ vāyanti, evañ bālūpasevanā. 163.

¹ Cs Bđ ca ab-. ² Bđ -vaḍho ³ Bđ upā-. ⁴ Cks -pa, cfr. supra p 11, 18
⁵ Cks -dāsiñ, Bđ -dāyikañ ⁶ Bđ aṅgevudho-. ⁷ Cks -pena. ⁸ Bđ -nāni.
⁹ Cs ujukena vañ-, Bđs ujukañ vañ-. ¹⁰ Bđs yathā sa-. ¹¹ Bđs -bhāgo ¹²
Bđ silasaññamo. ¹³ Cks -dānañ, Bđ -dāyinañ. ¹⁴ Bđs abbhāg-. ¹⁵ Bđs san-
tañ. ¹⁶ Cks vasañ. ¹⁷ Cks -sañvūpa-, Bđs cupa-. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹
Ck samphuṭṭho sampu-. ²⁰ Bđs du-, Cks dittho. ²¹ Cks -pañca. ²² Cks -lipi- ati-
²³ all three MSS. -i.

26. Tagarañ ca palāsena yo naro upanayhati
pattāpi surabhī¹ vāyanti, evaṃ dhīrūpasevanā. 164.
27. Tasmā phalaputassēva ñatvā sampākam attano
asante n' ūpaseveyya sante seveyya paṇḍito,
5 asanto nirayaṃ nenti² santo pāpenti suggatī ti. 165.

Tattha sataṃ³ vā yadivā asan ti sappurisam vā asappurisaṃ vā.
sevamāno sevamānaṃ ti seviyamāno ācariyo sevamānaṃ antevāsikaṃ, sam-
phuttho⁴ antevāsikena⁵ phuttho⁶ ācariyo, samphusaṃ⁷ paran ti paraṃ
antevāsinaṃ⁷ samphusanto⁴ ācariyo⁸, alittan ti naṃ⁹ antevāsikaṃ pāpa-
10 dhammena alittan so ācariyo visadiddho¹⁰ saro sesaṃ¹¹ sarakalāpaṃ viya¹² lim-
pati¹³, evaṃ bālūpasevanā ti bālūpasevano¹⁴ pūtimacchaṃ upanayhanaṃ¹⁵
kusaggaṃ viya hoti, pāpakammaṃ akaranto pi¹⁶ avannaṃ akittim labhati, dhī-
rūpasevanā ti dhīrūpasevī hi¹⁷ puggalo tagarādīgandhajātipalivethita-
pattāṃ¹⁸ viya hoti, paṇḍito bhavitum asakkonto pi kalyāṇamittasevī gunakittim
labhati, phalaputassevā¹⁹ ti gandhaputassevā¹⁹ gandhapalivethanapannasseva²⁰,
15 sampākamattano ti kalyāṇamittasamsaggavasena²¹ attano paripākam pari-
bhāvanaṃ²² ñatvā ti attho, pāpenti suggatī ti santo sammādiṭṭhikā
attānaṃ nissite satte saggam eva pāpenti²³ desanaṃ yathānusandhim eva
pāpesi²³.

- 20 Rājā tassa dhammakathāya²⁴ pasīdi. Isigaṇo pi āgato.
Rājā isayo vanditvā „bhante maṃ anukampamānā mama va-
sanatṭhāne vasathā“ 'ti vatvā tesam paṭiññāṃ gahetvā na-
garam gantvā suvānaṃ abhayaṃ adāsi. Isayo pi tattha aga-
maṃsu²⁵. Rājā isigaṇaṃ uyyāne vasāpento yāvajīvaṃ upatṭha-
25 hitvā saggapadaṃ²⁶ pūresi. Ath' assa putto pi chattaṃ ussā-
petvā isigaṇaṃ paṭijaggi yevā 'ti tasmim kulaparivaṭṭe satta-
rājāno²⁷ dānaṃ pavattayimsu. M. araññe vasanto yeva yathā-
kammaṃ gato.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave pubbe pi Devadatto²⁸ pāparivāro
30 yevā“ 'ti vatvā j. s. „Tadā Sattigumbo Devadatto ahoṣi, corā

¹ all three MSS. -i. ² Bā yanti. ³ Bā santam. ⁴ Ck sampu-. ⁵ Cks -vāsi-
kāva. ⁶ Ck pu-. ⁷ Bā ācariyaṃ ⁸ Bā antevāsi. ⁹ Bā taṃ. ¹⁰ Bā -duṭṭho.
¹¹ Cks yesaṃ. ¹² Cks viṣaṃ ¹³ all three MSS. lippati. ¹⁴ Bā -sevihi, Ck
-sevino. ¹⁵ Cks upanayha. ¹⁶ Cks karonto. ¹⁷ so Cks for pi? Bā omits hi.
¹⁸ Cks -jātānpali-, Bā takkarādīgandhajāti-. ¹⁹ Cks -tassa. ²⁰ Bā -pattasseva.
²¹ Cks -vā- ²² Bā paripākabhāvaṃ. ²³ Bā -eti. ²⁴ Bā omits dhamma. ²⁵
Bā āg-. ²⁶ Bā saggapūraṃ. ²⁷ Bā adds isigaṇassa. ²⁸ Bā add pāpo.

Devadatta-parisā, rājā Ānando, isiḡaṇo Buddhaparisā. Pupphakasuvo aham evā¹ 'ti. Sattigumbajātakam.

8. Bhallāṭiyajātaḥ.

Bhallāṭiyo nāma ahosi rājā ti. Idam S. J. v. Mallikādevim¹ ā. k. Tassā kira ekadivasam raṇṇā saddhim² saṇaṇam³ nissāya 5 kalaho ahosi. Rājā kujjhivā tam na olokesi. Sā cintesi: „nūna⁴ T. raṇṇo⁵ mayi kuddhabhāvaṃ⁶ na jānātīti⁷. S. tam kāraṇam⁷ natvā punadvase bhikkhusamghaparivuto Sāvattim piṇḍāya pavisitvā raṇṇo gehadvāram gato. Rājā paccuggantvā pattam gahevā S-ram pāsadam āropetvā paṭipāṭiyā bhikkhusamgham nisidāpetvā dakkhiṇodakam 10 datvā paṇṭenāharena parivisitvā bhattakiccāvasāne ekamantaṃ nisīdi. S. „kin nu kho mahārāja Mallikā na paṇṇāyati⁸“ pucchitvā „attano sukhamaḍamattāyā⁹“ 'ti vutte „nanu mahārāja tvam pubbe kinnarayoniyaṃ nibbattitvā ekarattim kinnariyā vinā hutvā sattavassasatāni paridevamāno vicarīti¹⁰“ vatvā tena yācito a. ā.: 15

Atīte B. Bhallāṭiyo nāma rājā r. kārento „aṅgārapakkam migamaṃsaṃ khādisāmiti¹¹“ rajjam amaccānam niyyadetvā sannaddhapaṇcāvudho susikkhitakoleyyakasunakhagaṇa-parivuto⁹ nagarā nikkhamitvā Himavantaṃ pavisitvā anu Gaṅgaṃ gantvā upari abhirūhitum asakkonto ekam Gaṅgaṃ 20 otiṇṇam¹⁰ nadim disvā tadanusārena gacchanto migasūkarādayo vadhitvā aṅgārapakkamaṃsaṃ khādanto uccaṭṭhānam abhirūhi. Tattha ramaṇīyāya nadikāya paripuṇṇakāle thanappamāṇodikā¹¹ hutvā sandati, aṇṇadā jaṇṇupparamāṇodikā¹² hoti. Tattha nānappakāramacchakacchapā¹³ vicaranti, udaka- 25 pariyante rajatapattavaṇṇā¹⁴ vālukā, ubhosu tīresu nānāpupphaphalabharitavinamitā rukkhā pupphaphalarasamattehi nānāvihanāgabhamaragaṇehi¹⁵ samparikiṇṇā vividhamigasaṃghanisevitacchāyā¹⁶. Evaṃ ramaṇīyāya hemavatakanadiyā¹⁷ tīre

¹ Bds -kam-. ² Cks raṇṇo, omitting saddhim ³ Cks -nan. ⁴ Bds nanu. ⁵ Ck -ā
⁶ Cks kujjha-. ⁷ Ck ka-. ⁸ Bds -ratīti ⁹ Ck -kāleyyaka- ¹⁰ Bds -a ¹¹ Bds
thanampa-. ¹² Bds jannukam pa- ¹³ Bds -rakā-. ¹⁴ Cks -a ¹⁵ Cs -vihaga-,
Bds vihaṅgama. ¹⁶ Bds -nisevitā sitacchāyā ¹⁷ Bds hemavaṇṇakuṇṇanadiyā.

dve kinnarā aññamaññaṃ ālīngitvā paricumbitvā nānappa-
kārehi paridevantā rodanti. Rājā tassā nadiyā tīrena Gandha-
mādanam abhirūhanto¹ te kinnare disvā „kin nu te² ete kin-
narā evaṃ paridevanti, pucchissāmi ne“ ti cintetvā sunakhe
5 oloketvā accharaṃ pahari, susikkhitā koleyyakā³ sunakhā tāya
saññaya gumbaṃ pavisitvā udarena nipajjimsu. So tesam
paṭisallinabhāvaṃ⁴ natvā dhanukalāpaṇ c' eva sesāvudhāni ca
ṭhitarukkham nissāya ṭhapetvā padasaddam akaronto saṇi-
kam⁵ tesam santikam gantvā „kīmkāraṇā tumhe rodathā“ 'ti
10 kinnare pucchi.

Tam attham dassento⁶ S. tisso gāthā abhāsi:

1. Bhallāṭṭiyo nāma ahosi rājā,
rajjam pahāya migavaṃ acāri so⁷,
agamā girivaram⁸ Gandhamādanam
15 sampupphitaṃ kimpurisānuciṇṇam. 166.
2. Sālūrasamghaṇ ca nisedhayitvā⁹
dhanukalāpaṇ ca so nikkhipitvā¹⁰
upāgamī vacanaṃ vattukāmo
yatthaṭṭhitā kimpurisā ahesuṃ. 167.
- 20 3. Himaccaye Hemavatāya tīre
kim idhaṭṭhitā¹¹ mantayavho abhinham,
pucchāmi vo mānusedhavaṇṇe:
katham vo jānanti manussaloke ti. 168.

Tattha sālūrasamghaṇ ti sunakhagaṇam, himaccaye ti catunnam¹²
25 hemantamāsanaṃ¹³ atikkame, Hemavatāya 'ti imissā Hemavatanadiyā¹⁴ tīre.

Raṇṇo vacanaṃ sutvā kinnaro tuṇhī ahosi. Kinnarī pana
raṇṇā saddhim sallapi:

4. Mallamgirim¹⁵ Paṇḍarakaṃ Tikūṭaṃ
sītodiya¹⁶ anuvicarāma¹⁷ najjo,

¹ Bā -ruyhanto. ² Bā omits te. ³ C^s koleyya, C^k kāleyya. ⁴ Bā -sallinaṃ, omitting bhāvaṃ. ⁵ Bā -ni-. ⁶ Bā^s pakāse-. ⁷ C^k acari yo. C^s vari so, Bā -vaṃ sa ācāri so. ⁸ read: girivaram agamā? ⁹ Bā nisādha- for nisāda-? ¹⁰ C^k nikkhamitvā ¹¹ C^k kimaddhaṭṭhitā, C^s kimadha-. ¹² C^k -añca. ¹³ C^k hemantamāsam, Bā hemavantaṃ māsanaṃ. ¹⁴ Bā^s -vatāya-. ¹⁵ Bā mallagiri. ¹⁶ Bā -dakā. ¹⁷ C^s ca anu-.

migā manussā va¹ nibhāsavaṇṇā
jānanti no kimpurisā ca² luddā 'ti. 169.

Tattha Mallāgiriṇ³ ti samma luddaka mayam imaṃ Mallagiriṇ ca
Paṇḍarakaṇ ca Tikūṭaṇ ca imā najjo anuvicarāma, Mallāgiriṇ⁴ ti pi pāṭho, ni-
bhāsavaṇṇā ti nibhāsamānavāṇṇā⁵ dissamānakasarīrā ti. 5

Tato rājā tisso gāthā abhāsi:

5. Sukiccharūpaṃ paridevayavho,
ālīngito⁶ cāsi piyo piyāya,
pucchāmi vo mānusadehavaṇṇe:
kim idha⁷ vane rodatha appatītā. 170. 10
6. Sukiccharūpaṃ paridevayavho,
ālīngito⁶ cāsi⁸ piyo piyāya,
pucchāmi vo mānusadehavaṇṇe:
kim idha⁷ vane vilapatha appatītā. 171.
7. Sukiccharūpaṃ paridevayavho, 15
ālīngito⁶ cāsi piyo piyāya,
pucchāmi vo mānusadehavaṇṇe:
kim idha⁷ vane socatha appatītā ti. 172.

Tattha sukiccharūpan ti sutthu dukkhappattā viya hutvā, ālīngito⁶
cāsi piyo piyāya 'ti taya⁹ piyāya tava piyo ālīngito ca asi¹⁰, ālīngiyo cāsīti¹¹ 20
pi pāṭho, ayam ev' attho, kimidha vane ti kimkāraṇa idha vane antaranarā
ālīngitvā paricumbitvā piyaṃ¹² kathaṃ kathetvā puna appatītā rodathā 'ti.

Tatoparā ubhinnaṃ pi allāpasallāpagāthā honti:

8. May' ekarattim¹³ [vip]pavasimha ludda
akāmakā aññamaññaṃ sarantā, 25
tam ekarattim¹⁴ anutappamānā
socāma, sā ratti punaṃ na hessati. 173.
9. Yam ekarattim anutappath' etaṃ¹⁵
dhanam va natṭham pitaram va¹⁶ petam —

¹ so all three MSS. ² Bā ti. ³ Cks mallan. Bā mallagiriṇ. ⁴ Bā mālāgiriṇ.
⁵ Bā -mānussavaṇṇā. ⁶ Cks -giyo. ⁷ so all three MSS. for idhā? ⁸ Bā vāsi.
⁹ Bā tava. ¹⁰ Cks āsi. ¹¹ Cks ālīngimassīti. ¹² Bā piya. ¹³ Cks mayameka-,
Bā mayekarattim. ¹⁴ Bā -am. ¹⁵ Ck Bā -ppatetam. ¹⁶ Cks -raṇ ca.

- pucchāmi vo mānusadehavaṇṇe:
kathaṃ vināvāsam akappayittha. 174.
10. Yam imaṃ¹ nadiṃ passasi sīghasotaṃ
nānādumacchadanam³ selakūṭam³
5 tam me piyo uttari vassakāle
mamañ ca maññaṃ⁴ anubandhatīti⁵. 175.
11. Ahañ ca amkolakam ocināmi
atimuttakam⁶ sattaliyothikañ⁷ ca,
piyo ca me hohiti⁸ mālabbhārī
10 ahañ ca naṃ mālinī⁹ ajjhupessam. 176.
12. Ahañ c' idaṃ¹⁰ kuravakam¹¹ ocināmi
uddālakā¹² pāṭalisinduvārītā¹³,
piyo ca me hohiti⁸ mālabbhārī
ahañ ca naṃ mālinī¹⁴ ajjhupessam. 177.
- 15 13. Ahañ ca sālissa¹⁵ supupphitassa
oceyya pupphāni karomi mālam¹⁶,
piyo ca me hohiti⁸ mālabbhārī
ahañ ca naṃ mālinī¹⁴ ajjhupessam. 178.
14. Ahañ ca sālassa supupphitassa
20 oceyya pupphāni karomi bhāram,
idañ ca no hohiti¹⁷ santharattham¹⁸
yatth' ajja 'mam¹⁹ vibarissāmu²⁰ rattim. 179.
15. Ahañ ca kho²¹ akalum²² candanañ ca
silāya²³ piṃsāmi pamattarūpā,
25 piyo ca me hohiti⁸ rositaṅgo
ahañ ca naṃ rositā ajjhupessam. 180.
16. Athāgamā salilaṃ sīghasotaṃ
nudaṃ sāle salaḷe kaṇṇikāre,

¹ Cks yayimam. ² Ck -mācadanam, Cs -māchadanam. ³ Bā -kulam. ⁴ Bā maññe. ⁵ Cks -baddhatīti ⁶ Bā adhi-. ⁷ Bā -liyodhi-. ⁸ Bā he-. ⁹ Ck Bā -ni, Cs -niṃ ¹⁰ Bā ahañca tam. ¹¹ Cs khu- corr. to ku-, Bā kurakam ¹² all three MSS. -ka. ¹³ Bā sindhu-. ¹⁴ Cks -niṃ, Bā -ni. ¹⁵ Bā -lassa. ¹⁶ Cks -liṃ. ¹⁷ Cks hoti, Bā behiti. ¹⁸ Ck santa-, Bā sanharattam. ¹⁹ Bā hattajjimaṃ. ²⁰ Bā -ma. ²¹ Cks vo. ²² Bā aggalum. ²³ Bā -yam.

- apūratha¹ tena muhuttakena,
 sāyaṃ nadī āsi mayā suduttarā. 181.
17. Ubhosu tīresu mayāṃ tadā ṭhitā
 sampassantā ubhayo aññamaññaṃ,
 sakim pi rodāma sakim hasāma, 5
 kicchena no agamā saṃvarī sā. 182.
18. Pāto ca kho uggate sūriyamhi²
 catukkaṃ nadim uttariyāna ludda
 āliṅgiyā aññamaññaṃ mayāṃ ubho
 sakim pi rodāma sakim hasāma. 183. 10
19. Tīh' ūnakaṃ satta satāni ludda
 yam idha³ mayāṃ vippavasimha pubbe,
 vās' ek' imaṃ jīvitam bhūmipāla,
 ko n' idha kantāya vinā vaseyya. 184.
20. Āyuṇ ca vo⁴ kīvatako nu samma, 15
 sace pi jānātha vadetha āyūṃ,
 anussavā⁵ vaddhato⁶ āgamā vā
 akkhātha me taṃ avikampamānā. 185.
21. Āyuṇ ca no vassasahassa⁷ ludda,
 na c' antarā pāpako atthi rogo, 20
 appaṇ ca dukkhaṃ sukhaṃ eva bhiyyo,
 avītarāgā vijahāma jīvitam ti. 186.

Tattha mayekarattin⁸ ti mayāṃ ekarattim⁹, vippavasimhā¹⁰ ti vippa-
 yuttā hutvā vasimhā¹¹ ti¹², anutappamānā ti anicchamānānaṃ nāma no eka-
 ratto atīto¹³ ti taṃ ekarattim⁹ anucintayamānā, puna na hessatīti puna na 25
 bhavissati nāgamissatīti socāma, dhanam va nattham pitaram va petan
 ti¹² dhanam vā nattham pitaram vā mātaram vā petam kālakataṃ kin nu kho
 tumhe cintayamānā kena kāraṇena taṃ ekarattim¹³ vināvāsaṃ akappayittha,
 idam me ācikkhathā¹⁴ ti pucchati, yamiman¹⁵ ti yaṃ idam, selakūṭan¹⁶ ti
 dvinnam selānaṃ antare sandamānam, vassakāle ti ekassa¹⁶ meghassa utthāya 30

¹ Ck āpu-, Bā amu-. ² C's su- ³ so C's Bā; Ck idha for idhā? ⁴ C's yovā,
 Bā te. ⁵ Bā -vo. ⁶ C's vaddhano? Bā vuddhato. ⁷ Bā -am ⁸ C's mayameka-,
 Bā -rattan. ⁹ C's rattim, omitting eka, Bā's ekarattam. ¹⁰ Bā omits ti. ¹¹
 Bā omits atīto. ¹² Ck Bā omit dhanam va - -. ¹³ Bā -am. ¹⁴ Ck yaman,
 C's yayiman. ¹⁵ Bā -kulan ¹⁶ C's etassa.

vassanakāle, amhākaṃ hi imasmim vanasande rativasena vicaratānaṃ eko megho
 utthahi, atha me piyasāmiko kinnaro maṃ pacchato āgacchatīti maññamāno
 etaṃ nadim uttarīti āha, ahañcā 'ti ahaṃ pan' etassa paratiraṃ gatabbhāvaṃ
 ajānanti supupphitāni amkolakādīni pupphāni ocināmi, tatha sattaliyothi-
 5 kañcā¹ 'ti kandalapupphaṇ ca suvannayodhikaṇ ca ocinanti pana piyo ca me
 mālabbhāri bhavissati ahaṇ' ca naṃ mālini hutvā ajjhupessan ti iminā kā-
 ranena ocināmi, uddālakā p'āṭalisinduvārītā² ti ime hi³ mayā ocitā yevā
 'ti vadati, oceyyā 'ti ocinitvā. [akalum⁴ candanañcā 'ti kālākaluṇ ca⁵
 rattacandanaṇ ca, rositaṅgo ti vilittasarīro, rositā ti⁶ vilittā⁷ hutvā
 10 ajjhupessan ti sayane upāgamissāmi⁸, nudaṃ sāle salale kannikāre
 ti etāni mayā ocinitvā tīre thapitāni⁹ pupphāni nudantaṃ harantaṃ, su-
 dattarā ti tassā hi oratīre¹⁰ thitakāle yeva nadiyā udakaṃ āgataṃ, taṃ
 khaṇaṃ yeva suriyo atthamito¹¹, vijjutā¹² niecharanti, kinnarā nāma udaka-
 bhīrukā honti, iti sā otaritūṃ na visahi, tenāha: sāyaṃ nadī mayā duruttarā¹³
 15 ti, sampassantā ti¹⁴ vijjuniecharanakāle passantā, rodāma 'ti andhakarakāle
 apassantā rodāma vijjuniecharanakāle¹⁵ passantā hasāma, samvarīti ratti,
 catukkan ti tucchāṃ, uttariyānā 'ti uttaritvā, tihūnakan ti tīhi ūnāni
 sattavassasatāni, yaṃidha mayan ti yaṃ kālāṃ idha mayāṃ vippavasimha
 so ito tīhi ūnakāni sattavassasatāni hontīti vadati, vāsekiman ti vāsaṃ¹⁶
 20 ekaṃ imaṃ tumhākaṃ eva vassasataṃ imaṃ jīvitaṃ ti vadati, ko nīdhā 'ti
 evaṃ parittake jīvite ko nu idha kantāya vinā bhavēyya, ayuttaṃ tava piya-
 bhariyāya vinā bhavitun ti dīpeti, kīvatako nū 'ti rājā kinnariyā vacanaṃ
 sutvā imesaṃ āyuppamāṇaṃ pucchissāmi ti cintetvā tumhākaṃ kittako āyū 'ti
 pucchati, anussavā¹⁷ sace vo kassaci vadantassa vā sutāṃ mātāpitunnaṃ vā
 25 vaddhānaṃ¹⁸ mahallakānaṃ santikā āgamo¹⁹ atthi atha me tato anussavā
 vaddhato²⁰ āgamo¹⁹ vā etaṃ avikampamānā akkhātha, na cantarā ti amhākaṃ
 vassasahassaṃ āyū²¹ antarā ca no pāpako jīvitantarāyako rogo pi n' atthi.
 avitarāgā ti aṇṇamaṇṇaṃ avigatapemā hutvā

Taṃ sutvā rājā „ime hi nāma tiracchānagatā hutvā eka-
 30 rattim²² vippayogena sattavassasatāni rodantā vicaranti, ahaṃ
 pana tiyojanasatike rajje mahāsampattim pahāya araṇṇe vi-
 carāmi, aho akiccekāri 'mhitī“ tato ca nivatto²³ Bārāṇasim
 gantvā „kin te mahārāja Himavante acchariyaṃ diṭṭhan“ ti

¹ B^d -yodhikaṇ cā. ² C^k -pāṭalasindhuvārakā, C^s -pāṭalasinduvārakā, B^d -pā-
 talisindhavārītā. ³ B^d pi. ⁴ B^d āgalu. ⁵ B^d kālāgaluca. ⁶ C^ks omit ti. ⁷
 C^ks vilittatā. ⁸ B^d upa-. ⁹ C^ks thitāni, B^d thapitāni. ¹⁰ B^d oramatīre ¹¹ C^ks
 attamino. B^d athaṇgamito. ¹² B^ds vijjutatā. ¹³ B^d suduttarā. ¹⁴ C^ks passan-
 tāni. ¹⁵ B^d vijjutatā-. ¹⁶ B^ds vassekimetivassam in the place of vāsekimanti-
 vāsaṃ. ¹⁷ C^ks anusassavā. ¹⁸ B^d buddhānaṃ. ¹⁹ B^d -mā ²⁰ B^d bu-. ²¹
 B^ds -um ²² B^d ekaṃ rattam ²³ B^d va vivatto.

amaccehi puttḥo sabbam ārocetvā tato patṭhāya dānādīni da-
danto bhoge bhuñji.

Tam attham pakāsento S.

22. Idañ ca sutvāna amānusānaṃ

Bhallāṭiyo ittaraṃ jīvan ti

nivattatha na¹ migavaṃ acāri

adāsi dānāni abhuñji bhoge ti 187.

imaṃ² gāthaṃ vatvā puna vadanto dve gāthā abbhāsi:

23. Idañ ca sutvāna amānusānaṃ

sammodatha mā kalahaṃ akattha

mā vo tapi³ attakammāparādho

yathāpi te kimpuris' ekarattim⁴. 188.

24. Idañ ca sutvāna amānusānaṃ

sammodatha mā vivādaṃ akattha

mā vo tapi⁵ attakammāparādho

yathāpi te kimpuris' ekarattin⁶ ti. 189.

Tattha amānusānaṃ ti kinārānaṃ, attakammāparādho ti attano
kammadoso, kimpurisekarattin⁶ ti yathā te kimpurise ekarattim kato attano
kammadoso tapi⁷ tathā tumhe mā tapiti⁸ attho.

Mallikā devī T-assa dhammadesanaṃ sutvā utṭhāyāsanaṃ añjalim 20
paggayha D-assa thutim karonti osānagātham āha:

25. Vividhaṃ⁹ adhimānā¹⁰ suṇom' ahaṃ

vacanapathaṃ tava-m-atthasamhitam¹¹.

muñca giram¹ nudas' eva¹³ me daram,

samaṇa sukhāvaha jīva me ciraṃ ti. 190.

Tattha vividhaṃ¹⁴ adhimānā¹⁵ suṇomahaṃ ti bhaute tumhehi
vividhehi nānākāraṇehi alaṃkaritvā desitaṃ dhammadesanaṃ¹⁶ adhimānā¹⁵ pa-
sannacittā hutvā suṇomi. vacanapathan ti taṃ tumhehi vuttaṃ vividha-
vacanaṃ, muñca giram¹² nudaseva¹⁷ me daram ti kaṇṇasukhaṃ ma-
dhuraṃ giram muñcanto mama hadaye sokadarathaṃ nudasi yeva harasi yeva¹⁸, 30

¹ Bds omīti na ² Bđ idaṃ. ³ Bđ tapi ⁴ Cs -se eka-, Bđ -rattam. ⁵ Bđ
kappi. ⁶ Bđ -an. ⁷ Bđ tappi, Cks tapi. ⁸ Bđ tappiti. ⁹ Cks -dha ¹⁰ Cs
-māna. ¹¹ Bđ tavamamattasaññitam. ¹² Cks giri. ¹³ Ck nudayeve, Cs nūda-
yeva, Bds nudasseva. ¹⁴ all three MSS -dha. ¹⁵ Cks -mānā. ¹⁶ Bđ adda
ahaṃ. ¹⁷ Cks nudayeve, Bds nudasseva. ¹⁸ Bđ omits h. y.

samanasukkhāvaha jīva me ciraṇa ti bhante buddhasamaṇa dibbamānusa-
lokiyalokuttarasukkhāvaha jīva me ciraṇa mama sāmi dhammarāja ciraṇa jīva 'ti.

Kosalarājā tato paṭṭhāya tāya saddhim samaggavāsaṃ vasi.

S. i. d. ā. j. s. : „Tadā kinnaro Kosalarājā ahosi, kinnarī Mallikā
3 devī ahosi. Bhallāṭṭiyarājā¹ aham evā² 'ti. Bhallāṭṭiyajātakam³.

9. Somanassajātaka.

Ko taṃ himṣati heṭṭhetīti. Idam S. J. v. Devadattassa
vadhāya parisakkanam ā. k. Tadā hi S. „na bhikkhave idān' eva
pubbe p' esa mama vadhāya parisakkati yevā⁴ 'ti vatvā a. ā. :

10 Atīte Kururaṭṭhe Uttaraṭṭapañcālanagare Reṇu nāma
rājā r. kāresi. Tadā Mahārakkhito nāma tāpaso pañcasata-
tāpasaparivāro Himavante⁵ vasitvā loṇambilasevanatthāya
cārikam caranto Uttaraṭṭapañcālanagaraṃ patvā rājuyyāne va-
sitvā sapariso⁶ piṇḍāya caranto rājadvāraṃ pāpuṇi. Rājā isi-
15 ganaṃ disvā iriyāpathe⁷ pasanno alamkatamahāthale nisidā-
petvā paṇitena āhārena parivisitvā „bhante imam vassārattam
mama uyyāne vasathā⁸ 'ti vatvā tehi saddhim uyyānam gantvā
vasanatṭhānāni kāretvā pabbajitaparikkhāre datvā vanditvā
nikkhami. Tato paṭṭhāya sabbe pi te rājanivesane bhuñjanti.
20 Rājā pana aputtako putte⁹ pattheti, puttā n' uppajjanti.
Vassārattaccayena Mahārakkhito „idāni Himavanto ramaṇiyo,
tatth' eva gamissāmā¹⁰ 'ti rājānam āpucchitvā raṇṇā kata-
sakkārasammāno nikkhamitvā antarāmagge majjhantikasamaye
maggā okkamma ekassa sandacchāyassa¹¹ rukkhassa heṭṭhā
25 tarunatīnapitṭhe sapariso nisīdi. Tāpasā katham samutṭhā-
pesum: „rājagehe vaṃsānurakkhako putto n' atthi, sādhu vat'
assa sace rājā puttam labheyya paveni ghaṭṭiyethā¹² 'ti.
Mahārakkhito pi tesam katham sutvā „bhavissati nu kho

¹ C^{ks} bhallāṭṭirājā, B^d bhallāṭṭika- ² C^{ks} -tījā-, B^d -tikajā-. 9. Cfr. Cariyā-P.
p. 92. ³ B^d add ciraṇa. ⁴ B^d -rivāro ⁵ B^d -ena. ⁶ B^d -am ⁷ B^d
sīta-. ⁸ C^k -ti-, B^d ghaṭṭiyeyyā

rañño putto udāhu no“ ti upadhārento „bhavissatīti“ ñatvā
 evam āha: „mā bhonto cintayittha, aija paccūsakāle eko deva-
 putto cavitvā rañño aggamehesiyā kucchimhi paṭisandhim gaṇ-
 hissatīti“. Taṃ sutvā eko kūṭajaṭilo „idāni rājakulūpako
 bhavissāmīti“ cintetvā tāpasānaṃ gamanakāle gilānālayaṃ 5
 katvā nipajjivā „ehi gacchāmā“ 'ti vutte „na sakkomīti“
 āha. Mahārakkhito tassa nipannakāraṇaṃ ñatvā „yadā sak-
 kosi tadā āgaccheyyāsīti“ isigaṇaṃ ādāya Himavantam eva
 gato. Kuhako pi nivattitvā vegena gantvā rājadvāre
 ṭhatvā „Mahārakkhitassa upaṭṭhānakatāpaso¹ āgato“ ti rañño 10
 ārocāpetvā raññā vegena pakkosāpito pāsādaṃ abhiruyha
 paññattāsane nisīdi. Rājā kuhakaṃ vanditvā ekamantaṃ ni-
 sinno isiṇaṃ ārogyaṃ pucchitvā „bhante atikhippaṃ ni-
 vattittha², vegena ken' atthena āgat' atthā“ 'ti āha. „Āma
 mahārāja, isigaṇo sukhaṃ nisinno 'sādhu vat' assa sace rañño 15
 pavenipālako putto uppajjeyyā' 'ti kathaṃ samutṭhāpesi, ahaṃ
 taṃ kathaṃ sutvā 'bhavissati nu kho rañño putto³ ti dibba-
 cakkhunā olokeno mahiddhikaṃ⁴ devaputtaṃ 'cavitvā agga-
 mahesiyā Sudhammāya kucchismiṃ⁵ nibbattissatīti' disvā 'ajā-
 nantā gabbhaṃ nāseyyuṃ. ācikkhissāmi nesaṇ' ti tumhākaṃ 20
 kathanatthāya āgato, kathitaṇ te mayā, gacchāmi' ahaṃ ma-
 hārājā“ 'ti. Rājā „bhante na sakkā gantun“ ti tuṭṭho pa-
 sannacitto⁶ kuhakaṃ⁷ tāpasāṃ uyyānaṃ netvā vasanaṭṭhānaṃ
 saṃvidahitvā adāsi. So tato paṭṭhāya rājakule bhuñjanto
 vasati, Dibbacakkhuko t' ev' assa⁸ nāmaṃ ahosi⁹. Tadā B. 25
 Tāvatisabhavanā¹⁰ cavitvā tattha paṭisandhim gaṇhi, jātassa
 c' assa nāmagahaṇadivase Somanassakumāro t' eva
 nāmaṃ karimsu, so kumārāparihāren' eva vaḍḍhati. Kuhaka-
 tāpaso uyyānass' ev' ekasmiṃ¹¹ passe nānappakāraṃ sū-
 peyyasākaṃ ca¹² valliphalāni ca ropetvā paṇṇikānaṃ hatthe 30
 vikiṇanto dhanāṃ saṇṭhapesi. B-assa sattavassikakāle rañño

¹ Bā upaṭṭhaka- ² C's nivattitvā ³ Bā add udāhuno. ⁴ C's Bā -ka. ⁵
 Bā -imhi. ⁶ Bā -mānaso. ⁷ Bā kuhika. ⁸ Bā tvevassa. ⁹ Pā hoti ¹⁰ Bā
 -nato. ¹¹ Bā omits ev. ¹² C's -sāka, C's -sāvaka.

paccanto kuppi. So „Dibbacakkhutāpasam mā pamajjīti“
 kumāram paṭicchāpetvā „paccantaṃ vūpasameśsamīti“ gato.
 Ath' ekadivasam kumāro „jaṭilaṃ passissāmīti“ uyyānam gantvā
 kūṭajaṭilaṃ ekaṃ gaṇṭhikakāsāvaṃ¹ nivāsetvā ekaṃ pārupitvā
 5 ubhohi hatthehi dve udakaghaṭe gahetvā sākavatthusmim²
 udakaṃ āsiṇcantam disvā „ayaṃ kūṭajaṭilo attano samaṇa-
 dhammaṃ akatvā paṇṇikakammaṃ karotīti“ űatvā „kiṃ karosi
 paṇṇika gahapatikā“ 'ti taṃ lajjāpetvā avanditvā va nik-
 khami³. Kūṭajaṭilo „ayaṃ idān' eva evarūpo paccāmitto⁴, ko
 10 jānāti kiṃ karissati, idān' eva naṃ nāsetuṃ vaṭṭatīti“ cintetvā
 raṇṇo āgamanakāle pāsāṇaphalakaṃ ekamantaṃ khipitvā
 pāṇiyaghaṭaṃ bhinditvā paṇṇasālāya tiṇāni vikiritvā sarīraṃ
 telenā makkhetvā paṇṇasālaṃ pavisitvā sasīsaṃ pārupitvā
 mahādukkhappatto viya⁵ mañce⁶ nipajji. Rājā āgantvā na-
 15 garaṃ padakkhiṇaṃ katvā nivesanaṃ apavisitvā⁷ „mama
 sāmikaṃ Dibbacakkhukaṃ passissāmīti“ paṇṇasāladvāraṃ
 gantvā taṃ vippekāraṃ disvā „kiṃ nu kho etaṃ“ ti anto
 pavisitvā taṃ nipannaṃ disvā pāde parimajjanto paṭhamam
 gātham āha:

- 20 1. Ko taṃ hiṃsati heṭṭheti⁸,
 kin nu⁹ dummano socasi¹⁰ [appatīto],
 kass' ajja mātāpitaro rudantu¹¹,
 kv-ajja setu¹² nihato paṭhavyā ti. 191.

25 Tattha hiṃsatīti paharati, heṭṭetīti¹³ akkosati, kvajja setu¹⁴ ti ko
 ajja sayatu.

Taṃ sutvā kūṭajaṭilo nitthananto¹⁴ utṭhāya dutiyaṃ
 gātham āha:

2. Tutṭho 'smi deva tava dassanena,
 cirass' apassāmi taṃ bhūmipāla,

¹ Bds kanṭhita- ² Ck sākha, Cs sāvaka-. ³ Bd nikkhamitvā nagaram gato. ⁴ Cks pacchā. ⁵ Ck piya. ⁶ Bd mañjake. ⁷ Bd pavisetvā. ⁸ Bd hedheti, B^s bodheti ⁹ Cks omit nu ¹⁰ so all three MSS. for socasi dummano? ¹¹ Bd rucantā, B^s durantā. ¹² Ck sotu, Cs so, read: ko ajja setu ¹³ Cks vihe-, Bds bodhetīti. ¹⁴ Bds nitthu-.

- ahiṃsako Renu-m-anuppavissa¹
 puttena te heṭṭhayito⁴ 'smi devā 'ti. 192.
 Itoparā uttānasambandhagāthā Pālinayen' eva veditabbā.
 8. Āyantu dovārikā khaggabaddhā³,
 kāsāviyā yantu¹ antepuran taṃ,
 hantvāna² taṃ Somanassam kumāram
 chetvāna sīsam varam āharantu. 193.
 4. Pesitā rājino dūtā kumāram etad abravum:
 issarena vitinno si, vadhappatto si⁶ khattiya. 194.
 5. Sa rājaputto paridevayanto
 dasaṅgulim añjalim paggahevā:
 aham pi icchāmi janinda daṭṭhum,
 jīvam panetvā⁷ paṭidassayetha⁸. 195.
 6. Tassa taṃ vacanam sutvā rañño puttaṃ adassayum,
 putto ca pitaram disvā dūrato v' ajjhabhāsatha⁹: 196. 15
 7. Āgañchu¹⁰ dovārikā khaggabaddhā³
 kāsāviyā hantu mamaṃ janinda,
 akkhāhi me pucchito etam atthaṃ:
 aparādhō ko n' idha mam' ajja atthiti. 197.

Tattha ahiṃsako ti aham kassaci ahiṃsako sīlācārasampanno, Renu- 20
 manupavissā 'ti mahārāja Renu aham tava puttena¹¹ mahāparivārena anu-
 pavisitvā are kūṭatāpasa kasmā tvam idha vasīti vatvā pāsānaphalakam khipitvā
 ghaṭam bhinditvā hatthehi ca pādehi ca kottentena¹² viheṭṭhito 'smīti evam so
 abhūtam eva bhūtam viya katvā rājānam saddahāpesi, āyantū 'ti gacchantu,
 mama sēmimhi vippatipannakālato paṭṭhāya mayi pi so na lajjissatīti kujjhitvā 25
 tassa vadham āṇāpento evam āha, kāsāviyā ti¹³ coraghātakā, te pi pharasu-
 hatthā attano vidhānena gacchantū 'ti vadati, varam ti varasīsam chinditvā
 āharantu, rājino ti bhikkhave rañño santike¹⁴ dūtā raññā pesitā¹⁵ vegena
 gantvā mātārā alamkaritvā attano amke nisīdāpitaṃ¹⁶ kumāram parivāretvā etad
 avocum, issarenā 'ti raññā, vitinno si ti pariccatto si, ṣa¹⁷ rājaputto ti¹⁸ 30
 bhikkhave tesam vacanam sutvā maranabbayatajjito mātu amkato utthāya so

¹ Bā anupavissam. ² Cks -yittho, Bā pothayito. ³ all three MSS -bandhā. ⁴ Ck
 kāsāviyāyantu, C^s kāsāviyāy, Bā^s -viyāhantu. ⁵ Cks gan-. ⁶ Bā vadham passāsi.
⁷ Bā mam netvā. ⁸ Cks -yātha. ⁹ Bā omits v. ¹⁰ Ck āgañcu, C^s āhañju. Bā
 āgacchum. ¹¹ Cks putto. ¹² Bā koṭe- ¹³ Cks kāsācīkā, omitting ti. ¹⁴ Bā
 -kā. ¹⁵ Ck adds ti, Bā omits r. p. ¹⁶ Cks -tum. ¹⁷ Cks so. ¹⁸ Cks pi

rā'aputto, paṭidassayethā¹ ti dassetha, tassā² ti bhikkhave te dūtā tassa kumārassa taṃ vacanaṃ sutvā māretuṃ avisahantā gonaṃ viya naṃ rajjuyā parikkalḍhantā netvā rañño dassayum³, kumāre pana nīyamāne dāsiganaparivutā⁴ saddhiṃ orodhehi Sudhammāpi devī nāgarāpi mayam niraparādham kumāram⁵ māretuṃ na dassamā ti tena saddhiṃ yeva agamamsu⁶, āgacchun ti⁷ tumhākaṃ ānāya mama santikam āgamaṃsu⁸, hantun mama ti maṃ māretuṃ, ko nīdhā ti ko nu idha mama aparādho yena maṃ tvaṃ māresīti⁹ pucchī.

Rājā „bhavaggaṃ atinīcam, tava doso atimahā“ ti tassa dosam kathento

- 10 8. Sāyaṇ ca pāto udakam sajāti¹⁰
aggim sadā paricaranappamatto⁹,
taṃ tādisaṃ saṃyataṃ brahmacāriṃ
kasmā tvaṃ¹¹ brūsi gahapatīti¹¹ gātham āha. 198.

Tattha udakam sajātīti¹² udakoroḥanakammam karotīti¹³, taṃ¹⁴
15 tādisaṃ ti taṃ¹⁵ tathārūpaṃ mama sāmim Dibbacakkhutāpasam kasmā tvaṃ¹⁴
gahapativādēna samudācarasīti vadati.

Tato kumāro „deva mayham gahapatim űeva gahapatin ti vadantassa ko doso“ ti vatvā

9. Tālā ca mūlā ca phalā ca deva
20 pariggahā vividhā santi-m-assa,
te rakkhati gopayat' appamatto¹⁷,
brāhmaṇo gahapati¹⁸ tena hotīti gātham āha. 199.

Tattha mūlā ti mūlakādimūlā¹⁹, phalā ti²⁰ nānāvīdhāni valliphalāni,
te rakkhati gopayatappamatto²¹ ti te esa tava kulūpakatāpaso pannika-
25 kammaṃ karonto nisīditvā rakkhati vatim²² katva gopayati appamatto, tena
kāraṇena so²³ tava brāhmaṇo gahapati nāma hoti.

„Iti naṃ aham pi gahapatīti²⁴ kathesiṃ²⁵, sace na sadda-
hasi catūsu dvāresu paṇṇike pucchāpehīti“. Rājā pucchāpesi.

¹ Ck^s -dassayatha. Bds -dissayethā. ² Bd ada-. ³ Bd omits gana. ⁴ Bd āg-, C^s agamimsu. ⁵ Bd āgacchanti. ⁶ Ck^s agamimsu. ⁷ Bd mārāpesīti ⁸ Ck^s sañchāti, C^s sañjāti. ⁹ so Ck; C^s -carata-, Bds -cāri-. ¹⁰ Ck^s tvaṃ. ¹¹ so all three MSS. for gahapatīti ¹² Ck^s sañjātīti ¹³ Ck^s kārōti, C^s karōti, B^s karōhīti. ¹⁴ Ck^s omit taṃ. ¹⁵ Bd omits taṃ. ¹⁶ Bd taṃ. ¹⁷ Bd goppiyatippamatto. ¹⁸ so all three MSS. for gahapatī brāhmaṇo? ¹⁹ Ck^s -la. ²⁰ Ck^s phalāni, Bds phalanīti. ²¹ Bd -tyappa- ²² Ck^s catim, Bd ti. ²³ C^s nesa. Ck^s neya. ²⁴ Bd gahappa-. ²⁵ Bd kathemi. ²⁶ Bd pi.

Te „āma¹ mayam imassa hatthato paṇṇam² ca phalāphalāni³
 ca vikiṇāmā“⁴ ‘ti⁴ āhaṃsu. Paṇṇavatthum pi upadharāpetvā
 paccakkham akāsi. Paṇṇasālam pi ‘ssa pavisitvā kumārassa
 parisā⁵ paṇṇavikkayaladdham kahāpaṇamāsakabhaṇḍikam nī-
 haritvā rañño dassesi⁶. Rājā M-assa niddosabhāvaṃ ñatvā: 5

10. Saccam kho etaṃ vadasī⁷ kumāra,
 pariggahā vividhā santi-m-assa,
 te rakkhati gopayat’ appamatto⁸,
 brāhmaṇo gahapati⁹ tena hotīti gātham āha. 200.

Tato M. cintesi: „evarūpassa bālassa rañño santike¹⁰
 vāsato Himavantaṃ pavisitvā pabbajitum varam¹⁰, parisā-
 majjhe yev’ assa dosaṃ āvikatvā āpucchitvā ajj’ eva nikkha-
 mitvā pabbajissāmīti“ so parisāya namakkāraṃ katvā

11. Suṇantu mayham parisā samāgatā
 sanegamā¹¹ jānapadā ca sabbe: 15
 bāl’ āyaṃ, bālassa vaco nisaṃma¹²
 ahetunā ghātayate¹³ janindo ti. 201.

Tattha bālāyaṃ bālassa ‘ti ayaṃ rājā sayam-bālo imassa bālassa kūta-
 jaṭilassa vacanaṃ sutvā ahetunā va¹⁴ maṃ ghātaye¹⁵ ti

Evañ ca pana vatvā¹⁶ attānaṃ¹⁷ anujānāpento itaraṃ²⁰
 gātham āha:

12. Daḥhasmi mūle visate¹⁶ virūlhe
 dunnikkhayo veḷu pasākhajāto,
 vandāmi pādāni tavaṃ¹⁹ janinda,
 anujāna²⁰ maṃ, pabbajissāmi devā ‘ti. 202. 25

Tattha visate ti visāle mihante jāte, dunnikkhayo ti dunnikkad-
 dhiyo²¹.

¹ Bā jī. ² Cks paṇṇā. ³ Bā mūlāpha-. ⁴ Bds -miti. ⁵ Bā pu-. ⁶ Cks
 -suṃ ⁷ all three MSS. -si. ⁸ Bā -yatimappa-. ⁹ Ck -ṇa-. Ck -nā-, Bds sa
 brāhmaṇo gahapati: read: gahapati brāhmaṇo? ¹⁰ Bā varanti. ¹¹ Cks omit sa
¹² Bā anī-. ¹³ Bā ghātaye maṃ. ¹⁴ Ck -nā vaṃ, Bā -nā ma ¹⁵ Ck ghāye,
 Bā ghātayate. ¹⁶ Bā adds pitaram vanditvā. ¹⁷ Bā adds pabbajāya. ¹⁸ Bā -te.
¹⁹ Bā tava. ²⁰ Cks -nā ²¹ Bā -nikayāto.

Tatoparā rañño ca puttassa vacanapaṭivacanagāthā honti:

13. Bhuñjassu bhoge vipule¹ kumāra,
 sabbañ ca te issariyam dadāmi,
 ajj' eva tvaṃ Kurunaṃ² hohi rājā,
 5 mā pabbajī³, pabbajjā hi dukkhā. 203.
14. Kin nū 'dha⁴ deva tavam⁵ atthi bhogā,
 pubbe v' aham⁶ devaloke ramissaṃ
 rūpehi saddehi atho rasehi
 gandhehi passehi manoramehi. 204.
- 10 15. Bhuttā⁷ me bhogā tidivasmi⁸ deva
 parivāritā⁹ accharāsaṃ gaṇena,
 tavañ¹⁰ ca bālaṃ paraneyyaṃ¹¹ viditvā
 na tādise rājakule vaseyyaṃ¹². 205.
16. Sacc' āhaṃ¹³ bālo paraneyy' āham¹⁴ asmi,
 15 ekāparādhaṃ khama putta mayhaṃ,
 puna pi ce edisakaṃ bhaveyya
 yathāmatīṃ somanassaṃ karohīti. 206.

Tattha dukkhā ti tāta pabbajjā nāma paraṇātibaddhā¹⁵ jīvikatthā¹⁶
 dukkhā mā pabbajjī rājā hohīti taṃ¹⁷ yāci, kinnū dha devā 'ti¹⁸ deva ye
 20 tava bhogā¹⁹ tesu kin nāma bhuñjītabbam atthi, parivāritā²⁰ ti paricāritā²¹
 ayam eva vā paṭho. tassa kira jātissaraññānaṃ uppajjī, tasmā evam āha, para-
 neyyaṃ ti andham viya yaṭṭhiyā²² parena netabbam²³. tādise ti²⁴ tādissassa
 rañño santike na paṇḍitena vasitabbam, mayā attano nāpabalena ajja jīvitaṃ
 laddhaṃ, nāham tava santike vasissāmīti nāpetuṃ evam āha, yathāmatīṃ ti
 25 sacce puna mayham evarūpo doso hoti atha tvaṃ yathājjhāsayam karohīti
 puttaṃ khamāpesi

M. rājānaṃ ovaḍanto²⁵ atṭha gāthā abhāsi:

¹ Cks -laphale. ² Cs -rū-. ³ all three MSS. -i. ⁴ Cks omit dha, all three MSS. nu. ⁵ so all three MSS. for tavam. ⁶ Bā cāham. ⁷ Bā adds ca. ⁸ all three MSS. -smiṃ. ⁹ Ck -kā, Bā -cārikā. ¹⁰ Bā tu-. ¹¹ Ck -pi-, Cs -ni-. ¹² Cks -yya. ¹³ Bā sacāham. ¹⁴ so Ck; Cs Bā -neyyoham; read: -neyy' ah'. ¹⁵ Bā -bandha. ¹⁶ Cs -kaṇṭā, Bā -tatthā corr. to -katthā. ¹⁷ Bā nam. ¹⁸ Cks kinnu cā ti, Bā kim nu-. ¹⁹ Cks -ge, Bs -go. ²⁰ Bā -cārikā, Bs -cāritā. ²¹ Cks parivārito. ²² Cs yaṭṭhi, Bā pathaviyā. ²³ Cks -bbā. ²⁴ Cks hi. ²⁵ Bā ovaḍanto.

17. Anisamma kataṃ kammaṃ anavatthāya cintitaṃ —
bhesajjassēva vebhaṅgo vipāko hoti pāpako. 207.
18. Nisamma ca kataṃ kammaṃ sammāvatthāya¹ cintitaṃ —
bhesajjassēva sampatti vipāko hoti bhadraḥ. 208.
19. Alaso gihi kāmabhogī² na sādhu, (III $\frac{154}{23}$) 5
asaññato pabbajito na sādhu,
rājā na sādhu anisammakārī,
yo paṇḍito kodhano taṃ na sādhu. 209.
20. Nisamma khattiyo kayirā nānisamma disampati,
nisammakārino rāja yaso kitti³ ca vaḍḍhati. 210. 10
21. Nisamma daṇḍaṃ paṇayeyya⁴ issaro,
vegā⁵ kataṃ tapate bhūmipāla⁶,
sammāpanidhi ca⁷ narassa atthā
anānutappā te bhavanti pacchā. 211.
22. Anānutappāni hi ye karonti 15
vibhajja kammāyatanāni loke
viññūpasatthāni⁸ sukhudrayāni⁹
bhavanti vaddhānumatāni¹⁰ tāni. 212.
23. Āgañchu¹¹ dovārikā khaggabaddhā¹²
kāśāviyā hantu¹³ mamaṃ janinda, 20
mātuc-ca¹⁴ aṃkasmi¹⁵ ahaṃ nisinno
ākaddhito sāhasā¹⁶ tehi deva. 213.
24. Kaṭukaṃ¹⁷ hi sambādham sukiccha¹⁸ patto,
madhuraṃ piyaṃ jīvitaṃ laddha¹⁹ rāja
kiechen²⁰ ahaṃ²¹ ajja vadhā pamutto²¹, 25
pabbajjam evābhimano 'ham asmīti. 214.

¹ Bā -vattāya. ² Ck -gi, Bā -go. ³ Bā -i, Cks -iñ. ⁴ Cks pāna-, Bā pana- ⁵ Ck vahā, C^s vehā, Bā vegāsā, B^s cegāsā ⁶ Ck -lam. ⁷ so Bā for sammāpani-
hitā? Ck -panidhi, C^s yammāpanīya, Cks omit ca ⁸ Ck -sattāni, Bā -sathāni?
⁹ Bā sukhindriyāni. ¹⁰ Bā^s buddhā-. ¹¹ Ck -um, C^s āgañju, Bā agacchum.
¹² Bā -bandho ¹³ Bā hantum ¹⁴ Bā^s -tuñca. ¹⁵ Ck akasmīn, C^s aṃkasmiñ,
Bā aṅgasmī. ¹⁶ so all three MSS. for sāhasā? ¹⁷ Cks -kañ. ¹⁸ C^s sukicca
corr to sukiccha, Bā sukiccaṃ ¹⁹ so all three MSS. for laddhu? ²⁰ all three
MSS -nāham. ²¹ C^s vadhā-, Bā^s vadhāya mutto.

Tattha anisammā¹ 'ti anoloketvā anupadhāretvā, anavatthāya cintitān
 ti¹ na ca avatthāpetvā² na³ tuletāvā na³ tīretvā cintitān, vipāko hoti pā-
 pako ti tassa hi yathā nāma bhesajjassa vebhaṅgo⁴ vipatti evam eva⁵ vi-
 pāko hoti pāpako, asaṇṇato ti kāyādihi asaṇṇato dussīlo, taṃ na sādhu
 5 'ti taṃ tassa kodhanattham⁶ na sādhu, nānisammā⁷ 'ti anisāmetvā kiñci kam-
 maṃ na kareyya, paṇayeyyā⁷ 'ti paṭṭhāpeyya pavatteyya, vegā ti vegena
 sahasā, sammāpanidhi cā 'ti sammāpanidhinā yoniso thapitena cittena katā
 narassa atthā pacchā anānutappā bhavantīti attho, vibhajjā⁸ 'ti imāni kātum
 yuttāni imāni kātum ayuttānīti evam aññāya⁸ vibhajitvā, kammāyatanānīti
 10 kammāni, vaddhānumatānīti paṇḍitehi anumatāni anavajjāni⁹ honti, katu-
 kan ti deva kaṭukasambādham sukicchaṃ maraṇabhayaṃ patto 'mhi, laddhū¹⁰
 'ti attano ñānabalena labhitvā, pabbajjamevābhimaṇo ti pabbajjābhi-
 mukhacitto yev' asmi.

Evam M-ena dhamme desite rājā devīm āmantetvā

- 15 25. Putto vatāyaṃ¹¹ taruṇo¹² Sudhamme
 anukampako Somanasso¹³ kumāro
 taṃ yācamāno na labhāmi s' ajja¹⁴,
 arahāsi naṃ¹⁵ yācitave tuvaṃ pīti gātham āha. 215.

Tattha yācitave ti yācituṃ.

- 20 Sā pabbajjāyaṃ eva uyyojentī
 26. Ramassu bhikkhācariyāya putta,
 nisamma dhammesu paribbajassu,
 sabbesu bhūtesu nidhāya daḍḍaṃ
 anindito Brahmam upeti ṭhānaṃ ti gātham āha. 216.

- 25 Tattha nisammā¹ 'ti pabbajanto¹⁶ ca nisāmetvā micchādittikānaṃ pab-
 bajjaṃ pahāya sammāditthiyuttaṃ niyyānikaṃ pabbajjaṃ pabbaja

Atha rājā gātham āha :

27. Acchariyarūpaṃ vata yādisaṃ ca,
 dukkhitaṃ¹⁷ maṃ¹⁸ dukkhāpayase¹⁹ Sudhamme,

¹ Cks add -tanti. ² Cs -tthajetvā, Bd anavatthāto, Bs anavatthāpetvā. ³ Bds a.
⁴ Cks vebhaṅgo, Bd -jasseva vebhaṅgā ⁵ Bd eva. ⁶ Bd kodhanantaṃ. ⁷ C's
 pāṇapeyyā, Bd paṇayeyya. ⁸ Bds evaṃ paññāya. ⁹ Cks anuv-. ¹⁰ Bds laddhā
¹¹ Bd tavāyaṃ. ¹² Ck -ne. ¹³ Bd -ssa. ¹⁴ Bd svajja ¹⁵ Cks no. ¹⁶ all
 three MSS. pabbajj-. ¹⁷ Cks -tā ¹⁸ read: maṃ dukkhitaṃ. ¹⁹ so Bd for
 dukkhayase, C dukkhitavase, Ck dukkhabhave.

yācassu puttāṃ iti vuccamānā
bhiyyo va ussāhayase kumāraṇ ti. 217.

Tattha yādisañcā 'ti yādisaṃ idaṃ tvaṃ vadesi taṃ acchariyarūpaṃ
va¹, dukkhitaṇ ti pakatiyāpi maṃ dukkhitaṃ bhiyyo dukkhāpayasi².

Puna devī gātham āha:

5

es. Ye vippamuttā anavajjabhojino³
parinibbutā lokam imaṃ caranti
tam⁴ ariyamaggaṃ paṭipajjamānaṃ
na ussahe vārayitum kumāraṇ ti. 218.

Tattha vippamuttā ti rāgādīhi vippamuttā, paṭinibbutā ti kilesa- 10
parinibbānena nibbutā, tamariyamaḷggaṇ⁵ ti taṃ tesāṃ Buddhādīnaṃ ari-
yānaṃ santakaṃ maggaṃ paṭipajjamānaṃ mama puttāṃ vāretum na vussa-
hāmi⁶ devā 'ti

Tassā vacanaṃ sutvā rājā osānagātham āha:

es. Addhā have sevitabbā sapaññā (III ³⁰⁶/₂₂)

15

bahussutā ye bahuṭhānacintino
yes' āyaṃ sutvāna subhāsītāni
appossukkā⁷ vītasokā Sudhammā ti. 219.

Tattha bahuṭhānacintino 'ti bahukāranacintino⁸, yesāyaṇ ti yesaṃ
ayaṃ Somanassakumārassēva hi⁹ subhāsitaṃ sutvā appossukkā jātā, rājāpi tad 20
eva sandhāyāha.

M. mātāpitaro vanditvā 'sace mayhaṃ doso atthi kha-
mathā¹⁰ 'ti āha, mahājanassa añjaliṃ katvā Himavavantābhi-
mukho gantvā manussesu nivattesu manussavaṇṇenāgantvā
devatāhi sattapabbatarājiyo atikkamitvā Himavantaṃ nīto, 25
Vissakammena nimmitāya paṇṇasālāya isipabbajjāṃ pabbaji,
taṃ¹¹ tattha yāva soḷasavassakālā rājakulapari-cārikavesena¹²
devatā yeva upatṭhahimsu. Kūṭajaṭilam pi mahājano pothetvā
jīvitakkhayaṃ pāpesi. M. jhānābhiññaṃ nibbattetvā Brahma-
lokūpago¹³ ahoṣi.

30

¹ Bā omits va. ² Cks dukkhayāsi, Bā dukkhapayāsi. ³ Bā bhogi-. ⁴ Cks nam?

⁵ Cks nam-? ⁶ Cs Bā us-. ⁷ so all three MSS. ⁸ Cks -kāracin-, Bā -karanacin-.

⁹ Bā adds sā. ¹⁰ Cks -tā. ¹¹ Cks tvā. ¹² Ck -vāraka-, Cs -cāraka-. ¹³

Cks -ūpagato.

S. i. d. ā.: „evam bhikkhave pubbe p' esa mayham vadhāya parisakkati yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā kuhako Devadatto ahosi. mātā Mahāmāyā, Rakkhito, Sāriputto, Somanassakumāro aham evā“ 'ti. Somanassajātakaṃ.

5

10. Campeyyajātaka.

Kā nu vijjurivābhāsīti. Idam S. J. v. uposathakammam ā. k. Tadā hi S. āsādhū vo katam¹ upāsakā uposathavāsam vasa-tehi, porāṇakapaṇḍitā nāgasampattim pahāya uposathavāsam vasiṃsu yevā“ 'ti vatvā tehi yācito a. ā.:

- 10 A. Aṅgaratṭhe Aṅge ca Magadharatṭhe Magadhe ca r. kārente Aṅga-Magadha-ratṭhānaṃ antare Campā nāma nadī, tattha nāgabhavanam ahosi. Campeyyo nāma nāgarājā r. kāresi. Kadāci Magadharājā Aṅgaratṭham gaṇhāti, kadāci Aṅgarājā Magadharatṭham. Ath' ekadivasam Magadharājā
- 15 Aṅgena saddhim yujjhित्वा yuddhaparājito assam āruya palā-yanto Aṅgaraṇṇo yodhehi anubaddho punnam Campānam patvā „parahatthe maranato nadim pavisitvā matam seyyo“ ti assen' eva saddhim nadim otari. Tadā Campeyyo nāgarājā anto udaye ratanamandapam nimminitvā mahāparivāro mahā-
- 20 pānam pivati. Asso raṇṇā saddhim udaye nimujjitvā nāga-raṇṇo purato otari. Nāgarājā alamkatapaṭiyattam rājānam disvā sineham uppādetvā āsanā utthāya „mā bhāyi mahārājā“ 'ti rājānam attano pallamke nisidāpetvā udaye nimuggakāraṇam pucchi. Rājā yathābhūtam kathesi. Atha nam „mā bhāyi
- 25 mahārāja, ahan tam dvinnam ratṭhānam sāmikam karissāmīti“ assāsetvā sattāham mahantaṃ yasaṃ anubhavitvā sattame divase Magadharājena saddhim nāgabhavanā nikkhami². Ma-gadharājā nāgarājassānubhāvena Aṅgarājānam gaṇetvā jīvitā voropetvā dvisu ratṭhesu r. kāresi. Tato patṭhāya raṇṇo ca
- 30 nāgarājassa ca vissāso thiro ahosi, rājā anusamvaccharam

10. Cfr. Cariyā-. P. p. 85. ¹ Cks Bā katham, Bās add kammam. ² Cks -itva.

Campānaditīre ratanamāṇḍapaṃ kāretvā mahantena pariccā-
 gena nāgarañño balikammaṃ karoti¹, so mahantena pari-
 vārena nāgabhanā nikkhamitvā balikammaṃ paṭicchati,
 mahājano nāgarañño sampattim oloketi. Tadā B. dalidda-
 kule nibbatto rājaparisāya saddhim naditiraṃ gantvā taṃ 5
 nāgarājassa sampattim disvā lobham uppādetvā taṃ upatṭha-
 yamāno² dānaṃ³ datvā silaṃ rakkhitvā Campeyyanāgarājassa
 kālakiriyaṭo sattame divase cavitvā tassa vasanapāsāde⁴ sirisa-
 yanapiṭṭhe nibbatti, sarīraṃ sumanadāmavaṇṇaṃ mahantaṃ
 ahoṣi. So taṃ disvā vippaṭisārī hutvā „mayā katakusala- 10
 nissandena chasu kāmaggasu⁵ issariyaṃ kotṭhe⁶ paṭisāmitaṃ
 dhaññaṃ viya ahoṣi, sv-āhaṃ imissā tiracchānayaṇiyaṃ⁷
 paṭisandhim gaṇhim, kim me jīvitena“⁸ ‘ti maraṇacittaṃ⁹
 uppādesi. Atha naṃ Sumanā nāma nāgamānavikā disvā „ma-
 hānubhāvo Sakko nibbatto bhavissatīti“ sesanāgamānavikā- 15
 naṃ¹⁰ saññaṃ adāsi. sabbā nānāturīyahatthā āgantvā tassa
 upahāraṃ karimsu. Tassa taṃ nāgabhanāṃ Sakkabhanāṃ
 viya ahoṣi. maraṇacittaṃ paṭippasambhi, sappasarīraṃ vija-
 hitvā sabbālaṃkārapaṭimaṇḍito sayanapiṭṭhe nisīdi. Ath’ assa
 tato paṭṭhāya yaso mahā ahoṣi, so tattha nāgarajjaṃ kārento 20
 aparabhāge vippaṭisārī hutvā „kim me imāya tiracchānayaṇiyā,
 uposathavāsaṃ vasitvā ito muñcitvā manussapathaṃ gantvā
 saccāni paṭivijjhivā dukkhass’ antaṃ karissāmīti“ cintetvā
 tato paṭṭhāya tasmiṃ yeva pāsāde uposathakammaṃ karoti,
 alaṃkatanāgamānavikā tassa santikaṃ gacchanti, yebhuyyena 25
 silaṃ bhijjati. So tato paṭṭhāya pāsādā nikkhamitvā uyyā-
 naṃ gacchati, tā¹¹ tatrāpi gacchanti, uposatho¹² bhijjat’ eva¹³,
 so¹⁴ cintesi: „mayā ito nāgabhanā nikkhamitvā manussa-
 lokaṃ gantvā uposathavāsaṃ vasituṃ vaṭṭatīti“ so tato

¹ Bā kareti. ² Cks paṭṭhayaṃāno ³ Cks sayanaṇā-, Bds add sirigabbhe ⁴
 Bā kāmāggesu ⁵ Bds -esu. ⁶ Bā -yā ⁷ Bds maraṇāya-. ⁸ Cks omīti nāga.
⁹ Cks omīti tā. ¹⁰ Bā -thakammaṃ. ¹¹ Cā bhijjato va, C^s bhijjanteva, Bā
 bhijjate ¹² Bā tato

patthāya uposathadivasesu nāgabhavanā nikkhamitvā ekassa
 paccantagāmassa avidūre mahāmaggasamīpe vammīkamattthake
 „mama cammādīhi atthikā cammādīni gaṇhantu, maṃ kīlā-
 sappamā vā¹ kātukāmā kīlāsappamā karontū“² 'ti sarīram dāna-
 5 mukhe³ vissajjetvā bhoge ābhūñjitvā nipanno uposathavāsam
 vasati. Mahāmaggena⁴ gacchantā ca āgacchantā ca tam disvā
 gandhādīhi pūjetvā pakkamanti, paccantagāmavāsino⁵ „ma-
 hānubhāvo nāgarājā“⁶ ti tassa upari maṇḍapam karitvā sa-
 mantā vālukam okiritvā gandhādīhi pūjayimsu. Tato patthāya
 10 manussā M-tte pasīditvā pūjam katvā puttam patthenti⁷. M.
 pi uposathakammam karonto cātuddasīpannarasesu vammīka-
 mattthake nipajjitvā pātipade⁸ nāgabhavanam gacchati, tass'
 evam uposatham⁹ karontassa addhā¹⁰ vītivatto. Ekadivasaṃ
 Sumanā aggamahesi āha: „deva tvaṃ manussalokam gantvā
 15 uposatham upavasasi, manussaloko ca sāsamko sappatibhayo,
 sace te bhayam uppajjeyya atha mayam yena nimittena jā-
 neyyāma tam no ācikkhā“¹¹ 'ti. Atha nam M. maṅgala-
 pokkharaniyā tīram netvā „sace maṃ bhadde koci paharitvā
 kilamessati imissā pokkharaniyā udakam āvilam bhavissati,
 20 sace supannā gahessanti¹² udakam pakkamissati¹³, sace ahi-
 gunṭiko¹⁴ gaṇhissati udakam lohitavaṇṇam bhavissatīti“¹⁵ evam
 tassā tīni nimittāni ācikkhitvā cātuddasauposatham¹⁶ adhiṭṭhāya
 so¹⁷ nāgabhavanā nikkhamitvā tattha gantvā vammīkamattthake
 nipajji sarīrasobhāya vammīkam sobhayamāno, sarīram hi 'ssa
 25 rajatadāmam viya setam ahosi, matthako rattakambalabhenḍuko¹⁸
 viya, imasmim pana jātake B-assa sarīram naṅgalasīsappa-
 māṇam¹⁹ viya ahosi, Bhūridattajātake ūruppamāṇam, Samkha-
 pālajātake ekadoṇikanāvappamāṇam. Tadā eko Bārāṇasīvāsi-
 māṇavo Takkasilam gantvā disāpāmokkhassa ācariyassa santike

¹ Bā omits vā. ² Bā -kho. ³ Bā -gge. ⁴ Bā add gamtvā. ⁵ Bā adds dhitarani
 pathenti. ⁶ Ck pati-. ⁷ Bā -thakammam. ⁸ Bā karonto addhānam. ⁹ Bā -āhi.
¹⁰ Bā -o gahessati. ¹¹ Ck pakkaddhissati, C² pakkatṭhissati, B² pakkuyissati?
¹² Bā -kunḍiko. ¹³ Bā cātuddasī. ¹⁴ Bā omits so. ¹⁵ Bā -legenduko. ¹⁶ Ck
 naṅgula-.

ālabbanamantaṃ¹ uggaṇhitvā tena maggena attano gehaṃ
 gacchanto M-aṃ disvā „imaṃ sappam gahetvā gāmanigama-
 rājadhānisu kilāpento² dhanam uppādessāmīti“ cintetvā dibbo-
 sadhāni gahetvā dibbamantaṃ parivattetvā tassa santikaṃ
 agamāsi. Dibbamantaṃ sutakālato paṭṭhāya M-assa kaṇṇesu 5
 tattasalākappavesanakālo viya jāto, matthako sikharena abhi-
 matthiyamāno³ viya jāto. So „ko nu kho eso“ ti bhoganta-
 rato sīsaṃ ukkhipitvā olokeno ahiguṇṭhikaṃ⁴ disvā cintesi:
 „mama visam mahantaṃ, sace 'haṃ⁵ kujjhitvā nāsāvātam
 vissajjessāmi etassa sarīraṃ bhusamuṭṭhi viya vippakirissati, 10
 atha me sīlaṃ khaṇḍaṃ bhavissati, na taṃ olokessāmīti“ so
 akkhīni nimmīletvā sīsaṃ bhogantare ṭhapesi. Ahiguṇḍika-
 brāhmaṇo⁶ osadhaṃ khādītva⁷ mantaṃ parivattetvā kheḷaṃ
 M-assa sarīre opi⁸, osadhānaṃ ca mantassa cānubhāvena
 kheḷena phuṭṭhaphuṭṭhaṭṭhāne⁹ photānaṃ¹⁰ utṭhānakālo viya 15
 jāto, atha naṃ so naṅguṭṭhe gahetvā kaḍḍhitvā dīghato nipajjā-
 petvā ajapadena daṇḍena uppīletvā dubbalaṃ katvā sīsaṃ
 dalhaṃ gahetvā¹¹ nippīlesi. M. mukhaṃ vivari, ath' assa
 mukhe kheḷaṃ opitvā¹² osadhamantaṃ katvā dante bhindi,
 mukhaṃ¹³ lohitassa pūri. M.¹⁴ silabhedabhayena evarūpaṃ 20
 dukkhaṃ adhivāsento akkhīni ummīletvā olokanamattam pi na
 kari. So pi „nāgarājānaṃ dubbalaṃ karissāmīti“ naṅguṭṭhato
 paṭṭhāy' assa aṭṭhīni cuṇṇayamāno viya sakalasarīraṃ mad-
 ditvā paṭṭakaveṭhanan¹⁵ nāma veṭhesi, tantamajjitan nāma
 majji¹⁶, naṅguṭṭhe gahetvā dussapoṭhiman¹⁷ nāma poṭhesi¹⁸. 25
 M-assa sakalasarīraṃ lohitaṃ makkhitaṃ ahosi, so¹⁹ mahāve-
 danaṃ adhivāseti²⁰. Ath' assa dubbalabhāvaṃ ñatvā vallīhi

¹ Bā ālabhāyana-. ² Cā kilā-. ³ Cās abhimanti-, Bā abhipattaya-, Bā abhi-
 matthaya-. ⁴ Cā -guṇṭhikaṃ, Cā -guṇḍikaṃ, Bā -kuṇḍikaṃ. ⁵ Bā sacāhaṃ. ⁶
 Bā -kuṇḍika-. ⁷ Bā saṃkharitvā. ⁸ Cā mapi. Bā khipi, Bā ukkhipi. ⁹ Cā
 puṭṭhapuṭṭha-, Bā phuṭṭhaphuṭṭha-. ¹⁰ Cā poṭhānaṃ. ¹¹ Bā katvā. ¹² Bā
 khipetvā. ¹³ Bā mukhe. ¹⁴ Bā adds attano. ¹⁵ Bā paṭṭakena vedhimani.
¹⁶ so Cā; Bā tantamajhimāṃ nāma majhi. ¹⁷ so Cā; Bā -poṭheyyaṃ. ¹⁸ Bā
 poḍhesi. ¹⁹ Cā omit so. ²⁰ Bā -sesi.

peḷaṃ karitvā tattha naṃ pakkhipitvā paccantagāmaṃ netvā
mahājanamajjhe kilāpesi. nīlādīsu vaṇṇesu vaṭṭacaturassādīsu
saṇṭhānesu aṇuṃthulādīsu paṃānesu yaṃ yaṃ brāhmaṇo icchati
M. taṃ tad eva katvā naccati. phaṇasatam¹ pi phaṇasa-
5 hassam² pi karoti yeva. Mahājano pasīditvā bahum dhanam
adāsi, ekadivasam eva kahāpanasahassam³ saḥassagghaṇake⁴
ca parikkhāre labhi⁵. Brāhmaṇo ādito va „saḥassam labhitvā
vissajjessāmīti“ cintesi, taṃ pana dhanam labhitvā „paccanta-
gāme yeva tāva me ettakaṃ dhanam laddhā rājarājamahā-
10 maccānam⁶ santike bahum labhissāmīti“ sakataṃ ca sukha-
yānaṃ ca gahetvā sakate parikkhāre ṭhapetvā sukhayānake
nisinno mahantena parivārena M-am gāmanigamādīsu kilā-
pento „Bārāṇasiyam Uggasenaraṇṇo santike⁷ kilāpetvā vissaj-
jessāmīti“ agamāsi. So maṇḍuke māretvā nāgaraṇṇo deti.
15 Nāgarājā punappuna „n' esa⁸ maṃ nissāya māressatīti“ na
khādati. Ath' assa madhulāje adāsi. M. „sac' āham gocaraṃ
gaṇhissāmi anto peḷāya eva maranaṃ bhavissatīti“ te pi na
khādati⁹. Brāhmaṇo māsamattena¹⁰ Bārāṇasim patvā dvāra-
gāmesu kilāpento bahum dhanam labhi. Rājāpi taṃ¹¹ pakko-
20 sāpetvā „amhākaṃ kilāpehīti“ āha. „Sādhu deva, sve panna-
rase tumhākaṃ kilāpessāmīti“. Rājā „sve nāgarājā rājaṅgaṇe
naccissati, mahājano saṇnipatitvā passatū“ 'ti bheriṃ carā-
petvā punadivase rājaṅgaṇaṃ alaṃkārapetvā brāhmaṇaṃ pakko-
sāpesi. So ratanapeḷāya M-am netvā citratthare¹² peḷaṃ ṭha-
25 petvā nisīdi. Rājāpi pāsādā oruḃha mahājanaparivuto rājā-
sane¹³ nisīdi. Brāhmaṇo M-am nīharitvā naccāpesi. Mahājano
sakabhāvena saṇṭhātum na sakkoti, celukkhepasahassāni
vattanti¹⁴, B-assa upari sattaratanavassam vassati. Tassa
gahitassa māso sampūri, ettakaṃ kālaṃ nirāhāro va ahoṣi.

¹ Cks pana-. ² Ck pana-. ³ l'd -āṇeva ⁴ Bā -mke. ⁵ Bā labhati. Cks
-raṃ labhi. ⁶ Bā -mattānaṃ. ⁷ Cks onit santike ⁸ Bā -naṃ esa. ⁹ Bā
khādi. ¹⁰ Bs samāsamattena, Cks mahāsattena. ¹¹ Bs nam. ¹² Bā vicittattare
¹³ Bā rājāsanyane. ¹⁴ Bā pava-.

Sumanā ..aticirāyati me piyasāmiko, idāni 'ssa idha anā-
gacchanta¹ssa māso sampunno, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti gantvā
pakkharaniṃ oloketi lohita²vannaṃ udakaṃ disvā „ahi-
gundikena³ gahito bhavissati“ nātvā nāgabhavanā nikkha-
mitvā vammikasantikaṃ gantvā M-assa gahita⁴ttḥānaṃ ca
kilamita⁵ttḥānaṃ ca disvā⁶ kanti⁷tvā paccanta⁸gāmaṃ gantvā
pucchitvā taṃ pavattiṃ sutvā Bārāṇasī⁹ gantvā rājāṅgaṇe¹⁰
parisamajjhe ākāse rudamānā¹¹ atṭhāsi. M. naccanto va ākāsaṃ
olokento¹² taṃ disvā lajjito peḷaṃ pavisitvā nipajji. Rājā
tassa peḷaṃ pavitta¹³hakāle „kin nu kho kāraṇaṃ“ ti ito c' ito
ca olokento taṃ ākāse thitaṃ disvā pathamaṃ gātham āha:

1. Kā nu vijju-r-ivābhāsi osadhī viya tārakā,
devatā nu si gandhabbī, na taṃ maññāmi mānusin⁶ ti. 220.

Tattha na taṃ maññāmi mānusiṇ⁶ ti ahaṃ taṃ mānusiṇi na maññāmi,
 tayā ekāya devatāya gandhabbīyā vā bhavitum vattatīti vadati.

Idāni tesam vacanapativacanagāthāvo⁷ honti:

२. N' amhi devī na gandhabbī na mahārāja mānusi,
nāgakaññ' amhi^s bhādante, atthen' amhi idhāgatā. 221.

3. Vibbhantacittā kupitindriyāsi,
 nettehi te vāriṇāṇā savanti⁹,
 kin te natṭham, kim pana patthayānā
 idhāgatā nāri. tad imgha brūhi. 222.

4. Yam uggatejo urago ti câhu¹⁰
 nāgo ti tam¹¹ āhu jano¹² janinda
 tam aggaḥī puriso jīvikattho,
 tam bandhanā muñca. patī¹³ mam' eso. 223.

5. Kathaṃ nv-ayaṃ balaviriyūpapanno
hatthattham āgañchi¹⁴ vanibbakassa,
akkhāhi me nāgakaññe tam atthaṃ,
kathaṃ vijānemu gahītanāgaṃ. 224. 30

¹ Bā -kundi-. ² Bā adds roditvā. ³ Cks -siyam ⁴ Bā rajadvare. ⁵ Bā -ketvā. ⁶ Cks -sī, Bā -si ⁷ all three MSS. -naṃpati-. ⁸ Bā asmi ⁹ Bā vasanti. ¹⁰ Cks cāba. ¹¹ Bā naṃ. ¹² Bā -nā. ¹³ Ck patim. Cs Bā -ti. ¹⁴ Bā āgacchi.

6. Nagaram¹ pi nāgo bhasmañ kareyya,
tathā hi so balaviriyūpanno,
dhammañ ca nāgo apacāyamāno.
tasmā parakkamma tapo karotīti. 225.

- 5 Tattha atthenamhīti aham ekam kāraṇaṃ paṭicca idhāgatā, kupitindriyā ti kilantindriyā, vārigaṇā ti assubindughaṭṭā, urago ti cāhū ti urago ti cāyam mahājano katheti², puriso ti ayaṃ puriso taṃ nāgarājānaṃ jīvikatthāya aggahesi, vanibbakassā³ ti imassa vanibbakapurisassa kathan nu esa mahānubhāvo samāno hatthatharū āgato ti pucchati, dhammañcā⁴ ti
10 pañcasīladhammaṃ uposathavāsadhhammañ ca⁵ guruṃ⁶ karonto viharati, tasmā iminā purisena gahito pi sac⁷ āhaṃ imassa upari nāsāvataṃ vissajjesāmi bhusamuṭṭhīm⁸ viya karissati evaṃ me sīlaṃ bhijjissatīti sīlabhedabhayaṃ⁹ parakkamma⁷ taṃ dukkhaṃ adhivāsetvā tapo karoti viriyaṃ eva karotīti āha.

- Rājā „kahaṃ⁸ pan⁹ eso⁹ iminā gahito“ ti pucchi. Ath⁹
15 assa sā ācikkhanti

7. Cātuddasiṃ pannarasiṃ ca rājā
catuppathe sammati¹⁰ nāgarājā,
tam aggahī puriso jīvikattho,
taṃ bandhanā muñca, patī mam⁹ eso ti gātham āha. 226

- 20 Tattha catuppathe ti catukkamaggassa āsannaṭṭhāne ekasmiṃ vammīke caturaṅgasamannāgataṃ adhiṭṭhānaṃ adhiṭṭhahitvā uposathavāsam vasanto nippajjati¹¹ attho, taṃ¹⁴ bandhanā ti taṃ evaṃ dhammikaṃ gunavantaṃ nāgarājānaṃ etassa¹³ dhanāṃ datvā pelabandhanā pamuñca.

- Evaṃ ca pana vatvā puna pi¹⁴ yācanti¹⁵ dve gāthā abhāsi:
25 8. Soḷas⁹ itthisahassāni āmuttamaṇikuṇḍalā
vārigehāsaya¹⁶ nāriyo¹⁷ tāpi taṃ saraṇaṃ gatā. 227.

9. Dhammena mocehi asāhasena
gāmena nikkhena gavaṃ satena,
ossatṭhakāyo urago carātu,
30 puññatthiko muñcatu bandhanasmā ti. 228.

¹ C^s nāgam. ² Bā -si ³ Bā uposathaṃ vāsaddhammañca. ⁴ Bā guruṃ. ⁵ Ck^s -i. C^s -ī, Bā bhasmamūṭhi. ⁶ Bā -yā. ⁷ C^s parakkama, Bā parakkamaṃ. ⁸ Bā kathaṃ. ⁹ Ck^s Bā panoso. ¹⁰ B^s sampati ¹¹ Bā nippajjiti. ¹² Ck^s omit taṃ. ¹³ Ck^s ekassa. ¹⁴ Bā adds taṃ. ¹⁵ all three MSS. -ti. ¹⁶ Bā -geha-. ¹⁷ Ck^s nāriyo, Bā nāri.

Tattha solasā¹ 'ti mā tvaṃ esa yo vā so vā daliddanāgo ti maññittha, etassa hi ettikā² sabbālaṃkārapatimanditā itthiyo va³, sesā sampatti aparimāṇā ti dasseti, vārigehāsaya⁴ ti udakacchadanam udakagabbhaṃ katvā tattha sayanasilā, ossaṭṭhakāyo ti nissatṭhakāyo hutvā, carātū 'ti caratu.

Atha naṃ rājā tisso gāthā abhāsi :

5

10. Dhammena mocemi asāhasena

gāmena nikkhena gavaṃ satena.

ossaṭṭhakāyo urago carātu,

puññatthiko muñcatu bandhanasmā. 229.

11. Dammi⁵ nikkhasataṃ ludda thullaṇ ca maṇikuṇḍalam 10

catussadaṇ⁶ ca pallaṃkaṃ ummāpupphasirinnibhaṃ⁷. 230.

12. Dve ca sādisiyo bhariyā usabhaṇ ca gavaṃ sataṃ,

ossaṭṭhakāyo urago carātu,

puññatthiko muñcatu bandhanasmā ti. 231.

Tattha luddā 'ti rājā uragaṃ mocetuṃ ahigundikaṃ⁸ āmantetvā tassa 15
dātabbaṃ deyyadhammaṃ dassento evaṃ āha. gāthā pana heṭṭhā vuttatthā yeva.

Atha naṃ luddo āha :

13. Vināpi dānā tava⁹ vacanaṃ janinda¹⁰,

muñcemu naṃ uragaṃ bandhanasmā,

ossaṭṭhakāyo urago carātu.

20

puññatthiko muñcatu bandhanasmā ti. 232.

Tattha tava¹¹ vacanaṃ ti mahārāja vināpi dānena tava vacanaṃ eva
ambhākaṃ garuṃ¹², muñcemu naṃ ti muñcissāmi etaṃ ti vadati.

Evaṇ ca pana vatvā M-aṃ peḷato nīhari. Nāgarājā ,
nikkhamitvā pupphantaraṃ pavisitvā taṃ attabhāvaṃ vija- 25
hitvā māṇavakavaṇṇena alaṃkatasariro¹³ paṭhavim bhindanto
viya nikkhamitvā atṭhāsi. Sumanā ākāsaṃ otaritvā tassa san-
tike ṭhitā. Nāgarājā¹⁴ añjalim paggayha rājānaṃ namassa-
māno atṭhāsi.

¹ Bā solasitthi. ² Bā ettakā ³ Bā vā ⁴ all three MSS -geha-. ⁵ Ck_s
dhammi. ⁶ Bā caturessaṇca ⁷ Bā ummārapupphāsannibhaṃ. ⁸ Bā -kuṇḍi-,
l's -guṇṭhi-. ⁹ Ck_s tha. ¹⁰ read: dānā vinā te v.j.? ¹¹ Ck_s omits tava. ¹²
Ck_s garu. ¹³ Bā adds hutvā. ¹⁴ Bā -jānam.

Tam atthaṃ pakāṣento S. dve gāthā abhāsi:

14. Mutto Campeyyako nāgo rājānaṃ etad abravi:
namo te Kāsirāj' atthu¹ namo te Kāsivaddhana,
añjalī te paṇḍhāmi², passeyyam me nivesanaṃ. 233.

5 15. Addhā hi dubbissasam' etam āhu
yaṃ mānuso vissase⁴ amānusaṃhi.
sace ca maṃ yācasi etam atthaṃ
dakkhemu te nāga nivesanānīti. 234.

Tattha passeyyamme nivesanaṃ ti mama nivesanaṃ Campeyya-
10 nāgabhanam ramanīyaṃ passitabbayuttakaṃ taṃ te ahaṃ dassetukāmo taṃ
sabulavāhano āgantvā⁵ passa narindā⁶ 'ti vadati, dubbissasam⁷ ti dubbissa-
saniyaṃ⁸, sace cā⁹ 'ti sace maṃ yācasi passeyyāma te nivesanāni api ca kho
pana taṃ na saddahāmi ti vadati

Atha naṃ saddahāpetuṃ sapathaṃ karonto M. dve
15 gāthā abhāsi:

16. Sace hi¹⁰ vāto girim āvaheyya
cando ca suriyo ca chamā pateyyuṃ
sabbā ca⁹ nājjo paṭisotaṃ¹⁰ vajeyyūṃ
na tv-ev' ahaṃ rāja musā bhaṇeyyaṃ. 235.

20 17. Nabhaṃ phaleyya udadhī pi susse
saṃvattayaṃ¹¹ bhūtaḍḍharā vasundharā
siluccayo¹² Meru samūlaṃ ubbahe
na tv-ev' ahaṃ rāja musā bhaṇeyyaṃ ti. 236.

Tattha saṃvattayaṃ¹¹ bhūtaḍḍharā vasundharā ti ayaṃ bhūta-
25 ḍḍharā ti ca vasundharā ti ca¹³ samkhāmaṃ gatā mahāpaṭṭhavi kilañjaṃ viya saṃ-
vattēyya, samūlam ubbahe ti evaṃ Mahāsinerupabbato samūlo utthāya
purāṇapaṇṇaṃ viya ākāse pakkhandēyya.

So M-ena evaṃ vutte pi asaddahanto

18. Addhā hi dubbissasam¹⁴ etam āhu
30 yaṃ mānuso¹⁵ vissase amānusaṃhi,

¹ Ck -rājā, Cs -rāja, both omitting tthu. ⁷ Bḍ paggayhāmi, B^s pagganhāmi?

³ Ck dubbissasac, B^s duppisāsam ⁴ read: vissas' ⁵ Bḍ gamtva. ⁶ Ck dubbissan. B^s dubbissāsan. ⁷ Cks bhissasaniyaṃ, Bḍ dubbissāsaniyaṃ. ⁸ Bḍ pi. ⁹ Ck va. ¹⁰ Ck -ta ¹¹ so Cks for saṃvattaye? Bḍ -tṭēyya. ¹² Bḍ sikhu-.

¹³ Cks vasuu-. ¹⁴ Bḍ dubbissāsam ¹⁵ Bḍ manusso.

sace ca mañ yācasi etam atthañ
dakkhemu te nāga nivesanāñti. 237.

Puna pi tam eva gāthañ vatvā „tvañ mayā katagūṇaṃ
jānituṃ arahasi. saddahituṃ pana yuttabhāvaṃ vā ayutta-
bhāvaṃ vā ahañ jānissāmīti“ pakāsento itaraṃ gātham āha: 5

19. Tumhe kho 'ttha¹ ghoravisā ulārā,
mahātejā khippakopī ca hotha,
mama kāraṇā bandhanasmā pamutto
arahasi no jānitaye² katāñti. 238.

Tattha ulārā ti ulāraṇisā, jānitaye ti jānituṃ.

10

Atha nañ saddahāpetuṃ puna sapathaṃ karonto M.

20. So³ paccataṃ niraye ghorarūpe
mā kāyikaṃ sātamañ alattha kiñci
pelāya baddho maraṇaṃ upetu
yo tādisaṃ kamma kataṃ na jāne ti gātham āha. 239. 15

Tattha paccatan ti paccatu, kamma katan ti katakamma, evaṃ
guṇakāraṇaṃ tumhādisaṃ yo na jānāti so evarūpo hotū ti vadāti.

Ath' assa rājā saddahitvā thutim akāsi:

21. Saccappaṭiññā tavamañ esa hotu,
akkodhano hohi⁴ anūpanāhi⁵,
sabbañ ca te nāgakulaṃ supaṇṇā⁶
aggim⁷ va gimhāsu vivajjayantū 'ti. 240. 20

Tattha tavamesa hotū 'ti tava eṣa paṭiññā saccā hotu, aggim⁸ va gim-
hāsu vivajjayantū 'ti yathā manussā gimhakāle santāpaṃ aniechantā jala-
mānaṃ aggim vivajjenti evaṃ vivajjentu dūrato va pariharantu. 25

M. pi rañño thutim karonto itaraṃ gātham āha:

22. Anukampasī⁹ nāgakulaṃ janinda
mātā yathā suppiyaṃ ekaputtaṃ,
ahañ ca te nāgakulena saddhim
kāhāmi veyyāvaṭikaṃ ulāraṇa ti. 241. 30

¹ read: tumhe 'ttha kho? ² Cks -ramye ³ Cks yo. ⁴ Bds hoti. ⁵ Ck Bd
anupanāhi. Cs anūpanāhi ⁶ Cks -a ⁷ Ck Bd -i, Cs -i. ⁸ Cks -i, Bd -i. ⁹
all three MSS -si

Taṃ sutvā rājā nāgabHAVANAṃ gantukāmo senaṃ gamana-
sajjaṃ kātuṃ¹ ānāpento

23. Yojentu ve rājarathe sucitte
kambojake assatare sudante,
5 nāge ca yojentu suvaṇṇakappaṇe²,
dakkhemu nāgassa nivesanānīti gātham āha. 242.

Tattha kambojake assatare sudante ti susikkhite kambojakaṛattha-
sambhava assatare yojentu

- Itarā abhisambuddhagāthā:
10 24. Bherimutiṇṇā paṇavā ca saṃkhā
āvajjayimsu³ Uggasenassa raṇṇo,
pāyāsi rājā bahu sobhamāno
purakkhato nārigaṇassa majjhe ti. 243.

- Tattha bahu sobhamāno ti bhikkhave Bārānasirājā solasahi nārisa-
15 hassehi purakkhato⁴ parivārito tassa⁵ nārigaṇassa majjhe Bārānasito nāga-
bhavanaṃ gacchanto ativiya sobhamāno pāyāsi

Tassa nagarā nikkhantakāle yeva M. attano ānubhāvena
nāgabHAVANE [sabbaratanamayaṃ⁶ pākāraṇ ca dvārattālake ca
dissamānarūpe katvā nāgabHAVANAGAMANAMAGGAṃ⁷ alaṃkata-
20 paṭiyattaṃ māpesi. Rājā sapariśo⁸ tena maggena nāga-
bhavanaṃ pavasiṭvā ramaṇīyaṃ bhūmibhāgaṃ ca pāsāde ca
addasa.

Tam atthaṃ pakāsento S. āha:

- 25 25. Suvaṇṇacitakam⁹ bhūmiṃ addakkhi Kāsivaddhano
sovaṇṇaye¹⁰ ca pāsāde veluriyaphalakatthate. 244.
26. Sa rājā pāvisi vyambhaṃ Campeyyassa nivesanaṃ
ādiccavaṇṇupanibhaṃ kamsavijjupabhassaraṃ. 245.
27. Nānārukkhehi sañchannaṃ nānāgandhasameritaṃ¹¹
so¹² pāvekkhi Kāsirājā Campeyyassa nivesanaṃ. 246.
30 28. Pavittāhamhi Kāsiraṇṇo¹³ Campeyyassa nivesane
dibbā¹⁴ turiyā vajjiṃsu nāgakaṇṇā ca naccayum. 247.

¹ Bḍ senagamanam sajjāpetum. ² Cks -ne. ³ read: āvajjayims', Cks āvajjiṃsu.

⁴ Cks -ra ⁵ Bḍ -ā. ⁶ Bḍ sattaratana- ⁷ Bḍs -gāmimaggam. ⁸ Bḍ sapari-
vāro. ⁹ Bḍs -citta-. ¹⁰ Bḍs sovaṇṇamaye. ¹¹ Bḍ -samiritaṃ. ¹² Cks omit

so. ¹³ Bḍ -e. ¹⁴ Ck -a.

29. Taṃ nāgakaṇṇā caritaṃ gaṇeṇa
 anvāruhi¹ Kāsirājā pasanno,
 nisīdi sovaṇṇamayamhi piṭhe
 sāpassaye² candanasāralitte ti āha. 248.

Tattha suvaṇṇacīṭakan³ ti suvaṇṇavālukāya santhataṃ⁴, vyamhan ti 5
 alaṃkatanāgabhavanam, Campeyyassā⁵ 'ti nāgabhavanam pavisitvā Campeyya-
 nāgarājassa nivesanam jāvisi, kaṃsavijjupabhassarān ti meghamukhe
 suvaṇṇavannaṣaṇṇarānavijju⁶ viya obhāsamānam, gandasameritan ti nānā-
 vidhehi dibbagandhehi anusaṇṇacaritaṃ⁷, caritaṃ⁸ ganenā⁹ 'ti taṃ nivesanam
 nāgakaṇṇānam¹⁰ caritam anusaṇṇacaritaṃ, caṇḍanasāralitte ti dibbasāra- 10
 candanena anulitte.

Tattha nisinnamattass' ev' assa nānaggarasam dibba-
 bhojanam upanāmesum tathā solasannaṃ itthisahassānam
 sesaparisaṃ⁹ ca. So¹⁰ sattāhamattaṃ sapaṇṇo dibbannapānā-
 dīni paribhūñjitvā dibbehi kāmagaṇehi abhiramivā sukhasa- 15
 yane nisinno M-assa yasam vaṇṇetvā „nāgarāja tvaṃ eva-
 rūpaṃ sampattiṃ pahāya manussaloke vammikamatthake ni-
 pajjitvā kasmā uposathavāsam vasasīti“ pucchi. So pi
 'ssa kathesi.

- Taṃ atthaṃ pakāsento S. āha: 20
 a. So tattha bhutvā ca atho ramivā
 Campeyyakam Kāsirājā avoca:
 vimānasetthāni imāni tuyham
 ādiccavaṇṇāni pabhassarāni,
 n' etādisaṃ atthi manussaloke, 25
 kimatthiyaṃ nāga tapo karosi. 249.
 a1. Tā kambukāyūradharā suvatthā
 vaṭṭaṅgulī tambatalūpapannā
 paggayha pāyenti¹¹ anomavaṇṇā¹²,
 n' etādisaṃ atthi manussaloke, 30
 kimatthiyaṃ nāga tapo karosi. 250.

¹ all three MSS -i. ² Bds so-. ³ Bds -citta-. ⁴ Bd sanḍatam? ⁵ Cks su-
 vaṇṇasaṇṇarānam, Bs suvaṇṇavannasaṇṇarānam, Bd suvaṇṇavannasaṇṇarāna-
⁶ Ck adds va naccanto ⁷ Cs omits ca. ⁸ Bd -kaṇṇāgaṇeṇa. ⁹ Bd sesarājapari-
¹⁰ Bd add- pana. ¹¹ Ck pāyanti. Cs pāsanti. ¹² Cks -am.

32. Najjo ca khemā¹ puthulomamacchā
adāsakuntābhirudā sutitthā,
n' etādisaṃ etc. 251.
33. Koṇcā mayūrā diviyā ca haṃsā
vaggussarā kokilā sampatanti, etc. 252.
34. Ambā ca sālā tilakā ca jambuyo
uddālakā pāṭaliyo ca phullā, etc. 253.
35. Imā ca te pokkharaṇṇō² samantato
diviyā ca gandhā satatāṃ sampatanti³.
n' etādisaṃ atthi manussaloke,
kimatthiyaṃ nāga tapo karosi⁴. 254.
36. Na puttahetu na dhanassa hetu
na āyuno vāpi⁵ janinda hetu,
manussayoniṃ abhipatthayaṇo
tasmā parakkamma tapo karomīti. 255.

Tattha tā ti soḷasasahassanāgakaṇṇā sandhāyāha, kambukāyūradharā
ti suvaṇṇābharanadharā, vaṭṭaṅgulīti pavāṇikurasadisavaṭṭaṅgalī, tambata-
lūpapannā ti abhiraṭṭehi batthapādālehi samannāgatā, pāyentīti dibba-
pānaṃ ukkhipitvā taṃ pāyenti, puthulomamacchā ti puthulapattehi nānā-
macchehi samannāgatā, adāsakuntābhirudā ti adāsasaṃkhatēhi⁶ sakuṇehi
abhirudā, sutitthā ti sundaratitthā, diviyā ca haṃsā ti dibbahāṃsā ca,
sompatantīti manuṇṇaravaṃ ravantā⁷ rukkhato rukkhāṃ saṃjātanti, dibbā
ca gandhā ti tāsu pokkharāṇiṃ satatāṃ dibbagandhā vāyanti, abhipattha-
yāno ti patthayanto vicarāmi, tasmā ti tena kāraṇena parakkamma viriyaṃ
paggaḥetvā tapo karomi uposathaṃ upavasāmi

Evam vutte rājā

37. Tvaṃ lohitakkho vihatantaraṃso⁸
alaṃkato kappitakesamassu
surosito lohitacandanena
gandhabbarājā va⁹ disā pabhāsasi. 256.
38. Deviddhipatto si mahānubbhāvo
sabbehi kāmehi samaṅgibhūto,
pucchāmi taṃ nāgarāje¹⁰ tam atthaṃ:
seyyo ito kena manussaloko¹¹ ti āha. 257.

¹ Cks temā, Bds khomā. ² Cks -ā. ³ so Cks for patanti? Bd sampavāyanti. ⁴
Bds add Bodhisatto āha. ⁵ Bp cāpi. ⁶ so all three MSS. ⁷ Bd -ti ⁸ Ck
vihatattha-. ⁹ Cks ca ¹⁰ Bd -ja ¹¹ Cs -ke.

Tattha surosito ti suvilitto

Ath' assa ācikkhanto nāgarājā āha:

39. Janinda nāññatra manussalokā

suddhī ca¹ saṁvijjati saṁyamo ca¹,

ahañ ca laddhāna manussayoniṁ

5

kāhāmi jātīmaranassa² antan ti. 258.

Tattha suddhī cā¹ 'ti mahārāja aññatra manussalokā amatamahānibbāna-saṁkhātā suddhī vā sīlasaṁyamo vā n' atthī, antan ti manussayoniṁ laddhā jātīmaranassa antaṁ karissāmi³ ti tapo karomi.

Taṁ sutvā rājā

10

40. Addhā have sevītabbā sapaññā (supra $\frac{453}{15}$)

bahussutā ye bahuthānacintino,

nariyo³ ca disvāna tavañ⁴ ca nāga⁵

kāhāmi⁶ puññāni anappakāñīti. 259.

Tattha nariyo² 'ti jīmā tava nāgakaññā⁷ ca tavañ ca disvā bahūni 15 puññāni karissāmi⁸ ti vadati.

Atha naṁ nāgarājā

41. Addhā have sevītabbā sapaññā

bahussutā ye bahuthānacintino,

nariyo³ ca disvāna mamañ ca rāja

20

karoḥi puññāni anappakāñīti āha. 260.

Tattha karohīti kareyyāsi mahārāja⁹.

Evam vutte Uggaseno gantukāmo hutvā „nāgarāja ciraṁ vasit' amha⁹, gamissāma¹⁰ 'ti āpucchi. Atha naṁ M. „tena hi mahārāja yāvadicchakaṁ dhanam gaṇhā¹⁰ 'ti dhanam dassento 25

42. Idañ ca me jātārūpaṁ pahūtaṁ¹¹

rāsī suvaṇṇassa ca tālamattā,

ito haritvā sovaṇṇaḥharāni

[kāraya] rūpiyassa ca pākāraṁ karontu¹². 261.

¹ Bā vā. ² Bds jātiyarāma ³ Bds nā-. ⁴ Bds tu-. ⁵ Ck rāja. ⁶ Cks ka-.

⁷ Bā -āyo. ⁸ Bā -jā ti ⁹ Ck -hā, C⁹ vasitama, Bds vasimhā. ¹⁰ Bā -āhi. ¹¹

Bā bahutaṁ. ¹² so all three MSS. for -- suvaṇṇaṁ gharāni rūpiyassa cā --?

43. Muttā¹ ca vāhasahassāni pañca
velūriyamissāni ito haritvā
antepure bhūmiyaṃ santharantu,
nikkaddamā hohiti² nīrajā³ ca. 262.
- 5 44. Etādisaṃ āvasa rājasetṭha
vimānasetṭhaṃ bahu sobhamānaṃ
Bārāṇasim⁴ nagaraṃ iddhaphitaṃ⁵
rajjaṇ ca⁶ kārehi anomapaññā⁷ 'ti. 263.
- Tattha rāsīti tesu tesu ṭhānesu tālapamānarāsīyo⁷, sovaṇṇagharānīti
10 suvaṇṇagehāni, nikkaddamā ti⁸ 'evaṇ te⁸ antepure bhūmi nikkaddamā ca
nīrajā⁹ ca bhavissati, etādisaṃ ti evarūpaṃ suvaṇṇamayaṃ rajatapākāraṃ
muttāvelūriyasanthatabhūmibhāgaṃ¹⁰, phītaṃ ti phītaṃ taṃ¹¹ Bārāṇasinagaraṃ
ca āvasa, anomapaññā¹² 'ti alāmakapaññā¹².
- Rājā tassa kathaṃ sutvā¹³ adhvāsesi. Atha M. nāga-
15 bhavane bheriṇ carāpesi: „sabbā rājaparisā yāvadicchakaṃ
hiraññasuvannādikāṃ dhanāṃ gaṇhantū¹⁴“ 'ti rañño ca ane-
kehi sakatasatehi dhanāṃ pesesi. Tadā rājā mahantena
yasena nāgabhanā nikkhamitvā Bārāṇasim eva gato. Tato
paṭṭhāya kira Jambudīpatalaṃ sahirāññaṃ jātāṃ¹⁵.
- 20 S. i. d. ā. „evaṃ porāṇakapaṇḍitā nāgasampattiṃ pahāya upo-
sathavāsaṃ vasiṃsū“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā ahigunḍiko¹⁶ Devadatto
ahosi, Sumanā Rāhulamātā, Uggaseno Sāriputto, Campeyyanāgarājā
aham evā“ 'ti. Campeyyajātakaṃ.

11. Mahāpalobhanajātaka.

- 25 Brahmaloḥkā cavitvānā¹ 'ti. Idaṃ S. J. v. visuddha-
saṃkilesaṃ ā. k. Vatthum heṭṭhā vitthāritam eva. Idha pana
S. „bhikkhū mātugāmo nāma² esa visuddhasatte pi saṃkilīṭṭhe¹⁷
karotīti¹⁸“ vatvā a. ā.:

¹ Ck^s muttānaṃ. ² Bā he-. ³ Ck^s Bā nīrajā. ⁴ Bā -sī. ⁵ Ck^s iddhampitā, C^s iddhampitā, Bā iddhampitā. ⁶ Ck^s rajjaṇ, omitting ca. ⁷ Bā -nā-. ⁸ Bā evaṇsaṃte. ⁹ Ck^s nīrajā. ¹⁰ Bā -santhata-. ¹¹ Bā omit taṃ. ¹² all three MSS. -ññā. ¹³ Bā adds taṃ. ¹⁴ Bā harantu. ¹⁵ Bā sahirāññaṃ suvaṇṇajātāṃ, Ck^s sahirāññajātāṃ. ¹⁶ Bā -kunḍi-. ¹⁷ Ck^s -tthaṃ. ¹⁸ Bā karotīti.

A. B. Cūlapalobhane vuttanayena atītavatthum vitthāre-
tabbam. Tadā pana M. Brahmaloḥ cavitvā Kāsirañño¹ putto
hutvā nibbatti, Anitthigandha-kumāro nāma ahosi, itthi-
nam hatthe na saṇṭhāti, purisavesena² thaṇṇam pāyenti, jhā-
nāgāre vasati³, itthiyo na passati.

Tam attham pakāsento S. catasso gāthā abhāsi:

1. Brahmaloḥ cavitvāna devaputto mahiddhiko
rañño putto udapādi sabbakāmasamiddhisu. 264.
2. Kāmā vā kāmasaṇṇā vā Brahmaloḥ na vijjati,
sv-āssu⁴ tāt⁵ eva saṇṇāya kāmehi vijigucchatha. 265.
3. Tassa c' antepure āsi jhānāgāram sumāpitaṃ.
so tattha patisallīno⁵ eko rahasi jhāyatha. 266.
4. Sa rājā paridevesi⁶ puttāsokena atthito⁷:
ekaputto c' ayaṃ mayham, na ca kāmāni bhuñjati. 267.

Tattha sabbakāmasamiddhisu⁸ 'ti sabbakāmānaṃ samiddhisu sampatti-
yuttassa⁸ rañño putto hutvā eko devaputto nibbatti, svāssu⁹ 'ti so kumāro,
tāyevā 'ti tāya Brahmaloḥ nibbattitāya jhānasaṇṇāya eva, sumāpitaṃ ti
pitaraṃ suddham¹⁰ māpitaṃ katvā māpitaṃ¹¹, rahasi jhāyathā 'ti mātu-
gāmaṃ apassanto vasi, paridevesīti¹² vilapati.

Pañcamā¹³ rañño paridevanagāthā:

5. Ko nu kh' ettha¹⁴ upāyo¹⁵ so, ko vā jānāti kiñcanam,
ko¹⁶ me puttaṃ palobheyya yathā kāmāni patthaye ti. 268.

Tattha kho nu khettha¹⁷ so ti ko nu kho ettha etassa kāmānaṃ
bhuñjanaupāyo, ko nu kho idh' upāyo¹⁸ so ti pi pāṭho¹⁹, atthakathāyam pana
ko nu kho etaṃ upavasitvā upalāpanakāraṇam²⁰ jānāti vuttaṃ, ko vā jānāti
kiñcanaan ti ko vā etassa pabuddhanakāraṇam²¹ jānāti attho.

Tatoparam diyaḍḍhaabhisambuddhagāthā²²:

6. Abhū kumārī²³ tatth' eva vaṇṇarūpasamāhitā
kusalā naccagītassa vādite ca padakkhiṇā,
sā tattha upasamkamma rājānaṃ etad abravīti. 269.

¹ Bds kāsikā. ² Bd adds nam. ³ Bds nisīdi. ⁴ Cks svāssa. ⁵ Bd patisallīno
⁶ Bd -vasi. ⁷ Ck atthito? Cs atthino? B² adhito? ⁸ Bd sampattisu ttitassa.
⁹ Ck svassā, Bd svāsu, C² svāssā ¹⁰ Ck rājā suṭṭha, C² rājā suṭṭhu in the
place of pi- su-. ¹¹ C² mātarāṃ ¹² Bd -vasīti. ¹³ Cks -mam, Bd -māpi. ¹⁴
Cks khetta, Bd khotta, B² khvettha ¹⁵ Cks -yā. ¹⁶ Bds -yo. ¹⁷ Cks khetta,
Pd khottha. ¹⁸ Cks -yā ¹⁹ Cks add ti. ²⁰ Bd upalobhana-. ²¹ so Cks; Bd
palibuddhakā-, B² palibuddhana-. ²² Bd diyaḍḍhā- ²³ all three MSS. -i.

Tattha ahū ti bhikkhave, tattheva antepure cūlanātakānaṃ antare ekā tarupakumārīkā ahoṣi, padakkhinā ti susikkhitā.

7^a. Ahaṃ kho taṃ¹ palobheyyam sace bhattā bhavissatīti upaḍḍhagāthā kumārīkāya vuttā.

5 Tattha sace bhaṭṭā ti sace esa mayhaṃ pati bhavissati².

Taṃ tathāvādinim rājā kumāriṃ etad abravi:

7^b. Tvaṃ ñeva naṃ palobhehi, tava bhattā bhavissatīti. 270.

Tattha tava bhattā bhavissatīti tav' esa pati bhavissati³, tvaṃ ñeva tassa⁴ aggamaheṣi bhavissasi, gaccha naṃ palobhehi, kāmarasaṃ jānāpehiti.

10 Evaṃ vatvā rājā „imissā kira okāsaṃ karontū“⁵ 'ti kumārassa⁶ upaṭṭhānaṃ pesesi. Sā paccūsakāle vīṇaṃ ādāya gantvā kumārassa sayanagabbhassa bahi avidūre ṭhatvā agganakhehi vīṇaṃ vādentī madhurena sareṇa gāyitvā taṃ palobhesi.

Taṃ atthaṃ pakāseto S. āha:

15 8. Sā ca antepuraṃ gantvā bahuṃ kāmūpasamhitāṃ hadayaṅgamā pemaṇiyā citragāthā abbāsatha. 271.

9. Tassā ca gāyamaṇāya saddaṃ sutvāna nāriyā kāmaccand' assa uppajji, janaṃ so paripucchatha: 272.

20 10. Kass' eso saddo ko vā so bhaṇati⁶ uccāvacaṃ bahuṃ hadayaṅgamaṃ pemaṇiyaṃ atho kaṇṇasukhaṃ mama. 273.

11. Esā kho pamadā⁷ deva, khiḍḍā esā anappikā, sace tvaṃ kāme⁸ bhuñjeyya bhiyyo bhiyyo chādeyyu¹⁰ taṃ. 274.

12. Iṅgha āgaccha coreṇa¹¹, avidūramhi gāyatu, assamassa samīpamhi santike mayha gāyatu. 275.

25 13. Tirokuḍḍamhi gāyitvā jhānāgāraṇhi pāvisi, bandhi naṃ¹² anupubbena āraṇṇaṃ¹³ iva kuñjaraṃ. 276.

14. Tassa kāmarasaṃ natvā issādhamma ajāyatha: ahaṃ eva kāme bhuñjeyyaṃ, mā aṇṇo puriso ahu. 277.

30 15. Tato asim gahetvāna purise hantum upakkami: ahaṃ eva eko bhuñjissam, mā aṇṇo puriso siyā. 278.

¹ Bḍ naṃ. ² Bḍ -titi. ³ Cks omit bha-. ⁴ Bḍ ñevassa. ⁵ Cks -rassā. ⁶ read bhaṇat'. ⁷ Bḍs aho. ⁸ Bḍ pamudā. ⁹ Cks kāmagine. ¹⁰ Bḍ chanteyyaṃ corr. to chaneyyaṃ, Bḍ chādeyya, omitting taṃ. ¹¹ so Cks for āgacchat' oreṇa? Bḍ āgacchantoreṇaṃ. ¹² Ck bandinaṃ, Bḍ bandhitum. ¹³ Bḍs a-.

16. Tato janapadā¹ sabbe vikkandimsu samāgatā:
putto ty-ayaṃ² mahārāja janāṃ heṭṭety-adūsakam³. 279.
17. Tañ ca rājā vihāhesi⁴ samhā ratthāto⁵ khattiyo:
yāvata⁶ vijitāṃ mayhaṃ na te vattabba tāva⁷. 280.
18. Tato so bhariyaṃ ādāya samuddaṃ upasaṃkami,
pannasālaṃ karitvāna⁸ vanam uñchāya⁹ pāvisi. 281. 5
19. Ath' ettha isi-m-āgañchi¹⁰ samuddaṃ uparūpari,
so tassa gehaṃ pāvekkhi bhattakāle¹¹ upatthite. 282.
20. Tañ ca¹² bhariyā palobhesi, passa yāva sudāruṇaṃ,
cuto so brahmacariyaṃhā iddhiyā parihāyatha. 283. 10
21. Rājaputto ca uñchāto vanamūlaphalaṃ bahum
sāyaṃ kācena ādāya¹³ assamaṃ upasaṃkami. 284.
22. Isī ca khattiyaṃ disvā samuddaṃ upasaṃkami,
vehāsayam¹⁴ gamissaṃ ti sīdat' eso mahaṇṇave. 285.
23. Khattiyo ca isiṃ disvā sīdamānaṃ mahaṇṇave
tass' eva anukampāya imā gāthā abhāsatha: 286. 15
24. Abhiññamāne vārisimā sayam¹⁵ āgama¹⁶ iddhiyā¹⁷
missibhāv' itthiyā¹⁸ gantvā samsīdasi mahaṇṇave. 287. (II p. 350.)
25. Āvaṭṭanī mahāmāyā brahmacariyavikopana
sīdanti, naṃ viditvāna ārakā parivajjaye¹⁹. 288. 20
26. Analā mudusambhāsā duppurā tā²⁰ nadisamā, (II p. 326.)
sīdanti, naṃ viditvāna ārakā parivajjaye¹⁹. 289.
27. Yaṃ eṭā upasevanti chandasā vā dhanena vā
jātavedo va saṇṭhānaṃ khippaṃ anudahanti naṃ²¹. 290.
28. Khattiyaṃ vaco sutvā isissa²² nibbidā²³ ahu,
laddhā porāṇakam maggaṃ gacchat' eso vihāyasam²⁴. 291. 25
29. Khattiyo ca isiṃ disvā gacchamānaṃ vihāyasam²⁵
saṃvegaṃ alabbhī dhīro pabbajjāṃ samarocayi. 292.
30. Tato so pabbajitvāna kāmarāgaṃ virājayi²⁶,
kāmarāgaṃ virājetvā Brahmālokūpago ahū' ti. 293. 30

¹ Cks jā-. ² Cs tyāhaṃ, Bā tyāyaṃ ³ Cks -ti dū-, Bā hetetyadū-, B^s he-
theyyadū-. ⁴ so Cks for vivāsesi? Bā vimāhesi, B^s vipāhesi. ⁵ Ck samahā-
ratthāno, Cs mahāratthāto, Bā simāratthato, B^s tamhā ratthato. ⁶ Ck yāvata,
Cs yāvata ⁷ Cks kāvade ⁸ Cks -tvāva. ⁹ Cks navamucchāya, B^s vanamucchāya.
¹⁰ Bā āgañchi ¹¹ Cks bhatte-. ¹² Cks tava ¹³ Cks kācenādāya, Bā kājena
ādāya. ¹⁴ Bā vehāsayam, ¹⁵ B^s ayam. ¹⁶ Bā akkama. ¹⁷ Bā siddhiyā. ¹⁸
Cks missigāmitthiyā, Bā misisāvitthāyā. ¹⁹ Ck -se. ²⁰ Bā duppurato. ²¹ Bā taṃ
²² Cs isisan? ²³ Bā -do. ²⁴ Cs vihāsayam corr. to vihāsayam. ²⁵ Cs vihā-
sayam corr. to vihāsayam, Bā vihāsam. ²⁶ Cks -si.

- Tattha antepuran ti kumārassa vasaṇatthānaṃ, bahun¹ ti bahun² nā-
 nappakārakaṃ, kāmūpasamhitā ti kāmānissitaṃ pavattayamānā, kāmāc-
 chandassā³ ti assa Anitthigandhakumārassa kāmācchando uppajji, janān ti
 attano santikāvācārāṃ parivārakajānaṃ⁴, uccāvacaṇ ti uggaṭaṃ⁵ anuggataṃ⁶
 5 ca, bhuñjeyyā⁷ ti sace bhuñjeyyāsi. chādeyyun ti⁸ ete kāmā nāma tava
 ruceyyuṃ, so pamadā⁹ ti sutvā tunhī abosi, itarā¹⁰ punadivase pi gāyi,
 evaṃ kumāro patibaddhacitto hutva tassāgamanāṃ¹¹ rocento paricārake¹² āma-
 tetvā imghā¹³ ti gātham āha, tirokuḍḍamhiti sayanagabbhakuḍḍassa bahi,
 mā añño ti añño kāme paribbuñjanto puriso nāma mā siyā, hantunī
 10 upakkamīti antaravithiyaṃ otaritvā¹⁴ māretunī ārabhi, vikkandimsū¹⁵ ti
 kumārena katipayesu purisesu pahatesu purisā palāyitvā¹⁶ gehāni pavisiṃsu, so
 purise alabhanto thokaṃ vissamī, tasmīn khane rūjaṅgane sannipatitvā upakko-
 siṃsu, janāṃ hehethyadūsakaṃ¹⁷ ti niraparādhāṃ janāṃ hehethi taṃ
 gaṇhāpethā¹⁸ ti vadimsu, rājā upāyena kumārāṃ gaṇhāpetvā imassa kiṃ katta-
 15 ban ti puechi, deva aññaṃ n' atthi: imaṃ pana kumārāṃ tāya kumārīkāya
 saddhīm ratthā pabbājetunī vattatīti vutte tathā akāsi, tam atthaṃ pakāsento
 S. tañcā¹⁹ ti ādim āha, tattha vihāhesīti²⁰ pabbājesi, na te vattabba tā-
 vāde²¹ ti yattakaṃ²² mayhaṃ vijitā²³ tattake tāya na vattabbaṃ, uñchāyā²⁴
 ti phalāphalattthāya, tasmīn pana vanāṃ pavitthe itarā yaṃ tattha pacitabba-
 20 yuttakaṃ atthi taṃ pacitvā tassāgamanāṃ²⁵ olokeṇti paṇṇasāladvāre nisīdati,
 evaṃ kāle gacchante ekadivasaṃ antaradīpavāsī²⁶ eko iddhimantatīpasō assa-
 mato²⁷ nikkhamitvā maṇiphalakāṃ viya udakāṃ maddamāno va ākāse uppatitvā
 bhikkhācārāṃ gacchanto paṇṇasālāya uḥaribhāgaṃ patvā dhūmaṃ disvā imasmiṃ
 thāne maṇussā vasanti maññe ti paṇṇasāladvāre otari, sā taṃ disvā nisīdā-
 25 petvā paṭibaddhacittā hutvā itthikuttaṃ²⁸ dassetvā tena saddhīm anācārāṃ carī,
 tam atthaṃ pakāsento S. atthetthā²⁹ ti ādim āha, tattha isimāgañchīti³⁰ isi
 āgañchī³¹, samuddaṃ uparūparīti samuddassa matthakamatthakena³²
 passa yāva sudāruṇaṃ ti passatha bhikkhave tāya kumārīkāya yāva sudā-
 runaṃ kammaṃ katan ti attho, sāyaṇ ti sāyaṇhasamaye, disvā taṃ vija-
 30 hitunī asakkonto sakaladivasaṃ tatth' eva hutvā sāyaṇhasamaye rājaputtam
 āgataṃ disvā palāyitunī vehāsaṃ³³ āgamiṃsa ti uppatanākāraṃ karonto patitvā
 mahaṇṇave sīdati, isim disvā ti anubandhamāno gantvā passitvā, anukam-
 pāyā³⁴ ti sac' āyaṃ bhūmiyā āgato abhaviṃsa palāyitvā araṇṇāṃ paviseyya,

¹ Cks bahū. ² Bā -u. ³ Bā paricārīka-. ⁴ Bā -tañca. ⁵ Bā chandeyyūṃ
 tanti. ⁶ Bā pamudā. ⁷ Bs -ro. ⁸ Bā tassā āg-. ⁹ Bā -rike. ¹⁰ Cs onatvā,
 Bā otaretvā, Bs otāre-. ¹¹ Bā palāpetvā. ¹² Cks -ti dūsa-, Bā janāṃ pāteyya-
 dusakaṃ. ¹³ so Cks; Bā vivāhe-. ¹⁴ Ck na te vattabbākātāvade, Cs -bbakātā-
 vade. ¹⁵ Cks yatta. ¹⁶ Bā jīvitāṃ. ¹⁷ Bā uccā-. ¹⁸ Bā tassaga-. ¹⁹ Cs
 -si, Ck antaredīpavāsī, Bā antaradīpakāvāsī. ²⁰ Bā assamapadato. ²¹ Bā
 -kuṭaṃ. ²² Bā -gacchīti. ²³ Bā āgacchī. ²⁴ Bā omits matthaka. ²⁵ Bā
 vehāyasaṃ.

ākāsenāgato¹ bhavissati² tasmā samudde patito pi³ uppattanākāram eva⁴ karotīti anukampaṃ uppādetvā tass' eva anukampāya abhāsatha, tāsāṃ paṇa gāthānam attho Tikaṇipāte vutto yeva, nibbidā⁵ ahū 'ti kāmesu nibbedo⁶ jāto, porāṇa-kaṃ maggan ti pubbe adhigataṃ jhānavisesaṃ, pabbajitvānā 'ti taṃ itthiṃ manussavāsaṃ⁷ netvā nivattitvā araṇṇe isipabbajjaṃ pabbajitvā kāmarāgaṃ 5 virājayi virājetvā Brahmaḷokūpago ahoṣi.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave mātugāmaṃ paṭicca visuddha-sattāpi⁸ saṃkilissanti“ vatvā s. p. j. s. (Saccapariyosāne ukkhaṇṭi-tabhikkhu arahattaṃ patto): „Tadā Anitthigandhakumāro [aham eva ahoṣin“ ti. Mahāpalobhanajātakaṃ. 10

12. Pañcapaṇḍitajātaka.

Pañcapaṇḍitajātakaṃ Mahāummagge⁹ āvisabhavissati. Pañcapaṇḍitajātakaṃ.

13. Hatthipālajātaka.

Cirassaṃ vata passāmiti. Idam S. J. v. nekkhammaṃ¹¹ 15 ā. k. Tadā hi S. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. nekkhammaṃ¹² nikkhanto yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Esukārī nāma rājā ahoṣi. Tassa purohito dahara-kālato paṭṭhāya piyasaḥāyo¹³. Te ubho pi aputtakā ahesuṃ. Te ekadivasaṃ sukkhasamaye¹⁴ nisinnā mantayimṃsu: „ambhākaṃ 20 issariyaṃ mahantaṃ, putto vā dhītā vā n' atthi, kin nu kho kattabban“ ti. Tato rājā purohitaṃ āha: „samma sace tava gehe putto jāyissati mama rajjassa sāmiko bhavissati, sace mama putto jāyissati tava gehe bhogānaṃ sāmiko bhavissatīti“ evaṃ ubho pi aññamaññaṃ saṅgaram¹⁵ akaṃsu. Ath' eka- 25 divasaṃ purohito bhogagāmaṃ gantvā āgamanakāle dakkhiṇa-dvārena nagaraṃ pavisanto bahinagare ekaṃ bahuputtikaṃ

¹ Bđ -na āg- ² Bđ -titi ³ Cks hi. ⁴ Cks -kāramme. ⁵ Bds -do. ⁶ Bđ -dho ⁷ Bđ -ssā-. ⁸ Ck Bđ -satthāpi. ⁹ Bđ -umañge. ¹⁰ Cks omit pañca- ¹¹ Bds mahābhikkhamanaṃ. ¹² Bđ nekkhammaṃ. ¹³ Bđ omits piya. ¹⁴ Bds -sayane. ¹⁵ Bđ saṅka-.

nāma duggatitthim passi, tassā satta puttā sabbe va ārogā¹,
eko pacanabhājanakapallam gaṇhi² eko sayanakatasārakam,
eko purato gacchati eko pacchato, eko aṅgulim gaṇhi, eko
amke nisinno eko khandhe. Atha nam purohito pucchi:
5 „bhadde imesaṃ dāraṇānaṃ pitā kuhin“ ti. „Sāmi imesaṃ
pitā nāma nibaddho n' atthīti“. „Evarūpe satta putte kin ti
katvā alatthā“³ ti. Sā aññaṃ gahaṇaṃ⁴ apassanti nagara-
dvāre thitaṃ nigrodharukkhaṃ dassetvā „sāmi etasmim nig-
rodhe adhivatthadevatāya⁵ santike patthetvā labhim, etāya me
10 puttā dinnā“ ti āha. Purohito „tena hi gaccha tvaṃ“ ti rathā
oruyha nigrodhamulāṃ gantvā sākāya gahetvā cāletvā „ambho
devaputta⁶. tvaṃ raṇṇo santikā kin nāma na labhasi⁷, rājā
vo⁸ anusaṃvaccharam sahasaṃ vissajjetvā balikammaṃ karoti,
tassa putte na desi, etāya duggatitthiyā tava ko upakāro
15 kato yen' assā satta putte adāsi, sace amhākaṃ raṇṇo puttaṃ
na desi ito⁹ sattame divase samulāṃ chindāpetvā khaṇḍā-
khaṇḍikaṃ kāressāmīti“ rukkhadevataṃ tājjetvā pakkāmi. So
eten' eva niyāmena punadivase pi punadivase pīti¹⁰ patipāṭiyā
cha divase kathesi, chaṭṭhe pana divase sākāya gahetvā
20 „rukkhadevate, ajj' ekarattimattakam eva sesaṃ, sace me
raṇṇo puttaṃ na desi sve taṃ niṭṭhapessāmīti¹¹“ āha.
Rukkhadevatā āvajjetvā¹² taṃ kāraṇaṃ tatvato¹³ ōatvā „ayaṃ
brāhmaṇo puttaṃ alabhanto mama vimānaṃ nāsessati, kena
nu kho upāyena tassa puttaṃ dātuṃ vaṭṭatīti“ catunnaṃ
25 mahārājānaṃ santikaṃ gantvā taṃ atthaṃ ārocesi. Te
„mayaṃ tassa puttaṃ dātuṃ na sakkhissāma“¹⁴ ti vadimsu.
Atthavīsatiyakkhasenāpatīnaṃ santikaṃ agamāsi, te pi tath'
evāhaṃsu. Sakkassa¹⁵ devaraṇṇo santikaṃ gantvā kathesi,
so pi „labhissati nu kho rājā anucchavike putte¹⁶ udāhu no“

¹ Bā ar-. ² Cks omit ga-. ³ so Cks; Ck Bā -naṃ. ⁴ Bā -vattāya-. ⁵ Bā devate.

⁶ Ck labhisi, Bā labhi. ⁷ Bā te. ⁸ Bā adds taṃ. ⁹ Bā omits pu- pīti ¹⁰ Bā
niṭṭhā-. ¹¹ so all three MSS. ¹² Bā tathato. ¹³ Bā sakka. ¹⁴ Cks nucchaviko
putto.

ti upadhārento puññavante cattāro devaputte passi, te kira purimabbhave Bārāṇasiyaṃ pesakārā hutvā tena kammena laddhakaṃ pañca koṭṭhāse¹ katvā cattāro koṭṭhāse paribhuñjimsu, pañcamaṃ gahetvā ekato va dānaṃ dadimsu², te tato cutā Tāvatiṃsabbhavane nibbattiṃsu, tato Yāmbabbhavane ti evaṃ 5 anulomapaṭilomaṃ chasu devalokesu sampattiṃ anubhavantā vicaranti, tadā pana nesaṃ Tāvatiṃsabbhavanato cavitvā Yāmbhavanaṃ gamanavāro. Sakko nesaṃ³ santikaṃ gantvā pakko-sitvā „mārisā tumhehi manussalokaṃ gantuṃ vaṭṭatīti, Esukārirañño aggamaheṣiṃyā kucchismiṃ nibbattathā“ ’ti āha. Te 10 tassa vacanaṃ sutvā „sādhū deva, gamissāma, na pana amhākaṃ rājakulen’ attho, purohitassa gehe nibbattitvā daharakāle yeva kāme pahāya pabbajissāmā“⁴ ti vadiṃsu. Sakko „sādhū“ ’ti tesaṃ paṭiññaṃ gahetvā āgantvā rukkhadevatāya tam atthaṃ ārocesi. Sā tuṭṭhamānasā Sakkaṃ vanditvā 15 attano vimānaṃ eva gatā. Purohito pi punadivase balavapurise⁵ sannipātāpetvā vāsipharasuādīni gahetvā⁶ rukkkhamūlaṃ gantvā rukkkhasākhāya gahetvā „ambho devate, ajja mayhaṃ’ yācantassa sattamo divaso, idāni te niṭṭhānakālo“ ti āha. Tato rukkhadevatā mahantenānubhāvena khandhavivarato 20 nikkhamitvā madhurena sarena taṃ āmantetvā „brāhmaṇa, tiṭṭhatu eko putto, cattāro⁸ putte dassāmi“ āha. „Mama putten’ attho n’ atthi, amhākaṃ rañño puttaṃ dehīti“. „Tumhe va demīti“⁹. „Tena hi mama dve rañño dve dehīti“¹⁰. „Rañño na demi, cattāro pi tumhe va demi“¹¹, tayā 25 ca laddhamattā bhavissanti, agāre pana aṭhatvā¹² daharakāle yeva pabbajissantīti“. „Tvam¹³ kevalaṃ putte dehi, apabbajanakāraṇaṃ pana amhākaṃ bhāro“ ti. Sā tassa puttavaraṃ datvā attano bhavanaṃ pāvisi. Tato paṭṭhāya devatāya sakkāro mahā pavatti¹⁴. Jeṭṭhakadevaputto cavitvā purohitassa 30

¹ Bā -saṃ. ² Bā adamsu. ³ Bā te-. ⁴ Bā -mi. ⁵ Bā bahupu-. ⁶ Bā gāhāpetvā. ⁷ Bā add tam. ⁸ Bā add te. ⁹ Bā tuyhaṃ va dammi. ¹⁰ Cā hīti. ¹¹ Bā demiti. ¹² Cā attha-. ¹³ Bā add me. ¹⁴ Bā ahoṣi.

brāhmaṇiyā kucchismiṃ nibbatti. Tassa nāmagahaṇadivase
 Hatthipālo ti nāmaṃ katvā apabbajanatthāya hatthigopake
 paṭicchāpesuṃ. So tesam̐ santike vaḍḍhati. Tassa padasā-
 gamanakāle dutiyo cavitvā tassā kucchismiṃ nibbatti. Tassa
 5 pi jātakāle Assapālo ti nāmaṃ karimsu. So assagopakānaṃ
 santike vaḍḍhati. Tatiyassa jātakāle Gopālo ti nāmaṃ ka-
 rimsu. So gopālakehi saddhiṃ vaḍḍhati. Catutthassa jāta-
 kāle Ajapālo ti nāmaṃ karimsu. So ajapālakehi saddhiṃ
 vaḍḍhati. Te vuddhiṃ anvāya sobhaggappattā ahesuṃ. Atha
 10 nesam̐ pabbajjābhayena¹ rañño vijitā pabbajite nīharimsu,
 sakala-Kāsiratṭhe ekapabbajito pi nāhosi. Te kumārā pha-
 rusā² ahesuṃ, yāya disāya gacchanti tāya disāya āhariyamānaṃ
 paṇṇākāraṃ vilumpanti. Hatthipālassa soḷasavassakāle sarīra-
 sampattiṃ disvā rājā ca purohito ca „kumārakā³ mahallakā
 15 jātā, chattussāpanasamaye⁴ tesam̐ kin nu kho kātabban“ ti
 mantetvā „ete abhisittakālato paṭṭhāya atissarā bhavissanti,
 tato pabbajitā āgamissanti, te disvā pabbajissanti, etesaṃ
 pabbajitakāle janapado ulloḷo bhavissati, vīmaṃsāma⁵ tāva
 ne pacchā abhisiñcissāma“⁶ ti cintetvā ubho pi isivesam̐
 20 gahetvā bhikkhaṃ carantā⁶ Hatthipālakumārassa nivesana-
 dvāraṃ agamaṃsu. Kumāro te disvā va tuṭṭho pasanno upa-
 saṃkamitvā vanditvā tisso gāthā abhāsi:

1. Cirassam̐ vata passāma (cfr. Saṃyutta-N. ed. by L. Feer p. 1.)
 brāhmaṇaṃ devavaṇṇinaṃ
 25 mahājaṭaṃ bhāradharaṃ⁷
 paṃkadantaṃ rajassiraṃ. 294.
2. Cirassam̐ vata passāma isiṃ dhammaguṇe rataṃ
 kāsāyavatthavasanaṃ vākacīraṃ paṭicchadaṃ. 295.
3. Āsanaṃ udakaṃ pajjaṃ patigaṇhātu no bhavaṃ, ($\frac{396}{7}$)
 30 agge bhavantaṃ pucchāma, aggaṃ kurutu no bhavanti. 296.

¹ Bds pabbajita-. ² Bds atipha-. ³ Bds addh atipharussā ahesuṃ. ⁴ Chs Bds -yo.

⁵ Bds vimāṃsissāma. ⁶ Bds -ti. ⁷ Bds khall-.

Tattha brāhmanan ti bāhitapāpaṃ¹ brāhmaṇaṃ, devavaṇṇinan ti
 seṭṭhavaṇṇinanā ghoratapaṃ parimāritindriyaṃ² pabbajitattabhāvaṃ³ uggatapāna ti
 attho, bhāradharaṇ⁴ ti khāribhāradharaṃ, isin ti sīlakkhandhādayo pariye-
 sitvā⁵ ṭhitā, dhammaguṇe ratan ti sucaritakoṭṭhāse abhiratā, āsanā
 ti idaṃ tesāṃ nisīdanatthāya āsanāṃ paññāpetvā⁶ gandhodakaṃ ca pādabba- 5
 janaṃ⁷ ca upanetvā āha, agghe ti ime sabbe pi āsanādayo agghe bhavantaṃ
 pucchāma, kurutu nō ti ime no agghe bhavaṃ paṭigaphātū⁸ ti.

Evam so tesu ekekaṃ vārena⁹ vārenaḥ. Atha naṃ
 purohito āha: „tāta Hatthipāla, tvaṃ amhe ‘ke ime’ ti mañña-
 māno evaṃ kathesi, ‘hemavataka’¹⁰ isayo’ ti, na mayāṃ tāta 10
 isayo, esa rājā Esukārī, ahan te pitā purohito“ ti. „Atha
 kasmā isivesaṃ gaṇhitthā“¹¹ ti. „Tava vīmaṃsanatthāyā“¹² ti.
 „Mamaṃ¹³ kiṃ vīmaṃsathā“¹⁴ ti. „Sace amhe disvā na pabba-
 jissati atha naṃ rajje abhisinācituṃ āgat’ amhā“¹⁵ ti. „Tāta na
 me rajjen’ attho pabbajissāma’ ahan“ ti. Atha naṃ pitā „tāta 15
 Hatthipāla, nāyaṃ kālo pabbajjāyā“¹⁶ ti vatvā yathājjhāsayāṃ
 anusāsento catutthaṃ gātham āha:

4. Adhicca vede pariyesa vittaṃ,
 putte gehe tāta paṭiṭṭhapetvā
 gandhe rase paccanubhutva¹⁷ sabbaṃ
 araṇṇaṃ sādhu, muni so pasattho¹⁸ ti. 297. 20

Tattha adhiccā¹⁹ ti sajjhāyitvā²⁰, putte ti chattaṃ ussāpetva nāṭaka-
 parivārena upaṭṭhapetvā puttadhītāhi vadhitvā te putte gehe paṭiṭṭhapetvā ti
 attho, sabbaṃ ti ete ca gandharase²¹ sabbaṃ vatthukāmaṃ anubhavitvā.
 araṇṇaṃ²² sādhu muni so pasattho²³ ti paccā mahallakakāle pabba- 25
 jītassa araṇṇaṃ sādhu laṭṭhakaṃ hoti yo ca evarūpe kāle pabbajati so muni
 Buddhādīhi ariyehi pasattho ti vadati.

Tato Hatthipālo gātham āha:

5. Vedā na saccā na ca vittalābho,
 na puttālābhena²⁴ jaraṃ vihanti²⁵, 30

¹ Cks -pa. ² Ck -ya. ³ Bđ -jitabhāvaṃ. ⁴ Bds khāri-. ⁵ Cs pādabbaṇ-,
 Bđ pādāmuñcanaṇa ⁶ Ck -nā. Bđ omits vārena. ⁷ Bđ himavantaḥ; read:
 hemavataka isayo ti evaṃ kathesi? ⁸ Ck Bđ mama. ⁹ Ck -bhotvaṃ, Cs
 -bhotva, Bđ pañcānubhutvā. ¹⁰ Cs paccanubhutvā. ¹¹ Ck pasatto. ¹² Bds sajjhā-
 payitvā. ¹³ Bđ -rase ca sesaṇa. ¹⁴ Cks -ā. ¹⁵ Ck pasanto. ¹⁶ Cks -bhona.
¹⁷ Bđ vijah-.

gandhe rase muccanam¹ āhu santo,
sakammanā² hoti phalūpapattī. 298.

Tattha na saccā³ ti yañ ca saggamaggañ ca dadanti⁴ na tañ saccan
ti⁵ tucchā nissārā nipphalā honti, vittalābho ti dhanalābho pañcasādhā-
5 ranattā⁶ sabbo ekasabbhāvo na hotīti⁷, jaraṇ ti tāta jaraṇ vā vyādhimarapaṇaṇ
vā na koci puttālābhena paṭibāhati nāma⁸, dukkhamulā h' ete upadhayo⁹,
gandhe rase ti gandhe ca rase ca sesesu¹⁰ ārammaṇesu ca muccanam¹¹
pamuttim¹² eva Buddhādayo paṇḍitā kathenti, sakammanā² ti attano¹³
katakamman' eva sattānaṇ phalūpapatti¹⁴, kammassakā hi tāta sattā¹⁵ ti.

10 Kumārassa vacanaṇ sutvā rājā gātham āha :

6. Addhā hi saccaṇ vacanaṇ tav' etaṇ :
sakammanā² hoti phalūpapatti,
jiṇṇā ca mātāpitaro ca tava-y-ime¹⁶,
passeyyu taṇ vassasataṇ arogaṇ ti. 299.

15 Tattha vassasatan ti ete vassasataṇ arogaṇ taṇ passeyyum, tvam pi
vassasataṇ jīvanto mātāpitaro posassu 'ti vadati.

Taṇ sutvā kumāro „deva tvaṇ kin nāma' etaṇ vadasīti“
vatvā dve gāthā abhāsi :

7. Yass' assa¹⁷ sakkhī maraṇena rāja
20 jarāya mettī naravīriyasetṭha
yo cāpi jaññā [na] marissaṇ kadāci
passeyyu taṇ vassasataṇ arogaṇ. 300.
8. Yathāpi nāvaṇ puriso dakamhi
ereti ce naṇ upaneti tīraṇ
25 evam pi vyādhī satataṇ jarā ca
upanenti maccaṇ¹⁸ vasaṇ antakassā 'ti. 301.

Tattha sakkhīti mittadhammo, maraṇena 'ti datto¹⁹ mato mitto²⁰
mato ti sammuti maraṇena, jarāyā 'ti pākāṭā²¹ jarāy' eva saddhiṇ yassa

¹ Bā puñcanam. ² Bā -unā. ³ Cks saccānī ⁴ so Cks; Bā yaṇ saggāṇa
vadanti. ⁵ Ck saddhañci, Bds sādheti ⁶ so Cs; Ck -tthā, Bā pivanañca sā-,
Bā pañcannam sādha-. ⁷ Cks hontīti ⁸ Bā paṭibāhikaṇsamatto nāma atthi, Bā
paṭibāhitum samatto nāma atthi. ⁹ Bds upaccayo. ¹⁰ Cks sesaṇ. ¹¹ Bā
muñca-. ¹² Bā omits pa ¹³ Bā -nā. ¹⁴ Bds add phalanibbatti hoti. ¹⁵ Bā
yitāta-. ¹⁶ read -taro tavēme? ¹⁷ Bds yassassu. ¹⁸ Bā upaneti maccu. ¹⁹
Bā adds ca. ²⁰ Bā citto ca ²¹ Bā -ṭa.

mettī bhavēyya yass' etaṃ maraṇaṃ ca jarā ca mittabhāvena nādhigaccheyyā¹
'ti attho, ereti cenān ti mahārāja yathā nāma puriso nadītithē udakamhi²
nāvaṃ t̥hapetvā paratīragāmiṃ³ janāṃ āropetvā sace arittena⁴ uppīlento piyena
kaḍḍhanto cāleti⁵ ghaṭṭeti atha naṃ paratīraṃ upaneti evaṃ vyādhi ca jarā ca
niccaṃ antakassa maccuno vasaṃ upanenti⁶ yevā 'ti. 5

Evam imesaṃ sattānaṃ jīvitasamkhārassa parittabhāvaṃ
dassetvā „mahārāja, tumhe tiṭṭhatha, tumhehi saddhiṃ katha-
yantam eva hi maṃ⁷ vyādhijarāmarāṇāni upagacchanti, appa-
mattā hothā“ 'ti ovādaṃ datvā rājānaṃ ca pitarāṃ ca vanditvā
attano paricārake gahetvā Bārāṇasirajjaṃ pahāya „pabbajissā- 10
mīti“⁸ nikkhami. „Pabbajjā nāṃ' esā sobhanā bhavissatīti“
Hatthipālakumārena saddhiṃ mahājano nikkhami⁹, yojanikā
parisā abosi¹⁰. So tāya parisāya saddhiṃ Gaṅgātīraṃ patvā
Gaṅgāya udakam oloketvā parikammaṃ¹¹ katvā jhānāni
nibattetvā¹² cintesi: „ayaṃ samāgamo mahā bhavissati, 15
mama tayo kaniṭṭhabhātaro mātāpitāro rājā devīti sabbe
sapisā¹³ pabbajissanti, Bārāṇasī suññā¹⁴ bhavissati, yāva
etesam āgamanā¹⁵ idh' eva bhavissāmīti¹⁶“ so tatth' eva ma-
hājanassa ovādaṃ dento¹⁷ nisīdi. Punadivase rājā ca purohito
ca cintayīṃsu: „Hatthipālakumāro tāva r. pahāya mahājanaṃ 20
ādāya 'pabbajissāmīti' gantvā Gaṅgātīre nisinno, Assapālaṃ
vīmaṃsitvā abhisiñcissāmā“ 'ti te isivesen' eva tassāpi¹⁸ geha-
dvāraṃ agamaṃsu. So pi te disvā pasannamānaso upasaṃ-
kamitvā „cirassaṃ vatā“ 'ti ādīni vadanto tath' eva paṭipajji.
Te pi taṃ tath' eva vatvā attano āgatakāraṇaṃ kathayīṃsu. 25
So „mama bhātike Hatthipālakumāre sante kathaṃ¹⁹ paṭha-
mataraṃ mayham eva setacchattaṃ pāpuṇātīti“ pucchitvā
„tāta bhātā te 'na mayham²⁰ rajjen' attho pabbajissāmīti'
vatvā nikkhanto“ ti vutte „kahaṃ pan' eso idānīti²¹“

¹ so Bds; Cks nāgaccheyyā. ² Cks -kampī. ³ Cs Bā -mi ⁴ Ck arittthena. ⁵ Bā ca-
⁶ Bā -neti. ⁷ Cks mama ⁸ Bā adds nagarato. ⁹ Bā -itvā ¹⁰ Bā ahesum.
¹¹ Bā kasinapari-. ¹² Cks -tti-. ¹³ so Cs Bā; Ck sabbasapisā. ¹⁴ Cks -sim
suññāṃ, Bds -sī suñño. ¹⁵ Bā adds tāva. ¹⁶ Bā -māti. ¹⁷ Bds dassento ¹⁸
Bds tassa. ¹⁹ Cks omit kathaṃ. ²⁰ Cks add na. ²¹ Ck -ni

„Gaṅgātīre nisinnō“ ti vutte „tāta mama bhātārā chaḍḍita-kheḷena¹ kammaṃ n’ atthi, bālā hi parittakapaṇṇā sattā etaṃ kilesaṃ jahitum na sakkonti, ahaṃ pana jahissāmīti“ raṇṇō ca pituno² ca dhammaṃ desento dve gāthā abhāsi:

5 9. Paṃko ca kāmā palipo³ ca kāmā (vol. III ²⁺¹).

manoharā duttarā maccudheyyā⁴,

etasmim paṃke palipe vyasannā⁵

hīnattarūpā⁶ na taranti pāraṃ. 302.

10 10. Ayaṃ pure luddam akāsi kammaṃ,

sv-āyaṃ gahito, na hi mokkh’ ito me,

orundhiyā naṃ parirakkhissāmī⁷,

māyaṃ puna luddam akāsi kamman ti. 303.

Tattha paṃko ti yo keci kaddamo, palipo ti sukkumavālukamisso sanhakaddamo⁸, tattha kāmā laggāpanavasena paṃko nāma osidāpanavasena⁹ palipo nāmā ti vuttā, duttarā ti daratikkamā, maccudheyyā¹⁰ ti macuno adhiṭṭhānaṃ, etesu hi laggā c’ eva anupavittā ca sattā uttaritum asakkontā Dukkakkhandhapaniṇṇāyā vuttappakāraṃ¹¹ dukkhaṃ c’ eva maraṇaṃ ca pāpunanti, ten’ evāha: etasmim paṃke palipe vyasannā¹² hīnattarūpā¹³ na taranti pāraṃ ti, tattha vyasannā¹⁴ ti sannā, visannā¹⁵ ti pi pāṭho, ayaṃ ev’ attho, hīnattarūpā¹⁶ ti hīnacittasabbhāvā, na taranti pāraṃ ti nibbāna-pāraṃ gantum na sakkonti, ayaṃ ti mahārāja ayaṃ mam’ attabbhāvo pubbe assagopakehi saddhim vadḍhanto¹⁷ mahājanassa vilumpanahethanādivasena¹⁸ bahum luddaṃ sāhasikakammaṃ akāsi, svāyaṃ gahito ti so ayaṃ tassa kammasa vipāko mayā gahito, na hi mokkhito me ti saṃsāravaṭṭe¹⁹ sati na hi mokkho ito akusalaphalato mama²⁰, orundhiyā naṃ parirakkhissāmīti idāni naṃ kāyavacīdvārāṇi²¹ pidahanto orundhitvā²² parirakkhissāmīti, kiṃ-kāraṇā: māyaṃ puna luddam akāsi kammaṃ, ahaṃ hi ito patṭhāya pāpaṃ akatvā kalyāṇam eva karissāmī

„Titthatha tumhe, tumhehi saddhim kathentam eva vyādhi-
30 jarāmarāṇāni upagacchantīti“ ovaḍitvā yojanikaṃ parisam

¹ Bā adds mama ² Bā pitu. ³ Cks -pā. ⁴ Ck -yya. ⁵ Bā visannā. ⁶ Ck hīnanta-, C’ bhīnanta-, Bā hinatta-. ⁷ so all three MSS. for -isāmī. ⁸ Ck sana-, Bā kaphā-. ⁹ Cks omit vasena. ¹⁰ all three MSS. -yyan. ¹¹ Cks -ra. ¹² Cks vyā-, Bā vi-. ¹³ Ck Bā hi-. ¹⁴ all three MSS. visannā. ¹⁵ Cks vya-sannā, Bā omits ti sannā vyasannā. ¹⁶ Ck -ttha-, C’ -nta-, Bā hinatta-. ¹⁷ Bā vaddh-. ¹⁸ Bā -vihethanā-. ¹⁹ Cks -rapavatte. ²⁰ Bā mamatthi. ²¹ Bā -camanodvā-. ²² Cks ru-.

gahetvā¹ nikkhamitvā Hatthipālakumārass' eva santikaṃ gato.
 So tassa ākāse nisīditvā dhammaṃ desetvā „bhātika, ayaṃ
 samāgamo mahā bhavissati, idh' eva tāva homā“ 'ti āha.
 Itaro pi „sādhū“ 'ti sampaticchi. Punadivase rājā ca puro-
 hito ca ten' ev' upāyena Gopālakumārassa nivesanaṃ gantvā 5
 tenāpi tath' eva paṭinanditā² attano āgamanakāraṇaṃ³ ācik-
 khimsu. So pi Assapālakumāro viya paṭikkhipitvā „ahañ
 cirato⁴ paṭṭhāya pabbajitukāmo va vane natṭhagoṇo viya pab-
 bajiṃ upadhārento vicarāmi, tena me [natṭhagoṇassa padaṃ
 viya bhātinaṃ⁵ gatamaggo diṭṭho, sv-āhaṃ ten' eva maggena 10
 gamissāmīti“ vatvā

11. Gavaṃ va natṭhaṃ puriso yathā vane
 pariyesatī⁶ rāja apassamāno
 evaṃ natṭho Esukārī⁷ mam' attho,
 so 'haṃ kathaṃ na gaveseyya rājā 'ti gātham āha. 304. 15

Tattha Esukārīni rājānaṃ ālapatī, mamattho ti vane goṇo viya
 mama pabbajjāsankhāto attho natṭho, so haṃ ti so ahaṃ ajja pabbajitānaṃ
 maggaṃ disvā kathaṃ pabbajiṃ na gaveseyyam, mama bhātikanāṃ gatamaggaṃ
 eva gamissāmi narindā 'ti.

Atha naṃ „tāta Gopālaka, ekāhaṃ dvīhatīhaṃ āgamehi, 20
 amhe samassāsetvā pacchā pabbajissasīti“ vadimsu. So
 „mahārāja, ajja kattabbaṃ⁸ kammaṃ 'sve karissāmīti' na
 vattabbaṃ, kalyāṇakammaṃ nāma ajja ajj' eva kātābbaṃ“ ti
 vatvā itaraṃ gātham āha:

12. Hiyyo ti hiyyo ti⁹ poso pare ti [parihāyati], 25
 anāgataṃ n' etam atthīti nātva
 uppannachandaṃ [ko] panudeyya dhīro ti. 304.

Tattha hiyyo¹⁰ ti sve ti attho, pare ti punadivase, idaṃ vuttaṃ hoti:
 yo mahārāja ajjakammaṃ¹¹ sve ti sve¹² kattabbaṃ pare ti vatvā na karoti so tato
 parihāyati na taṃ kammaṃ¹³ kātum sakkotīti evaṃ Gopālo Bhaddekaratta- 30

¹ Ck pariga-. ² Bd -itvā, Ck -dhitā. ³ C* paṭigamana-. ⁴ Cks cito. ⁵ Bd -tikānaṃ.
⁶ Cks -ti, Bds anvesati. ⁷ read nattho-? Ck -ri. ⁸ C* Bd -bba. ⁹ Ck hiyye hiyyo
 ti. C* bhiyyo hi bhiyyo ti. Bd hiyyo ti hiyya ti. ¹⁰ Ck hiyye. C* bhiyyo. ¹¹
 Bd ajjakattabbaṃ kammaṃ. ¹² Cks omit sve ti ¹³ Cks kātum kammaṃ

suttan¹ nāma kathesi, sv-āyam attho Bhaddekarattasuttana kathetabbo, netam-atthīti yaṃ anāgataṃ taṃ² n' etam atthīti ñātvā, uppannachandan ti kusallacchandaṃ³ ko paṇḍito panudeyya hareyya

Evam Gopālakumāro dvīhi gāthāhi dhammaṃ desetvā
 5 „tiṭṭhatha tumhe, tumhehi saddhiṃ kathentaṃ yeva vyādhi-
 jarāmarañāni upagacchantīti“ yojanikaṃ⁴ parisam gahetvā
 nikkhamitvā dvinnam bhātikānam santikaṃ gato. Hatthipālo
 tassāpi ākāse nisīditvā⁵ dhammaṃ desesi. Punadivase rājā ca
 purohito ca ten' ev' upāyena Ajapālakumārassa nivesanaṃ gantvā
 10 tenāpi tath' eva paṭinanditā⁶ attano āgamanakāraṇaṃ ācikkhi-
 tvā „chattam⁷ usāpessāmā“⁸ 'ti⁹ vadimsu. Kumāro āha: „may-
 ham bhātikā kuhin¹⁰“ ti. „Te 'amhākaṃ rajjen' attho n'
 atthīti' setacchattam pahāya tiyojanaṃ¹⁰ parisam gahetvā
 nikkhamitvā Gaṅgātīre nisinnā¹¹ ti. „Nāham¹¹ mama bhāतिकेहि
 15 chaḍḍitakheḷam sīsenādāya vicarissāmi, aham pi pabbajissā-
 mīti“¹². „Tāta, tvaṃ tāva daharo amhākaṃ hatthabhāro.
 vayappattakāle pabbajissasīti¹³“¹⁴. Atha naṃ kumāro „kim
 tumhe kathetha, nanu ime sattā daharakāle pi mahallakakāle pi
 maranti yeva, ayaṃ daharakāle marissati ayaṃ mahallakakāle
 20 ti, kassa¹⁵ hatthe vā pāde vā nimittaṃ n' atthi¹⁶, aham mama
 maraṇakālaṃ na jānāmi, tasmā idān' eva pabbajissāmīti“ vatvā
 dve gāthā abhāsi:

13. Passāmi vo 'haṃ daharim¹⁵ kumārim (III ³⁹⁵/₁)
 mattūpamaṃ ketakapupphanettaṃ,
 25 abhutva¹⁶ bhoge paṭhame vayasmiṃ
 ādāya maccu vajate kumārim. 306.
14. Yuvā sujāto sumukho sudassano
 sāmo kusumbhaparikiṇṇamassu, —
 hitvāna kāme paṭigaccha gehaṃ,
 30 anujāna maṃ, pabbajissāmi devā 'ti. 307.

¹ Majjhima Nik. III, 4. ² Bā omits taṃ ³ Bā uppannaku-. ⁴ Bā -niya. ⁵ Bā omits ā n. ⁶ Bā -itvā. ⁷ Bā adds te. ⁸ Cks -mīti. ⁹ Bā kuhi gacchantīti.
¹⁰ Bā -nikaṃ ¹¹ Bā tenāpi tehi nāma in the place of nāham. ¹² Cks -tīti.
¹³ Bā's kassaci. ¹⁴ Cks -īti. ¹⁵ Cks -raṇi, Bā's -ri. ¹⁶ Bā -tvā, Cks abhutta.

Tattha vo ti nīpātamattaṃ, passāmi c' evā¹ 'ti attho, mattūpaman ti
 hāsabhāsālīlāvilāsehi² mattaṃ viya carantaṃ³, ketakapupphanettaṃ ti
 ketakapupphapattaṃ⁴ viya puthulāyatanettaṃ, abhutta⁵ bhoge ti abhuttvā
 bhoge, vajate ti evaṃ⁶ uttamarūpadharaṃ⁷ kumārīṃ pathamavaye vatta-
 mānaṃ abhuttabhogam eva mātāpitunnāṃ upari mahantaṃ sokaṃ pādetvā maccu 5
 gahetvā va gacchati, sujāto ti susaṇṇhito, sumukho ti kañcanādāsapunṇa-
 candasadisamukho, sudassano ti uttamarūpadharitāya sampannadassano,
 sāmo ti suvannasāmo, kusumbhaparikiṇṇamassū 'ti sannisinnaṭṭhena
 ca sukhumaṭṭhena ca tarunakusumbhakesarasadisaparikiṇṇamassu⁸, iminā eva-
 rūpo pi kumāro maccuvasaṃ gacchati, tathāvidham pi hi Sineruṃ uppātentō⁹ 10
 viya nikkaruno maccu ādāya gacchatu dasseti, hitvāna kāme paṭigaccha
 gehaṃ anujāna maṃ pabbajissāmi devā 'ti 'deva 'puttadārabandha-
 nasmiṃ hi uppanne taṃ bandhanaṃ ducchediyaṃ¹⁰ hoti, tenāhaṃ puretaraṃ
 ņeva kāme ca gehaṃ ca hitvā idān' eva pabbajissāmi¹¹, anujāna maṃ ti

Evaṃ ca pana vatvā „tiṭṭhatha tumhe, maṃ tumhehi 15
 saddhiṃ kathentaṃ eva vyādhijarāmaranāni upagacchantīti“
 te ubho pi vanditvā yojanikaṃ parisāṃ gahetvā nikkhamitvā
 Gaṇḍātīram eva agamāsi. Hatthipālo pi tassāpi¹² ākāse nisī-
 ditvā dhammaṃ desetvā¹³ „samāgamo mahā bhavissatīti“
 tath' eva nisīdi. Punadivase purohito pallaṃkamajjhagato¹⁴ 20
 nisīditvā cintesi: „mama puttā pabbajitā, idān' ahaṃ ekako
 va manussakhānuko¹⁵ jāto 'mhi, ahaṃ pi pabbajissāmīti“
 brāhmaṇiyā saddhiṃ mantento

15. Sākhāhi rukkho labhate samaññaṃ,

pahīnasākhāṃ pana khānuṃ¹⁶ āhu,

25

pahīnaputtassa maṃ' ajja hoti

Vāseṭṭhi bhikkhācariyāya kālo ti gātham āha. 308.

Tattha labhate samaññaṃ ti rukkho ti vohāraṃ labhati, Vāseṭṭhīti
 brāhmaṇīṃ ālapati, bhikkhācariyāya 'ti mayham pi pabbajjāya kālo, puttā-
 naṃ santikam eva gamissāmīti. 30

So evam vatvā brāhmaṇe pakkosāpesi. Saṭṭhibrāhmaṇa-
 sahaṃsāni sannipatimsu. Atha ne¹⁷ āha: „tumhe kim karissathā“

¹ so Bā; Cks cceva ² Cks bhāvabhāvalīlā-, Bā hāsabhāsavi-. ³ Bā -ti. ⁴ Bā
 -mattaṃ. ⁵ Cs Bā -tvā ⁶ Bā etaṃ ⁷ Cs -ra, Bā -rā. ⁸ Bā -sadiṣaṃ-. ⁹
 Bā ummadento? ¹⁰ Bā ducchedanīyaṃ. ¹¹ Cks -mīti. ¹² Bā tassa pi ¹³ Bā
 -sento. ¹⁴ Bā -kavaramajha-. ¹⁵ Bā -nu-. ¹⁶ Bā -ṇum. ¹⁷ Bā nesam.

'ti. „Tumhe pana' ācariyā“ 'ti. „Ahaṃ mama puttassa santike pabbajissāmīti“. „Na tumhākam eva nirayo uṇho, mayam pi pabbajissāmā“ 'ti. Asītikotiḍḍhanam brāhmaṇiṇiṃ niyyādetvā yojanikaṃ brāhmaṇaparisaṃ gahetvā² nikkhamitvā⁵ puttānaṃ santikam eva gato³. Hatthipālo tāya pi parisāya ākāse ṭhatvā⁴ dhammaṃ desesi. Punadivase brāhmaṇi cintesi: „mama cattāro puttā setacchattaṃ pahāya 'pabbajissāmā' 'ti gatā, brāhmaṇo pi purohitaṭṭhānena saddhiṃ asītikotiḍḍhanam chaḍḍetvā puttānaṃ nēva santikam gato, ahaṃ idha kiṃ¹⁰ karissāmi, puttassa⁵ gatamaggen' eva gamissāmīti“ sā atītaṃ udāharaṇaṃ āharantī udāgātham āha:

16. Aghasmi koṇcā va yathā himaccaye
tantāni⁶ jālāni padāliya⁷ haṃsā
gacchanti puttā ca patī ca mayhaṃ,
15 sāhaṃ kathaṃ nānuvaje pajānau ti. 309.

Tattha aghasmi koṇcā va yathā ti yath' eva ākāse koṇcā sakuṇā asajjamānā gacchanti, himaccaye ti vassān' accayena, tantāni⁶ jālāni padāliya⁷ haṃsā ti atīte kira channavutisabassā⁸ suvaṇṇahaṃsā vassārattapahonakaṃ sālīṃ Kaṇṇanaguhāyaṃ nikkhipitvā himassa⁹ bhayena bahi²⁰ anikkhamitvā cātumasaṃ tath' eva vasanti, atha nesaṃ Unnanābhi' nāma makkaṭako guhadvāre jālaṃ bandhati. taṃ¹⁰ haṃsā dvinnāṃ taruṇahaṃsānaṃ hi dviguṇaṃ¹¹ vattaṃ denti, te thāmasampannatāya¹² taṃ jālaṃ chinditvā purato gacchanti, sesā tesāṃ gatamaggena gacchanti, sā taṃ atthaṃ pakāsentī evaṃ āha, idaṃ vuttaṃ hoti: yath' eva ākāse koṇcasakuṇā asajjamānā gac²⁵ chanti tathā himaccaye vassānātikkame dve taruṇahaṃsā tantāni¹³ jālāni padāletvā gacchanti, atha nesaṃ gatamaggena itare haṃsā, idāni pana mamāpi puttā taruṇahaṃsā jālaṃ viya kāmajālaṃ¹⁴ chinditvā gatā, mayāpi tesāṃ gata-
maggena gantabban ti iminā adhippāyena gacchanti puttā ca pati ca mayhaṃ, sv-āhaṃ¹⁵ kathaṃ nānuvaje pajānau ti āha

30 Iti sā „kathaṃ ahaṃ evaṃ pajānantī na pabbajissāmīti“ sannitṭhānaṃ katvā brāhmaṇiyo pakkosāpetvā āha¹⁶: „tumhehi

¹ B^d adds kiṃ. ² B^d ādāya. ³ B^d adds va. ⁴ C^k ṭhapetvā. ⁵ B^d puttānaṃ ca. ⁶ B^d katāni. ⁷ B^d -leyya. ⁸ B^d chana-. ⁹ B^d vassa. ¹⁰ B^d omits tam. ¹¹ B^d -ṇa. ¹² C^k -ṇannāya. ¹³ B^d tāni. ¹⁴ C^k omits jālaṃ viya kāma. ¹⁵ B^d sāhaṃ. ¹⁶ B^d evamāha

kiṃ karissathā“¹ 'ti'. „Tumhe pana² ayye³“ ti. „Ahaṃ⁴
pabbajissāmīti“. „Mayam pi pabbajissāmā“⁵ 'ti. Sā tam
vibhavaṃ chaḍḍetvā yojanikaṃ parisam gahetvā puttānaṃ
santikam eva gatā ti. Hatthipālo pi⁶ tāya pi parisāya ākāse
nisīditvā dhammaṃ desesi. Punadivase rājā „kuhiṃ purohito“⁷ 5
ti pucchi. „Deva purohito brāhmaṇī c' assa⁸ sabbam dhanam
chaḍḍetvā dvitiojanikaṃ⁹ parisam gahetvā puttānaṃ santikam
eva¹⁰ gatā“ ti. Rājā „assāmikadhanam ambhakaṃ pāpuṇātīti“
tassa gehato dhanam āharāpesi. Ath' assa aggamahesī¹¹
„rājā¹² kiṃ karotīti“¹³ pucchitvā „purohitassa gehato dhanam 10
āharāpetīti“ vutte „purohito kuhin“ ti vatvā „sapajāpatiko
pabbajjatthāya¹⁴ nikkhanto“ ti sutvā „ayam rājā brāhmaṇena
ca brāhmaṇiyā ca catūhi puttehi ca¹⁵ jahitam ukkāraṃ¹⁶ chaḍḍi-
tam¹⁷ khelaṃ mohena mūlho attano gharaṃ āharāpesi¹⁸, upa-
māya naṃ bodhessāmīti“¹⁹ sūnato maṃsam āharāpetvā rājaṇ- 15
gaṇe rāsim kārapetvā²⁰ ujumaggam²¹ vissajjetvā jālaṃ pa-
rikkhipāpesi. Gijjhā dūrato va disvā tass' atthāya otarimsu,
tattha sappañña²² jālaṃ pasāritam ṇatvā atibhārikā hutvā
„ujukam uppatitum na sakkhissāmā“²³ 'ti attanā khāditamaṃsam
chaḍḍetvā²⁴ jālaṃ analliyitvā ujukam eva uppatitvā gamimsu, 20
andhabālā pana tehi chaḍḍitavamitaṃ khāditvā bhāriyā hutvā
ujukam uppatitum asakkontā gantvā jāle bajjhimsu. Ath'
ekam gijjham ānetvā deviyā dassayimsu, sā tam ādāya raṇṇo
santikam gantvā „ehi tāva mahārāja, rājaṅgaṇe ekam²⁵ kiriyaṃ
passissāmā“ 'ti sihapañjaram vivaritvā „ime gijjhe olokehi 25
mahārājā“ 'ti vatvā dve gāthā abhāsi:

17. Ete bhutvā vamtivā ca pakkamanti vihaṅgamā

ye ca bhutvā na vamiṃsu te me hatthattham āgatā. 310.

¹ Bā -tha, omitting ti. ² Bā adds kiṃ. ³ C^s -o. ⁴ C^k adds pana. ⁵ Bā omits pi. ⁶ Bā ca. ⁷ C^s yoj-, Bā^s tiyoj- ⁸ Bā -ke, omitting eva. ⁹ all three MSS. -si. ¹⁰ Bā adds tāta, C^k ti. ¹¹ Bā^s karissatīti. ¹² C^k^s pabbaja-. ¹³ C^k^s omit ca. ¹⁴ C^k^s -ra ¹⁵ C^s Bā -ta. ¹⁶ C^s Bā -ti. ¹⁷ Bā^s chaḍḍā-
pessāmā ti. ¹⁸ Bā kāretvā ¹⁹ Bā ujum-. ²⁰ C^k -a ²¹ Bā^s add vamtivā.
²² Bā^s etaṃ. ²³ Bā^s so.

18. Avamī brāhmaṇo kāme, te' tvaṃ paccāvamissasi²,
vantādo puriso rāja na so hoti paṣaṃsiyo³ ti. 311.

Tattha bhutvā vāmitvā cā 'ti mamsaṃ khādītva vāmitvā ca. paccā-
vamissasīti paṭiparibhuñjissasi. vantādo ti parassa vāmitakhādako, pa-
5 saṃsiyo ti so taṇhāvasiko bālo Buddhādīhi paṇḍitehi paṣaṃsitabbo na hoti.

Taṃ sutvā rājā vipphaṇṇasārī ahosi, tayo bhavā ādittā viya
upaṭṭhabhimsu, so „ajj' eva r. pahāya mama pabbajitum vaṭṭa-
tīti“ uppannasamvego deviyā thutim karonto gātham āha:

19. Paṃke va⁴ posaṃ palipe vyaṣannaṃ⁵
10 balī yathā dubbalaṃ uddhareyya
evam pi maṃ tvaṃ udatāri⁶ bhoti
Pañcālī gāthāhi subhāsītāhīti. 312.

Tattha vyaṣannaṃ⁷ ti nimuggaṃ, viṣannaṃ ti pi pāṭho, uddhareyyā
'ti kesesu vā hatthesu vā gahetvā ukkhipitvā thale ṭhapeyya, udatārīti⁸
15 kāmapaṃkato uttārasi⁹, udatāsīti¹⁰ pi pāṭho, ayam ev' attho, uddhatāsīti pi
pāṭho, uddharīti¹¹ attho, Pañcālīti Pañcālārājadhīte.

Evaṃ ca pana vatvā taṃ khaṇaṃ ũeva pabbajitukāmo
hutvā amacce pakkosāpetvā āha: „tumhe kiṃ karissathā“ 'ti.
„Tumhe pana“ devā“ 'ti. „Ahaṃ Hatthipālassa santike
20 pabbajissāmīti“. „Mayaṃ pi pabbajissāma devā“ 'ti. Rājā
dvādasayojanike Bārāṇasīnagare r. chaḍḍetvā „atthikā setac-
chattaṃ ussāpentū“ 'ti amaccaparivuto tiyojanaṃ¹² parisam
gahetva kumārass' eva santikaṃ¹³ gato. Hatthipālo tassāpi¹⁴
parisāya ākāse nisīnno dhammaṃ desesi.

- 25 S. raṇṇo pabbajitabhāvaṃ pakāśento
20. Idam vatvā mahārājā Esukārī disampati
raṭṭhaṃ hitvāna pabbaji nāgo chetvā va¹⁵ bandhanan ti 313.
gātham āha.

¹ Bds so. ² Ck Bā pacchā- ³ Cks -iko. ⁴ Bā ca. ⁵ Cs vyaṣuttam, Bā
byaṣannaṃ. ⁶ Bds uddhakāri. ⁷ Bā byāṣanan. ⁸ Bds uddhatārīti. ⁹ so all
three MSS for -resi? ¹⁰ Bā uddhamtāsīti. ¹¹ Cs uddhāpīti, Bā uddharīti
¹² Bā adds kiṃ. ¹³ Bā -na ¹⁴ Bā -ke. ¹⁵ Bā tassa pi. ¹⁶ Cks -tvāna.

Punadivase nagare ohīnājano sannipatitvā rājadvāraṃ
gantvā deviyā ārocetvā nivesanaṃ pavisitvā devīm vanditvā
ekamantaṃ t̥hito

21. Rājā ca¹ pabbajjam arocayittha²

raṭṭhaṃ pahāya naraviriyaseṭṭho, 5

tuvam pi³ no⁴ hohi⁵ yath' eva rājā,

amhehi guttā anusāsa rajjan ti gātham āha. 314.

Tattha anusāsa 'ti amhehi guttā⁶ hutvā dhammena r. kārehi.

Sā mahājanassa kathaṃ sutvā sesagāthā abhāsi:

22. Rājā ca pabbajjam arocayittha⁷

10

raṭṭhaṃ pahāya naraviriyaseṭṭho,

aham pi ekā carissāmi loke

hitvāna kāmāni manoramāni. 315.

23. Rājā ca⁸ pabbajjam arocayittha⁷

raṭṭhaṃ pahāya naraviriyaseṭṭho,

15

aham pi ekā carissāmi loke

hitvāna kāmāni yathodhikāni. 316.

24. Accenti⁹ kālā tarayanti¹⁰ rattiyo, (cfr. Saṃyutta Nikāya I p.3.)

vayogunā anupubbaṃ jahanti,

aham pi ekā carissāmi loke

20

hitvāna kāmāni manoramāni. 317.

25. Accenti¹¹ kālā tarayanti¹⁰ rattiyo,

vayogunā anupubbaṃ jahanti,

aham pi ekā carissāmi loke

hitvāna kāmāni yathodhikāni¹². 318.

25

26. Accenti¹¹ kālā tarayanti¹³ rattiyo

vayogunā anupubbaṃ jahanti,

aham pi ekā carissāmi loke

sītibhūtā sabbam aticca saṅgan ti. 319.

¹ Bā omits ca. ² Bās āro-, Cks arocayitvā. ³ Cks si. ⁴ Cks ne ⁵ Bās hoti.

⁶ Bās sugutto. ⁷ Cks arocayitvā. ⁸ Bā pi. ⁹ Ck Bās accanti. ¹⁰ Bā vāyanti.

¹¹ Bā accanti. ¹² Bā yato-. ¹³ Bā bhayanti.

Tattha ekā ti puttadhītikilesasambādhehi muñcitvā imasmim loke ekikā
 va carissāmi, kāmānīti rūpādayo kāmagaṇe, yathodhikānīti¹ yena yena
 odhinā thitāni tena tena² thitān' eva jahissāmi, na kiñci avasissāmi³ti attho.
 accenti³ kālā ti pubbanhādayo kālā atikkamanti, tarayantīti⁴ atucchā
 5 hutvā āyusaṃkhārān khepayamānā⁵ gacchanti, vayoḡunā ti pathamavayādayo
 tayo mandadasakādayo vā dasa koṭṭhāsā, anupubbam jahantīti uparūpari-
 koṭṭhāsam appatvā tattha tatth' eva nirujjhanti, sītibhūtā ti uṇhakāra-
 uṇhasabhāve kilese pahāya sītālā hutvā, sabbamaticca saṅgan ti rāga-
 saṅgādikaṃ sabbasaṅgaṃ atikkamitvā ekā carissāmi, Hatthipālakumārassa
 10 santikaṃ gantvā pabbajissāmi.

Iti sā imāhi gāthāhi mahājanassa dhammaṃ desetvā
 amaccabharīyāyo pakkosāpetvā āha: „tumhe kiṃ karissathā“ 'ti.
 „Tumhe pana ayye“⁶ ti. „Ahaṃ pabbajissāmi“⁷. „Mayam
 pi pabbajissāmā“ 'ti. Sā „sādhū“ 'ti rājanivesane suvaṇṇa-
 15 koṭṭhāgarādīni vivarāpetvā „asukatṭhāne ca mahānidhānaṃ
 nidahitaṃ“ ti suvaṇṇapaṭṭe likhāpetvā „dinnam űeva harantū“
 'ti vatvā suvaṇṇapaṭṭam mahātale thambhe baddhāpetvā na-
 gare bheriṇ carāpetvā mahāsampattiṃ chaḍḍetvā nagarā
 nikkhami. Tasmiṃ khane sakalanagaraṃ saṃkhubhitam⁸:
 20 „rājā kira devī ca r. pahāya 'pabbajissāmā' 'ti nikkhanta,
 mayam idāni⁹ kiṃ karissāmā“ 'ti. Tato manussā yathāpūritān'
 eva gehāni chaḍḍetvā putte hatthe¹⁰ gahetvā nikkhamimsu,
 sabbā paṇā¹¹ pasāritaniyāmen' eva ṭhitā, nivattitvā olokento
 nāma nāhosi, sakalanagaraṃ tuccham ahoṣi. Devī pi tiyo-
 25 janaparisaṃ¹² gahetvā tatth' eva gatā. Hatthipālo tassāpi
 parisāya ākāse nisinna dhammaṃ desetvā dvādasayojanikaṃ
 parisam gahetvā Himavantābhimukho pāyāsi. „Hatthipāla-
 kumāro dvādasayojanikaṃ Bārāṇasim tuccham katvā 'pabba-
 jissāmi' mahājanaṃ ādāya Himavantaṃ gacchati, kimaṅga¹³
 30 pana mayam“ ti sakala-Kāśirattṭham saṃkhubhitam¹⁴. Aparā-
 bhāge parisā timsayojanikā¹⁵ ahoṣi, so tāya parisāya saddhiṃ

¹ Bā yato-. ² Bā adds tathā. ³ Bā accanti. ⁴ Ck taranti, C⁸ tarantīti. ⁵
 Ck⁸ add khādayamānā ⁶ Ck -o, Bā pana kiṃ ayye. ⁷ Ck⁸ itvā-. ⁸ Bā idha
⁹ Bā -esu. ¹⁰ Ck paṇā. ¹¹ Bā -nikaṃ pa-. ¹² Bā kiṃmaṅga. ¹³ Bā
 -khubbhi. ¹⁴ Ck tisa-. Bā tiyoj-.

Himavantaṃ pāvisi. Sakko āvajjanto taṃ pavattiṃ ṇatvā „Hatthipālakumāro nekkhammaṃ¹ nikkhanto, mahāsamāgamo bhavissati, vasaṇatṭhānaṃ laddhuṃ vaṭṭatīti“² !Vissakammaṃ³ āṇāpesi: „gaccha āyāmāto chattiṃsayojanaṃ vitthārato pannarasayojanaṃ assamaṃ māpetvā pabbajitaparikkhāre⁴ 5 sampādehīti“. So „sādhū“⁵ 'ti patisunivā Gaṇḍatīre ramaṇīye bhūmibhāge vuttappamāṇaṃ assamapadaṃ māpetvā paṇṇasālāsu kaṭṭhattharaṇapaṇṇattharaṇaāsanādīni⁶ paññāpetvā sabbe pabbajitaparikkhāre māpesi⁷. Ekekissā paṇṇasālāya dvāre ekeko caṃkamo rattitṭhānadivāṭhānaparicchinnō⁸ katasudhā- 10 parikammo ālambanaphalako, tesu tesu ṭhānesu nānāvanna-surabhikusumasañchannā⁹ pupphagacchā, ekekassa caṃkamassa koṭiyaṃ ekeko udakabharito kūpo, tassa santike ekeko phalarukkho, so eko¹⁰ va sabbaphalāni phalati, idaṃ sabbam devatānubhāvena ahoṣi. Vissakammo¹¹ assamaṃ¹² mā- 15 petvā paṇṇasālāsu pabbajitaparikkhāre ṭhapetvā „ye keci pabbajitukāmā ime parikkhāre gaṇhantū“¹³ 'ti jātihiṇḍulakena bhittiyā akkharāni likhitvā attano ānubhāvena bheravasadde migapakkhiduddasike amanusse ca paṭikkamāpetvā sakatṭhānam eva gato. Hatthipālakumāro ekapadikamaggena Sakka- 20 dattiyaṃ assamaṃ pavisitvā akkharāni disvā „Sakkena mama mahābhinnikkhamaṇaṃ¹⁴ nikkhantabhāvo nāto bhavissatīti“ dvāraṃ vivaritvā paṇṇasālāṃ pavisitvā isipabbajjaliṅgaṃ¹⁵ gaṇetvā nikkhamitvā caṃkamaṃ otarivā katipaye aparāparam caṃkamitvā sesajanakāyaṃ pabbājetvā assamapadaṃ¹⁶ 25 vicārento taruṇaputtānaṃ itthiṇaṃ¹⁷ majjhe¹⁸ ṭhāne paṇṇasālāṃ¹⁹ adāsi, tato anantaraṃ mahallakitthiṇaṃ, tato anantaraṃ vañjhithiṇaṃ²⁰, samantā parikkhipitvā pana purisānaṃ

¹ B^d mahābhinnikkhamaṇaṃ. ² B^d visu-. ³ B^d -ṇamaya āsanā-, C^k kaṭṭhattharaṇapaṇṇasattaraās-, C^s kaṭṭhattharaṇapaṇṇasantaraās-. ⁴ C^k -hi. ⁵ C^s rattitṭhikā paricchinne. ⁶ B^d -o. ⁷ B^d ekeko. ⁸ B^d assamapadaṃ. ⁹ C^k gaṇhātū, C^s gaṇhatu. ¹⁰ C^s -nikkhammaṃ, B^d -nekkhamaṇaṃ. ¹¹ C^s -jjaṃ-. ¹² C^k itthi-
gaṇaṃ, C^s B^d itthiṇaṃ. ¹³ B^d majha-. ¹⁴ C^s -lā. ¹⁵ C^k vajjh-, B^d majhi-.

adāsi. Ath' eko rājā „Bārāṇasiyaṃ kira rājā n' atthīti“ āgantvā alamkatapaṭṭiyattanagaraṃ¹ oloketvā rājanivesanaṃ āruyha tattha tattha ratanarāsiṃ disvā „evārūpaṃ nagaraṃ pahāya pabbajicakālato paṭṭhāya pabbajjā nāṃ' esā ulārā bha-
 5 vissatīti“ surāsonḍena maggaṃ pucchitvā Hatthipālassa santi-
 kaṃ pāyāsi. Hatthipālo tassa vanantaṃ' āgatabhāvaṃ ñatvā paṭimaggāṃ gantvā ākāse nisinno parisāya dhammaṃ desetvā assamaṇapadaṃ netvā sabbaṃ parisāṃ pabbājesi. Eten' upā-
 yena aññe pi cha rājāno pabbajimsu. Satta rājāno bhoge³
 10 chaḍḍayimsu⁴. Chattiṃsayojaniko assaṃ nirantaro⁵ paripūri.
 Yo kāmaṇivattakādisu aññataraṃ vitakketi mahāpuriso tassa dhammaṃ desetvā Brahmavihārabhāvanam eva ca⁶ kaṣiṇa-
 bhāvanaṃ ca ācikkhati, ne⁷ yebhuyyena jhānābhīññaṃ⁸ nib-
 battetvā tīsu koṭṭhāsesu dve koṭṭhāsā Brahmaloce nibbattiṃsu,
 15 tatiyakotṭhāsaṃ tidhā katvā eko koṭṭhāso Brahmaloce nibbatti,
 eko chasu kāmasaggesu, eko isīnaṃ pāricariyaṃ⁹ katvā manussaloke, tīsu kusalasampattīsu nibbattiṃsu. Evaṃ Hat-
 thipālassa sāsaṇaṃ apagatanirayatiracchānayanipettivisaṃsāra-
 kāyaṃ¹⁰ ahoṣi.

- 20 Imasmiṃ Tambapaṇḍīpe paṭhavacālaka - Dhammaguttatthero
 Katakandhakāravāsi - Phussadevatthero¹¹ Uparimaṇḍalakamalayavāsi-
 Mahāsaṃgharakkhitatthero¹² Malimahādevatthero¹³ Bhaggivāsi-Mahā-
 devatthero¹⁴ Vāmantapabbhāravāsi-Mahāsīvattthero¹⁵ Kāḷavallimaṇḍapa-
 vāsi-Mahānāgatthero Kuddālasamāgame Mūgapakkhasamāgame Cūla-
 25 sutasomasamāgame Ayogharapaṇḍitasamāgame Hatthipālasamāgame ca
 sabbapacchā nikkhantapurisā¹⁶ ahesuṃ, tenāha Bhagavā:

Abhitharetha kalyāṇe ti (Dhp. v. 116.)

kalyāṇaṃ hi¹⁷ turitaturiten' eva kātappaṃ.

¹ Bā -yattaṃ-. ² Bā vanantaṃ-. ³ Ck^s sattarājabhoggā. ⁴ Bā chaḍḍitvā. ⁵ Bā -rā. ⁶ Bā -naṃ ceva. ⁷ Bā omits ne. ⁸ Bā -ā. ⁹ Bā paricā-. ¹⁰ Ck^s -nirayaṃ-, C^s -nirayaṃ - - visayaṃ-, Bā -taṇṇiniraya - - yoniyaṃpetti-. ¹¹ Bā katakandarakāra-. ¹² Bā uparimaṇḍalakamolavāsi-. ¹³ Bā mālayamahā-. ¹⁴ Bā taggadvāsi-. ¹⁵ Bā pāmanta-. ¹⁶ Bā -parisā. ¹⁷ Bā tattha kalyāṇaṃ, omitting hi.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe pi T. mahānekkhammaṃ¹ nikkhanto yevā“ ti vatvā j. s.: „Tadā Esukārī rājā Suddhodana-mahārājā ahoṣi, devī Mahāmāyā, purohito Kassapo, brāhmaṇī Bhaddakāpilānī, Ajapālo Anuruddho, Gopālo Moggallāno, Assapālo Sāriputto, sesaparisā Buddhaparisā, Hatthipālo aham eva“ ti. 5
Hatthipālajātakaṃ.

14. Ayogharajātaka.

Yamekarattim paṭhaman ti. Idam S. J. v. mahā-nekkhammaṃ² nēva ā. k. Tadā pi hi so „na bhikkhave idān“ eva pubbe pi T. mahānekkhammaṃ nikkhanto yevā“ ti vatvā a. ā.: 10

A. B. Br. r. k. Brahmaddattassa rañño aggamaheṣi gab-bham paṭilabbitvā laddhagabbhaparihārā pariṇatagabbhā pac-cūsasamanantare³ puttaṃ vijāyi. Tassā⁴ purimattabhāve ekā sapattī⁵ „tava jātaṃ pajam khāditum labhissāmīti“ pattha-naṃ ṭhapesi, sā kira sayam vāmjhā hutvā puttamātukodhena⁶ 15
taṃ patthanam katvā yakkhayoniyam nibbatti. Itarā rañño aggamaheṣi hutvā imam puttaṃ vijāyi. Sā yakkhinī tadā okāsam labhitvā deviyā passantiyā⁷ va bhībhačcharūpā⁸ hutvā āgantvā taṃ dārakam gahevā palāyi. Devī „yakkhinī me⁹ puttaṃ gahevā palāyatīti“ mahāsaddena viravi. Itarāpi dāra- 20
kam mūlakakandaṃ¹⁰ viya murumurāyanti¹¹ khāditvā devim¹² hatthavikārādīhi rosetvā¹³ tajjetvā¹⁴ pakkāmi. Rājā¹⁵ sutvā „kim sakkā yakkhiniyā kātun“ ti tuṇhī ahoṣi, puna deviyā vijāyanakāle gālham ārakkham akāsi. Devī puna puttaṃ vijāyi. Yakkhinī¹⁶ āgantvā tam pi khāditvā gatā. Tatiyavāre 25
tassā kucchiyam M. paṭisandhim gaṇhi. Rājā mahājanam sannipātāpetvā¹⁷ „deviyā jātaṃ jātaṃ pajam ekā yakkhinī

¹ Bđ -bhinekkhamanaṃ. 14. Cfr. Cariyā-P p. 94. ² Bđ -nikkhamanaṃ ³ Bđ -samanantare. ⁴ Bđ tassa. ⁵ Ck -im, Cs -i, Bđ sa; attakā. ⁶ Bđ puta-hetu-. ⁷ Bđ -ye, Ck -ya. ⁸ Ck bhimbha-, Bđ vibhacca-, Bđ vibhacca-. ⁹ Cks me yakkhinī ¹⁰ Bđ mūlakandaṃ. ¹¹ Cks -ti, Bđ murumurākaronti. ¹² Bđs deviyā. ¹³ Bđs pakāsetvā. ¹⁴ Bđ tajjantā. ¹⁵ Bđ adda taṃ vacanaṃ, Bđ taṃ. ¹⁶ Bđ sā ya-. ¹⁷ Bđ -pātetvā

khādāti, kin nu kattabban“ ti pucchi. Ath' eko „yakkhā
 nāma tālapaṇṇassa bhāyanti, deviyā hatthapādesu tālapaṇṇam
 bandhitum vaṭṭatīti“ āha, aparo „ayogharassa“ bhāyanti,
 ayogharam katum vaṭṭatīti“ āha. Rājā „sādhū“ 'ti attano
 5 vijite kammāre sannipādetvā „ayogharam karoṭhā“ 'ti āṇā-
 petvā āyuttake² adāsi. Antonagare yeva ramaṇiye bhūmi-
 bhāge geham paṭṭhapesum, thambhe ādim³ katvā sabbe⁴ ge-
 hasambhārā ayomayā va ahesum, navahi māsehi ayomayam
 mahantaṃ caturassasālam⁵ niṭṭhānam agamāsi, tam niccam
 10 pajjalitapadīpam eva hoti. Rājā deviyā gabbhāparipākam
 ūtvā ayogharam alamkārapetvā tam ādāya ayogharam pāvisi.
 Sā tattha dhaññapuññalakkhaṇam⁶ puttam vijāyi, Ayoghara-
 kumāro t' ev' assa⁷ nāmaṃ karimsu. Tam dhātinaṃ datvā
 mahantaṃ ārakkaṃ samvidahitvā⁸ rājā devim ādāya nagaram
 15 padakkhiṇam katvā alamkatapāsādatalam eva abhirūhi.
 Yakkhi⁹ pi udakavāram gantvā Vessavaṇassa udakam¹⁰ ha-
 ranti¹¹ jīvitakkhayaṃ pattā. M. ayoghare yeva vadḍhitvā
 viññūtaṃ patto tatth' eva sabbasippāni uggaṇhi. Rājā „ko me
 puttassa vayapadeso¹²“ ti amacce pucchitvā „solasavasso
 20 deva sūro¹³ thāmasampanno yakkhasahassam pi paṭibāhitum
 samattho“ ti sutvā „r. assa dassāmīti“ sakalanagaraṃ alam-
 kārapetvā „ayogharato tam nīharitvā ānethā“ 'ti āha. Amaccā
 „sādhū deva“ 'ti dvādasayojanikam¹⁴ Bārāṇasim alamkārapetvā
 sabbālamkāravibhūsitam maṅgalavāraṇam ādāya tattha gantvā
 25 kumāram alamkaritvā hatthikkhandhe nisīdāpetvā „deva kula-
 santakam alamkatanagaraṃ padakkhiṇam katvā pitaram Kā-
 sirajānaṃ vandatha, ajj' eva setacchattam labhissathā“ 'ti
 āhaṃsu. M. nagaram padakkhiṇam karonto āramāraṇeṇyākam
 vaṇṇapokkharāṇibhūmirāmaṇeṇyākam pāsādarāmaṇeṇyākādini

¹ Bā atheke yakkhīni nāma ayogharam. ² Ck ay-. ³ Bā ādikam. ⁴ Bā -a. ⁵ Ck caturassālam, Bā catusā-. ⁶ Ck -na, Bā -nasampannam. ⁷ Bā tvevassa.
⁸ Bā -dahi. ⁹ Bā yakkhīni. ¹⁰ Ck -ka. ¹¹ Bā vāhanti. ¹² Bā vayappatta-
 padeso. ¹³ Ck Bā su-. ¹⁴ Bā -niyam.

disvā cintesi: „mama pitā maṃ ettakaṃ kālaṃ bandhanāgāre
 vasāpesi, evarūpaṃ alaṃkatanagaraṃ daṭṭhum na adāsi¹, ko
 nu kho mayhaṃ doso“ ti amacce pucchi. „Deva, n’ atthi
 tumhākaṃ doso, tumhākaṃ pana dve bhātike ekā yakkhiṇī
 khādi, tena vo pitā ayoghare vasāpesi, ayogharena tumhākaṃ 5
 jīvitaṃ laddhaṃ“ ti. So tesaṃ vacanaṃ sutvā cintesi: „ahaṃ
 dasamāse Lohakumbhiniraye viya² Gūthaniraye viya ca mātu-
 kucchimhi vasitvā mātukucchito nikkhantakālate paṭṭhāya
 soḷasa vassāni etasmiṃ³ bandhanāgāre vaṣiṃ, bahi oloketuṃ
 pi na labhiṃ⁴, yakkhiṇiyā hatthato mutto pi panāhaṃ n’ eva 10
 ajaro na amaro, kim me rajjena, rajje ṭhitakālate paṭṭhāya
 dunnikkhamaṇaṃ⁵ hoti, ajj’ eva mama pitaraṃ pabbajjāṃ
 anujānāpetvā Himavantaṃ pavisitvā pabbajissāmīti“ so na-
 garaṃ padakkhiṇaṃ katvā rājakulaṃ pavisitvā rājānaṃ van-
 ditvā atṭhāsi. Rājā tassa sarīrasobhaṃ oloketvā balavasine- 15
 hena amacce olokesi. Te „kim karoma devā“ ti vadimsu.
 „Puttaṃ me ratanarāsiṃhi ṭhapetvā tīhi saṃkhehi abbiṣiṇ-
 citvā kañcanaṃālāṃ⁶ setacchattaṃ⁷ ussāpethā“ ti. M. pitaraṃ
 vanditvā „na mayhaṃ rajjen’ attho, ahaṃ pabbajissāmi, pab-
 bajjāṃ me anujānāthā“ ti āha. „Tāta rajjāṃ paṭikkhipitvā 20
 kimkāraṇā pabbajasīti“⁸. „Deva ahaṃ mātukucchimhi dasa-
 māse Gūthaniraye viya vasitvā kucchito nikkhanto yakkha-
 bhayena⁹ soḷasa vassāni bandhanāgāre vasanto bahi oloketuṃ
 pi na labhiṃ, Ussadaniraye khitto viya ahoṣiṃ, yakkhinito⁹
 mutto ’mhīti pi ajarāmaro¹⁰ na homi, maccu nāṃ’ esa na¹¹ 25
 sakkā kenaci jinituṃ¹², bhava ukkaṇṭhito¹³ ’smi, yāva me vyā-
 dhijarāmarāṇāni nāgacchanti tāvad eva pabbajitvā dhammaṃ
 carissāmi, alaṃ me rajjena, anujāna maṃ devā“ ti vatvā
 pitu dhammaṃ desento āha:

¹ Bā nādāsi. ² Bā add ca. ³ Cks eka-. ⁴ Bds add ussadaniraye khitto viya
 ahoṣi. ⁵ Bā -maṇi. ⁶ Bā -aṇca. ⁷ Bā -jissatīti. ⁸ Bā yakkhani-. ⁹ Bā
 -nihatthato. ¹⁰ Bā ajaro amaro. ¹¹ Bā ni, Ck nāme na. ¹² Bds add vañ-
 cetuṃ. ¹³ Bā ukkakkhito.

1. Yam ekarattim paṭhamam gabbhe vasati mānava¹
abbh' utthito va sayati sa gaccham na nivattati. 320.
2. Na yujjhamānā na balena vassitā
narā na jīranti² na cāpi mīyare,
5 sabbam hi tam jātijarāy' upaddutam,
tam me matī hoti: carāmi dhammam. 321.
3. Caturaṅginim seuam subhimsarūpaṃ
jayanti ratthādhipatī pasayha,
na maccuno jayitum³ ussahanti,
10 tam me etc. 322.
4. Hatthīhi assehi rathehi pattini
parivāritā muccare ekaceyyā⁴,
na maccuno muccitum⁵ ussahanti, etc. 323.
5. Hatthīhi assehi rathehi pattihī
15 sūrā⁶ pabhañjanti⁷ padhamsayanti.
na maccuno bhañjitum⁸ ussahanti, etc. 324.
6. Mattā gajā bhinnagaḷā pabhinnā
nagarāni maddanti janam hananti,
na maccuno madditum ussahanti, etc. 325.
- 20 7. Issāsino katahatthāpi dhīrā
dūrepātī⁹ akkhaṇavedhino pi
na maccuno vijjhītum ussahanti, etc. 326.
8. Sarāni khīyanti sasalakānanā,
sabbam hi tam khīyati dīgham antaram,
25 sabbam hi tam bhañjare kālapariyāyam¹⁰, etc. 327.
9. Sabbesam evam hi narānarīnam¹¹
calācalaṃ pānabhuno 'dha jīvitam¹²
paṭo va dhuttassa dumo va kūlajo, etc. 328.

¹ C^s B^d -na-. ² C^k B^d ji- ³ B^d -tum. ⁴ C^{ks} -veyyā. ⁵ B^d muñci-. ⁶ all three M^s S. su-. ⁷ C^k pahañjanti. B^ds pabhiñjanti? ⁸ C^k mubhañjitum, B^d muñcitum ⁹ B^d dūrepātī, B^s dūrepātī, C^{ks} pure pātī. ¹⁰ C^{ks} kālakiriya ¹¹ C^k narānanārī, C^s narānanārīm, B^d naranārīnam. ¹² C^k pānabhuno dha-pivikaṃ. C^s pānabhuno dajīvitam. B^d pānabhūno-.

10. Dumapphalāneva¹ patanti mānavā
dahaṛā ca vuddhā ca sarīrabhedā
nariyo² narā majjhimaporisā ca, etc. 329.
11. Nāyaṃ vayo tāraṇarājasannibho,
yad abbatṭitaṃ³ gatam eva dāni taṃ⁴, 5
jiṇṇassa⁵ hī n' atthi ratī kuto sukhaṃ, etc. 330.
12. Yakkhā piṣācā athavāpi petā
kupitāpi te assasanti manusse,
na maccuno assasit' ussahanti⁶, etc. 331.
13. Yakkhe piṣāce athavāpi pete 10
kupite pi te nijjhapanam karonti,
na maccuno nijjhapanam karonti, etc. 332.
14. Aparādhake dūsake heṭhake ca
rājāno daṇḍenti viditva⁷ dosaṃ,
na maccuno daṇḍayit' ussahanti⁸, etc. 333. 15
15. Aparādhakā dūsakā heṭhakā ca
labhanti te rājino⁹ nijjhapetum,
na maccuno nijjhapanam karonti, etc. 334.
16. Na khattiyo ti na pi brāhmaṇo ti¹⁰,
na aḍḍhakā balavā tejavāpi, — 20
na maccurājassa apekha-m-atthi¹¹, etc. 335.
17. Sīhā ca vyagghā ca atho pi dīpiyo
pasayha khādanti vipphandamānam,
na maccuno khādītum¹² ussahanti, etc. 336.
18. Māyākārā¹³ raṇḍamajjhe karontā¹⁴ 25
mohenti¹⁵ cakkhūni janassa tāvade,
na maccuno mohayit' ussahanti¹⁶, etc. 337.

¹ so all three MSS for -nīva? ² Bds nā-. ³ Ck abbatṭitaṃ, Bd yadubbhattitaṃ.

⁴ or dānitaṃ? Ck dhānitaṃ, Bd gatamevanādi. ⁵ Ck Bd jinnassa, C^s chinassa.

⁶ Bd -sitaṃ mussahanti. ⁷ Bd viditvāna ⁸ Bd -tum muss-. ⁹ Bd rājāno, C^s rājito?

¹⁰ Bds pi na ca br pi. ¹¹ Ck apekhamatti, Bd apekhamatti. C^s apekhamatti corr. to -matthi?

¹² all three MSS. -tum. ¹³ C^s -ram. 14

C^s -to ¹⁵ C^s Bd mohanti ¹⁶ C^s mohitum.

19. Āsīvisā kupitā uggatejā
 ḍasanti¹ mārenti pi te manusse,
 na maccuno ḍasitum³ ussahanti, etc. 338.
20. Āsīvisā kupitā yaṃ ḍasanti
 5 tikicchakā tesam visam hananti,
 na maccuno daṭṭhavisam hananti, etc. 339.
21. Dhammantarī Vetaṇṇī ca Bhojo
 visāni hantvāna bhujaṅgamānaṃ
 sūyanti te kālakatā tath' eva, etc. 340.
- 10 22. Vijjādhara ghoram adhīyamānā
 adassanaṃ osadhehi vajanti,
 na maccurājassa vajant' adassanaṃ³, etc. 341.
23. Dhammo have rakkhati dhammacārīṃ, (Dh. p. 126, Jāt. I. 31,
 dhammo suciṇṇo sukham āvahāti, [Therag. 35.]
- 15 24. esānisamso dhamme suciṇṇe:
 na duggatīṃ gacchati dhammacārī. 342.
25. Na hi dhammo, adhammo ca ubho samavipākino, (Dhp. 90, 3.¹
 adhammo nirayaṃ neti, dhammo pāpeti suggatin ti. 343.

Tattha yamekarattin ti yebhuyyena sattā mātukucchīmhi paṭisandhiṃ
 20 gaṇhantā rattim gaṇhanti, tasmā evam aha, ayaṃ pan' ettha attho: yaṃ eka-
 rattim vā divā vā pathamam eva paṭisandhiṃ gaṇetvā mātukucchisaṃkhāte
 gabbhe vasati, mānava ti satto kalalabhāvena paṭiṭṭhāti, abbhutṭhitō va
 sayatīti⁴ so mānava yathā nāma valāhakaṃkhāto abbhō⁵ utṭhito nibbatto
 vāyuvegāhato⁶ paṭigacchati tath' eva

- 25 Pathamam kalalāṃ⁷ hoti, kalalā⁸ hoti abbudaṃ, (Cfr. Milinda- p. 421)
 abbudā jāyati⁹ pesi, pesiyā¹⁰ jāyate¹¹ ghano.
 ghanā pasākhā¹² jāyanti kesā lomā nakhāni¹³ ca
 Yaṃ c' assa bhuñjati mātā annapānaṃ ca bhojanaṃ
 tena so tattha yāpeti¹⁴ mātukucchigato naro ti

30 imam¹⁵ mātukucchiyaṃ kalalādibhāvaṃ kucchito ca nikkhanto mandadasa-
 kādibhāvaṃ āpajjamāno satataṃ samitaṃ gacchati, sa gacchaṃ na nivattatīti

¹ Cks ḍayhanti, Bḍ ḍassanti. ³ Bḍ ḍassitum ⁵ Cks -ti dassanaṃ, Bḍ na
 maccuno rājassa vajanti adass-. ⁴ Ck vassati, Bḍ vasayātīti. ⁵ Cks abbhā. ⁶
 Bḍ -vegena hato ⁷ Ck kalam, Ck kalalā ⁸ Ck kalā ⁹ Ck -ti, Bḍ -te. ¹⁰
 Ck pesi, Ck omits pesiyā. ¹¹ Cks nibbattate. ¹² Ck pasākhā, Ck pasākha, Bḍ
 pañcasākhā. ¹³ Bḍ nakhāpi. ¹⁴ Bḍ -si. ¹⁵ Ck idam, Bḍ tattha imam.

sa cāyaṃ¹ evaṃ gacchanto puna abbudato kalalabhāvaṃ pesiḍāto vā abbu-
 dādiḥhāvaṃ khiddādasakato² maddadasakabhāvaṃ vaṇṇadasakāḍito vā³ khiddā-
 dasakādiḥhāvaṃ pāpunituṃ na nivattati⁴, yathā jaṇ' eso valāhako vātavegena
 saṃcunṇiyamāno⁵ ahaṃ asukatthāne nāma uṭṭhito puna nivattitvā tatth' eva⁶
 gantvā pakatibhāvena thassāmiti⁷ na labhati yad assa gataṃ⁸ taṃ gatam eva
 yaṃ antarahitaṃ taṃ antarahitam eva hoti tathā so pi kalalādiḥhāvena gaccha-
 māno gacchat' eva, tasmīṃ tasmīṃ koṭṭhāse saṃkhārā purimapurimānaṃ⁹
 paccayā hutvā paccato anivattitvā tattha tatth' eva bhijjanti, jarākāle saṃ-
 khārā amhehi esa pubbe yuvā thāmasampanno kato¹⁰ puna taṃ¹¹ nivattitvā
 tath' eva karissāmā 'ti na labbhanti¹², tattha tatth' eva antarādhāyantīti dasseti,
 nayuyjhamānā ti ubbato mūlhasaṅgāme¹³ yujjantā, na balena vassitā
 ti na kāyabalena vā yodhabalena vā¹⁴ upagatā samannāgatā, na jīrantīti¹⁵
 purimanakāraṃ¹⁶ āharitvā evarūpāpi narā na jīranti na cāpi miyyare¹⁷ ti
 attho vedītabbo, sabbam hi taṃ ti mahārāja sabbam eva hi idaṃ pāpi-
 maṇḍalaṃ¹⁸ mahāyante¹⁹ pīliyamānā uechughaṭikā viya jātiyā ca jarāya ca
 upaddutaṃ niccaṃ pīlitaṃ, tamme matī hotīti²⁰ tena kāraṇena mama pabba-
 jitvā dhammaṃ carāmiti matī hoti cittaṃ uppajjati, caturaṅginin ti hatthi-
 ādihi caturaṅgehi samannāgataṃ, senaṃ subhīṃsarūpan ti suṭṭhu bhīṃsa-
 jātikaṃ²¹ senaṃ, jayantīti kadāci ekacce rājāno attano senāya jinanti²², na
 maccuno ti te²³ pi rājāno mahāsenassa maccuno senaṃ jayitum na ussa-
 hanti, na vyādhijarāmarāṇāni madditum sakkonti, muccare ekacceyyā²⁴ ti
 tehi hatthiādihi parivāritā ekacce paccāmittānaṃ hatthato muccanti, maccuno
 pana santikā muccitum na sakkonti, pabhañjantīti²⁵ etehi hatthiādihi
 paccatthikarājūnaṃ nagarāni bhañjanti²⁶, padhamāsayanīti mahājānaṃ
 dhamisento²⁷ padhamisento²⁸ jīvitakkhayaṃ pāpenti, na maccuno ti te pi
 maraṇakāle patte maccuno bhañjitum na sakkonti, bhinnagālā pabhinnā ti
 tīsu thānesu pabhinnā²⁹ evaṃ bhinnā hutvā maddam³⁰ galantā³¹ paggharitamadā
 ti attho, na maccuno ti te pi mahāmaccum madditum na sakkonti, issāsino
 ti issāsā dhanuggahā, katahatthā ti susikkhitā, dūrepātīti saraṃ dūre
 pātetum samattā, akkhaṇavedhino ti aviraddhavedhino vijjūlakena
 vijjhanasamattā vā, sarānīti Anotattādīni mahāsarāni³² khīyanti yeva,
 sasalakānanā ti sapabbatavanasaṇḍā³³ mahāpaṭhavī pi khīyati³⁴, sabbam
 hi taṃ ti sabbam idaṃ saṃkhārāgataṃ dīgham antaram tathavā³⁵ khīyat' eva,

¹ Cks sabhāvaṃ. ² Bā khiddādaḍa-. ³ Bā omits]vā. ⁴ Bā -titi. ⁵ Ck saṃcunni-,
 Cs saṃsaṃcunni-, Bā sucunṇamāno viya, Bā sucunṇiyamāno. ⁶ Bā tatheva.
⁷ Ck ttha-. ⁸ Bā yaṃ disaṃ kataṃ. ⁹ Bā omits purima. ¹⁰ Cs karo, Bā
 gato. ¹¹ Bā naṃ. ¹² Cks labhanti. ¹³ Cs calha-?, Bā byūle-, Bs bvūlha? ¹⁴
 Ck omits yodhabalena vā. ¹⁵ Ck ji-, Bā ja-. ¹⁶ Bā -maṇḍala-. ¹⁷ Ck meyyare,
 Bā na cāpi na-, Cs na cāpi na corr. to na cāpi mi-. ¹⁸ Ck -la. ¹⁹ Bā -tena.
²⁰ Cks hoti. ²¹ Cks -takam, Bā bhīṃsanakajātikaṃ. ²² Bā jayanti. ²³ Bā
 atite. ²⁴ Bā ekacceyyā. ²⁵ Bā pabhiñ-, Bs na bhiñ-. ²⁶ Bā pabhiñ-. ²⁷ so
 all three MSS. ²⁸ Bā vidhamisento. ²⁹ Cks bhinnā. ³⁰ Bā maddam. ³¹ Ck
 gal-. ³² Bā add pi. ³³ Cks omits su. ³⁴ Cks -yanti. ³⁵ Bā katvā.

- kappuṭṭhānaggiṃ patvā Mahāmeru pi aggimukhe madhusittakam viya vilīyat' eva, anumatto pi¹ samkhāro thātum na sakkoti, kālapariyāyan² ti kālapariyāyam³ nassanakālavaram⁴ patvā sabbam bhañjare⁵, sabbasamkhāragataṃ bhijjat' eva⁶, tassa pakāsanattham Sattasuriyasuttam⁷ āharitabbam, calācalan ti cañcalaṃ sakabhāvena thātum asamattham nānābhāvinānābhāvasabhāvam eva, pānabhuno dha jīvitan ti idhaloke imesaṃ pānabhūtānaṃ jīvitaṃ, paṭo va dhuttassa dumo va kūlajo ti surādhutto hi suraṃ disvā udare baddham sātakaṃ datvā pipat' eva, nadikūle jātadumo va kūle lujjamāne⁸ lojjati, yathā esa paṭo ca⁹ dumo ca¹⁰ cañcalā evaṃ sattānaṃ jivitaṃ devā 'ti, dumap-
 10 phalānevā² 'ti yathā pakkāni phalāni vātāhatāni¹¹ dumaggato bhūmiyaṃ patanti idhaloke tath' eva ime mānavā jarāvātāhatā¹² jīvita¹³ galitvā¹⁴ maranapathaviyaṃ patanti, daharā ti antamaso kalalabhāve thitāpi majjhimaporisā nārinarānaṃ majjhe thitā ubhatovyañjanakanapumsakā, tārakarājasaṃ nibho ti yathā tārakarājā kālapakkhe¹⁵ khīno puna junhapakkhe pūriti na evaṃ
 15 sattānaṃ vayo¹⁶, vayo sattānaṃ hi yad abbatitā¹⁷ gataṃ¹⁸ eva dāni taṃ¹⁹ na²⁰ tassa punāgamanāṃ atthi, kuto ratīti jarājñassa kāmagneṣu rati pi n' atthi. te paticca uppajjanakasukhaṃ kuto yeva, yakkhā ti mahiddhikā yakkhā, piśācā ti paṃsupiśācā. peṭā ti pettivisiyikā, assasanti ti assāsavātena upahananti²¹ āvisanti ti vā attho, na maccuno ti maccum pana te pi²² assā-
 20 sena vā upahanitum āvisitum vā²³ na sakkonti, nijjhāpanaṃ karonti ti balikammavasena khamāpentī pasādentī, aparādhake ti rājāparādhakārake²⁴, dūsake ti rajjadūsake, heṭhake ti sandhicchedādīhi lokaviheṭhake, rājāno ti rājāno, viditva²⁵ dosan ti dosaṃ jānitvā yathārūpena daṇḍenti²⁶, na maccuno ti te pi maccum daṇḍayitum na sakkonti, nijjhāpetun ti sakkhīhi²⁷
 25 attano niraparādhabhāvam pakāsetvā pasādetvā, na aḍḍhakā balavā tejavāpīti ime aḍḍhā ayaṃ kāyabalaññabalādīhi balavā ayaṃ tejavā ti evaṃ pi na maccurājassa apekkha-m-atthi²⁸, ekasmim pi satte apekkhā pemaṃ sineho n' atthi, sabbam evābhimaddatīti dasseti, pasāyha²⁹ 'ti balakkārena abhibhavitvā, na maccuno ti te pi maccum khādītum na sakkonti, karontā²⁹ ti māyaṃ
 30 karontā²⁹, mohentīti³⁰ abhūtaṃ bhūtaṃ katvā dassentā³¹ mohenti³⁰, uggatejā ti uggatena visena³² samannāgatā, tikicchakā ti visavejjā, Dhammantarī Vetaraṇī ca Bhojo ti ete evannāmakā vejjā, ghoramadhiyamānā ti ghorāṃ nāma vijjāṃ adhīyanta, osadheḥ ti ghorāṃ vā gandhā-

¹ Cks anumatto ti. ² so all three MSS. for -pariyayan. ³ Rd -ya. ⁴ Ck nassakāla-. ⁵ Rd bhu-. ⁶ Cks bha-. ⁷ cfr. Westerg, Codd. Orient. I, 34. ⁸ Cs nu-. ⁹ Cks Rd va. ¹⁰ Cks va. ¹¹ Rd vāta-. ¹² so Ck; Cs jarānavānahatā, Rd jarātena hatā, R⁹ tena hatā. ¹³ Ck pītā. ¹⁴ Cks galitvā. ¹⁵ Rd kālā-. ¹⁶ Cks omit vayo. ¹⁷ Bds yadubbhatitā, Ck yadabbhatīti, Cs yadabbhanitā. ¹⁸ Rd ka-. ¹⁹ Rd -kaṃ. ²⁰ Cks omit na. ²¹ Cks -hanti. ²² Rd maccu - , Cks maccu pana te su. ²³ Cks omit vā. ²⁴ all three MSS. rāja-. ²⁵ Bd -tvāna. ²⁶ Bd daṇḍanti. ²⁷ so Cks; Bds sikkhati. ²⁸ Ck Bd -matti. ²⁹ Bd -to. ³⁰ Rd moha-. ³¹ Cks -to. ³² Bd visatejena. ³³ Bds tehi osadhehi.

riṃ vā vijjāṃ sāvetvā osadhiṃ ādāya te¹ paccatthikānaṃ adassanaṃ vajanti².
dhammo ti sucaritadhammo, rakkhātīti yena rakkhito taṃ paṭirakkhati,
sukhaṃ ti chasu, kāmasaggesu³ sukhaṃ āvabati pāpetīti paṭisandhivasena
upaneti.

Evam M. catuvīsati gāthāhi⁴ pitu dhammaṃ desetvā⁵
„maharāja tumhākaṃ rajjaṃ tumhākaṃ eva hotu, na mayhaṃ
iminā attho, tumhehi pana saddhiṃ kathentaṃ eva maṃ⁶
vyādhijarāmarāṇāni⁷ upagacchanti, tiṭṭhatha tumhe“ ti vatvā
ayadāmaṃ bhinditvā⁸ mattahatthi viya Kañcanapañjaraṃ bhin-
cītvā⁹ sīhapotako viya kāme pahāya mātāpitaro vanditvā nik-¹⁰
khami. Ath' assa [pitā „mama pi rajjen' attho n' atthīti“ r.
pahāya tena saddhiṃ yeva uikkhami. Tasmim nikkhante⁹
devī pi amaccāpi brāhmaṇagahapatikādayo pīti sakalanagara-
vāsino gehāni chaḍḍetvā nikkhamiṃsu. Samāgamo mahā¹⁵
ahosi, parisā dvādasayojanikā¹⁰ jātā, taṃ ādāya M. Hima-
vantaṃ pāvīsi. Sakko tassa nikkhantabhāvaṃ ñatvā Vissa-
kammaṃ¹¹ pesetvā dvādasayojanāyāmaṃ sattayojanavithhāraṃ
assamapadaṃ¹² kāresi, sabbe pabbajitaparikkhāre paṭiyādāpesi.
Tatoparam¹³ M-assa pabbajjā¹⁴ ca ovādadānaṃ ca Brahmalo-
parāyanatā ca parisāya anapāyagamanīyatā¹⁵ ca sabbā heṭṭhā-²⁰
vuttanāyena' eva veditabbā.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe pi T. mahānekkhammaṃ¹⁶
nikkhanto yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā mātāpitaro mahārājakulāni
ahesuṃ, parisā¹⁷ Buddhaparisā, Ayogharapaṇḍito aham evā“ 'ti.
Ayogharajātakaṃ. Visatinipāta vannaṇā niṭṭhitā¹⁸.²⁵

¹ Bā tehi osadhehi. ² Cks vadanti ³ Cks kāmagesu. ⁴ Bā - tiyā gā- ⁵
Cks omit maṃ. ⁶ Cks omit jarā. ⁷ Bā chindetvā. ⁸ Bā omits matta - - bh n-
ditvā. ⁹ Bā adds yeva. ¹⁰ Bā - niyā. ¹¹ Bā visu-. ¹² Bā adds māpetvā. ¹³
Bā ito. ¹⁴ Bā pabbajjitvā. ¹⁵ Bā anappāyatā, Bā anupāyatā. ¹⁶ Bā mahābhi-
nikkhamanaṃ. ¹⁷ Bā sesapa-. ¹⁸ Bā -tassa vannaṇā niṭṭhitā samattā.

Formerly published :

Dhammapadam. Ex tribus codicibus hauniensibus palice edidit, latine vertit, excerptis ex commentario palico notisque illustravit V. Fausbøll. Hauniæ 1855. 8 Danish crowns.

Five Jātakas, containing a Fairy Tale, a Comical Story, and Three Fables. In the Original Pāli Text, with a Translation and Notes, by V. Fausbøll. Copenhagen 1861. 3 Danish crowns.

Two Jātakas. The original Pāli Text, with an English Translation and Critical Notes. By V. Fausbøll. 1870. (From the Journal of the R. A. S.). 1 Danish crown.

The Dasaratha-Jātaka, being the Buddhist Story of King Rāma. The Original Pāli Text with a Translation and Notes by V. Fausbøll. Copenhagen 1871. 1 crown 33 ører Danish.

Ten Jātakas. The Original Pāli Text with a Translation and Notes by V. Fausbøll. Copenhagen 1872. 4 Danish crowns.

The Sutta-Nipāta, being a collection of some of Gotama Buddha's dialogues and discourses. Edited by V. Fausbøll. Part 1. Text. London. Published for the Pāli Text Society. 1885.

See vol I

S. Cat
2/2/77

N 2

